

NORGES OFFICIELLE STATISTIK.

Tredie Række No. 317.

Beretning

om

Sundhedstilstanden og Medicinalforholdene

i Norge

i Aaret 1896.

(Rapport sur l'état sanitaire et médical pour l'année 1896.)

Udgiven af

Direktøren for det civile Medicinalvæsen.

(UN RÉSUMÉ EN FRANÇAIS SE TROUVE PAGE VII.)

KRISTIANIA.

STEEN'SKE BOGTRYKKERI.

1899.

NORGES OFFICIELLE STATISTIK.

Tredie Række No. 317.

Beretning

om

Sundhedstilstanden og Medicinalforholdene

i Norge 1896.

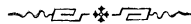
(Rapport sur l'état sanitaire et médical pour l'année 1896.)

Udgiven

af

Direktøren for det civile Medicinalvæsen.

(UN RÉSUMÉ EN FRANÇAIS SE TROUVE PAGE VII.)



KRISTIANIA.

STEEN'SKE BOGTRYKKERI.

1899.

For Aarene 1882—1885 se Norges officielle Statistik, Tredie Række
No. 10, 24, 31, 51, 75, 95, 116, 143, 162, 185, 222, 252, 274, 290.

Indhold.

(Table des matières).

	Side.
Almindelig Beretning om Sundheds- og Medicinalforholdene i Riget 1896. <i>(Rapport général sur l'état sanitaire et médical en Norvège pendant l'année 1896).</i>	1*
Fortegnelse over Tabellerne. <i>(Liste des tableaux).</i>	
I. Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale..... <i>(Section médicale superficie, population, nombre des médecins, des dentistes, des sage-femmes, des aide-vaccinateurs, des pharmacies).</i>	1*
II. Dødeligheden i Riget, dets Bygder og Byer..... <i>(La mortalité dans le royaume, dans les communes rurales et dans les villes par départements).</i>	6*
III. Dødeligheden i Byerne..... <i>(La mortalité dans les villes).</i>	7*
IV. Døde i Forhold til 1000 levende Fødte..... <i>(Nombre des décès par 1000 enfants nés vivants).</i>	9*
V. Samtlige af Lægerne anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme, fordelte paa Amter..... <i>(Les maladies épidémiques dans les départements).</i>	10*
VI. De af Lægerne opgivne Tilfælde af epidemiske Sygdomme efter Maaned, Kjøen og Alder..... <i>(Le nombre des cas des maladies épidémiques traités, par mois, par sexe et par âge).</i>	14*
VII. De i Byerne anmeldte epidemiske Sygdomme..... <i>(Les maladies épidémiques dans les villes par mois).</i>	16*
VIII. Epidemiske Sygdomme i Amternes Byer..... <i>(Les maladies épidémiques dans les villes par départements).</i>	17*
IX. Angrebne af 1000 Indvaanere af Tyfoïdfeber, Skarlagensfeber, Difteri og Lungebetændelse..... <i>(Nombre des cas de la fièvre typhoïde, de la scarlatine, de la diphtérie et de la pneumonie par 1000 habitants).</i>	19*
X. Dødsfald paa Barselseng..... <i>(Décès pendant les couches dans les départements).</i>	20*

	Side.
XI. Dødsårsager for Barselkvinder. Døde efter obstetriciske Operationer (<i>Causes de décès pendant les couches; décès après des opérations obstétricales</i>).	21*
XII. Paa Sygehusene indkomne Tilfælde af Gonorrhé og Uretrit..... (<i>Cas nouveaux de gonorrhée et de l'urethrite dans les hôpitaux</i>).	22*
XIII. Udenfor Sygehus behandlede Tilfælde af veneriske Sygdomme..... (<i>Cas des maladies vénériennes traités en dehors des hôpitaux</i>).	23*
XIV. Til- og Afgang af Spedalske i Stiftelserne (<i>Tableau des lépreux dans les hospices</i>).	25*
XV. Opgave over samtlige Spedalske i Riget og deres Bevægelse i og udenfor Stiftelserne i Aarene 1856—1890 (<i>Tableau des lépreux pendant les années de 1856—1895</i>).	26*
XVI. Oversigt over Antallet af Spedalske, Indlæggelse i Stiftelserne m. m. amtvis, særskilt for Sygdomsform og Kjøen (<i>Tableau des lépreux par forme de la maladie et par sexe en 1856—1895</i>).	27*
XVII. Dødeligheden af Lungetuberkulose i de forskjellige Amter for Aarene 1894—1896 (<i>Mortalité par la phthisie dans les départements pendant les années de 1894—1896</i>).	28*
XVIII. Procentforhold af Dødsfald af Lungetuberkulose til samtlige opgivne Dødsårsager og til Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme for Byer og Bygder..... (<i>Mortalité par la phthisie relativement aux toutes causes de décès et aux causes de décès non épidémiques dans les villes et dans la campagne</i>).	30*
XIX. Antallet af Sindssyge, forpleiede med Statsbidrag efter Lov af ²⁷ / ₆ 1891 og de samlede Udgifter ved deres Forpleining for Stat og Kommuner..... [<i>Le nombre des aliénés dont l'entretien est partiellement à la charge de l'État d'après la loi du ²⁷/₆ 1891, et le total de l'entretien de ces aliénés (les frais de l'État et des communes ensemble)</i>].	32*
XX. Chirurgiske Operationer (<i>Opérations chirurgicales</i>).	34*
XXI. Af Lægerne udførte obstetriciske Operationer (<i>Opérations obstétricales, faites par les médecins</i>).	40*
XXII. Obstetriciske Operationers Udfald for Mødre og Børn (<i>Résultats des opérations obstétricales pour les mères et pour les enfants</i>).	42*
XXIII. Tvillingfødsler med kunstig Forløsning (<i>Jumeaux nés après des opérations obstétricales</i>).	43*
XXIV. Udfald af de obstetriciske Operationer efter de forskjellige Indikationer (<i>Résultats des accouchements: a) par forceps, b) par version, c) par extraction, d) des accouchements prématurés artificiels, e) par perforation, f) par embryotomie, g) par accouchement forcé, h) par avortement provoqué, i) par opération césarienne — d'après les indications différentes</i>).	44*
XXV. Fødte og Døde (<i>Naissances et décès</i>).	47*
XXVI. Fødte og Døde i Bygderne og Byerne (<i>Nombre des naissances et des décès dans la campagne et dans les villes</i>).	48*

	Side.
XXVII. Procentforhold mellem de af Lægerne opgivne Dødsfald med kjendt Aarsag og de ialt indtrufne Dødsfald inden Amterne (Bydistrikt og Landdistrikt) samt i de enkelte Lægedistrikter.....	50*
<i>(Décès totaux et décès par cause connue dans les départements et dans les districts civils médicaux).</i>	
XXVIII. De hyppigste af Lægerne opgivne Dødsårsager ved Sygdom.....	52*
<i>(Causes des décès (morts par accidents non compris) classées par ordre de fréquence).</i>	
XXIX. Vaccinerede	53*
<i>(Vaccination).</i>	
XXX. Oversigt over de udførte retsmedicinske Forretninger.....	54*
<i>(Liste des actes médicaux forenses).</i>	
XXXI. Sygestatistik for Strafarbejdsanstalterne	59*
<i>(Statistique des malades dans les établissements pénitentiaires pour les condamnés aux travaux forcés).</i>	
XXXII. Apothek og deres Personale	64*
<i>(Des pharmacies et de leur personnel).</i>	
XXXIII. Syfilis paa Sygehusene	68*
<i>(La syphilis dans les hôpitaux).</i>	
XXXIV. Tabel over Tilfælde af Sindssygdom, behandlede paa Sygehus.....	70*
<i>(Mouvement des aliénés dans les hôpitaux).</i>	
XXXV. Antal af de paa Sygehusene behandlede Syge.....	72*
<i>(Mouvement des malades dans les hôpitaux).</i>	
XXXVI. Kjendte Dødsårsager.....	76*
<i>(Causes de décès par départements).</i>	
XXXVII. Kjendte Dødsårsager i Riget efter Kjøen og Alder.....	84*
<i>(Causes de décès par sexe et par âge).</i>	
XXXVIII. Kjendte Dødsårsager i Byerne	92*
<i>(Causes de décès dans les villes).</i>	
XXXIX. Kjendte Dødsårsager i Byerne efter Kjøen og Alder	102*
<i>(Causes de décès dans les villes par sexe et par âge).</i>	
XL. En Del af Lægerne behandlede epidemiske Sygdomme, fordelte paa Lægedistrikter og Maaneder.....	110*
<i>(Cas de quelques maladies épidémiques par districts civils médicaux et par mois).</i>	

En 1896 l'état sanitaire du royaume a été satisfaisant. Le chiffre total des cas connus des maladies aiguës épidémiques a été 169 471.¹⁾ Comme à l'ordinaire les maladies catarrhales ont été les plus nombreuses de l'année. La grippe a régné en épidémie dans presque tout le pays, culminante au mois de février, mais s'est manifestée moins grave que pendant l'année précédente. Parmi les maladies prédominantes il faut aussi citer la pneumonie, qui a été un peu plus répandue que dans l'année 1895; la mortalité n'a pas dépassé 13,2 pct. La rougeole et la coqueluche ont continué son cours épidémique dans la plupart des départements. Le typhus était plus rare que d'habitude. La fièvre typhoïde a gagné du terrain dans la ville de Christiania et dans le département de Tromsø. La scarlatine a été répandue notamment dans la ville de Bergen et dans quelques districts de l'Ouest. La diphthérie a été moins fréquente que pendant les quinze années dernières, mais la mortalité a excédé celle de 1895 avec 1,5 pct. Quelques cas de la variole sont observés, les plusieurs — 12 — dans la ville de Bergen, joints à l'épidémie de l'année précédente. Les maladies gastriques aiguës ont été plus nombreuses, mais moins graves que d'habitude. Trois cas de Beri-beri sont constatés parmi marins, revenants des pays tropicaux.

En 1896 la mortalité calculée d'après la population supposée au milieu de l'année, c'est à dire 2 083 600, a été de 15,2 sur 1 000. Le nombre des décès a été 31 574, celui de morts nés 1 632. Le nombre des naissances 63 308 a dépassé de 31 734 le nombre des décès.

Parmi les 24 203 décès, dont les médecins ont indiqué la cause (76,7 pct. de tous les décès), le plus grand nombre est occasionné par les maladies suivantes: la phthisie et les tubercules pulmonaires (3 892) la décrépitude (2 846), les maladies cancéreuses (1 691) la pneumonie (1 463), la bronchite aiguë, la pneumonie catarrhale et la laryngite (1 377), la méningite tuberculeuse et les autres affections tuberculeuses en dehors du poumon (1 207), la diarrhée et la cholérine (1 069), les maladies organiques du coeur (913), la débilité congénitale (855), l'apoplexie cérébrale (846), la bronchite chronique (643), la maladie de Bright (523), la coqueluche (470), le catarrhe de l'estomac et de l'intestines (386), les convulsions de l'enfance (385), la diphthérie (croup) (356).

908 ont péri par suite d'accidents malheureux, 113 par suicide, 18 par homicide.

Le nombre des hôpitaux ordinaires était 48; dans ces hôpitaux ont été traités 14 558 malades, dont 13 235 sont sortis et 1 323 sont décédés, ce qui constitue une mortalité de 9,1 sur 100.

Dans 11 asiles d'aliénés ont été traités 2 322, dont 629 sont sortis et 89 sont décédés.

Le royaume est divisé en 157 districts médicaux civils. Le nombre total des médecins autorisés a été de 1 011.

La vaccination a été pratiqué sur 49 523 individus soit par des médecins, soit par des aide-vaccinateurs, dont le nombre a été de 694.

Il y a 1 027 sage-femmes examinées.

Le nombre des pharmacies a été 120.

¹⁾ A cause d'une modification dans la liste des maladies épidémiques, par laquelle les angines catarrhales et folliculaires sont omises, pendant que la pyohémie et le pemphigus des nouveau nés y sont compris, une comparaison avec la somme des années précédentes n'a pas été faite.

Almindelig Beretning

om Sundheds- og Medicinalforholdene i Riget.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.
Section médicale (1), superficie (2) population (3), nombre des médecins (4), des dentistes (5),
des sages-femmes (6), des aides-vaccinateurs (7), des pharmacies (8).

Tabel I.		1	2	3	4	5	6	7	8
Amt.	Lægedistrikter.	Fladeindhold i km ² .	Tilstedev. Folke- mængde 1ste Januar 1891.	Antal					
				Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaccinatorer.	Apothek.	
I.	1. Kristiania (By).....	16,55	¹⁾ 148 213	204	56	79	-	16	
II.	Akershus Amt.....	5321,42	100 427	44	-	36	34	4	
	2. Aker	1063,50	34 488	21	-	12	9	2	
	3. Ullensaker	2141,02	33 456	11	-	9	11	1	
	4. Høland.....	1263,28	13 609	4	-	7	7	-	
	5. Follo	853,02	18 874	8	-	8	7	1	
III.	Smaalenenes Amt.....	4142,69	120 864	48	8	42	28	11	
	6. Eidsberg	1405,92	22 073	6	-	11	9	-	
	7. Moss	783,91	22 785	11	1	10	6	2	
	8. Sarpsborg	700,16	49 037	16	4	10	7	6	
	9. Hvaler.....	1252,70	26 969	15	3	11	6	3	
IV.	Buskerud Amt.....	14996,85	105 203	41	7	47	18	6	
	10. Drammen	603,18	34 664	13	4	14	2	3	
	11. Ringerike	1800,92	15 680	11	2	9	4	1	
	12. Modum	2358,86	25 037	8	-	11	2	1	
	13. Nes.....	2899,46	7 603	1	-	4	3	-	
	14. Aal	2723,81	5 377	2	-	2	2	-	
	15. Sandsvær	1310,32	12 343	4	1	4	2	1	
	16. Rollag	3300,80	4 499	2	-	3	3	-	
V.	Jarlsberg og Larvik Amt	2320,93	97 745	38	10	48	14	8	
	17. Tønsberg.....	781,12	44 418	18	5	20	9	3	
	18. Hof.....	866,53	19 423	7	1	10	1	2	
	19. Larvik.....	673,28	33 904	13	4	18	4	3	

¹⁾ Efter Opgave fra Kristiania Sundhedskommission over Indbyggerantallet ved Begyndelsen og Slutningen af Aaret 1896 udgjorde Middelfolkemængden 187 498.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Tabel I. (Forts.)		1	2	3	4	5	6	7	8
Amt.	Lægedistrikter.	Fladeindhold i km ² .	Tilstede- værende Folke- mængde 1ste Januar 1891.	Antal					
				Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaktanter.	Apothek.	
VI.	Hedemarkens Amt.....	27507,72	120 386	43	5	49	43	6	
	20. Soler og Odalen.....	3492,38	32 625	11	2	11	9	1	
	21. Hedemarken.....	2688,24	42 638	14	2	13	9	3	
	22. Søndre Østerdalen.....	3036,74	18 633	7	1	6	6	1	
	23. Trysil.....	3759,54	5 460	2	-	4	5	-	
	24. Rendalen.....	7093,47	9 892	4	-	9	7	-	
	25. Tønset.....	6398,71	10 330	5	-	6	7	1	
VII.	Kristians Amt.....	25362,50	108 579	32	4	41	37	5	
	26. Hadeland og Land.....	2948,24	24 186	10	1	10	7	1	
	27. Søndre Valdres.....	2495,88	10 059	3	-	5	5	1	
	28. Nordre —.....	2943,32	7 103	2	-	4	4	-	
	29. Toten.....	1483,89	23 916	7	2	7	7	2	
	30. Faaberg.....	2359,26	15 337	4	1	5	4	1	
	31. Ringeby.....	3166,69	11 659	3	-	3	3	-	
	32. Lom.....	5799,56	9 770	2	-	4	4	-	
	33. Lesje.....	4166,16	6 549	1	-	3	3	-	
VIII.	Bratsberg Amt.....	15189,10	91 410	41	6	50	37	9	
	34. Skien.....	1066,24	30 162	15	4	19	6	4	
	35. Kragerø.....	1650,41	22 934	7	1	8	6	2	
	36. Hollen.....	1141,81	12 137	7	-	6	5	1	
	37. Sauland.....	1716,04	6 795	4	1	5	4	1	
	38. Kviteseid.....	2256,07	7 890	2	-	4	7	1	
	39. Laardal.....	4214,11	7 952	5	-	6	5	-	
	40. Tinn.....	3144,42	3 540	1	-	2	4	-	
IX.	Nedenes Amt.....	9347,99	77 352	28	5	32	21	6	
	41. Østre Nedenes.....	889,43	31 652	7	1	8	5	2	
	42. Vestre —.....	1116,72	31 558	18	4	16	7	4	
	43. Aamli.....	1995,71	5 739	1	-	3	3	-	
	44. Evje.....	1139,43	4 050	1	-	3	4	-	
	45. Sætersdalen.....	4206,79	4 353	1	-	2	2	-	
X.	Lister og Mandal Amt.....	7264,34	76 213	27	5	40	28	5	
	46. Kristiansands Stadsfysik.....	16,04	12 543	14	3	8	-	2	
	47. Oddernes.....	1147,05	20 818	5	1	13	8	1	
	48. Undal.....	1960,28	12 140	1	-	7	7	-	
	49. Lyngdal.....	841,83	6 850	1	-	2	4	-	
	50. Vanse.....	268,85	9 445	3	1	5	4	1	
	51. Flekkefjord.....	3030,79	14 417	3	-	5	5	1	
XI.	Stavanger Amt.....	9147,16	114 223	32	6	65	40	8	
	52. Sogndal.....	790,77	5 592	2	-	3	3	-	
	53. Egersund.....	1298,02	13 161	3	-	5	3	1	
	54. Sandnes.....	1955,84	15 333	5	-	8	5	1	
	55. Stavanger Stadsfysikat.....	6,26	22 483	11	4	17	-	3	
	56. Stavanger.....	228,16	9 096	1	-	5	5	-	
	57. Finnø.....	1521,19	11 103	2	-	8	8	-	
	58. Sand.....	2495,48	10 459	1	-	6	6	-	
	59. Karmøen.....	447,24	14 528	3	-	8	6	1	
	60. Haugesund ¹⁾	404,21	12 468	4	2	5	4	2	

¹⁾ Til Haugesund Lægedistrikt hører ogsaa Sveen Herred af Søndre Bergenhus Amt, hvis Fladeindhold og Indbyggerantal (214,23 km², 3054 tilstedeværende Indbyggere) ikke er medregnet i Summen. Medregnes disse, bliver Fladeindholdet for Lægedistriktet 618,44 km². og Indbyggerantallet 15 522.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Tabel I. (Forts.)		1	2	3	4	5	6	7	8
Amt.	Lægedistrikter.	Fladeindhold i km ² .	Tilstede- v. Folke- mængde 1ste Januar 1891.	Antal					
				Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaktmænd.	Apotek.	
XII.	Søndre Bergenhus Amt ..	15606,67	127 678	25	-	67	57	1	
	Sveen Herred ¹⁾	214,23	3 054	-	-	2	2	-	
	61. Indre Søndhordland	1099,71	9 160	4	-	6	3	-	
	62. Ytre —	597,52	10 466	3	-	7	7	-	
	63. Tysnes.....	1042,50	9 198	3	-	7	7	-	
	64. Indre Hardanger	5554,45	10 081	3	-	8	6	-	
	65. Ytre —	877,34	7 659	2	-	6	3	-	
	66. Voss.....	2073,52	10 519	2	-	3	4	1	
	67. Søndre Midthordland.....	995,42	12 997	2	-	5	5	-	
	68. Nordre —	433,40	18 111	2	-	6	4	-	
	69. Osterøen	1561,94	16 204	2	-	8	7	-	
	70. Alversund	242,79	7 238	1	-	4	4	-	
	71. Lindaas	913,76	12 991	1	-	5	5	-	
XIII.	72. Bergen (By)	13,55	52 803	51	12	39	-	6	
XIV.	Nordre Bergenhus Amt....	18472,48	87 839	16	-	64	53	2	
	73. Lærdal	3617,04	6 729	1	-	4	5	1	
	74. Lyster	2225,15	5 293	1	-	3	5	-	
	75. Sogndal	887,83	5 224	1	-	3	3	-	
	76. Vik	1792,24	8 324	3	-	7	5	-	
	77. Gulen	883,37	6 798	1	-	5	4	-	
	78. Kirkebø	1464,67	6 664	1	-	5	4	-	
	79. Ytre Søndfjord	879,18	8 458	1	-	8	4	-	
	80. Indre —	1540,55	8 262	1	-	6	5	-	
	81. Kinn	1160,17	8 691	2	-	7	4	1	
	82. Ytre Nordfjord	566,83	6 611	1	-	4	4	-	
	83. Nordfjordeidet	662,23	4 515	1	-	3	2	-	
	84. Gloppen	1031,89	5 017	1	-	3	3	-	
	85. Indviken	1761,83	7 253	1	-	6	5	-	
XV.	Romsdals Amt	14989,61	127 663	38	5	80	73	7	
	86. Vestre Søndmør	918,51	11 907	3	-	8	8	-	
	87. Indre —	1241,27	8 120	3	-	5	5	1	
	88. Østre —	2040,94	6 492	1	-	6	6	-	
	89. Ørskog	723,33	7 166	2	-	3	3	-	
	90. Nordre Søndmør	314,82	17 883	6	3	10	7	2	
	91. Ytre Romsdal	1164,66	17 619	5	-	11	10	1	
	92. Indre —	2512,49	10 887	3	-	7	7	-	
	93. Søndre Nordmør	817,52	22 806	7	2	13	8	3	
	94. Sundalen	1964,15	5 840	2	-	6	6	-	
	95. Surendalen	2065,16	8 829	2	-	5	6	-	
	96. Nordre Nordmør	1226,76	10 114	4	-	6	7	-	
XVI.	Søndre Trondhjems Amt .	18606,24	123 750	58	8	76	44	6	
	97. Trondhjems Stadsfysikat	35,24	28 792	29	7	28	-	4	
	98. Strinden	686,80	12 066	6	-	7	7	-	
	99. Selbu	2545,04	5 421	1	-	2	2	-	

1) Sveen Herred hører til Haugesund Lægedistrikt: se Anm. Side 2*.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Tabel I. (Forts.)		1	2	3	4	5	6	7	8
Amt.	Lægedistrikter.	Fladeindhold i km ² .	Tilstedev. Folke- mængde 1ste Januar 1891.	Antal					
				Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaksinatører.	Apothek.	
	100. Røros ¹⁾	3439,17	6 111	3	1	3	3	1	
	101. Guldalen	2972,67	12 973	3	-	7	7	-	
	102. Opdal ²⁾	2805,14	5 275	2	-	3	3	-	
	103. Orkedalen	1943,59	14 439	4	-	9	6	1	
	104. Hitteren	921,83	9 669	2	-	4	4	-	
	105. Hevne	1090,46	5 153	2	-	2	2	-	
	106. Ytre Fosen	656,88	9 877	2	-	3	2	-	
	107. Indre —	814,24	7 527	2	-	4	4	-	
	108. Nordre —	1733,82	7 255	2	-	4	4	-	
XVII.	Nordre Trondhjems Amt.	22767,81	81 529	22	2	39	45	4	
	109. Stjørdalen	2252,16	10 699	2	-	4	4	1	
	110. Frosten	646,72	7 835	1	-	4	4	-	
	111. Levanger	2078,50	12 347	5	-	4	5	1	
	112. Inderøen	985,62	11 347	2	-	5	7	-	
	113. Stenkjær	2193,89	10 821	4	1	7	6	1	
	114. Grong	10235,71	7 601	2	-	5	8	-	
	115. Namsos	1302,03	6 302	3	1	2	3	1	
	116. Fosnes	1323,00	4 681	1	-	2	3	-	
	117. Kolvereid	1085,30	4 851	1	-	3	3	-	
	118. Vikten	614,88	5 045	1	-	3	2	-	
XVIII.	Nordlands Amt	37958,50	132 447	40	1	79	57	4	
	119. Brønnø	2391,99	11 917	3	-	6	5	1	
	120. Alstahaug	1262,94	11 830	4	-	6	3	-	
	121. Vefsen	7067,38	7 380	2	-	4	3	1	
	122. Ranen	5064,53	13 652	3	-	6	5	-	
	123. Lurø	2321,77	8 288	2	-	4	4	-	
	124. Gildeskaal	1849,77	5 315	1	-	2	3	-	
	125. Bodø	535,79	8 040	3	1	4	2	1	
	126. Folden	2270,75	4 214	1	-	3	3	-	
	127. Skjerstad	3980,19	7 148	3	-	3	3	-	
	128. Steigen	433,74	3 338	1	-	2	1	-	
	129. Hammerø	1058,83	2 946	1	-	1	1	-	
	130. Lødingen	2832,05	5 295	1	-	4	4	-	
	131. Ofoten	3036,16	5 771	2	-	4	2	-	
	132. Flakstad	395,47	3 504	2	-	4	3	-	
	133. Buksnes	288,30	7 901	3	-	9	4	-	
	134. Østlofoten	630,30	7 074	2	-	3	4	1	
	135. Hadsel	944,02	10 008	3	-	8	2	-	
	136. Sortland	1594,62	8 826	3	-	6	5	-	
XIX.	Tromsø Amt	26246,10	65 009	21	2	31	32	3	
	137. Trondenes	1543,89	11 760	5	-	4	5	1	
	138. Ibbestad	1660,95	8 033	1	-	3	2	-	
	139. Tranø	1083,02	4 738	3	-	3	3	-	
	140. Berg	609,10	1 849	1	-	2	2	-	

¹⁾ Medregnet de til Hedemarkens Amt hørende Dele af Tolgen Herred. ²⁾ Medregnet det til Hedemarkens Amt hørende Inset Sogn af Kvikne.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Tabel I. (Forts.)		1	2	3	4	5	6	7	8
Amt.	Lægedistrikter.	Fladeindhold i km ² .	Tilstede- v. Folke- mængde 1ste Januar 1891.	Antal					
				Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaccinatorer.	Apothek.	
	141. Lenviken	1198, ⁴⁷	5 583	1	-	3	4	-	
	142. Maalselven	5896, ⁰⁵	4 686	3	-	3	3	-	
	143. Balsfjorden	1565, ²⁸	4 451	1	-	2	2	-	
	144. Tromsø	1593, ⁹⁰	10 299	3	2	4	3	2	
	145. Lyngø	3682, ²⁷	5 354	1	-	2	4	-	
	146. Karlsø	1374, ¹⁵	2 704	1	-	2	1	-	
	147. Skjervø	6039, ²²	5 552	1	-	3	3	-	
XX.	Finmarkens Amt	47385, ³⁴	29 341	1) 13	1	23	33	3	
	148. Alten	12119, ¹⁵	5 406	1	-	3	4	-	
	149. Loppen	1173, ⁶⁴	1 731	1	-	2	3	-	
	150. Hammerfest	3397, ³⁶	3 995	2	1	3	3	1	
	151. Maasø	535, ⁸⁰	2 508	1	-	4	7	-	
	152. Kistrand	16443, ⁷⁸	3 354	1	-	2	3	-	
	153. Lebesby	3903, ⁶⁴	3 080	{	1	2	2	-	
	154. Tanen				1	1	4	-	
	155. Vardø	2257, ⁹⁹	3 310	2	-	2	3	1	
	156. Vadsø	2565, ⁹⁹	4 025	1	-	3	1	1	
	157. Sydvaranger	4987, ⁹⁹	1 932	1	-	1	3	-	
		322663, ⁵⁵	1 988 674	862	143	1027	694	120	

1) Foruden de i hvert Distrikt opførte Læger er ansat en Distriktslæge uden fast Distrikt med skiftende Bopæl efter Amtmandens nærmere Bestemmelse.

Folkemængden. Den for Rigets Amter og Lægedistrikter opførte Folkemængde (Tabel I) er den tilstedeværende Folkemængde, anført efter de af det statistiske Centralbureau meddelte Opgaver over Resultaterne af Folketællingen i Norge den 1ste Januar 1891. Til Beregning af Dødelighedsforhold og andre Forholdsberegninger i Aaret er derimod som Regel benyttet den af det statistiske Centralbureau til Medicinaldirektøren meddelte Opgave over den beregnede tilstedeværende Middelfolkemængde i Aaret (Tabel II).

Sundhedstilstanden kan betegnes som tilfredsstillende.

Det samlede Antal af anmeldte epidemiske Sygdomstilfælde udgjorde for Aaret 169 472, hvoraf 6 020 dødelige¹⁾.

1) En Sammenstilling af Summen med de tidligere Aars er unldadt som lidet oplysende, idet de ved den epidemiske Sygdeliste (Tabel V og VI) foretagne Forandringer, navnlig Sleifningen af katarrale og follikulær Angina som epidemisk Sygdom, ikke tillader nogen direkte Sammenligning mellem Tallene. Se forøvrigt Anmærkningen under Tabel V.

Dødeligheden i Riget, dets Bygder og Byer.
La mortalité dans le royaume, les communes rurales et les villes par départements.

Tabel II. Amter.	Hele Riget.				Bygderne.				Byerne.			
	Beregnet tilstedev. Middelbefolkning.	Antal Dødsfald i 1896.	Døde af 1000 Levende.		Beregnet tilstedev. Middelbefolkning.	Antal Dødsfald i 1896.	Døde af 1000 Levende.		Beregnet tilstedev. Middelbefolkning.	Antal Dødsfald i 1896.	Døde af 1000 Levende.	
			1896.	1895.			1896.	1895.			1896.	1895.
Riget	2 083 600	31 574	15,2	15,7	1 553 400	22 337	14,4	15,1	530 200	9 237	17,4	17,35
1. Kristiania	183 600	3 566	19,4	18,0	-	-	-	-	183 600	3 566	19,4	18,0
2. Akershus	103 300	1 534	14,8	15,0	100 200	1 485	14,8	14,8	3 100	49	15,8	21,6
3. Smaalenene	126 300	1 835	14,5	15,3	89 100	1 268	14,2	15,4	37 200	567	15,3	15,2
4. Buskerud	108 700	1 550	14,3	15,8	79 000	1 120	14,3	15,3	29 700	430	14,5	17,2
5. Jarlsberg og Larvik	100 600	1 532	15,2	15,7	66 400	990	14,9	15,4	34 200	542	15,8	16,1
6. Hedemarken	122 200	1 649	13,5	13,3	116 100	1 550	13,4	13,3	6 100	94	15,4	13,3
7. Kristians	111 800	1 462	13,1	13,4	107 600	1 414	13,1	13,3	4 200	48	11,4	16,9
8. Bratsberg	95 400	1 342	14,1	16,0	72 000	978	13,6	15,8	23 400	364	15,6	16,5
9. Nedenes	77 000	1 284	16,7	15,8	63 100	1 091	17,3	16,5	13 900	193	13,9	12,5
10. Lister og Mandal	74 500	1 290	17,3	19,1	54 500	932	17,1	18,7	20 000	358	17,9	20,4
11. Stavanger	115 600	1 887	16,3	17,8	78 900	1 236	15,7	17,2	36 700	651	17,7	19,1
12. Søndre Bergenhus	132 500	1 878	14,2	14,6	132 500	1 878	14,2	14,6	-	-	-	-
13. Bergen	59 900	1 009	16,8	16,6	-	-	-	-	59 900	1 009	16,8	16,6
14. Nordre Bergenhus	88 600	1 129	12,7	13,8	87 900	1 120	12,7	13,8	700	9	12,9	17,1
15. Romsdal	131 100	1 786	13,6	15,3	109 000	1 507	13,8	14,7	22 100	279	12,6	18,1
16. Søndre Trondhjem	127 700	2 191	17,2	15,3	95 700	1 574	16,4	14,4	32 000	617	19,3	18,0
17. Nordre —	80 700	1 218	15,1	14,6	75 900	1 123	14,8	14,6	4 800	95	19,8	14,5
18. Nordland	142 700	1 816	12,7	15,2	137 100	1 745	12,7	15,1	5 600	71	12,7	15,1
19. Tromsø	69 900	1 001	14,3	15,7	63 700	885	13,9	15,8	6 200	116	18,7	15,2
20. Finmarken	31 500	615	19,5	21,2	24 700	436	17,6	20,7	6 800	179	26,3	23,8

Dødeligheden i Byerne.

La mortalité dans les villes.

Amt.	Tabel III. Byer.	Tilstedev. Folke- mængde 1ste Januar 1891.	Antal Døde i 1896.	Døde af 1000 Levende.					
				1896.	1895.	1894.	1893.	1892.	1891.
I.	Kristiania ¹⁾ . . .	187 498	3 566	19,4	18,0	19,9	18,5	20,5	20,6
II.	Drøbak	2 147	33	15,4	20,5	17,7	20,0	21,4	17,7
	Hvitsten	149	1	6,7	13,4	6,7	33,6	20,1	-
	Hølen	191	5	26,2	36,7	20,9	20,9	36,6	15,7
	Son	769	10	13,0	20,8	11,7	13,0	29,9	20,8
III.	Moss	8 036	102	12,7	14,6	16,2	16,6	17,9	17,7
	Sarpsborg	2 936	67	22,8	22,5	19,1	15,0	19,1	17,0
	Fredrikstad	12 292	211	17,2	15,3	14,2	15,1	18,5	16,7
	Fredrikshald	11 159	187	16,8	16,9	20,4	23,1	22,8	16,0
IV.	Drammen	20 437	301	14,7	18,2	17,7	17,9	16,4	18,2
	Holmsbu	436	9	20,6	39,0	11,5	18,3	13,8	6,0
	Hønefoss	1 505	22	14,6	14,6	14,6	18,6	15,9	13,3
	Kongsberg	5 291	98	18,5	17,9	13,6	19,3	22,9	15,9
V.	Svelviken	1 346	16	11,9	24,6	14,9	11,9	15,6	17,1
	Holmestrand	2 287	35	15,3	13,1	16,2	16,6	21,4	15,7
	Horten	6 536	120	18,4	18,9	15,8	14,8	22,2	15,9
	Aasgaardstrand . . .	397	8	21,5	10,8	13,4	21,5	13,4	10,8
	Tønsberg	6 818	104	15,3	18,2	17,2	16,2	14,1	18,0
	Sandefjord	3 903	79	20,3	13,8	16,1	12,6	15,1	19,0
	Larvik	10 933	180	16,5	16,0	16,0	16,6	17,5	19,9
VI.	Kongsvinger	1 308	28	21,4	19,1	22,2	18,3	12,2	15,3
	Hamar	4 013	66	16,4	14,0	17,9	16,4	14,9	17,2
VII.	Gjøvik	1 391	20	14,4	12,2	19,4	10,8	25,2	21,6
	Lillehammer	1 861	28	15,4	22,6	19,3	26,9	17,2	14,5
VIII.	Brevik	1 993	40	20,1	25,6	21,1	22,1	24,1	21,1
	Porsgrund	3 841	73	19,0	18,2	19,8	18,7	17,2	17,7
	Skien	8 959	146	16,3	15,8	15,2	15,8	22,7	15,3
	Stathelle	345	5	14,5	28,9	11,6	23,2	31,9	17,4
	Langesund	1 230	28	22,7	15,4	17,9	21,2	26,0	11,4
	Kragerø	5 492	72	13,1	16,4	14,6	13,3	19,8	17,7

¹⁾ Den opførte Folkemængde er Aarets hjemmehørende Middelfolkning, beregnet efter Sundhedskommissionens Opgaver. Dødeligheden er derimod beregnet efter den tilstedeværende Middelfolkemængde efter opgave fra det statistiske Centralbureau, cfr. Tabel II.

Dødeligheden i Byerne.

Amt.	Tabel III. (Forts.) Byer.	Tilstedev. Folke- mængde. 1ste Januar 1891.	Antal Døde i 1896.	Døde af 1000 Levende.					
				1896.	1895.	1894.	1893.	1892.	1891.
IX.	Østerrisør	2 988	50	16,7	13,1	13,7	12,7	23,1	11,7
	Tvedestrand . . .	1 657	20	12,1	16,3	15,7	15,7	12,1	25,3
	Arendal	4 438	58	13,1	10,8	21,9	19,2	15,3	19,8
	Grimstad	2 880	37	12,8	12,9	13,2	12,8	14,6	17,0
	Lillesand	1 372	28	20,4	15,3	21,1	16,8	11,7	24,1
X.	Kristiansand . . .	12 543	222	17,7	20,1	21,7	21,9	21,3	21,6
	Mandal	3 616	76	21,0	20,2	17,7	17,1	15,5	31,8
	Farsund	1 518	39	25,7	26,3	17,1	26,4	25,0	19,1
	Flekkefjord	1 541	21	13,6	21,4	17,5	23,9	23,4	20,1
XI.	Sogndal	461	10	21,7	19,5	8,7	15,2	19,5	6,5
	Egersund	2 815	49	17,4	20,6	18,1	19,9	16,3	17,0
	Sandnes	1 654	43	26,0	29,0	22,4	22,4	20,6	23,0
	Stavanger	22 483	419	18,6	19,9	21,3	19,3	20,0	19,0
	Kopervik	791	19	24,0	20,2	16,4	25,3	15,2	25,3
	Skudeneshavn . . .	1 123	18	16,0	16,1	16,9	19,7	16,9	18,7
	Haugesund	5 382	93	17,3	16,7	16,2	18,0	15,6	13,0
XIII.	Bergen ¹⁾	ca. 63 000	1 009	16,8	16,6	22,3	16,9	17,8	17,0
XIV.	Florø	674	9	13,4	17,8	10,4	14,8	11,9	19,3
XV.	Aalesund	8 349	118	14,1	21,4	19,9	17,9	18,3	13,5
	Molde	1 660	29	17,5	18,7	20,5	24,1	21,1	21,7
	Kristiansund . . .	10 135	132	13,0	18,1	20,1	18,1	17,1	19,1
XVI.	Trondhjem ²⁾	28 792	617	19,3	18,0	24,2	27,3	19,0	21,3
XVII.	Levanger	902	32	35,5	21,1	29,9	28,8	22,2	24,4
	Stenkjær	1 866	29	15,5	12,9	13,4	13,4	14,5	15,5
	Namsos	1 815	34	18,7	13,8	13,2	20,9	29,2	20,4
XVIII.	Mosjøen	1 160	8	6,9	14,7	16,4	21,6	23,3	29,3
	Bodø	3 791	63	16,6	18,2	20,8	18,7	24,4	23,7
XIX.	Tromsø	6 071	116	19,1	15,8	19,3	17,8	21,1	16,6
XX.	Hammerfest	2 238	59	26,3	21,0	30,4	38,9	38,4	21,4
	Vardø	2 217	76	34,2	23,1	33,8	39,7	35,2	28,0
	Vadsø	1 767	44	24,9	27,7	24,9	27,7	31,1	21,5

¹⁾ Folkemængden er den af Stadsfysikus opgivne omtrentlige Middelfolkemængde for Aaret. Dødeligheden er beregnet paa samme Maade som for Kristiania anført (cfr. Tabel II).

²⁾ Efter Byens nye Grændser. Dødeligheden beregnet som for Kristiania og Bergen. Den omtrentlige Middelfolkemængde for Aaret er af Stadsfysikus opgivet til 33 000.

Døde i Forhold til 1000 levende Fødte.

Nombre des décès par 1000 enfants nés vivants.

Tabel IV.	1896.	1895.	1894.	1893.	1892.	1891.	1890.	1889.	1888.	1887.
Riget.....	499	511	568	532	602	565	590	586	549	520
Byer.....	508	510	573	528	588	560	595	604	599	558
Bygder.....	495	512	566	534	607	566	589	580	532	507
Amter:										
Kristiania.....	525	466	562	494	578	559	618	611	618	658
Akershus.....	485	508	551	575	632	669	559	606	605	571
Smaalenene.....	464	499	495	480	619	517	529	529	605	500
Buskerud.....	467	542	535	533	563	532	517	638	566	537
Jarlsb. og Larvik	523	548	558	496	586	552	554	560	558	484
Hedemarken....	457	452	546	546	605	562	571	625	525	469
Kristians.....	456	444	476	528	624	551	507	535	506	487
Bratsberg.....	495	551	513	503	594	533	540	544	531	521
Nedenes.....	593	544	637	538	662	662	588	617	655	519
Lister og Mandal	591	597	640	622	702	746	717	715	779	643
Stavanger.....	536	571	536	575	589	545	576	583	585	489
Søndre Bergenhus	497	491	575	489	485	497	547	590	531	496
Bergen.....	514	483	672	491	531	528	496	565	661	473
Nordre Bergenhus	474	486	521	456	444	502	541	599	475	608
Romsdal.....	487	529	558	502	527	515	696	591	515	501
Søndre Trondhjem	597	553	701	662	745	714	773	682	588	598
Nordre Trondhjem	586	561	655	680	751	712	732	642	510	519
Nordland.....	382	445	599	484	617	537	583	422	419	378
Tromsø.....	427	469	528	449	530	426	535	521	412	400
Finmarken.....	548	601	701	764	771	594	665	626	546	597

De hyppigst forekommende epidemiske Sygdomme var, som vanligt, de akutte Katarrer i Aandedrætsorganerne, deri ogsaa indbefattet den katarralske Lungebetændelse; de udgjorde 40,8 pCt. af samtlige anmeldte Tilfælde. Dernæst kommer akut Diarré (Kolerine) med 19,6 pCt.; af Influenza anmeldtes 7,4 pCt., af Lungebetændelse 6,5 pCt. og af Kighoste 6,3 pCt. Hyppigst efter disse anmeldtes Skarlagensfeber og Mæslinger.

De af epidemiske Sygdomme anmeldte Angrebne udgjorde 81,3 pro mille af den for Aaret beregnede Middelfolkemængde eller 9,3 pro mille mindre end Aaret forud¹⁾. De største Tal har Byerne Bergen med 200,1 pro mille og Kristiania med 154,6 pro mille, dernæst kommer Smaalenenes, Finmarkens, Søndre Trondhjems, Buskerud, Jarlsberg og Larvik, Nedenes og Bratsberg Amter, hvor Antallet af Angrebne ligeledes i større eller mindre Grad overstiger

¹⁾ Jfr. Anm. paa Side 5*.

Samtlige af Lægerne anmeldte epidemiske
Les maladies épidémiques

Tabel V.	Samtlige anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme.		Anmeldte Angrebne af epidemiske Sygdomme af 1000 Indbyggere.	Exantematisk Tyfus.		Tyfoidefeber.		Febris recurrens.	Cerebrospinalmeningit.	
	Tilf.	Dødsf.		Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Tilf.	Dsf.
Riget	169472	6020	81,3	11	2	1546	185	1	30	7
Byer	90285	2630	170,3	2	1	746	99	-	3	1
Bygder	79187	3390	51,0	9	1	800	86	1	27	6
Amter:										
1. Kristiania	28388	1264	154,6	-	-	458	60	-	-	-
2. Akershus	8021	200	77,6	-	-	52	5	-	-	-
3. Smaalenene	13150	439	104,1	-	-	71	14	-	9	1
4. Buskerud	9994	254	91,9	-	-	38	2	-	-	-
5. Jarlsberg og Larvik	8689	261	86,4	-	-	38	2	-	-	-
6. Hedemarken	8684	303	71,1	-	-	7	2	-	3	-
7. Kristians	6912	244	61,8	-	-	15	-	-	1	1
8. Bratsberg	7819	235	82,0	1	1	7	1	-	-	-
9. Nedenes	6473	235	84,1	-	-	17	3	-	-	-
10. Lister og Mandal	4645	228	62,3	-	-	22	4	-	1	-
11. Stavanger	9053	298	78,3	-	-	81	14	1	1	1
12. Søndre Bergenhus	3658	220	27,6	-	-	112	11	-	1	-
13. Bergen	11987	315	200,1	-	-	76	6	-	-	-
14. Nordre Bergenhus	3549	157	40,0	-	-	20	4	-	1	1
15. Romsdal	7129	219	54,4	-	-	88	14	-	5	-
16. Søndre Trondhjem	11897	479	93,1	-	-	91	19	-	2	-
17. Nordre —	5137	190	63,6	-	-	19	1	-	2	2
18. Nordland	7831	233	54,9	8	1	91	9	-	1	-
19. Tromsø	3409	176	48,8	1	-	204	10	-	1	1
20. Finmarken	3047	70	96,7	1	-	39	4	-	2	-

Gjennemsnittstallet for Riget. De øvrige Amter har mindre Forholdstal end det Gjennemsnitlige; det mindste har de Bergenhusiske. Som sædvanlig findes de største Forholdstal i de Amter, der har den største Bybefolkning. I Forhold til Aaret forud viser der sig nogen Stigning i de anmeldte Sygdomstilfældes Antal i Bergen, Nordre Bergenhus, Nordre Trondhjems samt Finmarkens Amter.

For 168 772 af de ialt opgivne 169 472 epidemiske Sygdomstilfælde kjendes deres Optræden i de forskjellige Maaneder. De fleste forekom i Aarets første Kvartal, væsentlig paa Grund af et forøget Antal akutte Katarrer i Luftveiene, samt epidemisk optrædende Influenza og Skarlagensfeber. Det mindste Antal opgives som sædvanlig for September.

Sygdomme fordelte paa Amter.

dans les départements.

Børne- kop- per.	Skar- lagens- feber.		Mæslin- ger.		Difteri (Croup).		Blodgang.		Barsel- feber.		Pyæmi, Sept hæmi.		Rosen.		Røde Hunde.
	Tilf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	
15	6428	224	6158	201	2483	356	158	7	379	123	604	146	1897	71	1213
14	2446	74	4739	153	859	87	40	1	78	38	145	35	758	29	931
1	3982	150	1419	48	1624	269	118	6	301	85	459	111	1139	42	282
1	404	7	978	65	313	27	2	-	16	12	16	8	136	9	18
-	145	4	204	-	98	14	30	1	12	-	16	5	101	1	33
-	41	2	307	8	181	13	8	-	20	7	33	4	139	3	45
-	218	8	95	1	78	12	4	-	18	1	17	8	145	6	28
2	175	11	101	2	85	11	4	1	20	11	9	1	125	3	30
-	71	1	119	-	93	9	4	-	24	8	35	12	120	4	17
-	116	3	34	-	47	5	21	-	16	6	31	9	105	-	7
-	499	12	705	16	28	6	1	-	13	3	11	3	76	4	101
-	505	26	651	6	110	17	1	-	15	6	36	10	81	2	48
-	84	1	117	-	115	18	-	-	3	2	9	3	54	2	8
-	1001	48	401	7	219	30	5	1	17	8	52	10	97	8	291
-	1133	25	77	4	112	18	-	-	16	7	54	5	42	3	6
12	662	14	2110	67	28	5	-	-	6	6	6	6	95	3	417
-	372	10	183	21	24	5	3	-	15	3	47	6	60	3	43
-	43	5	18	1	54	10	37	-	36	9	55	2	95	1	1
-	650	31	52	3	341	44	21	1	38	10	58	22	106	10	106
-	195	14	1	-	60	10	3	1	18	3	23	9	63	1	-
-	59	2	5	-	219	42	8	2	46	10	44	10	152	3	11
-	51	-	-	-	260	57	6	-	20	5	32	10	51	3	1
-	4	-	-	-	18	3	-	-	10	6	20	3	54	2	2

Antal Angrebne af epidemiske Sygdomme blandt 1000 Indvaanere i Riget og dets Amter findes anført i Tabel V.

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde efter de af det statistiske Centralbureau meddelte Opgaver over Folkemængdens Bevægelse i 1896 31 574 eller 15,2 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelfolkemængde; i 1895 var den 15,7 pro mille. Siden 1879 har Forholdstallet ikke været saa lavt som for indeværende Aar.

Dødeligheden i Rigets Bygder (14,4 pro mille) var noget lavere end Gjennemsnitsdødeligheden for Riget og 0,7 pro mille lavere end Aaret forud, medens den i Rigets Byer (17,4) som sædvanlig var adskillig større end Gjennem-

Samtlige af Lægerne anmeldte epidemiske

Les maladies épidémiques

Tabel V. (Forts.)	Vandkopper.		Kusma.		Kighoste.		Akute Katarer i Aandedrætsorganerne.		Influenza.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Riget.....	2329	1	1665	3	10628	470	68943	1377	12565	95
Byer.....	1531	1	893	2	5241	210	39455	614	5438	24
Bygder.....	798	-	772	1	5387	260	29488	763	7127	71
Amter:										
1. Kristiania.....	318	1	126	1	2080	112	14041	304	800	9
2. Akershus.....	101	-	20	-	799	14	3268	51	569	2
3. Smaalene.....	250	-	57	-	1266	35	5805	133	515	6
4. Buskerud.....	138	-	38	-	613	21	4060	77	1363	5
5. Jarlsberg og Larvik	188	-	25	-	486	7	4145	75	273	5
6. Hedemarken.....	90	-	112	-	832	27	3701	64	732	12
7. Kristians.....	94	-	20	-	924	38	2567	68	627	3
8. Bratsberg.....	105	-	186	-	182	8	2464	52	997	-
9. Nedenes.....	94	-	53	-	147	25	2414	62	541	3
10. Lister og Mandal..	41	-	77	1	355	30	1925	56	216	5
11. Stavanger.....	125	-	20	-	413	13	3187	42	409	3
12. Søndre Bergenhus..	76	-	16	-	38	-	838	40	179	5
13. Bergen.....	257	-	59	-	423	23	4077	65	1002	2
14. Nordre Bergenhus..	16	-	9	-	16	-	1206	28	320	9
15. Romsdal.....	89	-	227	1	260	8	2689	40	574	2
16. Søndre Trondhjem..	134	-	36	-	958	57	4897	65	707	6
17. Nordre —.....	71	-	89	-	514	21	1971	52	608	6
18. Nordland.....	96	-	266	-	194	18	3132	52	1250	6
19. Tromsø.....	21	-	85	-	114	13	1211	32	317	4
20. Finmarken.....	25	-	144	-	14	-	1345	19	566	2

Ved denne Tabel og Tabel VI, ligesom ogsaa ved Specialberetningens epidemiske er udgaaet, medens Pyæmi og Septhæmi samt Pemfigus hos Nyfødte er medtagne som

snitsdødeligheden for Riget. Dødeligheden i Byerne Aaret forud var 17,35 pro mille.

Sammenlignes Dødeligheden i Amterne (Overøvrighedsdistrikterne) med Rigets, viser den sig størst i Finmarkens Amt og Kristiania By, hvor den overstiger Rigets med over 4 pro mille; mindre er Forskjellen i Lister og Mandal og Søndre Trondhjems Amter, Bergens By, Nedenes samt Stavanger Amter, hvor den overstiger Rigets med fra 2,1 til 1,1 pro mille større Dødelighed end det Gjennemsnitlige. Mindst var den i Nordre Bergenhus og Nordlands Amter

Sygdomme fordelte paa Amter.
dans les départements.

Lungebetændelse.		Pleurit.		Gigtfeber.		Koldfeber.		Beri-Beri.	Akut Diarré (Kolerine).		Skjorbug.		Pemfigus hos Nyfødte.	
Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
11038	1463	4362	84	3640	87	79	3	3	33158	1069	31	3	108	44
4210	500	1533	18	1574	30	30	-	3	19563	682	9	2	44	29
6828	963	2829	66	2066	57	49	2	-	13595	387	22	1	64	15
1079	183	350	6	451	10	1	-	1	6790	441	-	-	9	9
438	62	162	2	162	3	1	-	-	1809	36	-	-	1	-
782	120	250	5	338	8	6	-	-	3016	72	3	-	8	8
588	47	191	4	218	6	-	-	-	2126	53	4	-	14	3
388	50	198	4	181	2	6	-	-	2203	74	-	-	7	2
487	77	210	9	211	5	2	-	-	1808	72	4	-	2	1
628	73	144	5	191	4	1	-	-	1320	29	-	-	3	-
615	77	209	3	107	3	1	-	-	1497	41	-	-	14	5
317	46	201	6	188	4	18	-	-	1027	19	2	-	7	-
373	72	120	3	103	4	12	-	-	1000	25	2	1	8	1
603	66	285	8	220	9	19	-	2	1592	29	4	-	8	1
345	85	82	1	105	2	1	1	-	424	13	1	-	-	-
721	66	221	2	213	3	4	-	-	1598	47	-	-	-	-
390	47	182	3	107	1	5	1	-	530	15	-	-	-	-
836	94	466	7	167	7	-	-	-	1387	18	-	-	2	-
993	139	253	5	267	5	-	-	-	2171	53	3	1	13	8
490	50	162	4	140	6	-	-	-	705	9	-	-	3	1
628	59	376	3	165	3	2	-	-	1071	10	-	-	7	3
204	33	179	2	61	2	-	-	-	588	4	2	-	-	-
133	17	121	2	45	-	-	-	-	496	9	6	1	2	2

Tabeller er foretaget den Forandring fra tidligere Aar, at katarralsk og folikulær Angina epidemiske Sygdomme.

med 2,5 pro mille mindre Dødelighed end Rigets, samt i Kristians, Hedemarkens og Romsdals Amter med fra 2,1 til 1,6 pro mille mindre Dødelighed. I de øvrige Amter er Forskjellen mindre væsentlig.

I Forhold til Aaret forud er Dødeligheden steget i 6 Amter, mest i Søndre Trondhjems Amt fra 15,3 pro mille i 1895 til 17,2 pro mille i 1896. I de øvrige 14 Amter er den aftaget særlig i Nordlands fra 15,2 pro mille i 1895 til 12,7 pro mille i 1896.

Tabel II (Side 6*) giver en Oversigt over de Dødes Antal og Dødelig-

De af Lægerne opgivne Tilfælde af epidemiske Sygdomme efter Maaned, Kjøen og Alder.

Le nombre des cas des maladies épidémiques traités par mois, par sexe et par âge.

Tabel VI.	Ialt kjendte Tilfælde.	Procentfor- hold til samt- lige opgivne Tilfælde af epidemiske Sygdomme.	ialt anmeldte Dødsfald.	Procent Døde af samlige Tilfælde af samme Syg- dom.	Kjøen og Alder (par sexe et âge).				Tiden er op- given for Antal Be- handlede.
					1		2		
					Børn (under 15 Aar).		Voxne (over 15 Aar).		
					Mandkjøn.	Kvindekj.	Mandkjøn.	Kvindekj.	
Exantematisk Tyfus	11	0,007	2	18,2	1	1	5	4	10
Tyfoidefeber.....	1546	0,9	185	11,9	196	183	622	544	1539
Febris recurrens	1	-	-	-	-	-	1	-	1
Cerebrospinalmeningit.....	30	0,02	7	23,3	6	7	9	8	28
Børnekopper.....	15	0,009	-	-	-	-	-	-	15
Skarlagensfeber	6428	3,8	224	3,5	2829	2897	318	384	6419
Mæslinger.....	6158	3,6	201	3,3	2848	2838	178	240	6151
Difteri (Croup).....	2483	1,5	356	14,4	943	882	276	377	2474
Blodgang	158	0,09	7	4,4	33	38	46	41	156
Barselfeber.....	379	0,2	123	32,5	-	-	-	379	349
Pyæmi, Septhæmi.....	604	0,4	146	24,2	54	43	331	160	574
Rosen	1897	1,1	71	3,7	128	141	655	964	1893
Røde Hunde	1213	0,7	-	-	497	569	34	111	1212
Vandkopper.....	2329	1,4	1	0,04	990	1114	104	96	2328
Kusma.....	1665	1,0	3	0,2	452	411	583	212	1642
Kighoste.....	10628	6,3	470	4,4	4941	5239	245	157	10618
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne.....	68943	40,8	1377	2,0	16328	15692	19008	17762	68542
Influenza.....	12565	7,4	95	0,8	1234	1295	5393	4622	12525
Lungebetændelse.....	11038	6,5	1463	13,3	2574	2110	3658	2645	11019
Pleurit.....	4362	2,6	84	1,9	469	424	2045	1371	4350
Gigtfeber	3640	2,1	87	2,4	364	354	1418	1496	3630
Koldfeber	79	0,05	2	2,5	-	1	68	9	78
Beri-Beri.....	3	-	-	-	-	-	3	-	2
Akut Diarré (Kolerine).....	33158	19,6	1069	3,2	9300	8403	7724	7609	33115
Skjørbug.....	31	0,02	3	9,7	2	2	18	8	28
Pemfigus hos Nyfødte.....	108	0,06	44	40,7	56	46	-	-	74
Tilsammen	169472		6020						168772

Tabel VI. (Forts.)

Sygdom.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Exantematisk Tyfus	1	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	7
Tyfoidfeber	111	78	108	63	63	78	83	118	208	315	196	118
Febris recurrens	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Cerebrospinalmeningit	1	3	4	1	4	1	1	1	3	6	3	-
Børnekopper	6	7	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Skarlagensfeber	1007	820	693	511	465	401	311	337	366	443	529	536
Mæslinger	179	247	273	296	559	737	394	177	182	514	1196	1397
Difteri	332	220	232	175	180	183	182	189	130	221	215	215
Blodgang	13	12	16	18	11	8	18	25	9	4	12	10
Barsel-feber	29	29	32	41	32	29	19	30	38	18	17	35
Pyæmi, Septhæmi	38	45	51	41	37	51	55	56	52	45	42	61
Rosen	135	153	159	165	137	155	140	124	156	196	176	197
Røde Hunde	53	75	68	103	61	86	45	25	48	47	202	399
Vandkopper	368	255	198	175	119	196	91	70	77	199	275	305
Kusma	295	303	303	202	140	79	45	42	27	39	55	112
Kighoste	763	588	792	1024	952	978	929	763	663	835	1178	1153
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	8802	8390	7634	6508	6649	4670	3281	2822	3127	4158	5727	6774
Influenza	2350	2808	2734	1112	790	629	460	216	123	179	390	734
Lungebetændelse	1100	1076	1402	1272	1462	925	529	353	410	609	761	1120
Pleurit	366	351	411	431	462	465	395	299	266	294	291	319
Gigtfeber	341	324	310	331	333	291	232	213	202	283	349	421
Koldfeber	5	5	5	5	7	6	13	8	3	3	11	7
Beri-Beri	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-
Akut Diarré (Kolerine)	1757	1980	1702	1835	1934	3881	6490	4916	2639	2050	1983	1948
Skjørbug	1	-	4	1	6	2	4	5	1	2	1	1
Pemfigus hos Nyfødte	1	6	5	7	4	3	3	7	11	8	8	11
Tilsammen	18054	17775	17137	14317	14407	13854	13721	10797	8741	10469	13619	15881

De i Byerne anmeldte epidemiske Sygdomme¹⁾.
Les maladies épidémiques dans les villes.

Sygdom.	Antal kjendte Tilfælde.	Procentforhold til de i hele Riget anmeldte Tilfælde af samme Sygdom.	Antal anmeldte Dødsfald.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Exantematisk Tyfus	1	9,1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tyfoidfeber	764	49,4	99	30	21	37	15	28	38	35	55	167	163	122	53
Simpel Feber	869	-	-	89	84	83	50	77	120	72	55	42	56	62	79
Cerebrospinalmeningit	3	10,0	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-
Barsel-feber	73	19,3	37	5	6	2	6	6	2	6	7	7	6	5	15
Børnekopper	14	93,3	-	6	6	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Vandkopper	1531	65,7	1	276	198	131	88	65	115	40	34	50	129	195	210
Skarlagensfeber	2502	38,9	74	375	347	238	181	157	140	98	124	183	220	257	182
Røde Hunde	895	73,8	-	36	35	36	21	30	68	35	24	38	43	170	359
Mæslinger	4728	76,8	153	93	142	148	223	415	528	276	89	122	414	1087	1191
Rosen	757	39,9	29	49	49	71	58	50	56	43	53	70	105	85	68
Pyæmi, Septhæmi	144	23,8	35	11	15	12	12	11	12	5	21	11	6	12	16
Kighoste	5217	49,1	209	454	348	446	529	463	410	317	297	273	402	629	649
Difteri	817	35,4	87	86	62	77	54	75	65	45	46	39	102	79	87
Strubehoste	63			8	8	6	3	7	2	2	1	2	8	4	12
Kusma	901	54,1	2	191	192	148	116	85	35	10	14	15	15	15	65
Akute Katarrer i Aandedrætsorg.	39238	56,9	611	5631	4967	4041	3526	3758	2402	1622	1385	1826	2356	3571	4153
Katarralsk og follikulær Angina .	10321	-	-	1144	1077	1021	850	822	648	484	461	637	930	1065	1182
Influenza	5506	43,8	25	1296	1480	1169	368	231	261	122	57	35	40	164	283
Lungebetændelse	4222	37,9	501	417	413	453	401	581	395	222	159	183	250	280	468
Pleurit	1541	35,4	18	146	130	128	163	172	159	122	96	81	105	105	134
Gigtfeber	1527	41,9	30	141	127	116	145	158	119	79	88	88	122	146	198
Koldfeber	35	44,3	-	1	1	1	2	5	4	9	1	2	1	7	1
Akut Diarré (Kolerine)	19584	50,4	682	992	1164	915	1043	1149	2445	3920	2780	1615	1261	1178	1122
Blodgang	43	27,2	1	5	3	6	1	2	1	12	8	3	1	-	1
Skjørbug	8	25,8	2	-	-	-	1	-	-	2	3	-	1	-	1
Tilsammen	101304			11483	10876	9286	7856	8347	8026	7578	5858	5489	6737	9239	10529
Nye Tilfælde af Chancker og Syfilis	1866		32	148	136	168	132	139	140	152	125	194	155	160	217
Gonorré og Uretrit	3211		-	172	245	222	249	286	241	219	236	350	295	238	458

¹⁾ Summerne stemmer ikke ganske med de specielle Lister for Maanederne, idet senere indkomne Opgaver har givet Anledning til Rettelser og Udfyldninger af disse.

Epidemiske Sygdomme i Amternes Byer.
Les maladies épidémiques dans les villes par départements.

Tabel VIII.		Ialt kjendte.		1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		
Sygdom.	Tilfælde.	Dødsfald.	Kristiania.		Akershus Amt.		Smaale- nenes Amt.		Buskerud Amt.		Jarlsberg og Larvik Amt.		Hede- markens Amt.		Kristians Amt.		Brats- berg Amt.		Nedenes Amt.		Lister og Mandal Amt.		Sta- vanger Amt.			
			Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
			Exantematisk Tyfus ..	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
Tyfoidfeber	746	99	458	60	6	39	8	16	1	18	2	1	-	-	-	-	4	-	2	-	6	1	22	7		
Cerebrospinalmeningit.	3	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1		
Børnekopper	14	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Skarlagensfeber	2446	74	404	7	5	25	-	92	6	92	2	-	-	3	-	230	3	139	3	36	-	464	23			
Mæslinger	4739	153	978	65	-	191	2	25	-	91	2	1	-	-	-	504	10	338	-	91	-	391	7			
Difteri (Croup)	859	87	313	27	1	54	5	18	3	42	6	2	-	3	-	15	2	24	3	29	2	115	16			
Blodgang	40	1	2	-	-	7	-	1	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	5	1		
Barselfeber	78	38	16	12	-	4	3	3	-	10	5	1	-	-	-	2	1	1	1	-	-	6	1			
Pyæmi, Septhæmi	145	35	16	8	-	17	1	1	-	1	2	-	1	1	1	5	2	16	4	6	1	31	3			
Rosen	758	29	136	9	3	82	2	66	2	70	1	14	-	4	-	33	3	36	-	30	1	41	3			
Røde Hunde	931	-	18	-	-	22	-	9	-	12	-	-	-	-	-	59	-	9	-	8	-	286	-			
Vandkopper	1531	1	318	1	-	197	-	56	-	164	-	9	-	-	-	71	-	56	-	39	-	120	-			
Kusma	893	2	126	1	-	27	-	10	-	20	-	25	-	1	-	139	-	34	-	76	1	12	-			
Kighoste	5241	210	2080	112	3	872	18	314	13	340	6	150	-	11	-	40	2	19	1	199	6	316	6			
Akute Katarrer i Aandedrætsorg.	39455	614	14041	304	179	13530	41	2047	23	2845	28	416	1	301	4	1227	17	1165	12	1350	34	2574	23			
Influenza	5438	24	800	9	18	367	1	639	-	144	1	39	1	71	-	449	-	216	2	121	2	322	2			
Lungebetændelse	4210	500	1079	183	12	362	36	190	14	170	19	40	2	36	1	185	21	99	12	222	33	370	31			
Pleurit	1533	18	350	6	5	101	1	67	1	65	-	16	-	13	-	75	1	27	2	58	-	153	-			
Gigtfeber	1574	30	451	10	13	184	4	81	2	85	1	20	-	17	-	27	1	82	-	46	1	131	7			
Koldfeber	30	-	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	4	-	-	-	17	-			
B Akut Diarré (Kolerine)	19563	682	6790	441	97	11982	33	1115	20	1404	35	188	2	162	3	824	18	441	2	743	17	1209	13			
Skjorbug	9	2	-	-	-	-	-	3	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Beri-Beri	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-			
Pemfigus hos Nyfødte	44	29	9	9	-	7	7	-	-	1	1	-	-	-	-	4	4	-	-	8	1	5	1			
Tilsammen	90285	2630	28388	1264	342	28074	162	4753	85	5575	110	925	6	625	9	3895	86	2708	42	3068	100	6593	145			

Epidemiske Sygdomme i Amternes Byer.
Les maladies épidémiques dans les villes par départements.

Tabel VIII. (Forts.) Sygdom.	13		14		15		16		17		18		19		20	
	Bergen.		Nordre Bergenhus Amt.		Romsdals Amt.		Søndre Trondhjems Amt.		Nordre Trondhjems Amt.		Nordlands Amt.		Tromsø Amt.		Finmarkens Amt.	
	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.
Exantematisk Tyfus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Tyfoidfeber	76	6	-	-	17	2	51	8	2	-	6	-	3	-	19	4
Cerebrospinalmeningit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Børnekopper	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	662	14	5	12	3	261	13	7	-	4	-	2	-	3	-	
Mæslinger	2110	67	-	16	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Difteri (Croup)	28	5	-	23	-	136	12	6	-	8	-	29	5	13	1	
Blodgang	-	-	-	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	6	6	-	12	4	8	1	3	1	2	-	1	1	3	2	
Pyæmi, Septhæmi	6	6	-	21	-	7	7	-	-	-	-	12	1	3	-	
Rosen	95	3	-	33	-	33	5	4	-	28	-	10	-	40	-	
Røde Hunde	417	-	-	-	-	84	-	-	-	7	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	257	-	-	83	-	87	-	16	-	17	-	17	-	24	-	
Kusma	59	-	-	171	-	24	-	42	-	15	-	14	-	98	-	
Kighoste	423	23	-	63	1	238	13	69	3	7	-	84	6	13	-	
Akute Katarrer i Aandedræts- organerne	4077	65	10	1462	9	2500	24	319	2	370	-	236	10	806	16	
Influenza	1002	2	-	396	-	111	1	145	-	93	-	174	2	331	1	
Lungebetændelse	721	66	-	276	21	211	42	48	2	75	1	40	5	74	11	
Pleurit	221	2	1	156	-	58	2	25	1	16	-	48	1	78	1	
Gigtfeber	213	3	-	74	-	88	1	18	-	4	-	14	-	26	-	
Koldfeber	4	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	
Akut Diarré (Kolerine)	1598	47	7	885	4	1313	36	130	3	208	-	168	-	299	7	
Skjørbug	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	4	1	
Beri-Beri	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Pemfigus hos Nyfødte	-	-	-	-	-	10	6	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tilsammen	11987	315	23	3723	44	5224	172	834	12	861	1	852	31	1835	44	

**Angrebne af 1000 Indvaanere af Tyfoidfieber, Skarlagensfeber,
Difteri og Lungebetændelse.**

Nombre des cas de la fièvre typhoïde, de la scarlatine, de la diphthérie et de la
pneumonie par 1000 habitants.

Tabel IX.		Tyfoidfieber.		Skarlagens feber.		Difteri.		Lunge- betændelse.	
Riget og Overøvrighedsdistrikter.		1896.	1895.	1896.	1895.	1896.	1895.	1896.	1895.
Riget		0,7	0,6	3,1	3,0	1,2	1,9	5,3	4,8
Byer		1,4	0,9	4,6	4,7	1,6	2,5	7,9	7,2
Bygder		0,5	0,5	2,6	2,4	1,0	1,7	4,4	4,0
Amter:									
1.	Kristiania	2,5	0,5	2,2	3,3	1,7	2,8	5,9	4,3
2.	Akershus	0,5	0,4	1,4	2,1	1,0	1,5	4,2	5,1
3.	Smaalene	0,6	0,5	0,3	1,1	1,4	2,3	6,2	6,2
4.	Buskerud	0,3	0,3	2,0	5,5	0,7	0,8	5,4	4,7
5.	Jarlsberg og Larvik	0,4	0,2	1,7	2,8	0,8	1,2	3,8	5,8
6.	Hedemarken	0,07	0,06	0,7	0,08	0,8	1,0	4,0	6,0
7.	Kristians	0,1	0,1	1,0	2,1	0,4	1,4	5,6	5,9
8.	Bratsberg	0,07	0,07	5,2	2,1	0,3	0,5	6,4	6,0
9.	Nedenes	0,2	0,2	6,6	4,7	1,4	2,6	4,1	2,8
10.	Lister og Mandal	0,3	0,1	1,1	0,5	1,5	4,3	5,0	4,2
11.	Stavanger	0,7	0,5	8,7	3,7	1,9	1,8	5,2	4,9
12.	Søndre Bergenhus	0,8	1,2	8,5	5,1	0,8	2,1	2,6	2,2
13.	Bergen	1,3	2,2	11,1	11,2	0,5	1,5	12,0	9,7
14.	Nordre Bergenhus	0,2	0,7	4,2	2,3	0,3	0,7	4,4	3,2
15.	Romsdal	0,7	1,1	0,3	1,9	0,4	0,6	6,4	6,0
16.	Søndre Trondhjem	0,7	1,2	5,1	6,3	2,7	2,7	7,8	5,1
17.	Nordre —	0,2	0,6	2,4	4,0	0,7	1,0	6,1	3,9
18.	Nordland	0,6	0,8	0,4	1,0	1,5	4,0	4,4	3,5
19.	Tromsø	2,9	0,8	0,7	1,4	3,7	3,3	2,9	2,5
20.	Finmarken	1,2	1,3	0,1	0,1	0,5	1,0	4,2	2,6

heden i 1896 i Forhold til den beregnede tilstedeværende Middelfolkemængde i Riget, dets Bygder og Byer med Fordeling paa Amterne.

Tabel III (Siderne 7* og 8*) giver en Oversigt over Dødeligheden i Byerne.

Tabel IV (Side 9*) viser Antallet af Døde i Forhold til levende Fødte i Tiaaret 1887—1896.

Epidemiske Sygdomme. I Tabel V (Side 10* o. fig.) gives en Oversigt over samtlige af Lægerne opgivne Tilfælde og Dødsfald af epidemiske Sygdomme samt deres Fordeling paa Amterne.

Dødsfald paa Barselseng.
Décès pendant les couches dans les départements.

Tabel X.	Antal Barselkvinder.	Efter Prester-nes Opgaver døde paa Barselseng.	Af Lægerne op-givne Dødsf. paa Barselseng.	Barsel-feber.				Af 1000 Barselkvinder døde ¹⁾ .	
				Af Lægerne opgivne				1896	1895
				Til-fælde.	An-grebne af 1000 Fø-dende.	Døds-fald.	Døds-pro-cent af An-greb-ne.		
Riget	64013	224	227	379	5,9	123	32,5	3,5	3,6
Byer	18359	50	69	78	4,3	37	47,4	2,7	3,1
Bygder	45654	174	158	301	6,6	86	28,6	3,8	3,8
Amter :									
1. Kristiania	6876	21	25	16	2,3	12	75,0	3,1	2,2
2. Akershus	3204	6	3	12	3,7	-	0,0	1,9	2,0
3. Smaalenene	4004	6	14	20	5,0	7	35,0	1,5	1,5
4. Buskerud	3348	6	11	18	5,4	1	5,6	1,8	3,7
5. Jarlsberg og Larvik	2953	11	14	20	6,8	11	55,0	3,7	2,8
6. Hedemarken	3650	16	11	24	6,6	8	33,3	4,4	3,1
7. Kristians	3231	5	7	16	5,0	6	37,5	1,5	3,6
8. Bratsberg	2744	8	6	13	4,7	3	23,0	2,9	4,0
9. Nedenes	2168	5	7	15	7,0	6	40,0	2,3	4,4
10. Lister og Mandal	2210	7	5	3	1,4	2	66,7	3,2	3,7
11. Stavanger	3551	15	11	17	4,8	8	47,1	4,2	3,6
12. Søndre Bergenhus	3817	21	14	16	4,2	7	43,7	5,5	4,8
13. Bergen	1984	5	8	6	3,0	6	100,0	2,5	5,5
14. Nordre Bergenhus	2427	10	10	15	6,2	3	20,0	4,1	5,9
15. Romsdal	3705	12	11	36	9,7	9	25,0	3,2	3,4
16. Søndre Trondhjem	3718	19	15	38	10,2	10	26,3	5,1	4,8
17. Nordre —	2092	6	9	18	8,5	3	16,7	2,8	0,9
18. Nordland	4815	18	23	46	9,6	10	21,7	3,7	4,6
19. Tromsø	2365	14	13	20	8,4	5	25,0	5,9	5,6
20. Finmarken	1151	13	10	10	8,7	6	60,0	11,3	5,4

¹⁾ Beregnet efter det af Presterne opgivne Antal Dødsfald.

Tabel VI (Siderne 14^{*} og 15^{*}) giver Oplysning om Tiden for de epidemiske Sygdomstilfældes Optraeden og de Syges Køn og Alder, forsaavidt Opgaver derom haves; desuden oplyser Tabellen om de enkelte Sygdommes Procentforhold til samtlige kjendte Tilfælde af epidemiske Sygdomme samt om deres Dødelighedsprocent.

Dødsårsager for Barselkvinder. Døde efter obstetriciske Operationer.

Causes de décès pendant les couches. Décès après des opérations obstétricales.

Dødsårsager.	Tabel XI.		Dødsfald paa Barselseng.								
	Deraf i		Dødsfald efter følgende Operationer:							Døde uførelst.	
	Byer.	Bygder.	Ialt.	Tangforløsning.	Vending.	Partus præm. artific.	Perforation.	Embryotomi.	Keisersnit.		
Barselfeber	123	37	86	13	5	3	-	4	1	-	-
Barselkrampe	30	13	17	3	3	-	-	-	-	-	2
Emboli og Thrombose	17	6	11	2	2	-	-	-	-	-	-
Blødning	27	7	20	4	-	4	-	-	-	-	-
Livmoderbristning	6	1	5	4	1	2	-	1	-	-	-
Besværlig Fødsel	11	1	10	4	1	1	-	2	-	-	1
Abort	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bristning af Galdeblæren	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Svangerskab udenfor Livmoderen	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Hjertelammelse	3	-	3	2	-	1	1	-	-	-	1
Nyresygdom	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Peritonit	1	-	1	1	-	-	-	-	-	1	-
Ukjendt Aarsag	4	1	3	2	2	-	-	-	-	-	2
Tilsammen	227	69	158	35	14	11	1	7	1	1	6

Tabel VII (Side 16*) giver en Oversigt over de i samtlige Byer anmeldte epidemiske Sygdomstilfælde med Angivelse af Procentforholdet til alle i Riget kjendte Tilfælde af samme Sygdom; Tabellen er udarbejdet efter de til Medicinaldirektøren indsendte maanedlige epidemiske Lister for Rigets Byer.

Tabel VIII (Siderne 17* og 18*) giver en Oversigt over Fordelingen af de epidemiske Sygdomstilfælde og Dødsfald paa de forskjellige Amters Byer.

Uoverensstemmelsen mellem Tabellerne VII og VIII beror paa, at simpel Feber samt katarralsk og follikulær Angina er medtaget paa den første, men ikke paa den sidste Tabel. Desuden er de ved den førstnævnte Tabels Udarbejdelse benyttede maanedlige Lister fra Byerne tildels rettede eller forandrede ved senere Opgaver og ved Indsendelsen af den aarlige Medicinalberetning.

I Slutningen af den almindelige Beretning (Tabel XL) er for enkelte epidemiske Sygdomme indtaget Opgaver over disses Optræden for hver Maaned i de enkelte Lægedistrikter med særlig Anførsel for Byer og Bygder.

Exantematisk Tyfus (Typhus exanthematicus) forekom meget sjældnere end i de nærmest foregaaende Aar. Af de ialt anmeldte 11 Tilfælde opførtes 8 fra Nordlands Amt og 1 fra hvert af Bratsberg, Tromsø og Finmarkens Amter.

Tyfoidfeber (Ileotyphus, Febris typhoidea) viser nogen Forøgelse i de Angrebnes Antal mod Aaret forud (1546 mod 1215). I Kristiania og Omegn var Sygdommen om Høsten epidemisk; forøvrigt forekom de fleste Tilfælde i

Indkomne Tilfælde af Gonorré og Uretrit paa Sygehusene.

Cas nouveaux de gonorrhée et de la urethrite dans les hôpitaux.

Tabel XII.	Tilsammen behandlede Tilfælde.	Voxne.		Fordeling paa Amterne:																
		Mænd.	Kvinder.	1	3	4	5	6	7	8	9	10	11	13	15	16	17	18	19 ¹⁾	20
				Kristiania By.	Smaalenenene.	Buskerud.	Jarlsberg og Larvik.	Hedemarken.	Kristians.	Bratsberg.	Nedenes.	Lister og Mandal.	Stavanger.	Bergen.	Romsdal.	Søndre Trondhjem.	Nordre Trondhjem.	Nordland.	Tromsø.	Finnmarken.
Gonorré og Uretrit . . .	293	196	97	98	7	8	13	4	1	1	3	5	1	20	7	37	3	55	2	28

¹⁾ Opgaver foreligger kun for ét Kvartal.

Tromsø (Epidemi i Trondenes) og Søndre Bergenhus Amter. Fra Hedemarken og Bratsberg Amter er kun anmeldt 7 Tilfælde fra hvert. Dødeligheden udgjorde gennemsnitlig 11,9 pCt.

I første Rubrik af Tabel IX (Side 19^{*)} er angivet Antallet af Angrebne af Tyfoidfieber blandt 1000 Indvaanere i Riget og dets Amter i 1896 og 1895.

Af **Febris recurrens** opgives et isoleret Tilfælde i Stavanger Amt.

Cerebrospinalmeningit (Meningitis cerebrospinalis epidemica) opføres med tilsammen 30 Angrebne mod 31 Aaret forud; Sygdommen forekom hyppigst i Smaalenenene, Romsdals samt Hedemarkens og enkeltvis i 6 andre Amter.

Børnekopper (Variolæ) forekom ligesom Aaret iforveien sjelden, ialt 15 Tilfælde uden Dødsfald, 12 af disse optraadte i Bergen, de fleste som Fortsættelsen af en mindre Epidemi i 1895, 2 i Jarlsberg og Larvik Amt og 1 i Kristiania.

Af **Skarlagensfeber** (Scarlatina) er anmeldt et noget større Antal end Aaret forud (6428 mod 6161 i 1895). Ialt angrebes af Befolkningen 3,1 pro mille mod 3,0 pro mille Aaret forud. Hyppigst var Sygdommen i Bergens By (11,1 pro mille), i Stavanger Amt (8,7 pro mille) og i Søndre Bergenhus Amt (8,5 pro mille). Gennemsnitsdødeligheden var 3,5 pCt.

I anden Rubrik af Tabel IX (Side 19^{*)} findes en Oversigt over Angrebne af Skarlagensfeber blandt 1000 Indvaanere i Riget og dets Amter for 1896 og 1895.

Mæslinger (Morbilli) forekom epidemisk paa flere Kanter af Landet, (6158 anmeldte Tilfælde mod 4557 i 1895). De fleste er opgivne fra Bergen, Kristiania samt Bratsberg og Nedenes Amter. Gennemsnitsdødeligheden var 3,3 pCt.

Difteri (Croup) viser, ligesom i det foregaaende Aar, en betydelig Nedgang i de anmeldte Tilfældes Antal (2483 mod 4175 i 1895 og 6858 i 1894). Saa sjelden har ikke Sygdommen forekommet i noget Aar siden 1881. De fleste Tilfælde opgives for Søndre Trondhjems Amt, Kristiania By samt

Udenfor Sygehus behandlede Tilfælde af veneriske Sygdomme.
Cas des maladies vénériennes traités en dehors des hôpitaux.

Tabel XIII.	Veneriske Saar og Syfilis.										Gonorré og Uretrit.			
	Tilsammen Behandlede.	Ialt kjendte Dødsfald.	Kjøn og Alder.				Veneriske Saar.	Sygds.form for Syfilis		Tilsammen Behandlede.	Kjøn og Alder.			
			Børn.		Voxne.			konstitu- tionel.	hereditær.		Børn.		Voxne.	
			Md.	Kv.	Md.	Kv.					Md.	Kv.	Md.	Kv.
Riget	1888	49	25	21	423	196	487	1131	63	4190	2	6	1632	243
Amter:														
1. Kristiania	¹⁾ 963	25	-	-	-	-	365	561	37	²⁾ 1505	-	-	-	-
2. Akershus	39	-	3	-	19	17	8	30	1	41	-	-	35	6
3. Smaalenene	79	3	2	3	58	16	16	62	1	180	-	1	153	26
4. Buskerud	42	2	2	3	25	12	5	33	4	85	-	-	77	8
5. Jarlsberg og Larvik	72	1	3	4	45	20	-	-	-	132	-	-	118	14
6. Hedemarken	14	3	-	3	9	2	5	7	2	68	-	2	52	12
7. Kristians	15	-	1	-	7	7	2	12	1	54	-	-	43	11
8. Bratsberg	38	1	2	1	25	10	4	33	1	61	-	-	55	4
9. Nedenes	45	-	2	1	33	9	4	37	4	90	-	-	87	3
10. Lister og Mandal	20	-	1	-	9	9	2	18	-	100	-	1	89	10
11. Stavanger	73	3	6	2	42	23	3	68	2	179	-	-	160	19
12. Søndre Bergenhus	9	3	-	-	6	1	2	7	-	6	-	1	3	2
13. Bergen	³⁾ 135	1	-	-	-	-	-	-	-	⁴⁾ 418	-	-	-	-
14. Nordre Bergenhus	8	-	-	-	5	3	2	6	-	24	-	-	19	5
15. Romsdal	36	-	1	1	19	15	3	32	1	114	1	1	90	22
16. Søndre Trondhjem	122	5	-	-	-	-	30	84	8	361	-	-	-	-
17. Nordre —	4	-	-	-	2	2	1	3	-	41	-	-	29	12
18. Nordland	63	-	-	1	45	17	15	48	-	392	-	-	340	37
19. Tromsø	45	1	-	1	31	13	17	27	1	152	-	-	117	35
20. Finmarken	66	1	2	1	43	20	3	63	-	187	1	-	165	17

¹⁾ 796 Mænd og 167 Kvinder. ²⁾ 1394 Mænd og 111 Kvinder. ³⁾ 113 Mænd og 22 Kvinder. ⁴⁾ 392 Mænd og 26 Kvinder.

for Tromsø Amt. I Søndre Trondhjems Amt optraadte Sygdommen epidemisk i Trondhjems By og i Orkedalen Lægedistrikt. Dødeligheden udgjorde gennemsnitlig 14,8 pCt. eller omtrent 1,5 pCt. mere end i 1895.

I tredje Rubrik af Tabel IX (Side 19*) findes en Oversigt over Angrebne af Difteri blandt 1000 Indvaanere i Riget og Amterne.

Af **Blodgang** (Dysenteria) opføres knapt Halvdelen saa mange Angrebne som i 1895; de fleste Tilfælde anmeldtes fra Romsdals og Akershus Amter.

Barselseber (Febris puerperalis). Tabel X (Side 20*) giver en Oversigt over Antallet af Barselkvinder, Dødeligheden paa Barselseng, Tilfælde og Dødsfald af Barselseber med disses Fordeling paa Amterne.

Det opgivne Antal Tilfælde af Barselseber er lidt mindre end Aaret forud, for hele Riget 5,9 pro mille af samtlige Barselkvinder (mod 6,2 i 1895). Sygdommen forekom hyppigst i Romsdals Amt og nordover (med fra 8,4 pro mille i Tromsø Amt til 10,2 pro mille i søndre Trondhjems Amt), sjældnest i Lister og Mandal Amt (1,4 pro mille) og i Kristiania (2,3 pro mille).

Dødeligheden paa Barselseng. Af samtlige Barselkvinder døde efter de af Presterne meddelte Opgaver over Dødsfald paa Barselseng i 1896 224 eller 3,5 pro mille (i 1895 3,6 pro mille). Dødeligheden i Bygderne (3,8 pro mille) var noget større end i Byerne (2,7 pro mille) og størst i Finmarkens samt Tromsø Amter (11,3 og 5,9 pro mille), lavest i Smaalenenes og Kristians Amter (1,5 pro mille).

I Forhold til det hele af Presterne opgivne Antal Dødsfald paa Barselseng udgjorde de kjendte Dødsfald af Barselseber 54,9 pCt.; af samtlige Barselkvinder sees 1,9 pro mille at være døde af denne Sygdom, i Byerne 2,0 pro mille, i Bygderne 1,9 pro mille. Dødeligheden af Barselseber var noget større end Aaret forud baade for Byers og Bygders Vedkommende.

For de ovennævnte 224 Døde paa Barselseng var Alderen følgende:

7	var mellem	15	og	20	Aar
89	»	—	20	»	30
90	»	—	30	»	40
38	»	—	40	»	50

For 221 er Tiden paa Aaret angivet, idet Dødsfaldene (Begravelserne) var saaledes fordelt paa Maanederne:

Januar	20	Mai	21	September	22
Februar	24	Juni	21	Oktober	13
Marts	15	Juli	14	November	16
April	18	August	17	December	20

Af de i Aaret begravne Barselkvinder opgives 3 at være døde i 1895 (1 i Oktober og 2 i December).

Tiden i Barselsengen er nærmere angivet for 132 Dødsfald:

1ste Døgn	11	8de Døgn	14
2det	—	6	9de	—	6
3die	—	10	10de	—	4
4de	—	11	11te	—	2
5te	—	6	12te	—	9
6te	—	9	13de	—	4
7de	—	13	14de	—	2

Til- og Afgang af Spedalske i Anstalterne.

Tableau des lépreux dans les hospices.

Tabel XIV.	Tilbage- liggende fra 1895.			Indkomne i 1896.			Tilsammen Be- handlede.			Afgang.												Tilbage- liggende ved Udgangen af 1896.			Spedalsk- hedens Form for Tilbage- liggende.			Antal For- plei- nings- dage.	Dag- ligt Mid- del- belæg.
										Hel- bredede.			Udgaade i Bedring.			Uhel- bredede.			Døde.										
	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tuber- kulos.	Anæ- stetisk.	Blandt.		
Pleiestiftelsen No. 1..	146	62	84	9	3	6	155	65	90	-	-	-	-	-	-	5	1	4	17	7	10	133	57	76	35	86	12	49538	135, _s
St. Jørgens Hospital..	59	23	36	2	1	1	61	24	37	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2	2	57	22	35	7	43	7	21219	58, _t
Reitgjerdets Pleie- stiftelse.....	155	76	79	19	14	5	174	90	84	-	-	-	-	-	-	8	8	-	23	15	8	143	67	76	76	67	-	53803	147, ₄
Tilsammen	360	161	199	30	18	12	390	179	211	-	-	-	-	-	-	13	9	4	44	24	20	333	146	187	118	196	19	124560	341, ₃

Opgave over samtlige Spedalske i Riget og deres Bevægelse i og udenfor Stiftelserne i Aarene 1856—1895.

Tableau des lépreux pendant les années de 1856—1895.

Tabel XV. Aar.	Antal ved Aarets Begyndelse.	Tilkomne.	Afgang i og udenfor Stiftelserne.			Antal tilbage ved Aarets Udgang.		Tilsammen.
			Døde.	Helbredede.	Udflyttede.	Distrikterne.	Stiftelserne.	
1856.....	-		?	?	?	2635	235	2870
1857—1860	2870	¹⁾ 1223	981	15	31	2289	539	2828
1861—1865	2828	1040	1053	21	45	1977	772	2749
1866—1870	2749	1014	1044	31	47	1877	764	2641
1871—1875	2641	721	1006	27	66	1640	623	2263
1876.....	2263	118	187	3	6	1572	613	2185
1877.....	2185	112	163	3	7	1495	629	2124
1878.....	2124	115	149	10	8	1454	618	2072
1879.....	2072	89	162	5	10	1382	602	1984
1880.....	1984	77	150	7	7	1280	617	1897
1881.....	1897	63	164	5	8	1175	608	1783
1882.....	1783	71	137	11	7	1146	553	1699
1883.....	1699	94	127	9	5	1117	535	1652
1884.....	1652	63	140	10	2	1044	519	1563
1885.....	1563	74	146	9	12	948	522	1470
1886.....	1470	53	135	16	9	841	522	1363
1887.....	1363	53	111	2	3	786	514	1300
1888.....	1300	41	99	8	1	708	525	1233
1889.....	1233	42	86	9	12	638	530	1168
1890.....	1168	49	123	6	2	579	507	1086
1891.....	1086	23	107	4	2	510	486	996
1892.....	996	35	104	5	2	456	464	920
1893.....	920	17	100	6	1	397	433	830
1894.....	830	14	87	4	3	363	387	750
1895.....	750	14	70	4	2	328	360	688
Tilsammen		4977	6631	230	298			

¹⁾ 238 Tilkomne i Løbet af 1856.

Tilsammen i 1ste Uge 66

- 2den — 41

- 3die — 18

- 4de — 3

i 5te og 6te — 4

Lægerne har opgivet 227 Dødsfald paa Barselseng med Angivelse af Dødsarsagen; denne sees af Tabel XI (Side 21*), hvor tillige Dødsarsagerne for de efter obstetriciske Operationer døde Kvinder er anført.

Oversigt over Antallet af Spedalske, Indlæggelse i Stiftelser m. m.
amtsvis, særskilt for Form og Kjøen.

Tableau des lépreux par forme et par sexe en 1856—1895.

Tabel XVI. Amt.	Samlet Antal Spedalske 1856—1895.				Indlagte i Stiftelser 1857—1895.				Døde udenfor Stiftelser 1857—1895.	Tilbage ved Udgangen af 1895.					
	Ialt.	Tuberk. Form.		Anæst. Form.		Tuberk. Form.		Anæst. Form.		Tilsammen.	Tub. Form.		Anæst. Form.		
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.			Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
Akershus	5	2	1	-	2	-	-	-	-	2	1	-	1	-	-
Smaalenenes	1	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Jarlsberg og Larvik . .	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Hedemarkens	43	13	11	9	10	2	1	-	1	32	4	1	1	-	2
Kristians	62	17	12	17	16	6	3	4	4	42	5	1	-	-	4
Nedenes	2	-	-	2	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-
Lister og Mandal	17	7	3	5	2	3	1	2	1	9	1	-	-	-	1
Stavanger	456	159	118	96	83	35	25	19	16	312	21	7	5	7	2
Søndre Bergenhus	1134	386	384	177	187	158	174	70	78	575	48	10	14	11	13
Bergens By	96	32	12	21	31	24	7	9	20	17	7	1	2	2	2
Nordre Bergenhus	2026	700	651	349	326	405	404	167	191	712	65	26	10	12	17
Romsdals	1067	474	320	157	116	231	157	70	52	443	53	24	9	10	10
Søndre Trondhjems	716	344	182	124	66	176	90	43	34	296	36	12	7	14	3
Nordre Trondhjems	639	301	152	109	77	136	65	45	31	278	27	9	6	6	6
Nordlands	986	437	268	171	110	205	129	67	38	458	50	15	9	18	8
Tromsø	197	103	52	26	16	49	23	12	4	91	10	4	3	-	3
Finmarkens	41	26	7	6	2	13	7			21	-	-	-	-	-
Riget	7489	3002	2173	1270	1044	1430	1079	510	470	3290	328	110	67	80	71
						13	7								

Røde Hunde (Rubeolæ) og **Kusma** (Parotitis) var noget sjældnere, **Vandkopper** (Varicellæ) omtrent lige hyppige som Aaret forud.

Kighoste (Tussis convulsiva) optraadte epidemisk paa Østlandet og i det Trondhjemske.

Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne anmeldtes noget hyppigere end sædvanligt. De udgjorde 40,8 pCt. af det hele Antal anmeldte epidemiske Sygdomstilfælde. Antallet af Dødsfald (deri ogsaa indbefattet døde af katarralsk Lungebetændelse) udgjorde 1377.

Influenza, der i 1895 betingede 14,6 pCt af samtlige opgivne Tilfælde af epidemisk Sygdom, opviser i 1896 kun 7,4 pCt. eller kun lidt over Halvparten. De fleste Angrebne anmeldtes i Februar (2808), i Marts (2734) og i Januar (2350). Hyppigst synes Sygdommen at have optraadt i Buskerud og Nordlands Amter

**Dødeligheden af Lungetuberkulose i de
Mortalité par la phthisie dans les départe-**

Tabel XVII.	1896.			
	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lunge- tuber- kulose.	epidemiske Syg- domme.	ikke epidemiske Syg- domme.
Riget	23306	3892	6020	17286
Byer	8376	1374	2630	5746
Bygder	14930	2518	3390	11540
Amter:				
1. Kristiania	3316	484	1264	2052
2. Akershus	846	131	200	646
3. Smaalenene	1610	245	439	1171
4. Buskerud	1191	197	254	937
5. Jarlsberg og Larvik	1171	250	261	910
6. Hedemarken	1285	171	303	982
7. Kristians	1073	118	244	829
8. Bratsberg	1084	222	235	849
9. Nedenes	1050	240	235	815
10. Lister og Mandal	939	207	228	711
11. Stavanger	1212	233	298	914
12. Søndre Bergenhus	1151	195	220	931
13. Bergen	1005	173	315	690
14. Nordre Bergenhus	807	104	157	650
15. Romsdal	1238	231	219	1019
16. Søndre Trondhjem	1644	245	479	1165
17. Nordre —	743	112	190	553
18. Nordland	1055	180	233	822
19. Tromsø	579	93	176	403
20. Finmarken	307	61	70	237

samt i Bergens By. Dødsfaldenes Antal udgjorde 95 eller 0,8 pCt. af de kjendte Tilfælde. I 1895 var Dødeligheden 1,2 pCt.

Lungebetændelse (Pneumonia crouposa) viser nogen Forøgelse i de Angrebnes Antal mod Aaret forud (11 038 mod 9 797 i 1895). Dødeligheden var 13,2 pCt. eller 2,9 pCt. mindre end i 1895.

I 4de Rubrik i Tabel IX (Side 19*) findes en Oversigt over Angrebne af Lungebetændelse blandt 1 000 Indvaanere i Riget og dets Amter for Aarene 1896 og 1895.

Af **Pleurit** (Pleuritis) er opført en Del flere Tilfælde, ligesom ogsaa **Gigtfeber** (Febris rheumatica) var lidt hyppigere end Aaret forud.

forskjellige Amter for Aarene 1894—1896.
ments pendant les années de 1894—1896.

Forhold af Dødsfald af Lungetuberkulose						Dødeligheden af Lunge- tuberkulose (pro mille af Befolkningen).		
til samtlige opgivne Dødsaar- sager ved Sygdom i pCt.			til Dødsfald af ikke epide- miske Sygdomme i pCt.					
1896.	1895.	1894.	1896.	1895.	1894.	1896.	1895.	1894.
16,7	17,4	15,6	22,5	24,0	23,6	1,9	1,9	1,8
16,4	18,5	16,2	23,9	26,4	25,7	2,6	2,9	2,8
16,9	16,6	15,3	21,8	22,6	22,4	1,6	1,5	1,5
14,6	18,5	13,8	23,6	26,9	23,9	2,6	3,1	2,6
15,5	17,1	16,2	20,3	23,7	23,8	1,3	1,5	1,8
15,2	15,8	13,5	20,9	22,2	20,1	2,0	2,1	1,8
16,6	15,2	15,0	21,0	21,3	20,7	1,8	1,8	1,8
21,4	17,9	18,8	27,5	24,0	25,0	2,5	1,9	1,8
13,3	12,9	10,1	17,4	17,4	15,4	1,4	1,2	1,2
11,0	12,1	10,4	14,2	16,7	14,4	1,1	1,0	0,8
20,5	19,3	17,5	26,1	24,7	23,5	2,3	2,1	1,7
22,9	25,7	21,9	29,4	32,3	31,5	3,1	3,0	3,2
22,1	20,7	22,1	29,1	28,6	31,9	2,8	2,5	2,9
19,2	21,8	22,9	25,5	29,2	32,7	2,0	2,6	2,3
16,9	15,6	16,6	20,9	20,6	24,2	1,5	1,2	1,3
17,2	19,5	17,5	25,0	26,3	27,7	2,9	3,1	3,8
12,9	14,5	10,6	16,0	18,6	14,8	1,2	1,1	0,9
18,7	15,5	18,8	22,7	21,5	26,2	1,8	1,5	1,6
14,9	19,3	17,1	21,0	26,2	27,0	1,9	2,2	2,2
15,1	19,6	14,4	20,3	25,7	20,4	1,4	1,7	1,7
17,1	13,9	10,2	21,9	20,9	20,4	1,3	1,2	1,1
16,1	14,5	12,3	23,1	23,7	20,2	1,3	1,0	1,0
19,9	16,6	14,7	25,7	22,7	23,5	1,9	1,5	1,4

Akut Diarré og Kolerine (Diarrhoea acuta et Cholera nostras) optraadte meget almindeligere end i 1895 og betingede tilsammen 19,6 pCt af samtlige kjendte Tilfælde af epidemiske Sygdomme. Dødeligheden (3,2 pCt) var lidt mindre end Aaret forud (3,6 pCt).

Af **Skjorbug** (Scorbutus) opføres omtrent Halvparten saa mange Tilfælde (31) som Aaret forud (60).

Af **Pemfigus hos Nyfødte** (Pemphigus neonatorum), der dette Aar for første Gang er opført paa de epidemiske Lister, anmeldtes ialt 108 Tilfælde med 44 Dødsfald, de fleste fra Buskerud, Bratsberg og søndre Trondhjems Amter.

**Procentforhold af Dødsfald af Lungetuberkulose til samtlige
opgivne Dødsårsager og til Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme
for Byer og Bygder.**

**Mortalité par la phthisie relativement aux toutes causes de décès et aux causes de
décès non épidémiques dans les villes et dans la campagne.**

Tabel XVIII.	Samtlige opgivne Døds- årsager ved Sygdom.				Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme.			
	Byer.		Bygder.		Byer.		Bygder.	
	1896.	1895.	1896.	1895.	1896.	1895.	1896.	1895.
Riget	16,4	18,8	16,8	16,6	23,9	26,4	21,8	22,6
Amter:								
1. Kristiania	14,6	18,5	-	-	23,6	26,9	-	-
2. Akershus	7,7	13,2	15,6	17,3	9,1	16,7	20,5	24,2
3. Smaalenene	15,6	17,7	15,1	15,0	22,7	27,1	20,1	20,3
4. Buskerud	13,0	14,3	18,4	15,6	16,4	21,5	23,5	21,2
5. Jarlsberg og Larvik	19,4	17,1	22,6	18,5	25,7	21,9	28,6	25,6
6. Hedemarken	18,9	21,3	13,1	12,3	22,6	30,8	17,2	16,6
7. Kristians	22,9	25,9	10,6	11,2	30,8	35,0	13,6	15,5
8. Bratsberg	16,6	16,6	22,2	20,4	22,4	22,1	27,7	25,8
9. Nedenes	19,8	20,5	23,5	26,8	25,5	26,0	30,3	33,7
10. Lister og Mandal	20,7	20,3	22,7	20,8	29,8	29,5	28,8	28,0
11. Stavanger	20,8	20,5	17,7	23,0	27,3	26,7	23,7	31,6
12. Søndre Bergenhus	-	-	16,9	15,6	-	-	20,9	20,6
13. Bergen	17,2	19,5	-	-	25,0	26,3	-	-
14. Nordre Bergenhus	-	-	12,9	14,4	-	-	16,0	18,7
15. Romsdal	21,6	23,6	18,1	13,2	26,8	32,3	21,8	18,4
16. Søndre Trondhjem	15,5	20,5	14,6	18,7	22,1	28,4	20,5	24,96
17. Nordre —	18,2	6,9	14,8	20,4	23,3	10,7	20,0	26,6
18. Nordland	34,8	20,8	16,7	13,6	36,4	28,9	21,5	20,5
19. Tromsø	11,4	21,7	17,1	12,7	16,2	31,8	24,6	21,3
20. Finmarken	16,9	19,7	22,6	14,8	24,0	24,7	27,6	21,4

Af sjældnere epidemiske Sygdomstilfælde opføres 3 af **Beri-Beri**, 2 i Stavanger og 1 i Kristiania, hos hjemvendte Sømænd.

Veneriske Sygdomme. Om de paa Rigets Sygehuse behandlede Tilfælde af Syphilis henvises til Tabel XXXIII (Side 68* og 69*).

Paa Sygehus indkomne Tilfælde af **Gonorré** (Uretrit) sees af Tabel XII (Side 22*).

Antallet af udenfor Sygehus behandlede Tilfælde af venerisk Sygdom sees af Tabel XIII (Side 23*), der tillige viser Sygdommens Form hos de Angrebne, disses Kjøen og Alder samt Fordeling paa Amterne.

Spedalskhed (Lepra). Tabel XIV (Side 25*) giver en Oversigt over Til- og Afgang af de Spedalske i Anstalterne.

Tabel XV (Side 26*) giver en Oversigt over samtlige Spedalske i Riget og over Sygdommens Bevægelse i og udenfor Stiftelserne i Aarene 1856—1895.

Tabel XVI (Side 27*) giver en Oversigt over Antallet af Spedalske, Indlæg i Stiftelser m. m. amtsvis særskilt for Form og Kjøen. Forøvrigt henvises til Norges officielle Statistik, 3de Række No. 287: Beretning om de Spedalske i Norge i Femaaret 1891—1895.

Lungetuberkulose (Tuberculosis pulmonum, Phthisis) er opgivet som Døds-aarsag for 3892 Døde og betingede 16,7 pCt. af samtlige ved Sygdom fremkaldte Dødsfald og 22,5 pCt. af samtlige ved ikke epidemiske Sygdomme foranledigede Dødsfald. I 1895 var de tilsvarende Forholdstal 17,4 pCt og 24,0 pCt.

Tabel XVII (Side 28*) viser Dødsfald af Lungetuberkulose i Riget og dets Amter for Aarene 1894—1896 i Forhold (pCt.) til samtlige kjendte Dødsfald af Sygdom, til Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme og i Forhold (pro mille) til Folkemængden.

Tabel XVIII (Side 30*) viser Procentforholdet af Dødsfald af Lungetuberkulose til samtlige kjendte Dødsfald ved Sygdom og til Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme for Aarene 1895 og 1896, særskilt for Byer og Bygder i Amterne. Det kjendte Antal Dødsfald af tuberkuløs Hjernebetændelse, Miliærtuberkulose og Tuberkulose i andre Organer udenfor Lungerne var tilsammen 1207 og udgjorde 5,2 pCt. af samtlige opgivne Dødsfald af Sygdom (5,6 pCt. for Byerne, 4,9 pCt. for Bygderne).

Til Anskueliggjørelse af Sygdommens Udbredning blandt Befolkningen inden de forskellige Amter er der til Generalberetningen vedføiet et farvelagt Kart, hvor man ved Beregningen af Tuberkulosemortaliteten er gaaet ud fra, at der inden de ikke kjendte Dødsarsager findes det samme Procentforhold af Lungetuberkulose, som inden de kjendte¹⁾.

Af **Kræft** (Cancer, Sarcoma) kjendes tilsammen 1691 Dødsfald, der udgjør 7,3 pCt. af samtlige ved Sygdom forarsagede Dødsfald (6,2 pCt. for Byerne og 7,8 pCt. for Bygderne).

For **Sindssygdøm** (Insania) indkom paa de almindelige Sygehuse 202 Personer (i 1895 170, i 1894 169, i 1893 144, i 1892 135); over disse giver Tabel XXXIV (Side 70* og 71*) en Oversigt. Af Sindssygdøm uden Angivelse af sekundær Dødsarsag opgives 94 Dødsfald.

Paa Rigets 11 Sindssygeasyler laa tilbage ved Udgangen af 1895 1587 Personer. I Løbet af 1896 indkom 735; Antallet af tilsammen behandlede Syge var saaledes 2322. Antallet af Udgaede var 718, deraf 89 Døde. Tilbageiggende ved Aarets Udgang var 1604. Det samlede Antal Forpleiningsdage var 591520, og det gennemsnitlige daglige Middelbelæg paa samtlige Asyler 1616,6. For det Offentliges Regning behandlede 1989 eller 85,7 pCt. af de i Aaret behandlede Syge. De paa Asylerne indtrufne Dødsfald er henførte under de nærmere kjendte Dødsarsager i det Amt, hvor Asylet er beliggende, Nærmere Redegjørelse for Sindssygeasylernes Virksomhed i 1896 findes i Norges officielle Statistik, tredie Række No. 296 udgivet i 1898.

Tabel XIX (Side 32* og 33*) giver efter de til Justitsdepartementet indkomne Opgaver Oplysning om Antallet af Sindssyge, forpleiede med Statsbidrag efter Lov af 27de Juni 1891 og de samlede Udgifter for Stat og Kommune ved deres Forpleining.

Ifølge ovennævnte Lov, der traadte i Kraft 1ste Januar 1892, refunderes $\frac{4}{10}$ af Udgifterne ved de Sindssyges Forpleining af Statskassen, de øvrige $\frac{6}{10}$

¹⁾ Jfr. Medicinaldirektørens og Overlæge Hansens Forslag til offentlige Foranstaltninger mod Tuberkulose. Sth. Forh. 1898: Bil. til Oth. Prp. No. 10, Side 3; Tidsskr. f. den norske Lægeforening 1896: Side 46.

Antallet af Sindssyge forpleiede med Statsbidrag efter Lov af
og Kom-

Le nombre des aliénés, dont l'entretien est partiellement à la charge de l'État
de l'État et des

Efter de til Justitsdeparte-

Tabel XIX.		Antal Sindssyge.		Udgifter. Kr.
	Amt.	Ialt.	Deraf paa Asyl.	
				I.
II.	Akershus Amt	201	46	54 637,52
	Byer	4	-	920,00
	Bygder	197	46	53 717,52
III.	Smaalenenes Amt	247	70	70 541,94
	Byer	78	24	22 169,22
	Bygder	169	46	48 372,72
IV.	Buskerud Amt	248	59	67 542,98
	Byer	74	13	19 929,98
	Bygder	174	46	47 613,00
V.	Jarlsberg og Larvik Amt...	202	49	66 180,50
	Byer	70	11	18 423,70
	Bygder	132	38	47 756,80
VI.	Hedemarkens Amt	263	90	72 818,30
	Byer	11	5	2 650,70
	Bygder	252	85	70 167,60
VII.	Kristians Amt	203	73	60 493,10
	Byer	5	4	2 655,10
	Bygder	198	69	57 838,00
VIII.	Bratsberg Amt	303	110	91 433,60
	Byer	44	16	12 040,40
	Bygder	259	94	79 393,20
IX.	Nedenes Amt	238	110	73 791,98
	Byer	45	23	16 151,78
	Bygder	193	87	57 640,20
X.	Lister og Mandal Amt	328	127	88 633,13
	Byer	95	47	27 027,40
	Bygder	233	80	61 605,73

²⁷/₆ 1891 og de samlede Udgifter ved deres Forpleining for Stat muner.

d'après la loi du ²⁷/₆ 1891 et le total de l'entretien de ces aliénés (les frais communes ensemble).

mentet indsendte Opgaver.

	Amter.	Antal Sindssyge.		Udgifter.
		Ialt.	Deraf paa Asyl.	Kr.
XI.	Stavanger Amt.....	293	63	73 969,10
	Byer	89	9	22 937,90
	Bygder	204	54	51 031,20
XII.	Søndre Bergenhus Amt.....	285	134	75 757,80
XIII.	Bergen.....	182	150	66 484,85
XIV.	Nordre Bergenhus Amt.....	104	31	31 411,33
XV.	Romsdals Amt.....	287	95	65 888,85
	Byer	44	21	14 400,50
	Bygder	243	74	51 488,35
XVI.	Søndre Trondhjems Amt.....	295	129	68 733,80
	By	95	54	24 208,50
	Bygder	200	75	44 525,30
XVII.	Nordre Trondhjems Amt.....	205	53	39 898,78
	Byer	8	2	1 791,13
	Bygder.....	197	51	38 107,65
XVIII.	Nordlands Amt.....	240	117	63 968,93
	Byer	12	10	4 147,61
	Bygder.....	228	107	59 827,32
XIX.	Tromsø Amt	113	67	34 156,40
	By	10	8	3 962,80
	Bygder.....	103	59	30 193,60
XX.	Finmarkens Amt	70	31	16 205,95
	Byer.....	10	5	3 062,80
	Bygder.....	60	26	13 143,15
	I hele Riget.....	4756	1836	1 318 012,49
	Byer.....	1425	634	398 428,02
	Bygder.....	3331	1202	919 584,47

Chirurgiske Opérations

Tabel XX. Operation.	Hele Riget.			Fordeling paa Amterne													
	Tilsammen.	Paa Sygehus.	Udenfor Sygehus.	1	2	3	4	5	6	7							
				Kristi- ania. ¹⁾	Akershus.	Smaa- lenene.	Buskerud.	Jærlsberg og Larvik.	Hede- marken.	Kristians.							
				Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.							
Amputation af Overarmen..	4	3	1	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— - Underarmen	13	4	9	-	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	1	-	2
— - Laaret	34	31	3	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
— - Læggen	36	28	8	7	-	-	3	2	1	-	1	1	2	1	-	-	3
— - Fingre eller Tæer	116	38	78	5	1	-	8	-	12	6	-	1	5	-	9	-	8
Resektion af Overkjaeven ..	9	9	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— - Underkjaeven ..	7	7	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— - Ribben	11	11	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— - andre Ben	13	10	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Osteotomi	12	12	-	1	-	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-
Sekvestrotomi, Opmeisling af Ben	134	108	26	25	-	1	-	3	9	2	7	1	-	-	2	-	-
Trepanation	8	8	-	2	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-
Exartikulation i Haandledd ..	1	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— - Hofteldd	4	4	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— - Fodled og Fod	4	2	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— - Symes	6	6	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— - Lisfrances	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— - Pirogoffs	5	5	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
— - Choparts	3	2	1	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
— - af Fingre eller Tæer	94	35	59	10	-	1	-	2	-	2	3	4	-	1	1	8	-
Resektion eller Arthrektomi i Skulderled	4	4	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
— - Albuled	14	13	1	6	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
— - Haandledd	8	6	2	1	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	1	1	-
— - Hofteldd	19	17	2	7	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
— - Knaeled	79	70	9	32	-	-	-	-	1	-	2	-	-	1	-	1	-
— - Fodled	13	12	1	9	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
— - andre Led	14	12	2	-	-	-	-	-	1	-	11	-	-	-	-	-	-
Arthrotomi	31	28	3	5	-	-	-	-	2	-	1	-	-	1	-	-	-
Punktion af Led	36	28	8	1	-	-	-	-	1	3	9	-	-	-	-	-	3
Operation for Klumpfod	15	8	7	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Ligatur af store Arterier ..	14	4	10	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	1
Operation for Aneurysma ..	5	5	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— - Varices	22	14	8	10	-	-	-	2	6	-	-	1	-	-	-	-	-

¹⁾ Det bemærkes, at Opgaverne for Kristianias Vedkommende er ufuldstændige, idet anstaltens Sygehus og Diakonhjemmet foreligger heller ingen Meddelelser om der udførte

Chirurgiske

Operationer.	Hele Riget.			Fordeling paa Amterne													
	Tilsammen.	Paa Sygehus.	Udenfor Sygehus.	1	2	3	4	5	6	7							
				Kristiania.	Akershus.	Smaalene.	Buskerud.	Jarlsberg og Larvik.	Hedemarken.	Kristians.							
				Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.							
Operation for Urinfistler hos Kvinden	5	5	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-				
Udskrabn. af Livmoderhulen	314	128	186	41	81	1	3	-	14	5	2	4	2	-	7	1	11
Hysterectomia vaginalis....	23	19	4	9	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— abdominalis ..	9	8	1	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Operationer paa Livmoderens Adnexer	18	16	2	9	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ovariectomi	77	61	16	32	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	3
Operation for Graviditas extrauterina	12	7	5	2	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sum	2525	1574	951	554	115	1	26	18	88	65	48	59	36	5	67	11	75
Øienoperationer.																	
Enukleation af Bulbus	69	44	25	14	2	-	-	-	3	2	3	-	-	-	-	-	2
Exenteration	19	11	8	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	2
Extractio cataractæ	134	79	55	35	5	-	-	-	1	1	4	-	-	-	-	-	-
Discisio	37	31	6	28	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Iridektomi	48	30	18	16	4	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Operation for Prolapsus iridis	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Sklerotomi	9	8	1	8	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Keratotomi, Sæmisch's Operation	18	7	11	-	-	-	-	1	-	-	4	-	-	3	2	-	1
Punctio corneæ	7	7	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Galvanokaustik, Ignipunktur	34	13	21	12	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	13	-	-
Operation for Ectropium ..	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
— Chalazion	29	-	29	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	4	-	-
Blepharoplastik	5	4	1	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Canthoplastik	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Operation for Taareveis-sygdom	218	15	203	-	-	-	-	2	2	1	20	1	12	1	33	-	1
— Skjelen	30	7	23	1	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre Øienoperationer	11	2	9	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-
Sum	679	263	416	127	14	-	-	3	8	5	38	5	13	5	53	-	6
Øreoperationer:																	
Operation for Ørepolyper...	26	-	26	-	19	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-
Paracentese af Trommehinden	37	9	28	-	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Opveisling af Cellulæ mastoideæ	31	23	8	2	2	-	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-	1
Andre Øreoperationer	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sum	97	34	63	2	37	-	-	-	-	1	2	1	-	-	2	-	1

Operationer.

8		9		10		11		12		13		14		15		16		17		18		19		20	
Bratsberg.		Nedenes.		Lister og Mandal.		Stavanger.		Søndre Bergenhus.		Bergen.		Nordre Bergenhus.		Romsdal.		Søndre Trondhjem.		Nordre Trondhjem.		Nordland.		Tromsø.		Finmarken.	
Paa Sygeh.	Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh.	Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh.	Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh.	Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh.	Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh.	Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh.	Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh.	Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh.	Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh.	Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh.	Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh.	Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh.	Udenf. Sygeh.
27	32	-	39	22	110	55	34	48	16	288	8	27	38	84	125	44	109	27	113	45	17	18	19	12	
1	2	-	-	1	-	1	4	-	-	11	5	-	1	2	1	1	3	-	5	2	1	3	-	1	-
-	-	-	2	-	1	1	2	-	-	2	4	-	1	1	3	1	1	-	2	1	-	-	-	1	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	30	8	-	-	21	1	9	1	-	9	1	-	-	-	1	1
-	-	-	-	2	1	-	3	-	-	1	3	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
-	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	1	-	-	-	7	-	2	-	5	90	-	-	-	6	-	12	8	7	1	2	-	-	1	3	
-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	5	13	-	-	-	4	-	1	1	1	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
1	6	-	5	3	9	2	17	-	5	60	157	-	3	30	5	36	13	8	22	7	4	-	5	4	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	9	4	-	1	-	-	-	-	
-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	11	-	-	-	1	1	2	4	-	3	-	-	-	-	-	
-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	2	-	-	-	-	-	-	-	
-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	11	9	-	-	1	1	2	15	5	3	2	-	-	-	-	

Af Lægerne udførte
Opérations obstétricales

Tabel XXI.					
	Samlet Antal Barsel- kvinder.	Samlet Antal Opera- tioner.	Forhold i pCt.	Tangfor- løsning.	Vending.
Riget.....	64013	¹⁾ 1588	2,5	1127	184
Amter:					
1. Kristiania	6876	220	3,2	140	25
2. Akershus	3204	66	2,1	46	9
3. Smaalenene	4004	108	2,7	79	18
4. Buskerud	3348	80	2,4	60	6
5. Jarlsberg og Larvik....	2953	79	2,7	63	10
6. Hedemarken	3650	82	2,2	50	17
7. Kristians	3231	100	3,1	66	10
8. Bratsberg	2744	66	2,4	54	4
9. Nedenes	2168	39	1,8	26	3
10. Lister og Mandal.....	2210	48	2,2	38	8
11. Stavanger	3551	135	3,8	99	16
12. Søndre Bergenhus.....	3817	54	1,4	40	7
13. Bergen.....	1984	151	7,6	114	13
14. Nordre Bergenhus.....	2427	40	1,6	27	4
15. Romsdal.....	3705	80	2,2	54	11
16. Søndre Trondhjem.....	3718	75	2,0	60	5
17. Nordre —	2092	40	1,9	29	3
18. Nordland	4815	68	1,4	43	10
19. Tromsø.....	2365	38	1,6	26	3
20. Finmarken	1151	19	1,7	13	2

¹⁾ Hos 1568 Fødende (2,5 pCt.), idet ved 20 Tvillingfødsler begge Tvillinger forløstes

udredes af vedkommende Amts- eller Bykommune, dog saaledes at indtil Halvdelen af Amtskommunens Tilskud kan overføres paa vedkommende Fattigdistrikt.

Tabel XX (Side 34* og flg.) giver Oplysning om en Del af Lægerne paa eller udenfor Sygehus udførte **chirurgiske Operationer** med deres Forde-
ling paa de forskjellige Amter.

Nedenfor meddeles Oplysning om Indikationer og Udfald for de større Operationer, forsaavidt Opgaver herom er afgivet. Det bemærkes, at der som oftest kun foreligger Opgaver over Operationernes Antal og ikke over Antallet af opererede Personer. Mindre Operationer, væsentlig henhørende under Chirurgia minor, hvoraf et større Antal udførtes saavel paa som udenfor Sygehus, er ikke medtagne paa Tabellen.

obstetriciske Operationer.

faites par les médecins.

Udtrækning.	Partus præmaturus artificialis.	Accouche- ment forcé.	Abortus provo- catus.	Perfo- ration.	Exvisce- ration.	Keiser- snit.	Efter- byrds- opera- tion.
46	28	1	7	42	15	1	137
10	10	-	5	2	-	-	28
2	-	-	-	2	-	-	7
1	2	-	-	3	-	-	5
-	2	-	-	3	1	-	8
1	-	-	-	1	1	-	3
1	-	-	-	6	-	-	8
1	-	-	-	6	5	1	11
2	-	-	-	1	1	-	4
1	1	-	-	1	1	-	6
-	-	-	-	1	-	-	1
4	5	1	1	-	-	-	9
-	-	-	-	-	1	-	6
7	1	-	1	2	1	-	12
2	1	-	-	2	1	-	3
2	3	-	-	2	1	-	7
2	-	-	-	1	1	-	6
3	2	-	-	2	-	-	1
6	1	-	-	6	-	-	2
-	-	-	-	1	1	-	7
1	-	-	-	-	-	-	3

ved Kunsthjælp.

Amputation af Overarmen. Indikation paa Sygehus: Tuberkulose 2, Vulnus 1, alle med heldigt Udfald; udenfor Sygehus: Dilaceratio anti-brachii 1 med heldigt Udfald.

Amputation af Underarmen. Indikation paa Sygehus: Vulnus 2, Arthrocece 1, Phlegmone manus 1, alle med heldigt Udfald; udenfor Sygehus: Vulnus 7, Fractura 2, alle med heldigt Udfald.

Amputation af Laaret. Indikation paa Sygehus: Arthrocece 10 med heldigt Udfald, 1 med dødeligt, Pyarthrus genus 2 med heldigt Udfald, 1 med dødeligt, Osteomyelitis 2, Fungus genus 2, Necrosis 3, Ulerca cruris 2, samtlige med heldigt Udfald, Sarcoma 1 med heldigt, 1 med dødeligt Udfald, Gangræna senilis 1 med heldigt, 1 med dødeligt Udfald, Tuberculosis 1 med heldigt, 1 med uheldigt Udfald, Vulnus 1 med heldigt, 1 med ukjendt Udfald; udenfor Sygehus: Tuberculosis 3, alle med heldigt Udfald,

Obstetriciske Operationers Udfald for Mødre og Børn.
Résultats des opérations obstétricales pour les mères et pour les enfants.

Operation.	Samlet Antal Opera- tioner.	Mødre ¹⁾ .				Børn.			
		Antal for hvilke Udfald er opgivet.	Deraf døde ²⁾ .	Forhold i pCt.		Antal for hvilke Udfald er opgivet.	Deraf var død- fødte.	Forhold i pCt.	
				i 1896.	i 1895.			i 1896.	i 1895.
Tangforløsning	1127	1112	14	1,3	1,3	1125	71	6,3	7,4
Vending	184	180	11	6,1	9,4	183	83	45,4	45,4
Udtrækning ved Bæk- kenendefødsel	46	43	-	-	4,9	46	14	30,4	34,0
Partus præmaturus artificialis	28	28	1	3,6	5,0	27	7	25,9	20,0
Accouchement forcé .	1	1	-	-	-	1	-	-	50,0
Abortus provocatus .	7	7	-	-	-	-	-	-	-
Perforation	42	42	7	6,7	9,1	-	-	-	-
Exvisceration	15	15	1	6,7	16,7	-	-	-	-
Keisersnit	1	1	1	100,0	-	1	-	-	100,0
Efterbyrdsoperation .	137	137	-	-	2,0	-	-	-	-

¹⁾ Hvor begge Tvillinger er forløst ved Kunsthjælp, er Udfaldet for Moderen som Regel opført ved den paa 2den Tvilling udførte Operation. (Se Tabel XXIII). ²⁾ Døds-arsagerne sees af Tabel XI.

Amputation af Læggen. Indikation paa Sygehus: Tuberculosis 3, Fractura 3, Congelatio 2, Kræft 2, Lepra 1, Vulnus 1, Syphilis tertiaria 1, Necrosis 1, Gangræna 1, alle med heldigt Udfald, Arthroace 10 med heldigt, 1 med ukjent og 2 med dødeligt Udfald; udenfor Sygehus: Tuberculosis 2, Conquassatio pedis 1, Ostitis chronica 1, alle med heldigt Udfald, Gangræna, 2 med heldigt, 2 med dødeligt Udfald.

Trepanation. Indikation paa Sygehus: Epilepsia 3, Paralysis nervi facialis 1, Fractura 1, alle med heldigt Udfald, Vulnus 1, Tumor cerebri 1, Meningitis 1, alle med dødeligt Udfald.

Exartikulation. Indikation paa Sygehus: E. coxæ ved Sarcoma 2, ved Necrosis 1, alle med heldigt, ved Fractura 1 med ukjent Udfald; E. pedis ved Arthroace 2 med heldigt Udfald. Symes Operation ved Tuberculosis 2 med heldigt, ved Arthroace 3 med heldigt Udfald, 1 Patient tilbageliggende ved Aarets Udgang. Lisfrancs Operation ved Congelatio 1 med heldigt Udfald. Pirogoffs Operation ved Pes equinovarus 1, Tuberculosis 1, Melanosarcoma 1, Paralysis infantilis 1, samtlige med heldigt, ved Arthroace 1 med uheldigt Udfald. Choparts Operation ved Arthroace 1, Sarcoma 1, begge med heldigt Udfald; udenfor Sygehus: E. manus ved Vulnus 1; E. pedis ved Gangræna 1 med heldigt, 1 med dødeligt Udfald; Choparts Operation ved Tuberculosis 1 med heldigt Udfald.

Resektion af Led og Arthrektomi. Indikation paa Sygehus: R. humeri ved Luxatio inveterata 2, Fractura 1, alle med heldigt, Arthroace 1 med uheldigt Udfald, R. cubiti ved Tuberculosis 1, Luxatio ulnæ 1, begge med

**Tvillingfødsler med kunstig Forløsning A) af begge Tvillinger,
B) af en Tvilling.**

Jumeaux nés après des opérations obstétricales A) sur tous les deux B) sur l'un des deux.

Operation ¹⁾ .	Udfaldet for							
	Mødre.		1ste Tvilling.		2den Tvilling.			
	lev.	død.	lev.	dødf.	lev.	dødf.	uopg.	
A. Begge Tvillinger.								
Tang paa begge Tvillinger . . .	5	-	4	1	4	1	-	
Tang paa 1ste, Vending paa 2den Tvilling	8	-	8	-	7	1	-	
Vending paa begge Tvillinger.	2	-	2	-	2	-	-	
Vending paa 1ste, Udtrækning paa 2den Tvilling	2	-	1	1	2	-	-	
Udtrækning paa begge Tvillinger	1	-	1	-	1	-	-	
Udtrækning paa 1ste, Vending paa 2den Tvilling	1	-	-	1	1	-	-	
Perforation paa 1ste, Tang paa 2den Tvilling	1	-	-	1	1	-	-	
Ialt	20	-	16	4	18	2	-	
			40					
B. En af Tvillingerne.								
Tang	13	-	10	-	3	-	-	
Vending	7	-	-	-	4	2	²⁾ 1	
Udtrækning	10	-	2	-	6	2	-	
Embryotomi	-	1	-	-	-	1	-	
Ialt	30	1	12	-	13	5	1	
	31		31					

¹⁾ Udfaldet er medtaget i de øvrige Tabeller. ²⁾ Uopgivet hvilken Tvilling.

heldigt Udfald, Arthroace 7 med heldigt, 2 med uheldigt og 1 med ukjendt Udfald, 1 tilbageiggende, R. manus ved Arthroace 4, Tuberculosis 1, uopgivet Indikation 1, alle med heldigt Udfald, R. coxæ ved Coxitis 3, Necrosis 1, Fractura 1, alle med heldigt Udfald, Arthroace 7 med heldigt, 1 med dødeligt og 2 med ukjendt Udfald; 2 Patienter var tilbageiggende, R. genus ved Pyarthrus 4, Tuberculosis 6, Synovitis 2, Fractura patellæ 2, alle med heldigt Udfald, Arthroace 46 med heldigt, 2 med uheldigt, 3 med dødeligt og 3 med ukjendt Udfald; 1 Patient var tilbageiggende, derhos opereredes 1 med uopgivet Indikation og Udfald, R. pedis ved Arthroace 9 med heldigt, 1 med uheldigt og 1 med ukjendt Udfald, og ved Tuberculosis 1 med heldigt Udfald; udenfor Sygehus: R. cubiti ved Arthroace 1, R. manus ved Tuberculosis 2, R. coxæ ved Tuberculosis 2, R. genus ved Tuberculosis 7, Arthroace 2, R. pedis ved Caries 1, samtlige med heldigt Udfald.

Resektion af Ben. Indikation paa Sygehus: R. maxillæ superioris ved Cancer 3, Sarcoma 2, Tumor 1, Fosfornekrose 1, Empyema antri Highmori 1, alle

**Udfald af obstetriciske Operationer efter de forskellige
Indikationer.**

Resultats des accouchements A) par forceps, B) par version, C) par extraction, D) des accouchements prématurés artificiels, E) par perforation, F) par embryotomie, G) par accouchement forcé, H) par avortement provoqué, I) par opération césarienne - d'après les indications différentes.

Tabel XXIV. Indikation.	Ialt udførte Opera- tioner.	Mødre			Børn		
		ilive.	døde.	uopg.	levende fødte.	defødte.	uopgivet Resultat.
A. Tangforløsning.							
Utilstrækkelige eller smertefulde Veer	¹⁾ 914	892	9	1	876	36	2
Bækkensneverhed	86	86	-	-	69	17	-
Barselkrampe	²⁾ 26	21	3	-	24	2	-
Placenta prævia og Blødning . . .	6	6	-	-	3	3	-
Ueftergivelige Fødselsdele	28	28	-	-	28	-	-
Nyresygdom	1	1	-	-	1	-	-
Emfysem under Huden	1	1	-	-	1	-	-
Atresia vaginæ	1	1	-	-	-	1	-
Svulst i Bækkenet	1	1	-	-	1	-	-
Isseleie med Panden fortil	30	30	-	-	25	5	-
Skjævt Isseleie	6	6	-	-	6	-	-
Pandeleie	1	1	-	-	1	-	-
Ansigtsleie	8	7	1	-	7	1	-
Stort Fosterhoved	4	4	-	-	3	1	-
Hydrokefalisk Fosterhoved	1	1	-	-	1	-	-
Fremfald af Navlesnor	13	13	-	-	8	5	-
Tilsammen	1127	1099	13	1	1054	71	2
		1113			1127		
B. Vending.							
Utilstrækkelige eller smertefulde Veer	11	9	2	-	7	4	-
Bækkensneverhed	19	18	1	-	7	12	-
Barselkrampe	2	2	-	-	2	-	-
Blødning	1	1	-	-	1	-	-

¹⁾ Hos 910 Fødende, idet hos 8 Tvillingfødende den første Tvilling forløstes ved Tang og den anden Tvilling ved Vending, hvor Udfaldet for Moderen er opført; hos 4 andre Tvillingfødende forløstes begge Tvillinger ved Tang. ²⁾ Hos 25 Fødende, idet hos 1 Tvillingfødende den første Tvilling blev perforeret, hvor Udfaldet for Moderen er opført, og den anden Tvilling forløstes ved Tang; hos en anden Tvillingfødende blev begge Tvillinger forløste ved Tang.

Tabel XXIV. (Forts.) Indikation.	Ialt udførte Operationer.	Mødre			Børn		
		ilive.	døde.	uopg.	levende fødte.	dødfødte.	uopgivet Resultat.
Placenta prævia og Blødning . . .	1) 31	26	4	-	13	18	-
Tverleie	2) 107	100	4	-	61	45	1
Isseseie med Panden fortil	1	1	-	-	1	-	-
Skjævt Isseleie	1	1	-	-	1	-	-
Fremfald af Navlesnor	7	7	-	-	4	3	-
— - Arm	1	1	-	-	1	-	-
Uopgivet Indikation	3	3	-	-	2	1	-
Tilsammen	184	169	11	-	100	83	1
		180			184		
C. Udtrækning.							
Utilstrækkelige eller smertefulde Veer	36	3) 34	-	-	28	8	-
Placenta prævia og Blødning . . .	3	3	-	-	3	-	-
Sædeleie	1	1	-	-	-	1	-
Opslaaede Arme	1	1	-	-	-	1	-
Fremfald af Navlesnor	5	4) 4	-	-	1	4	-
Tilsammen	46	43	-	-	32	14	-
					46		
D. Partus præmaturus artificialis.							
Bækkensneverhed	22	21	1	-	18	3	1
Blødning	1	1	-	-	1	-	-
Placenta prævia og Blødning . . .	1	1	-	-	-	1	-
Hyperemesis	2	2	-	-	1	1	-
Dødt Foster	1	1	-	-	-	1	-
Uopgivet Indikation	1	1	-	-	-	1	-
Tilsammen	28	27	1	-	20	7	1
		28			28		

1) Hos 31 Fødende, idet hos en Tvillingfødende den første Tvilling forløstes ved Vending, den anden Tvilling ved Udtrækning, hvor Udfaldet for Moderen er opført.
 2) Hos 105 Fødende, idet hos en Tvillingfødende den første Tvilling forløstes ved Vending, den anden Tvilling ved Udtrækning, hvor Udfaldet for Moderen er opført; hos 2 andre Tvillingfødende forløstes begge Tvillinger ved Vending. 3) Hos 34 Fødende, idet 2 af disse var Tvillingfødende, hvor begge Tvillinger forløstes ved Udtrækning. 4) Hos 5 Fødende, idet hos 1 Tvillingfødende den første Tvilling forløstes ved Udtrækning og den anden Tvilling ved Vending, hvor Udfaldet for Moderen er opført.

Tabel XXIV. (Forts.) Indikation.	Ialt udførte Opera- tioner.	Mødre			Børn		
		ilive.	døde.	uopg.	levende fødte.	dødfødte.	uopgivet Resultat.
E. Perforation.							
Utilstrækkelige eller smertefulde Veer	2	-	2	-	-	-	-
Bækkensneverhed	32	27	5	-	-	-	-
Barselkrampe	1	1	-	-	-	-	-
Hydrokefalisk Fosterhoved	5	5	-	-	-	-	-
Isseleie med Panden fortil	1	1	-	-	-	-	-
Pandeleie	1	1	-	-	-	-	-
Tilsammen	42	35	7	-	-	-	-
		42					
F. Exvisceration.							
Bækkensneverhed	1	1	-	-	-	-	-
Placenta prævia og Blødning ...	1	1	-	-	-	-	-
Tverleie	12	11	1	-	-	-	-
Ascites hos Fosteret	1	1	-	-	-	-	-
Tilsammen	15	14	1	-	-	-	-
		15					
G. Accouchement forcé.							
Barselkrampe	1	1	-	-	1	-	-
H. Abortus provocatus.							
Faretruende Brækning	5	5	-	-	-	-	-
Sindssygdom	2	2	-	-	-	-	-
Tilsammen	7	7	-	-	-	-	-
I. Keisersnit.							
Bækkensneverhed ..	1	-	1	-	1	-	-

Fødte og Døde.
Naissances et décès.

Tabel XXV.	Fødte		Døde						
	levende.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Bør- sel- seng.	ved ulykkelige Hændelser.	Selv- mord.	Mord og Drab.
Riget	63308	1632	31574	6099	539	224	908	113	18
Amter:									
1. Kristiania	6794	182	3566	1191	87	21	57	13	1
2. Akershus	3161	85	1534	291	32	6	31	6	1
3. Smaalenene	3954	107	1835	352	25	6	62	6	-
4. Buskerud	3316	78	1550	285	24	6	33	7	-
5. Jarlsberg og Larvik	2928	78	1532	291	27	11	24	8	-
6. Hedemarken	3611	92	1649	252	24	16	29	10	-
7. Kristians	3205	66	1462	227	30	5	19	9	2
8. Bratsberg	2710	78	1342	224	22	8	38	4	2
9. Nedenes	2166	29	1284	197	26	5	35	4	-
10. Lister og Mandal . . .	2184	51	1290	188	21	7	49	6	-
11. Stavanger	3521	86	1887	334	31	15	46	8	-
12. Søndre Bergenhus . . .	3776	104	1878	309	30	21	47	5	-
13. Bergen	1965	55	1009	251	20	5	18	1	-
14. Nordre Bergenhus . . .	2380	86	1129	168	18	10	42	3	4
15. Romsdal	3672	89	1786	255	24	12	60	5	-
16. Søndre Trondhjem . . .	3671	95	2191	373	24	19	44	5	3
17. Nordre —	2078	48	1218	163	15	6	24	5	1
18. Nordland	4753	122	1816	369	32	18	137	4	-
19. Tromsø	2340	62	1001	228	12	14	46	2	4
20. Finmarken	1123	39	615	151	5	13	67	2	-

med heldigt Udfald, desuden 1 med uopgivet Indikation og Udfald. R. maxillæ inferioris: Osteosarcoma 2, Necrosis 1, alle med heldigt Udfald, Fosfornekrose 1 med heldigt og 1 med ukjendt Udfald, Cancer 1 med heldigt Udfald; 1 Patient var tilbageliggende. R. costarum ved Necrosis 4, Tuberculosis mediastini antici 4, Caries 2, samtlige med heldigt Udfald, Abscessus pulmonis 1 med dødeligt Udfald. R. humeri ved Tuberculosis 1, R. manus ved Tuberculosis 4, R. cruris ved Tuberculosis genus 2, ved Fractura 1, R. fibulæ ved Necrosis 1, samtlige med heldigt Udfald, desuden 1 med heldigt Udfald ved uopgivet Sæde og Indikation; udenfor Sygehus: R. pollicis, uopgivet Indikation 1, R. tibiæ ved Tuberculosis 1, begge med heldigt Udfald, desuden 1 med uopgivet Indikation og heldigt Udfald.

Arthrotomi. Indikation paa Sygehus: Pyarthrus 4 med heldigt, 2 med dødeligt Udfald, Tuberculosis 13, Hydrarthrus 3, Arthroace 2, Corpus alienum 2,

Fødte og Døde i
Nombre des naissances et des décès

Tabel XXVI.	Bygderne.					
	Fødte		Døde			
	levende	død-fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Barsel-seng.
Riget	45144	1157	22337	3684	365	174
Amter:						
1. Kristiania	-	-	-	-	-	-
2. Akershus	3067	82	1485	274	32	6
3. Smaalenene	2707	75	1268	215	16	3
4. Buskerud	2256	58	1120	193	23	5
5. Jarlsberg og Larvik	1858	53	990	168	21	7
6. Hedemarken	3371	84	1555	235	23	16
7. Kristians	3078	64	1414	216	30	5
8. Bratsberg	1985	55	978	152	17	6
9. Nedenes	1806	26	1091	176	23	5
10. Lister og Mandal	1570	42	932	121	17	6
11. Stavanger	2291	56	1236	198	23	12
12. Søndre Bergenhus	3776	104	1878	309	30	21
13. Bergen	-	-	-	-	-	-
14. Nordre Bergenhus	2355	86	1120	167	18	10
15. Romsdal	2897	70	1507	203	19	8
16. Søndre Trondhjem	2641	57	1574	239	15	14
17. Nordre Trondhjem	1929	43	1123	150	13	6
18. Nordland	4581	112	1745	355	29	18
19. Tromsø	2132	58	885	203	11	14
20. Finmarken	844	32	436	110	5	12

Synovitis 1, uopgivet Indikation 1, samtlige med heldigt Udfald; udenfor Sygehus: Caries 1, Vulnus 1, begge med heldigt Udfald, Pyarthrus 1 med dødeligt Udfald (Pyæmi).

Underbinding af større Arterier. Paa Sygehus: Ligatura a. carotidis communis 2, a. brachialis 1, a. femoralis 1, samtlige med heldigt Udfald; udenfor Sygehus: a. brachialis 1, a. radialis 3, a. ulnaris 1, a. tibialis antica 4, a. tibialis postica 1; for samtlige var Udfaldet heldigt; hvor Indikationen er opgivet, var den Vulnerationer.

Bygderne og Byerne.

dans la campagne et dans les villes.

			Byerne.								
			Fødte		Døde						
ved ulykke- lige Hændel- ser.	Selv- mord.	Mord og Drab.	levende.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Barsel- seng.	ved ulykke- lige Hændel- ser.	Selv- mord.	Mord og Drab.
696	80	11	18164	475	9237	2415	174	50	212	33	7
-	-	-	6794	182	3566	1191	87	21	57	13	1
29	6	1	94	3	49	17	-	-	2	-	-
40	3	-	1247	32	567	137	9	3	22	3	-
26	6	-	1060	20	430	92	11	1	7	1	-
13	6	-	1070	25	542	123	6	4	11	2	-
26	10	-	240	8	94	17	1	-	3	-	-
18	9	2	127	2	48	11	-	-	1	-	-
23	3	-	725	23	364	72	5	2	15	1	2
32	3	-	360	3	193	21	3	-	3	1	-
38	2	-	614	9	358	67	4	1	11	4	-
35	5	-	1230	30	651	136	8	3	11	3	-
47	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	1965	55	1009	251	20	5	18	1	-
42	3	4	25	-	9	1	-	-	-	-	-
51	4	-	775	19	279	52	5	4	9	1	-
28	3	-	1030	38	617	134	9	5	16	2	3
23	5	-	149	5	95	13	2	-	1	-	1
131	4	-	172	10	71	14	3	-	6	-	-
42	2	4	208	4	116	25	1	-	4	-	-
52	1	-	279	7	179	41	-	1	15	1	-

Borttagelse af Kræftsvulster. Paa Sygehus er Sædet opgivet i følgende Antal Tilfælde: Cancer capitis 1, C. palpebræ 1, C. buccæ 2, C. oris 2, C. labii 27, C. maxillæ 1, C. maxillæ superioris 1, C. lingvæ 6, C. axillæ 1, C. glandularum 1, C. digiti 1, C. femoris 1, C. vulvæ 1, C. recti 1, Sarcoma 10, S. regionis parotideæ 1, S. colli 1, S. dorsi 1, S. manus 2, S. costæ 1, S. ossis coccygis 1, S. femoris 1. Udenfor Sygehus: C. frontis 1, C. palpebræ inf. 1, C. nasi 4, C. oris 1, C. labii 76, C. faciei 8, C. lingvæ 1, C. glandular. 2, C. mammæ 4, C. manus 1, C. vulvæ 1, C. genitalium 1, C. femoris 1, C. cruris 1, C. recti 2,

Procentforhold mellem de af Lægerne opgivne Dødsfald med
(Bydistrikt og Landdistrikt) samt

Décès totals et décès par cause connue dans les

Amt.	Tabel XXVII. Lægedistrikter.	Dødsfald			Amt.	Lægedistrikter.	Dødsfald		
		ialt.	anmeldte af Læger.	pCt.			ialt.	anmeldte af Læger.	pCt.
I.	Kristiania	3566	3385	94,9	VIII.	Bratsberg Amt	1342	1121	83,5
II.	Akershus Amt	1534	863	56,3		Byer.....	364	348	95,6
	Byer.....	49	14	28,6		Bygder.....	978	773	79,0
	Bygder.....	1485	849	57,1		Skien.....	479	479	100,0
	Follo.....	262	232	88,6		Kragerø.....	327	288	88,0
	Ullensaker.....	514	290	56,4		Tinn.....	49	43	87,8
	Aker.....	578	270	46,7		Kviteseid.....	116	87	75,0
	Høland.....	180	71	39,4		Hollen.....	157	106	67,5
III.	Smaalenenes Amt..	1835	1678	91,4		Sauland.....	103	68	66,0
	Byer.....	567	532	93,8		Laardal.....	111	50	45,0
	Bygder.....	1268	1146	90,4	IX.	Nedenes Amt.....	1284	1091	85,0
	Sarpsborg.....	825	803	97,3		Byer.....	193	191	99,0
	Hvaler.....	402	352	87,6		Bygder.....	1091	900	82,5
	Eidsberg.....	310	270	87,1		Vestre Nedenes....	550	501	91,1
	Moss.....	298	253	84,9		Sætersdalen.....	105	89	84,7
IV.	Buskerud Amt.....	1550	1237	79,8		Østre Nedenes....	483	408	84,4
	Byer.....	430	420	97,6		Aamli.....	80	51	63,7
	Bygder.....	1120	817	72,9		Evje.....	66	42	63,6
	Drammen.....	511	442	86,5	X.	List. og Mand. Amt.	1290	993	77,0
	Modum.....	375	315	84,0		Byer.....	358	343	95,8
	Ringerike.....	245	194	79,2		Bygder.....	932	650	69,7
	Sandsvær.....	213	168	78,9		Kr.sands Stadsfysik.	222	218	98,2
	Aal.....	53	39	73,6		Undal.....	207	176	85,0
	Rollag.....	56	30	53,6		Vanse.....	155	124	80,0
	Nes.....	97	49	50,5		Oddernes.....	364	261	71,7
V.	Jarlsb. og Larv. Amt	1532	1201	78,3		Lyngdal.....	124	80	64,5
	Byer.....	542	463	85,4		Flekkefjord.....	218	134	61,5
	Bygder.....	990	738	74,5	XI.	Stavanger Amt.....	1887	1254	66,1
	Larvik.....	562	473	84,2		Byer.....	651	620	95,2
	Hof.....	262	212	80,9		Bygder.....	1236	634	51,3
	Tønsberg.....	708	516	72,9		Stav. Stadsfysikat..	419	404	96,4
VI.	Hedemarkens Amt..	1649	1317	80,8		Finnø.....	175	132	75,4
	Byer.....	94	39	41,5		Karmoen.....	239	169	70,7
	Bygder.....	1555	1278	82,2		Egersund.....	211	149	70,6
	Trysil.....	49	51	104,1		Haugesund.....	194	137	70,6
	Tønset.....	143	133	93,0		Sogndal.....	71	39	55,0
	Rendalen.....	109	93	85,3		Stavanger.....	138	65	47,1
	Hedemarken.....	590	491	83,2		Sand.....	164	77	47,0
	Søler og Odalen...	466	362	77,7		Sandnes.....	276	82	29,7
	Søndre Østerdalen.	273	187	68,5	XII.	Søndre Bergen h. Amt	1878	1193	63,5
VII.	Kristians Amt.....	1462	1109	75,8		Søndre Midthordland	196	180	91,8
	Byer.....	48	36	75,0		Lindaas.....	181	142	78,5
	Bygder.....	1414	1073	75,9		Voss.....	160	124	77,5
	Toten.....	341	333	97,6		Ytre Hardanger...	84	65	77,4
	Nordre Valdres...	88	85	96,6		Tysnes.....	132	97	73,5
	Hadeland og Land.	321	276	86,0		Osterøen.....	229	164	71,6
	Lesje.....	73	51	69,8		Indre Søndhordland	121	84	69,4
	Lom.....	125	86	68,8		Sveen Herred.....	65	39	60,0
	Faaberg.....	233	133	57,0		Ytre Søndhordland.	161	88	54,7
	Søndre Valdres...	116	63	54,3		Alversund.....	122	56	45,9
	Ringebu.....	165	82	49,7		Indre Hardanger...	137	53	38,7
						Nordre Midthordland	290	101	34,8

kjendt Aarsag og de ialt indtrufne Dødsfald inden Amterne
i de enkelte Lægedistrikter.
départements et dans les districts civils médicaux.

Amt.	Lægedistrikter.	Dødsfald			Amt.	Lægedistrikter.	Dødsfald		
		ialt.	anmeldte af Læger.	pCt.			ialt.	anmeldte af Læger.	pCt.
XIII.	Bergen	1009	1023	101,4		Stjørdalen	219	150	68,5
XIV.	Nordre Bergenh. Amt	1129	849	75,2		Kolvreid	68	42	61,5
	By	9	3	33,3		Fosnes	62	36	58,0
	Bygder	1120	846	75,5		Grong	107	60	56,0
	Vik	97	123	126,8		Namsos	113	28	24,8
	Gløppen	53	47	88,7		Frosten	117	20	17,1
	Kirkebø	82	72	87,8	XVIII.	Nordlands Amt	1816	1174	64,6
	Lyster	64	54	84,4		Byer	71	28	39,4
	Gulen	120	98	81,7		Bygder	1745	1146	65,6
	Nordfjordeid	69	56	81,2		Skjerstad	106	89	84,0
	Indviken	90	73	81,1		Hadsel	132	109	82,6
	Ytre Nordfjord	88	71	80,7		Folden	40	32	80,0
	Indre Søndfjord	99	73	73,7		Ranen	182	137	75,3
	Lærdal	81	51	63,0		Lødingen	72	53	73,6
	Kinn	110	59	53,6		Alstahaug	141	100	71,0
	Ytre Søndfjord	122	54	44,3		Ofoten	63	43	68,3
	Sogndal	54	18	33,3		Steigen	44	30	68,2
XV.	Romsdals Amt	1786	1283	71,8		Hammerø	47	32	68,0
	Byer	279	230	82,4		Vefsen	81	55	67,9
	Bygder	1507	1053	69,9		Lurø	114	72	63,2
	Surendalen	110	112	101,8		Buksnes	106	64	60,4
	Indre Søndmør	103	103	100,0		Flakstad	58	35	60,3
	Nordre —	261	252	96,6		Sortland	141	82	58,2
	Sundalen	71	60	84,5		Brønnø	165	94	57,0
	Ørskog	95	78	82,1		Gildeskaal	73	38	52,0
	Østre Søndmør	100	72	72,0		Bodø	134	56	41,8
	Søndre Nordmør	325	231	71,3		Østlofoten	117	36	30,8
	Vestre Søndmør	150	104	69,3	XIX.	Tromsø Amt	1001	628	62,7
	Ytre Romsdal	275	174	63,3		By	116	110	94,8
	Indre —	139	50	36,0		Bygder	885	518	58,5
	Nordre Nordmør	157	47	29,9		Berg	22	21	95,4
XVI.	Søndre Trondhj. Amt	2191	1685	86,0		Tromsø	206	169	82,0
	By	617	598	97,0		Ibbestad	129	95	73,6
	Bygder	1574	1087	69,1		Karlsø	25	18	72,0
	Opdal	67	121	180,6		Tranø	50	32	64,0
	Røros	97	120	123,7		Lenviken	75	47	62,7
	Nordre Fosen	87	87	100,0		Balsfjorden	48	28	58,3
	Trondhj. Stadsfysik.	617	598	97,0		Maalselven	62	35	56,4
	Indre Fosen	119	97	81,5		Trondenes	186	101	54,3
	Hitteren	145	115	79,3		Lyngen	91	40	44,0
	Orkedalen	297	220	74,1		Skjervø	107	42	39,2
	Ytre Fosen	147	106	72,1	XX.	Finmarkens Amt	615	342	55,6
	Hevne	84	52	61,9		Byer	179	160	89,4
	Selbu	106	61	57,5		Bygder	436	182	41,7
	Guldalen	211	62	29,4		Sydvaranger	18	14	77,8
	Strinden	214	46	21,5		Vardo	104	73	70,2
XVII.	Nordre Trondhj. Amt	1218	777	63,8		Alten	88	60	68,2
	Byer	95	57	60,0		Vadsø	102	69	67,6
	Bygder	1123	720	64,1		Loppen	37	22	59,5
	Vikten	53	58	109,4		Hammerfest	101	53	52,5
	Stenkjær	170	158	92,9		Maasø	64	26	40,6
	Inderøen	130	101	77,7		Kistrand	39	15	38,5
	Levanger	179	124	69,3		Tanen	33	8	24,2
						Lebesby	29	2	7,0

De hyppigste af Lægerne opgivne Dødsårsager ved Sygdom.
Causes des décès (morts par accident non compris) classées par ordre de fréquence.

Dødsårsag.	Sum.	Deraf i		Procentforhold af samtlige opgivne Dødsfald.		
		Byer.	Bygder.	Riget.	Byer.	Bygder.
Lungetuberkulose	3892	1374	2518	16,7	16,4	16,9
Alderdomssvaghed	2846	417	2429	12,2	5,0	16,3
Kræft (Cancer og Sarkom)	1691	522	1169	7,3	6,2	7,8
Lungebetændelse	1463	501	962	6,3	6,0	6,4
Akut Bronkit, katarralsk Lungebetændelse og Laryngit.	1377	614	763	5,9	7,4	2,5
Tuberkuløse Betændelser udenfor Lungerne	1207	473	734	5,2	5,6	4,9
Akut Diarré (Kolerine)	1069	682	387	4,6	8,1	2,6
Organisk Hjertesygdom	913	369	544	3,9	4,4	3,6
Medfødt Svaghed	855	395	460	3,7	4,7	3,1
Hjerneslag	846	318	528	3,6	3,8	3,5
Kronisk Bronkit	643	194	449	2,7	2,3	3,0
Nyresygdom	523	170	353	2,2	2,0	2,4
Kighoste	470	209	261	2,0	2,5	1,7
Mave-Tarmkatarr	386	94	292	1,6	1,1	1,9
Kramper hos Smaabørn	385	186	199	1,6	2,2	1,3
Difteri (Croup)	356	87	269	1,5	1,0	1,8
Suppurativ Meningit.	271	113	158	1,2	1,3	1,0
Diffus Peritonit	261	85	176	1,1	1,0	1,2
Hjertelammelse	235	84	151	1,0	1,0	1,0
Skarlagensfeber	224	74	150	1,0	1,0	1,0
Mæslinger	201	153	48	0,9	1,8	0,3
Rakit	194	99	95	0,8	1,2	0,6
Tyfoidefeber	185	99	86	0,8	1,2	0,6
Cystit og Cystopyelonefrit	174	45	129	0,8	0,5	0,9
Organisk Hjernesygdom	170	55	115	0,7	0,7	0,8
Morbus viarum uriniferar	159	63	96	0,7	0,8	0,6
Ileus og Volvulus	155	42	113	0,7	0,5	0,7
Pyæmi og Septhæmi	146	35	111	0,6	0,4	0,7
Barselfeber	123	37	86	0,5	0,4	0,6
Rygmarvssygdomme	109	31	78	0,5	0,4	0,5
Mavesaar	104	26	78	0,5	0,3	0,5
Andre Dødsårsager	1673	730	942	7,2	8,8	6,3
Samtlige opgivne Dødsårsager	23306	8346	14930			

C. cutis 1, Sarcoma malæ 1, S. maxillæ superioris 1, S. pollicis 1, S. region. trochanter. 1, S. femoris 1, Glioma 1.

Tracheotomi opgives udført paa Sygehus ved Difteri og Croup i 4 Tilfælde med heldigt, i 1 med dødeligt Udfald, ved Stenosis laryngis i 1 Tilfælde med heldigt, i 1 med dødeligt Udfald (Dødsårsag: Bronchopneumonia), i 1 Tilfælde ved Tumor laryngis, i 1 Tilfælde ved Corpus alienum, begge med heldigt Udfald. Udenfor Sygehus ved Croup i 3 Tilfælde, ved Corpus alienum tracheæ i 1 og ved Cancer colli i 1, samtlige med heldigt Udfald.

Vakcinerede.
Vaccination.

Tabel XXIX.	Middeltal af levende Fødtte i Treaaret 1894—1896.	Antal Vakcine- rede i 1896.	Forhold i pCt.
Riget	62229	49523	79,6
Amter:			
1. Kristiania	6364	5168	81,2
2. Akershus	3065	2466	80,4
3. Smaalenene	3870	3499	90,4
4. Buskerud	3217	2598	80,8
5. Jarlsberg og Larvik	2829	2151	76,0
6. Hedemarken	3582	3293	92,2
7. Kristians	3300	2709	82,1
8. Bratsberg	2718	1852	68,0
9. Nedenes	2199	1050	47,7
10. Lister og Mandal	2255	1354	60,1
11. Stavanger	3529	2758	78,1
12. Søndre Bergenhus	3790	2891	76,3
13. Bergen	1942	1030	53,0
14. Nordre Bergenhus	2429	2100	86,4
15. Romsdal	3663	3302	90,2
16. Søndre Trondhjem	3516	2918	83,1
17. Nordre —	2021	1589	78,6
18. Nordland	4599	4232	91,9
19. Tromsø	2286	1875	82,1
20. Finmarken	1055	688	65,2

Intubation er opgivet udført i 1 Tilfælde udenfor Sygehus ved Croup med heldigt Udfald.

Borttagelse af Brystkjertelen. Indikation paa Sygehus: Cancer 46 med heldigt, 1 med uheldigt Udfald, Sarcoma 1, Tumor 4 Abscessus 1, alle med heldigt Udfald; udenfor Sygehus: Cancer 15 med heldigt, 4 med dødeligt (Dødsarsag 2 Gange Pleurit, 1 Gang Pneumoni, 1 Gang Cancer) og 1 med ukjendt Udfald; uopgivet Indikation 1 og Tumor 1, begge med heldigt Udfald.

Empyemoperation. Af Empyemoperationer udførtes 94, deraf 54 paa og 40 udenfor Sygehus, med følgende Udfald efter de forskellige Operationsmetoder: Resectio costæ udførtes paa Sygehus: 42 Gange med heldigt, 1 Gang med uheldigt og 1 med ukjendt Udfald, 7 Gange med dødeligt Udfald, 3 Syge var tilbagemiggende; udenfor Sygehus: 24 Gange med heldigt Udfald, 9 Gange med dødeligt, 1 Syg var ved Aarets Udgang endnu under Behandling. Incision (Toracotomia) paa Sygehus 6 Gange med heldigt, 3 Gange med dødeligt Udfald; udenfor Sygehus 12 Gange med heldigt, 3 med dødeligt Udfald.

Oversigt over de udførte

Liste des actes

Tabel XXX. Overøvrighedsdistrikter.	Samtlige anmeldte retsmedicinske Forretninger.	Undersøgelse af Døde						
		Selvmord.	Mord og Drab.	Ulykkestilfælde ¹⁾ .				
				Ydre Beskadigelse.	Drukning.	Forgiftning.	Forbrænding.	Kvælning.
Riget	334	²⁾ 5	³⁾ 7	⁴⁾ 12	17	⁵⁾ 6	1	1
A m t e r :								
1. Kristiania	8	-	-	2	-	-	-	-
2. Akershus	10	-	1	1	2	-	-	-
3. Smaalenene	17	-	-	-	1	1	-	-
4. Buskerud	35	1	-	-	-	-	-	1
5. Jarlsberg og Larvik	12	-	-	-	-	-	-	-
6. Hedemarken	24	-	-	-	1	-	-	-
7. Kristians	18	1	-	1	1	1	-	-
8. Bratsberg	20	-	-	2	1	-	-	-
9. Nedenes	14	-	-	-	-	-	-	-
10. Lister og Mandal	17	-	-	1	3	1	-	-
11. Stavanger	12	-	-	-	-	-	-	-
12. Søndre Bergenhus	9	2	-	1	2	-	-	-
13. Bergen	10	-	-	4	2	-	1	-
14. Nordre Bergenhus	9	-	2	-	-	-	-	-
15. Romsdal	18	-	-	-	1	1	-	-
16. Søndre Trondhjem	13	-	-	-	-	-	-	-
17. Nordre —	14	-	-	-	-	1	-	-
18. Nordland	23	-	-	-	1	-	-	-
19. Tromsø	12	1	4	-	1	-	-	-
20. Finmarken	39	-	-	-	1	1	-	-

¹⁾ Enkelte Tilfælde, hvor Mord eller Selvmord ikke er bestemt paavist, er opført med Brud af Hjerneskalen 3, Knivsnit i Halsen 4. ⁴⁾ Deraf Stød i Hovedet 2, Brud af hvirvel 1, Vaadeskud 2, Overkjørt af Jernbanen 1, Forblødning 2. ⁵⁾ Deraf med Alkohol 2, delse 3, Kræft 2, Sygdom i Nervesystemet (Krampe) 1, Brystsygdom 1, Lungeødem 1, ⁷⁾ Undersøgelse af fundne Skeletdele 1, Erklæring om en Kvaksalvers Behandling kunde

retsmedicinske Forretninger.
médicaux forenses.

betræffende:						Undersøgelse af Levende til Bestemmelse af:							Erklæring i anden Anledning.
Dødsfald ved Sygdom.	Nyfødte og spæde Børns Dødsmaade.				Uopgivet eller ukjendt Dødsårsag.	Svangerskab eller forudgaaet Fødsel.	Voldtægt eller anden Løsligheitsforbrydelse.	Mishandling og anden Beskadigelse.	Legemlig Helbredsforfatning førvovigt.	Sindstilstand og Tiiregnelighed.	Venerisk Sygdom.		
	Fødsel i Dødsmaal og formodet Fosterdød.	Døde i Sengen hos Moderen.	Fortidlig Fødsel.	Kvælning.									
6) 18	14	3	12	18	14	18	20	30	74	57	5	7) 2	
2	-	-	-	-	1	-	-	1	1	1	-	-	
2	1	-	-	-	1	1	-	-	1	-	-	-	
1	-	-	1	-	1	1	1	5	2	3	1	-	
-	6	-	1	-	1	2	2	-	14	7	-	-	
-	-	-	2	-	-	-	-	1	5	4	-	-	
-	-	-	3	2	1	2	3	2	5	3	2	-	
1	-	1	1	2	1	-	-	1	3	4	-	-	
-	2	-	-	4	-	-	-	1	8	2	-	-	
1	-	-	-	1	1	1	3	-	3	4	-	-	
1	1	-	1	-	-	1	-	1	-	6	1	-	
1	-	-	-	-	1	1	-	1	5	3	-	-	
1	-	-	-	-	-	-	-	2	-	1	-	-	
3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
1	-	-	-	2	-	1	1	1	-	1	-	-	
1	2	-	-	1	1	-	4	2	4	1	-	-	
-	-	2	2	1	-	1	3	1	1	2	-	-	
1	-	-	-	4	1	2	1	-	-	3	-	1	
1	1	-	1	1	2	1	1	-	10	3	1	-	
-	1	-	-	-	-	-	-	1	1	2	-	1	
1	-	-	-	-	2	5	1	10	11	7	-	-	

herunder. ²⁾ Deraf ved Hængning 2, ved Skud 2, ved Drukning 1. ³⁾ Slag i Hovedet Hjerneskalen 2, Snitsaar i Halsen 1, Ulykkestilfælde i en Fabrik 1, Brud af Hals-Saltsyre 1, Kresot 1, et Ættsmiddel 1, Stryknin (?) 1. ⁴⁾ Hjertesygdom 5, Lungebetændelse 1, Larynxspasme 1, Forsnevring i Spiserøret 1, Hjerneblødning 1, Rakit 1, uopgivet 1. ansees at have været Aarsag til Patientens Død 1.

Ved Punktion (Toracocentesis) paa Sygehus 2 Gange med heldigt, 1 Gang med uheldigt Udfald; udenfor Sygehus 1 Gang med heldigt Udfald.

Laparotomi. Herunder er opført ialt 93 Operationer, deraf 81 paa og 12 udenfor Sygehus. Af Operationerne paa Sygehus havde 53 heldigt, 4 uheldigt og 22 dødeligt Udfald; i 1 Tilfælde var Udfaldet ukjendt, og 1 Patient var tilbageiggende. Indikation var 9 Gange Kræft: Cancer ventriculi 2 (1 uheldigt, 1 dødeligt Udfald), C. uteri 3 (2 h., 1 uheldigt), C. coli 1 (d.), C. hepatis 1 (h.), Sarcoma vesic. urinar. 1 (h.), Fibrosarcoma ligament. lat 1 (d.), 15 Gange andre Svulster: Tumor abdominis 8 (7 h., 1 d.), Tumor ovarii 1 (h.), Kystoma ovarii 1 (h.), Myoma 4 (h.), Tumor uteri 1 (h.), 36 Gange Betændelser: Peritonitis tuberculosa 15 (10 h., 1 uh., 2 d., 1 ukj., 1 tilbg.), Peritonitis 15 (7 h., 8 d.), Abscessus 2 (h.), Appendicitis 3 (h.), Salpingitis 1 (uh.), 21 Gange andre Lidelser: Ileus 10 (5 h., 5 d.), Volvulus 2 (1 h., 1 d.), Intussusceptio 1 (h.), Fistula abdominis 1 (h.), Synechia intestinalis 1 (h.), Ulcus perforans ventriculi 1 (d.), Graviditas extrauterina 1 (h.), Ascites 3 (2 h., 1 d.), Ren mobilis 1 (h.). Af Operationerne udenfor Sygehus havde 9 heldigt, 3 dødeligt Udfald. Indikationerne var: Svulster 1 Gang: Myoma 1 (h.); Betændelser 10 Gange: Tuberculosis peritonei 3 (h.), Peritonitis 2 (d.), Appendicitis 3 (h.), Perityphlitis 1 (h.), Pyonephrosis 1 (d.); andre Lidelser 1 Gang: Graviditas extrauterina 1 (h.).

Gastrotomia udførtes paa Sygehus ved Stricture 3 Gange med heldigt, 1 Gang med dødeligt Udfald, 1 Patient var tilbageiggende; Gastrectasia acuta 1 med dødeligt Udfald, Cancer oesophagi 1 med heldigt, Ulcus ventriculi 1 med heldigt og 1 med uheldigt Udfald; udenfor Sygehus ved Ulcus ventriculi 1 med heldigt Udfald, Cancer pylori 1 med ukjendt Udfald.

Gastroenterostomi udførtes paa Sygehus: Hyperemesis 1, Oclusio pylori 1, Stenosis pylori 1, alle med heldigt Udfald, Cancer pylori vel ventriculi 1 med heldigt, 1 med uheldigt og 2 med dødeligt Udfald.

Af **Operationer paa Galdeblæren** udførtes paa Sygehus ved Cholelithiasis 9 med heldigt Udfald, udenfor Sygehus med samme Indikation 3, ligesaa med heldigt Udfald.

Nephrotomi udførtes paa Sygehus ved Abscessus renis 1 Gang med heldigt, ved Nephritis 1 Gang med dødeligt Udfald.

Nephrektomi udførtes paa Sygehus ved Tuberculosis 1 Gang med heldigt Udfald, 1 Patient var tilbageiggende, ved Pyelonefrit 2, Tumor 1, alle med heldigt Udfald, Cancer 1 med heldigt, 1 med dødeligt Udfald.

Nephroraphi udførtes paa Sygehus 3 Gange ved Ren mobilis med heldigt Udfald.

Herniotomi. Paa Sygehus 64 Gange, i 47 med heldigt, i 1 med uheldigt, i 14 med dødeligt Udfald, 2 Patienter var tilbageiggende; udenfor Sygehus 77 Gange, i 59 med heldigt, i 18 med dødeligt Udfald.

Radikaloperation for Brok. Paa Sygehus i 79 Tilfælde, deraf i 73 med heldigt, i 5 med dødeligt Udfald; 1 Patient var tilbageiggende.

Hysterektomi udførtes paa Sygehus per vaginam ved Fibroma 2, Pyosalpinx 1, Metritis et Oophoritis duplex 1, uopgivet Indikation 1, samtlige med heldigt Udfald; ved Myoma 2 med heldigt, 1 med dødeligt Udfald, ved Cancer 8 med heldigt, 1 med dødeligt Udfald, uopgivet Indikation 2 med dødeligt Udfald. Hysterektomia per abdomen ved Myoma uteri 3 med heldigt Udfald, ved Fibroma

2 med heldigt og 2 med dødeligt Udfald, ved Ruptura uteri gravidi 1 med dødeligt Udfald. Udenfor Sygehus: per vaginam ved Prolapsus uteri 1 og Cancer 1, begge med heldigt Udfald, Salpingitis et Oophoritis duplex 1 med heldigt, 1 med dødeligt Udfald; per abdomen: Cancer uteri 1 med dødeligt Udfald.

Operation paa uteri Adnexer. Paa Sygehus i 15 Tilfælde med heldigt, i 1 med dødeligt Udfald; udenfor Sygehus i 2 Tilfælde med heldigt Udfald.

Ovariectomi. Paa Sygehus: Kystoma ovarii 27 med heldigt, 2 med dødeligt Udfald, Tumor ovarii 15 med heldigt, 3 med dødeligt Udfald, Dermoidcyste 3, Degeneratio hyalina ovarii 3, Abscessus ovarii 1, Salpingitis 1, alle med heldigt Udfald, Oophoritis chronica 3 med heldigt, 1 med dødeligt Udfald, Cancer 1 med heldigt, 1 med dødeligt Udfald; udenfor Sygehus: Tumor ovarii 10, Kystoma 3, Dermoidcyste 2, Cancer 1, samtlige med heldigt Udfald.

Af **obstetriciske Operationer** opgives udført af Læger 1588 hos 1568 Fødende eller hos 2,5 pCt af samtlige Barselkvinder, idet ved 20 Tvillingfødsler begge Tvillinger forløstes ved Kunsthjælp.

Tabel XXI (Side 40* og 41*) angiver Operationernes Art og Fordeling paa Amterne.

Tabel XXII (Side 42*) viser Operationernes Udfald for Mødre og Børn.

Tabel XXIII (Side 43*) giver Oplysning om de ved Kunsthjælp forløste Tvillinger.

Tabel XXIV (Side 44* o. fig.) giver en Oversigt over Udfaldet af de obstetriciske Operationer efter de forskellige Indikationer.

Antallet af **Fødte** og **Døde** i Riget og Amterne sees af Tabel XXV (Side 47*), der er et Uddrag af de fra det statistiske Centralbureau meddelte Opgaver over Folkemængdens Bevægelse i 1896.

Fordelingen af **Fødte** og **Døde** m. v. paa Rigets Bygder og Byer sees af Tabel XXVI (Side 48* og 49*).

Antallet af levende Fødte udgjorde 63 308 og af Døde 31 574.

For det hele Rige bliver der saaledes et Overskud af 31 734 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 49,9.

I Bygderne udgjorde Antallet af levende Fødte 45 144 og af Døde 22 337, der giver et Overskud af 22 807 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 49,5.

I Byerne udgjorde Antallet af levende Fødte 18 164 og af Døde 9 237, hvorved der bliver et Overskud af 8 927 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 50,8.

I de af Lægerne indsendte Opgaver over Døde ved Sygdom er **Dødsarsagen** opgivet for 23 306 eller 73,8 pCt. af samtlige indtrufne Dødsfald og 76,3 pCt af de ved Sygdom fremkaldte Dødsfald (30 535).

For Bygderne er opgivet Dødsarsag for 14 930 ved Sygdom Døde eller 66,8 pCt. af samtlige indtrufne Dødsfald og 69,3 pCt. af de ved Sygdom foranledigede Dødsfald (21 520).

For Byerne er opgivet Dødsarsag for 8 346 Døde eller 90,2 pCt. af samtlige indtrufne Dødsfald og 93,2 pCt. af de ved Sygdom foranledigede Dødsfald (8 985).

De af Lægerne opgivne Dødsårsager i Procentforhold til samtlige indtrufne Dødsfald i de enkelte Lægedistrikter sees af Tabel XXVII (Side 50* og 51*).

De **hyppigste Dødsårsager** ved Sygdom sees af Tabel XXVIII (Side 52*).

De af Lægerne opgivne Dødsårsager er sammenstillede i Tabellerne XXXVI—XXXIX, Tabel XXXVI viser de kjendte Dødsårsager i Riget og Amterne, Tabel XXXVII de Dødes Kjøen og Alder, Tabel XXXVIII Dødsårsager i Byerne, Tabel XXXIX Kjøen og Alder for de i Byerne Døde.

De **Vakcineredes** Antal udgjorde ifølge Embedslægerens Indberetninger 49 523 eller 79,6 pCt. af Middeltallet af levende Fødte i Treaaret 1894—1896. I 1895 var Antallet 45 509 eller 73,7 pCt. af Middeltallet af levende Fødte i Treaaret 1893—1895.

Tabel XXIX (Side 53*) viser Antallet af Vakcinerede i Amterne og Forholdet til Middeltallet af levende Fødte i Treaaret 1894—1896 for hvert Amt.

Ved Statens Vaccineinstitut i Kristiania indpodedes 30 Kalve, hvoraf 2 kasseredes ved Indhøstningen. Der udsendtes 51 880 Portioner Vaccine (9 480 Rør i 1 574 Forsendelser). Beretning indløb om Resultatet ved 34 335 Vaccinationer, hvoraf de 1 275 var Revakinationer. Anslagsprocenten var for 1ste Gangs Vakcinerede gennemsnitlig 90,3 pCt., for Revakinerede 67,8 pCt.

Det opgivne Antal af udførte **retsmedicinske Forretninger** udgjør 334, hvoraf 114 Syns- og Obduktionsforretninger, 218 Undersøgelser og Erklæringer om Levende og 2 Erklæringer i anden Anledning.

Tabel XXX (Side 54* og 55*) giver nærmere Oplysninger om disse Forretninger.

Af **Sygehuse** fandtes 48 faste, nemlig Rigshospitalet i Kristiania, der tillige er klinisk Undervisningsanstalt, Diakonisseanstaltens og Diakonhjemmets Sygehuse, samt «Vor Frue Hospital» (katholsk) i Kristiania, 3 Sygehuse for Spedalske, 2 Kysthospitaler for skrofuløse Børn, 2 militære Sygehuse, 37 Amts- eller kommunale Sygehuse. Desuden findes i Tromsø Stift flere mindre Sygehuse eller Sygestuer, der fornemmelig benyttes under Fisketiden. Ved Rigets Strafanstalter er indrettet særskilte Sygeafdelinger, og ved forskellige Fattighuse og Bergværker findes Sygelokaler.

Der var 2 **Fødselsstiftelser**, en i Kristiania og en i Bergen, begge forbundne med Jordmoderskoler. Til Fødselsstiftelsen i Kristiania er desuden knyttet en Afdeling for Kvindesygdomme og en for Barnesygdomme.

Antallet af **Sindssygeasyler** var 10 nemlig 3 Statsasyler, 2 til milde Stiftelser knyttede Asyler, samt 3 kommunale og 2 private Asyler. Hertil kommer Kriminalasylet i Trondhjem.

Strafarbejdsanstalterne. Rigets Strafarbejdsanstalter var: Bods-fængslet, Cellefængsel for Mandfanger i Kristiania, Akershus Strafanstalt, Fællesanstalt for Mandfanger i Kristiania, Trondhjems Strafanstalt, Fællesanstalt for Mandfanger i Trondhjem og Strafanstalten for Kvinder, Fællesanstalt for kvindelige Fanger i Kristiania.

Ifølge Beretning for Budgetaaret $\frac{1}{7}$ 1895— $\frac{30}{6}$ 1896 var Sundhedstilstanden inden disse Anstalter god.

Tabel XXXI med Underafdelinger a—e (Side 59* o. flg.) giver Oplysning om Sygdomsforholdene.

Sygestatistik for Strafarbejdsanstalterne.

Statistique des malades dans les établissements pénitentiaires pour les condamnés aux travaux forcés.

Tabel XXXI.	Samlet Antal Fanger.	Tilbageleggende fra forrige Aar ¹⁾ .	Tilkomne i Aarets Løb ²⁾ .	Tilsammen behandlede ³⁾ .	Udgaaede ⁴⁾ .			Døde ⁵⁾ .	Tilbageleggende ved Slutningen af Aaret ⁶⁾ .	Tilkomne med Sygdommen opstaaet ¹⁰⁾ .		Behandlede i Sygecelle eller paa Sygeafdeling ¹⁴⁾ .	Sygedage i Sygecelle eller paa Sygeafdeling ¹⁵⁾ .	
					Helbrejede ⁷⁾ .	I Bedring ⁸⁾ .	Uhelbrejede ⁹⁾ .			for Indkomsten ¹¹⁾ .	efter Indkomsten ¹²⁾ .			
Bodsfængslet	M. 440*)	3	135	138	115	5	13	1	4	20	115	10	14	278
h.														
Akershus Strafanstalt	M. 331*)	10	42	52	26	12	4	-	10	26	16	5	42	3 388
h.														
Trondhjems Strafanstalt	M. 154*)	7	21	28	20	4	3	-	1	5	16	-	28	840
h.														
Strafanstalten for Kvinder	K. 155*)	1	112	113	65	32	8	-	8	43	69	3	113	1 793
f.														

*) Antallet af de fra foregaaende Aar hensiddende og af samtlige i Aarets Løb indkomne Fanger.

¹⁾ Restants au 1 Juillet 1895. ²⁾ Tombés malades pendant l'année. ³⁾ Total. ⁴⁾ Sortis. ⁵⁾ Guéris. ⁶⁾ Allant mieux. ⁷⁾ Non guéris. ⁸⁾ Décédés. ⁹⁾ Restants à la fin de l'année. ¹⁰⁾ Nombre des entrants, la maladie ayant commencé. ¹¹⁾ Avant l'entrée. ¹²⁾ Après l'entrée. ¹³⁾ Cas des maladies supposés d'être occasionés par la vie ou le séjour en prison. ¹⁴⁾ Traités en cellule de malade ou dans l'infirmerie de l'établissement. ¹⁵⁾ Nombre des jours passés en cellule de malade ou dans l'infirmerie.

De i Strafanstalterne indtrufne Sygdomstilfælde er ordnede i følgende Grupper:

Tabel XXXI a.	Epidemiske og andre smitsomme Sygdomme.		Andre indvortes Sygdomme.		Andre chirurgiske Sygdomme og Hud-sygdomme.		Sinds-sygdomme.		Tilsammen.	
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.
Bodsfængslet	64	-	38	-	23	-	13	-	138	-
Akershus Strafanstalt	3	-	35	-	11	-	3	-	52	-
Trondhjems Strafanstalt	10	-	9	-	5	-	4	-	28	-
Strafanstalten for Kvinder	-	43	-	63	-	7	-	-	-	113
Tilsammen	77	43	82	63	39	7	20	-	218	113
	120		145		46		20		331	

Af Sindssygdom er ialt opført 20 Tilfælde, deraf 13 i Bodsfængslet, 3 i Akershus og 4 i Trondhjems Strafanstalter.

2 Fanger afgik i Aarets Løb ved Døden; den ene paa Bodsfængslet, 21 Aar gammel, døde af Tuberkulose 1 Aar, 8 Maaneder og 18 Dage efter sin Indsættelse i Fængslet. Den anden paa Trondhjems Strafanstalt, 44 Aar gammel, overførtes som lidende af Tuberkulose til Trondhjems kommunale Sygehus, hvor han døde nogle Dage efter.

Som Sygdomstilfælde, der antages at være forårsagede af Fængselslivet, er ved Bodsfængslet opgivet 2 Tilfælde af Melancholia og 8 Tilfælde af sygelig Forstemning, ved Akershus Strafanstalt 2 Tilfælde af Anaemia, 2 af Cardialgia og 1 af Psychosis og ved Strafanstalten for Kvinder 2 Tilfælde af Cardialgia og 1 af Anaemia.

Afvigelser fra den sædvanlige Fangekost med Tilstaaelse af Sygekost eller Diæt har fundet Sted i efternævnte Antal Dage.

Tabel XXXI b.	Antal Dage.			
	Sygekost		Diæt.	Ialt.
	hel.	halv.		
Bodsfængslet ¹⁾	1347	-	205	1552
Akershus Strafanstalt	3144	-	98	3242
Trondhjems Strafanstalt	400	338	102	840
Strafanstalten for Kvinder	368	16	160	544

¹⁾ Ved Bodsfængslet er desuden uddelt særskilt 879 Sygekostmiddage.

Foranstaaende er et Uddrag af Norges officielle Statistik, 3die Række No. 286: Beretning om Rigets Strafarbejdsanstalter 1895—1896, hvortil henvises.

Lægedistrikter. Riget er delt i 157 Lægedistrikter, hvoraf 5 Stadsfysikater. Desuden var i Finmarken ansat en Distriktslæge uden fast Distrikt.

Medicinalpersonalet. 51 examinerede Læger udgik i Aarets Løb fra Universitetet. Ifølge Lægefartegnelsen for 1896 og dennes Tillæg var Antallet af autoriserede Læger ved Aarets Udgang 1011. Efter Fradrag af 153 i Udlandet boende, eller hvis Opholdsted var ukjendt, var 496 eller 57,8 pCt. bosatte i Byerne og 362 eller 42,2 pCt. i Landdistrikterne. Ialt opføres 954 som bosatte i Norge, 57 i Udlandet (deraf 48 i Nordamerika, 1 i Sydamerika, 1 i Australien, 4 i Afrika og 3 i forskellige Lande i Europa).

Af de her i Landet bosatte Læger var ifølge Lægefartegnelsen 1 Livmedikus, 8 Professorer, 5 tilforordnede Professorer, 1 Docent, 2 Prosektorer og 1 Amanuensis ved Universitetet, 1 Sekretær ved det medicinske Fakultet, 1 Medicinaldirektør, 1 Sekretær ved Medicinaldirektoratet, 1 Direktør for det civile Veterinærvæsen, 5 Stadsfysici, 146 Distriktslæger¹⁾ og 2 Berglæger (deraf 1 tillige Distriktslæge), 3 var Direktører og 3 Reservelæger ved Statens Sindssygeasyler samt 11 Læger ved kommunale eller private Asyler. Ved Righospitalet var ansat 1 Direktør, 8 Overlæger, 5 Reservelæger og 3 Klinikassistenter samt 1 Assistent hos Righospitalets Prosektor. 1 var Overlæge for den spedalske Sygdom og 2 Læger ved spedalske Stiftelser. Ved Fødselsstiftelserne var ansat 2 Overlæger (deraf 1 Professor) og 2 Reservelæger; ved Strafanstalterne 3 Læger. 24 var Læger ved Amtssygehuse (ved 12 Amtssygehuse indehavde Distriktslæger Lægeposter); forøvrigt opføres 29 som Læger ved forskellige Sygehuse, 1 som Direktør for Kristiania Bys Sygehus, 1 som Sundhedsinspektør, 3 som Politilæger, 22 som By- eller Kommunelæger i Byerne og 8 som Læger ved Badesteder eller Sanatorier.

I Armeens Sanitet: 1 General, 1 Oberst, 5 Majorer, 38 Kapteiner og 15 faste Premierløjtnanter.

I Marinens Sanitet: 1 Kommandørkaptein, 4 Kapteiner og 3 faste Premierløjtnanter.

587 Læger opføres uden nogen fast Ansættelse, og 2 indehavde civilt Embede udenfor Lægestanden²⁾.

Antallet af **Apothek** (og Filialer) i Virksomhed ved Aarets Udgang var 120, hvoraf 36 med reelt Privilegium og 84 med personligt deraf 1 givet Righospitalet som saadant. 7 Apothek havde Filial.

Apothekenes Fordeling paa Lægedistrikterne sees af Tabel I, og Tabel XXXII (Side 64³⁾) giver en Oversigt over det ved Landets Apothek fungerende Personale.

I 1896 underkastede 13 sig Apothekereksamen.

Af **Tandlæger** var der ifølge Fortegnelsen over Læger, Tandlæger og Dyrslæger i Norge for 1896 ialt 159. For 143 er deres Bopæl i Lægedistrikterne kjendt og sees af Tabel I.

Af **Jordemødre** udeksamineredes 55, deraf ved Jordemoderskolen i Kristiania 41, ved Jordemoderskolen i Bergen 14. Jordemødrenes Antal var efter Embedslægernes Opgaver 1 027, hvis Fordeling paa Amter og Lægedistrikter sees af Tabel I.

¹⁾ Ved Fortegnens Udgivelse var en Del Distriktslægeembeder ubesatte. ²⁾ Ovenfor er flersteds samme Læge opført under forskellige Stillinger.

Hjælpevaccinatorernes Antal var efter Distriktslægerens Opgaver 694, hvis Fordeling paa Amter og Lægedistrikter sees af Tabel I.

Følgende Kommuner erholdt i 1896 kongelig Approbation paa **Sundhedsforskrifter** eller Tillæg til og Forandringer i saadanne:

Moss	Kjøbstad	(Smaalenenes Amt)	13de Februar.
Brevik	—	(Bratsberg —)	21de Marts.
Torvestad	Herred	(Stavanger Amt)	21de —
Øksnes	—	(Nordlands —)	21de —
Lenviken	—	(Tromsø —)	21de —
Fillan	—	(Søndre Trondhjems Amt)	18de April.
Sollien	—	(Hedemarkens Amt)	2den Mai.
Slemdal	—	(Bratsberg Amt)	2den Mai.
Bodø	Kjøbstad	(Nordlands —)	2den —
Etne	Herred	(Søndre Bergenhus Amt)	30te Mai.
Vadsø	Kjøbstad	(Finmarkens Amt)	26de Juni.
Bergen	—		4de September.
Trondenes	Herred	(Tromsø Amt)	26de September.
Egersund	Ladested	(Stavanger Amt)	17de Oktober.
Tysfjorden	Herred	(Nordlands —)	17de —
Spydeberg	—	(Smaalenenes Amt)	14de November.
Svelviken	Ladested	(Jarlsberg og Larvik Amt)	14de November.
Strømmen	Herred	(Do.)	21de November.
Helleland	—	(Stavanger Amt)	21de November.
Sulen	—	(Nordre Bergenhus Amt)	22de December.

Apothek og Personale.
Des pharmacies et de leur personnel.

Tabel XXXII.	Amt.	Privilegium.		Personalet.				
		reelt.	personligt.	Apotheker.	Autoriseret Provisor.	Farma- ceutisk Kandidat.	Farmaceut uden Apothe- kerexamen.	Discipel.
I.	Kristiania:							
	Elefanten	1	-	1	-	5	-	-
	Svanen	1	-	1	1	5	-	2
	Løven	-	1	1	-	3	1	1
	Rigshospitalets Apothek	-	1 ¹⁾	1	-	6	-	-
	Hjorten	-	1	-	1	3	1	-
	Nordstjernen	-	1	1	-	5	-	1
	Falken	-	1	1	-	2	1	-
	Hygiea	-	1	1	1	3	-	-
	Oslo Apothek	-	1	1	-	2	1	-
	Grünerløkkens Apothek	-	1	1	-	4	-	-
	Orion	-	1	1	-	4	-	-
	Idun	-	1	-	1	2	-	-
	Jernb.torvets Apothek	-	1	1	-	5	-	1
	Kronen	-	1	1	-	4	-	1
	Uranienborg Apothek	-	1	1	-	3	-	1
	Hebe	-	1	1	-	3	-	-
II.	Akershus Amt:							
	Sandviken	-	1	1	-	1	-	1
	Drobak	1	-	1	-	-	1	-
	Lillestrøm	-	1	1	-	-	-	1
	Eidsvold	-	1	1	-	1	-	2
III.	Smaalenenes Amt:							
	Moss:							
	Elefanten	1	-	1	-	1	-	2
	Ørnen	-	1	1	-	1	1	1
	Fredrikstad:							
	Vestsidens Apothek ...	1	-	1	1	2	1	-
	Svanen	-	1	1	-	1	1	-
	Hjorten	-	1	1	-	2	-	1
	Filial i Selbak	-	1	-	1	-	-	-
	— Græsvik	-	1	-	1	-	-	-
	Sarpsborg	-	1	-	1	1	-	2
	Fredrikshald:							
	Svanen	-	1	1	-	1	1	2
	Ørnen	-	1	1	-	2	-	2
	Filial i Tistedalen ...	-	1	-	1	-	-	-
IV.	Buskerud Amt:							
	Drammen:							
	Bragernes	1	-	1	-	2	-	2
	Strømsø	-	1	-	1	2	-	1
	Ørnen	-	1	1	-	-	1	1
	Kongsberg	1	-	1	-	1	1	1
	Hønefoss	1	-	1	-	2	-	-
	Hougsund i øvre Eker	-	1	1	-	-	1	-

¹⁾ Ifølge kgl. Resolut. af 4de December 1856 har Rigshospitalet som saadant Ret til at drive et Apothek.

Apothek og Personale.

	Tabel XXXII (Forts.). Amt.	Privilegium		Personalet.				
		reelt.	personligt.	Apotheker.	Autoriseret Provisor.	Farna- centisk Kandidat.	Farmacent- uden Apothe- kerexamen.	Discipel.
V.	Jarlsberg og Larvik Amt:							
	Svelviken	-	1	1	-	-	-	1
	Holmestrand	1	-	1	-	1	-	1
	Horten	-	1	1	-	2	1	-
	Tønsberg:							
	Løven	1	-	-	1	1	-	1
	Svanen	-	1	1	-	2	-	1
	Sandefjord	-	1	-	1	1	1	-
	Larvik: Ørnen	1	-	1	-	2	-	1
	Svanen	-	1	1	-	1	-	1
VI.	Hedemarkens Amt:							
	Kongsvinger	1	-	1	-	1	-	1
	Hamar: Svanen	-	1	1	-	1	-	1
	Løven	-	1	1	-	1	1	1
	Elverum	-	1	1	-	2	-	-
	Tønset	-	1	1	-	1	-	1
	Ringsaker	-	1	1	-	-	-	1
VII.	Kristians Amt:							
	Gran	-	1	1	-	1	-	-
	Gjøvik	-	1	1	-	1	-	1
	Lillehammer	1	-	1	-	1	1	1
	Valdres Apothek	-	1	1	-	-	-	1
	Totens Apothek	-	1	-	1	-	-	1
VIII.	Bratsberg Amt:							
	Skien:							
	Svanen	1	-	1	-	2	-	-
	Skien nye Apothek ..	-	1	1	-	2	-	1
	Ulefoss	-	1	1	-	1	-	2
	Filial i Kviteseid	-	1	-	1	-	-	-
	Notodden	-	1	1	-	-	-	1
	Porsgrund	1	-	1	-	1	-	1
	Brevik	1	-	-	1	-	-	1
	Filial i Langesund	-	1	-	1	-	-	1
	Kragerø	1	-	1	-	2	-	1
IX.	Nedenes Amt:							
	Østerrisør	1	-	1	-	1	-	1
	Tvedestrand	-	1	-	1	-	-	1
	Arendal:							
	Løven	1	-	1	-	2	-	-
	Svanen	-	1	1	-	2	-	1
	Grinstad	1	-	1	-	1	-	1
	Lillesand	-	1	1	-	1	-	-
X.	Lister og Mandal Amt:							
	Kristiansand:							
	Løven	1	-	1	-	2	-	-
	Elefanten	1	-	-	1	1	1	1

Apothek og Personale.

	Tabel XXXII (Forts.). Amt.	Privilegium.		Personalet.				
		reelt.	personligt.	Apotheker.	Autoriseret Provisor.	Farma- centisk Kandidat.	Farmaceut uden Apothe- kerexamen.	Discipel.
	Mandal	1	-	-	1	1	-	1
	Farsund	-	1	-	1	-	-	1
	Flekkefjord	1	-	-	1	1	-	-
XI.	Stavanger Amt:							
	Egersund	-	1	-	1	-	-	1
	Sandnes	-	1	1	-	1	-	1
	Stavanger:							
	Hygiea	1	-	1	-	2	-	2
	Hjorten	-	1	1	-	1	-	-
	Svanen	-	1	-	1	1	1	2
	Kopervik	-	1	1	-	-	-	2
	Haugesund:							
	Løven	-	1	1	-	1	-	2
	Havfruen	-	1	1	-	1	-	2
XII.	Søndre Bergenhus Amt:							
	Vossevangen	-	1	1	-	1	-	1
XIII.	Bergen:							
	Løven	1	-	1	-	2	1	2
	Svanen	1	-	1	-	6	-	-
	Elefanten	-	1	1	-	3	-	-
	Hjorten	-	1	1	-	2	-	-
	Nordstjernen	-	1	-	1	1	-	2
	Ørnen	-	1	1	-	3	-	1
XIV.	Nordre Bergenhus Amt:							
	Lærdalsøren	-	1	1	-	-	1	1
	Florø	-	1	-	1	-	1	1
XV.	Romsdals Amt:							
	Aalesund:							
	Nordstjernen	-	1	1	-	1	-	1
	Svanen	1	-	1	-	1	1	1
	Volden	-	1	1	-	-	1	-
	Molde	1	-	1	-	1	-	1
	Kristiansund:							
	Løven	1	-	-	1	1	-	3
	Filial paa Nordlandet	-	1	-	1	-	-	-
	Svanen	-	1	1	-	1	-	1
XVI.	Søndre Trondhjems Amt:							
	Orkedalsøren	-	1	1	-	1	-	1
	Trondhjem:							
	Løven	1	-	-	1	2	-	1
	Svanen	1	-	1	-	3	-	1
	Hjorten	-	1	-	1	2	-	1
	Ørnen	-	1	1	-	1	-	2
	Røros	1	-	1	-	1	-	2

Apothek og Personale.

Tabel XXXII (Forts.).		Privilegium.		Personalet.				
Amt.		reelt.	personligt.	Apotheker.	Autoriseret Provisor.	Farma- centisk Kandidat.	Farmaceut uden Apothe- kerexamen.	Discipel.
XVII.	Nordre Trondhjems Amt:							
	Levanger	1	-	1	-	1	-	1
	Stenkjær	1	-	1	-	1	-	1
	Namsos	-	1	1	-	2	-	1
	Stjørdalen	-	1	1	-	1	-	-
XVIII.	Nordlands Amt:							
	Mosjøen	-	1	1	-	-	-	1
	Filial i Brønnø	-	1	-	1	-	-	1
	Bodø	1	-	1	-	3	-	-
	Kabelvaag	-	1	1	-	2	-	1
XIX.	Tromsø Amt:							
	Tromsø:							
	Renen	-	1	1	-	1	-	-
	Svanen	-	1	1	-	1	1	1
	Harstad	-	1	1	-	1	-	1
XX.	Finmarkens Amt:							
	Hammerfest	-	1	1	-	1	-	1
	Vardø	-	1	1	-	1	-	1
	Vadsø	-	1	1	-	-	-	1
	Tilsammen	36	84	93	30	175	24	99

Syfilis paa Syge- La syphilis dans

Tabel XXXIII.	Tilbageiggende fra det forrige Aar.			Indkomne.			Tilsammen Behandlede.			helbredede.		
	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.
	Rigshospitalets Hudsygeafdeling	57	20	37	171	61	110	228	81	147	149	57
Kristiania Bys Sygehus ¹⁾	32	17	15	188	70	118	220	87	133	148	53	95
Diakonisseanstaltens —	-	-	-	1	-	1	1	-	1	-	-	-
Kristiania Garnisons —	-	-	-	2	2	-	2	2	-	1	1	-
Moss Bys —	1	1	-	2	-	2	3	1	2	2	1	1
Smaalenenes Amts —	2	-	2	15	7	8	17	7	10	11	6	5
Fredrikstad Bys —	1	-	1	9	4	5	10	4	6	7	3	4
Fredrikshald — —	-	-	-	2	1	1	2	1	1	1	1	-
Drammens — — ²⁾	10	7	3	19	14	5	29	21	8	18	11	7
Jarlsberg og Larvik Amts — —	2	-	2	20	9	11	22	9	13	17	7	10
Hedemarkens — — ³⁾	6	2	4	6	2	4	12	4	8	11	4	7
Kristians Amts — —	3	2	1	14	6	8	17	8	9	14	6	8
Bratsberg — — ⁴⁾	4	2	2	20	6	14	24	8	16	20	6	14
Arendal Bys — —	-	-	-	10	2	8	10	2	8	8	1	7
Kristiansand Bys — —	-	-	-	5	3	2	5	3	2	-	-	-
Lister og Mandal Amts — —	-	-	-	4	1	3	4	1	3	3	1	2
Stavanger Amts — —	2	1	1	-	-	-	2	1	1	1	1	-
— Bys — —	2	-	2	13	8	5	15	8	7	10	4	6
Bergens — — ⁵⁾	8	6	2	52	29	23	60	35	25	48	28	20
Romsdals Amts — —	-	-	-	9	4	5	9	4	5	7	4	3
Aalesund Bys — —	-	-	-	5	2	3	5	2	3	5	2	3
Trondhjems Bys — —	6	3	3	69	22	47	75	25	50	58	18	40
Nordre Trondhjems Amts Sygehus i Skogn	-	-	-	4	1	3	4	1	3	4	1	3
Nordre Trondhjems Amts Sygehus ved Namsos ⁶⁾	3	1	2	2	1	1	5	2	3	5	2	3
Nordlands Amts Sygehus i Alstahaug — — — — Bodø ⁷⁾	1	-	1	27	7	20	28	7	21	24	6	18
— — — — — Buksnes	6	2	4	10	4	6	16	6	10	10	4	6
— — — — — Stokmarknes	2	1	1	5	2	3	7	3	4	6	2	4
— — — — — Tromsø Amts Sygehus i Tromsø	1	-	1	2	-	2	3	-	3	3	-	3
Finmarkens — — — — i Hammerfest	-	-	-	3	1	2	3	1	2	-	-	-
— — — — — Vardø	-	-	-	11	6	5	11	6	5	7	4	3
— — — — — Vadse	4	2	2	18	12	6	22	14	8	18	11	7
— — — — — Tilsammen ⁸⁾	-	-	-	15	8	7	15	8	7	11	5	6
Sum	153	67	86	736	298	438	889	365	524	629	252	377
Fiskesygehus i Kabelvaag	-	-	-	2	2	-	2	2	-	1	1	-
— — — — — Skraaven	-	-	-	1	1	-	1	1	-	1	1	-

¹⁾ Ifølge forrige Aarsliste tilbageiggende 41, 22 Mænd og 19 Kvinder. ²⁾ Ifølge forbageiggende 8, 4 Mænd og 4 Kvinder. ³⁾ Ifølge forrige Aarsliste tilbageiggende 3, 1 Mand ingen tilbageiggende. ⁴⁾ Ifølge forrige Aarsliste tilbageiggende 3, 1 Mand ingen tilbageiggende. ⁵⁾ Ifølge forrige Aarsliste tilbageiggende 5, 2 Mænd og 3 Kvinder.

husene i 1896.

les hôpitaux.

Udgaaede						Døde.			Tilbage- liggende ved Aarets Slutning.			Sygdomsform for indkomne Tilfælde.				Antallet af For- pleinings- dage.	Middeltal af For- pleinings- dage for hver Udskreven.
i Bedring.			uhelbredede.									primær.	kon- stitutio- nel.	heredi- tær.	uop- givet.		
Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.						
25	8	17	1	-	1	4	3	1	49	13	36	21	132	18	-	16508	92,3
15	9	6	12	5	7	11	6	5	34	14	20	8	165	15	-	12877	69,2
1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	2	-	-	136	136,0
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	140	46,7
-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	1	5	-	14	1	-	1268	115,3
-	-	-	-	-	-	2	1	1	1	-	1	-	8	1	-	831	92,3
-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	233	116,5
-	-	-	1	1	-	-	-	-	10	9	1	3	16	-	-	2012	105,9
-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	2	3	1	18	1	-	1419	83,5
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	5	1	-	801	72,8
-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2	1	-	11	3	-	1988	142,0
-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2	2	-	20	-	-	1695	84,7
-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1	-	9	1	-	497	62,1
4	2	2	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	5	-	-	207	51,8
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	4	-	-	440	146,7
1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	162	81,0
1	1	-	-	-	-	-	-	-	4	3	1	-	13	-	-	1185	107,7
-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1	3	12	40	-	-	2558	45,7
-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-	9	-	-	371	53,0
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	205	41,0
2	1	1	2	2	-	2	-	2	11	4	7	-	65	2	2	4625	72,3
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	135	33,75
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	128	25,6
1	-	1	-	-	-	-	-	-	3	1	2	3	24	-	-	1093	43,7
2	1	1	-	-	-	-	-	-	4	1	3	3	7	-	-	1609	134,0
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	205	26,4
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1	2	-	3	-	-	-	-
1	-	1	-	-	-	-	-	-	3	2	1	1	9	1	-	347	43,4
-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	3	1	1	17	-	-	1544	85,8
-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	3	1	1	14	-	-	641	58,2
62	28	34	18	9	9	19	10	9	160	65	95	54	633	44	2	55870	76,9
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	79	39,5
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	13	13,0
63	29	34	18	9	9	19	10	9	160	65	95	54	636	44	2	55962	76,8

rige Aarsliste tilbageliggende 6, 3 Mænd og 3 Kvinder. ³⁾ Ifølge forrige Aarsliste til-
og 2 Kvinder. ⁵⁾ Ifølge forrige Aarsliste tilbageliggende 4, 4 Mænd. ⁶⁾ Ifølge forrige Aarsliste
⁸⁾ Ifølge forrige Aarsliste tilbageliggende 151, 66 Mænd og 85 Kvinder.

Tabel over Tilfælde af Sindssyg-
Mouvement des aliénés

Tabel XXXIV.	Tilbageiggende fra det forrige Aar.			Indkomne.			Tilsammen Behandlede.			helbredede.		
	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.
Rigshospitalets Afdelinger.....	1) 2	2	-	13	7	6	15	9	6	1	1	-
Kristiania Bys Sygehus.....	4	1	3	28	13	15	32	14	18	3	1	2
Diakonisseanstaltens —.....	4	-	4	8	3	5	12	3	9	1	-	1
Akers kommunale —.....	-	-	-	2	-	2	2	-	2	1	-	1
Moss Bys —.....	-	-	-	2	1	1	2	1	1	-	-	-
Smaalenenes Amts —.....	2) 1	-	1	4	3	1	5	3	2	3	3	-
Fredrikstad Bys —.....	-	-	-	1	-	1	1	-	1	-	-	-
Fredrikshald —.....	-	-	-	8	3	5	8	3	5	1	-	1
Drammens —.....	-	-	-	20	8	12	20	8	12	4	2	2
Jarlsberg og Larvik Amts Sygehus.....	-	-	-	4	3	1	4	3	1	-	-	-
Hamar Bys —.....	-	-	-	1	1	-	1	1	-	1	1	-
Kristians Amts Sygehus.....	12	6	6	44	27	17	56	33	23	3	-	3
Bratsberg —.....	-	-	-	3	2	1	3	2	1	-	-	-
Østerrisør Bys —.....	-	-	-	3	2	1	3	2	1	-	-	-
Arendal —.....	-	-	-	1	1	-	1	1	-	-	-	-
Kristiansand —.....	-	-	-	1	1	-	1	1	-	1	1	-
Lister og Mandal Amts Sygehus.....	2	1	1	3	2	1	5	3	2	2	1	1
Stavanger Amts Sygehus.....	-	-	-	3	1	2	3	1	2	-	-	-
— Bys —.....	3) 3	-	3	4	3	1	7	3	4	2	1	1
Bergens —.....	-	-	-	14	4	10	14	4	10	7	1	6
Aalesund —.....	-	-	-	1	1	-	1	1	-	-	-	-
Trondhjems Bys.....	-	-	-	13	4	9	13	4	9	-	-	-
Nordre Trondhjems Amts Sygehus i Skogn.....	-	-	-	5	5	-	5	5	-	3	3	-
Nordre Trondhjems Amts Sygehus ved Nausos.....	-	-	-	1	1	-	1	1	-	-	-	-
Nordlands Amts Sygehus i Bodø... — — — — — Buksnes	-	-	-	6	4	2	6	4	2	1	1	-
— — — — — — — — — — —	-	-	-	1	1	-	1	1	-	-	-	-
Finmarkens — — — — i Alten.....	-	-	-	1	-	1	1	-	1	-	-	-
— — — — — Hammerfest.....	-	-	-	3	1	2	3	1	2	1	-	1
— — — — — Vardø.....	-	-	-	1	-	1	1	-	1	-	-	-
Tilsammen 4) 28	10	18	199	102	97	227	112	115	35	16	19	
Fiskesygehus i Henningsvær.....	-	-	-	1	1	-	1	1	-	1	1	-
— — — — — Skjervø (Skjervø) ..	-	-	-	1	-	1	1	-	1	-	-	-
— — — — — Hasvaag (Loppen) ..	-	-	-	1	-	1	1	-	1	-	-	-
Sum	28	10	18	202	103	99	230	113	117	36	17	19

1) Ifølge forrige Aarsliste tilbageiggende 1, 1 Mand. 2) Ifølge forrige Aarsliste ingen forrige Aarsliste tilbageiggende 28, 11 Mænd, 17 Kvinder.

dom, behandlede paa Sygehus.
dans les hôpitaux.

Udgaede						Dode.			Tilbageiggende ved Aarets Slutning.			Sygdomsform hos de Indkomne:													
i Bedring.			uhelbredede.									Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Mania.	Melancho- lia.	Dementia.	Idiotismus.	Insania.	Paranoia.	Hypocho- ndria.	Amentia.
Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.																				
2	1	1	11	6	5	1	1	-	-	-	-	1	2	4	-	4	-	-	-	1	-	-	-	-	1
7	6	1	14	6	8	2	-	2	6	1	5	2	8	1	1	6	-	-	-	-	-	-	-	-	2
2	-	2	9	3	6	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	-	-	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	1	-	1	-	-	-	2	-	2	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5	3	2	1	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	
5	1	4	7	4	3	2	-	2	2	1	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	19	
-	-	-	4	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
17	9	8	24	19	5	1	1	-	11	4	7	6	8	15	4	-	4	-	1	-	3	-	3	1	
1	1	-	2	1	1	-	-	-	1	1	-	-	3	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
2	2	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	
1	-	1	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
1	-	1	2	2	-	-	-	-	2	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	
3	1	2	3	2	1	1	-	1	-	-	-	1	1	2	-	-	-	2	8	-	-	-	-	1	
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
4	2	2	9	2	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	12	
1	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
1	1	-	5	3	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
1	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
55	30	25	103	56	47	7	2	5	27	8	19	19	30	26	6	28	4	17	9	3	1	3	3	50	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	
1	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
56	30	26	104	56	48	7	2	5	27	8	19	21	30	26	6	28	4	18	9	3	1	3	3	50	

tilbageiggende. 3) Ifølge forrige Aarsliste tilbageiggende 5, 2 Mænd, 3 Kvinder. 4) Ifølge

Antal af de paa Syge- Mouvement des malades

Tabel XXXV.	Tilbageiggende fra det forrige Aar.			Indkomne.			Tilsammen Behandlede.			helbredede.		
	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.
Rigshospitalets medicinske Afdelinger ¹⁾	100	53	47	985	477	508	1085	530	555	390	185	205
— chirurgiske —	116	76	40	1203	676	527	1319	752	567	768	432	336
— Hudsyge- Afdeling..	84	34	50	376	169	207	460	203	257	309	135	174
— Afd. for Øre, Strube, Næse- og Svælgsygdomme	19	8	11	160	77	83	179	85	94	74	29	45
— Børneafdeling	43	15	28	210	104	106	253	119	134	94	40	54
— Nerveafdeling.....	22	12	10	99	65	34	121	77	44	25	16	9
Rigshospitalets Afdelinger tilsammen	384	198	186	3033	1568	1465	3417	1766	1651	1660	837	823
Fødselsstiftelsens gynækologiske Afd.	5	-	5	99	-	99	104	-	104	86	-	86
— Børne- —	2	1	1	40	12	28	42	13	29	38	12	26
Kristiania Bys Sygehus Afdeling A	97	90	7	715	595	120	812	685	127	345	295	50
— — — B	87	16	71	712	85	627	799	101	698	386	54	332
— — — paa Grønland	68	18	50	77	26	51	145	44	101	7	2	5
— — — ved Trond-												
— — — hjemsveien..	27	9	18	144	70	74	171	79	92	43	24	19
— — — paa Blegøen	31	18	13	68	24	44	99	42	57	31	12	19
— — — Sorgenfri	37	37	-	238	238	-	275	275	-	149	149	-
— — — Bellevue	45	24	21	150	75	75	195	99	96	1	1	-
— — — Arb.anst.	13	4	9	70	19	51	83	23	60	62	18	44
Kristiania Bys Sygehus ialt	405	216	189	2174	1132	1042	2579	1348	1231	1024	555	469
Diakonisseanstaltens Sygehus	56	15	41	506	129	377	562	144	418	259	65	194
Kristiania Garnisons —	7	7	-	317	317	-	324	324	-	310	310	-
Akers kommunale —	21	11	10	112	67	45	133	78	55	60	33	27
Moss Bys —	6	4	2	66	35	31	72	39	33	47	24	23
Smaalenenes Amts —	10	2	8	102	61	41	112	63	49	76	44	32
Fredrikstad Bys —	11	8	3	107	54	53	118	62	56	91	48	43
Fredrikshald — —	18	7	11	159	96	63	177	103	74	113	61	52
Drammens — — ²⁾	35	20	15	283	164	119	318	184	134	206	114	92
Karl Johansværns —	2	1	1	203	202	1	205	203	2	200	198	2
Jarlsberg og Larvik Amts —	20	8	12	254	145	109	274	153	121	168	89	79
Hedemarkens — ³⁾	14	5	9	58	21	37	72	26	46	35	10	25
Hamar Bys — ⁴⁾	10	7	3	51	36	15	61	43	18	40	30	10
Kristians Amts —	23	13	10	115	69	46	138	82	56	44	19	25
Bratsberg — — ⁵⁾	31	14	17	169	102	67	200	116	84	101	64	37
Østerrisør Bys —	1	-	1	12	9	3	13	9	4	6	5	1
Arendal — —	5	2	3	51	26	25	56	28	28	44	21	23
Kristiansand — —	12	9	3	203	114	89	215	123	92	163	96	67
Lister og Mandal Amts — ⁶⁾	14	4	10	65	30	35	79	34	45	42	20	22
Stavanger Amts — ⁷⁾	22	11	11	88	57	31	110	68	42	45	30	15
— Bys — ⁸⁾	44	16	28	237	121	116	281	137	144	158	72	86
Haugesund — —	-	-	-	8	8	-	8	8	-	7	7	-
Bergens — — ⁹⁾	108	60	48	1092	609	483	1200	669	531	742	396	346

¹⁾ Ifølge forrige Aarsliste tilbageiggende 94, deraf 51 Mænd, 43 Kvinder. ²⁾ Ifølge forrige 14, deraf 4 Mænd og 10 Kvinder. ³⁾ Ifølge forrige Aarsliste tilbageiggende 10, deraf 6 Mænd, forrige Aarsliste tilbageiggende 10, deraf 2 Mænd og 8 Kvinder. ⁴⁾ Ifølge forrige Aarsliste deraf 19 Mænd, 25 Kvinder. ⁵⁾ Ifølge forrige Aarsliste tilbageiggende 89, deraf 54 Mænd og 35

husene behandlede Syge.

dans les hôpitaux.

Udgaæde						Døde.			Tilbage- liggende ved Aarets Slutning.			Mortali- tets- procent til samtlige Ud- gaæde.	Dagligt Middel- belæg.	Antal Forplei- ningsdage for hver Ud- skreven.	Udgift til Medicin for hver Syg i Døgnet. Øre.	Antallet af Forplei- nings- dage.	
i Bedring.			uhelbredede.			Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.						Tils.
Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.			
293	134	159	135	71	64	157	88	69	110	52	58	16,1	103,5	38,8	15,8	37802	
246	147	99	124	67	57	77	48	29	104	58	46	6,3	129,5	38,8	6,5	47272	
58	27	31	6	4	2	10	8	2	77	29	48	2,6	73,6	70,2	11,6	26885	
52	26	26	8	4	4	21	13	8	24	13	11	13,5	22,9	53,9	8,6	8350	
53	29	24	23	11	12	47	23	24	36	16	20	21,7	36,2	60,9	10,1	13218	
41	21	20	29	20	9	7	6	1	19	14	5	6,9	19,3	69,4	15,5	7044	
743	384	359	325	177	148	319	186	133	370	182	188	10,5	385,1	45,9	11,4	140571	
7	-	7	5	-	5	2	-	2	4	-	4	2,0	6,4	23,5	-	2348	
-	-	-	-	-	-	1	-	1	3	1	2	2,6	2,8	26,0	-	1012	
219	176	43	73	62	11	77	72	5	98	80	18	10,8	88,9	45,4	-	32448	
153	9	144	67	3	64	97	23	74	96	12	84	13,8	96,3	49,9	-	35136	
19	8	11	10	2	8	41	15	26	68	17	51	53,2	67,2	31,9	-	24524	
42	25	17	33	15	18	19	4	15	34	11	23	13,9	28,1	74,9	-	10261	
14	10	4	33	12	21	-	-	-	21	8	13	-	28,4	133,9	-	10371	
65	65	-	22	22	-	5	5	-	34	34	-	2,1	32,8	49,7	-	11986	
28	11	17	31	14	17	89	49	40	46	24	22	59,7	45,5	111,6	-	16624	
4	-	4	5	-	5	-	-	-	12	5	7	-	10,9	51,8	-	3674	
544	304	240	274	130	144	328	168	160	409	191	218	15,9	397,5	66,8	-	145024	
150	37	113	46	17	29	59	17	42	48	8	40	11,5	-	-	-	-	
4	4	-	-	-	-	3	3	-	7	7	-	0,9	12,0	13,9	13,8	4406	
16	12	4	4	4	-	30	15	15	23	14	9	27,3	-	-	-	-	
9	6	3	2	1	1	9	6	3	5	2	3	13,1	7,0	38,9	13,9	2566	
3	1	2	3	1	2	10	8	2	20	9	11	10,9	15,2	59,2	10,2	5451	
1	1	-	3	2	1	18	9	9	5	2	3	15,9	10,9	35,4	24,9	3968	
24	17	7	14	11	3	17	12	5	9	2	7	10,1	14,4	31,3	11,7	5267	
24	12	12	18	8	10	31	19	12	39	31	8	11,1	41,6	54,4	-	15188	
3	3	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6,3	11,1	37,2	2284	
34	19	15	26	15	11	17	13	4	29	17	12	6,9	21,7	32,3	15,6	7929	
4	2	2	6	2	4	15	6	9	12	6	6	25,0	15,8	96,2	22,4	5775	
5	5	-	-	-	-	6	3	3	10	5	5	11,8	7,7	55,1	17,6	2810	
29	19	10	32	23	9	8	8	-	25	13	12	7,1	26,4	85,1	6,6	9622	
47	26	21	8	4	4	11	5	6	33	17	16	16,5	28,8	156,1	9,1	10504	
3	1	2	2	1	1	-	-	-	2	2	-	-	1,4	46,1	21,3	507	
4	4	-	1	-	1	2	1	1	5	2	3	3,9	4,6	33,1	25,5	1691	
9	7	2	5	3	2	11	4	7	27	13	14	5,8	18,4	35,8	9,4	6735	
20	9	11	7	1	6	1	-	1	9	4	5	1,4	16,6	86,3	13,4	6040	
30	17	13	8	5	3	16	10	6	11	6	5	16,2	15,3	56,4	12,1	5587	
26	15	11	10	7	3	46	24	22	41	19	22	19,2	37,7	57,3	11,4	13755	
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
175	100	75	77	47	30	91	58	33	115	68	47	8,4	112,4	37,9	15,7	41028	

Aarsliste tilbageiggende 33, deraf 19 Mænd, 14 Kvinder. ³⁾ Ifølge forrige Aarsliste tilbageiggende 4 Kvinder. ⁵⁾ Ifølge forrige Aarsliste tilbageiggende 30, deraf 14 Mænd, 16 Kvinder. ⁶⁾ Ifølge tilbageiggende 22, deraf 9 Mænd og 13 Kvinder. ⁸⁾ Ifølge forrige Aarsliste tilbageiggende 44, Kvinder.

Antal af de paa Syge-

Tabel XXXV (Forts.).	Tilbageliggende fra det forrige Aar.			Indkomne.			Tilsammen Behandlede.			helbredede.		
	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.
Romsdals Amts Sygehus	19	9	10	172	91	81	191	100	91	117	68	49
Aalesund Bys —	-	-	-	38	19	19	38	19	19	28	15	13
Trondhjems — —	87	42	45	827	456	371	914	498	416	512	274	238
Nordre Trondhjems Amts Sygehus i Skogn	18	11	7	287	167	120	305	178	127	236	138	98
Nordre Trondhjems Amts Sygehus ved Namsos	24	14	10	208	106	102	232	120	112	149	80	69
Nordlands Amts Sygehus i Alstahaug	21	9	12	317	157	160	338	166	172	216	86	130
— — — — Bodø	22	14	8	115	61	54	137	75	62	83	49	34
— — — — Buksnes	13	7	6	206	142	64	219	149	70	159	106	53
— — — — Stokmarknes ¹⁾	12	1	11	81	46	35	93	47	46	56	28	28
Tromsø — — — Tromsø ²⁾	-	-	-	55	30	25	55	30	25	20	11	9
Balsfjordens kommunale Sygehus ³⁾	3	2	1	12	3	9	15	5	10	5	2	3
Karlsø — — —	2	1	1	22	12	10	24	13	11	13	6	7
Finmarkens Amts Sygehus i Alten	1	1	-	3	1	2	4	2	2	1	-	1
— — — — Hammerfest	14	14	-	283	236	47	297	250	47	217	183	34
— — — — Vardø	27	18	9	295	258	37	322	276	46	265	229	36
— — — — Vadsø	8	4	4	106	82	24	114	86	28	84	62	22
Tilsammen ⁴⁾	1537	786	751	12631	7051	5580	14168	7837	6331	7926	4497	3429
Fiskesygehus i Kabelvaag	-	-	-	129	126	3	129	126	3	100	99	1
— — — — Stene	-	-	-	82	79	3	82	79	3	78	75	3
— — — — Henningsvær	-	-	-	91	90	1	91	90	1	77	76	1
— — — — Skraaven	-	-	-	41	41	-	41	41	-	31	31	-
— — — — Skjervø (Skjervø)	2	1	1	26	19	7	28	20	8	20	13	7
— — — — Hasvaag (Loppen)	-	-	-	19	16	3	19	16	3	7	6	1
Tilsammen	2	1	1	388	371	17	390	372	18	313	300	13
Sum	1539	787	752	13019	7422	5597	14558	8209	6349	8239	4797	3442

¹⁾ Ifølge forrige Aarsliste tilbageliggende 12, deraf 2 Mænd, 10 Kvinder. ²⁾ Opgave kun ifølge forrige Aarsliste tilbageliggende 26, deraf 12 Mænd, 14 Kvinder. ³⁾ Ingen Opgave for

husene behandlede Syge.

Udgaaede						Døde.			Tilbage- liggende ved Aarets Slutning.			Mortali- tets- procent til samtlige Ud- gaaede.	Dagligt Middel- belæg.	Antal Forplei- ningsdage for hver Ud- skreven.	Udgift til Medicin for hver Syg i Døgn. Øre.	Antallet af Forplei- nings- dage.
i Bedring.			uhelbredede.													
Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.					
30	11	19	18	9	9	15	7	8	11	5	6	8,3	17,6	35,6	15,2	6413
6	2	4	-	-	-	4	2	2	-	-	-	10,5	2,7	25,7	-	975
166	95	71	59	35	24	103	57	46	74	37	37	12,3	87,4	39,7	15,8	31896
23	11	12	12	5	7	14	11	3	20	13	7	4,9	24,1	30,9	18,6	8796
32	16	16	8	4	4	21	8	13	22	12	10	10,0	24,9	43,4	10,9	9106
66	44	22	31	20	11	8	6	2	17	10	7	2,5	26,2	29,8	19,9	9557
12	7	5	13	7	6	11	5	6	18	7	11	9,2	23,6	72,5	14,7	8627
24	18	6	10	8	2	11	9	2	15	8	7	5,4	23,4	41,9	16,5	8546
15	9	6	2	1	1	9	2	7	11	7	4	10,9	-	-	-	-
1	1	-	6	4	2	2	2	-	16	12	14	6,9	26,8	33,7	-	9769
7	3	4	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	1,3	30,9	5,9	463
6	4	2	3	2	1	2	1	1	-	-	-	8,3	1,5	22,2	28,9	533
1	1	-	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	0,3	31,8	32,4	127
25	18	7	5	4	1	28	25	3	22	20	2	10,2	18,9	23,9	28,9	6580
17	15	2	2	1	1	17	15	2	21	16	5	16,8	24,4	88,2	32,3	8906
8	7	1	7	6	1	6	5	1	9	6	3	5,7	9,0	31,4	27,5	3296
2354	1268	1086	1059	568	491	1302	730	572	1527	774	753	10,3	1511,2	43,9	-	553658
14	14	-	5	3	2	10	10	-	-	-	-	7,7	5,9	16,8	-	2170
2	2	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	3,5	15,4	-	1246
8	8	-	2	2	-	4	4	-	-	-	-	4,4	2,9	11,7	-	1063
8	8	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	4,8	1,4	12,3	-	516
2	2	-	1	1	-	5	5	-	-	-	-	17,9	0,9	12,7	45,9	355
11	10	1	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1,1	22,2	-	400
45	44	1	10	7	3	21	21	-	1	-	1	5,4	15,7	14,8	-	5750
2399	1312	1087	1069	575	494	1323	751	572	1528	774	754	10,1	1531,5	42,6	-	559408

for sidste Kvartal, da Protokollen ved forrige Sygehushæges Afreise blev opbrændt af Portneren.
forrige Aar. *) Ifølge forrige Aarliste tilbageliggende 1504, deraf 771 Mænd, 733 Kvinder.

Kjendte Døds-

Dødsarsager. (Causes de décès).	Sum.	Kristiania.		Akershus Amt.		Smaalenenes Amt.		Buskerud Amt.		Jarlsberg og Larvik Amt.		Hedemarkens Amt.			Kristians Amt.	
		Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Uopgivet.	Mandkj.	Kvindkj.
		Sukkersyge	78	6	6	1	1	6	3	2	4	2	-	1	2	-
Anæmi	5	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pernicios Anæmi	36	4	3	1	1	-	1	3	1	-	-	-	1	-	-	4
Leukæmi	8	2	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Rakit	194	37	34	5	1	1	4	6	1	3	3	2	2	11	5	
Kronisk Alkoholisme	14	5	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Medfødt Svaghed	855	92	80	12	3	38	25	9	15	21	21	26	15	30	20	
Alderdomssvaghed	2846	39	64	51	47	64	91	49	65	43	47	106	121	58	69	
Arthritis et Rheum. chron.	13	1	2	-	-	1	2	-	-	-	2	-	-	-	-	
Hæmofili	4	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	
Morbus Addisoni	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
— macul. Werlhofii	3	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Peliosis rheumatica	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Purpura	5	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
B. Sygdomme i de enkelte Organer.																
<i>I. Hjerne og Rygmarv.</i>																
Apoplexi og Hjerneemboli	846	45	44	19	15	23	33	20	23	25	31	25	30	-	22	24
Suppurativ Meningit.	271	25	21	4	5	11	11	5	5	6	7	2	8	-	6	7
Epilepsi	58	6	1	4	-	3	2	2	1	3	2	2	2	1	1	
Kramper hos Smaa børn	385	30	26	10	7	27	21	11	10	13	14	7	8	-	2	3
Sindssygdomme	94	12	3	-	2	1	2	5	6	1	1	1	1	-	2	1
Andre Hjernesygdomme	170	7	6	5	6	7	6	3	8	9	6	7	8	-	4	6
Rygmarvssygdomme	109	8	4	4	3	6	7	5	1	4	3	1	5	-	2	5
Chorea	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Organiske Sygdomme i Centralnervesystemet	14	6	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Paralyse	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Paralysis agitans	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>II. Cirkulationsorganerne.</i>																
Endo- og Perikardit	49	2	6	-	1	3	1	3	3	2	-	2	-	-	-	-
Klappfeil og andre organiske Hjertesygdomme	913	58	68	14	13	42	36	24	41	21	32	34	34	-	22	23
Hjertelammelse	235	12	13	11	13	12	5	8	14	13	13	6	5	-	6	5
Arteriosklerose	48	5	6	-	-	1	-	2	2	6	4	1	-	-	1	1
Aneurysma	5	1	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Emboli, Thrombose	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hydrops, Ascites	17	2	3	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Perforatio Pericardii	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre Sygdomme i Cirkulationsorganerne	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
<i>III. Respirationsorganerne.</i>																
Bronkit, akut	985	109	86	20	18	59	51	29	21	31	20	29	25	-	21	20
— kronisk og Bronkiektasi	643	39	38	15	7	34	28	26	16	23	17	18	32	-	19	27
Pneumoni, katarralsk	387	59	48	8	5	9	14	11	16	13	10	8	2	-	14	13
— croupøs	1463	106	77	39	23	59	61	21	26	24	26	41	36	-	37	36

Kjendte Døds-

Dødsarsager. (Causes de décès).	Sum.	Kristiania.		Akershus Amt.		Smaalenes Amt.		Buskerud Amt.		Jarlsherg og Larvik Amt.		Hedemarkens Amt.			Kristians Amt.	
		Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Uopgivet.	Mandkj.	Kvindkj.
Lungegangræn	26	2	4	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	4	2
Pleurit, serøs	55	2	2	-	-	3	1	3	-	2	-	3	3	-	1	-
— purulent	29	1	1	1	1	-	1	-	1	1	-	-	-	2	-	
Lungeemboli	16	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	3	
Absces i Lungen	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	
Hydrothorax	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Hæmoptyse	10	4	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Laryngit	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	
Lungeødem	10	5	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	
Pneumothorax	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Spasmus glottidis	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Stenose i Larynx	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Svulster i Luftveiene	3	-	2	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	
Andre Sygdomme i Respirationsorganerne	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
<i>IV. Digestionskanalen.</i>																
Mave-Tarmkatarr	386	15	14	18	8	16	24	13	7	-	-	11	8	24	23	
Mavesaar	104	4	6	1	2	1	4	5	1	4	3	2	3	2	4	
Blindtarmbetændelse	52	2	6	1	3	-	1	4	2	-	3	1	-	-	1	
Diffus Peritonit	261	13	15	4	3	11	16	5	14	6	6	2	8	6	8	
Indeklemt Brok	84	4	4	1	4	2	5	1	4	4	5	1	-	2	2	
Ileus og Volvulus	155	3	9	2	1	4	3	4	5	4	3	10	-	3	1	
Akut Gastrit	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
— Gastrit	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Vitia organia ventriculi	2	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
— org. ventric. et can. int.	5	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Andre Sygdomme i Digestionskanalen	16	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3	-	1	
<i>V. Leveren.</i>																
Galdestenssygdom	7	-	2	-	-	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	
Leverkirrose	22	10	1	-	-	1	1	1	-	-	-	-	-	1	1	
Andre Leversygdomme	58	3	3	2	2	2	-	5	-	-	-	6	2	-	2	
Icterus	2	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
<i>VI. Urinorganerne.</i>																
Cystit, Cystopyelonefrit	174	10	2	-	-	12	1	13	1	12	-	12	2	2	2	
Morbus Brighti	523	26	24	15	10	14	9	18	16	21	24	15	10	17	11	
Andre Nyre- og Urinveissygdomme	159	25	11	9	1	7	2	5	2	3	1	4	1	8	2	
Uræmi	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
<i>VII. Kjønsorganerne.</i>																
Sygd. i mandlige Kjønsorganer	6	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	3	-	
— kvindelige	28	-	5	-	-	-	-	-	3	-	1	-	1	-	1	
Vitia organ. abdominis	70	5	11	3	3	1	5	-	-	2	1	-	3	-	-	

Kjendte Døds-

Dødsårsager. (Causes de décès).	Sum.	Kristiania.		Akershus Amt.		Smaalenenes Amt.		Buskerud Amt.		Jærlsberg og Larvik Amt.		Hedemarkens Amt.			Kristians Amt.	
		Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Uopgivet.	Mandkj.	Kvindkj.
<i>VIII. Hud- og ydre Sygdomme.</i>																
Pemfigus hos Nyfødte	44	5	4	-	-	-	3	5	2	1	-	-	-	-	-	-
Senil Gangræn	61	2	3	2	1	6	-	-	1	2	4	2	1	3	2	1
Bensygdomme	27	9	2	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2
Erythema nodosum	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Hudsygdomme	10	2	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
<i>C. Barselsygd.</i>																
Barsel-feber	123	-	12	-	-	-	7	-	-	1	-	11	-	8	-	6
Barselkrampe	30	-	5	-	1	-	4	-	2	-	-	1	-	-	-	-
Emboli og Thrombose	17	-	2	-	-	-	3	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Blødning	27	-	2	-	1	-	-	-	6	-	-	1	-	1	-	-
Livmoderbristning	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Dystoki	11	-	1	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-
Abort	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bristning af Galdeblæren	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Extrauterint Svangerskab	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hjertelammelse	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Morbus Brighti	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Peritonit	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ukjendt Aarsag	4	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
<i>D. Dannelsesfeil.</i>																
Cyanose (medfødt)	7	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-
Hjernemisdannelse, Spina bifida	17	-	-	1	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Andre Dannelsesfeil	16	1	2	-	-	-	-	-	2	-	-	1	-	-	-	-
<i>E. Unaturlig Død.</i>																
Akut Alkoholforgiftning	3	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Andre Forgiftninger	20	2	4	-	-	3	2	1	-	1	-	-	-	-	-	1
Drukning	469	9	4	4	3	23	6	21	2	12	-	11	-	10	-	1
Forfrysning	9	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Forbrænding	49	6	1	2	2	3	2	-	1	-	-	-	1	-	2	1
Andre Ulykkestilfælde	244	18	15	4	-	18	3	12	4	6	1	8	5	5	4	4
Drab og Mord	12	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Selv mord	91	8	1	1	-	5	-	2	3	8	1	4	3	9	1	1
<i>F. Andre Aarsager</i>																
Blødning	5	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Mellemørebetændelse	7	5	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Simpel Feber	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Struma	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tumor	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hyperpyrexi	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sum	24203	1735	1650	486	377	871	807	627	610	630	571	666	650	1	547	562

Kjøn- og Aldersopgaver

Causes de décès

Dødsårsager. (Causes de décès).	Sum.	De vigtigste Dødsårsagers Forhold til samtlige opgivne Dødsårsager i pCt.	Fordeling paa Kjøen (par sexe).			0—1 Aar.		1—5 Aar.		5—10 Aar.		10—15 Aar.	
			Mandkj.	Kvindkj.	Uopg. Kjøen.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.
A. Infektions-, Ernærings- og konstitutionelle Sygdomme.													
<i>I. Akute.</i>													
Exantematisk Tyfus	2	-	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Tyfoidfeber	185	0,8	108	76	1	1	2	-	2	6	8	4	7
Epidemisk Cerebrospinalmeningit.	7	-	4	3	-	-	-	-	-	1	-	-	1
Skarlagensfeber	224	0,9	130	94	-	17	9	66	51	32	23	9	7
Mæslinger	201	0,9	113	88	-	34	21	66	48	9	13	2	2
Difteri (Croup).	356	1,5	189	167	-	17	15	92	90	57	40	15	16
Kighoste	470	2,0	2 06	263	1	114	118	86	127	4	12	1	2
Influenza	95	0,4	49	46	-	5	6	3	2	2	2	1	-
Gigtfeber	87	0,4	45	41	1	1	-	4	4	7	4	4	4
Koldfeber	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Erysipelas og Phlegmone.	71	0,3	47	24	-	11	7	3	3	-	1	1	-
Pyæmi og Septhæmi.	146	0,6	88	58	-	5	5	5	3	5	1	5	6
Akut Diarré (Kolerine)	1069	4,6	590	478	1	398	286	116	91	14	13	4	5
Dysenteri	7	-	6	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Tetanus, Trismus.	9	-	7	2	-	3	1	-	-	2	-	-	-
Miltbrandpustel (Pustula maligna).	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Absces, Karb., Furunkel	13	-	7	6	-	2	2	-	-	-	-	-	-
Aktinomykose	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kusma	3	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	1	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-
<i>II. Kroniske.</i>													
Tuberkulose:													
a. Lungerne	3892	16,7	1805	2081	6	25	31	45	47	48	66	70	97
b. Tarmkanalen	105	0,4	49	56	-	3	3	6	7	5	10	3	7
c. Ben og Led	102	0,4	58	44	-	2	1	5	8	5	3	8	10
d. Urin- og Kjøsorg.	28	0,1	16	12	-	-	-	-	-	-	-	-	1
e. Lymfekjertler (Skrofulose)	58	0,2	31	27	-	6	5	13	8	4	3	2	4
f. Andre Organer	67	0,3	33	33	1	3	2	-	4	3	-	3	4
g. Tuberkuløs Meningit	798	3,4	417	381	-	77	65	184	159	76	74	35	45
h. Miliærtuberkulose	49	0,2	21	28	-	2	3	1	3	1	4	3	7
Spedalskhed	35	0,1	17	18	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Syfilis	49	0,2	28	21	-	19	10	2	2	1	-	-	-
Kræft:													
1. Carcinom	154	0,7	81	71	2	-	-	-	-	-	-	-	-
a. Maven	894	3,8	492	402	-	-	-	-	-	-	-	-	1
b. Leveren	99	0,4	54	45	-	-	-	-	-	-	-	-	-
c. Brystkjertelen	68	0,3	1	67	-	-	-	-	-	-	-	-	-
d. Kjøsorganerne	87	0,4	10	77	-	-	-	-	-	-	-	-	-
e. Andre Organer	292	1,2	152	140	-	-	-	1	-	-	-	-	-
2. Sarkom	8	-	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
a. Bensystemet	46	0,2	25	21	-	1	1	2	1	-	1	1	-
b. Andre Steder	43	0,2	16	27	-	-	1	3	2	2	2	-	-

ved kjendte Dødsårsager.

par sexe et par âge.

Fordeling paa Alder (par âge). Se Anmærkning.															Alder er opgivet for						
15—20 Aar.		20—30 Aar.		30—40 Aar.		40—50 Aar.		50—60 Aar.		60—70 Aar.		70—80 Aar.		80—90 Aar.		90—100 Aar.		over 100Aar.			
Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.		
-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	
11	7	41	22	29	14	7	6	6	7	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	108	76
1	-	2	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	3
4	2	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	129	94
1	2	1	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	113	88
5	3	1	2	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	189	167
1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	206	262
1	1	3	4	4	-	1	4	6	2	7	10	11	10	5	4	-	1	-	-	49	46
7	3	4	9	8	2	2	2	2	2	4	4	2	5	2	2	-	-	-	-	45	41
-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
2	1	-	2	2	1	6	3	4	2	4	1	10	5	4	-	-	-	-	-	47	24
4	1	6	6	6	8	6	10	6	13	9	16	6	5	1	-	-	-	-	-	88	58
5	2	2	3	3	6	3	2	7	8	16	19	13	29	8	11	-	2	-	-	589	477
-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	5	1
-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	2
-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	5	-
-	-	1	-	-	-	-	1	2	-	-	-	2	1	-	1	1	-	-	-	7	6
-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
217	243	531	481	345	454	196	247	141	192	127	145	57	69	2	8	1	1	-	-	1805	2081
6	5	9	9	3	5	5	4	5	4	1	2	3	-	-	-	-	-	-	-	49	56
11	6	12	5	6	2	6	1	-	3	-	3	2	1	1	1	-	-	-	-	58	44
1	1	5	3	3	7	3	-	1	-	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	16	12
-	5	1	1	4	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	31	27
5	7	5	5	6	5	3	2	3	2	-	1	2	1	-	-	-	-	-	-	33	33
25	20	10	11	2	4	2	2	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	414	380
5	1	4	5	1	3	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	21	28
-	1	2	-	3	3	1	2	2	2	5	9	3	1	2	-	-	-	-	-	17	18
-	-	-	1	-	-	3	4	-	1	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	28	21
-	-	3	-	2	4	2	10	15	15	31	21	23	18	5	3	-	-	-	-	81	71
-	1	4	2	10	20	44	38	113	94	169	128	140	105	10	13	2	-	-	-	492	402
-	-	2	-	1	1	1	4	15	8	22	14	11	14	3	3	-	-	-	-	54	45
-	-	-	1	-	4	-	14	-	20	-	17	1	5	-	5	-	1	-	-	1	67
-	-	-	1	-	10	1	20	3	18	5	15	1	9	-	4	-	-	-	-	10	77
-	-	1	-	5	4	13	13	21	25	48	46	55	36	7	16	1	-	-	-	152	140
-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	4	4
-	-	2	2	2	1	2	3	3	1	6	2	6	7	-	2	-	-	-	-	25	21
-	-	-	3	3	3	1	3	2	4	1	5	1	1	3	2	-	1	-	-	16	27

Kjøn- og Aldersopgaver

Dødsårsager. (Causes de décès).	Sun.	De vigtigste Døds- årsagers Forhold til samtlige opgivne Døds- årsager i pCt.	Fordeling paa Kjø (par sexe).			0—1 Aar.		1—5 Aar.		5—10 Aar.		10—15 Aar.	
			Mandkj.	Kvindekj.	Uopg. Kjø.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
Skjørbug	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sukkersyge	78	0,3	45	33	-	-	2	-	-	-	-	2	2
Perniciøs Anæmi	36	0,1	16	20	-	1	-	2	-	1	1	1	-
Leukæmi	8	-	3	5	-	1	-	2	-	1	-	-	1
Rakit	194	0,8	114	80	-	48	43	63	34	1	3	1	-
Kronisk Alkoholisme	14	-	11	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Medfødt Svaghed	855	3,7	472	383	-	459	375	12	7	1	1	1	-
Alderdomssvaghed	2846	12,2	1252	1594	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Anæmi	5	-	4	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Arthritis, kronisk Rheuma- tisme	13	-	3	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hæmofili	4	-	2	2	-	-	-	1	-	1	1	-	-
Morbus Addisoni	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— maculosus Werlhofii	3	-	-	3	-	-	-	-	2	-	-	-	-
Peliosis rheumatica	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Purpura	5	-	-	5	-	-	1	-	1	-	-	-	-
B. Sygdomme i de enkelte Organer.													
<i>I. Hjerne og Rygmarv.</i>													
Apoplexi og Hjerneemboli	846	3,6	430	416	-	-	1	2	1	-	-	-	2
Suppurativ Meningit.	271	1,2	146	125	-	21	18	33	35	21	21	13	10
Epilepsi	58	0,2	38	20	-	-	-	1	-	2	-	2	3
Kramper hos Smaa børn	385	1,6	213	172	-	177	143	32	27	4	1	-	1
Sindssygdomme	94	0,4	51	43	-	-	1	1	-	-	-	-	-
Andre Hjernesygdomme	170	0,7	89	81	-	3	8	8	6	4	5	2	3
Rygmarvssygdomme	109	0,5	66	43	-	-	1	2	1	3	2	1	2
Chorea	1	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Organiske Sygdomme i Centralnervesystemet	14	-	6	8	-	-	1	-	1	-	-	-	-
Paralyse	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Paralysis agitans	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>II. Cirkulationsorganerne.</i>													
Endo- og Perikardit	49	0,2	26	23	-	-	-	3	1	3	3	1	1
Klappefeil og andre org. Hjertesygdomme	913	3,9	422	491	-	4	4	8	8	6	14	10	12
Hjertelammelse	235	1,0	132	103	-	1	2	1	2	5	2	3	-
Arteriosklerose	48	0,2	25	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aneurysma	5	-	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Emboli, Thrombose	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hydrops, Ascites	17	-	6	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Perforatio Pericardii	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre Sygdomme i Cirkula- tionsorganerne	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>III. Respirationsorganerne.</i>													
Bronkit, akut	985	4,2	543	442	-	286	209	155	113	13	14	9	7
— , kronisk og Bronki- ektasi	643	2,8	313	332	-	4	4	10	2	1	-	1	1
Pneumoni, katarralsk	387	1,6	200	187	-	82	74	82	68	6	13	-	-
— , croupes	1463	6,3	799	663	1	88	63	104	66	18	17	9	8

ved kjendte Dødsaaarsager.

Fordeling paa Alder (par åge). Se Anmærkning.																	Alder er opgivet for				
15—20 Aar.		20—30 Aar.		30—40 Aar.		40—50 Aar.		50—60 Aar.		60—70 Aar.		70—80 Aar.		80—90 Aar.		90—100 Aar.		Over 100 Aar.	Mandkj.	Kvindkj.	
Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	
12	1	12	3	5	4	6	7	3	1	6	5	2	8	5	1	9	3	2	4	3	3
1	1	3	2	2	3	3	7	1	4	1	1	1	1	1	1	2	2	1	114	80	5
						4		2	2	1	1	3	1	1				472	383	3	3
										1	3	28	56	437	482	628	811	155	242	3	1252
												2	2	1		1			4	1	1594
								2		1	2	3	3	1	3	1			3	10	1
					1														2	2	2
							1													1	1
													1							3	3
												1	2		1					1	1
													2							5	5
3	1	4	3	6	6	28	12	36	45	117	108	164	156	60	79	9	1		429	415	
14	16	11	9	6	6	6	2	10	4	4	3	6	1	1					146	125	
4	5	5	5	7	1	4		7	2	3	3	2	1	1					38	20	
3	1		1	9	4	11	8	8	8	5	9	9	10	4	1				213	172	
4	4	4	3	6	6	8	13	11	10	15	10	17	11	2	1				50	43	
3	4	2	3	6	2	8	8	14	5	15	8	10	7	1					84	80	
																				65	43
																					1
		1	1		2	2	2	2		1	1	2							6	8	1
						1			1										1	1	1
										1									1		
3	3	3	2	6	2	2	3		2	2	4	1	2	2					26	23	
24	27	35	31	28	43	35	53	53	50	94	104	100	107	25	38				422	491	
3	4	3	5	6	9	9	15	13	11	27	21	46	27	13	5	1			131	103	
							1	2	1	1		10	4	10	13	4	6		25	23	
																			3	2	
																			1		
			1	2					1		2	2	3	2	4				6	11	
																			1		
					1																1
3	2	2	6	1	3	4	2	11	6	14	18	30	38	13	20	2	3		543	441	
	2	2	4	1	3	7	10	32	27	69	78	144	141	39	53	1	6		311	331	
	2	3	2	3	1			2	3	7	6	10	13	5	4	1			200	187	
17	14	44	29	57	55	65	74	81	49	134	101	141	138	35	44	4	2		797	660	

Kjøn- og Aldersopgaver

Dødsårsager. (Causes de décès).	Sum.	De vigtigste Døds-årsagers Forhold til samtlige opgivne Døds-årsager i pCt.	Fordeling paa Kjøn (par sexe).			0—1 Aar.		1—5 Aar.		5—10 Aar.		10—15 Aar.	
			Mandkj.	Kvindekj.	Uopg. Kjøn.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
Bensygdomme	27	-	17	10	-	-	-	3	-	2	-	-	1
Erythema nodosum	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hudsygdomme	10	-	6	4	-	3	1	-	-	-	-	-	1
C. Barselsygd.													
Barselfeber	123	0,5	-	123	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselkrampe	30	-	-	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Emboli og Thrombose	17	-	-	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	27	-	-	27	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Livmoderbristning	6	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dystoki	11	-	-	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Abort	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bristning af Galdeblæren	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Extrauterint Svangerskab	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hjertelammelse	3	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Morbus Brighti	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Peritonit	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ukjendt Aarsag	4	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
D. Dannelsesfeil.													
Cyanose	7	-	6	1	-	5	-	1	1	-	-	-	-
Hjernemisdannelse, Spina bifida	17	-	12	5	-	9	4	1	-	1	1	-	-
Andre Dannelsesfeil	16	-	10	6	-	10	6	-	-	-	-	-	-
E. Unaturlig Død.													
Akut Alkoholforgiftning	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre Forgiftninger	20	-	10	10	-	1	2	6	2	-	-	-	-
Drukning	469	2,0	421	48	-	-	-	42	11	35	6	41	6
Forfrysning	9	-	4	5	-	-	-	-	2	-	-	-	-
Forbrænding	49	0,2	28	21	-	1	2	16	6	1	3	-	2
Andre Ulykkestilfælde	244	1,0	179	65	-	11	10	9	13	11	4	9	1
Drab og Mord	12	-	4	8	-	-	6	1	1	-	-	-	-
Selv mord	91	0,4	71	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-
F. Andre Aarsager.													
Blødning	5	-	1	4	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Mellemørebetændelse	7	-	5	2	-	1	-	2	-	-	-	-	-
Simpel Feber	1	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Struma	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tumor	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hyperpyrexi	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	24203		12433	11766	14	2085	1674	1365	1127	454	423	300	323

ved kjendte Dødsårsager.

Fordeling paa Alder (par åge). Se Anmærkning.

15—20 Aar.		20—30 Aar.		30—40 Aar.		40—50 Aar.		50—60 Aar.		60—70 Aar.		70—80 Aar.		80—90 Aar.		90—100 Aar.		Over 100Aar.	Alder er opgivet for	
Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.
2	-	2	-	1	3	6	-	-	-	5	-	1	1	-	-	-	-	-	17	10
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	6	4
-	5	-	52	-	45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	120
-	1	-	16	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	29
-	-	-	6	-	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16
-	1	-	4	-	13	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	27
-	-	-	1	-	2	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
-	-	-	-	-	7	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9
-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	-	-	1	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	1
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	5
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	6
1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-
50	4	104	10	48	2	38	3	24	4	26	2	1	1	2	-	-	-	-	10	10
-	-	1	1	-	-	1	1	1	-	-	9	1	1	-	-	-	-	-	418	48
1	1	2	2	4	-	1	2	2	1	1	-	1	1	-	-	-	-	-	4	5
15	-	17	5	21	4	23	4	18	4	22	4	14	11	7	3	2	2	-	28	21
-	-	-	-	2	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	179	65
3	1	9	2	17	3	10	3	14	4	9	5	6	2	2	-	1	-	-	4	8
-	-	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	71	20
-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	4
-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	5	2
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
507	450	983	878	781	915	706	762	864	821	1341	1182	1845	1720	986	1198	191	263	3	12411	11736

aarsager i Byerne.

Stathelle.	IX				X				XI				XIII	XIV	XV		XVI	XVII		XVIII	XIX	XX											
Langesund.																																	
Kragerø.			1																														
Østerrisør.																																	
Tvedestrand.																																	
Arendal.																																	
Grimstad.																																	
Lillesand.																																	
Kristiansund.																																	
Mandal.																																	
Farsund.																																	
Flekkefjord.																																	
Sogndal.																																	
Egersund.																																	
Sandnes.																																	
Stavanger.																																	
Skudeneshavn.																																	
Kopervik.																																	
Hangesund.																																	
Bergen.																																	
Florø.																																	
Aalesund.																																	
Molde.																																	
Kristiansund.																																	
Trondhjem.																																	
Levanger.																																	
Stenkjær.																																	
Namsos.																																	
Mosjøen.																																	
Bodø.																																	
Tromsø.																																	
Hammerfest.																																	
Vardø.																																	
Vadsø.																																	
5	26	67	45	20	57	40	29	218	75	24	26	8	47	37	404	19	16	89	1023	3	142	23	65	598	25	26	6	11	17	110	53	63	44

Kjøn- og Aldersopgaver ved Causes de décès par sexe

Dødsårsager. (Causes de décès).	Sum.	Fordeling paa Kjøen (par sexe).			0—1 Aar.		1—5 Aar.		5—10 Aar.		10—15 Aar.		15—20 Aar.	
		Mandkj.	Kvindekj.	Uopgivet.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
A. Infektions-, Ernærings- og konstitutionelle Sygdomme.														
<i>I. Akute.</i>														
Exantematisk Tyfus	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Tyfoidfeber	99	57	42	-	-	1	-	-	3	4	-	4	3	3
Epidemisk Cerebrospinal- meningit.	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagenseber	74	37	37	-	4	5	20	22	8	8	4	2	-	-
Mæslinger	153	89	64	-	30	17	55	38	3	8	-	-	1	-
Difteri (Croup)	87	48	39	-	7	5	28	22	11	7	1	2	-	1
Kighoste	209	101	106	2	57	44	44	56	-	6	-	-	-	-
Influenza	25	14	11	-	1	2	1	-	1	1	-	-	-	-
Gigtfeber	30	13	17	-	-	-	-	2	2	2	1	3	3	-
Erysipelas og Phlegmone	29	18	11	-	6	6	1	1	-	-	1	-	-	1
Pyæmi og Sепthæmi	35	18	17	-	2	2	1	-	-	-	1	2	1	1
Akut Diarré (Kolerine)	682	376	304	2	302	225	56	39	1	3	1	2	-	-
Dysenteri	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tétanus, Trismus	3	2	1	-	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-
Miltbrandpustel (Pustula maligna)	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Absces, Karbunkel, Fu- runkel	10	5	5	-	1	2	-	-	-	-	-	1	-	-
Aktinomykose	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kusma	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>II. Kroniske.</i>														
Tuberkulose:														
a. Lungerne	1374	653	721	-	14	15	19	25	24	30	31	27	74	74
b. Tarmkanalen	37	19	18	-	1	-	4	4	3	3	-	2	3	3
c. Ben- og Led	28	14	14	-	2	-	1	3	1	3	5	3	2	-
d. Urin- og Kjønsg.	4	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
e. Lymfekjertler (Skro- fulose)	16	7	9	-	-	3	4	1	1	1	-	2	-	2
f. Andre Organer	20	11	9	-	-	-	-	2	3	-	2	2	1	2
g. Tuberkuløs Meningit	344	179	165	-	32	30	88	85	32	27	10	11	9	8
h. Miliærtuberkulose	24	9	15	-	-	2	-	3	-	2	1	4	3	-
Spedalskhed	19	8	11	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Syfilis	32	24	8	-	17	5	2	1	1	-	-	-	-	-
Kræft:														
1. Carcinom	10	4	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
a. Maven	265	147	118	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
b. Leveren	33	16	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
c. Brystkjertelen	26	1	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
d. Kjønsg.	40	2	38	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
e. Andre Organer	119	55	64	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2. Sarkom:	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
a. Bensystemet	13	7	6	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-
b. Andre Steder	13	4	9	-	-	1	1	2	2	-	-	-	-	-

kjendte Dødsårsager i Byerne.

et par åge dans les villes.

Fordeling paa Alder (par åge).																Over 100 Aar.	Alder er opgivet for		
20-30 Aar.		30-40 Aar.		40-50 Aar.		50-60 Aar.		60-70 Aar.		70-80 Aar.		80-90 Aar.		90-100 Aar.			Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.			
.	1	
25	13	19	10	3	3	3	3	.	.	1	1	57	42	
1	1	.
.	.	.	.	1	37	37
.	.	.	1	89	64
.	1	.	1	1	48	39
.	101	106
.	1	2	.	.	.	4	1	2	1	2	2	1	3	.	.	.	14	11	
2	5	4	1	1	.	.	1	1	1	1	1	1	1	.	.	.	13	17	
.	1	1	1	2	1	.	1	3	3	1	1	1	1	.	.	.	18	11	
1	1	1	4	2	2	2	2	2	2	4	1	1	1	.	.	.	18	17	
.	3	.	3	2	.	3	2	1	3	5	14	5	5	.	.	.	376	304	
.	1	1	1	
.	1	2	1	
.	1	.	
1	2	.	.	1	1	.	.	1	.	.	.	5	5	
1	1	1	
.	.	.	1	1	1	1	
.	1	1
168	160	140	161	81	92	50	74	40	38	11	22	1	3	.	.	.	653	721	
1	3	1	2	4	.	2	1	19	18	
2	1	.	1	1	1	.	1	.	.	.	1	14	14	
2	1	1	3	1	
.	.	1	1	7	9	
2	.	1	3	1	.	1	11	9	
6	1	1	2	178	164	
1	2	1	1	2	1	1	1	9	15	
2	.	.	2	1	1	1	1	2	1	4	3	1	8	11	
.	.	.	.	2	1	.	1	.	.	2	24	8	
.	2	2	2	1	2	1	4	6	
2	.	2	9	19	10	38	28	47	34	36	32	3	4	.	.	.	147	118	
1	.	.	1	.	.	2	3	9	7	4	5	.	1	.	.	.	16	17	
.	1	.	2	.	5	.	8	.	3	1	2	.	3	.	1	.	1	25	
.	.	.	6	.	13	1	7	1	6	.	4	.	2	.	.	.	2	38	
.	.	2	2	6	6	11	13	19	17	16	17	1	9	.	.	.	55	64	
.	.	1	1	1	1	1	2	1	
2	1	1	1	1	.	.	1	1	1	1	7	6	
1	1	.	1	1	1	.	2	1	.	.	4	9	

Kjøn- og Aldersopgaver ved

Dødsårsager. (Causes de décès).	Sum.	Fordeling paa Kjøen (par sexe).			0—1 Aar.		1—5 Aar.		5—10 Aar.		10—15 Aar.		15—20 Aar.	
		Mandkj.	Kvindkj.	Uopgivet.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.
Dystoki.....	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Abort.....	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bristning af Galdeblæren	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Extrauterint Svangerskab	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ukjendt Aarsag.....	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
D. Dannelsesfeil.														
Cyanose.....	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Hjernemisdannelse, Spina bifida.....	7	4	3	-	3	3	-	-	1	-	-	-	-	-
Andre Dannelsesfeil.....	10	6	4	-	6	4	-	-	-	-	-	-	-	-
E. Unaturlig Død.														
Akut Alkoholforgiftning .	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Andre Forgiftninger.....	7	3	4	-	-	1	3	1	-	-	-	-	-	-
Drukning.....	90	84	6	-	-	-	15	2	15	-	7	-	-	2
Forbrænding.....	15	11	4	-	-	-	2	-	1	1	-	-	-	1
Andre Ulykkestilfælde...	80	48	32	-	5	6	3	9	2	2	2	-	-	3
Drab og Mord.....	3	1	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Selvmord.....	27	24	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
F. Andre Aarsager.														
Blødning.....	2	-	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Mellemørebetændelse.....	7	5	2	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	1
Simpel Feber.....	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Struma.....	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hyperpyrexi.....	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	8600	4398	4196	6	1155	902	612	508	159	154	87	100	153	151

Endel af Lægerne behandlede epidemiske Sygdomme, fordelt paa Lægedistrikter og Maaneder.

(Cas de quelques maladies épidémiques par districts civils médicaux et par mois).

De i følgende Tabeller optagne romerske Tal betegner de enkelte Amter, saaledes som det paa Side 1^o o. flg. er anført.

De af Lægerne meddelte Opgaver over Tilfældenes Fordeling paa Maanederne omfatter ikke alle behandlede Tilfælde, idet Tiden ikke altid er opgivet for samtlige disse.

a. Exantematisk Tyfus (*Typhus exanthematicus*).

Tabel XI.

Distrikt.		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
XVIII.	Folden	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
	Lødingen	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-
XIX.	Karlsø	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
XX.	Hammerfest:													
	Hammerfest By	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

b. Tyfoidefeber (*Ileotyphus*).

I.	Kristiania By	458	6	5	2	2	9	20	3	48	119	130	85	29
II.	Aker	15	-	-	-	2	-	-	-	1	2	2	8	-
	Ullensaker	13	-	-	-	5	2	1	-	-	-	-	2	3
	Høland	12	-	-	-	1	3	2	-	-	1	1	2	2
	Follo:													
	Drøbak By	6	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2	-	-
Bygder	3	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	
III.	Eidsberg	13	-	-	-	-	-	4	-	1	1	1	4	2
	Moss:													
	Moss By	10	-	-	-	-	-	-	-	1	8	-	1	-
	Bygder	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-
	Sarpsborg:													
	Sarpsborg By	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-
	Fredrikstad —	26	-	1	9	1	3	1	1	1	4	3	2	-
	Bygder	16	-	2	2	4	3	-	1	-	2	1	1	-
	Hvaler:													
Fredrikshald By....	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	
Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	
IV.	Drammen:													
	Drammen By	12	-	-	-	1	1	1	-	2	1	2	4	-
	Bygder	17	-	-	7	3	-	-	4	1	1	-	1	-
	Ringerike	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Modum	4	-	-	-	-	1	-	-	2	-	1	-	-
Kongsberg (Bygder) ..	4	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	
V.	Tønsberg:													
	Tønsberg By	4	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-
	Horten —	4	-	-	-	1	-	-	1	1	-	-	-	1
	Bygder	17	3	-	-	-	-	-	-	1	1	3	6	3
	Hof:													
	Holmestrand By....	8	-	-	-	-	-	1	3	1	3	-	-	-
Bygder	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	

b. Tyfoidfieber (Forts.).

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Distrikt.													
	Larvik:													
	Sandefjord By	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
VI.	Hedemarken (Bygder).	6	1	1	-	-	1	1	-	-	-	2	-	-
	Rendalen	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
VII.	Faaberg (Bygder)	15	-	-	-	-	-	-	5	10	-	-	-	-
VIII.	Skien:													
	Skien By	3	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-
	Porsgrund By	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
	Kragerø (Bygder)	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
IX.	Østre Nedenes:													
	Tvedestrand By	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Bygder	3	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1
	Vestre Nedenes:													
	Grimstad By	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	6	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1
	Aamli	6	2	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	1
X.	Kristiansands Stadsfk.	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	Oddernes:													
	Mandal By	4	-	-	-	-	-	1	2	1	-	-	-	-
	Bygder	4	-	-	-	-	-	-	-	3	-	1	-	-
	Undal	7	-	-	-	-	-	-	3	2	1	-	-	1
	Lyngdal	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Vanse:													
	Farsund By	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Flekkefjord Bygder	4	-	-	-	-	-	-	-	2	2	-	-	-
XI.	Sogndal (Bygder)	3	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	2
	Egersund	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
	Sandnes:													
	Sandnes By	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
	Stavanger Stadsfysikat	16	1	-	-	1	4	1	-	1	4	4	-	-
	Stavanger Distrikt	37	1	2	14	5	2	-	-	1	10	-	-	2
	Finne	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Sand	2	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-
	Karmøen:													
	Kopervik By	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	Bygder	13	-	1	-	-	-	-	-	4	-	-	5	3
	Haugesund By	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1
XII.	Sveen	11	-	-	-	-	-	1	-	-	-	4	6	-
	Tysnes	10	1	1	4	-	-	-	3	1	-	-	-	-
	Indre Hardanger	4	1	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ytre	6	-	4	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-
	Voss	4	1	-	-	1	-	-	-	-	-	2	-	-
	Søndre Midthordland	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Nordre	16	1	1	3	-	-	3	4	-	-	-	2	2
	Osterøen	10	8	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-

b. Tyfoildfeber. (Forts.).

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
XIX.	Trondenes	186	13	5	1	-	-	-	2	1	3	107	33	21
	Ibbestad	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Tranø	3	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1	-	-
	Berg	6	-	-	4	-	-	-	-	-	-	2	-	-
	Lenviken	2	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-
	Balsfjorden	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Tromsø:													
	Tromsø By	3	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	1
	Bygder	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Lyngen	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
XX.	Hammerfest (By)	4	-	-	-	1	1	-	1	-	-	-	1	-
	Vardø:													
	Vardø By	14	2	-	-	3	-	-	4	3	1	1	2	5
	Bygder	20	-	2	-	1	-	7	4	3	2	1	-	-
	Vadsø (By)	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-

c. Epidemisk Cerebrospinalmeningit (*Meningitis cerebro-spinalis epidemica*).

III.	Eidsberg	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Moss (Bygder)	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
	Sarpsborg:													
	Sarpsborg By	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	Bygder	5	-	-	-	-	1	-	-	-	1	2	1	-
IV.	Solør og Odalen	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Hedemarken	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	Rendalen	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
X.	Oddernes	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XII.	Tysnes	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XIV.	Ytre Nordfjord	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XV.	Vestre Søndmør	2	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
	Indre	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	Søndre Nordmør	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Sundalen	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XVI.	Røros	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-
XVII.	Inderøen	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-
XVIII.	Skjerstad	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XIX.	Ibbestad	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XX.	Alten	2	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-

d. Børnekopper (*Variolæ*).

I.	Kristiania By	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
V.	Larvik:													
	Larvik By	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XIII.	Bergen By	12	4	6	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-

e. Skarlagensfeber (Forts.).

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
VIII.	Faaberg (Bygder)	29	15	-	3	1	4	6	-	-	-	-	-	-
	Ringebu	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	3
	Lesje	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
VIII.	Skien:													
	Skien By	69	21	15	5	2	-	1	1	4	10	2	7	1
	Porsgrund —	24	-	4	4	4	8	-	1	1	-	2	-	-
	Brevik —	7	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	108	34	11	9	8	11	13	2	2	2	2	11	3
	Kragerø (Bygder)	180	20	-	1	1	8	18	6	10	17	64	22	13
	Hollen	17	-	6	1	-	1	1	-	-	-	-	8	-
	Sauland	85	-	2	10	6	27	21	14	-	-	-	4	1
Laardal	4	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
IX.	Østre Nedenes													
	Østerrisor By	8	-	1	-	-	3	-	-	2	-	1	1	-
	Tvedestrand —	58	15	18	13	3	5	3	-	-	1	-	-	-
	Bygder	112	21	22	15	4	13	8	6	7	6	1	7	2
	Vestre Nedenes:													
	Arendal By	48	26	13	2	-	2	1	-	-	-	1	2	1
	Grimstad —	25	9	2	5	2	3	2	-	-	1	1	-	-
	Bygder	209	60	80	26	8	6	8	3	-	1	5	10	2
Aamli	39	4	-	1	19	4	8	3	-	-	-	-	-	
Evje	4	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	
Sætersdalen	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	
X.	Kristiansands Stadsfk.	36	1	-	4	1	-	9	2	1	2	3	6	7
	Oddernes (Bygder)	24	5	1	-	-	-	-	-	1	-	6	3	8
	Undal	22	-	-	-	2	3	1	-	-	-	-	-	16
	Flekkefjord (Bygder)	2	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
XI.	Sogndal:													
	Sogndal By	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	4	3
	Bygder	8	-	-	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-
	Egersund:													
	Egersund By	5	-	-	-	-	1	1	1	-	-	-	1	1
	Bygder	49	9	-	19	5	-	-	-	-	12	-	-	4
	Sandnes:													
	Sandnes By	48	4	11	9	6	5	-	3	-	-	-	1	9
	Bygder	187	45	27	36	19	20	18	1	-	6	11	-	4
	Stavanger Stadsfysikat	294	76	100	50	17	4	5	2	5	5	10	7	13
	— Distrikt	86	16	32	14	10	10	4	-	-	-	-	-	-
	Finnø	22	12	3	-	6	-	-	-	-	-	-	-	1
	Sand	41	9	2	6	9	3	4	8	-	-	-	-	-
	Karmøen													
Skudeneshavn By	12	1	1	9	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
Kopervik —	9	1	-	-	2	2	-	-	1	-	-	1	2	
Bygder —	44	3	2	11	3	1	2	-	1	-	1	4	16	
Haugesund;														
Haugesund By	146	11	5	15	15	15	12	10	1	3	19	21	19	
Bygder	41	-	-	4	2	6	10	9	-	-	2	5	3	
XII.	Sveen	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
	Indre Søndhordland	111	-	20	25	3	9	4	11	5	-	-	9	25
	Tysnes	26	-	-	-	-	17	-	-	3	-	4	2	-
	Indre Hardanger	57	-	2	2	-	3	6	3	8	1	5	7	20
	Ytre —	68	10	16	17	13	2	-	5	3	-	-	2	-

e. Skarlagensfeber (Forts.).

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
XVIII.	Stenkjær	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	14	6
	Grong	4	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
	Namsos:													
	Namsos By	3	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	12	1	-	6	1	-	1	-	-	-	-	3	-
	Kolvereid	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
	Vikten	3	-	-	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-
	Alstahaug	2	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
	Vefsen (Bygder)	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Gildeskaal	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Bodø:													
	Bodø By	4	-	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
	Bygder	8	-	-	-	-	-	-	-	2	2	1	-	3
	Folden	10	-	-	2	1	1	1	1	3	-	-	-	1
Lødingen	4	1	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
Ofoten	9	-	-	-	4	1	1	-	3	-	-	-	-	
Buksnes	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	
Østlofoten	8	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	
Hadsel	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	
Sortland	5	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	2	
XIX.	Trondenes	36	-	-	-	1	3	4	4	7	-	1	12	4
	Ibbestad	3	1	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
	Tranø	4	-	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-	1
	Lenviken	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Maalselven	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Tromsø:													
Tromsø By	2	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	
Bygder	4	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	
XX.	Hammerfest (By)	3	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
	Vardø (Bygder)	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

f. Mæslinger (Morbilli).

I.	Kristiania By	978	47	62	103	143	190	275	97	23	8	6	17	7
	Aker	160	4	1	-	15	39	37	17	14	11	8	8	6
II.	Ullensaker	9	1	1	1	-	-	2	4	-	-	-	-	-
	Høland	24	-	-	2	3	2	2	6	-	2	-	-	7
	Follo (Bygder)	10	-	2	-	-	-	-	-	-	3	1	-	4
III.	Eidsberg	52	17	8	3	-	-	3	5	5	2	-	5	4
	Moss:													
	Moss By	78	2	-	-	-	-	1	-	2	1	1	12	59
	Bygder	22	-	-	-	-	1	2	2	1	1	2	2	11
	Sarpsborg:													
	Fredrikstad By	6	-	-	-	-	-	5	1	-	-	-	-	-
	Bygder	18	1	-	-	1	-	-	-	3	-	1	10	2
Hvaler:														
Fredrikshald By	107	-	1	-	5	20	6	10	3	-	12	40	10	
Bygder	24	8	1	5	-	1	1	1	-	-	-	4	3	
IV.	Drammen:													
	Drammen By	8	-	-	-	-	-	-	3	2	1	2	-	-
Bygder	19	-	-	-	-	-	-	4	5	1	2	5	-	2

f. Mæslinger (Forts.).

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Ringerike:													
	Hønefoss By	9	-	-	-	6	-	3	-	-	-	-	-	-
	Bygder	14	-	-	-	-	2	3	1	-	1	5	-	2
	Modum	35	2	-	-	1	2	1	9	18	2	-	-	-
	Sandsvær:													
	Kongsberg By	8	-	-	-	2	-	3	-	2	1	-	-	-
	Bygder	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
V.	Tønsberg:													
	Horten By	3	-	-	-	-	-	2	-	1	-	-	-	-
	Aasgaardstrand —	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	3	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
	Larvik:													
	Larvik By	3	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-
	Sandefjord —	84	26	38	14	2	4	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	7	-	1	-	-	2	1	-	-	-	3	-	-
VI.	Solør og Odalen	35	-	-	8	12	8	4	2	1	-	-	-	-
	Hedemarken:													
	Hamar By	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Bygder	20	-	-	-	-	4	5	7	4	-	-	-	-
	Søndre Østerdalen	57	11	26	18	-	2	-	-	-	-	-	-	-
	Trysil	4	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Rendalen	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
VII.	Hadeland og Land ...	15	-	-	3	-	1	10	1	-	-	-	-	-
	Nordre Valdres	6	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1	2	1
	Toten (Bygder)	3	-	-	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-
	Faaberg (—)	8	-	-	-	-	-	5	3	-	-	-	-	-
	Lom	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Lesje	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
VIII.	Skien:													
	Skien By	330	-	-	-	32	160	105	24	6	1	1	1	-
	Porsgrund —	157	-	-	-	-	13	77	54	11	2	-	-	-
	Brevik —	12	6	3	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-
	Bygder	196	1	7	11	22	54	64	30	6	-	-	1	-
	Kragerø:													
	Kragerø By	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
	Langesund —	2	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
	Bygder	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Hollen	2	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
	Tinn	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
IX.	Østrene Nedenes:													
	Østerrisor By	99	-	-	-	-	-	-	1	-	58	25	8	7
	Tvedestrand —	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-
	Bygder	195	-	-	-	7	7	19	21	10	11	39	30	51
	Vestre Nedenes:													
	Arendal By	212	-	-	-	-	17	38	23	21	23	22	45	23
	Grimstad —	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	21
	Lillesand —	2	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-
	Bygder	97	-	-	-	1	-	-	5	3	16	18	17	37
	Aamli	21	-	-	-	-	-	-	-	6	5	-	1	9
X.	Kristiansands Stads-													
	fysikat	8	1	-	-	-	-	-	1	2	-	4	-	-

f. Mæslinger (Forts.).

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
	Vanse (Bygder).....	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Flekkefjord:													
	Flekkefjord By.....	83	10	36	37	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder.....	25	10	2	3	7	1	1	1	-	-	-	-	-
XI.	Sogndal (Bygder).....	7	-	-	1	-	-	4	1	-	-	-	1	-
	Egersund (By).....	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Sandnes (—).....	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Stavanger Statsfysikat	389	-	-	-	-	-	-	-	-	4	40	118	227
	Sand.....	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1
XII.	Tysnes.....	3	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-
	Ytre Hardanger.....	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
	Voss.....					Spredte Tilfælde.								
	Søndre Midthordland	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	17
	Alversund.....	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	16
	Lindaas.....	28	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	15	1
XIII.	Bergen By.....	2 110	1	3	2	5	16	33	32	15	24	302	844	833
XIV.	Sogndal.....	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	10
	Gulen.....	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	4
	Kirkebo.....	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
	Indre Søndfjord.....	19	1	6	9	-	-	-	3	-	-	-	-	-
	Kinn (Bygder).....	25	-	5	12	4	1	2	-	1	-	-	-	-
	Ytre Nordfjord.....	105	25	32	28	10	3	1	5	-	-	-	-	1
	Nordfjordeidet.....				Epidemisk.								Epidemisk.	
	Gløppen.....	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
XV.	Vestre Søndmør.....					Almindelig udbredt.								
	Nordre —						3	3	6	3	1	-	-	-
	Aalesund By.....	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Sundalen.....	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
XVI.	Trondhjems Statsfysik.	3	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-
	Røros.....	4	-	-	-	-	-	1	3	-	-	-	-	-
	Opdal.....	2	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-
	Orkedalen.....	36	2	4	10	8	2	7	-	1	-	-	1	1
	Hevne.....	3	-	-	-	-	1	-	-	2	-	-	-	-
	Ytre Fosen.....	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Indre —.....	2	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
	Nordre —.....	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
XVII.	Levanger (Bygder)...	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
XVIII.	Gildeskaal.....	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Skjerstad.....	4	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

g. Difteri og Strubehoste. (*Diphtheria, Croup*).

I.	Kristiania By.....	313	36	25	22	14	20	22	21	20	19	55	28	31
II.	Aker.....	44	5	4	4	1	4	2	9	7	2	1	2	3
	Ullensaker.....	24	1	1	-	-	3	-	1	4	6	4	4	-

78. Differi og Strubehoste (Forts.).

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	
	Distrikt.														
VIII.	Ringebu	6	-	-	1	-	-	2	-	-	3	-	-	-	
	Lesje	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Skien:														
	Skien By	5	1	-	-	1	-	-	-	-	1	-	2	-	
	Porsgrund —	6	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	3	-	
	Brevik —	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Bygder	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Kragerø:														
	Kragerø By	2	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	
	Langesund —	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Bygder	3	-	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	
Hollen	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Sauland	3	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-		
IX.	Østre Nedenes:														
	Østerrisør By	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
	Tvedestrand —	7	-	-	-	-	-	3	3	1	-	-	-	-	
	Bygder	42	4	1	1	6	2	4	9	8	2	3	2	-	
	Vestre Nedenes:														
	Arendal By	13	-	-	-	-	-	1	-	8	-	2	2	-	
	Grimstad —	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Lillesand —	2	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	
	Bygder	24	2	-	1	-	-	1	-	4	6	3	6	1	
Aamli	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	6		
Evje	12	9	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
X.	Kristiansands Stads-														
	fysikat	25	4	6	-	-	8	1	-	-	2	-	2	2	
	Oddernes:														
	Mandal By	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	
	Bygder	10	-	-	-	-	3	-	1	-	-	1	1	4	
	Undal	2	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	
	Lyngdal	6	1	-	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Vanse:														
	Farsund By	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	
	Bygder	54	27	7	13	6	1	-	-	-	-	-	-	-	
	Flekkefjord:														
Flekkefjord By	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1		
Bygder	13	9	2	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-		
XI.	Egersund:														
	Egersund By	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Bygder	10	-	3	2	-	-	-	5	-	-	-	-	-	
	Sandnes:														
	Sandnes By	3	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	
	Bygder	7	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	4	1	
	Stavanger Stadsfysikat	60	7	11	9	4	4	5	3	3	-	6	-	8	
	— Distrikt ...	5	4	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	
	Finnø	7	3	-	-	-	-	1	-	2	-	1	-	-	
	Sand	41	15	8	3	2	1	11	-	-	-	-	1	-	
	Karmøen:														
	Kopervik By	4	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	2	-	
	Bygder	22	2	-	1	-	-	-	3	-	2	1	8	5	
	Haugesund:														
Haugesund By	47	7	2	5	8	4	4	1	3	5	2	4	2		
Bygder	12	-	1	2	3	1	1	3	-	-	-	1	-		

g. Difteri og Strubehoste (Forts.).

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	
Distrikt.															
XII.	Sveen	9	-	-	-	4	-	-	4	1	-	-	-	-	
	Ytre Søndhordland ...	47	2	-	-	-	-	-	-	-	2	11	19	13	
	Tysnes	7	-	-	1	-	-	-	-	1	4	-	1	-	
	Indre Hardanger	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Ytre —	1	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	1	
	Voss	3	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	1	-	
	Søndre Midthordland ..	10	1	1	-	-	-	1	3	2	2	-	-	-	
	Nordre —	21	10	-	-	3	-	-	-	-	3	-	-	-	
	Osterøen	11	-	-	-	1	2	5	1	-	-	2	-	-	
Lindaas	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
XIII.	Bergen By	28	7	2	6	-	3	1	4	-	1	1	1	2	
XIV.	Sogndal	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Gulen	3	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	
	Kirkebø	2	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	
	Ytre Søndfjord	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	— Nordfjord	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	7	
Indviken	9	4	2	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-		
XV.	Vestre Søndmør	3	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	
	Indre —	6	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	3	2	
	Østre —	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	
	Ørskog	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	
	Nordre Søndmør:														
	Aalesund By	15	7	2	1	-	1	-	-	2	-	2	-	-	
	Bygder	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Ytre Romsdal	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	
	Søndre Nordmør:														
Kristiansund By ...	8	-	-	-	5	-	-	-	-	-	1	1	1		
Nordre Nordmør	13	-	-	-	-	-	-	-	11	2	-	-	-		
XVI.	Trondhjems Stadsfysik.	136	3	1	7	14	15	15	4	-	5	26	15	31	
	Strinden	6	-	2	-	-	-	-	-	2	-	-	-	2	
	Selbu	6	-	-	-	-	1	-	-	-	-	3	2	-	
	Røros	19	5	1	4	1	-	1	2	1	-	-	2	2	
	Guldalen	25	-	-	2	1	1	-	-	3	2	1	13	2	
	Opdal	6	-	-	2	-	3	-	-	-	-	-	1	-	
	Orkedalen	86	19	2	1	12	4	14	5	1	6	14	7	1	
	Hitteren	4	2	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	
	Hevne	7	-	-	-	-	-	1	4	2	-	-	-	-	
	Ytre Fosen	5	3	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	
	Indre —	32	11	4	10	-	2	-	2	-	-	-	1	2	
	Nordre —	22	-	5	7	-	2	-	-	-	-	-	1	7	
	XVII.	Stjørdalen	27	2	4	5	-	9	3	1	1	-	-	2	-
		Frosten	17	10	2	1	-	-	-	-	-	1	2	-	1
Levanger (Bygder) ...		2	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
Inderøen		3	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	1	-	
Stenkjær (By)		3	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	
Grong		4	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	2	-	
Namsos (By)		3	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	
Kolvereid	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-		
XVIII.	Brønnø	4	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	1	-	
	Alstahaug	12	2	2	3	1	2	1	-	-	-	-	1	-	

g. Difteri og Strubehoste (Forts.).

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
	Ranen	20	4	-	1	-	1	2	2	6	-	-	4	-
	Gildeskaal	13	-	-	-	1	-	-	-	1	2	7	1	1
	Bodø:													
	Bodø By	8	-	5	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-
	Folden	4	-	-	-	-	1	-	1	1	-	1	-	-
	Hammerø	2	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-
	Lødingen	27	-	1	3	10	4	3	-	-	-	2	1	3
	Ofofen	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
	Buksnes	21	6	5	2	2	-	-	4	-	-	-	1	1
	Østlofoten	22	2	6	-	10	3	-	1	-	-	-	-	-
	Hadsel	38	9	3	5	2	1	2	-	-	3	-	1	12
	Sortland	22	11	-	4	4	-	-	1	1	1	-	-	-
	Under Lofotfisket	20	4	7	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XIX.	Trondenes	32	11	4	2	1	1	-	4	3	2	1	3	-
	Ibbestad	13	-	-	2	-	1	-	2	2	5	-	1	-
	Tranø	5	2	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-
	Lenviken	26	-	1	-	6	9	5	1	-	-	4	-	-
	Maalselven	6	-	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-
	Balsfjorden	8	-	1	-	-	1	1	-	3	-	2	-	-
	Tromsø:													
	Tromsø By	29	6	6	3	2	5	2	-	-	2	1	1	1
	Bygder	37	-	4	5	1	-	8	8	6	2	2	1	-
	Lyngen	7	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Karlsø	31	-	1	6	1	2	7	-	10	3	-	-	1
	Skjervø	64	-	-	-	-	-	3	7	12	10	16	6	10
XX.	Alten	2	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
	Hammerfest (By)	8	2	2	-	-	-	-	-	1	1	1	1	-
	Lebesby	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Tanen	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Vardø (By)	5	-	-	1	-	1	1	-	-	-	-	1	1
	Vadsø (Bygder)	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1

h. Kighoste (*Tussis convulsiva*).

I.	Kristiania By	2080	154	80	172	346	263	185	149	146	118	132	181	154
II.	Aker	489	4	3	15	86	77	72	52	40	25	28	34	53
	Ullensaker	276	2	-	28	65	25	37	23	8	23	27	27	11
	Høland	7	-	-	-	-	4	1	2	-	-	-	-	-
	Follo:													
	Drøbak By	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Bygder	24	1	-	-	-	-	10	3	4	-	2	4	-
III.	Eidsberg	103	1	-	-	-	7	12	4	5	8	10	26	30
	Moss:													
	Moss By	409	-	-	-	1	-	-	-	6	13	78	142	169
	Bygder	19	-	-	-	-	-	4	-	3	-	4	4	4
	Sarpsborg:													
	Sarpsborg By	61	1	-	-	-	-	4	19	8	5	12	12	-
	Fredrikstad	123	2	4	11	12	18	17	11	18	13	11	5	1
	Bygder	225	9	31	23	13	14	15	18	12	24	24	29	13
	Hvaler:													
	Fredrikshald By	279	39	49	64	31	16	25	21	16	-	1	6	11
	Bygder	47	2	2	16	13	5	2	2	1	2	-	-	2

h. Kighoste (Forts.).

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
	Kviteseid	19	2	-	3	-	3	-	-	8	-	-	3	-
	Laardal	101	-	-	1	-	2	5	48	14	18	7	3	3
IX.	Østre Nedenes (Bygder)	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Vestre —													
	Grimstad By	7	2	2	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Lillesand —	12	-	-	-	-	-	-	1	-	2	6	2	1
	Bygder	91	3	4	3	7	1	7	-	13	8	5	14	26
	Aamli	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Evje	20	-	-	-	-	4	4	2	1	-	-	3	6
Sætersdalen	9	-	-	-	-	-	5	-	3	1	Alm. i hele Distriktet			
X.	Kristiansands Stads-													
	fysikat	124	14	19	15	11	10	22	10	8	8	3	3	1
	Oddernes:													
	Mandal By	55	6	11	5	6	8	8	5	2	-	3	1	-
	Bygder	62	14	8	9	10	7	5	3	2	2	2	-	-
	Undal	84	4	7	2	11	11	22	9	8	4	4	2	-
	Lyngdal	3	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-
	Vanse:													
	Farsund By	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	Alm.	2
	Flekkefjord:													
Flekkefjord By	14	2	-	-	-	-	-	1	11	-	-	-	-	
Bygder	7	2	1	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
XI.	Egersund (By)	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	6
	Sandnes (By)	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
	Stavanger Stadsfysikat	197	8	4	7	4	1	4	1	14	20	32	102	
	— Distrikt	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	3	2
	Finne	3	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	-
	Sand	57	-	-	-	-	-	-	18	21	4	9	4	1
	Karmøen (Bygder) ...	6	-	-	-	-	-	-	3	2	-	1	-	-
	Haugesund:													
Haugesund By	109	1	18	25	17	27	11	5	4	1	-	-	-	
Bygder	19	-	-	-	1	5	2	2	4	2	1	2	-	
XII.	Indre Søndhordland...	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-
	— Hardanger	29	-	-	-	-	-	-	8	1	1	7	9	3
	Søndre Midthordland .	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
	Nordre —	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XIII.	Bergen By	423	3	2	3	9	8	15	15	33	39	58	99	139
XIV.	Gulen	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
	Kirkebø	15	-	-	-	-	2	-	-	-	8	-	4	1
XV.	Vestre Søndmør	20	6	2	8	4	-	-	-	-	-	-	-	-
	Østre —	9	7	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-
	Ørskog	7	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
	Nordre Søndmør:													
	Aalesund By	3	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-
	Bygder	20	-	-	-	-	9	9	2	-	-	-	-	-
	Ytre Romsdal:													
	Molde By	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Bygder	57	-	2	1	14	7	4	8	10	3	4	1	3	

h. Kighoste (Forts.). i. Lungebetændelse.

Tabel XI. (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
XX.	Tromsø:													
	Tromsø By	84	40	18	14	9	1	2	-	-	-	-	-	-
	Bygder	8	3	1	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Lyngen	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Karlsø	11	2	1	3	4	-	-	1	-	-	-	-	-
XX.	Hammerfest:													
	Hammerfest By	13	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	11	1
	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-

i. Lungebetændelse (*Pneumonia*).

I.	Kristiania By	1079	69	54	87	86	214	136	67	65	66	75	63	97
II.	Aker	151	7	12	14	17	25	19	9	7	12	7	7	15
	Ullensaker	170	23	14	22	18	24	12	5	8	6	14	13	11
	Høland	43	6	5	11	2	5	2	3	-	3	2	3	1
	Follo:													
	Drøbak By	11	4	-	1	-	1	1	-	1	-	1	1	1
Son og Hølen Byer	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
Bygder	62	6	5	13	3	11	-	-	1	6	4	7	6	
III.	Eidsberg	73	4	6	8	7	6	4	4	1	3	3	10	17
	Moss:													
	Moss By	117	2	11	6	16	14	10	3	5	6	12	11	21
	Bygder	80	13	14	4	7	12	5	3	2	3	6	4	7
	Sarpsborg:													
	Sarpsborg By	47	8	7	6	7	4	6	-	1	1	2	-	5
	Fredrikstad —	109	17	12	16	19	14	5	3	1	3	3	5	11
	Bygder	223	32	30	32	29	33	16	5	1	3	8	18	16
	Hvaler:													
	Fredrikshald By ...	89	11	8	6	10	20	5	5	2	4	4	6	8
Bygder	44	6	4	7	3	8	1	2	1	3	3	3	3	
IV.	Drammen:													
	Drammen By	99	11	9	10	12	11	5	5	7	3	10	6	10
	Holmsbu —	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	39	5	2	4	3	6	2	2	1	-	6	5	3
	Ringerike:													
	Hønefoss By	28	8	5	-	-	3	-	-	-	-	1	3	8
	Bygder	136	3	18	15	16	26	14	8	3	4	5	8	16
	Modum	169	17	20	35	29	20	6	9	7	5	9	7	5
	Nes	8	-	-	4	1	2	-	-	-	1	-	-	-
	Aal	4	-	-	1	-	1	1	-	-	-	-	-	1
	Sandsvær:													
	Kongsberg By	60	5	5	10	9	9	6	3	2	1	4	3	3
	Bygder	36	2	6	6	8	5	4	1	-	1	1	2	-
Rollag	6	-	1	2	-	1	1	-	-	-	-	1	-	
V.	Tønsberg:													
	Tønsberg By	33	1	6	4	6	3	-	-	2	1	1	4	5
	Horten —	41	2	5	2	3	5	20	1	-	-	2	-	1
	Aasgaardstrand — ..	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	138	16	15	27	15	16	8	4	3	5	6	14	9

i. Lungebetændelse (Forts.).

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
	Hof:													
	Holmestrand By....	12	1	1	-	-	2	1	-	-	1	4	-	2
	Svelviken —.....	2	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-
	Bygder.....	44	5	8	3	7	5	4	2	-	2	-	3	5
	Larvik:													
	Larvik By.....	47	7	6	11	5	4	1	2	-	-	4	5	2
	Sandefjord —.....	34	2	5	5	3	8	4	1	1	-	-	2	3
	Bygder.....	36	10	3	5	1	3	3	3	2	-	2	2	2
VI.	Solør og Odalen.....	63	3	5	8	9	8	2	10	1	1	4	7	5
	Hedemarken:													
	Hamar By.....	36	4	4	2	3	3	2	3	1	1	5	4	4
	Bygder.....	205	16	23	16	20	25	7	10	8	9	15	25	31
	Søndre Østerdalen....	83	6	14	12	7	8	2	-	5	-	9	7	13
	Trysil.....	24	-	-	3	4	4	1	3	1	1	3	3	1
	Rendalen.....	29	2	3	3	1	3	2	1	-	1	2	6	5
	Tønset.....	47	8	3	3	8	8	4	2	1	2	4	1	3
VII.	Hadeland og Land...	217	28	25	22	20	25	17	7	10	13	12	15	23
	Søndre Valdres.....	26	10	1	2	2	2	1	2	1	-	1	-	4
	Nordre —.....	33	4	8	5	4	5	3	1	-	-	1	2	-
	Toten:													
	Gjøvik By.....	21	3	6	3	2	3	-	-	-	-	1	1	2
	Bygder.....	128	3	10	20	27	17	13	9	2	4	7	9	7
	Faaberg:													
	Lillehammer By....	15	2	2	2	-	2	-	2	-	1	1	-	3
	Bygder.....	59	7	12	12	6	10	2	1	-	2	2	4	1
	Ringebu.....	32	3	6	8	3	3	3	1	1	-	2	1	1
	Lom.....	80	9	6	11	13	-	5	11	4	5	5	7	4
	Lesje.....	17	-	-	-	2	1	1	2	2	2	3	-	4
VIII.	Skien:													
	Skien By.....	71	10	6	5	9	11	18	4	-	2	1	3	2
	Porsgrund —.....	72	8	7	3	5	11	12	6	2	1	2	2	13
	Brevik —.....	11	3	2	-	2	2	1	-	-	-	-	1	-
	Bygder.....	114	14	16	17	16	16	18	3	1	-	3	6	4
	Kragerø:													
	Kragerø By.....	25	3	2	9	3	2	-	-	-	-	-	1	5
	Langesund —.....	5	2	-	1	-	-	-	-	-	2	-	-	-
	Stathelle —.....	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder.....	98	15	14	17	19	9	12	3	2	1	1	1	4
	Hollen.....	39	4	-	1	8	5	2	2	1	4	2	2	8
	Sauland.....	45	7	9	8	8	5	1	2	-	1	1	1	2
	Kviteseid.....	46	11	9	8	3	4	-	1	-	3	3	-	4
	Laardal.....	44	10	5	7	2	10	3	3	1	-	1	-	2
	Tinn.....	44	10	4	11	8	7	-	-	-	1	1	2	-
IX.	Østre Nedenes:													
	Østerrisør By....	15	-	1	-	-	-	2	-	1	-	3	2	6
	Tvedestrand —....	16	1	-	1	1	3	5	3	-	-	1	-	1
	Bygder.....	100	8	12	6	3	13	9	7	6	4	5	8	19
	Vestre Nedenes:													
	Arendal By.....	28	-	3	7	-	2	-	5	-	1	2	-	8
	Grimstad —.....	23	4	-	-	1	2	-	2	-	2	1	5	6
	Lillesand —.....	17	1	1	-	-	2	1	2	-	2	1	3	4
	Bygder.....	92	8	8	4	7	10	3	7	2	7	5	9	22

i. Lungebetændelse (Forts.).

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
	Aamli	8	-	-	1	4	-	-	-	-	1	-	-	2
	Evje	13	-	1	1	2	2	2	-	-	1	-	1	3
	Sætersdalen	2	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
X.	Kristiansands Stads- fysikat	190	13	16	29	36	33	19	8	2	9	6	17	2
	Oddernes:													
	Mandal By	22	4	2	2	1	2	1	2	1	1	2	2	2
	Bygder	67	13	7	14	1	4	3	5	4	2	3	6	5
	Undal	26	3	3	5	4	6	1	-	-	-	-	3	1
	Lyngdal	17	3	2	2	2	2	3	-	1	1	1	-	-
	Vanse:													
	Farsund By	4	-	2	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-
	Bygder	15	-	3	2	2	1	2	1	-	-	2	-	2
	Flekkefjord:													
	Flekkefjord By	6	1	1	-	1	-	2	-	-	-	-	-	1
	Bygder	24	1	-	1	-	6	1	-	1	-	1	2	11
XI.	Sogndal:													
	Sogndal By	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	Bygder	9	-	-	2	1	2	1	-	-	-	1	-	2
	Egersund:													
	Egersund By	29	2	2	-	2	4	2	3	-	-	1	2	11
	Bygder	38	5	-	7	4	3	1	-	-	2	4	4	8
	Sandnes:													
	Sandnes By	19	1	1	2	2	1	2	-	-	5	-	2	3
	Bygder	37	-	4	4	5	8	2	-	1	6	1	2	4
	Stavanger Stadsfysikat	246	13	16	36	28	31	29	17	4	13	11	14	34
	— Distrikt	6	1	1	2	-	1	-	-	-	-	-	1	-
	Finnø	21	-	-	-	6	4	2	2	1	1	-	3	2
	Sand	29	-	3	6	5	3	5	2	-	-	-	2	3
	Karmøy:													
	Skudeneshavn By ..	5	1	1	-	1	-	-	2	-	-	-	-	-
	Kopervik	3	-	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-
	Bygder	61	7	3	5	5	5	3	7	3	-	7	8	8
	Haugesund:													
	Haugesund By	66	2	5	6	10	12	4	4	5	2	3	-	13
	Bygder	32	4	5	2	3	4	2	-	-	2	2	2	6
XII.	Svein	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Indre Søndhordland ..	8	-	-	2	2	1	-	1	-	-	-	2	-
	Ytre	10	-	1	2	2	2	-	-	1	-	-	2	-
	Tysnes	36	4	5	7	2	3	7	2	1	2	2	1	-
	Indre Hardanger	15	-	2	2	2	3	-	-	1	1	2	1	1
	Ytre	20	2	2	1	5	3	1	-	-	-	2	1	3
	Voss	94	7	8	12	10	11	6	8	5	-	5	15	7
	Søndre Midthordland ..	52	4	3	13	7	3	-	3	-	1	3	2	13
	Nordre	15	1	1	5	5	-	-	-	-	3	-	-	-
	Osterøy	19	3	2	3	3	-	5	1	1	-	1	-	-
	Alversund	34	2	5	4	6	3	2	1	2	-	2	2	5
	Lindaas	30	1	3	2	3	-	4	1	-	2	2	6	6
XIII.	Bergen By	721	116	114	81	45	53	39	17	25	30	42	65	94
XIV.	Lærdal	17	-	3	3	1	-	-	-	-	-	2	2	6
	Lyster	17	1	2	2	4	1	1	2	1	-	-	1	2

i. Lungebetændelse (Forts.).

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
	Sogndal	24	2	-	5	4	5	1	1	1	1	1	2	1
	Vik	53	5	7	3	6	9	2	4	-	1	2	4	10
	Gulen	39	1	3	6	7	6	1	1	2	-	4	2	8
	Kirkebo	13	2	-	-	1	-	-	1	1	-	3	3	2
	Ytre Søndfjord	20	-	-	3	1	2	1	2	-	-	2	1	8
	Indre —	24	4	3	7	1	2	4	-	-	1	1	1	1
	Kinn (Bygder)	20	2	4	4	4	3	3	-	1	1	1	-	1
	Ytre Nordfjord	29	1	3	4	2	1	3	-	1	2	4	1	7
	Nordfjordeidet	23	3	3	3	2	2	-	-	-	-	3	3	4
	Gloppen	88	3	8	10	7	10	8	8	8	8	3	5	10
	Indviken	22	4	4	3	-	-	3	2	-	-	2	1	3
XV.	Vestre Søndmør	37	5	8	8	7	-	2	1	-	-	2	1	3
	Indre —	15	-	2	2	-	1	-	1	-	2	1	2	4
	Østre —	31	-	1	3	2	6	2	3	1	2	5	2	4
	Ørskog	40	5	3	3	5	5	2	1	2	1	4	4	5
	Nordre Søndmør:													
	Aalesund By	123	11	11	18	4	12	9	7	6	7	11	9	18
	Bygder	61	7	4	9	14	7	5	4	1	2	1	4	3
	Ytre Romsdal:													
	Molde By	7	-	-	-	2	1	2	-	-	-	1	-	1
	Bygder	101	7	4	9	23	14	7	1	4	2	7	9	14
	Indre Romsdal	46	4	2	10	6	8	3	-	-	1	2	3	7
	Søndre Nordmør:													
	Kristiansund By ...	146	18	27	15	14	17	9	7	5	6	8	10	10
	Bygder	51	7	12	21	10	1	-	-	-	-	-	-	-
	Sundalen	32	5	2	3	7	6	1	1	1	3	1	2	-
	Surendalen	73	8	6	12	4	17	4	3	1	3	5	7	3
	Nordre Nordmør	73	8	7	15	10	12	4	4	-	1	1	5	6
XVI.	Trondhjems Stadsfysik.	211	22	28	40	25	19	11	11	8	1	7	17	22
	Strinden	35	5	3	4	1	2	3	-	2	1	4	7	3
	Selbu	25	10	3	1	5	2	1	-	-	1	-	-	2
	Roros	65	6	3	9	9	10	11	2	-	1	4	9	1
	Guldalen	94	5	8	11	15	14	5	8	3	-	4	7	14
	Opdal	32	2	3	3	6	5	4	2	-	-	2	2	3
	Orkedalen	203	31	15	26	31	28	14	4	7	3	16	18	10
	Hitteren	46	6	8	6	6	3	7	2	1	1	1	2	3
	Hevne	76	3	4	14	15	13	7	9	2	2	3	2	2
	Ytre Fosen	93	30	14	17	8	8	5	1	1	1	2	2	4
	Indre —	56	3	5	18	16	5	1	2	-	-	2	1	3
	Nordre —	55	9	3	3	5	2	7	2	-	1	1	5	16
XVII.	Stjørdalen	36	5	-	8	9	2	2	-	1	3	1	1	4
	Frosten	17	11	-	2	-	-	-	1	-	-	-	1	2
	Levanger:													
	Levanger By	12	1	1	3	1	2	1	-	-	1	1	-	1
	Bygder	102	7	7	19	22	21	6	3	-	3	3	4	7
	Inderøen	72	6	5	13	6	2	9	1	3	1	6	7	13
	Stenkjær:													
	Stenkjær By	11	2	-	2	-	5	-	1	-	-	1	-	-
	Bygder	63	7	6	7	11	9	7	4	3	-	1	4	4
	Grong	11	-	1	1	-	3	1	-	1	2	1	1	-
	Namsos:													
	Namsos By	25	1	1	2	2	1	7	4	2	2	2	-	1
	Bygder	20	3	3	1	3	2	-	1	-	1	3	-	3

i. Lungebetændelse (Forts.).

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	
Distrikt.															
XVIII.	Fosnes	11	-	-	1	1	2	2	-	-	-	2	-	3	
	Kolvereid	65	4	4	11	8	13	6	4	-	1	6	4	4	
	Vikten	45	-	3	1	8	9	6	6	2	-	1	2	7	
	Brønnø	22	6	-	3	2	1	-	2	2	1	-	-	5	
	Alstahaug	43	3	2	3	1	13	2	8	-	4	-	4	3	
	Vefsen:														
	Mosjøen By	5	-	2	-	-	1	-	-	-	-	1	1	-	
	Bygder	8	1	-	-	1	-	5	-	-	-	-	1	2	
	Ranø	62	-	3	6	15	15	7	1	2	1	4	2	6	
	Lurø	32	2	1	3	6	1	7	2	3	-	-	3	4	
	Gildeskaal	13	1	-	-	2	1	1	1	1	1	2	2	1	
	Bodø:														
	Bodø By	70	7	7	3	2	9	6	4	3	3	9	5	12	
	Bygder	16	2	-	1	2	1	2	1	-	-	4	3	-	
	Folden	21	-	-	1	-	8	9	-	-	-	-	1	2	
	Skjerstad	47	1	2	2	2	6	8	3	3	6	5	2	7	
	Steigen	3	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
	Hammerø	3	1	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	
	Lødingen	10	1	1	-	1	3	-	-	1	-	-	3	-	
	Ofoten	17	3	-	1	3	4	2	-	1	-	1	1	1	
	Flakstad	14	2	2	3	2	1	-	1	-	-	-	1	2	
	Buksnes	69	3	6	5	7	18	10	6	4	2	2	3	3	
	Østlofoten	19	-	1	2	4	5	-	3	-	-	-	2	2	
Hadsel	53	4	3	5	9	9	4	4	-	2	5	7	6		
Sortland	34	2	4	9	7	2	2	1	1	2	-	-	4		
Under Lofotfisket	62	2	14	34	11	1	-	-	-	-	-	-	-		
XIX.	Trondenes	53	5	4	6	4	7	6	3	3	3	4	3	5	
	Ibbestad	29	3	3	3	3	7	2	1	-	1	2	3	1	
	Tranø	6	1	-	1	2	1	1	-	-	-	-	-	-	
	Berg	8	-	-	-	-	1	2	-	3	-	2	-	-	
	Lenviken	14	-	-	2	5	1	-	-	-	1	-	2	3	
	Maalselven	6	-	1	-	1	-	1	-	1	-	-	-	2	
	Balsfjorden	14	3	-	-	2	1	2	-	-	1	1	-	4	
	Tromsø:														
	Tromsø By	40	2	3	4	10	8	7	3	-	2	-	-	1	
	Bygder	3	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	1	-	
	Lyngen	12	-	-	-	2	-	1	3	2	1	2	-	1	
	Karlsø	7	-	-	1	2	-	2	1	1	-	-	-	-	
	Skjervø	12	1	-	1	-	1	6	-	1	2	-	-	-	
XX.	Alten	10	-	-	6	-	1	-	1	-	1	-	1	-	
	Loppen	2	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	
	Hammerfest:														
	Hammerfest By	22	2	1	2	4	3	3	1	3	-	1	2	-	
	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	
	Maasø	9	-	1	2	3	2	-	-	-	-	1	-	-	
	Kistrand	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Tanen	9	1	1	-	-	5	1	-	-	-	1	-	-	
	Vardø:														
	Vardø By	44	2	2	4	6	11	9	3	4	1	-	-	2	
	Bygder	12	-	1	-	3	2	4	-	1	1	-	-	-	
Vadsø:															
Vadsø By	8	-	1	3	-	1	1	1	-	1	-	-	-		
Bygder	4	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-		
Sydvaranger	11	-	-	1	2	1	4	-	1	-	-	2	-		

k. Influenza.

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
I.	Kristiania By	800	158	261	226	45	30	17	2	11	3	6	16	25
II.	Aker	253	37	54	74	29	15	6	2	9	3	-	11	13
	Ullensaker	184	24	53	39	31	20	5	4	1	2	2	1	2
	Høland	41	9	6	16	1	5	-	-	-	1	2	-	1
	Follo:													
	Drøbak By	15	-	3	6	-	-	-	-	-	-	-	-	6
	Son og Hølen Byer.	3	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
	Bygder	71	12	10	6	3	6	1	5	3	4	5	12	4
III.	Eidsberg	11	-	3	4	2	-	-	-	-	-	2	-	-
	Moss:													
	Moss By	87	4	28	33	7	5	-	-	-	-	3	5	2
	Bygder	22	1	5	10	4	-	-	-	-	-	-	2	-
	Sarpsborg:													
	Sarpsborg By	59	6	9	11	11	7	2	1	-	6	2	1	3
	Bygder	57	17	4	16	4	4	1	1	1	-	1	5	3
	Hvaler:													
	Fredrikshald By	221	41	37	76	17	9	3	-	-	2	1	26	9
	Bygder	58	16	20	2	2	6	2	-	-	-	2	3	5
IV.	Drammen:													
	Drammen By	341	62	88	67	19	11	3	-	1	-	1	39	50
	Holmsbu —	3	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	24	8	5	5	2	-	-	1	-	1	1	-	1
	Ringerike:													
	Hønefoss By	153	27	37	27	9	12	4	-	-	1	2	13	21
	Bygder	385	54	77	80	40	30	19	13	8	1	3	12	54
	Modum	166	43	61	42	11	1	-	2	-	-	-	-	6
	Aal	36	2	2	6	7	10	9	-	-	-	-	-	-
	Sandsvær:													
	Kongsberg By	142	43	56	12	2	5	-	-	-	-	-	10	14
	Bygder	90	17	30	12	11	4	4	2	2	2	1	4	1
	Rollag	17	4	5	3	4	1	-	-	-	-	-	-	-
V.	Tønsberg:													
	Tønsberg By	44	22	12	4	-	-	-	-	-	-	-	2	4
	Horten —	64	9	15	30	10	-	-	-	-	-	-	-	-
	Aasgaardstrand By	5	2	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	76	21	14	19	7	7	-	1	-	-	-	2	5
	Hof:													
	Holmestrand By	8	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	4
	Svelviken —	11	2	2	5	1	-	-	-	-	-	-	-	1
	Bygder	42	4	10	13	4	1	-	-	-	-	-	-	9
	Larvik:													
	Larvik By	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Sandefjord By	7	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
	Bygder	11	3	2	-	-	-	1	-	-	-	-	3	2
VI.	Soler og Odalen:													
	Kongsvinger By	21	2	7	7	2	2	-	-	-	-	-	-	1
	Bygder	98	1	27	33	20	7	-	-	-	-	2	-	8
	Hedemarken:													
	Hamar By	18	-	5	4	7	2	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	427	25	53	163	41	26	15	9	16	5	7	27	40
	Søndre Østerdalen	15	3	2	3	4	2	-	1	-	-	-	-	-

k. Influenza (Forts.).

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Tryssil	9	3	1	1	3	1	-	-	-	-	-	-	-
	Rendalen	115	10	27	17	8	9	7	11	6	3	3	5	9
	Tønsset	29	11	7	6	1	1	1	-	2	-	-	-	-
VII.	Hadeland og Land ...	226	30	38	30	19	13	9	-	1	8	21	33	24
	Søndre Valdres	35	5	3	12	-	3	-	4	-	2	2	1	3
	Nordre —	36	13	5	12	3	-	-	-	-	-	-	3	-
	Toten:													
	Gjøvik By	57	-	17	5	10	17	8	-	-	-	-	-	-
	Bygder	128	30	30	17	17	12	22	-	-	-	-	-	-
	Faaberg:													
	Lillehammer By ...	14	4	6	1	-	-	-	-	-	1	-	2	-
	Bygder	60	10	11	7	13	6	2	-	1	3	2	1	4
	Ringebu	17	11	3	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-
	Lom	29	1	2	-	4	8	5	2	-	-	-	-	7
	Lesje	25	4	3	1	3	5	4	-	-	-	1	-	4
VIII.	Skien:													
	Skien By	338	58	54	12	-	-	154	60	-	-	-	-	-
	Porsgrund —	21	8	2	2	4	2	-	-	-	-	-	-	3
	Brevik —	20	-	-	-	-	-	-	16	4	-	-	-	-
	Bygder	233	24	17	6	6	4	83	92	1	-	-	-	-
	Kragerø:													
	Kragerø By	28	3	4	11	6	4	-	-	-	-	-	-	-
	Langesund	37	10	12	2	-	-	-	10	-	-	2	-	1
	Stathelle —	5	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-
	Bygder	125	-	1	2	6	-	-	78	1	29	4	4	-
	Hollen	65	3	6	11	13	4	1	11	2	10	1	1	2
	Sauland	27	1	1	1	-	-	3	10	4	6	-	1	-
	Kviteseid	31	2	6	13	4	2	2	2	-	-	-	-	-
	Laardal	30	5	1	11	6	2	-	2	-	-	1	1	1
	Tinn	7	-	-	3	4	-	-	-	-	-	-	-	-
IX.	Østre Nedenes:													
	Østerrisør By	71	32	5	5	4	6	-	-	-	-	-	8	11
	Tvedestrand —	32	3	6	12	9	2	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	106	21	13	15	20	9	6	4	4	5	2	3	4
	Vestre Nedenes:													
	Arendal By	21	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Grimstad —	79	1	5	12	10	12	1	2	-	-	4	7	25
	Lillesand —	13	5	-	2	3	2	1	-	-	-	-	-	-
	Bygder	166	18	19	18	27	11	8	2	2	3	10	21	27
	Aamli	23	2	3	8	5	-	3	1	-	-	-	1	-
	Evje	30	6	3	10	6	1	-	-	-	-	-	-	4
X.	Kristiansands Stads-													
	fysikat	61	3	16	26	9	-	-	-	-	-	-	2	5
	Oddernes:													
	Mandal By	41	17	13	9	-	-	-	-	-	-	-	-	2
	Bygder	20	4	3	5	2	3	1	2	-	-	-	-	-
	Undal	6	1	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Lyngdal	39	3	4	8	5	5	5	2	1	2	1	3	-
	Vanse (Bygder)	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Flekkefjord:													
	Flekkefjord By ...	19	-	-	-	-	-	-	-	13	-	-	-	4
	Bygder	28	3	1	1	3	4	3	-	-	-	5	2	4

k. Influenza (Forts.).

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	
Distrikt.															
XI.	Sogndal:														
	Sogndal By	10	4	-	3	-	1	2	-	-	-	-	-	-	
	Bygder	9	2	3	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	
	Egersund:														
	Egersund By	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	
	Bygder	10	-	4	3	1	-	-	-	-	-	-	-	2	
	Sandnes:														
	Sandnes By	10	1	2	2	2	-	2	-	-	-	-	-	-	1
	Bygder	21	6	6	2	-	-	-	-	-	1	2	3	1	1
	Stavanger Stadsfysikat	214	33	66	47	11	19	5	9	6	3	1	4	10	
	Finnø	3	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Sand	6	1	-	3	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-
	Karmøen:														
	Skudeneshavn By ..	9	-	1	1	-	2	-	-	-	-	-	-	1	4
	Kopervik	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	21	3	4	2	-	2	-	1	1	1	1	1	1	6
	Haugesund:														
Haugesund By	76	16	17	21	5	4	1	-	3	2	2	2	2	3	
Bygder	17	1	2	-	3	3	-	-	1	2	-	1	4	4	
XII.	Sveen	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Indre Søndhordland...	10	-	2	-	3	-	-	2	-	-	-	3	-	
	Tysnes	13	5	3	-	2	-	-	-	-	-	2	-	1	
	Indre Hardanger	1	-	alm.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
	Ytre —	22	-	10	5	7	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Voss														
	Søndre Midthordland .	22	-	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Nordre —	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Osterøen	23	7	7	8	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Alversund	61	20	24	9	5	3	-	-	-	-	-	-	-	-
	Lindaas	23	7	7	-	1	1	1	3	1	-	1	1	-	
	XIII.	Bergen By	1 002	376	392	179	28	5	2	-	4	-	-	8	8
XIV.	Lærdal	88	2	4	21	20	18	9	2	3	2	4	2	1	
	Lyster	31	2	5	2	5	17	-	-	-	-	-	-	-	
	Sogndal	17	-	-	4	3	4	2	-	1	1	-	-	2	
	Vik	37	4	6	8	5	3	-	1	-	-	4	3	3	
	Gulen	12	3	3	3	1	2	-	-	-	-	-	-	-	
	Kirkebø	35	9	6	2	2	9	2	1	2	2	-	-	-	
	Ytre Søndfjord	27	1	11	2	2	6	1	3	-	-	-	1	-	
	Indre —	13	3	1	4	3	-	-	-	1	1	-	-	-	
	Kinn (Bygder)	16	3	5	5	-	-	2	1	-	-	-	-	-	
	Ytre Nordfjord	21	1	5	11	-	-	1	-	-	-	-	3	-	
	Nordfjordeidet														
	Indviken	23	-	4	7	7	5	-	-	-	-	-	-	-	
XV.	Vestre Søndmør	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	7	
	Østre —	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	
	Ørskog	35	12	7	7	3	-	-	-	-	-	-	-	6	
	Nordre Søndmør:														
	Aalesund By	111	5	44	34	4	-	-	-	-	-	5	3	16	
	Bygder	26	-	12	12	2	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Ytre Romsdal:														
	Molde By	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	
Bygder	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-		

Flere Tilfælde.

Epidemisk.

k. Influenza (Forts.).

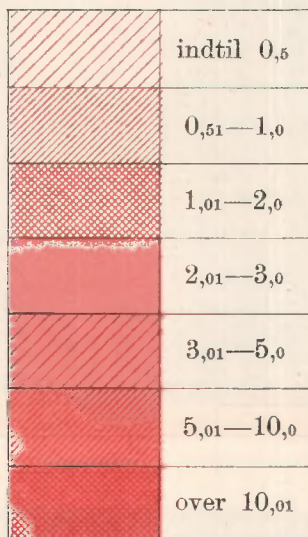
Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
	Indre Romsdal	13	-	6	1	-	3	-	-	-	-	-	3	-
	Søndre Nordmør:													
	Kristiansund By . . .	284	112	73	33	17	11	11	3	3	-	-	-	21
	Bygder	4	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Sundalen	17	-	2	6	4	4	1	-	-	-	-	-	-
	Surendalen	42	10	13	8	3	5	3	-	-	-	-	-	-
	Nordre Nordmør	31	-	5	-	7	2	-	1	4	1	9	2	-
XVI.	Trondhjems Stadsfysik.	111	69	27	7	1	-	3	-	-	-	-	-	4
	Strinden	47	9	7	18	5	7	1	-	-	-	-	-	-
	Røros	256	106	50	40	13	7	3	-	-	1	-	6	30
	Guldalen	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Opdal	23	3	5	2	2	1	3	3	-	-	2	-	2
	Orkedalen	76	25	6	5	11	7	2	-	-	1	-	-	19
	Hitteren	58	10	12	13	6	3	-	1	-	-	-	-	13
	Hevne	30	-	4	-	2	3	-	14	3	1	-	-	3
	Ytre Fosén	27	12	4	3	2	2	1	-	-	-	2	1	-
	Indre —	33	11	2	-	6	9	-	3	1	-	-	1	-
	Nordre —	39	4	5	2	7	6	1	-	-	-	-	4	10
XVII.	Stjerdalen	4	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Frosten	5	-	-	-	3	2	-	-	-	-	-	-	-
	Levanger:													
	Levanger By	59	17	5	14	7	7	5	-	-	-	1	3	-
	Bygder	161	42	21	29	18	9	14	-	-	1	8	1	18
	Inderøen	65	26	10	3	2	3	5	1	1	1	-	-	13
	Stenkjær:													
	Stenkjær By	72	37	7	7	8	5	1	1	3	-	1	2	-
	Bygder	144	31	13	18	18	35	7	3	3	-	2	8	6
	Namsos:													
	Namsos By	14	6	2	1	-	-	3	-	2	-	-	-	-
	Bygder	6	-	1	2	-	-	3	-	-	-	-	-	-
	Fosnes	8	7	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Kolvereid	28	2	5	14	2	3	1	1	-	-	-	-	-
	Vikten	42	4	6	6	5	3	-	2	2	2	-	5	7
XVIII.	Brønno	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-
	Alstahaug	18	2	5	10	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Vefsen:													
	Mosjøen By	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	5	-	-	-	2	-	1	2	-	-	-	-	-
	Ranen	19	6	3	3	3	-	-	-	-	-	-	-	4
	Lurø	75	16	1	7	2	16	11	8	6	4	2	-	2
	Gildeskaal	49	-	-	6	15	3	11	-	-	-	-	1	13
	Bødø:													
	Bødø By	91	17	35	8	2	1	-	5	1	-	2	9	11
	Bygder	16	3	1	6	-	-	-	-	3	3	-	-	4
	Folden	9	-	-	-	-	3	-	2	-	-	-	-	-
	Skjerstad	51	14	16	8	-	6	1	2	-	-	4	-	-
	Steigen	11	-	3	3	-	-	-	-	-	-	2	2	1
	Hammerø	24	2	7	2	2	5	4	-	-	-	-	-	2
	Lødingen	9	4	1	1	1	2	-	-	-	-	-	-	-
	Ofoten	5	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Flakstad	126	41	50	31	1	-	-	-	-	-	-	2	1
	Buksnes	5	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Østlofoten	32	2	8	9	6	1	-	1	-	1	1	-	3

k. Influenza (Forts.).

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt														
	Hadsel	28	8	3	2	1	3	-	1	1	-	-	-	9
	Sortland	85	11	14	34	16	8	2	-	-	-	-	-	-
	Under Lofotfisket	588	22	210	313	43	-	-	-	-	-	-	-	-
XIX.	Trondenes	7	-	-	4	3	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ibbestad	31	5	6	7	6	6	-	1	1	-	-	-	-
	Tranø	4	-	-	1	-	1	1	1	-	-	-	-	-
	Berg	10	1	1	3	2	-	-	1	1	1	-	-	-
	Lenviken	19	1	-	11	5	2	-	-	-	-	-	-	-
	Maalselven	6	1	3	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-
	Balsfjorden	4	-	-	-	3	1	-	-	-	-	-	-	-
	Tromsø:													
	Tromsø By	174	17	32	109	16	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	24	2	-	1	1	-	4	-	5	4	5	1	1
	Lyngen	7	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Karlsø	27	-	-	3	11	7	2	3	-	-	-	-	-
	Skjervø	4	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XX.	Alten	84	6	-	32	6	1	5	5	10	4	6	9	-
	Loppen	30	-	2	16	-	2	1	-	4	1	2	-	2
	Hammerfest:													
	Hammerfest By	71	-	34	8	11	2	3	1	1	3	-	1	7
	Bygder	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Maasø	31	-	-	-	10	18	3	-	-	-	-	-	-
	Lebesby	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
	Tanem	9	-	-	-	-	5	2	-	-	-	-	-	2
	Vardø:													
	Vardø By	195	15	11	36	39	37	26	7	4	13	1	2	4
	Bygder	51	-	-	2	9	25	15	-	-	-	-	-	-
	Vadsø:													
	Vadsø By	65	-	10	21	19	9	6	-	-	-	-	-	-
	Bygder	20	-	1	4	6	3	4	2	-	-	-	-	-
	Sydvaranger	7	-	-	-	-	3	4	-	-	-	-	-	-

FOREKOMSTEN
AF
TYFOIDFEBER
I NORGE
I 1896.

Antal Tilfælde pr.
1000 Indbyggere.



Fortegnelse
over Lægedistrikter.

1. Kristiania (By).
2. Akershus Amt.
3. Ullensaker.
4. Høland.
5. Follo.
6. Eidsberg.
7. Moss.
8. Sarpsborg.
9. Hvaler.
10. Lyngdal.
11. Vanse.
12. Flekkefjord.
13. Sogndal.
14. Egersund.
15. Sandnes.
16. Stavanger Stadsfys.
17. Stavanger.
18. Finne.
19. Sand.
20. Karmøen.
21. Haugesund.
22. Drammen.
23. Ringerike.
24. Modum.
25. Nes.
26. Aal.
27. Sandsvær.
28. Rollag.
29. Drammen.
30. Ringerike.
31. Modum.
32. Nes.
33. Aal.
34. Sandsvær.
35. Rollag.
36. Tønsberg.
37. Hof.
38. Larvik.
39. Hedemarkens Amt.
40. Soler og Odalen.
41. Hedemarken.
42. Søndre Østerdalen.
43. Trysil.
44. Rendalen.
45. Tønsset.
46. Kristians Amt.
47. Hadeland og Land.
48. Søndre Valdres.
49. Nordre —
50. Toten.
51. Faaberg.
52. Ringebu.
53. Lom.
54. Lesje.
55. Bratsberg Amt.
56. Skien.
57. Kragere.
58. Hollen.
59. Sauland.
60. Kviteseid.
61. Laardal.
62. Tinn.
63. Nedenes Amt.
64. Østre Nedenes.
65. Vestre —
66. Aamli.
67. Evje.
68. Sætersdalen.
69. Lister og Mandal Amt.
70. Kristiansands Stadsfysikat.
71. Oddernes.
72. Undal.
73. Bergen (By).
74. Nordre Bergenhus Amt.
75. Indre Søndhordl.
76. Ytre —
77. Tysnes.
78. Indre Hardanger.
79. Ytre —
80. Voss.
81. Søndre Midthordl.
82. Nordre —
83. Osterøen.
84. Alversund.
85. Lindaaas.
86. Bergen (By).
87. Nordre Bergenhus Amt.
88. Lærdal.
89. Lyster.
90. Sogndal.
91. Vik.
92. Gulen.
93. Kirkebo.
94. Ytre Søndfjord.
95. Indre —
96. Kinn.
97. Ytre Nordfjord.
98. Nordfjordeidet.
99. Gloppen.
100. Indviken.
101. Romsdals Amt.
102. Vestre Søndmør.
103. Indre —
104. Østre —
105. Ørskog.
106. Nordre Søndmør.
107. Ytre Romsdal.
108. Indre —
109. Søndre Nordmør.
110. Sundalen.
111. Surendalen.
112. Nordre Nordmør.
113. Trondhjems Amt.
114. Trondhjems Stadsfysikat.
115. Strinden.
116. Selbu.
117. Roros.
118. Guldalen.
119. Opdal.
120. Orkedalen.
121. Hitteren.
122. Hevne.
123. Ytre Fosen.
124. Indre —
125. Nordre —
126. Nordre Trondhjems Amt.
127. Stjørdalen.
128. Frosten.
129. Levanger.
130. Inderøen.
131. Stenkjær.
132. Grong.
133. Namsos.
134. Fosnes.
135. Kolvereid.
136. Vikten.
137. Nordlands Amt.
138. Brønnø.
139. Alstahaug.
140. Vefsen.
141. Ranen.
142. Lurø.
143. Gildeskaal.
144. Bodø.
145. Folden.
146. Skjerstad.
147. Steigen.
148. Hammarø.
149. Lødingen.
150. Ofoten.
151. Flakstad.
152. Buksnes.
153. Østlofoten.
154. Hadsel.
155. Sortland.
156. Tromsø Amt.
157. Trondenes.
158. Ibbestad.
159. Tranø.
160. Berg.
161. Lenviken.
162. Maalselven.
163. Balsfjorden.
164. Tromsø.
165. Lyngen.
166. Kariso.
167. Skjervø.
168. Finmarkens Amt.
169. Alten.
170. Loppen.
171. Hammerfest.
172. Maase.
173. Kistrand.
174. Lebesby.
175. Tanen.
176. Vardø.
177. Vadso.
178. Sydvaranger.

STADSFYSIKATERNE



Kristiania



Bergen



Trondhjem



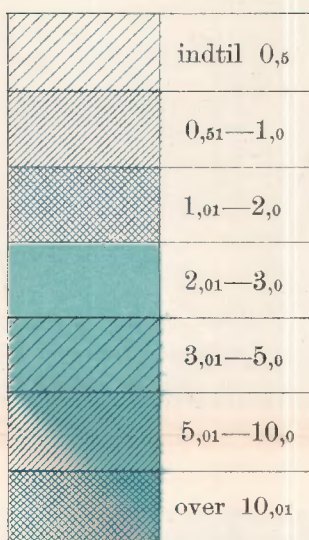
Stavanger



Kristianssand

FOREKOMSTEN
AF
DIFTERI
I NORGE
I 1896.

Antal Tilfælde pr.
1000 Indbyggere.

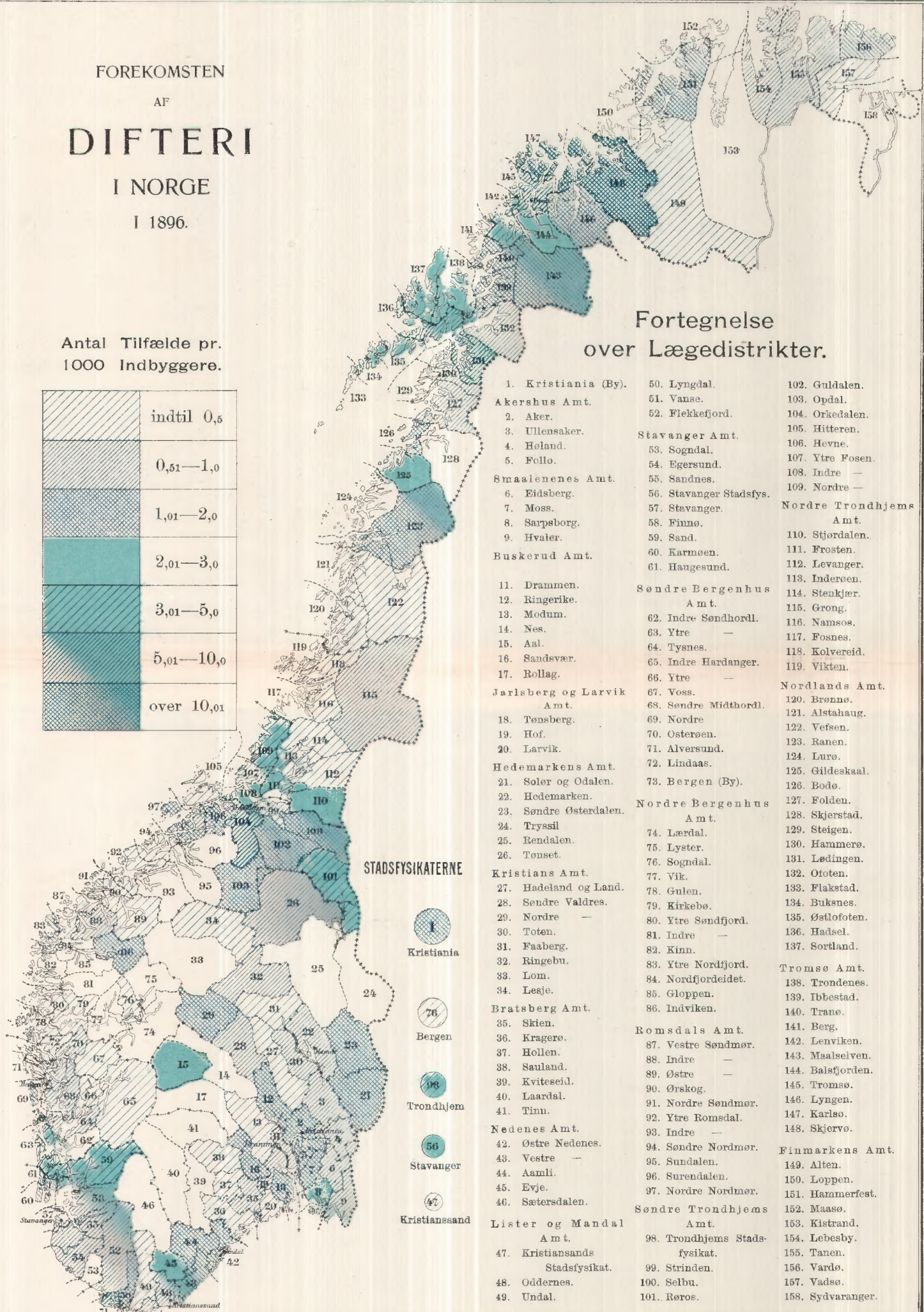


Fortegnelse
over Lægedistrikter.

- | | | |
|------------------------|-------------------------|-------------------|
| 1. Kristiania (By). | 50. Lyngdal. | 102. Guldalen. |
| Akershus Amt. | 51. Vansø. | 103. Opdal. |
| 2. Aker. | 52. Flekkefjord. | 104. Orkedalen. |
| 3. Ullensaker. | Stavanger Amt. | 105. Hitteren. |
| 4. Holand. | 53. Sogndal. | 106. Hevne. |
| 5. Follo. | 54. Egersund. | 107. Ytre Fosen. |
| Smaalenenes Amt. | 55. Sandnes. | 108. Indre — |
| 6. Eidsberg. | 56. Stavanger Stadsfys. | 109. Nordre — |
| 7. Moss. | 57. Stavanger. | Nordre Trondhjems |
| 8. Sarpsborg. | 58. Finne. | Amt. |
| 9. Hvaler. | 59. Sand. | 110. Stjørdalen. |
| Buskerud Amt. | 60. Karmøen. | 111. Frosten. |
| 11. Drammen. | 61. Hagesund. | 112. Levanger. |
| 12. Ringerike. | Søndre Bergenhus | 113. Inderøen. |
| 13. Modum. | Amt. | 114. Stenkjer. |
| 14. Nes. | 62. Indre Søndhordl. | 115. Grong. |
| 15. Aal. | 63. Ytre — | 116. Namsos. |
| 16. Sandsvær. | 64. Tysnes. | 117. Fosnes. |
| 17. Rollag. | 65. Indre Hardanger. | 118. Kolvereid. |
| Jarlsberg og Larvik | 66. Ytre — | 119. Vikten. |
| Amt. | 67. Voss. | Nordlands Amt. |
| 18. Tønsberg. | 68. Søndre Midthordl. | 120. Brønne. |
| 19. Hof. | 69. Nordre | 121. Alstahaug. |
| 20. Larvik. | 70. Osterøen. | 122. Vefsen. |
| Hedemarkens Amt. | 71. Alversund. | 123. Ranen. |
| 21. Soler og Odalen. | 72. Lindaas. | 124. Lurø. |
| 22. Hedemarken. | 73. Bergen (By). | 125. Gildeskaal. |
| 23. Søndre Østerdalen. | Nordre Bergenhus | 126. Bodø. |
| 24. Trysil. | Amt. | 127. Folden. |
| 25. Rendalen. | 74. Lærdal. | 128. Skjerstad. |
| 26. Tønsset. | 75. Lyster. | 129. Steigen. |
| Kristians Amt. | 76. Sogndal. | 130. Hammerø. |
| 27. Hadeland og Land. | 77. Vik. | 131. Lødingen. |
| 28. Søndre Valdres. | 78. Gulen. | 132. Ototen. |
| 29. Nordre — | 79. Kirkebo. | 133. Flakstad. |
| 30. Toten. | 80. Ytre Søndfjord. | 134. Buksnes. |
| 31. Faaberg. | 81. Indre — | 135. Østlofoten. |
| 32. Ringebu. | 82. Kinn. | 136. Hadsel. |
| 33. Lom. | 83. Ytre Nordfjord. | 137. Sortland. |
| 34. Lesje. | 84. Nordfjordeidet. | Tromsø Amt. |
| Bratsberg Amt. | 85. Gloppen. | 138. Trondenes. |
| 35. Skien. | 86. Indviken. | 139. Ibestad. |
| 36. Kragerø. | Romsdals Amt. | 140. Tranø. |
| 37. Høllen. | 87. Vestre Søndmør. | 141. Berg. |
| 38. Sauland. | 88. Indre — | 142. Lenviken. |
| 39. Kviteseid. | 89. Østre — | 143. Maalselven. |
| 40. Laardal. | 90. Ørskog. | 144. Balsfjorden. |
| 41. Tinn. | 91. Nordre Søndmør. | 145. Tromsø. |
| Nedenes Amt. | 92. Ytre Romsdal. | 146. Lyngen. |
| 42. Østre Nedenes. | 93. Indre — | 147. Kariso. |
| 43. Vestre — | 94. Søndre Nordmør. | 148. Skjerve. |
| 44. Aamli. | 95. Sundalen. | Finmarkens Amt. |
| 45. Evje. | 96. Surenaldalen. | 149. Alten. |
| 46. Sætersdalen. | 97. Nordre Nordmør. | 150. Løppen. |
| Lister og Mandal | Søndre Trondhjems | 151. Hammerfest. |
| Amt. | Amt. | 152. Maaso. |
| 47. Kristiansands | 98. Trondhjems Stads- | 153. Kistrand. |
| Stadsfysikat. | fysikat. | 154. Lebesby. |
| 48. Oddernes. | 99. Strinden. | 155. Tanen. |
| 49. Undal. | 100. Selbu. | 156. Vardø. |
| | 101. Røros. | 157. Vadse. |
| | | 158. Sydvaranger. |

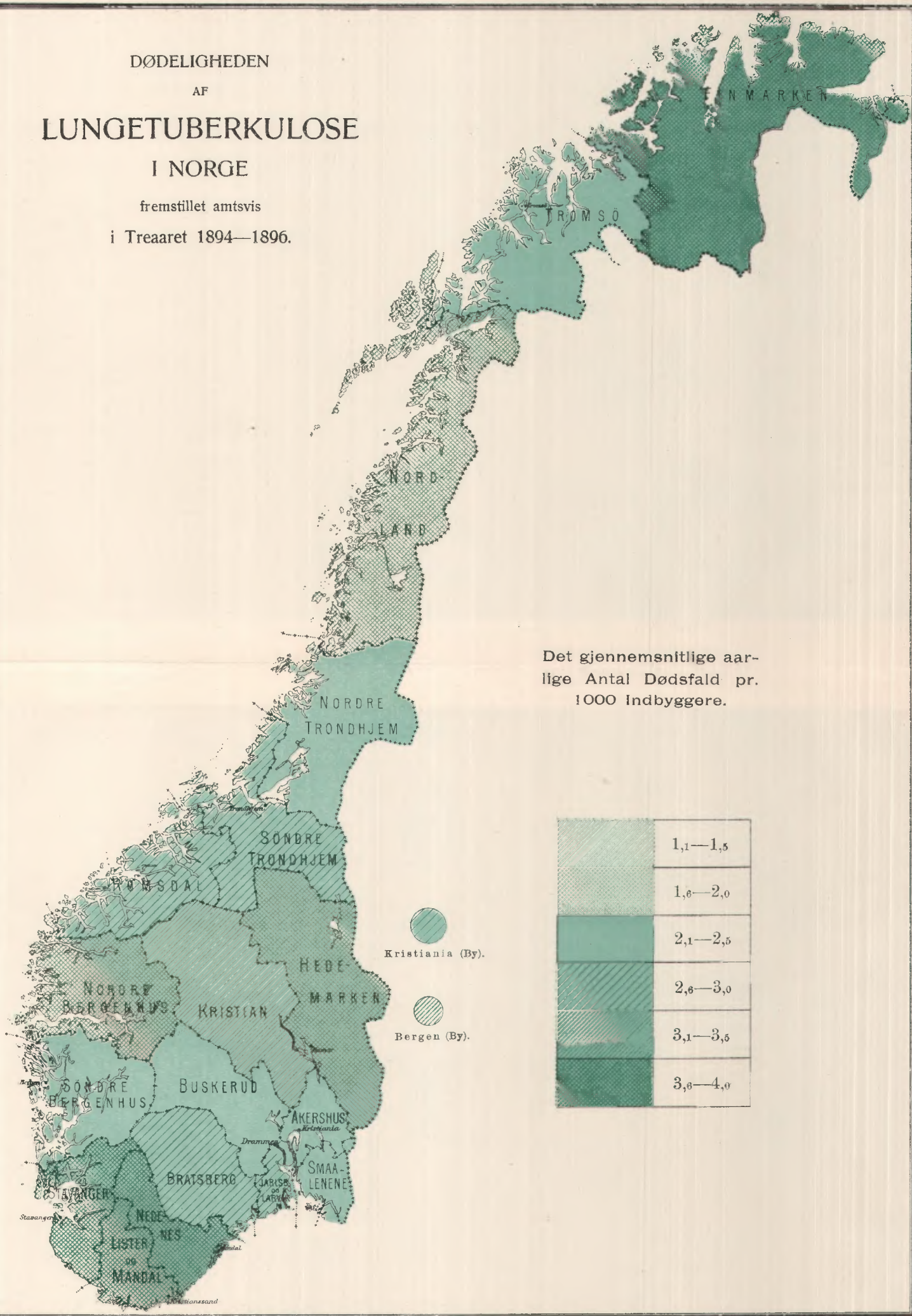
STADSFYSIKATERNE

- | | |
|--|---------------|
| | Kristiania |
| | Bergen |
| | Trondhjem |
| | Stavanger |
| | Kristianssand |



DØDELIGHEDEN
 AF
LUNGETUBERKULOSE
 I NORGE

fremstillet amtsvis
 i Treaaret 1894—1896.



Det gennemsnitlige aar-
 lige Antal Dødsfald pr.
 1000 Indbyggere.

[Lightest Green]	1,1—1,5
[Light Green]	1,6—2,0
[Medium Green]	2,1—2,5
[Dark Green]	2,6—3,0
[Cross-hatched Green]	3,1—3,5
[Darkest Green]	3,6—4,0

● Kristiania (By).
 ● Bergen (By).

B. Beretninger

for de enkelte civile Overøvrighedsdistrikter.

I. Kristiania By

med et Fladeindhold af 16,55 km.² havde ved den af Magistraten den 31te December 1896 foranstaltede Tælling en Folkemængde af 192 141 hjemmehørende Indbyggere. Ved Tællingen den 31te December 1895 udgjorde den 182 856. Folkemængden var saaledes forøget med 9 285 Individuer; heraf udgjør Fødsels-overskuddet 3 397, den øvrige Stigning skyldtes Indvandring.

Sundhedstilstanden var efter Sundhedskommissionens Beretning vel saa god som i det foregaaende Aar. Af epidemiske Sygdomme viser navnlig Tyfoidefeber, Mæslinger, Kighoste, de akute Katarrer i Aandedrætsorganerne og Diarré en tildels betydelig Forøgelse i Antallet af Angrebne mod forrige Aar. Naar desuagtet Aaret med Hensyn til den samlede Sygelighed opviser et forholdsvis gunstigt Resultat, skriver dette sig væsentlig fra, at der af Influenza er opgivet et forholdsvis lidet Antal Tilfælde. Ogsaa røde Hunde, Skarlagensfeber og Difteri viser nogen Aftagen mod forrige Aar. Det samlede Antal anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme var 28 388 (i 1895 30 519); Dødeligheden af epidemiske Sygdomme var større end i 1895, men noget mindre end i 1894.

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde efter de af det statistiske Centralbureau udgivne Tabeller over Folkemængdens Bevægelse 3 566 og Dødeligheden 19,4 pro mille af Byens beregnede tilstedeværende Middelbefolkning (183 600).

Til Sundhedskommissionen indkom Anmeldelse om 3 409 Dødsfald inden Byens Grændser.

Dødsfaldenes Fordeling paa de forskjellige Menigheder og Dødelighedsforholdene inden disse efter Folkemængden ved Aarets Udgang vil sees af følgende Tabel:

Dødeligheden i Byens 12 Menigheder.

Menigheder.	Hjemmehørende Folkemængde 31te Decbr. 1896.	Til Sundhedskommissionen anmeldte Dødsfald.	Dødelighedsforhold pro mille.
Vor Frelser	9 375	155	16,53
Jakobs	9 917	207	20,87
Trefoldigheds	27 263	332	12,18
Johannes	11 749	197	16,77
Gamle Akers	15 365	218	14,19
Paulus	28 448	530	18,63
Grønlands	23 891	494	20,68
Oslo	15 943	294	18,44
Kampens	11 404	286	25,08
Petrus	9 225	188	20,38
Sagenes	12 461	288	23,11
Uranienborgs	17 100	220	12,87
Samtlige Menigheder	192 141	3 409	17,74

De opgivne 3 409 Dødsfald fordeler sig saaledes paa de forskjellige Maaneder:

Januar	271	Mai	345	September	244
Februar	218	Juni	334	Oktober	225
Marts	266	Juli	418	November	241
April	266	August	327	December	254

Nedenstaaende Tabel giver en Oversigt over Dødeligheden i Forhold (pro mille) til Folkemængden ved Aarets Udgang i 1860—1896. De til Sundhedskommissionen indkomne Opgaver over indtrufne Dødsfald er lagt til Grund for Beregningen:

Aar.	Folkem. 31te De- cember. ¹⁾	Dødelig- hed pro mille.	Aar.	Folkem. 31te De- cember.	Dødelig- hed pro mille.	Aar.	Folkem. 31te De- cember.	Dødelig- hed pro mille.
1860—64	—	24,21	1880	119 407	20,11	1888	138 319	22,17
1865—69	—	22,00	1881	122 036	18,44	1889	143 347	21,08
1870—74	—	20,61	1882	122 424	20,39	1890	151 130	20,06
1875	76 866	22,86	1883	124 155	16,74	1891	156 535	19,20
1876	79 022	22,76	1884	128 300	18,90	1892	161 151	18,94
1877	81 801	19,50	1885	130 790	20,57	1893	167 588	16,99
1878	112 997	17,12	1886	134 036	20,30	1894	174 717	18,33
1879	116 801	17,49	1887	135 615	23,74	1895	182 856	16,35
						1896	192 141	17,74

Til Oversigt over de **epidemiske Sygdomme** hidsættes Tabel Side 3, der er udarbejdet efter de til Sundhedskommissionen indsendte maanedlige Lister fra Byens Læger og Sygehuse.

Tabel Side 4 indeholder Opgaver over Alder og Kjøen for Angrebne og Døde af Tyfoidfeber, Skarlagensfeber, Mæslinger og Difteri.

Tyfoidfeber opføres med 458 Tilfælde, hvoraf 95 hos Børn. Den forekom i alle Aarets Maaneder, men optraadte som en mere udbredt Epidemi fra Slutningen af August til henimod Aarets Udgang. Epidemien optraadte pludselig fra flere Udgangspunkter paa forskjellige Steder i Byen og antoges forarsaget ved inficeret Melk. Angaaende de i den Anledning anstillede Undersøgelser henvises til Norsk Magazin for Lægevidenskaben for 1897, Side 894, samt til det medicinske Selskabs Forhandlinger 1896, Side 188, og 1897, Side 10 o. flg. Antallet af tyfusmittede Gaarde var 361. Der døde 60 Personer eller 13,1 pCt. af de Anmeldte.

Af **Børnekopper** forekom et Tilfælde, hos en Sømand, som var bleven smittet paa Hjemveien fra Udlandet.

Skarlagensfeber viser nogen Aftagen fra foregaaende Aar (404 Tilfælde mod 577 i 1895). Der døde kun 7 Personer, hvilket giver den usædvanlig lave Dødelighed af 1,7 pCt.

¹⁾ Folkemængden var ved Aarets Slutning efter Beregning i 1860 53 435 og i 1864 56 253, efter Tælling i 1869 64 935 og i 1874 75 042.

Epidemiske Sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Tilfælde.	Dødsfald.													
Tyfoidfeber	458	60	458	6	5	2	2	9	20	3	48	119	130	85	29
Børnekopper	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	404	7	404	25	28	20	20	21	18	34	44	66	42	50	36
Mæslinger	978	65	978	47	62	103	143	190	275	97	23	8	6	17	7
Difteri (Croup)	313	27	313	36	25	22	14	20	22	21	20	19	55	28	31
Dysenteri	2	-	2	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-
Barselfeber	16	12	12	2	-	1	2	-	-	1	-	1	1	2	2
Pyæmi, Sæpt hæmi	16	8	16	3	1	-	-	2	1	1	1	1	-	2	4
Rosen	136	9	13	9	2	7	4	6	10	14	10	13	22	32	7
Røde Hunde	18	-	18	1	3	4	1	1	7	-	1	-	-	-	-
Vandkopper	318	1	318	41	25	24	33	14	21	13	3	5	25	54	60
Kusma	126	1	126	12	18	25	16	18	14	4	3	3	3	4	6
Kighoste	2080	112	2080	154	80	172	346	263	185	149	146	118	132	181	154
Akut Katarr i Aandedrætsorg.	14041	304	14041	2168	1778	1307	1212	1643	834	442	355	635	786	1345	1536
Influenza	800	9	800	158	261	226	45	30	17	2	11	3	6	16	25
Lungebetændelse	1079	183	1079	69	54	87	86	214	136	67	65	66	75	63	97
Pleurit	350	6	350	36	27	31	32	39	40	29	16	22	27	30	21
Gigtfeber	451	10	451	38	23	44	42	53	28	27	25	33	35	44	59
Koldfeber	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Beri-Beri	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut Diarré (Kolerine)	6790	441	6790	237	292	259	333	354	970	1710	970	470	471	382	342
Pemfigus hos Nyfødte	9	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	28388	1264	28374	3043	2684	2334	2331	2878	2599	2615	1741	1582	1816	2335	2416

*I

Kristiania By. 1896.

Anm. Om en fra 1896 af foretagen Forandring i Tabellerne over epidemiske Sygdomme se Texten til Tabel V i Generalberetningen.

Alder og Kjøen for de af Tyfoidfæber, Skarlagensfæber, Mæslinger og Difteri Angrebne og Døde.

	Tyfoidfæber.							Skarlagensfæber.							Mæslinger.							Difteri.						
	Angrebne.			Døde.			Procent.	Angrebne.			Døde.			Procent.	Angrebne.			Døde.			Procent.	Angrebne.			Døde.			Procent.
	Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.		Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.		Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.		Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.	
1ste Halvaar ...	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3	6	-	2	2	33,3	-	1	1	-	-	-	-
2det — ...	-	-	-	-	-	-	-	4	-	4	-	-	-	-	43	36	79	18	4	22	27,8	7	4	11	3	-	3	27,3
2—3 Aar	5	1	6	-	-	-	-	39	26	65	4	1	5	7,7	126	116	242	23	15	38	15,7	19	19	38	4	6	10	26,3
4—5 —	6	4	10	-	-	-	-	43	40	83	-	-	-	-	115	99	214	1	-	1	0,5	22	26	48	1	3	4	8,3
6—10 —	18	18	36	1	1	2	5,6	95	82	177	1	1	2	1,1	158	163	321	-	1	1	0,3	30	39	69	1	1	2	2,9
11—15 —	16	19	35	-	1	1	2,9	25	26	51	-	-	-	-	23	22	45	-	-	-	-	21	19	40	1	-	1	2,5
16—20 —	38	33	71	3	-	3	4,2	6	4	10	-	-	-	-	8	18	26	-	-	-	-	9	22	31	-	-	-	-
21—25 —	42	38	80	9	2	11	13,3	1	4	5	-	-	-	-	10	10	20	-	-	-	-	21	18	39	-	-	-	-
26—30 —	50	35	85	7	6	13	15,3	3	1	4	-	-	-	-	6	1	7	-	-	-	-	6	7	13	-	-	-	-
31—40 —	43	35	78	14	6	20	25,7	-	3	3	-	-	-	-	1	6	7	-	1	1	14,3	2	5	7	-	-	-	-
41—50 —	15	13	28	3	2	5	17,9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	4	-	-	-	-
Over 50 Aar ...	8	10	18	2	3	5	27,8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-
Uopgivet Alder .	5	5 ¹⁾	10	-	-	-	-	1	²⁾ 1	2	-	-	-	-	³⁾ 5	⁴⁾ 6	11	-	-	-	-	1	1	⁵⁾ 2	-	-	-	-
Tilsammen	246	211	457	39	21	60	13,1	217	187	404	5	2	7	1,7	498	480	978	42	23	65	6,6	140	164	304	10	10	20	6,6

¹⁾ 2 voksne Kvinder, 8 Børn. ²⁾ 1 Voxen. ³⁾ 5 Børn. ⁴⁾ 1 Voxen, 5 Børn. ⁵⁾ Børn.

De af Byens Læger og fra Sygehusene anmeldte nye Tilfælde af
veneriske Sygdomme.

Maaned.	Blennorragiske Tilfælde.			Ikke inficerende Chanker.			Erhvervet Syfilis.			Hereditær Syfilis.			Sum.
	Mk.	Kk.	Sum.	Mk.	Kk.	Sum.	Mk.	Kk.	Sum.	Mk.	Kk.	Sum.	
Januar	97	15	112	33	2	35	39	21	60	5	3	8	215
Februar	103	15	118	21	3	24	42	11	53	3	-	3	198
Marts	119	10	129	25	5	30	58	22	80	1	3	4	243
April	88	15	103	21	5	26	19	20	39	6	7	13	181
Mai	140	10	150	28	1	29	49	29	78	1	2	3	260
Juni	99	8	107	34	3	37	38	11	49	1	5	6	199
Juli	87	11	98	34	2	36	42	14	56	1	1	2	192
August	54	11	65	17	2	19	25	19	44	5	-	5	133
September	157	16	173	55	9	64	42	22	64	2	1	3	304
Oktober	129	13	142	37	3	40	40	21	61	4	-	4	247
November	106	8	114	40	5	45	35	17	52	2	2	4	215
December ¹⁾	292	17	309	48	9	57	69	28	97	1	4	5	468
Sum	1471	149	1620	393	49	442	498	235	733	32	28	60	2855

¹⁾ Af en enkelt Læge indsendtes i denne Maaned summariske Opgaver under ét for flere Maaneder.

Mæslinger, der i 1894 havde hersket epidemisk, men som Aaret efter aftog betydelig, viste atter en ikke ringe Forøgelse (978 anmeldte Tilfælde mod 215 i 1895). De fleste Tilfælde forekom i Marts—Juni. Der døde 65 eller 6,6 pCt. Dette store Dødelighedstal gjør det sandsynligt, at Antallet af virkelige Angrebne har været adskillig større end Antallet af Anmeldte.

Af **Difteri** (Croup) anmeldtes 313 Tilfælde med 27 Dødsfald mod 521, hvoraf 45 dødelige, i 1895. Dødelighedsprocenten (8,6) holdt sig saaledes fremdeles meget lav.

Barsel-feber er opført med 16 Tilfælde og 12 Dødsfald. Efter Opgave fra det statistiske Centralbureau var Antallet af Barselkvinder 7 041, af disse opgiver Lægerne 25, som døde paa Barselseng. Dødeligheden har efter dette i det Hele været 3,4 pro mille, hvoraf 1,6 af Barsel-feber.

Vandkopper forekom, navnlig i Vintermaanederne, noksaa almindelig.

Af **Kighoste** anmeldtes 2 080 Tilfælde mod 534 i 1895; der døde 112 (5,4 pCt.).

Influenza optraadte som en mindre Epidemi (den 7de i Rækken siden 1889) i Aarets 1ste Kvartal; af de 800 anmeldte Tilfælde forekom 645 i dette Tidsrum; 9 døde. I 1895 var de Angrebnes Tal 6 174 og de Dødes 67.

Et Tilfælde af **Beri-Beri** kom under Behandling hos en Skibsfører, der fik Sygdommen i Søen sammen med flere af Mandskabet; Smitten sandsynligvis fra Java.

Akut Diarré var hyppigere end i de nærmest foregaaende Aar og forekom som vanlig almindeligst i Sommermaanederne. Denne Sygdom var i betragtelig Mon medvirkende til, at Dødeligheden blandt Smaabørn, der i de sidste Aar havde været i Nedadgaaende, igjen i dette Aar steg temmelig høit. (Se efterfølgende Tabel, Dødsaaarsager i de 5 første Leveaar, Side 10),

Det samlede Antal nye Tilfælde af veneriske Sygdomme i Kristiania i Aarene 1876—96.

6

Aar.	Blenorragiske Tilfælde.			Ikke inficerende Chanker.			Erhvervet Syfilis.			Hereditær Syfilis.			Til- sammen.	Folke- mængde 31te De- cember.	Anmeldte i pCt. af Folke- mængden.
	Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.			
1876	-	-	593	-	-	419	-	-	-	-	-	-	1012	79022	1,28
1877	-	-	909	-	-	134	-	-	297	-	-	33	1373	106781	1,28
1878	-	-	1040	-	-	166	-	-	311	-	-	31	1548	112977	1,37
1879	951	176	1127	200	114	314	211	154	365	21	15	36	1842	116801	1,58
1880	1208	219	1427	265	99	364	268	156	424	21	22	43	2258	119407	1,89
1881	1272	196	1468	353	78	431	302	151	453	33	39	72	2424	122036	1,99
1882	1140	146	1286	580	127	707	308	188	496	21	23	44	2533	122424	2,07
1883	1100	186	1286	257	49	306	175	111	286	21	15	36	1924	124155	1,55
1884	1118	142	1260	208	57	265	172	126	298	17	22	39	1862	128300	1,45
1885	997	186	1183	175	32	207	148	123	271	33	29	62	1723	130790	1,32
1886	1095	99	1194	292	65	397	163	101	264	25	14	39	1854	134036	1,38
1887	829	106	935	306	37	343	175	47	222	21	23	44	1544	135615	1,14
1888	453	53	506	54	14	68	96	86	182	14	10	24	780	138319	0,56
1889	527	69	596	62	5	67	178	96	274	5	16	21	958	143347	0,67
1890	610	49	659	184	18	202	308	169	477	16	10	26	1364	151130	0,90
1891	636	33	669	147	12	159	272	160	432	7	6	13	1273	156535	0,81
1892	832	70	902	160	7	167	330	188	518	3	14	17	1604	161151	0,99
1893	940	77	1017	234	26	260	259	198	457	9	6	15	1749	167588	1,04
1894	1143	93	1236	270	17	287	316	176	492	22	13	35	2040	174717	1,17
1895	1482	126	1608	387	34	421	518	206	724	26	14	40	2793	182856	1,53
1896	1471	149	1620	393	49	442	498	235	733	32	28	60	2855	192141	1,49

Veneriske Sygdomme. Tabel Side 5 giver Oplysning om de fra de praktiserende Læger og Sygehusene anmeldte nye Tilfælde fordelt paa de enkelte Maaneder. Tabel Side 6 viser det samlede Antal nye Tilfælde af veneriske Sygdomme i Kristiania i Aarene 1876—1896. For 31 af de i 1896 anmeldte nye Tilfælde af Syfilis opgives Smitte at være foregaaet ad andre Veie end Kjønsdelene. Af de ialt anmeldte 2855 Tilfælde af veneriske Sygdomme behandles 387 paa Sygehus. Forøvrigt henvises til Sundhedskommissionens Beretning om Folkemængden og Sundhedstilstanden i Kristiania for 1896, Side 34—37 samt under Bilag 7 Side 144 o. flg.

Af **Lungetuberkulose** opgives 484 Dødsfald; dette udgjør 14,6 pCt. af samtlige ved Sygdom foranledigede Dødsfald med kjendt Dødsarsag (3316) og 23,6 pCt. af kjendte Dødsfald foranledigede ved ikke epidemiske Sygdomme (2052).

Sindssyge. For Kristiania Fattigvæsens Regning forpleiedes i 1896 570 Sindssyge med en samlet Udgift af Kr. 166 641,12. Af disse forpleiedes 248 i Asyl og 322 privat. I samme Aar blev i Henhold til Lov af 27de Juni 1891 for saadanne Syge, som gaar ind under denne Lovs Bestemmelser, af Statskassen ialt refunderet Kr. 51 564,15. Jfr. forøvrigt Beretningens almindelige Del.

Paa **Fødselsstiftelsen** laa tilbage fra forrige Aar 3 Kvinder, som endnu ikke havde født; der indkom i Aarets Løb 1 074 Kvinder, hvoraf 41 igjen gik ud uden at føde. Af de Indkomne havde 5 ved Aarets Udgang endnu ikke født; 1 døde uden at føde. De Fødendes Antal var saaledes ialt 1 030, hvoraf 1 fødte ved Keisersnit efter Døden. Af disse 1 030 fødende var 536 gifte, 494 ugifte. Førstefødende var 585, flerfødende 441; for 4 Kvinders Vedkommende, der aborterede, findes intet anført om foregaaende Fødsler. Af 13 Kvinder, der fødte Tvillinger, var 8 førstefødende, 5 flerfødende. Aborternes Antal var 15.

For 1 043 Børn var Leierne følgende:

Issefødsel	958	{	1ste	570,	deraf	med	Panden	fortil	6
			2den	388,	—	—	—	—	13
Ansigtsfødsel	2	{	1ste	1					
			2den	1					
Pandefødsel	1		1ste						
Sædefødsel	22	{	1ste	12					
			2den	10					
Fodfødsel	32	{	1ste	12,	deraf	10	Gange	én	Fød,
			2den	20,	—	15	—	«	—,
								5	—
								«	—
Ubestemte Leier og Aborter	28.								

Af **Mødrene** døde 14; som Dødsarsag er opført Barselkrampe 5, Barselinfektion 4¹⁾, Hjertefeil 2, Lungebetændelse 1, Emboli 1, Atresia vaginæ 1. Om den sidste anføres, at hun i 5te Svangerskabsmaaned havde foretaget en Vaginaludskylling med ren Karbolsyre; hun kom ikke til Behandling, før Fødsel var begyndt; der gjordes da blodig Aabning af det sammenvoxede Sted og anlagdes Tang; under dette kollaberede hun. Barnet var dødt.

¹⁾ Barsel-feber 3, Peritonit 1.

Ved 16 Tvillingfødsler var Leierne følgende:

	1ste Isse- fødsel.	2den Isse- fødsel.	1ste Sæde- fødsel.	2den Sæde- fødsel.	1ste Fød- fødsel.	2den Fød- fødsel.
1ste Tvilling.....	5	4	1	1	2	-
2den Tvilling.....	3	7	-	3	-	-
Tilsammen	8	11	1	4	2	-

Tilbageliggende ved Aarets Udgang var 38 Kvinder. Forpleiningsdagens Antal for Barsekvinderne var 15 309. Af 1 028 Børn (Aborterne ikke medregnet) var 51 dødfødte, deraf 1 Misfoster; under Opholdet paa Anstalten døde 29.

Fra den i Forbindelse med Stiftelsen staaende Jordemoderskole udexamineredes 41 Elever; af disse var fra:

Kristiania By	2	Søndre Bergenhus Amt.....	2
Akershus Amt.....	4	Nordre —	2
Smaalenenes —	7	Romsdals —	4
Jarlsberg og Larvik —	1	Søndre Trondhjems —	1
Kristians —	3	Nordre —	2
Bratsberg —	3	Nordlands —	2
Nedenes —	1	Tromsø —	1
Lister og Mandal —	2	Finmarkens —	1
Stavanger —	2	Amerika	1

Af **obstetriciske Operationer** udførtes i Aarets Løb i Kristiania 220, hvoraf paa Fødselsstiftelsen 104. Tabel Side 9 giver en Oversigt over Indikationer og Udfald.

Dødsfald paa Barse seng. Efter Presternes Opgaver døde 21 Kvinder paa Barse seng. Efter Lægernes Anmeldelser til Sundhedskommissionen er 25 Barsekvinder døde; Dødsårsagen var: Barsefeber 12, Barsekrampe 5, Livmoderblødning 2, Emboli, Trombose, besværlig Fødsel, Bristning af Galdeblæren og Abort hver 1. For 1 er Dødsårsagen ukjendt.

Antallet af **Fødte** og **Døde** sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Barse- seng.	ved ulykke- lige Hæn- delser.	ved Selv- mord.	ved Mord og Drab.
Kristiania Stadsfysikat	6794	182	3566	1191	87	21	57	13	1

Der var saaledes et Overskud af 3 228 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 51,0.

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.						Vending.				Udtrækning ved Bækkenendeleie.			Partus præmaturus artificialis.			Perforation.	Abort. provocatus.	Efterbyrdsoperation	
	Mødre.			Børn.			Mødre.		Børn.		Mødre.		Børn.	Mødre.		Børn.	Mødre.	Mødre.	Mødre.	
	Lev.	Død.	Uopg.	Lev.	Død.	Uopg.	Lev.	Død.	Lev.	Død.	Lev.	Lev.	Død.	Lev.	Lev.	Død.	Lev.	Lev.	Lev.	
Paa Stiftelsen:																				
Utilstræk. eller smertef. Veer.	41	-	-	¹⁾ 37	4	-	1	-	²⁾ 1	-	3	³⁾ 3	-	-	-	-	-	-	-	
Bækkensneverhed	3	-	-	2	1	-	7	-	3	⁴⁾ 4	-	-	-	8	7	⁵⁾ 1	2	-	-	
Placenta prævia og Blødning	2	-	-	1	1	-	4	-	3	1	2	2	-	-	-	-	-	-	-	
Barselkrampe	1	-	-	⁶⁾ 1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Emfysem under Huden	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Atresia vaginæ	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Ansigtsleie	1	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Isseleie med Panden fortil	8	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tverleie	-	-	-	-	-	-	5	-	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Fremfald af Navlesnor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	
Blødning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	
Tilsammen	57	2	-	51	8	-	17	-	10	7	6	6	-	8	7	1	2	-	12	
Udenfor Stiftelsen:																				
Utilstræk. eller smertef. Veer.	69	-	1	69	-	1	-	-	-	-	4	3	1	-	-	-	-	-	-	
Bækkensneverhed	3	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	⁷⁾ 1	-	-	-	
Placenta prævia og Blødning	-	-	-	-	-	-	1	⁸⁾ 1	-	⁹⁾ 2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Nyresygdom	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Ueftergivelige Fødselsdele	4	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Isseleie med Panden fortil	2	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Skjævt Isseleie (Øreleie)	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tverleie	-	-	-	-	-	-	6	-	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Faretruende Brækning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	
Sindssygdom	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	
Tilsammen	80	-	1	79	1	1	7	1	3	5	4	3	1	2	1	1	-	-	5	
Ialt i Kristiania	137	2	1	130	9	1	24	1	13	12	10	9	1	10	8	2	2	5	28	
	140			140			25		25		10			10						

¹⁾ 1 Gang 2den Tvilling, 1ste født levende ved Naturens Hjælp. ²⁾ 2den Tvilling, 1ste født levende ved Naturens Hjælp. ³⁾ Deraf en 2den Tvilling, 1ste født levende ved Naturens Hjælp. ⁴⁾ Hos tre af disse tillige Fremfald af Navlesnor, fremfalden Arm. ⁵⁾ Fødselen tilendebragtes ved Tang. ⁶⁾ 1 Gang 1ste Tvilling, 2den født levende ved Naturens Hjælp. ⁷⁾ Fødselen tilendebragtes ved Vending. ⁸⁾ Ruptura uteri et vaginæ (Puerperalinfektion; en af de Assisterende havde en Furunkel paa en Finger). Indlagdes paa Fødselsstiftelsens gynækologiske Afdeling, hvor hun døde et Par Dage efter. ⁹⁾ Ved en var der samtidig Tverleie med fremfalden Arm.

De af Lægerne opgivne **Dødsarsager** sees af Tabel Side 12 o. fig.
Dødsarsager i de 5 første Leveaar sees af følgende Tabel:

Dødsarsager i de 5 første Leveaar.

	Antal Døde						Af 100 Dødsfald					
	under 1 Aar.		i 2det og 3die Aar.		i 4de og 5te Aar.		under 1 Aar.		i 2det og 3die Aar.		i 4de og 5te Aar.	
	Uægtfødte.	Ægtfødte.	Uægtfødte.	Ægtfødte.	Uægtfødte.	Ægtfødte.	Uægtfødte.	Ægtfødte.	Uægtfødte.	Ægtfødte.	Uægtfødte.	Ægtfødte.
Af Sygdomme i Tarmkanalen (Diarré, indenlandsk Kolera, Gastroenterit, akut & kron.)	125	254	8	47	-	4	50,40	30,94	16,66	12,27	-	4,65
- Sygdomme i Aandedræts- organerne (Bronkit, croupøs og katarrale Lungebetæn- delse, Lungetæring).....	35	196	14	131	1	23	14,11	23,87	29,16	34,20	12,50	26,74
- medfødt Svaghed	40	128	1	1	-	-	16,13	15,59	2,08	0,26	-	-
- Kramper	6	40	1	7	-	2	2,44	4,87	2,08	1,82	-	2,32
- Syfilis.....	11	7	2	-	-	-	4,43	0,85	4,16	-	-	-
- Kighoste, Strubehoste, Dif- teri, Børnekopper, Skar- lagensfeber, Mæslinger....	11	73	9	92	1	15	4,43	8,89	18,75	24,02	12,50	17,44
- Rakit og Skrofulose	8	30	8	26	-	2	3,22	3,65	16,66	6,78	-	2,32
- Hjernebetændelse	4	30	3	45	4	19	1,61	3,65	6,25	11,75	50,00	22,08
- andre Sygdomme	5	53	2	34	2	21	2,01	6,45	4,16	8,87	25,00	24,41
- ukjendt Dødsarsag.....	3	10	-	-	-	-	1,21	1,21	-	-	-	-
Tilsammen	248	821	48	383	8	86						

De **hyppigste Dødsarsager** var: Lungetuberkulose 484, akut Diarré og indenlandsk Kolera 441, akut Bronkit og katarrale Lungebetændelse 304, croupøs Lungebetændelse 183, Kræft og Sarkom 182, medfødt Svaghed 172, tuberkuløse Betændelser og Miliærtuberkulose 145, organisk Hjertesygdom 126, Kighoste 112, Alderdomssvaghed 103, Hjerneslag 89.

Veirliget. Aarets Middelterperatur var 1,0 høiere end Normalen. Varmeoverskuddet var størst i Februar, Underskuddet i November Maaned. Den maanedlige Middelterperatur og Forhold til Normaltemperaturen samt Taagedagenes Antal vil sees af Tabel Side 11, opstillet efter Observationer ved det meteorologiske Institut i Kristiania.

Strafanstalterne. Om Sundhedstilstanden og Sygepleien inden disse henvises til den almindelige Beretning.

I **Sundhedskommissionen** afholdtes i Aarets Løb 23 Møder, i Kvarantænekommissionen ingen. Sundhedskommissionens og Stadsfysikus's Journaler

De maanedlige Middelterperaturer samt Antal af Dage med Taage.

Maaned.	Middel- temperatur. C.	Normal- temperatur. C.	Antal Dage med Taage.
Januar	÷ 4,8	÷ 4,4	6
Februar	÷ 1,0	÷ 4,5	1
Marts	0,3	÷ 1,4	6
April	5,2	4,4	1
Mai	12,3	10,5	0
Juni	18,4	15,5	0
Juli	19,2	17,0	0
August	15,3	15,9	0
September	11,7	11,5	3
Oktober	6,0	5,5	1
November	÷ 1,7	0,1	10
December	÷ 3,2	÷ 3,6	0
Aaret	6,5	5,5	1) 28

1) Taagedagenes vanlige Antal er 48.

udviser tilsammen 2 644 Journalnumere, hvoraf 717 vedkommende Bygnings-sager.

Kontrollen med Byens Renhold udførtes af Sundhedskommissionens Ingeniør og det ham underlagte Personale, der forøgedes med 3 nye Under-søgere. Ifølge hans Indberetning foretoges der ialt 66 943 Undersøgelser i Aarets Løb. Efter de af Ingeniøren afgivne Anmeldelser til Sundhedskommissionen om sanitære Misligheder har denne i 645 Tilfælde fattet Beslutning med Paalæg om Fjernelse af Mislighederne. I 26 Tilfælde har Paalæggene maattet fremmes ad Rettens Vei, ellers er de efterkommede i Mindelighed. Kr. 3 800 anvendtes til Udførelse af Renovationsarbejder hos forsømmelige eller vrangvillige Private.

Efter gjentagen Konferense med Kreaturholdere udfærdigedes følgende Anvisning til Renhold af Fjøs:

1. De indvendige Vægflader, Vinduerne samt Taget i Fjøsset maa holdes tilbørlig rene for Støv og Smuds. Hvor Kjørene staar saa nær ind til Væggen, at denne jevnlig forurenes af Exkrementer, maa Exkrementerne feies ned, naar Gulvet renses, og grundig Rensning af de betræffende Dele af Væggen foretages mindst 1 Gang hver Uge.
2. 2 Gange aarlig (Vaar og Høst) maa der foretages Hovedrengjøring ved Vaskning af Loft, Vægge, Vinduer, Bolker og alle faste Indretninger forøvrigt.
3. Hvor Fjøssets Vægge og Loft ikke er omhyggelig oliet eller oliemalet, maa, efterat grundig Rensning er udført, Vægge og Tagflader hvidtnes 2 Gange hvert Aar til samme Tider som under Post 2 nævnt.
4. Fjøsgulvet maa renses mindst 2 Gange daglig. Baasene, Skantillierne og Gulvet bagenfor Kjørene strøes samtidig. Til Strøelse maa ikke anvendes Sengehalm eller lignende forurensede Stoffe. Rensning og Strøning af Gulvet bør, saavidt mulig, udføres, forinden Melkningen paa-begyndes.

meddelte Dødsårsager.

og Kjøen.																Ukjendt Alder.		
15-20		20-30		30-40		40-50		50-60		60-70		70-80		80-90			90-100	
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.		Md.	Kv.
3	-	16	8	14	6	3	2	2	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	1	-	-	-	-	1	1	-	-	1	1	-	1	-	-	-
-	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
-	-	1	-	-	-	-	1	2	-	-	1	1	-	-	1	-	-	-
-	1	-	-	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
-	1	-	-	1	2	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	1	1	3	1	7	2	2	-	-
-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
21	22	58	52	54	60	31	43	12	19	13	16	5	7	-	1	-	-	-
-	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	2	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3	2	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	1	-	-	1	3	6	7	11	8	15	14	9	11	-	-	-	-	-
-	-	1	-	-	1	-	-	-	2	1	2	2	1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	1	-	-	2	-	2	-	1	-	1	-	1	-	-	-
-	-	-	-	-	5	-	3	-	3	-	4	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	1	1	3	3	5	8	8	8	6	6	-	3	-	-	-
-	-	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	1	1	1	-	1	1	1	1	2	-	-	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	2	-	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-

Liste over de af Lægerne

(Forts.). Dødsårsag.	Til- sam- men.	Deraf		Alder							
				0—1		1—5		5—10		10—15	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
<i>IV. Digestionskanalen.</i>											
Mave-Tarmkatarr	29	15	14	8	4	3	1	-	-	-	1
Mavesaar og Duodenalsaar	10	4	6	-	-	-	-	-	-	-	-
Blindtarmbetændelse (Perityffit, Appendicit)	8	2	6	-	-	-	-	-	-	-	1
Diffus Peritonit	28	13	15	1	-	1	1	3	2	-	1
Indeklemt Brøk	8	4	4	1	-	-	-	1	-	-	-
Ileus og Volvulus	12	3	9	-	2	-	1	1	-	-	-
Forsnevring i Tarmkanalen	3	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>V. Leveren.</i>											
Galdestenssygdom	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Leverkirrose	11	10	1	-	-	1	-	-	-	-	-
Andre Leversygdomme	6	3	3	3	2	-	1	-	-	-	-
<i>VI. Urinorganerne.</i>											
Cystit, Cystopyelonefrit	12	10	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Morbus Brighti	50	26	24	-	1	-	1	3	2	-	-
Andre Nyre- og Urinveissygdomme	36	25	11	-	-	1	1	1	1	-	-
<i>VII. Kjønsorganerne.</i>											
Sygdomme i mandlige Kjønsorg.	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— - kvindelige —	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>VIII. Hud- og ydre Sygdomme.</i>											
Pemfigus hos Nyfødte	9	5	4	5	4	-	-	-	-	-	-
Senil Gangræn	5	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Bensygdomme og Ledsygdomme	11	9	2	-	-	1	-	1	-	-	-
Hudsygdomme	4	2	2	1	1	-	-	-	-	-	-
<i>C. Barselsygd.</i>											
Abort	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	12	-	12	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselkrampe	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-
Emboli og Thrombose	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Bristning af Galdeblæren	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Dystoki	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Ukjendt Dødsårsag	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>D. Dannelsesfeil.</i>											
Medfødte Dannelsesfeil	3	1	2	1	2	-	-	-	-	-	-

meddelte Dødsarsager.

og Kjøen.																Ukjendt Alder.		
15-20		20-30		30-40		40-50		50-60		60-70		70-80		80-90			90-100	
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.		Md.	Kv.
-	-	-	1	-	-	-	-	2	2	2	2	-	2	-	1	-	-	-
-	-	1	1	2	-	1	2	-	-	-	1	-	1	-	1	-	-	-
-	2	1	-	1	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	2	1	-	2	4	3	-	2	1	1	1	-	-	1	-	1	-
-	1	1	-	-	-	1	-	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-
-	1	-	1	-	2	2	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-
-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	1	-	3	-	3	-	2	-	-	1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	-	4	2	2	-	-	-	-
3	-	2	-	3	6	2	3	3	2	8	4	2	5	-	-	-	-	-
-	-	-	2	1	-	1	2	-	1	8	1	10	2	3	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	2	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	3	-	-	-	-	-
1	-	1	-	1	1	3	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	1	-	1	5	-	4	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	3	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Liste over de af Lægerne

(Forts.). Dødsårsag.	Til- sam- men.	Deraf		Alder							
				0—1		1—5		5—10		10—15	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
E. Unaturlig Død.											
Forgiftninger	6	2	4	-	1	2	1	-	-	-	-
Drukning	13	9	4	-	-	2	1	2	-	2	-
Forbrænding	7	6	1	-	-	1	-	-	-	-	-
Andre Ulykkestilfælde	33	18	15	-	4	2	5	-	1	-	-
Drab og Mord	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Selvmord	9	8	1	-	-	-	-	-	-	-	-
F. Andre Dødsårsager.											
Simpel Feber	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Blødning	2	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-
Mellemørebetændelse	7	5	2	1	-	2	-	-	-	-	-
Kronisk Rheumatisme	3	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Vitia organ. abdominis	16	5	11	2	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Kusma	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	3385	1735	1660	588	467	277	247	45	51	18	34
Ukjendt Dødsårsag	24	13	11	7	6						
Sum	3409	1748	1661	595	473	277	247	45	51	18	34

5. Kjørene maa daglig pudses. Hvis de, naar Melkning skal foregaa, er tilrakkede med Exkrementer, eller der i Haarlaget eller paa Yveret hefter Affald af Strøelse eller anden Urenlighed, maa der, forinden Melkningen paabegyndes, foretages en efter Forurensningens Beskaffenhed passende Rengjøring. Yveret maa altid renses før Melkningen.
6. I Fjøsset maa altid findes rent Vaskevand, Sæbe og Haandklæde. Den, der melker, bør forinden Melkningen iføre sig en egen, ren Melkedragt (helst en knæsid Kittel med Ærmer) og vaske sine Hænder.
7. De Saaer, Kar, Spand og Siler, som benyttes under Melkningen eller Ombringelsen af Melk, maa være rene, naar Melk haves i dem. De maa i den Tid, de henstaar i Fjøsset, anbringes saaledes, at de ikke udsættes for Forurensning, og maa der, hvor der ikke findes noget særskilt Silerum, være anbragt paa et lyst Sted i Fjøsset et Bord, hvorpaa Spandene sættes. Bordet og dettes nærmeste Omgivelser skal ikke belemres med andre Gjenstande, og Udstyret maa være saaledes, at Renlighed — hvilket til enhver Tid maa kræves — kan gjenføres.
8. Melken bør siles gennem 2 Siler, og det bør altid paasees, at Urenheder i den øverste Sil udspyles med Vand. Den bør ikke siles direkte paa Ombringelsesspandene, men paa større Beholdere, hvorfra den haandsiles paa hine.

meddelte Dødsårsager.

og Kjøen.																	Ukjendt Alder.	
15—20		20—30		30—40		40—50		50—60		60—70		70—80		80—90		90—100		
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.		Kv.
-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	1	1	-	1	-	-	-	-	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-
-	-	1	-	2	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3	-	-	-	6	1	4	-	1	1	1	-	-	2	1	-	-	1	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	3	-	2	-	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	1	-	1	-	3	2	2	-	4	1	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
44	47	119	101	123	138	107	119	89	91	137	118	137	149	46	78	4	10	1
	1				2	1		1	1	1		1	1					2
44	48	119	101	123	140	108	119	90	92	138	118	138	150	46	78	4	10	3

9. Stramtlugtende Foderstofte (Turnips, Hvalkjødme o. l.) maa ikke benyttes eller henlægges i Fjøset, medens der melkes.
10. Melk fra syge Dyr maa ikke blandes med den øvrige Melk og bør ikke sælges.
11. Melken maa heller ikke efter Melkningen hensættes paa saadanne Steder eller anbringes paa saadan Maade, at den udsættes for Forurensning.
12. Samtlige Kar, som benyttes til Melkning eller Melkens Ombringelse, maa kun anvendes i dette Øiemed.
13. Fjøset maa ikke belemres med Gjenstande, som ikke hører hjemme der.

Modarbeidelsen af de smitsomme Sygdomme har som sædvanlig under Ledelse af Stadsfysikus været udført af Sundhedsinspektøren og Bylægerne. — Der ansattes en kvindelig Læge ved Kontrollen med de veneriske Sygdomme. Ligeledes blev der truffet Aftale med en Læge om poliklinisk Behandling af Mænd med veneriske Sygdomme, som betryggende antoges at kunne behandles udenfor Sygehus. — I Anledning af den fra Slutningen af August herskende Tyfoidefeberpidemi, hvis Udbredelse man nærde Mistanke om skyldtes Melk, blev der i Dagspressen stillet Opfordring til Publikum om at lade al Melk koge. Der blev ogsaa i Anledning af denne Epidemii ansat en Epidemilæge. — Paa Foranledning af Ingeniøren blev der taget under Overveielse, om der ikke

burde kræves Refusion for havte Udgifter til Renovation af Privetbeholderne i tyfusmittede Gaarde; men det blev besluttet, at saadan Refusion ikke skulde kræves. Udgifter ved denne Renovation har i Aaret udgjort Kr. 4 225,62.

Under Sundhedskommissionen oprettedes et Arbejderboligkontor med en Arkitekt som Chef.

Gjennem Tillægget til Vasdragsloven af 1887 har Kommunen Adgang til gjennem Paalæg af Servituter at sikre sine Drikkevandsbeholdere — Maridalsvandet og Sognsvandet — mod Forurensninger. Denne Adgang er imidlertid endnu ikke bleven benyttet, derimod har Kommunen ved leilighedsvis foretagne Indkjøb af Eiendomme ved Vandene søgt at sikre sig. Saaledes har den i Løbet af Aaret indkjøbt Store Brendengen ved Maridalsvandet og Vestre Sogn ved Sognsvandet, hvilke Indkjøb Sundhedskommissionen havde anbefalet. — Ved Stadskemikeren har Byens Drikkevand fremdeles været underkastet kemiske og bakteriologiske Undersøgelser; ligeledes har Tøier og Farver været undersøgt paa Arsen. Forskjellige Næringsmidler, deriblandt Melk, har ogsaa været Gjenstand for Undersøgelse.

Pølsemagierne undersøgte i Aarets Løb, og følgende Anvisning til Renhold i disse vedtoges af Sundhedskommissionen.

1. Pølsemagieriet og de til Driften hørende Rum, saasom Opbevaringsrum for Kjød, Pølser, Salterikjælder m. m., maa altid holdes omhyggelig rene og fri for Stank og Støv. Gulvet maa rengjøres og afspyles 1 eller flere Gange om Dagen og i hvert Fald efter Arbeidets Slutning.

Vægge og Tag maa rengjøres hvert Fjerdingaar, og Vinduerne maa afpudses mindst hver 2den Uge. Alle Gjenstande, som er Bedriften uvedkommende, og som kan hindre omhyggeligt Renhold eller frembringe Stank eller Støv, maa fjernes fra Pølsemagieriet og de til dette hørende Rum.

2. Alle ved Pølsemagierbedriften benyttede Redskaber, saasom Borde, Huggestabber, Kjødhakkemaskiner, Pølsesprøiter, Knive, Kogepander m. m., maa omhyggelig rengjøres hver Dag, de har været brugte. Ligesaa bør Vogne, Kurve, Bretter og Lignende, der benyttes ved Ombringen af Pølser til Udsalg eller til Kunder, altid holdes rene.
3. Saltekummer og Baljer, Vandingskummer og Lignende maa omhyggelig rengjøres med kogende Vand, hver Gang de er tømte.
4. Kloakkummer og Ledninger maa gjøres rene og udskylles mindst 1 Gang hver Uge.
5. Kul, Sagffis og andet Brænde maa ikke opbevares i Pølsemagieriet i større Mængde, end der trænges for 1 Dag, og maa opbevares i egne Beholdere.
6. Ben og andet Affald f. Ex. Tarmrester, Slintrer, bedærvede Pølser og Lignende, samt Aske maa hver Dag bortbringes fra Pølsemagieriet.
7. Arbejderne bør under Arbeidet være iført en egen Dragt — Busserul og Forklæde — som ikke benyttes udenfor Pølsemagieriet, og som tages ren paa mindst en Gang om Ugen.
8. Arbejderne bør vaske sine Hænder og Arme, før de begynder Arbeidet, og hvert Pølsemageri bør være forsynet med Vaskevandsstel, Sæbe og rene Haandklæder.

I Byens Folkeskoler undersøgte Ventilations- og Belysningsforhold. — Forøvrigt henvises til Sundhedskommissionens Beretning om Folkemængden og Sundhedstilstanden i Kristiania i 1896.

Den offentlige Vaccination udførtes af Sundhedsinspektøren og Bylægerne i de vanlige Lokaler. Der vaccineredes 5 168 Personer, hvorved udelukkende benyttedes animalsk Vaccine, gennemgaaende med godt Resultat. Af

privat praktiserende Læger opgives vaccineret 248 Personer. Statens Anstalt for Frembringelse af dyrisk Vaccine ligger i Kristiania.

Af 8 opgivne **retsmedicinske Forretninger** udførtes 6 af Universitetslæreren i Retsmedicin.

Sygehuse. Af offentlige Sygehuse fandtes i og ved Byen 7, nemlig Rigshospitalet, Fødselsstiftelsen, det kommunale Sygehus med Underafdelinger, Garnisonssygehuset, Diakonisseanstaltens Sygehus, Diakonhjemmet og «Vor Frues Hospital» (katholsk). Flere af Byens Læger havde desuden Privatklinikker med Sygeværelser for sine Patienter. Til Indlæggelse af smitsomme Sygdomme har Byen Lazareter paa Ullevold udenfor Bygrænsen. Fremdeles findes 2 Sindssygeasyler, det kommunale Asyl og Oslo Asyl.

Der fandtes i Byen 4 offentlige **Badeindretninger**, hvor der solgtes følgende Antal Billetter: Kristiania Bad 51 671, Kristiania varme Søbad ca. 14 883, Kristiania Badeanstalt 56 000 og Kristiania Folkebad 54 800.

Ved samtlige nye Folkeskoler er der indredet Bad for Skolebørnene, og efterhaanden søges ogsaa ældre Skolebygninger forsynet med saadanne.

Apothekenes Antal udgjorde 16, der alle visiteredes i Aarets Løb. Angaaende deres Personale henvises til den almindelige Beretning.

Medicinalpersonale. Ifølge den officielle Fortegnelse over Landets Læger var Antallet af de i Kristiania bosatte 204, hvoraf 33 antages ikke eller kun i ringe Grad at praktisere. Tandlægenes Antal udgjorde 56, Jordemødrenes 79.

II. Akershus Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Fladeindhold i km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Januar 1891.	Antal Læger ¹⁾ .	Jordemødre.	Hjælpevaccinatorer.
Amtet	5 321,42	100 427	44	37	34
1. Aker	1 063,50	34 488	²⁾ 21	12	9
	Aker	431,98	15 295	11	5	5
	Asker	103,21	4 029	2	1	1
	Bærum	185,00	6 566	4	2	1
	Nittedalen	196,13	2 466	1	2	1
	Skedsmo	147,18	6 182	3	2	1

¹⁾ Ved Distriktslægens Bopæl er her, ligesom for de øvrige Amter, Herredets Navn udhævet ved spærrede Typer. ²⁾ Distriktslægen bor i Kristiania.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaccinatører.
2. Ullensaker	2 141,02	33 456	11	9	11
	Ullensaker	249,12	5 574	2	2	2
	Sorum	109,39	2 540	-	1	1
	Gjerdrum	85,44	1 760	-	1	1
	Nannestad	337,70	4 046	2	1	1
	Nes	641,84	8 092	3	1	2
	Eidsvold	345,83	8 303	4	2	2
	Hurdalen	261,47	2 051	-	1	1
	Fering	110,28	1 090	-	-	1
3. Høland	1 263,28	13 609	4	7	7
	Høland	684,78	5 789	3	3	3
	Urskog	367,76	3 998	1	2	2
	Fet	210,74	3 822	-	2	2
4. Follo	853,62	18 874	8	8	7
	Drøbak, Kjøbstad	0,80	2 147	3	1	-
	Hølen, Ladested	0,13	191	1	-	-
	Son, —	0,20	769	-	-	-
	Hvitsten, —		138	-	-	-
	Vestby	134,44	2 740	-	1	1
	Kraakstad	164,48	2 956	1	1	1
	Enebak	268,45	3 325	1	2	2
	Aas	105,76	2 743	2	1	1
	Frogn	86,54	2 081	-	1	1
	Nesodden	92,82	1 784	-	1	1

Sundhedstilstanden har været god. Af epidemiske Sygdomme havde Mæslinger og Kighoste adskillig Udbredning. Diarré optraadte usædvanlig hyppig, medens de katarralske Sygdomme og Influenza forekom sjældnere end Aaret forud. Antallet af anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme var tilsammen 8 021, noget mindre end i 1895, men større end det gjennemsnitlige i sidste Tiaar; det ved disse foranledigede Antal Dødsfald var usædvanlig lidet og mindre end i noget tidligere Aar siden 1879. I 1895 anmeldtes 9493 som Angrebne og 241 som Døde af epidemisk Sygdom.

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde 1 534 eller 14,8 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelbefolkning (103 300). I 1895 var Dødeligheden 15,0 pro mille.

Til Oplysning om de anmeldte Tilfælde af **epidemiske Sygdomme** og deres Fordeling paa Maaneder og Distrikter henvises til Tabellen Side 24 og 25, sammendragen efter Lægernes Opgaver.

Af **Tyfoidefeber** forekom nogle flere Tilfælde end i det nærmest foregaaende Femaar; i det Hele opgives 58, hvoraf 5 dødelige. Sygdommen forekom inden alle Distrikter, almindeligst dog i de Kristiania nærmest liggende Bygder. Fra Aker Prestegjeld anmeldtes udover Sommeren og Høsten 10 Tilfælde (6 i

vestre og 4 i østre Aker); en Del af disse opgives at skyldes Smitte gennem Melk fra Bygdø Kongsgaard, en Del var smittede i Kristiania, for en Del kunde Smittekilden ikke paavises. Forøvrigt forekom Sygdommen spredt saavel inden Aker som i de andre Lægedistrikter. I Urskog (Høland Distrikt) indtraf et Tilfælde, der skyldtes Smitte fra et Hus i Kristiania, inden hvilket der var optraadt flere Tilfælde af denne Sygdom. En mindre Epidemi inden liden Grænd i Blaker antoges ligeledes at have sin Oprindelse fra Kristiania. Om nogle Undersøgelser i Anledning af formodet Smitteudbredelse gennem Melk se medicinsk Selskabs Forhandlinger for 1897, Side 117 o. fig.

Skarlagensfeber var i Tilbagegang inden de fleste Distrikter og optraadte for det Meste godartet (Mortalitetsprocent 2,8).

Mæslinger var i Tiltagende inden Aker og Høland Distrikter; noget Dødsfald af denne Sygdom er ikke opgivet.

Difteri bragtes ud paa Sommeren ved Landliggere fra Kristiania til en Gaard i Eidsvold (Ullensaker Distrikt). Børnene, der led af Ondt i Halsen, havde Huslægens Tilladelse til at reise, da Affektionen ikke antoges at være af ondartet Natur; ankomne paa Landet omgikkes de derfor freidig med Børnene paa Nabogaarden, men Følgen heraf blev, at disse fik Difteri. Fra denne Gaard blev Sygdommen senere overført til en Nabogaard og en Naboplads, hvor de fleste af Børnene blev syge, og 3 døde. (Thoresen).

Dysenteri. Paa Strækningen fra Slettum Skole og sydover til Trøgstadgaardene i Holter Annex af Nannestad (Ullensaker Distrikt) er der næsten aarlig forekommet Tilfælde af blodig Diarré med dysenterisk Karakter. Ogsaa iaar optraadte flere saadanne Tilfælde i dette Strøg. Mad- og Drikkevand tager Befolkningen paa disse Pladse fra Pytter og Damme, og, naar Vandet i disse minker, er det, at Sygdommen i Almindelighed optræder. (L. Bruun).

Kighoste optraadte epidemisk med Kulmination i 2det Kvartal.

Af **Influenza**, der Aaret i Forveien optraadte epidemisk, forekom kun spredte Tilfælde, særlig i Februar og Marts.

Af **katarralsk Ikterus** forekom der mange Tilfælde i Høland.

Miltbrand optraadte som Epizooti i Sommerens Løb i flere Egne af Amtet. Fra Enebak (Follo Distrikt) berettes: Det første Tilfælde blev ikke diagnosticeret, da Dyr læge ikke tilkaldtes; ved Flaningen af det selvdøde Dyr smittedes en Mand; denne kom først 8 Dage efter under Behandling for Miltbrandpustel paa Underarmen og med alle Tegn paa Almeninfektion; Tilfældet endte dødeligt. Hos en anden Mand, for hvem en Hest døde, optraadte der paa venstre Kind en lignende Affektion med stærkt Ødem af Kind- og Halspartiet; han fremstillede sig til Behandling efter 2 Dages Forløb; hele Focus blev udbrændt med rygende Salpetersyre og udskrabt med skarp Ske, hvorefter Hævelsen snart svandt, og Saaret hurtig rensedes. (Jelstrup).

En Epidemi af **akut Gastrit** (af andre opfattet som akut febril Muskel-rheumatisme, «Bamlesyge») forekom særlig i Sandviken og Bærum i Begyndelsen af Sommeren. Sygdommen optraadte pludselig med stærk Feber, Hovedpine, Brækninger, Smerter i Kardia samt i Bryst- og Bugmuskler. Mindre hyppigt forekommende Symptomer var Diarré, Ikterus, Albuminuri og tør Pleurit. Varigheden var 4--5 Dage med stærkt udtalt Mathed efterpaa. Sygdommen gjorde efter hele sit Forløb og Optræden nærmest Indtryk af at bero paa en Infektion eller rettere en Intoxikation gennem Digestionskanalen. (J. Jensen).

I Akershus Amt anmeldte

	Ialt kjendte		Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.
	Tilfælde.	Dødsfald.							
Tyfoidefeber	52	5	49	2	.	.	8	5	3
Skarlagensfeber	145	4	145	15	6	12	6	2	16
Mæslinger	204	.	203	5	4	3	18	41	41
Difteri (Croup)	98	14	98	11	7	4	3	8	7
Blodgang	30	1	30	3	6	4	7	.	.
Barselfeber	12	.	7	1	.	1	.	.	.
Pyæmi, Sæphæmi	16	5	16	.	2	3	1	1	2
Rosen	101	1	101	9	7	4	11	9	2
Røde Hunde	33	.	33	1	.	.	11	8	3
Vandkopper	101	.	101	9	10	8	8	15	13
Kusma	20	.	20	.	6	5	5	1	.
Kighoste	799	14	799	9	3	43	151	106	120
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	3268	51	3247	359	410	369	294	313	229
Influenza	569	2	567	83	126	141	64	46	12
Lungebetændelse	438	62	438	46	36	61	40	66	34
Pleurit	162	2	162	20	17	23	16	15	11
Gigtfeber	162	3	162	13	12	14	16	14	7
Koldfeber	1	.	1	.	1
Akut Diarré (Kolerine)	1809	36	1808	60	75	78	78	66	217
Pemfigus hos Nyfødte	1	.	1
Tilsammen	8021	200	7988	646	728	737	737	716	717

Antallet af udenfor Sygehus behandlede Tilfælde af **veneriske Sygdomme** vil sees af Tabellen Side 25.

I Enebak forekom 5 Tilfælde af Syfilis foranlediget ved indflyttede Tjenestefolk; 3 Tilfælde opstod ved extragenital Infektion, antagelig ved Spiseredskaber. (Jelstrup).

Af **Fnat** er ialt anmeldt 231 Tilfælde (Aker 47, Ullensaker 114, Høland 23, Follo 47). Denne Sygdom er meget udbredt i Enebak, særlig i den delvis af indvandret Proletariat beboede Grænd, hvor den nu nedlagte Fyrstikfabrik ligger; Renligheden er paa den Kant i det Hele liden og Forholdene usle. (Jelstrup).

Dødsfald af **Lungetuberkulose** udgjorde for det hele Amt 15,5 pCt. af samtlige kjendte, ved Sygdom foraarsagede Dødsfald, og 20,3 pCt. af Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme. For Byerne var Forholdet henholdsvis 7,7 pCt. og 9,1 pCt. og for Bygderne 15,6 pCt. og 20,5 pCt.

epidemiske Sygdomme.

Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Fordeling paa Lægedistrikterne:							
						1		2		3.		4	
						Aker.		Ullensaker.		Høland.		Follo.	
						Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
1	1	7	5	12	5	15	1	13	-	15	3	9	1
10	11	31	9	9	18	85	2	23	2	13	-	24	-
27	14	16	9	8	17	161	-	9	-	24	-	10	-
21	13	8	6	7	3	44	6	24	4	8	1	22	3
3	3	-	3	-	1	-	-	27	1	-	-	3	-
-	1	1	2	-	1	4	-	7	-	1	-	-	-
2	-	2	2	-	1	7	2	9	3	-	-	-	-
7	3	16	17	7	9	47	-	33	1	4	-	17	-
3	-	-	1	6	-	6	-	11	-	-	-	16	-
1	1	7	8	11	10	55	-	25	-	9	-	12	-
2	-	-	1	-	-	11	-	8	-	1	-	-	-
80	52	48	57	65	65	489	6	276	7	7	-	27	1
138	148	139	203	292	353	1653	17	1010	20	155	2	450	12
12	13	10	9	24	27	255	1	184	1	41	-	89	-
17	17	27	28	31	35	151	17	170	26	43	4	74	15
12	4	13	12	11	8	49	-	73	2	8	-	32	-
10	12	7	16	20	21	62	-	53	2	18	1	29	-
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
466	343	136	92	98	99	1106	12	396	11	90	2	217	11
-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-
812	636	468	480	602	673	4201	64	2352	80	437	13	1031	43

Veneriske Sygdomme.

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa Lægedistrikterne:			
		1	2	3	4
		Aker.	Ullensaker.	Høland.	Follo.
		Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.
Veneriske Saar	8	3	5	-	-
Erhvervet Syfilis	30	3	15	1	11
Hereditær —	1	-	1	-	-
Gonorré, Uretrit	41	16	11	6	8

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lunge- tuberkulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Aker	268	39	64	204
Ullensaker	281	36	80	201
Høland	70	15	13	57
Follo	227	41	43	184
Drøbak By	6	-	1	5
Son og Hølen Byer	7	1	1	6
Bygder	214	40	41	173
Akershus Amt	846	131	200	646
Deraf i Byer	13	1	2	11
— - Bygder	833	130	198	635

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Bar- sel- seng.	ved ulyk- kelige Hæn- delser.	ved Selv- mord.	ved Drab.
Aker	1214	46	578	136	12	4	11	3	-
Ullensaker	1028	22	514	90	13	-	13	1	1
Høland	410	6	180	22	4	-	2	1	-
Follo	509	11	262	43	3	2	5	1	-
Son By	26	-	10	5	-	-	-	-	-
Hølen —	5	1	5	1	-	-	-	-	-
Hvitsten —	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Drøbak —	63	2	33	11	-	-	2	-	-
Bygder	415	8	213	26	3	2	3	1	-
Akershus Amt	3161	85	1534	291	32	6	31	6	1
Deraf i Byer	94	3	49	17	-	-	2	-	-
— - Bygder	3067	82	1485	274	32	6	29	6	1

Om Amtets **Sindssyge** se den almindelige Beretning.

Af **obstetriciske Operationer** udførtes af Læger tilsammen 66, deraf 31 i Aker Distrikt, 19 i Ullensaker, 4 i Høland og 12 i Follo. Indikationer og Udfald sees af Tabel Side 27.

Antallet af **Fødte** og **Døde** sees af ovenstaaende Tabel. For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1627 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 48,5.

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.			Udtrækning ved Bækkenendeleie.		Perforation.		Efterbyrdsoperation.
	Mødre.	Børn.		Mødre.	Børn.		Mødre.	Børn.	Mødre.		Mødre.
	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Lev.	Død.	Lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde Veer . . .	33	1 ¹ 3 ²	2	-	-	-	2	2 ²	-	-	-
Bækkensneverhed	5	5	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Placenta prævia og Blødning	-	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-
Ueftergivelige Fødselsdele	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	7	3 ²	5	-	-	-	-	-
Isseleie med Panden fortil	1	1	-	-	-	-	-	-	-	4 ¹	-
Ansigtisleie	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fremfald af Navlesnor	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7
	45	43	3	9	2	7	2	2	1	1	7
		46			9				2		

1) En af disse 1ste Tvilling; 2den Tvilling forløst ved Vending og Udtrækning, hvor Udfaldet for Moderen (lev.) er anført. Se Anm. 3. 2) Den ene af disse var 1ste Tvilling, om hvis tilsvarende 2den Tvilling ingen Oplysninger foreligger. — Den anden blev extraheret ved Tang. 3) Af disse var en 2den Tvilling, 1ste Tvilling forløst ved Tang. Hos den anden var der foruden Tverleie ogsaa Fremfald af Navlesnor og Arm. 4) Som Dødsårsag opført Dystoki.

Efter Presternes Opgaver døde 6 Kvinder paa **Barselseng**. Paa de af Lægerne indsendte Dødslistes er for 3 Dødsårsagen opgivet saaledes: Barselkrampe 1, Blødning 1 og Dystoki 1.

Om de **hyppigste Dødsårsager** se nedenstaaende Tabel.

De **hyppigste Dødsårsager** var:

Dødsårsag.	Antal Dødsfald.	Deraf i	
		Byer.	Bygder.
Lungetuberkulose	131	1	130
Alderdomssvaghed	98	-	98
Kræft (Cancer og Sarkom)	78	-	78
Croupøs Lungebetændelse	62	-	62
Akut Bronkit og katarralsk Lungebetændelse	51	1	50
Tuberkuløse Betændelser og Miliærtuberkulose	41	1	40
Akut Diarré	36	1	35
Hjerneslag	34	1	33
Mave-Tarmkatarr	34	-	34
Organisk Hjertesygdom	27	2	25
Nyresygdom	25	-	25

Om **Høstens Udfald** meddeles der fra Enebak, at Aarets Udbytte af Landbruget, paa Grund af langvarig Tørke, var meget under et Middelsaars.

Levemaade og hygieniske Forhold. Fra Ullensaker skrives: De vigtigste Betingelser for et lønnende Jordbrug opfyldes ikke, og store Strækninger af myrlændt, vandsyg og udræneret Jord ligger urerte midt i centrale Dele af Amtets største Herreder. Meieribedriften er fremdeles i god Fremgang, og Landmanden faar solgt sin Melk til taalelig gode Priser. En stor Del sendes direkte til Kristiania, kun de fra Stationen fjernere Boende leverer til de opførte Meierier, som hvert Aar tiltager i Antal. — Skogdriften synes at være den mest lønnende Bedrift, men Ulykken er, at den nu kommer kun Faa tilgode, da de fleste Skoge er udhugne, og man kun har tilbage det Nødvendige til Brændsel og Gjærdefang. Hvad der nu kan være levnet, vil Cellulosefabrikationen fortære, da den tager tiltakke med saa smaa Dimensioner, som det før ikke lønede sig at fragte. — Torvdriften er fremdeles tiltagende, og Myrer, som før ansaaes uden Værdi, sælges nu til høje Priser, idet Fabrikation og Tilberedning af Strø og Brændsel foregaar i det Store. Blandt Herrederne i dette Distrikt er Eidsvold heldigst stillet, da Fabrikernes Antal stadig tiltager og tiltrænger en stor Arbejdsstyrke, som bestaar baade af Mænd og Kvinder, Gifte og Ugifte, der betales med en større Dagløn, end Landmanden formaar at give. Fortæringen af Øl og Brændevin er fremdeles betydelig i Aftagende; og den fornemste Aarsag hertil er vistnok den vanskelige Adkomst til samme. De offentlige Udsalgssteder i Eidsvold er lukkede, og kun ét Sted har Lov til at udskjænke Øl kort før og kort efter Trænenes Ankomst og Afgang og det kun til Personer, der er langveis Reisende. (Thoresen).

De hygieniske Forhold i Høland angives at være mindre tilfredsstillende. Husene for Husmænd, almindelige Arbeidere og mindre Gaardbrugere er som Regel daarlige, kolde, trækfulde og altfor smaa, Kostholdet meget ensformigt, væsentlig bestaaende af Grød og Vælling, Kaffe og Smørrebrød. Kaffe drikkes til Overmaal, og naar Brændevinsdrikken maa siges at være forholdsvis sjelden, er dette vistnok for den aller væsentligste Grund betinget af Mangel paa Penge dertil. Beklædningen er daarlig, Renligheden saavel i Huse som Klæder mangesteds meget ringe. Hertil som Regel daarligt Drikkevand. Natteløberiet flourer, og uægte Fødsler er ikke sjeldne. (Agersborg).

Fra Follo berettes: De hygieniske Forhold maa betegnes som forholdsvis gode. Boligerne er yderst sjelden overfyldte. Levemaaden især paa Gaardene maa karakteriseres som meget god og rigelig, og jeg antager ogsaa, man maa sige, at Næringen i Pladser og Hytter er ret god. Vistnok er der ikke den Afvexling i Næringsmidlerne som paa Gaardene, hvor Kjødspiser bruges flere Gange om Ugen; men maa Melspiserne der træde istedet, er det ialfald af prima Sort — baade Rug- og Hvvedemel samt Gryn. Margarin bruges overalt baade paa større og mindre Gaarde og i Hytterne. Der bruges meget Bær- og Frugtsafter. Hos Smaafolk, især Inderster, er der ofte Klage over Mangel paa Anledning til at faa kjøbt Melk, da denne sælges til Byerne, og saa maa selvsagt her som overalt Kaffe erstatte Melken. Den Melk, som bruges paa Gaardene, har hidtil undgaaet Separatorbehandling, da Separator kun skal findes paa en eneste større Gaard foruden Aas Landbrugsskole. Næsten overalt er der slemt for godt Vand. Vandspring findes kun undtagelsesvis. Vand baade til Dyr og Mennesker tages almindeligvis af store, gravede Damme lige ved Husene. Kun undtagelsesvis hentes Madvand fra en eller anden nærliggende Kilde eller Bæk. I de senere Aar tror jeg, at alle Bygder er gaaet fremad i moralsk Henseende. Nydelsen af stærke Drikke er aftagen, og Natteløberi er vistnok ikke almindeligt. Grunden til denne Forbedring bør vistnok for en stor Del tilskrives de nu i næsten alle Bygder stiftede Ungdomsforeninger, som er meget søgte af alle Samfundsklasser, af saavel Unge som Gamle. Man hører kun sjelden om Afholdelse af Hyttedanse og deraf følgende Uorden. Hvad Folkets økonomiske Evne angaar, saa lyder vistnok her som overalt samme Klage over Tidernes Pinagtighed, men jeg tror ikke, Klagerne altid er vel begrundede ialfald ikke for den arbejdende Klasses Vedkommende, da Daglønnen saavel for Mænd som Kvinder er meget høi. Dog maa det siges at være slemt nok for Gaardbrugerne og deres Hustruer, der selv med den aller tarveligste Medhjælp maa udføre det nødvendigste Arbejde, da Tjener- og Arbeidsløn i det Hele er uforholdsmæssig høi. For en Del skyldes maaske dette Forhold Byernes Nærhed, da der skal søges efter lettere Erhverv og et friere Liv. Med Hensyn til Fattigsygepleien, maa den siges at være tilfredsstillende i alle Bygder i Distriktet. Oprettelsen af Selvhjælpsforeninger bidrager meget til at indskrænke Paakaldelse af Fattigkassernes Understøttelse i Tilfælde af Sygdom. (L. A. Müller). Fra Enebak føres en Mængde Landmandsprodukter ad Landeveien til Kristiania; denne Omsætning er dog forbunden med Nattereiser og megen Ondt Sliden, som ofte tager paa Helbreden, og mange er de Sygdomme, der som Følge heraf Aar om andet kommer under Behandling. Den stadige Rapport med Byen medfører desuden ogsaa sine Farer for Indførsel til Hjembygden af de i Hovedstaden til enhver Tid hyppig forekommende epidemiske Sygdomme. (Jelstrup).

Sygehuse. Akers Sygehus og Pleiehjem paa Tonsen i østre Aker. Ullevold Sygehus for epidemiske Sygdomme, Kristiania tilhørende, er beliggende i vestre Aker, Diakonhjemmet ligesaa. Statens Sindssygeasyl paa Gaustad ligger ogsaa i Aker.

Badeindretninger. Eidsvold Bad og Sanatorium har i Sommerens Løb været godt besøgt, ligesaa Grefsen Bad. Offentlige Badeanstalter findes i Drøbak, paa Bygdø, Nordstrand med flere Steder.

Om **Amtets Apothek** se den almindelige Beretning.

Følgende Tabel giver Oplysning om Møder i Sundhedskommissioner, Vakcinerede og retsmedicinske Forretninger.

Lægedistrikter.	Sundhedskommissioner. Antal Møder.	Vakcinerede.	Retsmedicinske Forretninger.
Akershus Amt.	38	2466	22
Aker	1) 16	735	6
Ullensaker	2) 10	921	6
Høland	3) 7	355	4
Follo	4) 5	455	6

1) Bærum 3, Nittedalen 2, Skedsmo 4, Aker 7. 2) Ullensaker 2, Eidsvold 1, Fering 1, Sørum 2, Gjerdrum 3, Nannestad 1. 3) Høland 5, Urskog 1, Fet 1. 4) Son 2, Hølen 1, Vestby 1, Enebak 1.

I Aker og Nittedalen, Skedsmo, Nannestad og Fet har Foranstaltninger til Forebyggelse af Miltbrandsmittens Udbredelse til Mennesker været Gjenstand for Forhandling i Sundhedskommissionernes Møder.

III. Smaalenenes Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaksinatore.
Amtet	4 142,69	120 864	48	8	42	28
1. Eidsberg	1 405,92	22 073	6	-	11	9
	Rødenes	385,91	2 132	-	-	2	2
	Rakkestad	416,32	5 579	1	-	2	1
	Eidsberg	229,26	5 369	3	-	2	2
	Trøgstad	205,73	4 127	1	-	3	2
	A s k i m	67,64	2 428	1	-	1	1
	Skiptvet	101,30	2 438	-	-	1	1

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaksinatorer.
2. Moss	783,91	22 785	11	1	10	6
	Moss, Kjøbstad	1,51	8 036	7	1	3	-
	Moss, Landsogn	56,67	1 168	-	-	¹⁾ 1	-
	Spydeberg	138,86	2 622	1	-	1	1
	Hobøl	143,68	2 338	1	-	1	1
	Vaaler	249,17	2 574	1	-	2	2
	Raade	113,78	2 884	1	-	1	1
	Rygge	80,29	3 163	-	-	1	1
3. Sarpsborg	700,16	49 037	16	4	10	7
	Sarpsborg, Kjøbstad	3,84	2 936	6	1	1	-
	Fredriksstad, —	9,41	12 292	8	3	2	-
	Tune	177,82	6 888	-	-	1	1
	Varteig	69,34	1 216	-	-	1	1
	Skjeberg	192,68	4 389	-	-	1	1
	Borge	77,40	5 179	1	-	1	1
	Onsø	121,17	6 033	1	-	2	2
	Glemminge	48,61	10 104	-	-	1	1
4. Hvaler	1 252,70	26 969	15	3	11	6
	Fredrikshald, Kjøb- stad	1,71	11 159	10	3	5	-
	Hvaler	86,39	3 180	1	-	2	2
	Berg	255,46	4 408	-	-	²⁾ 1	1
	Id	382,35	4 304	1	-	1	1
	Aremark	526,79	3 918	2	-	2	2

¹⁾ Jordemoderen bor i Moss. ²⁾ Jordemoderen bor i Fredrikshald.

Sundhedstilstanden har været god. Af epidemiske Sygdomme optraadte Kighoste hele Aaret gennem, men fornemmelig i sidste Kvartal; ogsaa Diarré var usædvanlig hyppig, navnlig i Juli. Skarlagensfeber, Mæslinger, Difteri og Influenza har været i Aftagende. Det samlede Antal anmeldte epidemiske Sygdomstilfælde var 13 150 og Dødsfald af disse Sygdomme 439. I 1895 var disse Tal henholdsvis 15611 og 486.

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde 1 835 eller 14,5 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelbefolkning (126 300). Aaret forud var den 15,3 pro mille.

Til Oplysning om de **epidemiske Sygdomme** henvises til Tabel Side 32 sammendraget efter Lægernes Opgaver.

Tyfoidfieber var noget hyppigere end i de nærmest foregaaende Aar. I Eidsberg Distrikt forekom 4 lette Tilfælde paa Tveitergaardene og Dillerud i Skiptvet. Til Trøgstad og Eidsberg kom et Par Syge hjem fra Kristiania; kun paa sidstnævnte Sted udbredtes Smitten videre, idet den Syge, en Folkeskolelærer, paa den Gaard han boede, og hvor ogsaa Skolen holdtes, smittede en Pige, der fik Sygdommen og døde; efterat Læreren Sygdom, der i Begyndelsen blev mistydet, var bragt paa det Rene, stoppedes Gaardens Melkesalg, og fore-

I Smaalenes Amt anmeldte

	Ialt kjendte		Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.
	Tilfælde.	Dødsfald.							
Tyfoidfeber	71	14	71	-	3	12	5	6	5
Cerebrospinalmeningit	9	1	9	-	1	-	-	1	1
Skarlagensfeber	41	2	41	7	3	4	2	-	1
Mæslinger	307	8	307	28	10	8	6	22	18
Difteri	181	13	181	12	14	35	14	23	20
Blodgang	8	-	8	-	-	-	-	-	-
Barsel-feber	20	7	20	2	3	1	3	1	-
Pyæmi, Septhæmi	33	4	32	1	1	3	5	-	4
Rosen	139	3	139	9	9	16	14	6	10
Røde Hunde	45	-	45	1	3	15	2	8	7
Vandkopper	250	-	249	21	34	29	6	3	20
Kusma	57	-	57	-	9	20	8	8	9
Kighoste	1266	35	1266	54	86	114	70	60	79
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	5805	133	5805	660	721	696	619	535	378
Influenza	515	6	515	85	106	152	47	31	8
Lungebetændelse	782	120	782	93	92	85	98	111	52
Pleurit	250	5	250	24	22	27	19	21	24
Gigtfeber	338	8	338	33	30	32	31	25	22
Koldfeber	6	-	6	-	1	-	-	-	1
Akut Diarré (Kolerine)	3016	72	3016	116	135	156	138	171	440
Skjørbug	3	-	3	-	-	-	-	2	-
Pemfigus hos Nyfødte	8	8	1	-	-	-	-	-	-
	13150	439	13141	1146	1283	1405	1087	1034	1099

toges en omhyggelig Desinfektion; ingen af Skolebørnene fik Sygdommen. — Senhøstes optraadte paa Skavogg i Askim 6 Tilfælde. Om Sygdommen, der fortsatte sig ind i det følgende Aar, beretter Distriktslæge Randers følgende: Paa Gaarden blev der i Løbet af Sommeren nedrevet en meget gammel Hovedbygning, som havde staaet ubeboet i mange Aar, og det brugbare Trævirke fra denne benyttedes ved Opførelsen af en anden Bygning. Saalænge det tørre, varme Sommergeir stod paa, indtraf intet Sygdomstilfælde, men da Høsten kom med stærke Regnskyl og stor Fugtighed, blev af de 5 Tømmermænd 2 omtrent samtidig angrebne af en voldsom Tyfoidfeber; den ene døde. De 2 andre fik en meget mistænkelig Diarré, men var dog ikke sygere, end at de den hele Tid gik oppe; den 5te af disse Arbeidere var bortreist, da Efterforskningen foretoges, hvorfor der om ham ikke foreligger nogen Oplysninger. Foruden den ældste Søn paa Gaarden, der ogsaa havde deltaget i Arbeidet og gennemgaaet en let,

epidemiske Sygdomme.

Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Fordeling paa Lægedistrikterne:							
						1		2		3		4	
						Eidsberg.		Moss.		Sarpsborg.		Hvaler.	
						Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
2	4	17	6	9	2	13	3	12	1	44	9	2	1
-	-	1	3	2	-	1	1	1	-	7	-	-	-
4	6	2	3	5	4	3	-	14	1	16	1	8	-
19	14	4	16	73	89	52	1	100	1	24	-	131	6
7	8	7	7	18	16	19	1	34	2	113	10	15	-
7	-	1	-	-	-	-	-	2	-	-	-	6	-
1	1	3	1	-	4	6	1	2	-	8	4	4	2
5	-	5	2	2	4	-	-	5	1	10	2	18	1
5	8	12	20	15	15	10	-	29	2	60	-	40	1
-	-	1	3	5	-	1	-	9	-	24	-	11	-
7	1	9	54	34	31	7	-	117	-	108	-	18	-
1	1	-	-	-	1	-	-	7	-	45	-	5	-
75	69	65	140	224	230	103	4	428	5	409	17	326	9
288	285	293	343	499	488	427	19	1144	16	2316	72	1918	26
2	1	8	11	42	22	11	1	109	1	116	2	279	2
25	14	26	41	57	88	73	16	197	21	379	63	133	20
20	24	19	14	17	19	24	2	39	1	110	1	77	1
16	21	14	32	37	45	43	-	70	2	126	4	99	2
1	-	-	1	1	1	-	-	3	-	3	-	-	-
688	513	232	144	142	141	210	4	679	5	1265	47	862	16
-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-
-	1	-	-	-	-	-	-	4	4	3	3	1	1
1173	972	719	841	1182	1200	1003	53	3005	63	5189	235	3953	88

men utvivlsom, Tyfoidfeber, angrebes ingen af de Mange paa Gaarden, der ellers levede under ganske de samme Forhold som Tømmermændene. Af disse smittede en sin Moder. Samtidig med Tilfældene paa Skavogg indsygnede 2 Smaapiger paa Pladsen Skavoggbraaten; en Del af Trævirket fra ovennævnte gamle Bygning var nemlig ført op til denne Plads for at benyttes til Reparationer, og de to Børn havde daglig moret sig med at slaa og hamre paa dette. Efterat disse var blevet friske, angrebes Faderen og senere, i Januar 1897, et Par andre, hvoriblandt en Pige paa Nabogaarden Rognerud, der havde bistaet Konen paa Skavoggbraaten under hendes Barselseng. Den omtalte nedrevne Bygning var saa gammel, at den sandsynlig har staaet der i Krigens Tid ved Aarhundredets Begyndelse, da Tyfus paa en forfærdelig Maade herjede Smaalenene; denne Sygdom har ogsaa senere været paa Skavogg, sidst antagelig for ca. 9 Aar siden, men da var den gamle Bygning neppe beboet. (Randers). I Moss Distrikt forekom

om Høsten 12 Tilfælde, hvoraf 8 i September i Moss By. I Fredrikstad — Sarpsborg Distrikt — optraadte uden paaviselig Smittekilde tidlig om Vaaren en liden, begrændset Endemi (13 Angrebne, der alle boede ganske nær hverandre paa Østsiden); senere, i Mai, indtraf 2 Tilfælde, der skyldtes Nydelse af inficeret Melk fra et Hus, hvor 2, maaske 3 Personer havde lidt af let Tyfoidfieber uden at søge Læge. Et andet Tilfælde hos et lidet Barn paa Vestsiden optraadte i et Hus, der var desinficeret efter et i Slutningen af foregaaende Aar forekommet Tilfælde, der var behandlet paa Sygehus; i Aarets anden Halvdel forekom der i Byen 11 Tilfælde, hvoraf nogle antages at skyldes Smitte fra Kristiania. Om Vaaren indtraf ligeledes enkelte Tilfælde i Landdistriktet omkring Fredrikstad; de indlagdes samtlige paa Amtssygehuset, hvor Økonomens Hustru smittedes og døde. (Giebelhausen). I Hvaler Distrikt forekom kun 1 Tilfælde, hos en Dame paa Fredrikshald, der kom syg fra Kristiania.

Om **Skarlagensfeber** meddeles fra Fredrikstad, hvorfra der er anmeldt 8 Tilfælde for Byen og 5 for Onsø og Glemminge, at denne Sygdom ligesom tidligere ikke synes at trives paa de Kanter og kun at optræde med ringe Smitteevne. (Giebelhausen).

Mæslinger, der Aaret forud havde optraadt epidemisk inden Sarpsborg og Hvaler Distrikter, forekom fremdeles, men nu meget sjældnere. I Eidsberg, hvor Sygdommen fik adskillig Udbredelse, var den i 1ste Kvartal indskrænket til Rødenes; en voxen Gut døde. Fra Juni af begyndte Sygdommen at optræde i de øvrige Herreder; de fleste Tilfælde er anmeldt fra Trøgstad. Til et Sted i Askim bragte et Par Børn Sygdommen fra Kristiania; da Tilfældene optraadte med adskillig Intensitet og var kompliceret med Kighoste, forsøgtes det at hindre Smitteens Udbredelse ved streng Isolation; Stedets ensomme Beliggenhed egnede sig vel hertil, og Sygdommen fik ingen Udbredelse i denne Bygd. I Fredrikshald — Hvaler Distrikt — forekom Mæslinger hele Aaret igjennem (107 Tilfælde og 1 Dødsfald); i Bygderne optraadte de særlig i Aremark og i den vestligste Del af Berg.

Difteri var sjældnere end Aaret forud, men forekom i Vaarmaanederne fremdeles noksaa almindelig, navnlig i Sarpsborg Distrikt. Fra Eidsberg omtales dens Optræden som spredt, sparsom og mild. Grunden til, at denne Sygdom i de senere Aar ikke har faaet nævneværdig Udbredelse, tilskriver Doktor Berbmom i Rakkestad for en væsentlig Del den Omstændighed, at Befolkningen næsten altid overholder Isolationspaabudet og udfører den anordnede Desinfektion med Omhu. Principerne for denne er: «Det, som kan vaskes, vaskes; det, som kan koges, koges; og det, som hverken kan vaskes eller koges, brændes». Til Vaskning og Skylning bruges rigelige Mængder af en 3 pCt. holdig Opløsning af lige Dele raa Svovl- og Karbolsyre. — I Fredrikstad og Omegn havde de der forekommende Tilfælde et helt igjennem let Forløb (ingen Dødsfald). (Giebelhausen).

Af **Blodgang** forekom 8 Tilfælde uden Dødsfald, deraf 6 i Fredrikshald i Juli.

Barselfeber er anmeldt med 20 Tilfælde og 7 Dødsfald. Fra en Bygd i Eidsberg, hvor der forekom 3 Tilfælde, berettes, at den ene Barselkvinde var betjent af en skiddenfærdig Bondekone, og at den anden kort før Forløsningen havde været i Kristiania i Begravelse efter en Slægtning, der var død af denne Sygdom. (Scharffenberg).

Kighoste havde stor Udbredelse i alle Distrikter, men var i Almindelighed ikke ondartet. Mortaliteten var 2,8 pCt. af de anmeldte Tilfælde.

I Eidsberg Distrikt begyndte den i Mai i Rakkestad og udbredte sig derfra over Eidsberg til Askim og Trøgstad. Særlig i Askim var der en Mængde Angrebne, og under Høst- og Vintermaanedernes ugunstige klimatiske Forholde bukkede flere Smaabørn under for Sygdommen. (Randers).

Influenza var i Forhold til de foregaaende Aar sjelden og i Regelen godartet.

Lungebetændelse angives at have forekommet temmelig sparsomt i Eidsberg Distrikt undtagen i Aarets 2 sidste Maaneder, da den, især i Askim, optraadte med stor Voldsomhed og paa flere Steder med tilsyneladende smitsom Karakter. (Randers). I Fredrikstad med Omegn derimod havde Sygdommen særlig i Aarets første Halvdel en usædvanlig stor Udbredelse.

Kattarralsk Gulsot forekom temmelig hyppig i Askim og Rakkestad (Eidsberg Distrikt), særlig i sidstnævnte Herred, hvor de fleste Tilfælde indtraf i September—November. Sygdommen varede i Almindelighed ca. 14 Dage og frembød kun i et Par Tilfælde alvorligere Fænomener. Den forekom spredt over hele Bygden og var lidet smitsom, idet den kun i enkelte Tilfælde angreb flere end 2—3 af en Husstand. Det har ikke været muligt at paavise Smitte ved direkte Kontagium, muligens har gennem Afføringerne inficeret Vand været Smittestoffets Bærer. (Borbom). I Hvaler optraadte Sygdommen hyppig i de varme og usædvanlig tørre Sommermaaneder; i den østlige Del af Hvaler Herred antog den endog Udseende af smaa lokale Epidemier. (Handberg).

Veneriske Sygdomme. Udenfor Sygehus behandlede Tilfælde af disse Sygdomme sees af følgende Tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Dødsfald.	Fordeling paa Lægedistrikterne:				
			1	2	3	4	
			Eidsberg.	Moss.	Sarpsborg.	Hvaler.	
			Tilf.	Tilf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.
Veneriske Saar	79	3	3	18	43	3	15
Syfilis, konstitutionel. — , hereditær							
Gonorrhé	180	-	11	37	77	-	55

Disse Sygdomme angives at forekomme paafaldende sjelden i Fredrikstad og Omegn trods den store Skibsfart. (Giebelhausen).

Af **Fnat** er der ialt anmeldt 138 Tilfælde, hvoraf 114 fra Eidsberg Distrikt; denne hyppige Forekomst samt Sygdommens ualmindelige Haardnakkethed er et lidet hædrende Vidnesbyrd om Eidsberg Befolknings Renlighedssans. (Randers).

Lungetuberkulose. For det hele Amt udgjorde Dødsfald af denne Sygdom 15,2 pCt. af samtlige kjendte, ved Sygdom foraarsagede Dødsfald og 20,9 pCt. af Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme. I Byerne var Forholdet henholdsvis 15,6 pCt. og 22,7 pCt., i Bygderne 15,1 pCt. og 20,1 pCt. Uagtet denne Sygdom fremdeles forekommer beklagelig hyppig, synes dog Lægerne i Eidsberg Distrikt at have det Indtryk, at den er i nogen Aftagen. Ved Distriktets største industrielle Anlæg, Glommens Træsliberi, hvor Arbeidsstokken

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lunge- tuberkulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Eidsberg	261	49	53	208
Moss	246	34	63	183
Moss By	84	12	31	53
Bygder	162	22	32	130
Sarpsborg	770	113	235	535
Sarpsborg By	54	3	22	32
Fredrikstad —	210	38	63	147
Bygder	506	72	150	356
Hvaler	333	49	88	245
Fredrikshald By	166	27	46	120
Bygder	167	22	42	125
Smaalenees Amt	1610	245	439	1171
Deraf i Byer	514	80	162	352
— Bygder	1096	165	277	819

tidligere var stærkt inficeret, synes nu Forholdet at være bedre, idet Flere er bortrevne af Sygdommen og Andre fraflyttet. Arbeidet ved et saadant Etablissement kan neppe siges at være heldigt for Tuberkulose. (Randers). Antallet af Døde af tuberkulose Sygdomme udgjør for Fredrikstad $\frac{1}{5}$ og for Onsø og Glemminge henholdsvis $\frac{1}{7}$ og $\frac{1}{6}$ af det samlede Antal; Procenten er dog i de sidstnævnte Bygder endnu større, da Dødsfald af tuberkuløs Hjernebetændelse paa Listerne fra disse slaaes sammen med Dødsfald af almindelig Hjernebetændelse. (Giebelhausen).

Kræft er vistnok uimodsigeligt i Tiltagende saavel i By som paa Land.

Under **Blegsot, Anæmi og Fordøielssygdomme** meddeles fra Rakkestad — Eidsberg Distrikt: Det er ikke usandsynligt, at den stadig stigende Forsendelse af Melk selv fra længere bortliggende Dele af Bygden til Kondenseringsfabriken i Sannesund vil yderligere øge det allerede før betydelige Antal af blodfattige og dyspeptiske Patienter. Disse udgjør allerede nu omtrent Halvparten af Klientelet. Er Rugen et Aar «raaberget» (daarlige tørret ved Indkjørselen), blir Brødet slet, og da er det rigtig slem. Den her saa almindelige Tandkaries staar i Forhold til disse Sygdomme. (Borbom).

Af **obstetriciske Operationer** udførtes af Læger ialt 108, deraf i Eidsberg Distrikt 14, i Moss 11, i Sarpsborg 62 og i Hvaler 21. Indikationer og Udfald vil sees af Tabel Side 37.

Døde paa Barselseng. Efter Presternes Opgaver døde 6 Kvinder paa Barselseng, efter Lægernes 14. 7 døde af Barselfeber, 4 af Barselkrampe og 3 af Emboli.

Jordemoderhjælpen. Fra Id er indsendt Beretning fra Jordemoderen om hendes Bistand ved 48 Fødsler hos 47 Kvinder, af hvilke 1 fødte Tvillinger.

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.			Udtrækning ved Bækkenendeleie.		Partus præmaturus artificialis.			Perforation.	Efterbyrdsoperation.
	Mødre.		Børn.		Mødre.	Børn.		Mødre.	Børn.	Mødre.	Børn.		Mødre.	Mødre.
	lev.	død.	lev.	død.	lev.	lev.	død.	lev.	død.	lev.	lev.	død.	lev.	lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde Veer	64	¹⁾ 1	²⁾ 64	3	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Bækkensneverhed	6	-	3	3	-	-	-	-	-	2	1	1	2	-
Barselkrampe	2	³⁾ 1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og Blødning	1	-	1	-	4	2	2	-	-	-	-	-	-	-
Ueftergivelige Fødselsdele	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	9	6	3	-	-	-	-	-	-	-
Sædeleie	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-
Hydrokefalisk Fosterhoved	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
Uopgivet Indikation	-	-	-	-	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	75	2	73	6	18	12	6	1	1	2	1	1	3	5
	77		79			18					2			

¹⁾ Dødsårsag: Emboli. ²⁾ Af disse er to 1ste Tvilling (2den Tvilling forløst ved Vending, hvor Udfaldet for Moderens [lev.] er anført). ³⁾ Dødsårsag: Eklampsi.

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Bør- sel- seng.	ved ulykke- lige Hæn- delser.	ved Selv- mord.
Eidsberg	557	13	310	31	3	-	7	1
Moss	627	11	298	35	-	-	10	1
Moss By	264	5	102	15	-	-	5	1
Bygder	363	6	196	20	-	-	5	-
Sarpsborg	1891	54	825	205	14	4	26	3
Sarpsborg By	149	3	67	23	1	1	4	-
Fredrikstad —	471	13	211	55	2	1	4	2
Bygder	1271	38	547	127	11	2	18	1
Hvaler	879	29	402	81	8	2	19	1
Fredrikshald By	363	11	187	44	6	1	9	-
Bygder	516	18	215	37	2	1	10	1
Smaalenenes Amt	3954	107	1835	352	25	6	62	6
Deraf i Byer	1247	32	567	137	9	3	22	3
— - Bygder	2707	75	1268	215	16	3	40	3

24 Børn fødtes i 1ste og 5 i 2det Isseleie; desuden er 9 født i Isseleie, men uopgivet hvilket; 1 Barn fødtes i 1ste og 3 i 2det Pandeie; 2 i 2det Fodleie; 1 i 1ste Sædeleie; 1 i 1ste Skulderleie; 1 Perforation (Issefødsel). Desuden bistod hun ved 6 Aborters Forløsning.

Antallet af **Fødte** og **Døde** sees af Tabel Side 38.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 2 119 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 46,4.

De **hyppigste Dødsårsager** var:

Dødsårsag.	Antal Dødsfald.	Deraf i	
		Byer.	Bygder.
Lungetuberkulose	245	80	165
Alderdomssvaghed	155	30	125
Akut Katarr i Aandedrætsorganerne	133	41	92
Kræft og Sarkom	128	30	98
Lungebetændelse	120	36	84
Organisk Hjertesygdom	78	33	45
Akut Diarré	72	33	39
Tuberkuløse Betændelser udenfor Lungerne	68	27	41
Kronisk Bronkit, Bronkiectasi etc.	62	13	49
Hjerneslag	56	21	35

Veiret. Vinteren skildres fra Eidsberg som temmelig streng, fra Hvaler derimod som gjennemgaaende mild og med den meste Nedbør i Form af Regn. Vaaren kom tidlig. Sommeren var meget varm og usædvanlig tør, hvorfor Aarsudbyttet i væsentlig Grad forringedes, og Vandmangel flere Steder blev følelig. (Det eneste, der var Overflod paa, var Havefrugt, men i Landmandens Økonomi spiller Havernes Udbytte ikke nogen synderlig Rolle). Høsten var til Gjengjæld fugtig, og Vinteren kom tidlig, idet den første Sne allerede faldt sidst i Oktober og blev liggende hele Vinteren igjennem.

Levemaade og hygieniske Forhold. Fra Eidsberg beretter Distriktslægen: For den fattige Husmand med stor Familie er det selvsagt, at Levemaaden i Hjemmet maa være noksaa snau, men ellers lever baade Gaardbrugerstanden og deres Tjenere samt den egentlige Arbejderbefolkning meget godt og kraftigt med hyppig Benyttelse af Melk og fersk Kjødmat, der gjerne fra Hovedstadens Slagtere udsælges gjennem Landhandlerne. (Randers). Fra Rakkestad derimod heder det: Levemaaden her kan kortelig karakteriseres saaledes «lidet Kjød, megen Grød». Bonden er god Økonom og jævnt velstaaende undtagen i Annexet Degernes, der er fattigt med en vandsyg og mindre godt dyrket Jord; til Gjengjæld er der adskillig Grubedrift paa Feldspat og Glimmerskifer. Drikfældigheden er noksaa stor, men vistnok i Aftagende undtagen i Trakterne omkring Mysen Station; her konsumeres, siden Brændevinet blev saa dyrt, ikke ubetydeligt Spirituosa i Form af Politur. I Aarets Løb indkom til Herredsstyrelsen en Forestilling om at tage Forholdsregler mod denne Misbrug; Sagen behandledes i Sundhedskommissionen, der foranstaltede Plakater med Advarsel herimod opslaaet paa dertil tjenlige Steder. I Rakkestad har 3 Totalafholdsforeninger og 1 Arrestlokale i betragteligt Mon medvirket til Drikfældighedens Aftagen. I samme Bygd opføres de nye Boliger næsten altid i mindre Maalestok end de gamle; det er i Almindelighed énetages Huse, undertiden med smaa Kvistværelser og som oftest rigtig smaa og trange Soveværelser med Skabsenge; disse har ogsaa ofte sin Plads i Kjøkkenet; denne sørgelige Levning fra Middelalderen synes det umulig at faa udryddet. Nye Skolebygninger er opført eller skal opføres overalt i Kredsene; 2 er opført af Teglsten (1½ Stens Hulmur), 1 af Træ — rummelige, høiloftede, lyse, smukke Bygninger. Sædelighedsforholdene karakteriseres tilstrækkeligt ved at anføre, at vistnok de allerfleste Brude, som føres til Alteret, er i interessante Omstændigheder, og det hvad enten de er Døtre af velstaaende Gaardbrugere eller af Husmænd og Arbeidere. (Borbom).

Befolkningen i Hvaler skildres som lidet arbeidsom; desuagtet har den store Fordringer og er flot i Klædedragt; som naturlig Følge heraf er de Fleste meget forgjældede, og Laan optages paa al mulig Eiendom. (Handberg).

Badeindretninger. Moss Badehus var aabent i 92 Dage og toges der i den Tid 6 553 Strømbad, 520 Karbad, 1 012 Duschbad med Gytje og 210 Styrtbad. Torsøkilens Bad og Hankø Bad og Kystsatorium var i Virksomhed. Badehuset i Fredrikshald, der er indrettet for Damp- og Karbad samt Dusch, var fra Begyndelsen af Juni til Udgangen af September aabent hver Dag, Resten af Aaret kun de 3 sidste Dage i Ugen. En Badeanstalt paa Gaarden Førdsal i Rakkestad er efter Eierens Død i Aarets Løb nedlagt.

Om Amtets Apothek se den almindelige Beretning.

Sygehuse. Amtssygehuset ligger i Fredrikstad, desuden findes i Moss, Fredrikstad og Fredrikshald kommunale Sygehuse. I Sarpsborg haves et lidet Hus, hvis 1ste Etage er Fattigstue, medens 2 Værelser i 2den Etage er forbeholdt epidemiske Syge. I Fredrikstad findes desuden et militært Sygehus, «Betesda» Sygehus, samt et Sygehus tilhørende den katolske Menighed.

Følgende Tabel giver Oplysning om Antallet af Møder i Sundheds- og Kvarantænekommissioner, Vaccinerede og retsmedicinske Forretninger.

Lægedistrikter.	Sundheds-	Kvarantæne-	Vaccinerede.	Retsmedi-
	kommissioner.	kommissioner.		
	Antal Møder.	Antal Møder.		cinske Forretninger.
Smaalenenes Amt	64	1	¹⁾ 3499	17
Eidsberg	²⁾ 10	-	607	1
Moss	³⁾ 20	-	442	6
Sarpsborg	⁴⁾ 21	1	1428	9
Hvaler	⁵⁾ 13	-	1022	1

¹⁾ Heraf opgives ca. 2900 at være vaccineret med animal Lymfe og ca. 540 med humaniseret. ²⁾ Skiptvedt 2, Trøgstad 2, Askim 3, Eidsberg 2, Rakkestad 1. ³⁾ Spydeberg 1, Hobøl 1, Moss 14, Moss Landsogn 2, Rygge 1, Raade 1. ⁴⁾ Sarpsborg 1, Tune 1, Varteig 1, Borge 1, Fredrikstad 14, Glemminge 1, Onsø 2. ⁵⁾ Fredrikshald 8, Id 1, Berg 1, Aremark 1, Hvaler 2.

Sundhedskommissionerne. I Moss Landsogn og Raade var den i Kristiania herskende Tyfoidebepidemi Gjenstand for Forhandling. I Fredrikstad blev der i et Møde truffet Bestemmelse angaaende Ordningen af Renovationen; den var hidtil udført af Bønderne i Omegnen og foregik om Vinteren hele Dagen og om Sommeren kun om Natten fra 10—6; da Gjødelskjøring besluttedes forbudt om Vinteren i Tiden fra 11 Form. til 3 Efterm., negtede Bønderne at kjøre, hvorfor der engageredes en Mand til paa Forlangende at tømme og desinficere Binger for en fastsat Betaling; efterat denne provisoriske Ordning var truffet, faldt endel Bønder tilføie. Tvungen Desinfektion ved Dødsfald af Tuberkulose samt andre Forholdsregler for at hindre denne Sygdoms Udbredelse har været omhandlet, og vil formentlig i en nær Fremtid saadanne Bestemmelser blive trufne. En Oprædningsovn for bedærvet Kjød besluttedes opført, ligesom skjærpede Bestemmelser vedtoges med Tilsyn af Salg²⁾ af forskjellige Næringsmidler, specielt Melk, Kjød og Bagværk. Glemminge Herred inddeltes i 13 Distrikter, og for hvert af disse opnævnte Sundhedskommissionen 3—4 Tilsynsmænd. I Hvaler diskuteredes Forsigtighedsregler mod Tuberkulosens Udbredelse.

IV. Buskerud Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km. ²	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaccinater.
Amtet		14996,85	105 203	41	7	47	18
1. Drammen		603,18	34 664	13	4	14	2
	Drammen, Kjøbstad	6,86	20 437	11	4	9	-
	Lier	319,97	7 710	1	-	3	-
	Røken	114,07	3 447	1	-	1	1
	Hurum	161,97	2 634	-	-	1	1
	Holmsbu, Ladested	0,31	436	-	-	-	-
2 Ringerike		1 800,92	15 680	11	2	9	4
	Hønefoss, Kjøbstad	1,06	1 505	7	2	3	-
	Hole	304,04	3 683	2	-	2	1
	Norderhov	855,54	7 906	-	-	2	2
	Aadalen	640,28	2 586	2	-	2	1
3. Modum		2 358,86	25 037	8	-	11	2
	Nedre Eker	109,07	3 510	1	-	2	-
	Øvre —	477,39	7 491	3	-	3	1
	Modum	519,17	7 918	2	-	3	-
	Sigdal	1 253,23	6 118	2	-	3	1
4. Nes		2 899,46	7 603	1	-	4	3
	Nes	1 539,74	3 708	1	-	2	1
	Gol	1 359,72	3 895	-	-	2	2
	Hemsedal						
5. Aal		2 723,81	5 377	2	-	2	2
	Aal	1 169,83	3 470	2	-	1	1
	Hol	1 553,98	1 907	-	-	1	1
6. Sandsvær		1 310,32	12 343	4	1	4	2
	Kongsberg, Kjøbstad	63,08	5 291	4	1	2	-
	Sandsvær	670,58	4 671	-	-	1	1
	Flesberg	576,66	2 381	-	-	1	1
7. Rollag		3 300,30	4 499	2	-	3	3
	Rollag	435,39	1 543	1	-	1	1
	Nore	2 864,91	2 956	1	-	2	2

Sundhedstilstanden betegnes som god i alle Distrikter undtagen i Sandsvær, hvor den var mindre tilfredsstillende paa Grund af udbredt Skaragenseber og Kighoste. Diarré forekom hyppigere end i de nærmest foregaaende Aar; forøvrigt er Antallet af epidemiske Sygdomstilfælde, navnlig af Mæslinger

Epidemiske

	Ialt kjendte		Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.
	Tilfælde.	Dødsfald.										
Tyfoidefeber	38	2	38	1	-	7	4	2	1	4	9	2
Skarlagensfeber	218	8	218	26	39	44	17	2	9	5	11	14
Mæslinger	95	1	95	2	-	-	11	4	14	18	23	7
Difteri (Croup)	78	12	78	5	10	2	3	2	6	22	10	4
Blodgang	4	-	4	-	-	-	-	-	-	1	3	-
Barselsefeber	18	1	18	4	-	2	3	3	1	-	2	2
Pyæmi, Septhæmi	17	8	16	1	1	-	-	1	1	-	3	2
Rosen	145	6	145	9	7	18	19	9	10	7	15	8
Røde Hunde	28	-	28	-	2	3	2	-	2	3	-	10
Vandkopper	138	-	138	22	12	14	21	6	10	12	3	4
Kusma	38	-	38	3	9	12	7	4	2	-	1	-
Kighoste	613	21	611	89	61	64	70	91	87	34	17	24
Akute Katarrer i Aandedrætsorg.	4060	77	4031	584	569	400	400	311	220	187	143	181
Influenza	1363	5	1363	262	361	255	105	74	39	18	11	5
Lungebetændelse	588	47	588	53	67	87	78	84	39	28	20	15
Pleurit	191	4	190	10	22	11	21	24	14	22	11	12
Gigtfeber	218	6	218	15	18	17	31	17	19	13	12	11
Akut Diarré (Kole- rine)	2126	53	2112	117	113	103	107	101	268	519	337	154
Skjærbug	4	-	4	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Pemfigus hos Nyfødte	14	3	14	-	5	-	-	3	1	-	1	3
Tilsammen	9994	254	9947	1203	1296	1039	899	738	743	895	632	458

og Influenza, gaaet ned, idet det udgjorde 9 994 mod 12 061 i 1895. Det opgivne Antal Dødsfald af epidemiske Sygdomme (254) er mindre end i noget andet Aar siden 1874.

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde ialt 1 550 eller 14,3 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelfolkemængde (108 700) mod 15,8 pro mille Aaret forud.

Til Oplysning om de **epidemiske Sygdomme** hidsettes ovenstaaende efter Lægernes Opgaver sammendragne Tabel.

Tyfoidefeber. Af de ialt anmeldte 38 Tilfælde forekom ikke mindre end 29 i Drammen Distrikt (12 i Drammen By, 17 i Landdistriktet). Tilfældene i Byen forekom paa 2 nær samtlige paa Bragernes; Smittekilden kunde i Regelen ikke paavises; to af de Angrebne antages dog smittede i Kristiania. I Landdistriktet

Sygdomme.

Oktober.	November.	December.	Fordeling paa Lægedistrikterne:													
			1		2		3		4		5		6		7	
			Drammen.		Ringerike.		Modum.		Nes.		Aal.		Sandsvær.		Rollag.	
			Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
3	5	-	29	2	1	-	4	-	-	-	-	-	4	-	-	-
9	24	18	46	-	66	1	7	-	5	-	-	-	82	7	12	-
12	-	4	27	-	23	-	35	1	-	-	-	-	10	-	-	-
2	7	5	33	8	17	4	3	-	-	-	12	-	13	-	-	-
-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
1	-	-	5	1	2	-	4	-	-	-	2	-	5	-	-	-
1	2	4	-	-	7	3	1	1	3	2	1	1	4	1	1	-
13	10	20	66	2	20	-	28	2	3	-	3	-	23	2	2	-
2	4	-	1	-	16	-	1	-	-	-	-	-	10	-	-	-
15	7	12	24	-	40	-	34	-	20	-	-	-	20	-	-	-
-	-	-	1	-	2	-	5	-	18	-	2	-	10	-	-	-
22	36	16	263	12	102	1	201	7	-	-	-	-	47	1	-	-
253	340	443	1805	19	863	22	645	17	34	3	28	2	643	13	42	1
8	78	147	368	1	544	-	166	3	-	-	36	-	232	1	17	-
36	35	46	141	19	164	6	169	10	8	1	4	1	96	9	6	1
12	17	14	58	1	41	1	59	1	4	1	-	-	24	-	5	-
18	24	23	67	2	37	2	64	1	4	-	3	-	42	1	1	-
78	96	119	934	17	410	4	388	22	15	3	10	-	357	7	12	-
2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-
-	1	-	5	2	7	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
487	686	871	3873	86	2366	45	1816	65	114	10	101	4	1626	42	98	2

opstod om Vaaren en mindre Epidemi paa Gaarden Sjaastad i Lier, hvor Smittekilden antages at have været en Brønd, der havde Tilsig af Gjødsvand. Brønden blev stængt, og Desinfektion forresten foretaget, hvorefter Epidemien standsede. (Pettersen). I Ringerike Distrikt forekom kun et enkelt Tilfælde. I Modum Distrikt, hvorfra 4 Angrebne er anmeldt, skrev Smitten for én Sygs Vedkommende sig fra Kristiania. I Sandsvær Distrikt forekom 4 Tilfælde, alle i Kongsberg By.

Skarlagensfeber viser betydelig Nedgang i de Angrebnes Antal (218 Anmeldte mod 589 i 1895). De fleste Tilfælde er opgivne fra Sandsvær og Ringerike Distrikter. Forløbet betegnes i det Hele som mildt; i Sandsvær antages de fleste Tilfælde ikke at være bleven behandlede af Læge. (A. Nyquist). Ogsaa i Rollag Distrikt, hvor der forekom flere mindre Hus-epidemier, blev disse tildels ikke anmeldt for Sundhedskommissionen. (Kjær).

Af **Mæslinger** anmeldtes for det hele Amt kun 95 Tilfælde mod 592 Aaret forud. Sygdommen optraadte spredt, navnlig i Sommermaanederne, og fik ingensteds epidemisk Udbredning.

Difteri og **Strubehoste** opviser lidt færre Angrebne end Aaret forud (78 i 1896 mod 92 i 1895). I Drammen Distrikt opstod i Sommermaanederne en mindre Epidemi (17 Angrebne) ved Slemmestad i Røken, hvor der bor mange Arbejderfamilier i faa Huse tæt ind paa hverandre. Smitten antoges bragt fra Kristiania. I Ringerike Landdistrikt viste Sygdommen sig i Februar paa forskellige Steder i Omegnen af Hønefoss; desuden forekom enkelte spredte Tilfælde i Aarets anden Halvdel. I Aal Distrikt optraadte Sygdommen i Juli og August med tilsammen 12 Tilfælde paa og i Nærheden af en Sæter tilhørende Gaarden Breen; ingen Dødsfald indtraf, uagtet enkelte Syge var stærkt angrebne. Af de 13 i Sandsvær Distrikt opgivne Tilfælde forekom 8 i Kongsberg By, 5 i Landdistriktet.

Vandkopper optraadte hyppig i den sydlige Del af Modum Distrikt og i Nes Prestegjeld i Hallingdal.

Kusma var udbredt i Nes Distrikt i Aarets Begyndelse baade blandt Voxne og Børn, ofte ledsaget af Orkit.

Kighoste herskede i Drammen By hele Aaret igjennem, særlig dog i dets 1ste Halvdel. I Ringerike Distrikt viste den sig særlig i andet Halvaar, medens den i Modum Distrikt var epidemisk i 1ste Halvaar. Sygdommen forekom ogsaa hyppig i Sandsvær Distrikt, men med i det Hele mildt Forløb. Fra Hallingdal og Rollag nævnes den ikke.

Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne viser omtrent samme Hyppighed som Aaret forud.

Af **Influenza** er anmeldt adskillig færre Tilfælde end i 1895; den forekom, som vanligt hyppigst i Aarets første Maaneder, tildels ogsaa i December. I Modum Distrikt synes Sygdommen at skulle blive stationær i Vintermaanederne. (Collett).

Lungebetændelse siges i Drammen og Modum Distrikter i de senere Aar at være i Aftagende. I Sandsvær Distrikt forekom Sygdommen derimod noget hyppigere end almindeligt. (A. Nyquist).

Akut Diarré (Kolerine) var langt almindeligere end Aaret forud. I Modum optraadte den overordentlig hyppig i Sommermaanederne, især hos Børn, tildels med ondartet Forløb. (Jansen).

Af **Skjørbug** behandledes 4 Tilfælde, hvoraf et i Ringerike Distrikt hos en middelaldrrende Kvinde, der levede under elendige Vilkaar. (W. Müller).

Af **Fnat** opgives 189 Tilfælde, samtlige i Bygderne.

Pemfigus hos Nyfødte iagttoges i 14 Tilfælde, hvoraf 3 dødelige, de fleste (7) i Ringerike og (5) i Drammen Distrikter.

Udenfor Sygehus behandlede Tilfælde af **veneriske Sygdomme** sees af Tabel Side 45. Af de i Drammen Landdistrikt anmeldte 8 Tilfælde af Syfilis vedkommer de 5 en Familie, hvor en Datter havde faaet et uægte, syfilitisk Barn; dette tog hendes Forældre til sig til Opfostring med den Følge, at Mand, Kone og 3 Børn fik Syfilis. (Pettersen). Fra Modum Distrikt klages der som tidligere over, at Sundhedskommissionerne ikke faar Kundskab om Personer, der lider af venerisk Sygdom og behandles af Læger udenfor Distriktet. (Collett).

Sygdom.	Tils. Behandlede.	Kjendte Dødsfald.	Fordeling paa Lægedistrikterne:													
			1		2		3		4		5		6		7	
			Drammen.		Ringerike.		Modum.		Nes.		Aal.		Sandsvær.		Rollag.	
			Tilf.	Dsf.	Tilf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.		
Veneriske Saar	5	-	2	-	-	1	-	-	-	-	2	-	-	-		
Syfilis, konstitutionel	33	-	25	-	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-		
— hereditær	4	2	2	1	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-		
Gonorrhé, Uretrit	85	-	65	-	6	11	-	-	-	-	3	-	-	-		

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lungetuberkulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Drammen	430	79	86	344
Drammen By	282	44	50	282
Holmsbu Ladested	7	1	1	6
Bygder	141	34	35	106
Ringerike	185	25	45	140
Hønefoss By	19	2	4	15
Bygder	166	23	41	125
Modum	301	54	65	236
Nes	48	6	10	38
Aal	38	2	4	34
Sandsvær	160	21	42	118
Kongsberg By	101	6	30	71
Bygder	59	15	12	47
Rollag	29	10	2	27
Buskerud Amt	1191	197	254	937
Deraf i Byer	409	53	85	324
— Bygder	782	144	169	613

Fra Nes Distrikt opføres 12 Patienter lidende af **Skurv**; de var alle skolepligtige Børn inden Gol Prestegjeld og behandledes for Kommunens Regning med Bidrag af Amtet. Ved Aarets Udgang fandtes antagelig kun 2 skolepligtige Børn med den Sygdom inden Prestegjeldet. (A. Olsen).

Struma siges at være meget hyppig i Rollag Distrikt. Foruden mindre udtalte Tilfælde af Sygdommen, som stadig leilighedsvis iagttoges, kom der i Aarets Løb 9 Tilfælde under Behandling fra Rollag og Veggli Sogne, alle hos voxne Kvinder. (A. S. Bergh).

Tuberkulose. Fra Modum Distrikt anføres, at hvert 5te Dødsfald i Aarets Løb maa tilskrives Lungetæring. Sygdommen synes ikke at være i Aftagende, hvorfor der, saasomt ske kan, bør skrives til offentlige Foranstaltninger til Sygdommens Bekjæmpelse. (Collett). I Rollag Distrikt forekommer

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Barsel- seng.	ved ulykke- lige Hændelser.	ved Selv- mord.
Drammen	1160	22	511	114	11	2	7	2
Drammen By	698	11	301	65	7	-	4	1
Holmsbu Ladested	13	.	9	-	-	-	-	-
Bygder	449	11	201	49	4	2	3	1
Ringerike	533	15	245	45	7	-	8	1
Hønefoss By	162	2	22	7	1	-	1	-
Bygder	371	13	223	38	6	-	7	1
Modum	791	11	375	76	11	1	9	1
Nes	178	10	97	10	1	2	1	-
Aal	143	4	53	4	-	-	-	1
Sandsvær	405	12	213	34	4	1	7	2
Kongsberg By	187	7	98	20	3	1	2	-
Bygder	218	5	115	14	1	-	5	2
Rollag	106	4	56	2	-	-	1	-
Buskerud Amt	3316	78	1550	285	34	6	33	7
Deraf i Byer	1060	20	430	92	11	1	7	1
— Bygder	2256	58	1120	193	23	5	26	6

Tuberkulose og Skrofulose hyppig, og over $\frac{1}{3}$ af Aarets Dødsfald, hvis Aarsag er kjendt, falder paa Tuberkulosen. (Kjær). I Rollag Herred iagttoges 34 nye Tilfælde af disse Sygdomme paa en Befolkning af 1 500 Mennesker. Disse nye Angrebne var næsten udelukkende yngre Folk — under 30 Aar — som var Medlemmer af en Husstand, hvor et eller flere Individuer led af kronisk Ftisis. (A. S. Bergh). Dødsfald af Lungetuberkulose udgjorde for det hele Amt 16,5 pCt. af samtlige kjendte Dødsfald af Sygdom med opgiven Dødsarsag og 21,0 pCt. af Dødsfald forårsagede ved ikke epidemiske Sygdomme; for Byerne var Forholdet henholdsvis 13,0 pCt. og 16,4 pCt. og for Bygderne 18,4 pCt. og 23,5 pCt. Forøvrigt henvises til Tabel Side 45.

Om Amtets Sindssyge se den alm. Beretning. I Drammen Distrikt forpleies tildels i Kolonier omtrent 130 Sindssyge, deraf med Amts- og Statsbidrag 101. En mindre Koloni for private Sindssyge er i Aarets Løb oprettet paa Gaarden Sølyst i Hurum. (Pettersen).

Af Lægerne udførtes 80 **obstetriciske Operationer**, hvoraf 27 i Drammen Distrikt, 14 i Ringerike, 26 i Modum, 4 i Aal og 9 i Sandsvær. Indikationer og Udfald vil sees af Tabel Side 47.

Efter Presternes Opgaver er 6 Kvinder **døde paa Barselseng**, Lægerne opgiver Antallet til 11, deraf døde af Barsel-feber 1, Barselkrampe 2, Livmoderblødning 6, Dystoki 1, for 1 er Dødsarsagen ukjendt.

Antallet af **Fødte og Døde** sees af ovenstaaende Tabel.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1 766 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 46,7.

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.		Vending.				Partus præmaturus artificialis.		Perforation.	Eksviscera-tion.	Efterbyrds-operation.
	Mødre.	Børn.	Mødre.		Børn.		Mødre.	Børn.	Mødre.	Mødre.	
	lev.	lev.	lev.	død.	lev.	dødf.	lev.	lev.	lev.	død.	lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde Veer	41	41	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bækkensneverhed	9	9	1	-	-	1	2	2	2	-	-
Barselkrampe	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og Blødning ...	-	-	1	¹⁾ 1	1	1	-	-	-	-	-
Ueftergivelige Fødselsdele	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ansigtsleie	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Isseleie med Panden fortil	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Skjevt Isseleie	3	3	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	2	-	-	2	-	-	-	²⁾ 1	-
Fremfald af Navlesnor	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
Fastvoxning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Tilsammen	60	60	5 1		2 4		2	2	3	1	8
			6		6						

¹⁾ Dødsårsag: Blødning. ²⁾ Dødsårsag: Barsel-feber. Operationen skede paa 2den Tvilling, 1ste født levende ved Naturens Hjælp.

Om **Jordemoderhjælpen** har endel Jordemødre leveret Indberetninger til Distriktslægerne. Et Sammendrag af disse meddeles nedenfor:

Lægedistrikter.	Anmeldende Jordemødre.	Har bistaet ved:			Deraf opgives:					Dødfødte.			
		Antal Fødsler.	Deraf:		Issefødsel.	Ansigtfødsel.	Sæefødsel.	Fodfødsel.	Tverleie.	Ialt.	Deraf opgives:		
			Tvillingfødsler.	Trillingfødsler.							Fuldbaarne.	Ufuldbaarne.	Aborter.
Drammen	14	1169	14	1	1116	10	16	20	4	33	17	16	-
Nes	4	98	3	-	97	1	1	-	2	-	-	-	-
Aal	2	59	-	-	59	-	-	-	-	2	-	-	2

De hyppigste Dødsarsager var:

Dødsarsager.	Antal Dødsfald.	Deraf i	
		Byer.	Bygder.
Lungetuberkulose	197	53	144
Alderdomssvaghed	114	30	84
Kræft	105	30	75
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	77	23	54
Tuberkulose udenfor Lungerne	73	25	48
Klappefeil, organisk Hjertesygdom	65	23	42
Akut Diarré	53	20	33
Lungebetændelse	47	15	32
Hjerneslag	43	15	28
Kronisk Bronkit	40	16	24
Morbus Brighti	34	6	28

Veirliget. I Numedal kom Vaaren tidlig, Sommeren var varm og saa tør, at Ager og Eng tildels tog Skade; Høsten var god og Aarsudbyttet omtrent som et Middelsaars. Fra Modum Distrikt betegnes Veiret som heldigt og Aaret i det Hele som godt.

Levemaade, hygieniske Forhold etc. I Drammen Distrikt, skriver Distriktslægen, maa de hygieniske Forhold siges at være meget tilfredsstillende. Drammen Bys Beliggenhed mellem to høie Aaser med et friskt Luftdrag langs en stor, raskt strømmende Elv er i og for sig store Betingelser for at holde en By ren og frisk. Byen har fra sin tidsmæssige Vandledning godt Drikkevand, om end ikke paa langt nær saa tilstrækkeligt, som kunde ønskes. Kloakvæsenet er derimod mindre tilfredsstillende, især for Strømsøs Vedkommende.

Store Dele af denne Bydel ligger ogsaa saa lavt, at det dels er vanskeligt, dels umuligt, at faa det tilstrækkelige Fald for en Kloakledning. Ved høi Vandstand i Elven staar der altid Vand i Kjælderen i en hel Del Huse paa Strømsø. I den saakaldte Nyby er Afløbsforholdene meget slette, men der er nu afsat et Beløb til Kanalisering af denne Bydel, hvilket man vel kommer til at gaa i Gang med til Vaaren. Med Renovationsvæsenet staar det heller ikke rart til. Alle de gamle Huse har større, ofte utætte, Binger, saa Sundhedskommissionen har et evigt Mas med at faa Gaardeierne til at faa dem tømt og renset. Paa Strømsø staar Grundvandet saa høit, at der i omtrent hver Binge, som ikke er indvendig cementeret, altid staar Vand. Iaar har Drammens Sundhedskommission vedtaget Regler for Indretning af Priveter, Stalde o. s. v., og fortiden staar Sundhedskommissionen i Underhandling med et Konsortium, der tænker paa at oprette en Pudretfabrik og overtage Natrenovationen i Byen. Kommer dette i Stand, er vi et godt Stykke paa Vei til en nogenlunde tilfredsstillende Ordning hermed. Med Hensyn til Dagrenovationen bestaar den i, at hver Mand feier for sin Dør, skulde i ethvert Fald gjøre det. Naar Vandforsyningen tillader det, vandes Gaderne om Sommeren. Drammens Samlag for Brændevinshandel forerede Byen en tidsmæssig Vandingsvogn for et Par Aar siden og har senere betalt Kr. 800,00 om Aaret til Vognens Drift. Et Selskab til «Drammen Bys Forskjønnelse og Gavn» har i de senere Aar udviklet adskillig Virksomhed ved Beplantninger og Anlæg af Græsplæner, som dette Selskab hidtil har vedligeholdt og pyntet. Drammen gjør Indtryk af en ren By, dels har vi i Byen faa Fabriker, der bruger Kul til Fyring (alle Sagbrug og Høvlerier bruger Affald af Trætilvirkningen), dels bruger mange Privatfolk Ved og ikke Kul til Husbrug. Folk bor i Regelen godt i Drammen; Arbeidsfolk, der er skikkelige og arbejdsomme, har i Regelen Stue, Kammer og Kjøkken til den rimelige Pris 100 à 120 Kroner pr. Aar. En stor Del Arbeidere har ogsaa Huse selv. Byen har flere Arbejderboliger, hvoriblandt 3 større, legeret af afdøde Hans Kiær. Disse giver for en meget billig Betaling udmærket Logis for mange Familier. Til de fleste Brug hører Arbejderboliger, hvoraf flere, f. Ex. Drammens Jernstøberis Arbejderbolig, er meget tilfredsstillende. Uagtet Alt, hvad der er gjort for Indskrænkning af berusende Drikkes Salg baade af Lovgivningen og fra Afholdsmændenes Side, tror jeg ikke, at det med Sandhed kan siges, at Drammen er en ædruelig By. I de bedre stillede Kredse er der visselig i saa Henseende i de sidste 20 Aar skeet en overmaade stor Forandring til det Bedre, men med Arbejderklassen gaar det langsomt. Det ser ud som Drik og Fyld staar i direkte Forhold til Arbejdsfortjenesten. Er der gode Tider, er der ogsaa megen Drik og omvendt. (Pettersen). —

Distriktslægen i Ringerike Distrikt karakteriserer de hygieniske Forhold der som i store Træk ret gode; dog er Forholdene noget varierende paa de forskellige Steder i Distriktet og forskellige blandt de forskellige Klasser. Bedst synes Sundhedstilstanden at være blandt Bønderne og deres Tjenestefolk. Vistnok lever Bønderne under et stadigt voxende økonomisk Tryk, men deres Haandtering er uskadelig, og deres Levemaade er hensigtsmæssig. Blandt Husmændenes talrige Klasse er Vilkaarene forskellige. En Del maa sættes i Klasse med Smaa bønderne, men Flertallet lever under mere beskedne Betingelser med daarlige Boliger, daarlige Klæder og knap Underholdning (Mangel paa Melk, Misbrug af Kaffe, Mangel paa Kjødspiser, Overflod paa Poteter o. s. v.). Men egentlig elendige er Forholdene for disse eller Fattige i sin Almindelighed kun hist og her i Distriktets Ydergrændser, hvor man af og til træffer paa Hytter, hvor der vistnok hersker Nød, og hvor da ogsaa Sundhedstilstanden er derefter. En talrig Klasse (for Tiden 6 à 700) udgjør paa Ringerike Fabrikarbejderne. Disse lever under bedre økonomiske Forhold end Husmænd og mange Smaa bønder, og der

er ialfald fra flere Fabrikers Side ofret meget for at skaffe Arbeiderne sunde og gode Boliger samt Komfort (Haver og Parkanlæg, Læseværelse, ved en enkelt Fabrik endog Varmbadeanstalt til Arbeidernes Disposition samt Soverum for Nat-arbeidere). Fabrikarbeidere tjener ganske godt, men lever over Evne, og deres Næring er dels uhensigtsmæssig i sin Almindelighed, dels uhensigtsmæssig for Kroppsarbeidere. De anvender nemlig en for stor Del af Indtægten til Luxus (Stads) og Fornøielser. De har ligesom en Del af Husmandsklassen ikke Anledning til at faa tilstrækkelig Forsyning med Melk. Gaardbrugerne er i sin Almindelighed forpligtede til at levere al Melk, de ikke selv bruger, til Meierierne. Arbeiderne finder dertil, at Melken falder for dyr. Separeret Melk vrages som sundhedsfarlig. De foretrækker at drikke Kaffe. Forøvrigt lever de meget af Surbrød fra Bagerne og oplavet Mad fra Delikatsehandlerne, og de nøier sig som Regel ikke med 2den Klasses Varer (ikke Kunstsmør for Fleres Vedkommende, ikke engang norsk Ost). De lever altsaa paa Byvis, hvilket formentlig i Længden ikke er sundt for Kroppsarbeidere. Hertil kommer for de fleste Fabrikarbeideres Vedkommende Natarbeide hver 2den Uge, hvilket har vist sig at medføre svækkende Indflydelse, især paa yngre Individuer. Som Følge af disse Omstændigheder er Sundhedstilstanden blandt Fabrikbefolkningen mindre god. Anæmi og Hysteri samt Fordøielsessygdomme er meget hyppige blandt begge Kjøen, og Folk bliver for tidlig gamle; Rakit og Tuberkulose er meget almindelig blandt Børnene. En ikke ubetydelig Del af Ringerikes Arbeidere ernærer sig som Skogs- og Elvearbeidere. Samtlige disse er paa Grund af trækfulde Boliger, Væde og uhensigtsmæssig samt altfor ensformig Kost (sort Kaffe, surt Brød og Flesk) meget udsatte for Rheumatisme og Fordøielsessygdomme. Uægte Fødsler er ikke særdeles hyppige. Veneriske Sygdomme sjeldne og som Regel erhvervede udenfor Distriktet. Naar man bortser fra en liden Bande paa en halv Snes vagabonderende Drukkenbolte i og omkring Hønefoss, finder ikke Misbrug af Alkohol i nogen nævneværdig Grad Sted, ialfald ikke inden den arbejdende Klasse. (W. Müller). —

I Modum Distrikt betegnes Levemaaden over hele Distriktet som særdeles god, men Mange lever vistnok over Evne. Da Priserne paa alle Gaardsprodukter er lave og Skogene i de senere Aar altfor stærkt medtagne, har Bønderne vanskeligt for at opdrive de fornødne Kontanter. For Arbeiderne er der derimod gyldne Tider, idet Arbeidsprisen er høj og Levnetsmidlerne billige. Man ser derfor overalt, men især omkring de store Fabriker, smukke og hensigtsmæssige Arbeiderhuse reise sig. Bebyggelsen tiltager for hvert Aar, ligesom ogsaa Kravet til alle mulige Bekvemmeligheder, som Arbeiderne for faa Aar siden ansaa som et uopnaaeligt Maal. Fabrikerne udvider sig, og nye bygges især i nedre Eker, der nu er et af Landets største Fabrikdistrikter. I denne Bygd har man ogsaa det Særsyn, at Fattigvæsenets Udgifter og med dem Skatterne for hvert Aar aftager. At nogen Drikfældighed og hyppige Polituordener maa eksistere blandt en saa stor og hyppig skiftende Arbeiderflok, er naturligt. (Collett). —

I Sandsvær Distrikt maa de hygieniske Forhold siges at være noksaa gode. I Byen er de fleste Arbeidere faste med noksaa godt Udkomme, og i Landdistriktet er der ligesaa som oftest god Anledning til at faa godt lønnet Arbeide; Folket lever derfor i Regelen godt om end mangen Gang tarveligt, og har Sands for at indrette sig hyggeligt. Misbrug af Brændevin forekommer nok, men er ikke hyppigt. (A. Nyquist). —

Distriktslægen i Rollag beretter: Hvad de hygieniske Forhold angaar, saa er der ingen store Forandringer indtraadt. Jordbruget er naturligvis Hovednæringsveien, men skal der reises Kontanter, kaster man sig over sine Skoge; en hel Masse Tømmer er iaar flødet gennem Vasdraget, men Dimensionerne bliver stadig mindre. I de sidste Aar spores der en vis Lyst til at male Husene baade

udvendig og ofte indvendig, somme Steder ganske net, hvorved Værelserne faar et lyst og venligt Udseende; herved lettes ogsaa Renholdet, der uden Skade kunde være adskillig bedre. Det er at haabe, at Exemplet vil smitte, og at stedse Flere vil faa Øinene op for Malerkostens Nytte. Anlæg af Haver og Plantning af Frugttræer begynder man ogsaa enkelte Steder at faa Interesse for. Af Saltmad og gammelt Flesk nydes altfor meget, medens ferskt Kjød saagodtsom ikke bruges. Kaffe nydes ofte og i store Portioner, men Produktet er yderlig tyndt, saa det vistnok ikke gjør mere Skade eller Nytte end en tilsvarende Mængde varmt Vand. Befolkningen her har en Eiendommelighed, som jeg ikke har seet andetsteds, den nemlig, at al Tørmad spises først, og naar man er færdig dermed, kommer Kaffen efterpaa for sig selv. Befolkningen maa i Almindelighed siges at være ædruelig; men ved de Dansemoroer, der sædvanlig afslutter Auktioner her oppe, gaar der dog ofte temmelig muntert til, og Lomme flasker med Spiritus og Kognak danner da altid det belivende Element. (Kjær).

Sygehuse. Drammen Bys Sygehus bruges ogsaa af Amtets og dets Herreders Syge. I Drammen findes desuden et Epidemilazaret, hvor der indlagdes 11 Syge med tilsammen 83 Forpleiningsdage.

Badeindretninger. I Drammen havest et en Privatmand tilhørende Bad med Badstubaad og Karbad, hvilket er meget primitivt. Drammens Samlag for Brændevinshandel har imidlertid aarlig bevilget en Sum til et «offentligt Bad for Drammen», en Sum, der nu udgjør ca. Kr. 60 000,00, saa der er Haab om snart at faa en tidsmæssig Badeindretning for Byen. (Pettersen). I Hønefoss Folkeskole er der et vel udstyret Kar- og Styrtebad, der staar til almindelig Afbenyttelse. Styrtebad findes desuden paa flere Steder inden Ringerike Distrikt. (W. Müller). Modums Bad var i Virksomhed. Nes Folkebad besøgtes i Maanederne Oktober—December af tilsammen omtrent 500 Badende. (Rømcke). Paa Kongsberg findes en tarvelig Badeindretning med Styrte og varmt Bad, der benyttes noget om Sommeren. (A. Nyquist).

Følgende Tabel giver Oplysning om Antallet af Møder i Sundhedskommissioner, Vaccinerede og retsmedicinske Forretninger.

Lægedistrikter.	Sundhedskommissioner. Antal Møder.	Vaccinerede.	Retsmedicinske Forretninger.
Buskerud Amt.....	51	2598	35
Drammen N.....	¹⁾ 21	853	24
Ringerike.....	²⁾ 7	467	4
Modum.....	³⁾ 6	688	3
Nes.....	⁴⁾ 3	143	1
Aal.....	⁵⁾ 3	114	-
Sandsvær.....	⁶⁾ 11	239	1
Rollag.....	.	94	2

¹⁾ Drammen 17, Lier 1, Røken 3. ²⁾ Hønefoss 6, Norderhov 1. ³⁾ Nedre Eker 4, øvre Eker 1, Sigdal 1. ⁴⁾ Nes 1, Gol 2. ⁵⁾ Hol 3. ⁶⁾ Kongsberg 6, Sandsvær 2, Flesberg 3.

I Drammen besørges Fattigpleien foruden af det kommunale Fattigvæsen af Selskabet «den private Fattigpleie», Diakonisseforeningen, Foreningen for

fattige Barselkvinder og en hel Del Legater; hertil kommer flere kvindelige Foreninger til Fattiges Beklædning og tilsist den kanske største Hjælp for de Fattige, den private Godgjørenhed, der i Drammen er meget stor. I den nærmeste Fremtid vil ogsaa Erik Børresens Legats store Midler, omtrent 1 Million Kroner, efter Testators Bestemmelse blive anvendt til Opførelse af et større Waisenhus for Børn fra Drammen. Ingen Fattig, Gammel, Syg eller Forældreløs er hjælpeløs i denne By. (Pettersen). I Drammens Sundhedskommission er afholdt 17 Møder; den samlede Sundhedskommission har foretaget flere Inspektionsture til Byens samtlige Slagterier, Pøsemagerier og Bagerier. Af større Sager har været behandlet «Forslag til Regler for Forhandling af Næringsmidler». I endel Møder har Byens Vandforsyning været under Forhandling, og Beslutning er fattet om Forholdsregler til Beskyttelse af Vandindtag og Reservoirer mod Infektion og anden Forurensning. Endvidere har man vedtaget Regler for Indretning af Priveter, Stalde o. s. v., ligesom Udtalelse er afgiven om Begravelsesplads for Dyr, døde af ondartet, smitsom Sygdom. (Pettersen).

V. Jarlsberg og Larvik Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Fladeindhold i km. ²	Tilstede v. Indb. 1ste Januar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpevakcinatorer.
Amtet	2 320,93	97 745	38	10	48	14
1. Tønsberg	781,12	44 418	18	5	20	9
	Tønsberg, Kjøbstad	1,82	6 818	6	2	3	-
	Horten, Ladested	3,71	6 536	5	3	5	-
	Aasgaardstrand, Ladest.	0,18	372	1	-	1	1
	Vaale	82,80	2 682	-	-	1	1
	Borre	63,80	2 883	-	-	1 ¹⁾	1
	Sem	103,08	5 627	1	-	1 ²⁾	1
	Andebu	176,97	2 632	-	-	1	1
	Stokke	119,24	5 049	1	-	2	2
	Nøtterø	54,85	5 560	1	-	2	1
	Ramnes	137,97	3 158	1	-	1	1
	Tjømø	37,99	3 101	2	-	2	1
2. Hof	866,53	19 423	7	1	10	1
	Holmestrand, Kjøbstad	0,42	2 287	2	1	2	-
	Svelviken, Ladested	0,50	1 346	1	-	1	-
	Hof	158,55	2 238	2	-	2	-
	Lardal	278,88	2 629	1	-	1	-
	Skoger	114,37	3 565	-	-	1	-
	Strømmen	54,19	1 518	-	-	1	-
	Sande	172,59	3 651	1	-	1	1
	Botne	87,08	2 189	-	-	1	-

¹⁾ Jordemoderen bor i Horten By. ²⁾ Jordemoderen bor i Tønsberg By.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km. ²	Tilstede- v. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaccinatorer.
3. Larvik		673,28	33 904	13	4	18	4
	Larvik, Kjøbstad	2,60	10 933	6	3	7	.
	Sandefjord, —	1,12	3 903	3	1	5	.
	Sandeherred	116,85	5 943	1	-	1	.
	Tjølling	66,69	3 574	.	.	1	1
	Hedrum	298,95	3 887	.	.	1	1
	Brunlanes	185,11	4 611	1	-	³⁾ 2	2
	Fredriksværn	1,96	1 053	2	-	1	.

³⁾ Den ene Jordemoder bor i Larvik By.

Sundhedstilstanden skildres som ganske god. Af epidemiske Sygdomme forekom alene Diarré hyppigere end sædvanlig, medens de fleste andre viser tildels betydelig Nedgang siden foregaaende Aar. Det samlede Antal anmeldte Tilfælde, der i 1895 naaede op i 12 295, udgjorde i 1896 kun 8 689, det mindste Tal siden 1884. Ogsaa Antallet af Dødsfald af epidemiske Sygdomme (261) var under det gennemsnitlige.

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde 1 532 eller 15,2 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelbefolkning (100 600). Aaret forud var Dødeligheden 15,7 pro mille.

Til Oplysning om de **epidemiske Sygdomme** henvises til den efter Lægernes Opgaver sammendragne Tabel Side 54 og 55.

Tyfoidefeber optraadte noget hyppigere end i de nærmest foregaaende Aar. Inden Tønsberg Distrikt forekom af de opførte 25 Tilfælde 5 i Stokke Herred; i Januar optraadte Sygdommen 2 Gange, først hos en Gut paa Gaarden Bækkevar, senere paa Gaarden Jersø hos en 14 Aar gammel Pige, der var smittet fra Gaarden Døflen, hvorfra en liden Gut ved Juletider Aaret forud var indlagt paa Amtssygehuset. I November og December optraadte nogle Tilfælde som Led i en Epidemi, der strakte sig ind det nye Aar. Det første Tilfælde, en voxen Kvinde paa Gaarden Brekke, var bleven smittet under et Ophold i Kristiania, hvor hun havde boet i en Gaard, hvor der var flere Tyfoidefebertilfælde. (V. Larsen). Til Ramnes kom en Sypige syg hjem fra Holmestrand; en Del andre spredte Tilfælde i Ramnes og i de øvrige Herreder syntes at være ganske uafhængige af hverandre, og Smitte gennem Personer, Melk eller Vand kunde ikke paavises. Distriktslægen henleder dog Opmærksomheden paa, at der hele Sommeren og Høsten udover herskede en udbredt Vandmangel. Fra Hof Distrikt opgives 11 Tilfælde, hvoraf 8 om Sommeren i Holmestrand By. En Driftebonde kom syg til Skoger, rimeligvis smittet paa Reisen, og en Pige i Sande blev smittet af Faderen, der var Sømand og kom hjem fra Reisen som Rekonvalescent. (Eger). I Larvik Distrikt forekom kun 2 Tilfælde, deraf 1 i Sandefjord By.

De 2 af **Børnekopper** angrebne i Larvik Distrikt var begge Sømand, der kom hjem med Smitten; den ene var Maskinist paa et Dampskib, som havde havt ombord et forlist Skibsmandskab, smittet med Kopper. (Hansteen). Den anden Patient havde erhvervet Smitten i Rotterdam (Jul. Christensen).

Epidemiske

	Ialt kjendte		Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.
	Tilfælde.	Dødsfald.							
Tyfoidfieber	38	2	37	3	-	-	1	-	1
Børnekopper	2	-	2	1	1	-	-	-	-
Skarlagensfeber	175	11	175	29	22	36	24	21	3
Mæslinger	101	2	101	26	39	15	6	6	3
Difteri (Croup)	85	11	85	15	3	12	4	4	2
Blodgang	4	1	4	-	-	-	1	-	1
Barsel-feber	20	11	19	5	2	-	-	1	1
Pyæmi, Septhæmi	9	1	9	-	-	3	-	-	-
Rosen	125	3	125	12	16	6	10	12	4
Røde Hunde	30	-	30	2	10	3	11	3	-
Vandkopper	188	-	188	26	47	16	19	5	10
Kusma	25	-	25	-	1	9	1	-	2
Kighoste	486	7	486	79	58	74	34	55	26
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	4145	75	4145	600	612	483	386	335	272
Influenza	273	5	273	67	63	75	22	8	1
Lungebetændelse	388	50	388	44	49	57	41	46	41
Pleurit	198	4	197	17	19	18	25	12	21
Gigtfeber	181	2	181	20	22	20	12	25	10
Koldfeber	6	-	6	-	1	1	-	-	1
Akut Diarré (Kolerine)	2203	74	2203	111	103	79	71	108	193
Pemfigus hos Nyfødte	7	2	4	-	-	1	-	-	-
Tilsammen	8689	261	8683	1057	1068	908	668	641	592

Skarlagensfeber var meget sjældnere end foregaaende Aar, men forekom fremdeles noksaa hyppig navnlig i 1ste Halvaar. Paa Nøtterø — Tønsberg Distrikt — forekom den almindeligere end anmeldt. Samtidig forekom der nemlig i den tættere bebyggede Del af Øen en anden Udslagssygdom, røde Hunde, hvormed den forvexledes og af den Grund ikke anmeldtes; tildels benyttedes denne Sygdom ogsaa til at skjule den virkelige Skarlagensfeber for at undgaa de med Desinfektionen efter denne forbundne Besværligheder. Sygdommen var i det Hele godartet. (Lindseth). Ogsaa fra Larvik Distrikt gjøres den Bemærkning, at en Flerhed af Tilfælde ganske sikkert forløb upaaagtede af Læge. (Hansteen).

Mæslinger, der Aaret forud havde hersket epidemisk inden Amtet, forekom sjældent, næsten udelukkende i Sandefjord By i 1ste Kvartal.

Af **Difteri** og **Strubehoste** opføres et mindre Antal end foregaaende Aar; Dødsfaldene var ogsaa faa, hvad man — skriver Distrikslægen i Tøns-

Sygdomme.

Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Fordeling paa Lægedistrikterne:					
						1		2		3	
						Tønsberg.		Hof.		Larvik.	
						Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.
4	8	5	4	6	5	25	-	11	2	2	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
-	4	11	2	11	12	68	4	26	2	81	5
2	1	-	3	-	-	7	-	-	-	94	2
6	15	2	11	5	6	68	9	13	2	4	-
2	-	-	-	-	-	4	1	-	-	-	-
-	-	1	3	2	4	9	2	2	-	9	9
-	-	-	3	2	1	4	1	4	-	1	-
10	8	6	18	5	18	70	2	11	-	44	1
-	1	-	-	-	-	26	-	4	-	-	-
4	14	4	15	20	8	105	-	8	-	75	-
-	-	3	3	-	6	6	-	13	-	6	-
19	10	6	38	57	30	188	3	17	-	281	4
223	175	194	232	309	324	2838	38	356	7	951	30
1	-	-	-	8	28	189	1	61	-	23	4
14	8	10	19	30	29	213	23	58	7	117	20
16	16	15	10	15	13	98	3	53	1	47	-
6	7	9	16	17	17	84	1	42	-	55	1
2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	6	-
537	486	189	90	129	107	1370	29	211	9	622	36
-	-	-	3	-	-	3	-	-	-	4	2
846	753	455	470	616	609	5375	117	890	30	2424	114

berg Distrikt — ikke har kunnet tilskrive andet end Serumbehandlingen, idet ingen Patient, paa hvem denne har været anvendt, vides at være død. I Vivestad Annex til Ramnes døde 2 Børn uden Serumbehandling, da Lægen tilkaldtes for sent. Ved Distriktslægens Besøg i Bygden fandtes paa Gaardene Laane, Kjær og Aarvold ialt 10 Syge, de fleste paa Laane. Det oplystes da, at der en Tid havde «gaaet 3 Dages Halsesyge» deromkring. Paa Kjær drev Patientens Fader Landhandleri; dette maatte lukkes, indtil Begravelse og Desinfektion var over. Paa Solberg i Ramnes Hovedsogn angrebes 3, hvoraf 1 døde, før Læge hentedes; det første Tilfælde var i Huset hos en Fillehandler, som vel har trukket Smitten med sig. (Lindseth).

Influenza optraadte i Vintermaanederne sparsomt og som Regel let.

Af akut Diarré (Kolerine) forekom om Sommeren i Tønsberg Distrikt et langt større Antal Tilfælde end det fremgaar af Listerne. Sygdommen sattes i Forbindelse med den langvarige Tørke og Vandmangel og var tildels noksaa

ondartet. (Lindseth, V. Larsen). Fra Fredriksværn anføres, at Antallet af de af akut Diarré og Sommerkolerine angrebne ubetinget synes at være i Aftagende, siden Stedet fik Vandledning, og Brøndene tildels er sløfede. (Steenstrup).

Pemfigus hos Nyfødte viste sig i Larvik Distrikt hos 4 Børn, der var behandlet af samme Jordemoder; i Sandefjord skal Sygdommen efter Lægenes Udsagn have forekommet hyppigere. (Hansteen).

Under Billedet af en **epidemisk Muskelrheumatisme** beskrives fra Stokke i Tønsberg Distrikt en Sygdom, der i August og September Maaneder optraadte i den vestlige Del af Annexet Skjee og væsentlig karakteriseredes ved Feber og stærke Muskelsmerter. Der behandledes ialt 20 Tilfælde, 9 Voxne og 11 Børn. Sygdommen lignede i de fleste Tilfælde en Lungebetændelse eller Pleurit, men fysikalske Fænomener og Hoste manglede; hos enkelte smaa Børn var den forbunden med Brækning. Den varede gjerne en 4—5 Dage, gav ikke Anledning til noget Dødsfald og var uden Tvivl smitsom, idet den i kort Tid optraadte med et stort Antal Tilfælde, 3—4 Gange saamange som der kom til Behandling, og holdt sig i en liden, begrændset Del af Bygden. I et Hus var der endog 7 Syge paa en Gang. (V. Larsen).

Veneriske Sygdomme. Udenfor Sygehus behandlede Tilfælde vil sees af følgende Tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Dødsfald.	Fordeling paa Lægedistrikterne:				
			1		2		3
			Tønsberg.		Hof.		Larvik.
			Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.
Chanker og Syfilis	72	1	38	13	1	21	
Gonorré	132	-	95	4	-	33	

I Strømmen af Hof Distrikt blev en hel Familie, bestaaende af Mand, Kone og Spædbarn samt Konens 10 Aar gamle Søster, smittet med **Syfilis** under følgende Omstændigheder: Barnet var bleven smittet under en Reise til Bedsteforældrene paa Bergenskanten i 1895 og var ved Hjemkomsten i September samme Aar bleven behandlet af en Kvaksalver, der havde erklæret Sygdommen for «Ræver»; Barnet smittede Moderen og hendes Søster; senere smittedes ogsaa Faderen; samtlige blev indlagt paa Amtssygehuset. Sagen blev af Sundhedskommissionen forelagt Paatalemyndigheden, der imidlertid ikke fandt at kunne foretage noget i Anledning af Anmeldelsen. (Eger).

Om **Tuberkulose** anføres fra Larvik Distrikt, at den desværre har været hyppig, men at Befolkningen nu synes at indse Nødvendigheden af at forebygge Smittendbredelsen ved større Renlighed og Desinfektion af Spyttet. I Byen bliver efter Sundhedskommissionens Paabud alt Tøi efter afdøde Tæringsyge bragt til Desinfektionsovnen og dampet med overhedet Damp, ligesom Boligerne bliver rensede og desinficerede. (Hansteen). I Tjøme, Nøtterø og Andebu Sundhedskommissioner af Tønsberg Distrikt blev fattet følgende Beslutning:

1. Personer, som lider af Lungetæring, maa af Fattigvæsenet ikke udsættes til Forpleining, uden at vedkommende Forpleier i Forveien gjøres bekendt med, at den Fattige lider af Tæring og med de Forsigtighedsregler, som maa iagttages for at undgaa Smitte.

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lunge- tuberkulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Tønsberg	506	96	117	389
Tønsberg By	84	15	18	66
Horten —	110	18	27	83
Aasgaardstrand —	5	1	1	4
Bygder	307	62	71	236
Hof	204	53	30	174
Holmestrand By	34	9	4	30
Svelviken —	15	2	3	12
Bygder	155	42	23	132
Larvik	461	101	114	347
Larvik By	147	32	39	108
Sandefjord —	58	11	18	40
Bygder	256	58	57	199
Jarlsberg og Larvik Amt	1171	250	261	910
Deraf i Byer	453	88	110	343
— - Bygder	718	162	151	567

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	le- vende.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Bør- sel- seng.	ved ulyk- kelige Hæn- delser.	ved Selv- mord.
Tønsberg	1352	30	708	135	11	3	10	5
Tønsberg By	235	5	104	30	3	-	1	-
Horten —	286	5	120	25	1	-	2	1
Aasgaardstrand By	11	1	8	-	-	1	1	-
Bygder	820	19	476	80	7	2	6	4
Hof	593	17	262	38	5	-	4	2
Holmestrand By	54	2	35	4	-	-	-	-
Svelviken —	35	-	16	1	-	-	1	-
Bygder	504	15	211	33	5	-	3	2
Larvik	983	31	562	118	11	8	10	1
Larvik By	322	7	180	38	2	3	4	1
Sandefjord —	127	5	79	25	-	-	2	-
Bygder	534	19	303	55	9	5	4	-
Jarlsberg og Larvik Amt	2928	78	1532	291	27	11	24	8
Deraf i Byer	1070	25	542	123	6	4	11	2
— - Bygder	1858	53	990	168	21	7	13	6

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.			Udtrækning ved Bækkenendeleie.		Perforation.	Exviscera- tion.	Efterbyrds- operation.
	Mødre.	Børn.		Mødre.	Børn.		Mødre.	Børn.	Mødre.	Mødre.	
	lev.	lev.	dødf.	lev.	lev.	dødf.	lev.	lev.	lev.	lev.	
Utilstrækkelige eller smertefulde Veer	50	49	¹⁾ 2	-	-	-	1	1	-	-	-
Bækkensneverhed	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselkrampe	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og Blødning ...	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Isseleie med Panden fortil	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hydrokefalisk Fosterhoved	1	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Fremfald af Navlesnor	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	8	²⁾ 6	³⁾ 3	-	-	-	1	-
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Blødning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Tilsammen	62	61	2	9	7	3	1	1	1	1	3
		63			10						

¹⁾ Tvillingfødsel med Tang paa begge Tvillinger. ²⁾ Deraf 1 Tvillingfødsel. ³⁾ Deraf 1 Misfoster

2. Børn maa ikke bortsættes i Forpleining til en Familie, hvor samtidig nogen Tæringssyg opholder sig.
3. Tæringssyges Efterladenskaber, især Seng og Gangklæder maa ikke benyttes eller afhændes, før de er grundigt rengjort ved Vaskning og Luftning; ligeledes skal det Værelse, hvor en Tæringssyg har ligget og er afgaaet ved Døden, strax derefter grundig rengjøres og udluftes.

Samme Bestemmelser er senere vedtaget for andre Herreder og vil formentlig blive det i samtlige, hvor Distriktslægen fungerer som Sundhedskommissionens Ordfører. Kgl. Approbation har man, i Paavente af Lov om Lungetæring, ikke troet at burde søge paa denne Beslutning, som hidtil ingen Steder har mødt Modstand ved Udførelsen. Bestemmelsen i 3 efterkommes paa den Maade, at Distriktslægen, strax han modtager Dødsanmeldelsen, tilskriver vedkommende Tilsynsmand, som da har at paase den udført. Det hænder endog, at saadanne Afdødes Seng- og Gangklæder er fra Landet sendt til Byen for at dampdesinficeres. I Tønsberg By er alt i flere Aar Desinfektion af Bolig og Efterladenskaber efter Tæringssyge paabudt og udføres af Sundhedskommissionens Assistent. (Lindseth). Fra Fredriksværn meddeles: Tuberkulose viser omtrent samme Antal nye Tilfælde som tidligere. Sygdommens Udbredelse ved Smitte synes nu at være gaaet ind i det store Publikums Bevidsthed, hvorfor Lægernes Forholdsregler ogsaa i Regelen imødekommes og overholdes noksaa godt. Et i Fredriksværn beliggende Hus, hvor der i Løbet af de sidste 7 Aar var — i 4 forskellige Familier — død 9 Personer, er ved Sundhedskommissionens Foranstaltning efter Evne desinficeret paa Kommunens Bekostning. Efter Rengjørelsen skal Huset staa ubeboet et Aar. (Steenstrup).

For det hele Amt udgjorde Dødsfald af **Lungetuberkulose** 21,4 pCt. af kjendte, ved Sygdom forarsagede Dødsfald og 27,5 pCt. af Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme. I Byerne var Forholdet henholdsvis 19,4 pCt. og 25,7 pCt. og i Bygderne 22,6 pCt. og 28,6 pCt.

Af **obstetriciske Operationer** udførtes af Læger ialt 79, deraf i Tønsberg Distrikt 41, i Hof 6 og i Larvik Distrikt 32. Indikationer og Udfald vil sees af Tabel Side 58.

Angaaende **Jordemoderhjælpen** foreligger nærmere Opgaver kun fra Tønsberg Distrikt, hvor der tilsammen er bistaet ved 1 137 Fødsler, 484 i Byerne, 653 i Landdistrikterne. Der opgives 710 Issefødsler, 6 Fodfødsler, 18 Sædefødsler, 2 Tverleier, 18 Tvilling- og 2 Trillingfødsler. Fra 2 af Jordemødrene er ikke nærmere Specifikation afgiven. En har taget imod en «Blæremola» og en anden et Misfoster, Anencephalus.

Paa **Barselseng** døde efter Presternes Opgaver 11 Kvinder, medens Lægerne opgiver 14; af disse døde 11 af Barselfeber og af Barselkrampe, Emboli og Blødning hver 1.

Antallet af **Fødte** og **Døde** sees af Tabel Side 57.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1 396 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 52,3.

De **hyppigste Dødsarsager** sees af Tabel Side 60.

I Fredriksværn observeredes 2 **Forgiftningstilfælde**. En Mand, der en Tid havde brugt Fellows Syrup, tog istedetfor den vante Dose 100 Gram paa én Gang. Efter $\frac{1}{2}$ Times Forløb fik han Krampe i Læggene, senere i Over-

De hyppigste Dødsårsager var:

Dødsårsag.	Antal Dødsfald.	Deraf i	
		Byer.	Bygder.
Lungetuberkulose	250	88	162
Kræft og Sarkom	101	43	58
Alderdomssvaghed	90	32	58
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	75	28	47
Akut Diarré	74	35	39
Hjerneslag	56	24	32
Organisk Hjertesygdom	53	21	32
Lungebetændelse	50	19	31
Nyresygdom	45	22	23
Medfødt Svaghed	42	24	18
Kronisk Bronkit	40	6	34
Tuberkuløse Betændelser udenfor Lungerne	40	17	23

extremiteterne og Ansigtsmusklerne. Han kom sig dog efter energisk Anvendelse af Mavepumpe. Det andet Tilfælde var hos en Kvinde, som ved en akut Diarré istedetfor Koleradraaber havde taget en Theske Opium. Ogsaa her virkede Mavepumpe heldigt. (Steenstrup).

Levemaade og hygieniske Forhold. Den langvarige og uafbrudte Tørke fra Vaaren til langt ud paa Høsten foraarsagede næsten overalt i Tønsberg Distrikt en besværlig Vandmangel; værst var dog Herrederne Tjøme og Nøtterø farne, idet man her maatte hente Vand langveis fra; ogsaa Horten og Aasgaardstrand var ilde stillet. I Byen Tønsberg klarede man sig noksaa bra, om end alt Sløseri maatte forbydes ligesom Anvendelsen af Vand til Vanding af Haver og til Stovvask. Som før nævnt forekom under Vandmangelen et større Antal Diarréer end vanlig, men nogen skadelig Inflydelse paa Sundhedstilstanden forevrigt kunde ikke paavises. (Lindseth).

Den økonomiske Tilstand hos den større Del af Befolkningen i Larvik Distrikt er ikke særdeles gunstig; der er megen Fattigdom og Nød, men Sandsen for et bedre Levesæt er dog mangesteds vaagnet, saa man nu mere end før sørger for Renlighed og bedre Behandling af Fødemidlerne. Kaffemisbrug er tiltaget i foruroligende Grad, og fleresteds bruges Melk næsten ikke. Paa Grund af den tørre Sommer blev Aarsudbyttet — undtagen for Poteternes Vedkommende — daarligt, saa Flere maatte indskrænke sit Kreaturhold. Ædrueligheden er nogenlunde god, og Afholdsbevægelsen har vundet stor Fremgang; rigtignok har «Laddevin» faaet adskillig Udbredelse i Byerne. Det triste ved denne Trafik er, at Udsalget kan foregaa ukontrolleret, saa det ikke er sjældent at træffe Børn — baade Gutter og Piger — berusede i Byen. (Hansteen). — Fra Fredriksværn anføres, at Boligerne, der væsentlig bestaar af de efter Branden i 1883 opførte Huse, maa betegnes som noksaa tilfredsstillende, medens ikke det samme er Tilfældet

med Levemaaden; navnlig har denne i de sidste Par Aar paa Grund af de omtrent ganske feilslagne Fiskerier mangededs været meget daarlig. Kaffe bruges i Tide og Utide. Ved det i 1894 anlagte Vandværk, der stadig, selv i tørre Somre, leverer rigeligt og godt Vand, har Stedet vundet meget i sanitær Henseende. Den samtidig anlagte Kloakledning har desværre paa Grund af de lokale Forhold ikke kunnet omspænde hele Stedet, men har dog allerede afhjulpet mange Mangler, ikke mindst ved at bortlede Grundvand fra den lavest liggende Del af Stedet. (Steenstrup). — Hvad de hygieniske Forhold i Sandefjord angaar, maa de ifølge Meddelelse fra Sundhedskommissionens Ordfører, Dr. Christensen, i det Store og Hele ansees for gode. Byen har nu 2 Vandværk — Bugaardsdammen og Brydedammen — med en Faldhøide af 42—45 m. og med en Magazineringssevne af tilsammen 92 700 m³. Sandefjord har saaledes til enhver Tid rigeligt Vand, men i tørre Somre er det mindre rent, idet Bugaardsdammen er for grund og tildels lægges tør, naar Tilførselen fra Nedslagsfeltet ophører. Paa disse grunde Steder dannes der i Sommermaanederne Dekompositionsprodukter af organiske Stoffe, der forurenser Vandet, giver dette en gul Farve samt en ubehagelig Lugt og Smag. Uagtet hidtil ingen mærkbar Stigning af Sygeligheden har kunnet paavises af en saadan forbignende Forurensning, er Kommunestyrets Opmærksomhed henledet paa Ønskeligheden af, at Basinet uddybes, og et effektivt Filter anskaffes. Hjertnesbækken, hvori Byens Kloaker udmunder, og langs hvilken der drives adskillig industriel Bedrift, foranlediger om Sommeren, naar Vandføringen i Bækken er liden, adskillig Stank. Man har derfor bestemt sig til at omdanne Bækken til en lukket Kanal, som efterhaanden agtes ført ud i Søen. Den villamæssige Bebyggelse afløses under Byens raske Udvikling af mere tæt liggende Huse med mindst mulige Gaardsrum. Husene er imidlertid gode og varme og holdes, da de fleste Familier holder Værelser tilleie for Badegjæster, til enhver Tid pyntede, oppudsede og rene. Kostholdet er gennemgaaende godt, selv blandt Arbeidsklassen. Det siden 1890 oprettede Skolekjøkken, der søges fittig af Byens og Omegnens Pigebørn, er en Institution af stor Betydning, og Eleverne er meget søgte som Tjenestepiger for det renlige Stel. Afholdsbevægelsen har stor Fremgang, og Sædelighedstilstanden maa betegnes som upaaklagelig. Sandeherred er en tæt befolket, jevnt velstaaende Bygd, der under de nedgaaende Skibsfartskonjunkturer i de senere Aar dog er gaaet tilbage i økonomisk Henseende. Der findes megen Sands for Renlighed og især for Havestel. Bygden har en Fattiggaard med 14 Værelser og en uddannet Sygepleierske. Afholdsbevægelsen har stor Tilslutning, og Sædelighedstilstanden er nok saa god.

Badeindretninger. I Tønsberg Distrikt findes ingen egentlige Badesteder, men rundt alle Strande ligger nu «Sommergjæster», som bader; og for disse er der tildels indrettet Badehuse. Aasgaardstrand, hvor der samles flere Hundrede Fremmede, er vel mest besøgt og dernæst Ormelet paa Tjøme. (Lindseth). Holmestrand Søbad var jevnt besøgt, med Indløgning af Badegjæsterne dels i Byen, dels paa de større Gaarde i Botne. Et mindre Badehus i Sandebugten brugtes mest af de omkringboende. (Eger). Fredriksværns Bad besøgtes af ca. 300 Gjæster; ved Varmtbadet toges 807 varme Søbad, 498 Gytjebad og 158 Furunaalsbad. Badet har et tidsmæssigt Varmtvandsbadehus med direkte Forbindelse med et Kumbadehus for Bad i aaben Sø. Desuden er der i den saakaldte «Batteribugt» søndenfor Værftet 3 Afklædningshuse for Strand- og aabne Søbade. Ved Larviks Bad behandlede 297 Kurgjæster, 185 norske, 21 svenske, 71 danske, 14 finske og 6 engelske. 194 forlod Badet helbredede, 103 i Bedring. Ogsaa Sandefjord Bad var meget godt besøgt.

Sygehuse. Carl Johansværns Sygehus tilhører Marinen. I Tønsberg har Amtet og denne By et fælles Sygehus. Holmestrand har et kommunalt

Syge- og Fattighus. Ved Fredriksværn er der et Kysthospital for skrofuløse Børn. Ifølge Lægens Beretning for Budgetaaret 1895—1896 behandledes der i Driftsaaret 128 Børn, hvoraf 89,4 pCt. med gunstigt Resultat. Liggedagens Antal var 19 087; Udgiften pr. Liggedag Kr. 1,55. I Larvik er der et Epidemilazaret.

Om Amtets **Apothek** se den almindelige Beretning.

Følgende Tabel giver Oplysning om Møder i Sundheds- og Kvarantænkommisioner, Vaccinerede og retsmedicinske Forretninger.

Lægedistrikter.	Sundhedskommissioner. Antal Møder.	Kvarantænkommisioner. Antal Møder.	Vaccinerede.	Retsmedicinske Forretninger.
Jarlsberg og Larvik Amt	65	2	2151	12
Tønsberg	¹⁾ 19	-	1066	5
Hof	²⁾ 19	⁴⁾ 2	432	2
Larvik	³⁾ 27	-	653	5

¹⁾ Tønsberg 4, Horten 3, Aasgaardstrand 1, Vaale 1, Borre 1, Sem 1, Andebu 1, Stokke 2, Nøtterø 2, Ramnes 1, Tjøme 2. ²⁾ Holmestrand 3, Svelviken 1, Hof 1, Lardal 2, Skoger 5, Strømmen 4, Sande 2, Botne 1. ³⁾ Larvik 10, Sandefjord 9, Hedrum 1, Tjølling 1, Fredriksværn 6. ⁴⁾ Holmestrand 1, Svelviken 1.

Distriktslægen i Larvik Distrikt bemærker angaaende **Vaccinationen**: En stor Del af Befolkningen i Larvik og Omegn er Dissentere, og da disse ikke behøver Vaccinationsattest for at faa sine Børn konfirmeret, undlader de som oftest at lade Børnene vaccinere. Det er almindeligt, at Dissentere først kommer med Forlangende om at blive vaccineret, naar de skal indgaa Ægteskab; Distriktslægen maa derfor stadig have nogle Rør med animalsk Vaccine liggende; denne har altid vist sig virksom, selv om den opbevares i maanedsvis. (Hansteen).

VI. Hedemarkens Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km. ²	Tilstedev. Indb. 1ste Jan. 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaccinatorer.
Amtet		27507,72	120 386	43	5	49	43
1. Solør og Odalen		3492,38	32 625	11	2	11	9
	Kongsvinger, Kjøbstad	0,80	1 308	4	1	1	.
	Vinger	494,44	4 938	2	.	2	2
	Eidskogen	641,00	5 793	1	.	1	2
	Søndre Odalen	525,76	6 851	1	1	1	1
	Nordre —	488,66	4 137	1	.	1	1
	Brandval	517,12	3 707	1	.	2	1
	Grue	824,60	5 891	1	.	3	2
2. Hedemarken		2688,24	42 638	14	2	13	9
	Hamar, Kjøbstad	1,11	4 013	4	2	2	.
	Vang	531,12	4 901	1	.	1	1
	Furnes		3 749	.	.	1	1
	Stange	338,82	6 678	2	.	3	2
	Romedal	385,46	4 630	1	.	1	1
	Løiten	368,07	4 705	1	.	1	1
	Nes	164,58	3 655	2	.	1	.
	Ringsaker	899,08	10 307	3	.	3	3
3. Søndre Østerdalen		3036,74	18 633	7	1	6	6
	Elverum	1366,06	7 857	4	1	2	2
	Vaalder	648,80	3 589	1	.	1	1
	Aasnes	604,88	4 272	1	.	2	2
	Hof	417,01	2 915	1	.	1	1
4. Trysil		3759,54	5 460	2	.	4	5
	Trysil	3101,41	4 931	2	.	3	4
	Drevsjø Kapeldistrikt af Øvre Rendalen	658,18	269
	Øvre Engerdalen Kapel- distrikt af Ytre Ren- dalen		260	.	.	1	1
5. Rendalen		7093,47	9 892	4	.	9	7
	Aamot	1326,08	3 384	2	.	2	2
	Stor-Elvedalen	1565,43	3 065	1	.	2	2
	Sollien	477,36	433	.	.	2	1
	Øvre Rendalen (Drevsjø Kapeldistrikt undtaget)	3724,00	1 409	.	.	2	1
	Ytre Rendalen (Øvre Engerdalen Kapeldi- strikt undtaget)		1 601	1	.	1	1

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km ² .	Tilstedv. Indb. 1ste Jan. 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaccinatorer.
6. Tønset	6 398,71	10 330	5	-	6	7
	Lille-Elvedalen	2208,26	3 186	1	-	2	2
	Tønset	1126,97	3 062	2	-	2	2
	Tolgen Prestegjeld af Tolgen	2095,63	3 370	1	-	1	2
	Kvikne Sogn af Kvikne	967,86	712	1	-	1	1

An m. Inset Annex til Kvikne med 542 Indbyggere hører til Opdal Lægedistrikt; en Del af Tolgen Herred (med 275 Indb.) hører til Røros Prestegjeld og til Røros Lægedistrikt — hvilke Distrikter begge tilhører Søndre Trondhjems Amt.

Opgaverne over Fladeindholdet af Tryssil og Rendalen Lægedistrikter er kun tilnærmelsesvis rigtige.

Sundhedstilstanden har været ret god. Dog var Kighoste og Diarré mere udbredt end Aaret forud. Influenza var i Aftagende, og Lungebetændelse forekom ganske usædvanlig sjelden. Det samlede Antal opgivne Tilfælde af epidemisk Sygdom udgjorde 8 684 med 202 kjendte Dødsfald (mod henholdsvis 9 964 og 302 i 1895).

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde 1 649 eller 13,5 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelbefolkning (122 200). Aaret forud var den 13,3 pro mille.

Til Oplysning om de **epidemiske Sygdomme** henvises til Tabel Side 66 og 67, sammendragen efter Lægernes Opgaver.

Tyfoidefeber forekom saagodtsom udelukkende i Hedemarken Distrikt; kun et af Tilfældene — i Romedal — som antagelig skrev sig fra Nydelsen af Vand fra en Veit, der gaar gennem dyrket Mark, endte dødeligt. (Mjøen). Et Tilfælde paa Hamar hos en af Gymnasiets Elever skyldtes Smitte i Hjemmet (Valdres) under et Ophold i Juleferien. (Lützwow).

Af **Cerebrospinalmeningit** opgives 3 spredte Tilfælde uden Dødsfald.

Skarlagensfeber havde sin største Udbredelse i Solør og Odalen Distrikt, hvor der fra Marts til Aarets Udgang kom under Behandling 58 Tilfælde. Om Sygdommens Optraeden i Nordre Odalen beretter Kommunelæge Ansteensen: De første Tilfælde optraadte i Midten af April paa et Par Nabo-gaarde. De nødvendige Forsigtighedsforanstaltninger iværksattes, og det saa ud, som om der ikke skulde komme flere. Men et Par Uger, efter at der var desinficeret, optraadte der en Del Tilfælde i en ganske anden Del af Bygden, og ikke længe efter begyndte Sygdommen at antage en fuldt epidemisk Karakter: Epidemien, der varede hele Aaret, var usædvanlig mild. Tiltrods for at Anmeldelsespligten bestemt indskjærpedes ved Læsning fra Kirkebakken og ved Opslag rundt om i alle Dele af Bygden, holdtes dog Sygdommen skjult i mange fattige Hjem for at undgaa Isolation og Stands i Arbeidsfortjenesten. Tilslut viste det sig nødvendigt at lukke Skolen og foretage en Visitation af samtlige Børn i omtrent alle ikke angrebne Huse i den Del af Bygden, hvor Epidemien holdt til; herved opdagedes en hel Del Tilfælde; en Familiefader ilagdes Mulkt for

grov Overtrædelse af Sundhedskommissionens Bestemmelser. Kun et Par Gange observeredes Komplikationer. Der indtraf kun 1 Dødsfald. Ogsaa i Kvikne af Tønset Distrikt forekom Sygdommen mere almindelig; 8 Tilfælde er anmeldt derfra. En hel Del af de i disse Bygder optrædende epidemiske Sygdomme skriver sig fra omstreifende Tatere. (Zetlitz).

Mæslinger forekom navnlig i 1ste Halvaar noksaa hyppig i de sydlige Dele af Amtet.

Difteri (Croup) forekom mindre hyppig end foregaaende Aar og var i de fleste Tilfælde af en mild Karakter. Af Tabellen i nedenstaaende Anmærkning vil det sees, at Tilfældenes Antal siden Kulminationsaaret 1890 stadig har været nedgaaende, og at Dødsprocenten siden 1885 i Almindelighed har været i Dalende. I Solør og Odalen Distrikt forekom spredte Tilfælde næsten hele Aaret igjennem. Fra Ringsaker i Hedemarken Distrikt meddeles, at de dersteds i Aarets første Maaneder paa 3—4 Steder forekommende Tilfælde maa ansees som Afslutningen paa den helt siden 1888 uden Afbrydelse hærjende ondartede Epidemi. (K. Løken). 1 Tilfælde i Nes angives at skyldes Smitte ved Klæder efter et paa Hamar af «Strubehoste» afdødt Barn. (W. Holm). I Elverum (Søndre Østerdalen) optraadte Difteri i Middell- og Folkeskolens Lokale blandt Pedellens Børn; disse interneredes paa Lazaret, hvorefter Skolen lukkedes for en Tid, og dens Lokaler desinficeredes. Tilfældene i Tønset skildres som meget ondartede; Serum anvendtes dog med særdeles godt Resultat. (Zetlitz).

Af **Barsel-feber** er anmeldt 24 Tilfælde med 8 Dødsfald, de fleste i Solør og Odalen Distrikt.

Kighoste var meget almindelig og særlig udbredt i Hedemarken og Rendalen Distrikter, i det første hele Aaret igjennem, i Rendalen derimod kun i sidste Kvartal. Sygdommen var gjenngaaende mild.

Anmærkning.

A a r.	Antal Tilfælde af Difteri (Croup).	Kjendte Dødsfald.	Dødsprocent.
1878	12	3	25,0
1879	34	7	20,6
1880	65	20	30,8
1881	160	64	40,0
1882	154	53	34,4
1883	102	23	22,6
1884	53	13	24,5
1885	41	19	46,5
1886	131	37	36,5
1887	426	94	22,0
1888	935	242	25,9
1889	1473	351	23,8
1890	1566	341	21,7
1891	898	199	22,2
1892	607	115	18,9
1893	533	101	18,9
1894	412	86	20,9
1895	155	25	16,1
1896	93	9	9,8

Epidemiske Sygdomme.

66

	Ialt kjendte		Tiden er op-given for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Til-fælde.	Døds-fald.													
Tyfoidfeber	7	2	7	1	1	-	-	1	1	-	-	1	2	-	-
Cerebrospinalmeningit	3	-	3	-	-	-	-	1	-	-	-	1	1	-	-
Skarlagensfeber	71	1	71	-	-	1	3	3	7	7	2	14	15	7	12
Mæslinger	119	-	119	12	28	27	12	14	9	9	5	-	2	-	1
Difteri (Croup)	93	9	93	9	19	15	9	8	3	8	2	2	7	6	5
Blodgang	4	-	4	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	3	-
Barsel-feber	24	8	24	-	2	4	1	1	1	-	2	4	-	3	6
Pyæmi, Sæphæmi	35	12	30	1	2	7	-	4	-	3	1	4	3	3	2
Rosen	120	4	120	7	14	11	9	9	10	11	7	5	7	15	15
Røde Hunde	17	-	17	3	5	3	1	1	-	2	-	-	-	-	2
Vandkopper	90	-	90	5	2	9	25	2	8	4	1	-	5	14	15
Kusma	112	-	112	14	26	20	9	10	5	2	-	2	5	8	11
Kighoste	832	27	832	40	43	30	48	81	56	38	33	43	102	191	127
Akute Katarrer i Aandedræts-organerne	3701	64	3701	371	394	340	353	379	242	233	195	163	291	354	386
Influenza	732	12	732	55	129	234	86	50	23	21	24	8	12	32	58
Lungebetændelse	487	77	487	39	52	47	52	59	20	29	17	15	42	53	62
Pleurit	210	9	208	16	18	13	19	26	22	15	16	10	17	13	23
Gigtfeber	211	5	211	22	23	14	17	18	15	15	4	16	17	31	19
Koldfeber	2	-	2	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-
Akut Diarré (Kolerine)	1808	72	1808	122	96	80	92	81	238	395	273	117	100	102	112
Skjørbug	4	-	4	-	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Pemfigus hos Nyfødte	2	1	2	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	8684	303	8677	718	854	857	737	749	661	793	583	405	628	835	857

Hedemarkens Amt. 1896.

Epidemiske Sygdomme.

(Forts.)	Fordeling paa Lægedistrikterne:											
	1		2		3		4		5		6	
	Solør og Odalen.		Hedemarken.		Søndre Østerdalen.		Tryssil.		Rendalen.		Tønset.	
	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.
Tyfoidfeber	-	-	6	1	-	-	-	-	1	1	-	-
Cerebrospinalmeningit	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Skarlagensfeber	58	1	1	-	1	-	-	-	3	-	8	-
Mæslinger	35	-	21	-	57	-	4	-	2	-	-	-
Difteri (Croup)	35	5	28	3	20	1	-	-	-	-	10	-
Blodgang	-	-	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	10	3	6	2	5	2	1	-	1	-	1	1
Pyæmi, Septhæmi	4	4	9	3	13	3	-	-	8	1	1	1
Rosen	24	2	56	-	16	-	4	1	13	-	7	1
Røde Hunde	7	-	2	-	3	-	-	-	5	-	-	-
Vandkopper	21	-	41	-	6	-	1	-	21	-	-	-
Kusma	15	-	72	-	11	-	-	-	14	-	-	-
Kighoste	24	2	452	17	36	-	4	-	312	7	4	1
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	675	18	1479	23	757	10	102	5	443	3	245	5
Influenza	119	5	445	2	15	-	9	1	115	3	29	1
Lungebetændelse	63	17	241	37	83	9	24	2	29	1	47	11
Pleurit	44	4	79	2	39	1	6	-	18	1	24	1
Gigtfeber	61	3	80	1	31	1	13	-	11	-	15	-
Koldfeber	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
* Akut Diarré (Kolerine)	381	28	790	28	298	7	54	2	192	6	93	1
Skjørbug	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	1	-
Pemfigus hos Nyfødte	-	-	-	-	1	-	1	1	-	-	-	-
Tilsammen	1578	92	3814	119	1394	34	223	12	1190	23	485	23

Influenza forekom mere almindelig kun i Februar—April. I Hedemarken Distrikt optraadte den hele Aaret igjennem uden dog at faa nogen større epidemisk Udbredelse; den havde som oftest en stærkt udpræget nervøs-rheumatisk Karakter med paafølgende noksaa langvarig Svækkelsestilstand. Paa Toftes Gave paa Helgøen indsygnede paa en Gang 90 af 130 Gutter samt Flere af Betjeningen; Alle fik det omtrent ens: Frost, Feber, Opkastelse og Smerter over Brystet eller Maven, meget sjelden Diarré; man frygtede for, at der forelaa en Forgiftning, men der forefandtes Intet, som tydede derpaa; efter et Par Dages Sygdom bedredes de Syge, og efter 5 Dages Forløb var det Hele over. (W. Holm). Siden denne Influenzaperiodes Begyndelse i 1889 har Antallet af anmeldte Tilfælde og Dødsfald for Amtet i de enkelte Aar været følgende:

		Tilfælde,	0	Dødsfald
1889.....	76	—	—	—
1890.....	2 706	—	21	—
1891.....	1 004	—	21	—
1892.....	3 442	—	81	—
1893.....	917	—	6	—
1894.....	1 460	—	30	—
1895.....	1 828	—	22	—
1896.....	732	—	12	—

Akut Diarré (Kolerine) er opført med 1 808 Tilfælde mod 1 246 det foregaaende Aar. Denne Sygdom forekom som vanligt hyppigst i Sommermaanederne og angives fra Nordre Odalen, Romedal, Nes og Løiten at have været af en meget alvorlig Karakter med tildels blodige Udtømmelser og hurtig Synken af Kræfterne. I førstnævnte Herred forekom Sygdommen ikke sjelden ogsaa udenfor Sommermaanederne og mindede i sin Optraeden meget om Dysenteri; blodige Udtømmelser manglede sjelden i et Stadium af Sygdommen; Dejekta havde, saalænge der fandtes Slimhindetjavsver i dem, hvilket jo skulde tyde paa en differoid og gangrænøs Proces i Tarmen, en egen stærk raadden Lugt; ved Undersøgelse i et af Tilfældene lykkedes det dog ikke at rendyrke andre Mikrober end bacillus coli communis; Tenesmer var intet konstant Symptom. 10 Dødsfald indtraf blandt 33 kjendte Tilfælde. (Ansteensen). — I Rendalen blev i Juli Maaned efter Begravelse af en Mand, der var død af akut Enterit, 12 Individuer syge, deriblandt 8 voxne Mænd. (Wille).

Af **katarralsk Gulst** forekom der ikke faa Tilfælde i Hamar og nærmeste Omegn, fornemmelig blandt Børn.

Af **Pemfigus hos Nyfødte** forekom i Tryssil 1 Tilfælde, der endte dødeligt. Af andre Hudsygdomme hos Smaa børn, omtales fra Solør og Odalen en **impetiginøs** Affektion, som flere Gange har optraadt med mange samtidige Tilfælde, især i og nærmest omkring Kongsvinger. Den begyndte med et Udslag i Ansigtet og paa Hænderne, der snart blev til større og mindre Saar, ofte flydende sammen, saa at de kunde blive til vædskende Flader. Sygdommen svandt snart for passende Behandling, men overladt til sig selv, som den ofte blev hos fattige Børn, kunde den blive noksaa haardnakket. (Juell).

Veneriske Sygdomme. Udenfor Sygehus behandlede Tilfælde sees af Tabel Side 69.

Af **Fnat** er ialt anmeldt 324 Tilfælde. Denne Sygdom angives at være i glædelig Tilbagegang i Nordre Odalen samt i Hedemarken Distrikt, hvor der, naar den viser sig, i Regelen søges Lægehjælp. I Tryssil, Rendalen og Tønset flourerer derimod Sygdommen fremdeles. Fra Rendalen berettes, at den største Del, især af de lidet bemidlede Folk, ikke søger Lægehjælp, da de ved, at «Klaae» ikke er livsfarlig. De hjælper sig, saa godt de kan, med hjemmelavede Midler, men foretager ikke nogen Slags Desinfektion af sine Klæder. (Wille).

Veneriske Sygdomme.

Sygdom.	Tilfælde.	Dødsfald.	Fordeling paa Lægedistrikterne:							
			1		2		3		4	
			Solør og Odalen.		Hedemarken.		Søndre Østerdalen.		Rendalen.	
			Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.
Veneriske Saar	5	-	-	-	2	3	-	-		
Konstitutionel Syfilis	7	3	1	2	3	3	1	-		
Hereditær —	2	-	1	-	-	-	-	1		
Gonorrhé	68	-	18	-	30	17	-	3		

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lungetuberkulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Solør og Odalen	360	54	92	268
Kongsvinger By	18	4	4	14
Bygder	342	50	88	254
Hedemarken	473	61	119	354
Hamar By	19	3	2	17
Bygder	454	58	117	337
Søndre Østerdalen	183	26	34	149
Trysil	49	4	12	37
Rendalen	88	9	23	65
Tønset	132	17	23	109
Hedemarkens Amt	1285	171	303	982
Deraf i Byer	37	7	6	31
— Bygder	1248	164	297	951

Klorose og Anæmi synes i de senere Aar at have faaet en større Udbredelse blandt Kvinderne. Aarsagen hertil maa nærmest søges i deres Ophold hele Dagen i trange, usunde Rum, i en tungt fordøielig, ensformig og næsten udelukkende vegetabilsk Kost, overdreven Nydelse i Tide og Utide af sort, stærk Kaffe samt for Mødres Vedkommende i altfor langvarig Diegivning. Kroniske Livmodersygdomme forekommer ikke sjelden blandt Almuens saaledes svækkede Kvinder og skyldes visselig altfor tidlig Opstaaen efter Barselseng; ligger en Barselkone 4--5 Dage, maa man være særdeles tilfreds; ofte staar hun op 2den eller 3die Dag og begynder strax at udføre alskens tung Husgjerning. (Juell).

Lungetuberkulose. Dødsfald af denne Sygdom udgjorde 13,3 pCt. af samtlige kjendte ved Sygdom foraarsagede Dødsfald og 17,4 pCt. af Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme. For Byerne var Forholdet henholdsvis 18,9 pCt.

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	le- vende.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Bar- sel- seng.	ved ulykke- lige Hæn- delser.	ved Selv- mord.
Solør og Odalen	912	21	466	80	12	6	2	3
Kongsvinger By	44	3	28	5	-	-	-	-
Bygder	868	18	438	75	12	6	2	3
Hedemarken	1281	40	590	81	6	4	18	4
Hamar By	196	5	66	12	1	-	3	-
Bygder	1085	35	524	69	5	4	15	4
Søndre Østerdalen	599	12	273	51	4	4	2	2
Tryssil	181	6	49	8	-	-	2	-
Rendalen	330	7	109	16	2	-	4	1
Tønset	289	5	143	15	-	2	1	-
Gaarde af Tolgen Herred ¹⁾ ..	7	-	3	-	-	-	-	-
Inset Sogn af Kvikne ²⁾	12	1	16	1	-	-	-	-
Hedemarkens Amt	3611	92	1649	252	24	16	29	10
Deraf i Byer	240	8	94	17	1	-	3	-
— - Bygder	3371	84	1555	235	23	16	26	10

¹⁾ Tilhører Røros Distrikt af Søndre Trondhjems Amt. ²⁾ Tilhører Opdal Distrikt af Søndre Trondhjems Amt.

og 22,6 pCt. og for Bygderne 13,1 pCt. og 17,2 pCt. Denne Sygdom angives at forekomme hyppigst i den sydligste Del af Amtet; fra Nes anføres, at ikke faa af de Angrebne som Tjenere eller Arbeidere har erhvervet Sygdommen andetsteds, fornemmelig i Kristiania. (W. Holm).

Om Amtets **Sindssyge** se den almindelige Beretning. I Stange er der en liden Sindssygekoloni paa Gaarden Mustuen.

Obstetriciske Operationer. Af Læger udførtes 82 saadanne, deraf i Solør og Odalen 25, Hedemarken 43, Søndre Østerdalen 9, Tryssil 1, Tønset 4. Indikationer og Udfald sees af Tabel Side 71.

Antallet af **Fødte og Døde** sees af ovenstaaende Tabel.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1 962 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 45,7.

Døde paa Barselseng. Efter Presternes Opgaver døde 16 Kvinder paa Barselseng, efter Lægernes 11; af disse Barselkvinder døde 8 af Barselfeber, 1 af Blødning, 1 af Livmoderbristning og 1 af besværligt Fødselsarbeide.

De **hyppigste Dødsarsager** sees af Tabel Side 72.

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.				Udtrækning ved Bækkenendeleie.		Perforation.		Efterbyrdsoperation.
	Mødre.	Børn.		Mødre.		Børn.		Mødre.	Børn.	Mødre.		Mødre.
		lev.	lev.	dødf.	lev.	dødf.	lev.			dødf.	lev.	
Utilstrækkelige eller smertefulde Veer	36	¹⁾ 38	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Bækkensneverhed	4	4	-	1	-	1	-	-	-	5	⁴⁾ 1	-
Placenta prævia og Blødning	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Blødning	-	-	-	1	-	³⁾ 1	-	-	-	-	-	1
Ueftergivelige Fødselsdele	5	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ansigtsleie	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	11	²⁾ 1	6	6	-	-	-	-	-
Fremfald af Navlesnor	1	1	-	1	-	-	1	1	1	-	-	-
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7
Tilsammen	47	49	1	16	1	10	7	1	1	5	1	8
		50		17		17				6		

¹⁾ 2 Gange af begge Tvillinger; 1 Gang af 1ste Tvilling (2den Tvilling forløst ved Vending, hvor Udfaldet for Moderen (lev.) er anført). ²⁾ Livmoderbristning. ³⁾ 2den Tvilling (om 1ste ingen Oplysning). Som Dødsårsag opført: Dystoki. ⁴⁾ Barnehovedet havde trykket mod øverste Aabning i flere Døgn. Ved Lægens Ankomst var Modermunden 4–5 cm.; desuden fandtes en perforerende Aabning i portio vaginalis af ca. 2 cm.s Diameter. Ingen Fosterlyd. Perforation. — Urinen stærkt pusholdig og stinkende. Der udviklede sig en soporøs Tilstand med Delirier og tildels Krampes samt Ødem i Hænder og Ansigt med Forøgelse af Legemstemperaturen. (Wergeland).

De hyppigste Dødsarsager var:

Dødsarsag.	Antal Dødsfald.	Deraf i	
		Byer.	Bygder.
Alderdomssvaghed	227	3	224
Lungetuberkulose	171	7	164
Kræft (Carcinom og Sarkom).....	109	4	105
Lungebetændelse	77	2	75
Akut Diarré (Kolerine).....	72	2	70
Organisk Hjertesygdom	68	1	67
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	64	1	63
Tuberkuløse Betændelser og Miliærtuberkulose	59	2	57
Hjerneslag	55	3	52
Kronisk Bronkit, Asthma og Bronkiektasi..	50	1	49
Medfødt Svaghed.....	41	-	41

Veirliget. Vinteren var mild, med passende Snemængde. Vaaren kom tidlig, og Sommeren var varm med tilstrækkelig Regn. Udbyttet af Jordbruget blev derfor, da ogsaa Høstveiret var efter Ønske, som i et meget godt Middelsaar.

Levemaade og hygieniske Forhold. Fra Solør og Odalen skrives: Nogen Fremgang til det Bedre i Husmandens, Arbejderens og Smaabruugerens Levemaade og hjemlige Stel mærkes der ikke stort til, allermindst i Vinger og Eidskogen, og dette skyldes omtrent udelukkende Kvindernes Mangel paa Sands for og Evne til at gjøre et Hjem godt og lykkeligt. Udgaæet fra Fædrehjemmet med de tarveligste Forudsætninger, uden Kjendskab til ordentlig Madlavning, knapt saa flink i Haandgjerning, at hun kan lappe sine Børns Klæder eller strikke en Strømpe, uden den ved en Moders Exempel erhvervede Sands for Orden og Renlighed eller overhovedet uden Tanke paa, at med Ægteskab følger Grundlæggelse af eget Hjem, ofte tvungen hertil, fordi den Førstefødte sidder paa Armen, og den anden allerede er i Vente, eller iallefald for at undgaa at blive Moder, forinden hun er gift, træder den unge Pige ind i Ægtestanden. Ofte maa nu det første Aar tilbringes i Forældrenes Hjem, fordi der Intet haves til at sætte Bo med, og naar de Nygifte endelig flytter sammen i eget Hjem, lægges der liden Vægt paa, hvorledes dette udstyres, — det begynder med Fattigdom, og det fortsættes med Fattigdom. Mandens Fortjeneste, selv om den er noksaa god, gaar med, og naar Ugen er ude, er Fadet tomt; paa at spare eller lægge Noget tilside tænkes der aldrig; tjener Manden lidt mere end vanligt, leves der lidt flottere paa Hvedebrød, Æg og Smør — altid Varer, som kan kjøbes hos nærmeste Handelsmand. Voxer saa Børneflokken, slaar Armoden sig fast og med den fillede, skidne Unger, en bleg, af Kaffe og Urenlighed lugtønde Kone, en uren og elendig Seng, sønderbrudte Stole, et Skab uden Laas, hvori man gjennem den altid aabne Dør ser Resterne af sidste Maaltid henslængt, om de

ikke Dagen lang henstaar paa Bordet, Vinduer, hvor som oftest ialfald én Rude erstattes af et sammenrullet Klædningsplag o. s. v. Dette er, hvad der møder den ved Ugens Udgang eller om Kvælden fra Arbeidet hjemvendende Mand. Skylden er som nævnt Hustruens, thi hun faar bære Ansaret for Stellet hjemme. Men sin Anpart af Skylden faar ogsaa Skolen og dens Styrere bære, i hvis Magt det staar at ordne denne saaledes, at Ungdommen der kan faa saapas Uddannelse, at der kan skabes Velvære og Lykke i Hjemmene; der læres i Skolen nok af boglig Kundskab, men den Lærdom, som kunde gjøre vore Kvinder til gode Hustruer og Mødre, forsømmes; thi den Smule Haandarbeide, som mange af vore Lærerinder efter endt boglig Undervisning ofrer en enkelt Time paa, formaar ikke at udrette stort. Vi har her i de senere Aar havt en Skole igang, hvis Formaal er at oplære unge Piger i al huslig Gjærning; men det er kun nogle Faa, som kan modtages ad Gangen, og det for det Meste kun Gaardmandsdøtre. Der vil gaa en Meneskealder eller flere, før vi kommer did, hvor vi allerede i dette Stykke burde være. U hensigtsmæssig tilberedt Mad maa nærmest ansees som Aarsagen til de saa almindelige kroniske Gastriter og Dyspepsier, der har været saa udbredt blandt den skandinaviske Halvøs Almue, at de endog i sin Tid blev betegnet med Fællesnavnet *Morbus scandinavicus*. Og de hyppig forekommende Udvidninger af Mavesækken er en naturlig Følge af de store Kvantaa af den ofte næringsfattige Føde, som skal til for at skaffe Mæthedsfølelse. Brødet eller Stompen er almindelig halvraa og lavet af Poteter og Rug — eller Havremel uden Gjær; det steges paa Takke eller endog paa Ovnen eller Komfyren; til Grøden og Vællingen, der ofte er halvblandet med Klumper af raat Mel, benyttes Melk i altfor liden Udstrækning; Kjødet, altid Faarekjød og som Regel af magre Dyr, spises næsten aldrig ferskt; det samme er Tilfældet med Fisken, som absolut skal saltes, selv om den kunde spises netop trukken op af Vandet; Flæsk er en almindelig Vare men altid kun i den fedeste Form og bestandig saltet og gammelt. Siden Almuen hos de mange Frihandlere har faaet saa let Adgang til at skaffe sig billige Klædningsvarer, er Husvævning gaaet mere og mere af Brug og Beklædningens Godhed i Almindelighed forringet; kun den islandske Uldtrøie, der meget bruges, er altid den samme og erstatter for Arbeideren solidere Klædningsplag. Usædeligheden er muligens i Aftagende blandt Gaardbrugerne, men i de fattige Stuer træffes som oftest Piger med et Barn paa Armen. Neppe Konfirmerede hengiver sig til det mest tankeløse Samliv med det andet Kjøen, og Følgerne udebliver ikke. Efter et Par Aars Fravær fra Hjemmet vender de tilbage for her at finde et Opholdssted, medens de føder og ammer sit Barn, som de saa lader tilbage i Forældrenes Hus til Byrde for disse og for Fattigvæsenet; selv drager de atter ud, og fra dette Distrikt er det til Kristiania og de denne By nærmest liggende Bygder, Ungdommen drager hen. Farligere end Natteløberiet, som i de seneste Aar har været i Aftagende, maa den paa Gaardene almindelige Uskik ansees, at Ungdom af begge Kjøen deler Værelse, endog der, hvor kun ét Par paa denne Vis lades alene. Det Marked, som hvert Aar holdes i Kongsvinger, er i grunden kun et Karneval for Ungdommen; hvad man ser her, hvor Hundreder af Gutter og Piger kommer sammen, af Fylderier, og hvad her foregaar af Usædelighed, kan neppe beskrives. Drikfældigheden er forøvrigt i absolut Aftagende, og maa Aarsagen hertil søges i den mindre lette Adgang til stærke Drikke, efter at de mange Brændevinsrettigheder i Kongsvinger er inddragne, og denne Handel alene er overtaget af Samlaget. Et ikke lidet Fremskridt i hygienisk Retning er de noget rummeligere og bedre indrettede Huse, som nu ofte bygges. Røgstuer findes endnu paa Finskogen, men nye saadanne bygges nu meget sjelden, derimod ser man meget almindelig ved Siden af den gamle Stue opført en mere nymodens,

hvor Familiens yngre Medlemmer bor, medens de Gamle holder paa sit Leie over Peisen, hvor der er lunt og varmt baade Nat og Dag, og hvor der derfor, saasom de gamle Finner beholder Buxerne paa Døgnet rundt, ikke trænges videre Sengklæder. (Juell).

Levemaaden i Tryssil, hvis overveiende Befolkning bestaar af Arbeidere og Smaabrugere, maa i det Store taget siges at være god; saagodtsom alt Arbeide er Tømmerarbeide og forholdsvis lidet Jordbrugsarbeide. Skogsarbeidet (Hugning, Kjøring og Fløtning) giver gjennemsnitlig god Dagsbetaling, fra 2,50—4,00 Kr. efter Tømmerpriserne, hvorfor Arbeideren ogsaa i Skogen vil leve nogenlunde godt. Andre Næringsssystemer er Fædrift, lidt Vildtfangst og Fiskeri. Boligerne er ofte smaa og daarlige. Drikfældigheden og Usædeligheden er ikke stor; Adgangen til Nydelse af Spirituosa er forbunden med en Del Bryderi og Omkostninger, hvorfor man heller renoncerer herpaa. (Mejlænder).

I Rendalen er de fleste Arbeidere i saa smaa Kaar, at de i Sygdomstilfælde maa ty til Fattiggassen, uagtet de har større Fortjeneste her end de fleste andre Steder paa Landsbygden. Deres Fattigdom skyldes væsentlig manglende Sands for al Slags Økonomi og Kvindernes Uduelighed til alle huslige Sysler; omtrent alt, som tiltrænges af Mad og Klæder, kjøbes færdigt i Handelsforeningerne. Drikfældigheden er i Aftagende, men Sædeligheden staaer ikke høit. (Wille).

Befolkningen i Tønset lever for Størstedelen af sine Gaarde, der ialmindelighed er noksaa smaa; om Vinteren er Arbeidet tildels Tømmerhugning. Boligerne er i Regelen gode, og der findes næsten paa hver Gaard forskellige Huse til Sommer- og Vinterbrug. Levemaaden er ganske god og bestaar for det Meste af de Produkter, som Gaardsbruget kaster af sig. Kaffe og Nafta misbruges endel. (Zetlitz).

Sygepleie. I Stange (Hedemarken Distrikt) er 2 Menighedsdiakonisser i Virksomhed, og en 3die er under Uddannelse i Kristiania. Diakonissegjerningen støttes med aarligt Bidrag af et Par Sparebanker; ogsaa Vang, Furnes, Romedal og Løiten har sine egne Diakonisser.

I Elverum (Søndre Østerdalen) er der oprettet en Forening for frivillig Fattig- og Sygepleie; 3 fastlønnede Diakonisser er i stadig Virksomhed.

Sygehuse. Amtssygehuset ligger i Stange; paa Hamar er der et kommunalt Sygehus; i Elverum et Epidemilazaret. Et Sygehus paa Kongsvinger har i Aarets Løb ikke været benyttet som saadant til almindelige Syge, men derimod af og til som Isolationslokale. Paa Gjøsenngaarden, ca. 5 Km. fra Kongsvinger, har en Privatlæge i nogle Aar havt Sanatorium for Rekonvalescenter og Brystsvage.

Bade. Foruden Badeindretninger ved Sygehusene findes paa Kongsvinger et fuldt tidsmæssigt Bad udstyret med Dampbad, Gytjebad, Furunaalsbad etc. Paa Hamar er der en privat Badeanstalt med samme Slags Bade. Ved Seminariet og Gymnasiet er der Bad for Eleverne; desuden findes der flere Sommerbadehuse bl. a. ved Mjøsstranden. I Løiten er der 3 Badeindretninger, nemlig 1 ved Meieriet, 1 ved Brænderiet og 1 ved en anden Fabrik. Ved Tønset Station er der et godt besøgt Badehus.

Om Amtets **Apothek** se den almindelige Beretning.

Følgende Tabel giver Oplysning om Møder i Sundhedskommissioner, Vaccinerede og retsmedicinske Forretninger.

Lægedistrikter.	Sundheds-kommissioner. Antal Møder.	Vaksinerede		Retsmedicinske Forretninger.
		med animalsk Lymfe.	med humaniseret Lymfe.	
Hedemarkens Amt.....	38	3293		25
		1851	1442	
Solør og Odalen	¹⁾ 9	145	884	5
Hedemarken	²⁾ 17	906	440	7
Søndre Østerdalen	³⁾ 2	353	-	8
Tryssil	-	112	-	-
Rendalen	⁴⁾ 7	256	-	3
Tønset	⁵⁾ 3	79	118	1
(Tolgen Herred af Røros Distrikt)	-	-	-	1

¹⁾ Brandval 1, Søndre Odalen 2, Eidskogen 2, Nordre Odalen 3, Grue 1. ²⁾ Vang 1, Romedal 1, Hamar 13, Nes 1, Ringsaker 1. ³⁾ Elverum 2. ⁴⁾ Sollien 1, Øvre Rendalen 2, Ytre Rendalen 1, Aamot 3. ⁵⁾ Lille Elvedalen 1, Tolgen 1, Kvikne 1.

VII. Kristians Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Fladeindhold i km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Januar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpevaksinatører.	
Amtet		25362,50	108 579	38	4	42	37	
1. Hadeland og Land		2 948,24	24 186	10	1	10	7	
	Jevnaker	} 444,09	6 192	2	-	5	2	
	Lunner		837,98	8 634	4	1	2	2
	Gran		781,35	4 846	2	-	1	1
	Søndre Land		884,82	4 514	2	-	2	2
	Nordre —							
2. Søndre Valdres		2 495,38	10 059	5	-	5	5	
	Søndre Aurdal	1 109,95	3 802	1	-	2	2	
	Nordre —	926,86	4 543	2	-	2	2	
	Etnedalen	458,57	1 714	2	-	1	1	
3. Nordre Valdres		2 943,32	7 103	2	-	4	4	
	Østre Slidre	869,50	2 285	-	-	1	1	
	Vestre —	467,37	2 652	2	-	1	1	
	Vang	1 606,45	2 166	-	-	2	2	
4. Toten		1 483,89	23 916	8	2	7	7	
	Gjøvik, Kjøbstad	0,94	1 391	3	2	1	-	
	Østre Toten	402,57	7 448	2	-	2	2	
	Vestre —	415,05	6 952	2	-	2	2	
	Vardal	261,59	3 539	-	-	-	1	
	Biri	403,74	4 586	1	-	2	2	

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- væknatorer.
5. Faaberg	2 359,26	15 337	6	2	5	4
	Lillehammer, Kjøb- stad	2,25	1 861	3	1	1	-
	Faaberg	478,02	5 127	1	-	1	1
	Øier	689,22	3 125	1	-	1	1
	Østre Gausdal	223,39	2 833	1	-	1	1
	Vestre —	966,48	2 391	-	-	1	1
6. Ringebu	3 166,69	11 659	3	-	3	3
	Ringebu	1 256,27	4 262	1	-	1	1
	Søndre Fron	547,04	3 042	1	-	1	1
	Nordre —	1 363,38	4 355	1	-	1	1
7. Lom	5 799,56	9 770	2	-	4	4
	Lom	1 948,35	2 865	1	-	1	1
	Skiaaker	2 154,70	2 483	-	-	1	1
	Vaage (undtagen Sel Annex)	1 696,51	4 422	1	-	2	2
8. Lesje	4 166,16	6 549	2	-	4	3
	Lesje	2 277,95	2 700	-	-	2	1
	Dovre	1 442,17	2 109	1	-	1	1
	Sel Annex af Vaage ..	446,04	1 740	1	-	1	1

Sundhedstilstanden synes at have været noksaa god. Af epidemiske Sygdomme var fornemmelig Kighoste og Diarré meget udbredte; derimod forekom Skarlagensfeber, Mæslinger, Difteri og Influenza adskillig sjældnere end Aaret forud. Det samlede Antal anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme var 6 911 med 244 Dødsfald; forrige Aar var de tilsvarende Tal 7 068 og 245.

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde 1 462 eller 13,1 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelfolkemængde (111 800). Aaret forud var Dødeligheden 13,4 pro mille.

Til Oplysning om de **epidemiske Sygdomme** henvises til den efter Lægernes Opgaver sammendragne Tabel Side 78 og 79.

Tyfoidfieber omtales kun fra Faaberg Distrikt, hvor den i Juli optraadte paa Gaarden Rindal i Faaberg Herred; Arbeidere bragte Sygdommen herfra til 3 Gaarden tilhørende Husmandsstuer samt til dens Sæter; i det Hele angrebes 15 Personer, deriblandt Gaardeierens 2 Søstre, der boede paa Starberget. Hvorledes Smittestoffet var kommet til Rindal, er ikke opklaret; det synes ialfald ikke at have ligget i Drikkevandet. (Torp).

Af **Cerebrospinalmeningit** opgives et enkelt, dødeligt forløbende Tilfælde fra Gran — Hadeland og Land Distrikt.

Skarlagensfeber forekom fremdeles inden næsten alle Distrikter, men meget sjældnere end Aaret forud. Fra Ringebu berettes, at de der paa 3 forskjellige Steder i Nordre Fron iagttagne Tilfælde sandsynlig var foranledigede

ved et Taterfølge, i hvilket der var et sygt Barn. Der interneredes bedst muligt paa disse Steder, idet Godtgjørelse udbetaltes af Amtskassen til de ikke smittede Beboere, som maatte afbryde sit Arbeide. (J. F. Holst).

Af **Mæslinger** opgives nogle faa spredte Tilfælde fra alle Distrikter undtagen Søndre Valdres og Ringeby, hvor Sygdommen synes ikke at have forekommet.

Difteri var fremdeles i stærkt Aftagende. De i Søndre Valdres forekommende Tilfælde indtraf paa 2 Gaarde i Skrautvaal Annex til Nordre Aurdal. At Sygdommen fremdeles af og til dukker op i denne Bygd, skyldes, efter Distriktslægens Mening, sandsynlig mangelfuld Rengjøring af enkelte Huse efter den for 8 Aar siden meget udbredte Epidemi; det er nemlig dels i de samme Huse, dels hos Paarørende, at Sygdommen nu kommer igjen. Skindfældene spiller vistnok her en Rolle, da de er vanskelige at desinficere og saa kostbare, at kun de Færreste her har Raad til at ødelægge dem. (B. C. Lange).

Af **Barsel-feber** iagttoges 16 Tilfælde, hvoraf 6 dødelige.

Kighoste havde stor Udbredelse i Hadeland og Land, Toten, Faaberg og Ringeby Distrikter. I det førstnævnte Distrikt var Sygdommen hele Aaret udbredt i Jevnaker, men spredte sig først i Sommermaanederne til de øvrige Herreder; Antallet af Tilfælde øgedes mod Slutningen af Aaret, og Sygdommens Karakter blev mere og mere ondartet, idet Bronkit og Lungebetændelse var hyppige Komplikationer. I Faaberg angives Sygdommen derimod at have været gennemgaaende meget godartet.

Af **Koldfeber** observeredes 1 Tilfælde i Gran, hos en fra Dakota hjemkommen Mand.

Udenfor Sygehus behandlede Tilfælde af **veneriske Sygdomme** sees af følgende Tabel. Fra Ringeby meddeles, at Gonorréen dersteds vedligeholdes af Jernbanearbejderne. (J. F. Holst).

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa Lægedistrikterne:						
		1	2	3	4	5	6	7
		Hade- land og Land.	Søndre Valdres.	Nordre Valdres.	Toten.	Faa- berg.	Ringe- bu.	Lom.
		Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.
Veneriske Saar	15	5	-	-	4	6	-	-
Syfilis, konstitutionel								
— , hereditær								
Gonorré	54	6	2	6	5	10	22	3

Af **Fnat** er anmeldt 209 Tilfælde (deraf 18 fra Hadeland og Land, 20 fra Nordre Valdres, 133 fra Toten og 20 fra Faaberg Distrikter). Sygdommen angives at være i hurtig Aftagen i Ringeby, siden der for 10 Aar siden foretoges Undersøgelser i Skoler og Hjem efter denne Plage, som dengang blev behandlet for Amtskassens Regning. (J. F. Holst). I Vang (Nordre Valdres) derimod har Fnat i det Sidste faaet en sørgelig Udbredelse. (Lyche).

Dødsfald af **Lungetuberkulose** udgjorde for det hele Amt 11,0 pCt. af samtlige kjendte, ved Sygdom foraarsagede Dødsfald og 14,2 pCt. af Dødsfald af

Epidemiske Sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er op- given for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Tilfælde.	Dødsfald.													
Tyfoidfeber	15	-	15	-	-	-	-	-	-	5	10	-	-	-	-
Cerebrospinalmeningit	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	116	3	116	40	11	4	2	6	11	4	10	-	-	9	19
Mæslinger	34	-	34	-	-	4	2	2	17	5	-	-	1	2	1
Difteri (Croup)	47	5	47	3	8	5	2	5	3	-	6	1	7	1	6
Blodgang	21	-	21	1	-	3	3	4	-	-	-	-	1	7	2
Barselfeber	16	6	14	-	2	-	3	-	3	2	-	2	-	-	2
Pyæmi, Septhæmi	31	9	30	1	4	1	5	-	4	6	-	4	2	-	3
Rosen	105	-	105	4	14	7	12	3	8	17	7	7	9	8	9
Røde Hunde	7	-	7	-	-	6	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Vandkopper	94	-	94	2	11	2	3	3	9	4	10	3	11	9	27
Kusma	20	-	20	-	1	2	5	3	6	1	1	-	-	-	1
Kighoste	924	38	924	22	39	33	55	63	119	146	105	96	69	75	102
Akute Katarrer i Aandedræts- organerne	2567	68	2567	297	293	269	268	253	192	126	113	100	197	226	233
Influenza	627	3	627	108	118	85	70	66	50	6	2	14	26	40	42
Lungebetændelse	628	73	628	69	76	85	79	68	45	36	20	27	35	39	49
Pleurit	144	5	144	12	12	17	12	19	15	6	6	11	14	12	8
Gigtfeber	191	4	190	14	12	12	11	10	19	21	13	17	17	20	24
Koldfeber	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut Diarré (Kolerine)	1320	29	1319	61	67	71	68	74	125	271	257	87	86	59	93
Pemfigus hos Nyfødte	3	-	3	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Tilsammen	6912	244	6906	634	668	607	600	580	626	657	560	369	475	507	622

Epidemiske Sygdomme.

(Forts.)	Fordeling paa Lægedistrikterne:															
	1		2		3		4		5		6		7		8	
	Hadeland og Land.		Søndre Valdres.		Nordre Valdres.		Toten.		Faaberg.		Ringebu.		Lom.		Lesje.	
	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.
Tyfoidefeber	-	-	-	-	-	-	-	15	-	-	-	-	-	-	-	
Cerebrospinalmeningit	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Skarlagensefeber	44	-	14	1	7	1	12	-	29	-	9	1	-	-	1	
Mæslinger	15	-	-	-	6	-	3	-	8	-	-	-	1	-	1	
Difteri (Croup)	6	-	7	1	8	2	17	-	2	1	6	-	-	-	1	
Blodgang	-	-	-	-	-	-	11	-	1	-	-	-	-	-	9	
Barselsefeber	3	1	2	1	2	2	3	-	1	1	3	-	2	1	-	
Pyæmi, Septhæmi	14	4	1	1	-	-	15	3	-	-	1	1	-	-	-	
Rosen	47	-	2	-	8	-	25	-	8	-	9	-	6	-	-	
Røde Hunde	6	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
Vandkopper	74	-	-	-	-	-	3	-	4	-	13	-	-	-	-	
Kusma	6	-	-	-	-	-	1	-	5	-	5	-	-	-	3	
Kighoste	445	11	-	-	1	-	236	17	99	5	115	3	4	-	24	
Akute Katarrer i Aandedræts- organerne	1100	17	96	1	59	3	398	21	469	12	278	10	125	2	42	
Influenza	226	2	35	-	36	1	185	-	74	-	17	-	29	-	25	
Lungebetændelse	217	21	26	3	33	6	149	17	74	5	32	4	80	15	17	
Pleurit	50	-	9	-	10	-	35	3	25	1	6	1	6	-	3	
Gigtfeber	68	-	13	-	12	-	48	4	25	-	14	-	6	-	5	
Koldfeber	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Akut Diarré (Kolerine)	585	22	76	1	26	-	304	4	166	1	116	-	34	1	13	
Pemfigus hos Nyfødte	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	
Tilsammen	2910	79	281	9	208	15	1446	69	1006	26	642	20	293	19	144	

ikke epidemiske Sygdomme. For Byerne var Forholdet 22,9 pCt. og 30,8 pCt. og for Bygderne 10,6 pCt. og 13,7 pCt. Fra Hadeland og Land berettes, at denne Sygdom synes at tiltage. Især i Søndre Land har der været stor Dødelighed af den; da saagodtsom alle disse Dødsfald træffer Husmandsklassen er det meget muligt, at den stadige Inddragning af Husmandspladse og den deraf følgende Overfyldning af Hytterne er den væsentligste Aarsag hertil. (Kolbjørnsen). Distriktslægen i Søndre Valdres skriver; «Jeg forstaaer ikke den Modstand, som Flere nu reiser mod energiske Forholdsregler ligeoverfor denne Landets Svøbe. Slige Folk maa ikke have seet, hvorledes Tuberkulosen decimerer hele Familier, og de maa heller ikke have Erfaring om det Svineri, som forefindes ude i Landdistrikterne. Jeg har spurgt flere Tæringssyge, om de vilde finde det saa inhumant, at der paalagdes dem visse Forpligtelser, «visse Indskrænkninger i deres Frihed» — om man saa vil. Jeg har altid faaet Svaret «Nei»; «selvfølgelig», kunde jeg fristes til at sige. (B. C. Lange). I Faaberg Distrikt synes Lunge-tuberkulosen mere og mere at snige sig ind. Specielt har den forekommet hyppigere i Lillehammer i de sidste Aar. Publikum synes mere og mere at faa Øinene op for Sygdommens sande Natur og Udbredelsesmaade, da man overalt nærer Smittefrygt — ofte desværre til Overdrivelse. For at oplyse om Sygdommen har jeg i Aarets Løb baade i Sundhedskommissionen og i By og Bygd holdt Foredrag om den. Disse Foredrag har været godt besøgt, og jeg tør saaledes haabe, at de har bidraget sit til en rigtig Forstaaelse af Sygdommen og vakt Sands for, at noget gjøres for at modarbejde samme. I Øier og begge Gausdals Herreder har Sundhedskommissionen fattet Beslutning om, at Efterladenskaber fra Tuberkulose ikke maa afhændes uden først at være desinficeret, og at tuberkulose Lægdslemmer ikke maa sendes paa Lægd, ligesom heller ikke Børn maa udsættes hos tuberkulose Familier. (Torp).

Blegsot og Anæmi er i Forbindelse med Fordøielsesbesværligheder fremdeles de hyppigste Sygdomsformer. Den sørgelige Skik, at stænge sig inde i de smaa Stuer med Kogeovn gaar det ikke let eller fort at vænne Folk af med. (B. C. Lange).

Asthma bronchiale forekommer i Lom og Skiaaker uforholdsmæssig hyppigt. (Brunes).

Af Læger udførtes 100 **obstetriciske Operationer**, hvoraf 50 i Hadeland og Land, 3 i Søndre Valdres, 8 i Nordre Valdres, 10 i Toten, 6 i Faaberg, 9 i Ringeby, 8 i Lom og 6 i Lesje. Indikationer og Udfald sees af Tabel Side 81.

Om det i Lom udførte Keisersnif berettes følgende: Konen, der var 34 Aar og 6te Gang fødende, havde i flere Aar lidt af Caries sicca i de nederste Lumbarkvirvler og Os sacrum og havde omtrent hele det sidste Aar holdt Sengen. Alle tidligere Fødsler var foregaaet ved Naturens Hjælp, og hun havde født 2 Gange, efter at Sygdommen var begyndt. Ved Lægens Ankomst fandtes Fosteret i Tverleie med fremfalden høire Arm; gode Fosterlyd. Veerne var svage og temmelig sjældne. Fostervandet var afgaaet for flere Timer siden. Konens Puls var noksaa god, trods højgradig Anæmi og meget smaa Kræfter. Ved Exploration kjendtes Bækkenet højgradig forsnævret i alle Retninger, dog mest i Tvervidden, og bagtil følte flere skarpe, fremstaaende Benkanter. Da Forløsning paa anden Maade maatte ansees for omtrent umulig, og kollegial Assistance inden en rimelig Frist kunde erholdes, besluttedes der trods mindre gode hygieniske Forhold, samt noksaa trangt Rum og kunstig Belysning, ved et Keisersnit at redde ialfald Barnets Liv, hvad ogsaa lykkedes. Konen døde 5te Døgn efter Operationen af Peritonit. (Øvergaard).

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.			Udtrækning ved Bækkenendeleie.		Keisersnit.		Perforation.		Exvisceration.	Efterbyrdsoperation.
	Mødre.	Børn.		Mødre.	Børn.		Mødre.	Børn.	Mødre.	Børn.	Mødre.	Mødre.	Mødre.	
	lev.	lev.	dødf.	lev.	lev.	dødf.	lev.	lev.	død.	lev.	lev.	død.	lev.	lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde Veer	58.	57	1	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Bækkensneverhed	5	1	4	1	-	1	-	-	1)	1	5	2)	1	-
Placenta prævia og Blødning .	1	1	-	4	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Isseleie med Panden fortil ...	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Stort Fosterhoved	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	4	3	1	-	-	-	-	-	-	5	-
Fremfald af Navlesnor	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11
Tilsammen	66	61	5	10	5	5	1	1	1	1	5	1	5	11
		66			10						6			

1) Død af Peritonit, cfr. forrige Side. 2) Død af Barsel-feber.

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lunge- tuberkulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Hadeland og Land	268	22	79	189
Søndre Valdres	60	11	9	51
Nordre —	85	8	15	70
Toten	325	28	69	256
Gjøvik By	14	3	6	8
Bygder	311	25	63	248
Faaberg	126	19	26	100
Lillehammer By	21	5	3	18
Bygder	105	14	23	82
Ringebu	81	14	20	61
Lom	79	15	19	60
Lesje	49	1	7	42
Kristians Amt	1073	118	244	829
Deraf i Byer	35	8	9	26
— - Bygder	1038	110	235	803

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Bar- sel- seng.	ved ulykke- lige Hændel- ser.	ved Selv- mord.	ved Drab.
Hadeland og Land	794	12	321	56	9	1	4	3	-
Søndre Valdres	285	3	116	10	2	-	2	-	-
Nordre —	164	5	88	10	2	1	-	-	-
Toten	740	13	341	64	4	-	6	2	-
Gjøvik By	62	1	20	8	-	-	1	-	-
Bygder	678	12	321	56	4	-	5	2	-
Faaberg	441	10	233	35	7	-	5	1	1
Lillehammer By	65	1	28	3	-	-	-	-	-
Bygder	376	9	205	32	7	-	5	1	1
Ringebu	376	9	165	34	3	1	1	-	-
Lom	246	11	125	9	2	2	-	2	1
Lesje	159	3	73	9	1	-	1	1	-
Kristians Amt	3205	66	1462	227	30	5	19	9	2
Deraf i Byer	127	2	48	11	-	-	1	-	-
— - Bygder	3078	64	1414	216	30	5	18	9	2

Antallet af **Fødte** og **Døde** sees af Tabel Side 82. For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1743 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 45,6.

Efter Presternes Opgaver døde paa **Barselseng** 5 Kvinder. Lægerne opgiver Dødsarsag for 7 saaledes: Barselseber 6, Peritonit 1.

De hyppigste Dødsarsager var:

Dødsarsager.	Antal Dødsfald.	Deraf i	
		Byer.	Bygder.
Alderdomssvaghed	127	-	127
Lungetuberkulose	118	8	110
Kræft og Sarkom	112	6	106
Lungebetændelse	73	1	72
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	68	4	64
Tuberkuløse Betændelser udenfor Lungerne	53	1	52
Medfødt Svaghed	50	1	49
Mave-Tarmkatarr	47	1	46
Hjerneslag	46	2	44
Kronisk Bronkit, Bronkiektasi etc.	46	-	46
Organisk Hjertesygdom	45	3	42
Difteri	38	-	38
Kighoste	38	-	38

Veirliget. Fra Nordre Valdres foreligger der paa Grund af Distriktslægens Fravær fra sit Distrikt i et Par Maaneder ikke, som vanligt, fuldstændige meteorologiske Iagttagelser. Kun følgende er meddelt: Januar, overmaade mildt, liden Nedbør; Februar, forholdsvis endnu meget mildere, meget uroligt, liden Nedbør; Marts, temmelig mildt, middelmaadig Nedbør; April, meget mildt og liden Nedbør; Mai, nogenlunde mildt, men meget Vind, ubetydelig Nedbør; Juni, usædvanlig varmt, med tilstrækkelig Nedbør, saa at Vegetationen blev betydelig fremdrevet; Juli, usædvanlig varmt, med nogenlunde Nedbør, heldigt med Hensyn til Indhøstningen af den rigelige Fodermængde; August og September vel tørt, saa at Agrene ikke gav saa rigeligt Udbytte, som man havde haabet, hverken af Korn eller Poteter; November var temmelig kold, med liden Nedbør; December, middelmaadig Nedbør og Kulde. Fra Lom og Lesje berettes, at Vinteren var behagelig med passe Sne og Kulde. Vaaren kom ualmindelig tidlig, og der var en Sommer, som Folk sagde, at de ikke havde seet Mage til før, med rigelig Sol og passe Regn jevnt fordelt. Der blev derfor et Kronaar baade paa Korn og Hø i den Grad, at der mangesteds ikke var Plads for Avlingen i Hus, saa man maatte stakke en Del ude. Høsten forløb ogsaa uden særligt Uveir.

Levemaade og hygieniske Forhold. Fra Hadeland og Land berettes: Det er paaafaldende, hvor langt mere Sygelighed der er i Jevnaker, end i de andre Herreder; og inden dette Herred er igjen Hovedsognet langt ugunstigere stillet end Annexet Lunner. Dette Forhold kan vel forklares af, at Folket i Lunner, Gran og Søndre og Nordre Land lever som Bønder og ernærer sig ved Jordbrug og Skogdrift; over $\frac{2}{3}$ af Beboerne i Jevnaker Hovedsogn er derimod knyttet til Fabriker og har stuvet sig sammen ved Bunden af Randsfjorden enten i Fabrikernes egne Kaserner eller i de bymæssigt bebyggede Strøg, Næssetbakken og Randsberg, der ikke besidder nogen af en Bys Goder, men de fleste af dens Onder og mangler baade Vandledninger og Kloaker. — Ædruelighedstilstanden er mindre tilfredsstillende i de Hadelandske Herreder, derimod er Usædeligheden den store Skavank i de Landske og da især i Søndre Land. (Kolbjørnsen).

I Søndre Valdres er der fremdeles ingen Forstaaelse af Renlighedens Betydning, eller af hvad frisk Luft har at sige. Kosten er gennemgaaende altfor ensartet og meget hyppig daarlig tillavet. Det gamle gode Fladbrød er ikke fint længere, og det erstattes da med Ovnbrød, som bages hjemme i Komfjrens Stegeovn; men man har ikke den mindste Forstaaelse af den Slags Bagning, saa Brødet bliver tungt og raastegt. Deigen bliver tildels sat uden Spor af Gjær eller Surdeig. En mislykket Stegning — og Stegningen maa jo næsten mislykkes i en Komfir — har man naturligvis ikke Raad til at kassere. Af Grøntsager er det Kaal, Kaalrabi og lidt Løg, som bruges og dette kun i de rigere Huse. Klumperne i Grød og Vælling bliver maaske noget sjeldnere. Flæsket og Kjødet bevares ogsaa paa en lidet heldig Maade; det bliver ult og traat. Kaffen bliver da Trøsten for alt Ondt, selv Børnene bliver saa tidlig tilvante med den Drik, at deres Smag for Melk ødelægges — ikke at tale om det Uheldige i fra Barnsben at vænnes til denne daglige Stimulus. Naftakjøbet paa Apotheket er vistnok noget aftaget i det Sidste, men Folk faar sig Spirituosa paa en eller anden Maade, saa det hænder ofte, at man ser fulde Folk paa Fester, hvor der kun skulde serveres Kaffe og Chocolate. Turisttrafiken virker i flere Retninger ikke heldigt. Pigerne tjener udmærket paa Hotellerne i Sæsonen, saa godt at de synes, de kan have Raad til at dovne sig Resten af Aaret — hvad de for en stor Del forevrigt trænger, da der paa de mest søgte Steder bliver liden Tid, 2—3 Timer, til Nattero. Mange kan dertil ikke modstaa Fristelsen til Pynt og Pjas — de skal være Damer. Gutterne vænner sig til at slænge ved Hotellerne og tildels ødsle bort sine tjente Penge for Kjøring paa Øl og til Kortspil. Det daglige, trofaste Arbeide paa Gaarden har man ikke længere Smag for. (B. C. Lange).

I Nordre Valdres vil Folket gjerne leve af fed Mad, der ofte er mindre godt tilberedt. Misbrug af Kaffe finder fremdeles Sted. Det er yderst sjeldent, at se et beruset Menneske, — vel hovedsagelig af den Grund, at stærke Drikke er vanskelige at opdrive. Hvad Usædeligheden angaar, maa man vel sige, at det er betydelig bedre end før. Uægte Børn er sjeldnere. Overalt har man Ungdomsforeninger, der sikkerligen bidrager til Sædelighedens Fremme. (Printz).

Fra Faaberg skrives: Lillehammer har i 1896 faaet en Desinfektionsanstalt, bygget ved Siden af Sygehuset for epidemiske Syge. Ovnene er god og hensigts-svarende. Anstalten koster ca. 5 000 Kroner og er en Gave til Byen fra Brændevinssamlaget. Byen har nu i de sidste 10 Aar paa Hygienens Omraade faaet af Samlaget følgende Anstalter:

1. Bad	Kr. 22 000
2. Epidemisygehus	« 12 000
3. Gravkapel	« 8 000

4. Desinfektionsovn	«	5 000
5. Vandingsvogn	«	500
6. Elektrisk Belysning	«	24 000

hvad der taler for, at Sands for Hygiene i denne lille By ikke er saa liden endda. Ved nye Vedtægter for det offentlige Sundhedsvæsen, approberede 1ste Mai d. A., er der givet Anledning til at ophjælpe Renligheden inden Byen. En bedre Renovation — Kasse- og Kagesystemet — er bleven indført, og Svineholdet vil blive holdt inden Rimelighedens Grændser, derved at Sundhedskommissionen kan fuldt forbyde samme, naar dens Paabud har været frugtesløse. (Torp).

Fra Ringeby meddeles: Arbeidsklassen udfører kun det daglige Gaards- og Markarbeide. Husindustrien er helt ophørt for Mændenes Vedkommende, og de tarveligste Gaardsredskaber maa kjøbes. De lange Vinteraftener tilbringes i Lediggang, og der viser sig ingen Interesse for nyttig Anvendelse af dem. Ogsaa blandt Kvinderne indskrænker Industrien sig til lidt Spinding og Binding, som hurtigt viger for Fabrikarbeide. Kun et forsvindende Faatal væver og syr sine egne Klæder. Overalt, selv i de fattige Hjem, benyttes Sypiger. Anvendelse af Kogeovn har i de sidste Aar naaet helt op til vore Sætre og Fjeldgaarde, hvor man før bestandig benyttede den i hygienisk Henseende uovertræffelige Skorsten. Govhætter over Kogeovnene er sjældne, og Luften i Stuerne, der som Regel benyttes baade som Kjøkken, Sove- og Spiserum, maa under disse Forhold blive alt andet end god. Til daglig Kost ramsaltes alt Kjød og Flæsk, og fersk Mad benyttes kun i Gjestebud. Hovednæringen er Melmad og Melk. Ungdommens Moralitet staar lavt. Ægteskabeligt Samliv begynder med Forlovelsen, der altid holdes hemmelig. Følgen er mange uægte Fødsler. Skammen og Skaden rammer Ungdommen, men Skylden er for en stor Del hos Husbondsfolket. Selv paa de større Gaarde hydes Fjøsset som fælles Soverum for Gutter og Piger. Hvor Geistlighedens Virksomhed, har fremkaldt en Forandring, bestaar den som Regel kun deri, at Tjenerne flyttes fra Fjøsset til et andet fælles Soveværelse. (J. F. Holst).

Sygehuse. Amtssygehuset er paa Lillehammer. Sanatorierne i Gausdal, paa Breidablik og paa Tonsaasen administreres af Læger.

Med Hensyn til **Sygepleien** er det nu udvirket, at Faaberg Bygd skal faa 2 Diakonisser i Syge- og Fattigpleiens Tjeneste; af disse tiltraadte den ene ihøst sin Virksomhed og har allerede udrettet meget godt. Forhaabentlig vil ogsaa Distriktets øvrige Herreder komme efter. Lettest vilde dette kunne ske, om Herrederne sendte Elever til Amtssygehuset til Oplærelse; i dette Øiemed har Amtsformandskabet forlængst indrømmet eventuelle Elever visse Begunstigelser, og Sygehuslægen og Søstrene vil give dem gratis Veiledning; første Elev er nylig kommen fra vestre Slidre. (Torp).

Badeindretninger for kolde og varme Bad findes ved de 3 Sanatorier. Paa Lillehammer er der en Badeanstalt.

Om Amtets **Apothek** se den almindelige Beretning.

Tabel Side 86 giver Oplysning om Møder i Sundhedskommissioner, Vaccinerede og retsmedicinske Forretninger.

I Ringeby benyttes **Kvaksalvere** meget, og Jordemødrene søges for alle Slags Sygdomme selv af Mænd. I flere Butiker sælges Masser af «Tysk Medicin», der benyttes som Universalmidler. (J. F. Holst).

Lægedistrikter.	Sundheds- kommissioner. Antal Møder.	Vakcinerede.	Retsmedicinske Forretninger.
Kristians Amt.	61	2709	26
Hadeland og Land	1) 4	611	5
Søndre Valdres	2) 11	344	2
Nordre Valdres	3) 4	187	2
Toten	4) 14	563	9
Faaberg	5) 14	317	4
Ringeby	6) 3	303	2
Lom	7) 1	247	.
Lesje	8) 10	137	2

1) Søndre Land 2, Nordre Land 1, Gran 1. 2) Nordre Aurdal 4, Søndre Aurdal 3, Etnedalen 4. 3) Vestre Slidre 2, Østre Slidre 1, Vang 1. 4) Gjøvik 3, Vardal 3, Østre Toten 2, Vestre Toten 4, Biri 2. 5) Lillehammer 5, Faaberg 1, Østre Gausdal 3, Vestre Gausdal 3, Øier 2. 6) Ringeby 1, Søndre Fron 1, Nordre Fron 1. 7) Vaage 1, 8) Lesje 6, Dovre 4.

VIII. Bratsberg Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i Km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Jan- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaksinatører.
Amtet		15189,10	91410	41	6	50	37
1. Skien		1066,24	30162	15	4	19	6
	Skien, Kjøbstad	2,13	8959	7	3	7	-
	Porsgrund	1,26	3841	4	1	3	-
	Brevik	0,76	1993	1) 3	-	1	-
	Eidanger	139,50	3451	-	-	1	1
	Solum	317,82	5529	1	-	5	3
	Gjerpen	380,91	5538	-	-	2) 1	1
	Slendal	223,88	851	-	-	1	1
2. Kragerø		1650,41	22934	7	1	8	6
	Kragerø, Kjøbstad ..	1,17	5492	4	1	2	-
	Langesund, Ladested ..	0,88	1230	1	-	-	-
	Stathelle	0,24	345	-	-	-	-
	Bamle	286,83	5375	1	-	2	2
	Sannikedal	196,83	2493	-	-	1	1
	Skaatø	109,61	3948	-	-	3) 1	1
	Drangedal	1054,85	4051	1	-	2	2

1) Deraf 1 ikke praktiserende. 2) Bor i Skien By. 3) Bor i Kragerø By.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km. ²	Tilstede- Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaksinatører.
3. Hollen	1 141,81	12 137	7	-	6	5
	Hollen	257,54	3 837	3	-	2	1
	Lunde	259,85	2 540	1	-	1	1
	Bø	281,66	2 646	1	-	1	1
	Saude	342,96	3 114	2	-	2	2
4. Sauland	1 716,04	6 795	4	1	5	4
	Hitterdal	407,44	3 155	3	1	3	1
	Hjartdal	891,84	2 397	1	-	1	2
	Gransherred	416,76	1 243	-	-	1	1
5. Kviteseid	2 256,07	7 890	2	-	4	7
	Seljord	665,83	3 147	1	-	1	3
	Kviteseid	712,08	3 115	1	-	1	2
	Nissedal	878,16	1 628	-	-	2	2
6. Laardal	4 214,11	7 952	5	-	6	5
	Laardal	287,76	1 328	¹⁾ 2	-	1	1
	Fyresdal	1 253,19	1 902	1	-	1	1
	Mo	694,49	2 181	1	-	2	1
	Vinje	1 215,87	1 751	1	-	1	1
	Rauland (Møsstrandens Sogn undtaget)	762,80	790	-	-	1	1
7. Tinn	3 144,42	3 540	1	-	2	4
	Tinn	1 774,86	2 516	1	-	1	3
	Hovin	302,46	876	-	-	1	1
	Møsstrandens Sogn af Rauland	1 067,80	148	-	-	-	-

¹⁾ Deraf 1 ikke praktiserende.

Sundhedstilstanden synes i det Hele at have været nogenlunde god. Skarlagensfeber og Mæslinger forekom epidemisk inden store Dele af Amtet, og Diarré optraadte hyppigere end sædvanlig. Derimod opgives forholdsvis faa Tilfælde af Kighoste og Katarrer i Aandedrætsorganerne. Antallet af anmeldte epidemiske Sygdomstilfælde var i det Hele 7 819, hvoraf 235 dødelige. I 1895 var de tilsvarende Tal 8027 og 232.

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde 1 342 eller 14,0 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelbefolkning (95 400). I 1895 var den 16,0 pro mille.

De anmeldte Tilfælde af **epidemiske Sygdomme** og deres Fordeling paa Maaneder og Lægedistrikter findes opført paa en efter Lægernes Opgaver sammendragen Tabel, Side 88 og 89.

Et enkelt, dødeligt Tilfælde af **exantematisk Tyfus** opføres fra Kragerø By.

Epidemiske Sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Tilfælde.	Dødsfald.													
Exantematisk Tyfus	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tyfoidfieber	7	1	7	2	-	-	-	-	2	1	-	-	1	-	-
Skarlagensfeber	499	12	494	75	45	34	21	55	54	24	17	29	74	48	18
Mæslinger	705	16	705	9	10	11	55	227	249	111	24	3	1	2	3
Difteri (Croup)	28	6	24	3	5	-	5	3	1	-	-	2	-	5	-
Blodgang	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	13	3	13	1	-	1	1	-	2	-	3	1	-	3	1
Pyæmi, Sæphæmi	11	3	10	-	1	-	-	-	1	-	3	-	-	3	2
Rosen	76	4	76	3	13	5	7	2	4	1	10	5	10	11	5
Røde Hunde	101	-	101	26	32	17	7	4	10	-	-	-	3	-	2
Vandkopper	105	-	105	35	6	-	2	4	1	10	-	3	11	25	8
Kusma	186	-	163	37	5	17	32	24	6	3	1	8	4	3	23
Kighoste	182	8	182	7	1	4	-	6	6	50	23	30	20	21	14
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	2464	52	2254	378	305	237	215	203	158	84	92	86	105	127	264
Influenza	997	-	967	114	104	74	49	18	243	286	50	7	8	7	7
Lungebetændelse	615	77	615	97	74	88	83	82	67	24	7	15	15	19	44
Pleurit	209	3	209	5	10	12	11	17	56	47	11	11	11	5	13
Gigtfeber	107	3	107	8	13	11	10	8	7	8	3	5	8	8	18
Koldfeber	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Akut Diarré (Kolerine)	1497	41	1476	100	97	47	86	96	196	348	189	114	92	72	39
Pemfigus hos Nyfødte	14	5	6	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	1	2
Tilsammen	7819	235	7515	900	721	558	584	749	1063	998	434	321	363	361	463

Epidemiske Sygdomme.

	Fordeling paa Lægedistrikterne :													
	1		2		3		4		5		6		7	
	Skien.		Kragersø.		Hollen.		Sauland.		Kviteseid.		Laardal.		Tinn.	
	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.
Exantematisk Tyfus	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tyfoidefeber	5	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	213	7	180	3	17	-	85	2	-	-	4	-	-	-
Mæslinger	695	16	7	-	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Difteri (Croup)	18	1	6	5	1	-	3	-	-	-	-	-	-	-
Blodgang	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Barsel-feber	3	2	4	-	-	-	1	-	3	-	2	1	-	-
Pyæmi, Septhæmi	1	1	7	2	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-
Rosen	39	2	12	1	10	-	2	-	4	-	7	1	2	-
Røde Hunde	4	-	66	-	1	-	26	-	-	-	-	-	4	-
Vandkopper	71	-	31	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kusma	161	-	21	-	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Kighoste	8	-	45	4	4	-	5	-	19	-	101	4	-	-
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	1652	28	463	8	85	5	39	1	56	5	77	3	92	2
Influenza	642	-	195	-	65	-	27	-	31	-	30	-	7	-
Lungebetændelse	268	29	129	21	39	3	45	4	46	7	44	8	44	5
Pleurit	130	2	26	-	22	-	6	-	8	-	14	1	3	-
Gigtfeber	34	1	26	1	14	-	4	-	14	-	10	-	5	1
Koldfeber	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut Diarré (Kolerine)	968	31	359	4	52	2	46	4	7	-	43	-	22	-
Pemfigus hos Nyfødte	8	5	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	4921	125	1580	51	319	10	297	11	190	12	332	18	180	8

Af **Tyfoidfieber** opgives 7 Tilfælde, 5 i Skien og 2 i Kragerø Distrikter. Paa Bratsberg Amtssygehus indlagdes en Matros, der var smittet i Libau; af de øvrige Tilfælde i Skien Distrikt forekom 1 i Porsgrund, 2 i Skien og 1 i Eidanger; de 3 sidste angives smittet i Kristiania. De 2 Tilfælde i Kragerø Distrikt indtraf paa Levang i Skaatø og skyldtes Smitte fra Søfolk, der var hjemkomne fra Irland.

Skarlagensfeber forekom hyppig hele Aaret igjennem; de fleste Tilfælde iagttoges i Skien med omliggende Landdistrikt samt i Kragerø By. Epidemien var godartet, og de syge Børn gik oftest ude; Mortalitetsprocenten for hele Amtet var 2,4. Fra Sauland berettes følgende: Da Befolkningen har Erfaring for, at Isolation medfører forskellige Ulemper, søger den i det Længste at holde Sygdommen skjult; i mange Tilfælde er det kun, naar alvorligere Eftersygdomme tvinger til at søge Lægehjælp, at dens Tilstedeværelse kommer til Lægernes Kundskab. (Paulsson). I Hitterdal forekom et Tilfælde med dødelig Udgang, hvor Smitten overførtes eller saagodtsom «indpodedes» fra Person til Person, mulig ved Brugen af et Lømmetørklæde, der tilhørte en Patient i Afskallingsperioden. (R. M. Bergh).

Mæslinger forekom i Skien Distrikt epidemisk navnlig i Mai—Juli. Fra Aarets Begyndelse optraadte Sygdommen paa Landsbygden og i Brevik, om Vaaren kom den til Skien og Porsgrund; den varede hele Sommeren igjennem og optraadte forholdsvis ofte heftig, med grave Symptomer fra Brystorganerne samt stærk Feber. (A. Backer). Mortalitetsprocent af de kjendte Tilfælde 2,3.

Difteri var sjelden. Fra Bamle, Kragerø Distrikt, berettes om et dødelig forløbende Tilfælde hos en aars gammel Gut, hvor Smitten sandsynlig var overført ved Spyfluer. Herom beretter Kommunelege Frich følgende: I et Hus, der ligger 15—20 Meter borte fra det smittede Barns Hjem forekom der for 2 Aar siden 5 Tilfælde af Difteri; Huset stod i længere Tid ubeboet, men blev siden solgt til Nedrivning. Under denne, der fandt Sted i September, lagde Barnets Moder Mærke til, at der fra Tomten kom en Mængde Spyfluer ind i hendes Leilighed; de var særlig generende for den lille Gut, der mest holdt til i Vuggen, og kastede sig med Begjærighed over al Slags Mad. Kort Tid efter angrebes Gutten af en fuldt udviklet Strubedifteri, der i kort Tid endte hans Liv.

Af **Barselfeber** kjendes 13 Tilfælde, hvoraf 3 dødelige.

Kighoste var ikke hyppig og synes næsten udelukkende at være forekommet i Aarets anden Halvdel. De fleste Tilfælde er opført fra Laardal, hvor Sygdommen herjede Bygderne Fyresdal og Skafsaa, som forskaanedes ifjor, da Sygdommen var almindelig i de øvrige Bygder.

Af **Influenza** er ialt anmeldt 997 Tilfælde, hvoraf de fleste i Sommermaanederne. Blandt disse er medregnet en stor Del Tilfælde, der af enkelte Læger er opført under Diagnosen, epidemisk eller febril Muskelrheumatisme. Denne eiendommelige Sygdom var i Maanederne Juni til Oktober epidemisk inden flere af Amtets Herreder, særlig i Skien By med omliggende Bygder, endvidere i Bamle, hvorfra den først blev anmeldt («Bamlesygen»), Drangedal, Hitterdal, Nissedal og Kviteseid. I Folkemunde benævntes den ogsaa Skienssygen, Drangedalssygen og «falsk Lungebetændelse». Sygdomsbilledet var omtrent følgende: Under mere eller mindre fremtrædende Febersymptomer af omtrent 1 Døgn Varighed eller derover og betydelig Slaphed optraadte stærke, periodiske Smerter i øverste Del af m. rectus abdominis lige under Fæstepunktet paa Ribbensbuen eller ogsaa i Lænderegionens Muskler. Smerterne øgedes i Løbet 5—15 Minutter, hvorefter de gjennem et længere Tidsrum atter var i Aftagende; de var i Begyndelsen

lokale, men straalende senere opover langs Bryst- og Rygmuskler. De smertefulde Muskelpartier var altid ømfndtlige for Tryk og i enkelte Tilfælde endog synlig forøgede i Volum med følbær Knudedannelse i Muskelbugen. Aandedrættet var paa Grund af Smerten overfladisk og hyppigt. I Almindelighed gik Sygdommen, naar Patientien holdt sig i Ro, hurtig over og efterlod da kun nogen Mathed; men naar den Syge i lette Tilfælde gik oppe og arbeidede, kom der som Regel 2 à 3 Dage efter det første Anfald Recidiv med særdeles voldsomme Smerter; Sygdommen varede da længere, lige til 14 Dage og derover og var mindre paavirkelig af de almindelig brugte Midler (salicylsurt Natron, Resorcin og smertestillende Linimenter). Sygdommen syntes at være smitsom; saaledes lod Epidemien i Nissedal til at være indført ved en Mand, der bragte Smitten hjem fra Skien. I Almindelighed var der 2—6 Syge inden hver Husstand. Inkubations-tiden var 5—7 Dage. Børn angrebes fleresteds hyppigt, medens de andensteds gik fri; Brækning var hos Børn et almindeligt Symptom. Forøvrigt ledsagedes Sygdommen i mange Tilfælde af tør Pleurit. Haardest angrebne var frugtsommelige Kvinder. I Magazin for Lægevidenskaben 1896 Pag. 1234 er Sygdommen beskrevet af Distriktslæge A. Backer under Titel: «Epidemi af akut Muskelrheumatisme». Enkelte Læger har opført de af dem iagttagne Tilfælde under andre Navne, som Pleurit, Febris simplex og Katarr.

Diarré var usædvanlig hyppig i Sommermaanederne, navnlig i Byerne.

Veneriske Sygdomme. Udenfor Sygehus behandlede Tilfælde vil sees af følgende Tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Dødsfald.	Fordeling paa Lægedistrikterne:					
			1		2	5	6	7
			Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.
			Skien.		Kra- gerø.	Kvites- eid.	Laar- dal.	Tinn.
Veneriske Saar	4	-	3	-	-	-	1	-
Konstitutionel Syfilis	33	-	18	-	10	-	4	1
Hereditær —	1	1	1	1	-	-	-	-
Gonorré	61	-	41	-	18	2	-	-

Som behandlet for **Fnat** er opført fra Skien Distrikt 6, Hollen 10, Kviteseid 31, Laardal 104, Tinn 36, ialt 187 enkelte Personer, desuden 28 Familier i Kviteseid. I Skien skal denne Sygdom ikke regelmæssig forekomme, men indføres undertiden ved Smitte andenstedsfra, og kan da faa endel Udbredning, førend den erkjendes. I Sauland er intet Tilfælde kommet under Behandling, og Sygdommen maa nu ansees for at være temmelig sjelden der. I Kviteseid derimod har den været i Tiltagende i de senere Aar.

Lungetuberkulose. Dødsfald af denne Sygdom udgjorde for det hele Amt 20,9 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede Dødsfald og 26,1 pCt. af Dødsfald, der ikke var foraarsaget af epidemiske Sygdomme. For Byerne var Forholdet 16,6 pCt. og 22,4 pCt. og for Bygderne 22,2 pCt. og 27,7 pCt. I Kragerø Distrikt foretoges ved Dødsfald af Lungetæring Desinfektion af Leilighederne samt af den Afdødes Tøi og Sengklæder. Det er nu gaaet ind i Folks Bevidsthed, at saa skal være, og man er meget taknemmelig for den Hjælp, som herved ydes. Der har nemlig hos Almuen udviklet sig en meget stærk Smittefrygt, saa det paa Landet er vanskeligt at skaffe en Tæringssyg

Døde af Lungetuberkulose.

	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lunge- tuberkulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke- epidemiske Sygdomme.
Skien	461	99	125	336
Skien By	127	26	36	91
Porsgrund —	65	14	20	45
Brevik —	47	28	13	34
Bygder	222	51	56	166
Kragerø	278	45	51	227
Kragerø By	65	4	12	53
Langesund —	23	3	5	18
Stathelle —	5	-	-	5
Bygder	185	38	34	151
Hollen	105	38	10	95
Sauland	67	10	11	56
Kviteseid	84	15	12	72
Laardal	46	10	18	28
Tinn	43	5	8	35
Bratsberg Amt	1084	222	235	849
Deraf i Byer	332	55	86	246
Bygder	752	167	149	603

Logis og Forpleining. Af og til har der ogsaa været foretaget Desinfektion af Leiligheder, hvor Tæringssyge har levet under særlig mislige Forhold. (Larsen-Naur). Den i Tidsskrift for den norske Lægeforening 1896 Pag. 619 beskrevne Desinfektionsmethode med Tønde har i Bamle gjentagne Gange været anvendt med udmærket Resultat. (Frich). I Kviteseid, hvor Befolkningen i høi Grad er bange for Smitte, er man ogsaa meget opmærksom paa Faren ved Tæringsspyt. Paa Sanatorierne i Vraadal vil man kun have Landliggere, der er friske o: fri for Tæring. (Heidenreich).

Rakit synes i Skien Distrikt at forekomme sjældnere i de sidste Aar. (A. Backer).

Om Amtets **Sindssyge** se den almindelige Beretning.

Obstetriciske Operationer. Af Læger udførtes ialt 66, deraf i Skien Distrikt 28, i Kragerø 15, Hollen 5, Sauland 9, Kviteseid 1, Laardal 5, Tinn 3. Indikationer og Udfald sees af Tabel Side 93.

Jordemoderhjælpen. I Sauland har de 5 examinerede Jordemødre bistaaet ved 98 Fødsler, hvoraf 4 var Tvillingfødsler; af de Tvillingfødende var der en, som fødte for 3die Gang, og som alle 3 Gange havde født Tvillinger.

Antallet af **Fødte** og **Døde** sees af Tabel Side 94. For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1368 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 49,5.

Dødsfald paa Barselseng. Efter Presternes Opgaver døde 8 Kvinder paa Barselseng; Lægerne har opgivet 6. Af disse døde 3 af Barselseber, 1 af Barselkrampe, 1 af Blødning og 1 af Nyresygdom.

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.			Udtrækning ved Bækkenendeleie.			Perfora- tion.	Exvisce- ration.	Efterbyrds- operation.
	Mødre.	Børn.		Mødre.	Børn.		Mødre.	Børn.		Mødre.	Mødre.	Mødre.
	lev.	lev.	dødf.	lev.	lev.	dødf.	lev.	lev.	dødf.	død.	lev.	lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde Veer . . .	43	40	3	-	-	-	2	1	¹⁾ 1	²⁾ 1	-	-
Bækkensneverhed	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselkrampe	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og Blødning	1	-	1	1	-	1	-	-	-	-	1	-
Isseleie med Panden fortil	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ansigtspfødsel	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	3	1	2	-	-	-	-	-	-
Fremfald af Navlesnor	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Tilsammen	54	50	4	4	1	3	2	1	1	1	1	4
		54			4			2				

¹⁾ 2den Tvilling, om 1ste intet oplyst. ²⁾ Død af Barsel-feber.

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Bar- sel- seng.	Ved ulykke- lige Hændel- ser.	ved Selv- mord.	ved Drab.
Skien	1059	28	479	93	5	2	17	1	1
Skien By	324	8	146	34	2	-	7	-	1
Porsgrund —	117	7	73	8	-	1	4	-	-
Brevik —	73	2	40	9	1	-	1	-	-
Bygder	545	11	220	42	2	1	5	1	-
Kragerø	642	16	327	58	5	2	10	1	1
Kragerø By	142	3	72	12	-	1	1	-	-
Langesund —	51	3	28	9	2	-	2	1	1
Stathelle —	18	-	5	-	-	-	-	-	-
Bygder	431	10	222	37	3	1	7	-	-
Hollen	313	11	157	20	3	1	3	1	-
Sauland	194	6	103	17	3	-	2	-	-
Kviteseid	209	4	116	12	2	-	2	-	-
Laardal	206	9	111	19	4	3	4	1	-
Tinn	87	4	49	5	-	-	-	-	-
Bratsberg Amt	2710	78	1342	224	22	8	38	4	2
Deraf i Byer	725	23	364	72	5	2	15	1	2
— Bygder	1985	55	978	152	17	6	23	3	-

De hyppigste Dødsårsager var:

Dødsårsager.	Antal Dødsfald.	Deraf i	
		Byer.	Bygder.
Lungetuberkulose	222	55	167
Alderdomssvaghed	108	30	78
Kræft (Cancer og Sarkom)	86	21	65
Lungebetændelse	77	21	56
Tuberkuløse Betændelser udenfor Lungerne	61	16	45
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	52	17	35
Hjerneslag	51	16	35
Organisk Hjertesygdom	47	15	32
Akut Diarré (Kolerine)	41	18	23
Nyresygdom	39	13	26
Medfødt Svaghed	37	16	21
Kronisk Bronkit	37	8	29

Veirliget. Vinteren var forholdsvis mild, men med tilstrækkelig Sne-mængde for Færdsel og Transport. I Slutningen af Januar og Begyndelsen af Februar bragte vedvarende varme Vestenvinde Temperaturen i Laardal og Tinn lige op til 10^o C. Bandak frøs ikke til. Vaaren kom tidlig, og Sommeren var lang, varm og usædvanlig tør langs Kysten, men med tilstrækkelig Regn i Fjeldbygderne. Avlingen var her rig og blev vel bjerget; i Tinn var der et rent Kronaar, hvad ei gaar ofte paa. (F. Sand).

Levemaade og hygieniske Forhold skildres fra Skien Distrikt som forholdsvis tilfredsstillende. Arbeidsfortjenesten har været god. Renligheden i Herrederne omkring Skien er upaaklagelig. Naar undtages enkelte specielle Drankere, hvis Antal dog jævnlig aftager, og naar undtages, at Fabrikarbejderne paa Lønningsdagene kan drikke mere af berusende Drikke end passeligt, maa Ædrueligheden siges at være i Fremgang, og navnlig udmærker Befolkningen i Slemdal, der for nogle Aar siden stod lavt i saa Henseende, sig ved en paafaldende Afholdenhed fra stærke Drikke. (A. Backer).

I Drangedal (Kragerø Distrikt) bedres de hygieniske Forhold. Det har lykkedes Sundhedskommissionen at faa Lokumerne flyttet fra Stuevæggen og Affaldsdyngerne fjernet i 8 Meters Afstand. Der er besørget sendt til ethvert Hus Plakater om forskellige Sundhedsregler og en kort Veiledning for Tærings-syge. Dette, i Forbindelse med Anskaffelse af Spyttebakker og Plakater med Paabud om ikke at spytte paa Gulvet i de offentlige Lokaler samt i Landhand-lerierne har hjulpet lidt til at øge Sandsen for Renlighed. Hensigtsmæssige Spyttebakker er saaledes nu at se i de fleste Huse, selv de fattigste. (Solberg).

I Langesund fik man i den tørre Sommer, da saagodtsom alle Brønde var udtørret, rig Anledning til at sætte Pris paa det nye Vandværk, hvortil en for Stedet varmt interesseret Amerikaner, Mr. Clark, i 1892 havde skjænket Midlerne.

Ogsaa fra Sauland anføres de hygieniske Forhold at være i jevn, om end langsom Fremgang. Husenes Ydre bliver lidt efter lidt pynteligere og Befolkningen mere velklædt og velstelt at se til; men indendørs er der, om end kjendeligt bedre, endnu meget mangelfuldt med Hensyn til Renlighed og frisk Luft, ligesom den personlige Hygiene i mange Henseender endnu staar meget tilbage. Arbeidsfortjenesten og Udbyttet af Tømmerdriften har været god, og da Adgangen til spirituøse Drikke er stærkt begrændset, ligesom ogsaa Sandsen for Ædruelighed er mere og mere oppe, kan der anvendes mere til en bedre Levemaade. Men den hyppige Forekomst af Fordøielsessygdomme viser, at Kosten for en stor Del er uhensigtsmæssig og daarlig tilberedt. Kaffe nydes fremdeles altfor hyppig og i for store Kvantiteter, medens frisk Melk den hele Sommer, naar Kreaturerne er tilfjelds, er en sjelden Vare og erstattes med den ediksure, gjærende Melk, der er indsamlet om Vaaren og hensat i raa Tilstand. De Forsøg med Meierier, der hidtil har været gjort, har ikke villet gaa. For Tiden er et større Meieri under Opførelse paa Notodden, og forhaabentlig vil dette Foretagende have Held med sig og bidrage til en jævnere Melkeforsyning i denne Del af Distriktet. (Paulsson).

Fra Kviteseid meddeler Distriktslægen, at Tømmerdriften om Vinteren skaffer megen Dyspepsi og kronisk Rheumatisme; man bor i kolde, trækfulde Fjeldstuer og lever paa Tørmad og Kaffe. Kneipp's Bøger har faaet megen Ud-bredelse i Distriktet og har fremkaldt en velgjørende Revolution i Folkets Betragtning af Vandets Nytte. Hvad der saaledes f. Ex. forgjæves i 8 Aar har været forsøgt ved Overtalelse og Opmuntring hos en ung, neurasthenisk Kone, nemlig at faa hende ud i frisk Luft og til at benytte koldt Vand, det har «Mit Testamente»

udrettet; i hendes Stue blev aldrig luftet, uden hver Gang, Doktoren var der. Nu er hun ude, bruger daglig kolde Vaskninger og er ikke til at kjende igjen. Denne Modesag, har bevirket at man nu laaner Lægen villigere Øre, og den gamle Vand-skræk har faaet Dødsstødet. I de senere Aar er der vakt megen Sands for Have-dyrkning, der er plantet mange Frugttræer og Bærbuske, og der laves ikke lidet Bærvin og Safter. Brændevinsdrikken er aftagen, men erstattes vistnok endel med Æther, Hoffmannsdraaber og Kamferspiritus. Usædeligheden synes at tiltage, ialfald er Antallet af uægte Børn øget meget i de senere Aar. Gjennemgaaende er Folket dovent, lidet udholdende med liden Energi og Initiativ, ingen Industri eller Bisyssel de lange Vinteraftener. For 4 Aar siden blev i Kviteseid dannet en Diakonisseforening, som ved frivillige Gaver fik ydet det Nødvendige til at holde en Diakonisse, der ikke alene gratis skaffer de Fattige Sygehjælp, men tillige virker som Menighedsdiakonisse ved Husbesøg og Hjælp til Fattige og Trængende. Særlig i Retning af Sygepleie og Renlighed har hun virket særdeles meget, ligesom hun ved at holde Lappeskole har vakt Sandsten for og vist Nytten af at holde Klæderne hele; her var kun et Faatal af Kvinder, der kunde sy og lappe, saa Klæderne hang paa Folks Kroppe i Filler og Laser, og blev saa kastet, aldrig omsyet til Børn eller lappet. Hvor Diakonissen ikke har virket, staar Befolkningen særdeles lavt med Hensyn til Sygepleie. At den Syge, selv i Lungebetændelse med heftig Feber, gaar ud midtvinters, naar han trænger det, at der stoppes ufordøielig Mad i Febersyge, puttes haardkogte Æg i Børn med Cholera nostras og Lignende, hører ikke til det Usædvanlige, ikke at tale om de Syges og Sengestedernes Urenlighed. (Heidenreich).

I Laardal synes Forholdene med Hensyn til Drik at have bedret sig kjendeligt.

Hovedmængden af Befolkningen i Tinn søger sit Erhverv ved Agerbrug, Fædrift og Tømmerdrift, som, om det end ikke giver stort Overskud, dog paa Grund af Befolkningens Nøisomhed og praktiske Levesæt er tilstrækkeligt. Boligerne er i Almindelighed solide, af godt Tømmer og har beholdt sit enkle, nationale Præg; dog begynder Kakelovne og Komfurer at vinde mere Indpas. De hygieniske Forhold er utvilsomt betydelig bedret i de senere Aar, men der staar endnu meget tilbage at ønske især med Hensyn til et bedre Husstel. (F. Sand).

Sygehuse. Bratsberg Amtssygehus ligger i Solum ved Skien. I Porsgrund findes St. Josefs Hospital, tilhørende den katholske Mission. I Skien, Porsgrund, Brevik og Kragerø er der Epidemilazareter.

Badeindretninger. I Skien er indrettet Folkebad og desuden en tidsmæssig Badeindretning for varme og kolde Karbad med Tilbehør samt Dampbad. I Eidanger findes en liden Badeanstalt for varme Bad samt Strømbad. I Porsgrund er der ogsaa indrettet Folkebad, samt Badeindretning for varme og kolde Bad. I Langesund kan hele Aaret 2 Gange ugentlig erholdes varme Bad. Fra Kviteseid Distrikt omtales 3 private Styrtebad. I Laardal Distrikt findes nogle Styrtebadindretninger til gratis Brug, oprettede ved Sømmens kud af de nærmest Omboende, ligesom der ved et Par Hoteller findes lignende Indretninger. (O. Prydz).

Om Amtets Apothek se den almindelige Beretning.

Tabellen Side 97 giver Oplysning om Møder i Sundhedskommissioner og Kvarantænekommissioner, Vaccinerede og retsmedicinske Forretninger.

Lægedistrikter.	Sundhedskommissioner. Antal Møder.	Kvarantænekommissioner. Antal Møder.	Vakcinerede.	Retsmedicinske Forretninger.
Bratsberg Amt	60	3	1852	25
Skien	1) 22	2) 2	562	6
Kragerø	3) 18	4) 1	108	4
Hollen	5) 6	-	425	4
Sauland	6) 1	-	150	3
Kviteseid	7) 2	-	269	2
Laardal	8) 7	-	191	4
Tinn	9) 4	-	147	2

1) Skien By 7, Slemdal 2, Gjerpen 2, Solum 1, Porsgrund 6, Brevik 1, Eidanger 3.
 2) Skien 1, Brevik 1. 3) Kragerø 2, Skaatø 1, Sannikedal 1, Langesund 3, Drangedal 2,
 Stathelle 2, Bamle 7. 4) Langesund 1. 5) Lunde 1, Bø 1, Hollen 3, Saude 1. 6) Hitterdal 1.
 7) Seljord 2. 8) Laardal 1, Fyresdal 1, Mo 2, Vinje 2, Rauland 1. 9) Hovin 2, Tinn 2.

IX. Nedenes Amt.

Lægedistriksinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Fladeindhold i km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Januar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaksinaterer.
Amtet		9 347,99	77 352	28	5	32	21
1. Østre Nedenes		889,43	31 652	7	1	8	5
	Østerrisør, Kjøbstad	0,25	2 988	3	1	1	-
	Tvedestrand, Ladested.	0,09	1 657	2	-	-	-
	Gjerstad	312,66	2 567	1	-	1	1
	Søndeled	189,78	3 740	-	-	1	1
	Dybvaag	70,50	5 196	1	-	2	2
	Holt	184,52	4 473	-	-	1	-
	Østre Moland	86,34	2 263	-	-	1	1
	Barbu	15,27	6 558	-	-	-	-
	Tromø	30,02	2 210	-	-	1	-

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km ² .	Tilstede- v. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaktmestere.
2. Vestre Nedenes	1 116,72	31 558	18	4	16	7
	Arendal, Kjøbstad	0,34	4 438	9	3	6	-
	Grimstad.....	0,22	2 880	5	1	1	-
	Lillesand, Ladested ...	0,89	1 372	2	-	1	-
	Froland	294,97	2 295	1	-	1	1
	Øiestad	109,83	4 337	1	-	1	-
	Hise	8,74	2 771	-	-	-	-
	Fjære	59,87	4 546	-	-	1	1
	Landvig	190,66	2 286	-	-	1	1
	Eide	32,36	760	-	-	1	1
	Vestre Moland	102,46	2 276	-	-	1	1
	Birkenes	238,34	1 759	-	-	1	1
	Høvaag	79,22	1 838	-	-	1	1
3. Aamli	1 995,71	5 739	1	-	3	3
	Aamli.....	1 181,95	2 558	1	-	1	1
	Vegaarsheien	349,29	1 840	-	-	1	1
	Mykland	299,86	680	-	-	1	1
	Herefoss	164,61	661	-	-		
4. Evje	1 139,43	4 050	1	-	3	4
	Vegusdal.....	333,57	910	-	-	1	1
	Evje	176,85	882	-	-	1	1
	Hornnes	392,62	1 173	1	-		
	Iveland.....	236,39	1 085	-	-	1	1
5. Sætersdalen	4 206,70	4 353	1	-	2	2
	Bygland.....	1 356,90	2 070	1	-	1	1
	Valle	2 849,80	2 283	-	-	1	1

Sundhedstilstanden beskrives som ret god fra samtlige Lægedistrikter undtagen Sætersdalen, hvor der herskede adskillig Sygelighed, væsentlig af Kighoste og Diarré. Forøvrigt var Skarlagensfeber, Mæslinger og Diarré adskillig hyppigere end Aaret forud, medens Influenza og Difteri optraadte sjældnere. Antallet af de anmeldte epidemiske Sygdomstilfælde udgjorde i det Hele 6 473 med 235 Dødsfald mod henholdsvis 7 160 og 182 i 1895.

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde 1 284 eller 16,7 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelbefolkning (77 000). Aaret forud udgjorde den 15,8 pro mille.

Til Oplysning om de **epidemiske Sygdomme** hidsettes en efter Lægernes Opgaver sammendragen Tabel Side 100 og 101.

Af **Tyfoidefeber** er opgivet tilsammen 17 Tilfælde med 3 Døde. Til Tvedestrand i østre Nedenes Distrikt kom en Sømand syg hjem med et Skib fra Rusland. I vestre Nedenes Distrikt forekom ialt 7 Tilfælde med 2 Dødsfald, alle i Landdistriktet. I Aamli Distrikt behandledes 6 Tilfælde, hvoraf ét endte dødeligt. Smitekilden var ukjendt; men fra den Gaard i Aamli, hvor

det første Tilfælde iagttoges, synes Smitten muligens ved friskt Mellemlid at være overført til en anden Gaard, hvor 4 Personer angrebes. Det dødeligt endende Tilfælde skyldtes Smitte ved Rengjøring af et Værelse efter en af disse Syge. (Binneballe).

Skarlagensfeber var hyppig, navnlig i Aarets første Halvdel. De fleste Tilfælde forekom i Kystdistrikterne, hvor ogsaa Sygdommen havde været adskillig udbredt Aaret i Forveien. I østre Nedenes var den almindeligst i Tvedestrand og Omegn. I vestre Nedenes herskede blandt Arbejderbefolkningen ved Rygene Træmassefabrik i Øiestad en Epidemi, som det dog lykkedes at indskrænke til de først angrebne Huse. Blandt Eleverne paa Amtsskolen opstod ét Tilfælde, der indlagdes i Arendals Lazaret. Smitten skrev sig fra en Gjætergut hos Læreren ved den nærliggende Folkeskole, hvorfor Undervisningen her maatte indstilles, og Skolehuset desinficeres. Sygdommens Karakter angives at have været forskjellig, tildels forekom alvorlige Halsaffektioner, men sjelden Eftersygdomme. (Østberg). I Aamli Distrikt optraadte Hovedmassen af Tilfældene paa Gaardene omkring Østenden af Indsøen Vegar, hvor Sygdommen havde hersket upaaagtet i lang Tid, men i meget mild Grad. Herfra bragtes Smitten til Aamli Hovedbygd. (Binneballe). I Evje Distrikt angrebes 4 Sødskende paa én Gaard; Smittekilden var ukjendt; uagtet foretagen Desinfektion angrebes senere en femte af Sødskenderne, der havde været fraværende under de øvrige Sygdom, strax efter Hjemkomsten. Sygdommen optraadte meget mildt. (Chr. Bull). I Sætersdalen Distrikt forekom kun et Par Tilfælde, det ene ved Smitte gennem en Jernbanearbejder, det andet ved en Taterfamilie. (Stang).

Mæslinger herskede fra Vaaren af epidemisk i Kystdistrikterne og Aamli. De talrigste Tilfælde er anmeldt fra Aarets sidste Kvartal. I østre Nedenes var Sygdommen almindeligst i Østerrisør og Omegn. I vestre Nedenes, hvor Sygdommen havde vist sig allerede Aaret forud, fik den særlig Udbredelse i Distriktets østlige Del, medens den vestlige Del forskaanedes baade i 1895 og 1896. Forløbet betegnes som mildt. I Aamli Distrikt begyndte Mæslingerne først mod Aarets Slutning i Aamli og Mykland Herreder; ogsaa her var Forløbet mildt. (Binneballe).

Difteri (Croup) viser fremdeles en betydelig Nedgang i de Angrebnes Antal mod i tidligere Aar; siden 1885 har Antallet af anmeldte Tilfælde inden Amtet ikke været saa lidet. I østre Nedenes Distrikt bragtes i Juni Smitte fra Kristiania til Tvedestrand, hvor 7 angrebes og 1 døde. (Erichsen). I vestre Nedenes forekom Sygdommen særlig i Distriktets vestlige Del. I August optraadte 3 Tilfælde paa 3 Gaarde i Fjære; da der var Sandsynlighed for, at Sygdommen tog sit Udspring fra Skolen (Lærerens Datter havde haft Halsaffektion), indstilledes denne, og Skolehuset desinficeredes, hvorefter Sygdommen standsede. (Østberg). I Aamli Distrikt, hvor 8 Tilfælde behandledes, iagttoges Sygdommen først paa Tangen Skolehus paa Vegaarsheien; Smitten kunde her føres tilbage til en Sømand, der i Slutten af September var kommet hjem med ondt i Halsen. I 3 af ham smittede Huse forekom 2 à 3 Syge i hver Familie. I Aamli Herred angrebes 6, der alle boede paa én Plads. Smitten kunde paa-vises at være bragt fra det først angrebne Hus paa Vegaarsheien, idet den hjemkomne Sømand og hans Brødre havde hvilet paa den smittede Plads i Aamli, medens de drog paa Tømmerhugst til lille Topdal. (Binneballe). I Evje Distrikt forekom 12 Tilfælde i Januar og Februar, deriblandt 2 inden Distriktlægens egen Husstand. Hans voxne Datter og en anden ung Dame kjørtes en Aften hjem fra et Selskab af Tjenestegutten; da denne frøs og havde Smerter i Halsen, fik han laane et lidet Tørklæde af Datteren til at tulle om Hovedet.

Epidemiske

	Ialt kjendte		Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.
	Tilfælde.	Dødsfald.							
Tyfoidfeber	17	3	17	5	1	-	-	2	1
Skarlagensfeber	505	26	505	135	136	62	40	37	30
Mæslinger	651	6	651	-	-	-	8	24	58
Difteri (Croup)	110	17	110	16	4	3	6	2	10
Blodgang	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	15	6	14	1	-	6	2	-	2
Pyæmi, Septhæmi	36	10	33	3	2	-	4	4	1
Rosen	81	2	81	9	9	3	7	8	11
Røde Hunde	48	-	48	2	13	1	17	7	-
Vandkopper	94	-	94	12	4	11	16	15	11
Kusma	53	-	53	-	2	3	8	2	3
Kighoste	147	25	141	5	6	5	7	5	17
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	2414	62	2393	331	258	240	182	195	167
Influenza	541	3	541	109	54	82	84	43	19
Lungebetændelse	317	46	314	22	27	20	18	35	22
Pleurit	201	6	201	10	11	16	18	19	20
Gigtfeber	188	4	183	10	18	16	19	15	26
Koldfeber	18	-	18	4	-	1	2	1	1
Akut Diarré (Kolerine)	1027	19	1027	46	87	60	65	67	90
Skjørbug	2	-	2	-	-	-	-	1	1
Pemfigus hos Nyfødte	7	-	7	-	-	-	3	-	-
Tilsammen	6473	235	6434	720	632	529	506	482	490

Ved Hjemkomsten bar hun Tørklædet ind. Et Par Dage efter fik hun Difteri, hvad Tjenestegutten ogsaa Dagen efter Turen viste sig at have, medens den unge Dame, der havde siddet i Vognen lige ved Siden af Gutten, gik fri. (Bull).

Kusma forekom mere almindelig i og omkring Østerrisør, østre Nedenes Distrikt; flere Mænd angrebes temmelig haardt ved Metastase til Testiklerne. (Axelsen).

Kighoste var i Aftagende, men optraadte fremdeles noksaa hyppig i vestre Nedenes, Evje og Sæterdalen Distrikter. I Evje Distrikt begyndte den i Mai i den aller øverste, afsides liggende Grænd i Hornnes, indbragt fra Aaseral i Lister og Mandal Amt; i Juni bragtes den til Hornnesbygdens Centrum ved Sommergjæster fra Kristiansand. I November og December optraadte den stærkere i Hornnes—Evje, og, medens den om Sommeren, da de Angrebne gik ude, var mild, antog den nu en alvorligere Karakter med flere Dødsfald. (Bull). Til Sætersdalen Distrikt førtes Sygdommen fra Telemarken om Vaaren over Fjeldet til Bykle og fra Aaseral om Sommeren over Fjeldet til Austad.

Sygdomme.

Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Fordeling paa Lægedistrikterne:									
						1		2		3		4		5	
						Østre Nedenes.		Vestre Nedenes.		Aamli.		Evje.		Sætersdalen.	
						Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
-	1	1	-	2	4	4	-	7	2	6	1	-	-	-	-
12	9	9	10	20	5	178	10	282	16	39	-	4	-	2	-
51	42	113	105	102	148	296	5	334	1	21	-	-	-	-	-
12	21	8	8	12	8	50	10	40	6	8	-	12	1	-	-
-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	1	1	1	4	3	7	3	4	-	-	-	-	-
2	5	1	3	5	3	4	3	28	5	3	1	1	1	-	-
10	4	6	3	5	6	20	-	55	-	4	1	-	-	2	1
-	-	-	1	1	6	29	-	14	-	-	-	-	-	5	-
9	-	1	6	6	3	46	-	46	-	2	-	-	-	-	-
1	-	-	-	7	27	46	-	2	-	-	-	5	-	-	-
3	18	11	11	19	34	1	-	110	9	1	-	20	1	15	15
126	118	115	124	210	327	840	26	1434	29	74	5	46	-	20	2
9	6	8	16	40	71	209	-	279	3	23	-	30	-	-	-
26	9	18	18	28	71	131	12	160	27	8	-	13	2	5	5
17	18	13	19	22	18	58	2	124	4	13	-	5	-	1	-
14	10	9	13	12	21	69	-	106	4	9	-	2	-	2	-
3	2	1	-	3	-	10	-	8	-	-	-	-	-	-	-
193	194	61	56	58	50	456	8	501	2	40	4	19	1	11	4
-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	4	4	-	3	-	-	-	-	-	-	-
488	458	375	394	553	807	2458	79	3540	111	255	12	157	6	63	27

Fra disse Centrer spredte Sygdommen sig over hele Distriktet og kostede, fornemmelig i Valle Herred, adskillige Børn Livet. (Stang).

Influenza optraadte sjældnere end Aaret forud (541 opgivne Tilfælde mod 1 498 i 1895).

Af **Lungebetændelse** anmeldtes et noget større Antal end i de nærmest foregaaende 3 Aar. Dødeligheden var derimod usædvanlig liden.

Diarré forekom hyppigere end i noget foregaaende Aar siden 1889. Fra Sætersdalen Distrikt bemærkes, at Sygdommen vistnok forekom hele Aaret igjennem, og at Tilfældene var flest og heftigst i August i Austad Sogn. (Stang).

Af **Pemfigus hos Nyfødte** er anmeldt 7 Tilfælde i Kystdistrikterne. Fra østre Nedenes Distrikt nævnes, at Sygdommen i Østerrisør ikke syntes at indskrænke sig til den enkelte Jordmoders Klientel, der Aaret forud af den Grund var suspenderet i 3 Maaneder. Særegne Foranstaltninger blev denne Gang ikke truffene. (Axelsen).

Af **katarralsk Ikterus** optraadte en mindre Epidemi i Evje Distrikts nordlige og sydlige Del. Sygdommen var øiensynlig smitsom, men udbredte sig overordentlig langsomt med lang, omtrent 2 Ugers, Inkubationstid. Forløbet var mildt. (Bull).

Udenfor Sygehus behandlede Tilfælde af **veneriske Sygdomme** sees af nedenstaaende Tabel.

Veneriske Sygdomme.

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa Lægedistrikterne:	
		1	2
		Østre Nedenes.	Vestre Nedenes.
		Tilfælde.	Tilfælde.
Veneriske Saar	4	3	1
Konstitutionel Syfilis	37	13	24
Hereditær Syfilis	4	2	2
Gonorré og Uretrit	90	20	70

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lunge- tuberkulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Østre Nedenes	397	82	79	318
Østerrisør By	45	9	3	42
Tvedestrand —	20	5	7	13
Bygder	332	68	69	263
Vestre Nedenes	479	119	111	368
Arendal By	54	8	15	39
Grimstad —	40	8	10	30
Lillesand —	28	7	7	21
Bygder	357	96	79	278
Aamli	45	12	12	33
Evje	41	12	6	35
Sætersdalen	88	15	27	61
Nedenes Amt	1050	240	235	815
Deraf i Byer	187	37	42	145
— Bygder	863	203	193	670

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.			Udtrækning ved Bækkenendeleie.		Partus præmaturus artificialis.		Perforation.	Exvisceration.	Efterbyrdsoperation.
	Mødre.	Børn.		Mødre.	Børn.		Mødre.	Børn.	Mødre.	Børn.	Mødre.	Mødre.	Mødre.
	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde Veer . . .	24	23	1	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-
Bækkensneverhed.	1	-	1	1	-	1	-	-	1	1	1	-	-
Barselkrampe	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Isseleie med Panden fortil	1	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
Tilsammen	26	23	3	3	2	1	1	1	1	1	1	1	6

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Bar- sel- seng.	ved ulykke- lige Hæn- delse.	ved Selv- mord.
Østre Nedenes	894	13	483	72	15	1	7	2
Østerrisør By	107	3	50	5	-	-	-	-
Tvedestrand —	85	-	20	6	1	-	-	-
Bygder	702	10	413	61	14	1	7	2
Vestre Nedenes	813	9	550	80	8	3	19	2
Arendal By	80	-	58	4	1	-	3	-
Grimstad —	59	-	37	4	1	-	-	-
Lillesand —	29	-	28	2	-	-	-	1
Bygder	645	9	427	70	6	3	16	1
Aamli	195	3	80	17	-	1	6	-
Evje	136	1	66	7	-	-	1	-
Sætersdalen	128	3	105	21	3	-	2	-
Nedenes Amt	2166	29	1284	197	26	5	35	4
Deraf i Byer	360	3	193	21	3	-	3	1
— Bygder	1806	26	1091	176	23	5	32	3

Af **Fnat** er kun anmeldt 26 Tilfælde for det hele Amt.

Lungetuberkulose. Af denne Sygdom er opgivet 240 Dødsfald eller 22,9 pCt. af samtlige Dødsfald med kjendt Dødsårsag og 29,4 pCt. af Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme. For Byerne var Forholdet henholdsvis 19,8 og 25,5 pCt. og for Bygderne 23,5 pCt. og 30,3 pCt. Forøvrigt henvises til Tabel Side 102. Fra Aamli Distrikt omtales Tuberkulosens store Udbredelse (omtrent 33 pCt. af alle kjendte Dødsårsager kan tilskrives denne Sygdom). Dens Smitsomhed erkjendes nu af de Fleste, men det er vanskeligt at faa gennemført hygieniske Forbedringer, da Arbeideren og de mindre Gaardbrugere for det Meste er saa indforlivede i urenlige Stel, at det vil gaa lang Tid, før nogen Forbedring kan ventes. (Binneballe). Fra Evje Distrikt bemærker Distriktslægen, at Sygdommen der ikke synes at have tiltaget i de senere Aar, hvilket tilskrives den større Forsigtighed, der nu vises ved Behandlingen af de Syges Afsondringer og Efterladenskaber. (Bull).

Om Amtets **Sindssyge** se den almindelige Beretning.

Fra Aamli Distrikt anfører Distriktslægen, at der optraadte flere nye Tilfælde af Sindssygdom; den i Distriktet herskende aandelige Vækkelse antages at have havt Indflydelse herpaa. (Binneballe).

Af Læger udførtes 39 **obstetriciske Operationer**, hvis Indikationer og Udfald vil sees af Tabel Side 103. I østre Nedenes Distrikt udførtes 12, i vestre Nedenes 18, i Aamli 3, i Evje 4, i Sætersdalen 2 Operationer.

Antallet af **Fødte** og **Døde** sees af ovenstaaende Tabel.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 882 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 59,3.

Efter Presternes Opgaver døde 5 Kvinder paa Barselseng, efter Lægernes 7, deraf af Barselfeber 6, af Blødning 1.

De hyppigste Dødsarsager var:

Dødsarsager.	Antal Dødsfald.	Deraf i	
		Byer.	Bygder.
Tuberkulose i Lungerne	240	37	203
Alderdomssvaghed	145	10	135
Tuberkulose udenfor Lungerne	62	18	44
Akute Katarer i Aandedrætsorganerne	62	12	50
Klappfeil og Hjertesygdom	49	12	37
Lungebetændelse	46	12	34
Kræft	44	10	34
Hjerneslag	43	13	30
Nyresygdom	27	8	19
Skarlagensfeber	26	3	23
Kighoste	25	1	24
Mave-Tarmkatarr	24	5	19

Veirliget. Vinteren synes at have været mild; Vaar og Sommer var varm og tør i en Grad, der mangesteds formindskede Jordens Afkastning, medens Kvaliteten blev meget god. Enkelte Steder opstod Vandmangel. Høsten var regnfuld. Tabel Side 106 viser de meteorologiske Forhold paa Gaarden Fennefoss i Hornnes, Evje Distrikt, omtrent 180 m. over Havet, efter Optegnelse af Distriktslæge Chr. Bull.

Levemaade og hygieniske Forhold. Fra Østerrisør i østre Nedenes Distrikt anføres, at Ædrueligheden ikke synes at have forbedret sig efter Nedvoteringen af Brændevinssamlagene, hverken i Byerne eller de tilstødende Landdistrikter. Der indføres fra Nabobyerne store Mængder Brændevin, ligesom Øl og «Laddevin» synes at flyde rigelig. — Sædeligheden er gennemgaaende god tiltrods for, at Tjenestegutter og Tjenestepiger almindelig bruger samme Soverum. (Axelsen).

I vestre Nedenes Distrikt er de hygieniske Forhold i det Hele taget gode, navnlig med Hensyn til Renlighed. Beboelsesværelserne er dog meget ofte for lave og trange i Forhold til Beboernes Antal. I Almindelighed holdes en Stasstue, der lidet benyttes, medens hele Familien sammentrænges i ét Rum. Bacchus og Venus har adskillige Dyrkere særlig i Byerne. Alle Brændevinssamlag nedvoteredes, og «Laddevinen» flourer. (Østberg).

Angaaende de hygieniske Forhold i Evje Distrikt skriver Distriktslæge Bull, at de er temmelig uforandrede. Sanden for rummeligere og lysere Boliger er dog glædelig tiltaget i de senere Aar, og derved forbedres ogsaa Renlighedsstellet. Mange Smaafolk bygger nu eget Hus, men da disses økonomiske Evne er meget liden, gaar det delvis ud over Husets Fuldstændighed. I Aarets sidste Maa-neder er Jernbaneanlægget i Sætersdalen fuldført, idet Jernbanen aabnedes den 25de November; Anlægget har for de øvre Bygder været i vel 2 Aar. En hel

Temperatur og Veirlig i Evje. 1896.

Maaned.	Thermometerstand (R).									Antal Dage med									
	Middel- temperatur.	Kl. 8 Mor- gen.	Kl. 1 Efter- middag.	Kl. 10 Efterm.	Høiest.	Lavest.	Minimum om Natten.			Regn.	Sne.	Slud.	Frost.	Torden.	Klart.	Halvklart.	Overskyet.	Vindstille.	Storm.
							Middel- Tempe- ratur.	Høiest.	Lavest.										
Januar	+ 3,1	+ 4,7	+ 1,3	+ 3,3	30te: + 7	15de: ÷ 10	÷ 6,5	31te: + 4	15de: ÷ 17	3	5	1	17	-	14	4	13	19	-
Februar	+ 1	+ 1,6	+ 1,6	+ 1	11te: + 7	23de: ÷ 3	÷ 2,8	12te: + 4	15de: ÷ 8	2	3	-	12	-	3	12	15	10	-
Marts	+ 1	+ 2,3	+ 2,4	+ 1,1	25de: + 6	13de: ÷ 3	÷ 3,2	27de: + 1	14de: ÷ 14	4	3	4	5	-	5	10	16	18	-
April	+ 3,1	+ 1,9	+ 6,4	+ 1,1	25de: + 11	3die: + 2	÷ 1,6	27de: + 2	3die: ÷ 6	9	-	2	-	-	4	18	9	9	-
Mai	+ 9	+ 8	+ 13	+ 6,1	11te: + 17	1ste: + 8	+ 2,5	26de: + 7	2den: ÷ 3	9	-	-	-	3	10	17	3	2	-
Juni	+ 14	+ 12,3	+ 17,9	+ 11,5	13de: + 23	24de: + 11	+ 6,3	18de: + 12	2den: + 1	10	-	-	-	3	11	11	8	1	-
Juli	+ 13,9	+ 13	+ 17,4	+ 11,3	8de: + 22	1ste: + 9	+ 8	16de: + 11	1ste: + 3	12	-	-	-	2	8	12	11	7	-
August	+ 10,9	+ 9,9	+ 14	+ 9	1ste: + 17	16de: + 8	+ 6	2den: + 11	26de: + 1	16	-	-	-	-	6	11	14	8	-
September	+ 4,4	+ 6,3	+ 10,7	+ 7,4	5te: + 17	22de: + 7	+ 4,9	1ste: + 12	25de: + 1	18	-	-	-	1	2	14	14	5	-
Oktober	+ 3,8	+ 2,8	+ 5,5	+ 3,2	9de: + 10	30te: + 1	+ 1,8	2den: + 7	24de: ÷ 6	13	1	1	-	-	4	4	23	11	1
November	+ 0,5	+ 1,6	+ 1,1	+ 1,2	11te: + 5	21de: ÷ 4	÷ 3,4	6te: + 2	9de: ÷ 9	2	3	1	13	-	9	3	18	20	-
December	+ 3,1	+ 4	+ 2	+ 3,3	26de: + 2	16de: ÷ 8	÷ 5	26de: + 1	16de: ÷ 14	4	7	1	26	-	2	7	22	17	-
Gjennemsn. for hele Aaret	+ 4,6	+ 3,4	+ 7,2	+ 3,3	13de Juni + 23	15de Jan. ÷ 10	+ 0,6	18de Juni. 1ste Septbr. + 12	15de Jan. ÷ 17										
										102	22	10	73	9	78	123	165	127	1

Del af Distriktets Arbeidere fandt Beskjæftigelse og i Regelen ret lønnende Arbeide ved samme, og da ikke saa faa andre af Indvaanerne paa forskjellig Maade havde Indtægt af Anlægget, har det været til megen Støtte for den økonomiske Tilstand i disse Aar. Hovedstyrken af Jernbanearbeiderne har naturligvis været Fremmede fra alle Kanter i Norge og Sverige. Det er nok ikke frit for, at der heroppe forud stod adskillig Skræk for Jernbanearbeiderne og den stadige Kommers, som her da skulde blive. Denne Frygt blev glædelig gjort tilskamme; i det Hele opførte de fremmede Arbeidere sig særdeles rolig og pent og kunde være et følgeværdigt Exempel for Bygdens egen Arbeidsstok ved sin Flittighed og Dygtighed, «thi Udholdenhed, Flid og Energi er ikke Særkjendet for disse Bygders veke Race». Naturligvis forefaldt der hist og her i Aarenes Løb blandt den store Mængde fremmede Elementer nogen Drik, Spektakel og Usædelighed. Men dette var dog lidet mod, hvad der var forudsagt.

Sygehuse. I Østerrisør findes paa Fattighuset 2 Sygestuer, desuden er der et lidet Isolationslokale. I Tvedestrand er der et Sygehus med en Afdeling for epidemiske og en for ikke epidemiske Sygdomme. I Arendal er der ligeledes et Sygehus samt et Epidemilazaret paa Høgedal. I Sidstnævnte indlagdes der kun 3 Patienter fra Arendal, men 18 fra Omegnen; de Fleste led af Difteri. Behrings Antidifteriserum anvendtes ved Behandlingen, og ingen Patient udskreves, saalænge Difteribaciller kunde paavises i Svælget. (F. Blich). I Grimstad toges et kommunalt Sygehus i Brug 1ste September og et Isolationslokale den 1ste November. Begge Anstalter drives uafhængig af hinanden. Bestyrelsen bestaar af 3 Medlemmer med Distriktslægen som Formand. De indlagte Syge behandles af den Læge, der har indlagt dem. I Sygehuset behandlede 10 Patienter, i Isolationslokalet ingen. (Østberg).

Badeindretninger. Paa Sygehuset i Grimstad kan erholdes varme Bad, ligesom et af Byens Hoteller leverer saadanne til enhver Tid. Ved Arendals Badeanstalt, der var skjænket Byen af Brændevinssamlaget og fik Bidrag af dette til Driften, er der nu efter Samlagets Nedvotering Anledning til Bad alene 2 Gange ugentlig mod tidligere alle Hverdage. (F. Blich).

Om Amtets Apothek se den almindelige Beretning.

Følgende Tabel viser Antallet af Møder i Sundheds- og Kvarantænekommissioner, Vaccinerede og retsmedicinske Forretninger.

Lægedistrikter.	Sundheds-kommis-sioner. Antal Møder.	Kvarantæne-kommis-sioner. Antal Møder.	Vaccinerede.	Retsmedi-cinske Forret-ninger.
Nedenes Amt	36	2	1050	14
Østre Nedenes	1) 11	-	6) 59	2
Vestre —	2) 17	2	708	10
Aamli	3) 2	-	148	2
Evje	4) 3	-	43	-
Sætersdalen	5) 3	-	92	-

1) Østerrisør 5, Tvedestrand 3, Gjerstad 1, Barbu 1, Tromø 1. 2) Arendal 2, Grimstad 7, Lillesand 4, Øiestad 2, Landvig 1, Eide 1. 3) Vegaarsheien 1, Mykland 1. 4) Vegusdal 1, Hornnes 1, Iveland 1. 5) Bygland 2, Valle 1. 6) Opgivet af 4 privat praktiserende Læger.

Af Tvedestrands Sundhedskommission konfiskeredes en Del Pultost hos en derboende Kjøbmand. Efter Nydelsen af Osten var 30 Personer blevne syge, og Undersøgelse af Osten paa det hygieniske Institut i Kristiania godtgjorde, at den indeholdt en Stavbaccille, der fremkaldte Diarré. (Erichsen; jfr. Forhandlinger i medicinsk Selskab i Kristiania for 1896, Side 112 og fig.).

Fattigsygepleien betegnes i vestre Nedenes Distrikt som tilfredsstillende, i Aamli Distrikt derimod som saa mislig som mulig. (Binneballé). I Evje Distrikt er der meget Faa, som kommer under offentlig Pleie. Forholdene er smaa og jevne, og Enhver nødes til at sørge for sig selv. (Bull). I Sætersdalen Distrikt betegnes Fattigsygepleien som god i Bygland Herred, medens i Valle Lægehjælpen væsentlig ydes af en Kvaksalver, og Distriktslægen kun benyttes leilighedsvis. Medicin og Diætudgifter for Byglands Fattigvæsen beløber sig for 9 Aar til gennemsnitlig 181 Kroner pr. Aar, for Valle Herred (delt i 3 særskilte Fattigkommuner) til 26 Kroner pr. Aar, deraf Medicin 7 Kroner. (Stang).

X. Lister og Mandal Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Fladeindhold i km ² .	Tilstede v. Indb. 1ste Januar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpevaccinatorer.
Amtet		7 264,34	76 213	27	5	40	28
1. Kristiansands Stadsfysikat	Kristiansand, Kjøbstad	16,04	12 543	14	3	8	-
2. Oddernes		1 147,05	20 818	¹⁾ 5	1	13	8
	Mandal, Ladested	0,92	3 616	2	1	3	-
	Oddernes	139,48	4 126	-	-	1	2
	Tveid	111,59	1 669	1	-	2	1
	Vennesla	106,17	1 499	1	-	1	1
	Øvrebø	319,10	1 742	-	-	2	1
	Hægeland						
	Søgne	239,88	3 596	-	-	3	1
	Holme	113,07	1 433	-	-	-	1
	Halsaa og Hartmark	116,89	3 137	-	-	²⁾ 1	1
3. Undal		1 960,28	12 140	1	-	7	7
	Søndre Undal	235,06	4 428	-	-	2	2
	Nordre Undal	195,80	1 836	-	-	1	1
	Øislebø og Laudal	251,49	1 843	1	-	1	1
	Finsland	114,15	789	-	-	1	1
	Bjelland og Grindum	295,30	1 892	-	-	1	1
	Aaseral	868,48	1 352	-	-	1	1

¹⁾ Distriktslægen bor i Kristiansand. ²⁾ Bor i Mandal.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km ² .	Tilstede- v. Indb. Iste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaktmænd.
4. Lyngdal		841,83	6 850	1	-	2	4
	Lyngdal	380,24	4 717	1	-	1	3
	Hægebostad	461,59	2 133	-	-	1	1
5. Vanse		268,35	9 445	3	1	5	4
	Farsund, Ladested	0,24	1 518	2	1	1	-
	Vanse	139,29	5 693	1	-	2	2
	Herred	128,82	2 234	-	-	2	2
6. Flekkefjord		3 030,79	14 417	3	-	5	5
	Flekkefjord, Kjøb- stad	0,20	1 541	3	-	1	-
	Nes	240,31	3 638	-	-	1	1
	Hitterø						
	Kvinesdal	364,09	3 912	-	-	1	1
	Fjotland	489,05	1 094	-	-	-	1
	Bakke	420,21	2 446	-	-	1	1
	Siredalen	1 516,93	1 786	-	-	1	1

Sundhedstilstanden har i det Hele taget været tilfredsstillende, navnlig optraadte Difteri og Influenza betydelig sjældnere end Aaret forud. Det samlede Antal anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme var 4 645, hvoraf 228 dødelige; Aaret forud var de tilsvarende Tal 5 990 og 250.

Dødeligheden. De Dødes Antal var 1 290 eller 17,3 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelbefolkning 74 500. I 1895 var Dødeligheden 19,1 pro mille. Fra Kristiansands Stadsfysikat anføres det, at Dødelighedsprocenten for 1896 har været ualmindelig liden, nemlig 15,98 pro mille, medens den gennemsnitlige siden 1890 var 19,55.

Om de **epidemiske Sygdomme** henvises til den efter Lægernes Op-gaver sammendragne Tabel Side 110 og 111.

Tyfoidefeber optraadte noget hyppigere end Aaret i Forveien, navnlig i Høstmaanederne. Det fra Kristiansand opgivne Tilfælde var tvivlsomt. I Oddernes optraadte paa Øen Hildø, 1 Mil fra Mandal, 4 Tilfælde næsten samtidig; Øen var indtil for 10—14 Aar siden jævnlig hjemsøgt af Tyfoidefeber, bragt hjem fra Sildefiskerierne paa Vestlandet. Paa Grund af Tørken var der lidet og daarligt Vand paa Øen, og Indtaget laa nedenfor Husene; da nye Brønde var gravet og de gamle kastet igjen, stansede denne lokale Epidemi. De samtidig i Mandal indtrufne Tilfælde skyldtes Smitte fra en hjemkommen Sømand. (S. Roscher). Af de i Undal iagttagne 7 Tilfælde forekom ét midtsommers uden forklarlig Grund paa Gaarden Abasland i Finsland; i Valle opstod 4 Tilfælde ved Smitte fra en Skibsfører, der var kommen syg iland. Udover Høsten kom paa Birke-land i Konnesmo ligeledes en Sømand syg hjem; han døde, men smittede hele sin Familie og en Nabo; disse kom sig dog alle. (Nørregaard).

Epidemiske

	Ialt kjendte		Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.
	Tilfælde.	Dødsfald.										
Tyfoidfieber	22	4	22	-	-	-	-	-	1	5	9	3
Cerebrospinalmeningit ..	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	84	1	84	6	1	5	4	3	10	2	2	2
Mæslinger	117	-	117	21	38	40	7	2	1	2	2	-
Difteri (Croup)	115	18	114	41	15	16	8	13	3	2	1	2
Barselfeber	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pyæmi, Septhæmi	9	3	9	-	2	-	-	-	-	1	-	3
Rosen	54	2	54	6	5	4	2	3	2	4	3	8
Røde Hunde	8	-	8	1	-	-	-	-	-	1	2	-
Vandkopper	41	-	41	10	5	4	2	2	2	2	-	2
Kusma	77	1	77	28	30	11	4	-	-	1	-	-
Kighoste	355	30	355	42	46	35	38	36	57	28	33	15
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	1925	56	1925	177	234	273	217	177	132	102	64	79
Influenza	216	5	216	31	46	51	19	12	9	4	14	2
Lungebetændelse	373	72	371	38	36	55	48	54	32	16	10	13
Pleurit	120	3	120	6	12	11	18	14	13	9	5	6
Gigtfeber	103	4	103	10	8	5	10	6	5	8	8	8
Koldfeber	12	-	12	-	-	-	1	-	-	1	5	1
Akut Diarré (Kolerine) ..	1000	25	1000	59	72	63	66	64	110	225	126	70
Skjørbug	2	1	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Pemfigus hos Nyfødte ..	8	1	8	-	-	-	-	-	-	-	3	-
Tilsammen	4645	228	4640	476	551	573	444	387	377	413	287	214

Skarlagensfeber forekom med spredte Tilfælde hele Aaret igjennem navnlig i de østlige Dele af Amtet.

Af **Mæslinger** er fra Kristiansand anmeldt 6 Tilfælde. Den først Angrebne kom fra Mandal og isoleredes strax paa Lazaret; ogsaa i de øvrige Tilfælde foranstaltedes der Isolation og Desinfektion. Det er sandsynligt, at Sygdommen begrænsedes herved; der har ikke paa flere Aar været nogen større Mæslingepidemi her. (Brodtkorb). Forøvrigt opgives Sygdommen kun fra Flekkefjord Distrikt, hvor den havde stor Udbredelse, men forløb mildt (uden kjendte Dødsfald).

Difteri, der Aaret forud var optraadt særdeles hyppig inden Amtet (327 Tilfælde og 18 Dødsfald), forekom i 1896 sjelden udenfor 1ste Kvartal; i det Hele er opført 115 Tilfælde, hvoraf 54 i Vanse Landdistrikt. Fra Lyngdal og Flekkefjord Distrikter meddeles, at et Fantefølge paa sine Vandringer

Sygdomme.

Oktober.	November.	December.	Fordeling paa Lægedistrikterne:											
			1		2		3		4		5		6	
			Kristian-sand.		Oddernes.		Undal.		Lyngdal.		Vanse.		Flekkе-fjord.	
			Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.
2	-	2	1	-	8	1	7	2	1	1	1	-	4	-
-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9	9	31	36	-	24	-	22	1	-	-	-	-	2	-
4	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-	1	-	108	-
3	3	7	25	2	12	2	2	-	7	7	55	6	14	1
1	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	1	-	-	-
3	-	-	5	-	2	1	2	2	-	-	-	-	-	-
7	8	2	17	1	15	-	2	-	1	-	5	-	14	1
4	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	3	8	29	-	10	-	1	-	1	-	-	-	-	-
-	-	3	72	1	2	-	-	-	-	-	-	-	3	-
16	6	3	124	5	117	5	84	18	3	2	6	-	21	-
103	150	217	1032	26	308	11	85	6	57	2	242	10	201	1
6	7	15	61	2	61	-	6	-	39	-	2	1	47	2
15	30	24	190	26	89	23	26	6	17	7	19	2	32	8
6	9	11	44	-	45	-	14	1	1	1	7	1	9	-
10	9	16	35	-	24	1	7	1	6	-	7	1	24	1
-	-	4	-	-	1	-	2	-	-	-	8	-	1	-
44	52	49	540	15	176	6	30	2	27	1	89	-	138	1
-	1	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1	-
4	1	-	8	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
238	288	392	2235	79	897	52	291	40	160	21	443	21	619	15

førte Sygdommen med sig. I Eiken (Annex til Hægebostad), hvor der i Slutningen af 1895 var optraadt en mindre Epidemi, forekom et enkelt Tilfælde i Januar. I Marts dukkede Sygdommen atter op paa Verdalgaardene i samme Sogn, idet Smitten sandsynligvis blev bragt did af en ung Gut fra Gaarden Blaake, hvor Sygdommen havde været ved Nytaarstider; 2 Børn døde paa Verdal, og ved den paafølgende Begravelseshøitidelighed samledes som vanlig Grændens Befolkning i Sørgehuset til Fest; snart efter blev Flere angrebne. Den samme Gut fra Blaake bragte endvidere i April Sygdommen til en isoleret beliggende Heiegaard Stranden ved Gletne Vand øverst i Hægebostad; her angrebes 5 Børn, der alle døde. (Keyser). Paa sine videre Vandringer vestover bragte Fanterne Sygdommen til Siredalen, og man kunde senere i Bakke, Gyland og Fedde være sikker paa Smitte, hvor de havde overnattet. (E. Hansen). I Vanse Sogn kom 54 Tilfælde under Behandling, hvorhos der utvivlsomt forekom en Del ikke anmeldte, lette Halsaffektioner. Der indtraf 6 Dødsfald. Sygdommen voldte adskillig For-

styrrelse for Skolevæsenet, da Skolerne blev standsede i de Kredse, hvor den havde faaet nogen Udbredelse. Befolkningen var forøvrigt meget villig til at rette sig efter Lægens Forskrifter. Distriktslægen meddeler videre, at Epidemien blev behandlet paa følgende Maade: «En Plakat opslaaes paa Huset paa et synbart Sted, Naboerne underrettes desuden om Sygdommens Art, og forbydes Adgang til Huset, hvorhos dettes Beboere faar en trykt Veiledning til at rette sig efter. I Lægens Paasyn fjernes alle Gulvtæpper, som her er almindelig i Brug; desuden fjernes fra Sygeværrelset alt overflødig; disse Ting desinficeres strax ved Kogning eller Afvaskning efter Omstændighederne, Patienten isoleres sammen med den, som pleier ham, overalt, hvor det lader sig gjøre; er det umuligt, lægges han for sig selv i en Krog af Værelset, som nu kun indeholder det nødvendige Husgeraad, hvorved den endelige Desinfektion lettes betydeligt. Alle Husets Beboere vasker sig og skifter Klæder, som strax koges. De, som senere maatte angribes af Sygdommen, bringes sammen med den først angrebne. Sygeværrelset vaskes daglig, særlig Gulvet og Sengen. De større Patienter spytter i Vand eller Papir, som strax brændes, de mindre faar om Halsen en Sikledug, som stadig skiftes og koges. Smittefrygten er i Regelen saa stor, at Isolationen er fuldstændig. Ved den endelige Desinfektion anvendes først Badning af samtlige Husets Beboere og Skiftning af Klæder; de brugte samles i Sygeværrelset og ophænges paa Snore. Derefter anvendes Svovlrøgning i det af Badningen fugtede Værelse. Svovlrøgen medfører selv om den ikke er smittedræbende, det Gode, at den efterlader en saa intens Lugt, at hverken Klæder eller Værelse kan bruges uden grundig Renselse og langvarig Luftning. Svovlrøgen staar i det lukkede Værelse fra Aften til Morgen, hvorefter Døren aabnes; en Person, iført Olieklæder og Søstøvler, gaar ind og bringer ud alle Klæder, som strax lægges i Vand, al Sengehalm opbrændes, Fjær tømmes i Sække og dampes i Gryde eller paa Malmhelle, medens Dynevarene koges. Alt værdiløst opbrændes, alt andet koges eller vaskes med Lud eller Karbolvand. Hele Huset storvaskes, særlig Sygeværrelset, og tilslut bliver al Smuds i Gulvsprækker oprenset, medens det er vaadt, hvorefter Karbolvand (5 pCt.) holdes over hele Gulvet og vel ned i Sprækkerne; saa tilslut Gulvvask og under hele Processen Luftning. Tapeter, hvor de findes, gaar i Regelen i Vasken og maa fornyes. Som det vil sees, lægger en smitsom Sygdom en alvorlig Byrde paa det smittede Hus, og Klagerne er mange; men det kan med Sandhed siges, at Befolkningen her gjør sin Pligt, og Resultatet er derfor ogsaa overraskende godt. Naar jeg ved endelig Inspektion 8 Dage efter Svovlrøgningen finder alt i Orden, hæves Isolationen». (Meyer).

Af **Barsel-feber** er i hele Amtet anmeldt kun 3 Tilfælde med 2 Døds-fald. I Halsaa, Hartmark og Holme benyttes kanske mere Hjælpekoner end autoriserede Jordemødre. Barsel-feber er dog en Sjeldenhed, men der er en Mængde Livmodersygdomme, der for Størstedelen har Barselsengen som Aarsag og i lige Grad, synes det, træffer dem, som benytter, som dem, som ikke benytter Jordemødre. (S. Roscher).

Vandkopper var en hyppig Sygdom i Hægebostad.

Kighoste angives at have havt en meget stor Udbredelse inden alle Distrikter, men kun de færreste Angrebne kom under Lægebehandling. I Tveid — Oddernes Distrikt — var der saaledes en stor Epidemi paa Gaardene Ve, Dønnestad, Buen og Ryen, men kun 1 Tilfælde kom til Iagttagelse af Læge; blandt mange Angrebne i Hægebostad — Lyngdal Distrikt — er kun 3 anmeldt. I Aaseral viste Sygdommen en særlig ondartet Beskaffenhed med stærk Dødelighed.

De 8 fra Kristiansand anmeldte Tilfælde af **Pemfigus hos Nyfødte** (3 Tilfælde i August, 4 i Oktober og 1 i November) forekom alle i den samme

Jordemoders Praxis, uagtet hun for hver Gang havde foretaget Desinfektion af Person, Tøi og Redskaber. (Brodtkorb).

Nedenstaaende Tabel angiver Antallet af udenfor Sygehus behandlede veneriske Sygdomme.

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa Lægedistrikterne :					
		1	2	3	4	5	6
		Kristiansands Stadsfysikat.	Oddernes.	Undal.	Lyngdal.	Vanse.	Flekkelfjord.
	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	
Veneriske Saar	2	2	-	-	-	-	-
Konstitutionel Syfilis.	18	8	6	4	-	-	-
Gonorré	100	67	26	-	1	2	4

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lungetuberkulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Kristiansands Stadsfysikat	208	40	79	129
Oddernes	243	63	52	191
Mandal By	73	15	14	59
Bygder	170	48	38	132
Undal	161	41	40	121
Lyngdal	79	13	21	58
Vanse	121	20	21	100
Farsund By	23	5	3	20
Bygder	98	15	18	80
Flekkelfjord	127	30	15	112
Flekkelfjord By	24	8	4	20
Bygder	103	22	11	92
Lister og Mandal Amt	939	207	228	711
Deraf i Byer	328	68	100	228
— — Bygder	611	139	128	483

Af **Fnat** er anmeldt ialt 43 Tilfælde, de fleste fra Kristiansand og Lyngdal.

Lungetuberkulose. Dødsfald af denne Sygdom udgjorde for det hele Amt 22,1 pCt. af samtlige kjendte, ved Sygdom forårsagede Dødsfald, og 29,1 pCt. af Dødsfald, der ikke var forårsaget af epidemiske Sygdomme. For Byerne var Forholdet 20,7 pCt. og 29,8 pCt og for Bygderne 22,7 pCt. og 28,8 pCt. Fra

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.				Perforation.	Efterbyrdsoperation.
	Mødre.	Børn.		Mødre.		Børn.		Mødre.	Mødre.
	lev.	lev.	dødf.	lev.	død.	lev.	dødf.	lev.	lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde Veer.....	32	31	1	1	-	-	1	-	-
Bækkensneverhed.....	1	1	-	1	¹⁾ 1	-	²⁾ 2	-	-
Placenta prævia og Blødning.....	1	-	1	2	-	2	-	-	-
Ueftergivelige Fødselsdele.....	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie.....	-	-	-	1	-	-	1	-	-
Stort Fosterhoved.....	2	2	-	-	-	-	-	-	-
Hydrokefalisk Fosterhoved.....	-	-	-	-	-	-	-	³⁾ 1	-
Fremfald af Navlesnor.....	1	-	1	2	-	2	-	-	-
Tilbageholdelse.....	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Tilsammen	38	35	3	7	1	4	4	1	1
		38		8		8			

¹⁾ Kollaps paa Grund af Hjertefeil. ²⁾ En af disse forløstes ved Tang paa sidstkommande Hoved. ³⁾ Perforation paa sidstkommande Hoved efter Vending ved Tverleie.

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Bar- sel- seng.	ved ulykke- lige Hæn- delser.	ved Selv- mord.
Kristiansands Stadsfysikat . . .	407	5	222	51	4	-	5	2
Oddernes	664	17	364	55	9	4	18	-
Mandal By	105	3	76	11	-	1	2	-
Bygder	559	14	288	44	9	3	16	-
Undal	331	8	207	25	2	-	14	1
Lyngdal	203	6	124	9	-	1	1	-
Vanse	238	5	155	23	2	1	4	2
Farsund By	72	-	39	3	-	-	3	2
Bygder	166	5	116	20	2	1	1	-
Flekkefjord	341	10	218	25	4	1	7	1
Flekkefjord By	30	1	21	2	-	-	1	-
Bygder	311	9	197	23	4	1	6	1
Lister og Mandal Amt.	2184	51	1290	188	21	7	49	6
Deraf i Byer	614	9	358	67	4	1	11	4
— Bygder	1570	42	932	121	17	6	38	2

Undal skrives: Tuberkuløse Sygdomme spiller overalt i Distriktet en fremtrædende Rolle og spøger med Rette i Befolkningens Bevidsthed baade ved rimelige og urimelige Anledninger. Aldrig har jeg seet saa mange, baade Voxne og Børn, udpolstrede med større og mindre Kjertelpaketter under Kjæverne eller vansirende af Ar efter suppurerede Glandler. Hvori Grunden ligger, er vanskeligt at forstaa. Den gennemsnitlige Renlighedssands er i det Hele god, og Sygdommen synes ikke at være værre i de Bygder, f. Ex. Aaseral, hvor Renligheden er mindst. Kjendskabet til Tuberkulosen som en smitsom Sygdom antager jeg ogsaa nu er almindeligt, i alle Fald kommer der ofte Forespørgsler om, hvorledes man skal bære sig ad med Klæderne efter afdøde Tæringspatienter, men det har desværre ikke endnu sat Frugter i nogen nævneværdig Forandring i det daglige Liv. Derfor gjælder det stadig at aabne Befolkningens Øine ved Foredrag og Samtaler. Jeg har derfor et Par Gange holdt Foredrag for Kirkealmuen om Tuberkulosen og agter ogsaa at fortsætte dermed. (Nørregaard). Inden Flekkefjord Distrikt bliver Befolkningen mere overbevist om Sygdommens Smitsomhed og iagttager nu meget mere Forsigtighed. (E. Hansen).

Individer, lidende af **Blodmangel** og **Kardialgi**, danner i Undal en væsentlig Del af de Lægesøgende. «Det turde være Tvivl underkastet», anfører Distriktslægen, «om Fladbrød, der jo almindelig ansees for saa sundt og af alle Læger anbefales saa meget, netop er det Bedste under disse Omstændigheder, især naar det danner Hovednæringsmidlet og lidet varieres. I alle Fald tror jeg saavel af egen som af mine Patienters Erfaring at kunne sige, at velbagt Gjørbrød taales meget bedre». (Nørregaard).

Af **obstetriciske Operationer**, udførte af Læger, opgives ialt 48, deraf 14 i Kristiansand, 12 i Oddernes, 7 i Undal, 4 i Lyngdal, 3 i Vanse og 8 i Flekkefjord. Indikationer og Udfald sees af Tabel Side 114.

Antallet af **Fødte og Døde** findes paa Tabel Side 115.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 894 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 59,1.

Paa **Barselseng** døde efter Presternes Opgaver 7 Kvinder. Læger har opgivet Dødsarsag for 5 saaledes: Barselfeber 2, Barselkrampe 1, Emboli 1 og Kollaps (Hjertefeil) 1.

De hyppigste Dødsarsager var:

Dødsarsager.	Antal Dødsfald.	Deraf i	
		Byer.	Bygder.
Lungetuberkulose	207	68	139
Alderdomssvaghed	139	22	117
Lungebetændelse	72	33	39
Tuberkuløse Betændelser udenfor Lungerne . .	62	21	41
Akut Katarr i Aandedrætsorganerne	56	34	22
Kræft	55	18	37
Nyresygdom	31	10	21
Kighoste	30	6	24
Organisk Hjertesygdom	30	16	14
Hjerneslag	27	13	14
Akut Diarré (Kolerine)	25	17	8
Medfødt Svaghed	21	13	8

Veirliget. Fra Mandal og Farsund berettes herom: Vinter, Vaar samt Høst var regnfulde. Sommeren var derimod ualmindelig tør og varm. I Mandal herskede der i Maanederne Mai, Juni og Juli en næsten uafbrudt Tørke, der saagodtsom kun rammede Ladestedet og de to nærmeste Herreder. Hø blev der meget lidet af, og ogsaa anden Avling tog Skade. Paa de fleste Gaarde var der Vandmangel eller i hvert Fald daarligt Vand. (S. Roscher).

Levemaade og hygieniske Forhold. Fra Kristiansand meddeler Stadsfysikus herom: Levemaaden er i Almindelighed god. Her er ganske god Tilgang paa Fisk og Kjød Aaret rundt, enkelte Tider om Sommeren og under langvarige Storme om Vinteren undtagne. Priserne er snarere lavere end højere end det Sedvanlige og Befolkningens Forbrugsevne ikke mindre, snarest større end det Gjennemsnitlige. Daglønnens Middelstørrelse ca. Kr. 3,00. Kristiansanderen staar som arbejdsydende adskilligt under baade den norden- og østenfjeldske Arbejder. Her findes ingen Bedrift, der i særlig Grad udsætter Arbejdernes Helbred. Selv Tobaksfabrikationen, der for en stor Del sker ved Børn og ganske unge Personer, synes efter almindelig Erfaring her paa Stedet ikke at udøve nogen skadelig Indflydelse paa unge Menneskers Helbred eller Udvikling, og det uagtet Arbejdet sedvanligvis fortsættes gennem mange Aar. Arbejderboligerne har til Dato ladet adskilligt tilbage at ønske; Husene er gamle, lave og smaa, og Gulvet ligger meget almindelig i Niveau med Grunden, tildels under. Ulempene

heraf spores mindre, end man kunde formode, paa Grund af Jordbundens fuldstændige Tørhed. De dybe, løse Sandlag, hvorpaa Kristiansand er bygget, drainerer som det bedste Kloaksystem; saadant manglede indtil for faa Aar siden ganske, men siden ifjor er et Kloaknet fuldført over den hele By, uden at imidlertid Tilslutning fra Husenes Stikrender endnu har fundet Sted overalt. Med den nye Bygningslov i Haanden staar det nu i Sundhedskommissionens Magt at tvinge Huseierne til at skaffe de fornødne Foranstaltninger i saa Henseende, uden hvilken et godt Kloaknet jo faar liden Betydning. Med Hensyn til den omtalte Mangel ved Arbejderboligerne vil Forholdene baade med Hensyn til Overbefolkning og andre hygieniske Forhold stille sig væsentlig gunstigere for Fremtiden, da der i det sidste Aar er skudt op en hel liden By (ca. 100 Huse) i den nordvestre Kant af Kristiansand, bestaaende af 1-étages Træhuse med Ark, sunde renlige Boliger, hvor Husleien er ganske rimelig. Der er allerede indflyttet ca. 1 000 Personer i denne Bydel. Med Tiden vil formentlig et lignende Antal kunne finde Plads i de Boliger, som i en nær Fremtid vil blive opbygget der. Usædeligheden er vel snarere mindre end paa de fleste andre Steder i Landet. Det samme kan neppe siges om Drikfældigheden. Paa den, der kommer fra andre Egne af Landet, gjør det et trist Indtryk at se et saa stort Antal berusede Folk i Gaderne og paa Landeveiene. Var dette paaafaldende før, er Forholdene i denne Henseende ikke bleven forbedret ved den overhaandtagende Laddevintrafik, der rigtig synes at florere. (Brodtkorb).

Levemaaden i Oddernes angives i det Store taget at være upaaklagelig. Boligerne er i Almindelighed noksaa rummelige og ganske godt indrettede. Hovednæringerne er Jordbrug, Skogdrift og Fiskeri. Desuden drives ikke liden Fabrikvirksomhed, saasom Træsliberier (2), Papirfabrik (1), Bomuldsvæveri (1), Trævarefabrik (1), Garverier og Sagbrug. Befolkningens økonomiske Vilkaar er jevnt gode, Drikfældighed ikke almindelig og aftagende, Sædelighedstilstanden rosværdig. (Borge). Fra Mandal derimod anføres det, at Arbejderbefolkningen lever under ugunstige Vilkaar; dens Indtægter er høist uregelmæssige. Før fandt en hel Del Beskæftigelse ved den store Mængde Havarister, der stadig laa her. Nu er dette en Sjældenhed, og i hvert Fald falder det uregelmæssigt. De fleste Arbeidere er henvist til det Arbeide, Sagbrugene giver; ogsaa dette Arbeide er temmelig ujevnt, og der gaar vel oftest i hvert Fald et Par Maaneder om Vinteren, hvor Sagbrugene staar ganske stille. Her er derfor for det Meste megen Nød om Vinteren, og hertil kommer, at Arbeidernes Boliger i Almindelighed er daarligt byggede eller forfaldne og derfor kolde. Drikfældigheden tiltager absolut hos Ungdommen og staar skarpt mod den stærke Afholdsbevægelse, som her findes, og de i de sidste Aar oprettede og meget søgte Ungdomsforeninger. (S. Roscher). Fra Tveid klages der over den mangelfulde Hygiene, der raader ombord paa vore Skibe; et Par unge Mennesker af frisk og sund Slægt smittedes med Tuberkulose ombord og døde af denne Sygdom efter ca. 1 Aars Forløb. Om et Tilfælde af Blyforgiftning berettes, at det sandsynlig var fremkaldt ved Brugen af indvendig med Mønje malede Vand- og Brødtanker; det skal nemlig være gjængs Praxis at male disse, der er af Jern, med denne Blyforbindelse, for at bevare dem mod Rust; rigtignok anbringes der igjen over Mønjen et Lag Cement, men i de varme Lande har dette let for at slaa Sprækker, og desuden bliver nok i mange Tilfælde heller ikke Cementeringen udført saa godt som ønskeligt kunde være. (Hølaas).

I Undal Distrikt er de hygieniske Forholde temmelig forskjellige i Sødistrikterne, Dalbygderne og Fjeldbygderne, og naturligvis Levemaaden og Haandteringen derefter; de første og sidste staa tilbage saavel i Husenes Størrelse som i Properheden inden Døre. Værst er det i Aaseral, der endnu ligger meget tilbage, trods den store Fremgang, som kan spores, siden Veien fra Mandal kom istand. Næringsveiene er i Sødistrikterne naturligvis for en væsentlig Del Fiskeri, dels

Hjemme- dels Bankfiske under Hanstholmen, desuden Fragtfart med Stav, hvoraf der produceres en Mængde især i Undal. Jordbruget staar her øiensynlig lavere; der findes Gaarde med mange Opsiddere, der ikke har en eneste Hest. I Dalene og tildels Heiegaardene er Jordbruget adskillig længere fremme; der kjøbes meget Slaamaskiner etc. Men ved Siden af giver Skogdrift en væsentlig Indtægt. Foruden Salg af egen Last drives der en betydelig Trafik med Transporten dels af Tømmeret til Flødningselven dels af Stav til Udslibningspladsen. Sagbrug findes i mængdevis, enkelte med næsten fabrikmæssig Drift, tildels ogsaa med Høvleri til. Drikfældigheden er ikke ganske liden endnu, men skal dog være i Aftagende; navnlig i Aaseral og Finsland er det bedre. I Laudal, hvor Distriktslægen bor, synes især Ungdommen at være slem; de gaar med Brændevinsflasken i Lommen om Søndagene og opfører Scener paa Landeveiene og endog ved Kirkestederne efter Gudstjenesten. Paa Byreiser drikker de Fleste sig regelmæssig en Rus og kjører som gale Mennesker baade med og uden Læs til et rent forargeligt Dyrplageri for Hestene. Ulykkestilfælde under Fuldskab er temmelig hyppige, og alene her i Nabolaget har 2 paa ét Aar tilsat Livet under Fylder. (Nørregaard).

I Vanse er de økonomiske Vilkaar fremdeles ikke rare; letsindige Spekulationer i Skibe i den gode Tid trykker nu haardt, da Skibsfarten ingen Vinding bringer, men kun Tab. I mange Smaaavande rundt omkring i Distriktet er fundet store Mængder Kiselguhr, og der er Udsigt til, at den skal bringe Indtægt i en nær Fremtid. Tarebrænding har paa Lister skaffet en betydelig Indtægt, og det ser ud til, at der fremdeles skal blive god Afsætning paa Tangaske. Befolkningen er ædruelig og Sædelighedstilstanden god. (Meyer).

Af **Sygehuse** findes i Kristiansand Byens Sygehus med Isolationslokale, Statens Kvarantæneanstalt paa Odderøen, Eg Sindssygeasyl (Statsasyl) og Kristiansand Bys Sindssygeasyl; endvidere det katholske St. Josefs Hospital. I Mandal findes et kommunalt Sygehus med Isolationslokale. Amtssygehuset ligger i Flekkefjord.

Af **Badeindretninger** findes i Kristiansand 4 Søbade (1 for Militæretaten, 2 Fribade for Ubemidlede og 1 Anstalt for varme Søbade paa Odderøen) samt en Varmbadeanstalt med Romerbad og Karbad. I Mandal er der foruden Sygehusets Karbad og Aktiesøbadehuset en Del private Badehuse. I Farsund har man et Badehus for kolde Søbade. Flekkefjord har et Søbade.

Om Amtets **Apothek** se den almindelige Beretning.

Følgende Tabel giver Oplysning om Møder i Sundheds- og Kvarantænekommissioner, Vaccinerede og retsmedicinske Forretninger.

Lægedistrikter.	Sundheds- kommissioner. Antal Møder.	Kvarantæne- kommissioner. Antal Møder.	Vaccinerede.	Retsmedi- cinske Forret- ninger.
Lister og Mandal Amt	52	2	1354	19
Kristiansands Stadsfysikat	5	1	49	7
Oddernes	¹⁾ 25	²⁾ 1	324	7
Undal	³⁾ 7	-	290	-
Lyngdal	⁴⁾ 4	-	228	-
Vanse	⁵⁾ 6	-	202	5
Flekkefjord	⁶⁾ 5	-	261	-

¹⁾ Oddernes 3, Randøund 1, Tveid 1, Vennesla 1, Søgne 3, Øvrebo 1, Hægeland 1, Mandal 9, Halsaa—Hartmark 3, Holme 2. ²⁾ Mandal. ³⁾ Søndre Undal 2, Nordre Undal 1, Øislebø og Laudal 1, Bjelland og Grindum 1, Aaseral 2. ⁴⁾ Lyngdal 2, Hægebo-
stad 2. ⁵⁾ Farsund 4, Vanse 1, Herred 1. ⁶⁾ Kvinesdal 2, Bakke 1, Hitterø 1, Nes 1.

XI. Stavanger Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km. ²	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaccinatorer.
Amtet	9 147,16	114 223	32	6	65	41
1. Sogndal	790,77	5 592	2	-	3	3
	Sogndal, Ladested ..	0,19	461	1	-	1	-
	Sogndal	291,63	2 682	-	-	-	1
	Lund	292,59	1 545	1	-	1	1
	Heskestad	206,36	904	-	-	1	1
2. Egersund	1 298,02	13 161	3	-	5	3
	Egersund, Ladested.	0,32	2 815	3	-	1	-
	Egersund	207,57	2 612	-	-	1	-
	Ogne	107,57	1 128	-	-	1	1
	Helleland	143,26	1 149	-	-	1	1
	Bjerkreim	693,29	2 033	-	-	1	1
	Haa	146,01	3 424	-	-	1	1
3. Sandnes	1 955,84	15 333	5	- ²⁾	8	5
	Sandnes, Ladested ..	0,81	1 654	3	-	1	-
	Høiland	170,63	3 808	-	-	-	1
	Klep	128,49	2 507	-	-	-	1
	Time	184,71	2 701	1	-	1	1
	Gjesdal	218,04	1 503	1	-	1	1
	Høle	109,58	1 101	-	-	1	1
	Fossan	1 143,58	2 059	-	-	1	1
4. Stavanger Stads- fysikat	Stavanger, Kjøbstad	6,26	22 483	11	4	17	-
5. Stavanger	228,16	9 096 ¹⁾	1	-	5	5
	Hetland	114,97	4 587	-	-	2	3
	Haaland	85,24	3 301	-	-	2	1
	Mosterø	27,95	1 208	-	-	1	1
6. Finnø	1 521,18	11 103	2	-	8	8
	Rennese	40,82	1 111	-	- ³⁾	1	1
	Finnø	42,82	1 506	1	-	1	1
	Strand	195,88	2 226	-	-	1	1
	Aardal	505,26	927	-	-	1	1
	Hjelmeland	535,06	2 218	-	-	1	1
	Fister	42,56	812	-	-	1	1
	Nerstrand	122,04	1 458	1	-	1	1
	Sjernerø	37,44	845	-	-	1	1

¹⁾ Distriktslægen bor i Stavanger By. ²⁾ Uopgivet Bopæl for 4. ³⁾ Jordemoderen i Rennese fungerer ogsaa som Jordemoder og Hjælpevaccinatorice i en Del af Mosterø Herred af Stavanger Lægedistrikt.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km ² .	Tilstede- Indb. 1ste Jan. 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaccinatorer.
7. Sand		2495,48	10459	1	-	6	6
	Jelse	257,27	2236	-	-	2	2
	Sand	213,78	1494	1	-	1	1
	Suldal	1219,46	2261	-	-	1	1
	Sande	514,20	1897	-	-	1	1
	Vikedal	290,77	2571	-	-	1	1
8. Karmøen		447,24	14528	3	-	8	6
	Skudeneshavn, Ladested	0,48	1123	1	-	1	1
	Kopervik, Ladested .	0,96	791	2	-	-	-
	Skudenes	68,29	2665	-	-	2	1
	Aakre	32,85	1925	-	-	1	1
	Avaldsnes	150,78	5327	-	-	2	1
	Bokn	46,92	848	-	-	1	1
	Tysvær	148,06	1849	-	-	1	1
9. Haugesund ¹⁾		404,21	12468	4	2	5	4
	Haugesund, Kjøbstad	0,91	5382	4	2	3	1
	Skaare	73,15	1929	-	-	1	1
	Torvestad	31,08	1872	-	-	-	1
	Skjold	168,73	2118	-	-	-	-
	Vass	130,34	1167	-	-	1	1

¹⁾ Til Haugesund Lægedistrikt hører Sveen Herred af Søndre Bergenhus Amt 214,23 km². med 3054 tilstedeværende Indbyggere, saa Distriktet i det Hele udgjør 618,44 km². med 15522 Indbyggere.

Sundhedstilstanden beskrives fra de fleste Distrikter som noksaa god; i Sand var den mindre god end Aaret forud, hvorimod den i Sandnes var bedre end paa mange Aar. Skarlagensfeber, røde Hunde og Mæslinger optraadte epidemisk inden store Dele af Amtet, og Diarré forekom hyppigere end vanlig; derimod var Influenza forholdsvis sjelden. Det samlede Antal anmeldte epidemiske Sygdomstilfælde var 9053 med 298 Dødsfald; de tilsvarende Tal i 1895 var 9930 og 349.

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde ialt 1887 eller 16,3 pro mille af den tilstedeværende beregnede Middelbefolkning (115600). Aaret forud var Dødeligheden 17,8 pro mille.

Til Oplysning om de **epidemiske Sygdomme** henvises til den efter Lægernes Opgaver sammendragne Tabel, Side 122 og 123.

Tyfoidefeber optraadte hyppigere end Aaret forud, navnlig i Stavanger By og Omegn. I Sogndal indtraf midtsommers 1 Tilfælde paa Gaarden Fidja, hvor Sygdommen ogsaa var optraadt for 3 Aar siden, og i December et

Par Tilfælde i Havnen Nordfjord ombord i en finsk Bark. Paa dette Skib forekom samtidig et Tilfælde af Febris recurrens. I Stavanger By optraadte 16 Tilfælde af Tyfoidefeber i 1ste Kvartal; Smitten var flere Gange importeret med Søfolk. I Stavanger Distrikt udbredte den i 1895 paa Gaarden Kolnes optraadte Epidemi sig til den overfyldte og skidne Haalands Fattiggaard, hvor Sygdommen fandt en frodig Jordbund. Af Fattiggaardens omtrent 40 Lemmer angrebes henved Halvparten; Størstedelen af disse var Børn. Tilfældene var for det Meste lette og tildels af den ambulatoriske Form. Fra Fattiggaarden udbredte Sygdommen sig ikke videre. Ved 4 spredte Tilfælde antages Smitten dels at skrive sig fra Kolnes, dels fra Stavanger By; fra sidstnævnte Sted vides Smitten derimod med Sikkerhed at være kommen til Vasøen, hvor der i Slutningen af Aaret i et Par Huse optraadte 11 Tilfælde, ogsaa her de fleste hos Børn. Af samtlige inden Distriktet behandlede 37 Tilfælde døde 5, hvoraf 4 Børn under 15 Aar. (Hagemann). Ved de i Karmøen Distrikt forekommende 14 Tilfælde kunde Smittekilden ikke paavises undtagen ved et hos en fra Stavanger hjemkommen Tjenestepige. I 2 af Tilfældene i Haugesund var Sygdommen paadraget ved Besøg paa en smittet Gaard i Sveen.

Af **Cerebrospinalmøningit** opføres et dødeligt forløbende Tilfælde fra Stavanger By.

Skarlagensfeber havde i de fleste Distrikter en usædvanlig stor Udbredelse. Sygdommen, der var en Fortsættelse af den i 1895 begyndte Epidemi, kulminerede i Januar—Februar, aftog udover Vaaren og Sommeren, men tiltog igjen om Høsten. Som Regel optraadte den meget mildt og uden Komplikationer. Dødsprocenten af de anmeldte Tilfælde var 4,4. I Stavanger By forekom 294 Tilfælde, fordelte paa alle Aarets Maaneder.

Af **Mæslinger** opgives kun nogle faa, spredte Tilfælde i Aarets 1ste Halvdel. I September begyndte i Stavanger By en Epidemi, der udviklede sig meget raskt indtil Aarets Slutning, men i det Hele forløb særdeles mildt. De fleste Tilfælde anmeldes fra Stavanger Stadsfysikat (60) og fra Haugesund Lægedistrikt (59, hvoraf 47 i Byen).

Blandt de fra det hele Amt anmeldte 219 **Difteritilfælde** var Dødsprocenten 13,7. I Sand forekom Sygdommen især paa Strandstadveien, Vikedalsosen og Sand. Paa Karmøen indtraf foruden nogle faa Tilfælde i Kjøpervik de fleste paa Gaarden Stangeland lige ved nævnte By.

Kighoste optraadte epidemisk navnlig mod Aarets Slutning i Stavanger By, Sand og Haugesund Distrikter.

Af **koldfeberlignende Tilfælde** optraadte der ligesom det foregaaende Aar en Række udpaa Vaaren i Time (Sandnes Distrikt). Den kvoditiane og tertiane Type var fremherskende. Typiske Trigiminusneuralgier var samtidig hyppig forekommende. Hvorvidt denne Sygdom virkelig var Malaria, eller om den var en Modifikation af en anden Sygdom (f. Ex. Influenza) kan endnu ikke afgjøres. (O. Bentzen). I Stavanger By kom 13 Tilfælde under Behandling, væsentlig hos hjemkomne Søfolk.

Miltbrandpustel forekom i Karmøen Distrikt hos 2 Mænd, der havde deltaget i Slagtning af en syg Ko.

Beri-Beri observeredes i Stavanger By hos 2 hjemkomne Søfolk.

Epidemiske Sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgiven for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Tilfælde.	Dødsfald.													
Tyfoidfieber	81	14	81	2	3	14	7	7	2	2	7	17	6	6	8
Febris recurrens	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Cerebrospinalmeningit	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	1001	48	1001	187	183	173	95	75	56	34	8	26	45	44	75
Mæslinger	401	7	401	-	1	1	-	1	4	1	-	4	41	120	228
Difteri (Croup)	219	30	219	38	26	23	18	10	23	16	9	8	11	21	16
Blodgang	5	1	5	-	-	-	-	1	-	-	3	-	-	-	1
Barselfeber	17	8	13	2	-	-	4	1	-	2	1	3	-	-	-
Pyæmi, Sæpthæmi	52	10	50	9	10	7	4	3	7	2	2	2	1	2	1
Rosen	97	8	94	6	4	18	10	8	7	9	7	5	13	2	5
Røde Hunde	291	-	291	1	-	-	-	-	-	1	2	-	3	123	161
Vandkopper	125	-	125	37	30	24	5	5	4	-	-	1	5	5	9
Kusma	20	-	20	13	1	2	-	3	1	-	-	-	-	-	-
Kighoste	413	13	411	9	22	32	22	33	13	33	33	22	38	43	111
Akut Katarr i Aandedrætsorg.	3187	42	3187	428	369	385	320	267	233	144	131	142	215	248	305
Influenza	409	3	409	68	107	86	23	32	11	12	11	9	6	12	32
Lungebetændelse	603	66	603	37	41	73	73	78	54	37	14	31	31	40	94
Pleurit	285	8	285	31	22	23	34	29	20	13	20	20	21	22	30
Gigtfeber	220	9	220	22	25	13	24	22	23	12	9	10	16	14	30
Koldfeber	19	-	19	1	1	2	2	4	2	2	-	1	1	2	1
Beri-Beri	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-
Akut Diarré (Kolerine)	1592	29	1592	131	123	100	105	135	160	164	194	141	103	124	112
Skjørbug	4	-	4	1	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-
Pemfigus hos Nyfødte	8	1	8	-	1	-	-	-	1	1	-	3	-	1	1
Tilsammen	9053	298	9041	1023	969	977	746	714	621	486	452	446	556	830	1221

Epidemiske Sygdomme.

	Fordeling paa Lægedistrikterne:																	
	1		2		3		4		5		6		7		8		9	
	Sogndal.		Egersund.		Sandnes.		Stavanger Stads- fysikat.		Stavanger.		Finnø.		Sand.		Karmøen.		Haugesund.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidfieber	3	-	2	1	2	1	16	5	37	5	1	-	2	-	14	2	4	-
Febris recurrens	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cerebrospinalmeningit'	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	17	-	54	2	235	9	294	17	86	2	22	4	41	1	65	2	187	11
Mæslinger	7	-	1	-	1	-	389	7	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-
Difteri (Croup)	-	-	11	4	10	4	60	11	5	2	7	3	41	2	26	1	59	3
Blodgang	-	-	-	-	-	-	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	1	-	-	-	1	1	6	1	4	4	2	1	-	-	3	1	-	-
Pyæmi, Sæpthæmi	-	-	2	2	1	1	13	2	3	3	2	1	-	-	-	-	31	1
Rosen	2	-	4	2	4	1	29	3	5	-	2	2	27	-	10	-	14	-
Røde Hunde	mange	-	36	-	9	-	245	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Vandkopper	-	-	-	-	9	-	109	-	-	-	-	-	2	-	1	-	4	-
Kusma	1	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	15	-
Kighoste	-	-	8	-	2	-	197	4	10	-	5	5	57	-	6	-	128	4
Akut Katarr i Aandedrætsorg.	27	1	146	5	139	1	2033	17	11	6	14	-	103	1	273	7	441	4
Influenza	19	1	11	-	31	-	214	2	-	-	3	-	6	-	32	-	93	-
Lungebetændelse	11	1	67	9	56	5	246	14	6	1	21	9	29	4	69	6	98	17
Pleurit	3	1	12	2	23	1	85	-	3	1	3	-	22	2	21	-	113	1
Gigtfeber	2	-	11	2	13	1	100	3	4	-	3	1	37	-	10	-	40	2
Koldfeber	1	-	-	-	-	-	13	-	-	-	-	-	-	-	3	-	2	-
Beri Beri	40	3	69	1	111	6	944	8	11	1	7	2	101	-	163	7	146	1
Akut Diarré (Kolerine)	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skjærbug	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Pemfigus hos Nyfødte	-	-	-	-	2	-	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Tilsammen	136	7	434	30	654	31	5006	97	185	25	92	28	472	10	697	26	1377	44

Stavanger Amt. 1896.

Veneriske Sygdomme.

Sygdom.	Tilfælde.	Dødsfald.	Fordeling paa Lægedistrikterne :								
			2		3	4		6		8	9
			Egersund.		Sandnes.	Stavanger Stads- fysikat.		Finnø.		Karmøen.	Hauge- sund.
			Tilf.	Dsf.	Tilf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Tilf.
Veneriske Saar	3	-	1	-	-	-	-	-	-	2	-
Konstitutionel Syfilis . .	69	3	3	1	3	53	1	1	1	4	5
Hereditær Syfilis	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Gonorré	179	-	7	-	8	145	-	-	-	-	19

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lungetuber- kulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Sogndal	34	7	7	27
Sogndal By	8	2	1	7
Bygder	26	5	6	20
Egersund	138	33	30	108
Egersund By	42	11	9	33
Bygder	96	22	21	75
Sandnes	77	18	31	46
Sandnes By	36	14	7	29
Bygder	41	4	24	17
Stavanger Stadsfysikat	398	73	97	301
Stavanger	65	13	25	40
Finnø	127	21	28	99
Sand	74	21	10	64
Karmøen	165	20	26	139
Skudeneshavn By	19	5	2	17
Kopervik By	16	2	2	14
Bygder	130	13	22	108
Haugesund	134	27	44	90
Haugesund By	88	19	27	61
Bygder	46	8	17	29
Stavanger Amt	1212	233	298	914
Deraf i Byer	607	126	145	462
— - Bygder	605	107	153	452

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Bar- sel- seng.	ved ulykke- lige Hæn- delser.	ved Selv- mord.
Sogndal	155	5	71	10	1	-	5	-
Sogndal By	14	-	10	2	-	-	-	-
Bygder	141	5	61	8	1	-	5	-
Egersund	398	9	211	35	4	-	7	2
Egersund By	89	1	49	12	-	-	2	1
Bygder	309	8	162	23	4	-	5	1
Sandnes	530	13	276	50	8	3	8	2
Sandnes By	71	1	43	6	2	1	-	1
Bygder	459	12	233	44	6	2	8	1
Stavanger Stadsfysikat	751	21	419	87	6	2	9	1
Stavanger	255	6	138	34	7	6	4	-
Finnø	285	7	175	22	-	1	3	2
Sand	258	5	164	22	2	2	2	1
Karmøen	467	10	239	42	3	1	4	-
Skudeneshavn By	45	-	18	5	-	-	-	-
Kopervik	36	2	19	4	-	-	-	-
Bygder	386	8	202	33	3	1	4	-
Haugesund	422	10	194	32	-	-	6	-
Haugesund By	224	5	93	20	-	-	-	-
Bygder	198	5	101	12	-	-	6	-
Stavanger Amt	3521	86	1887	334	31	15	46	8
Deraf i Byer	1230	30	651	136	8	3	11	3
— Bygder	2291	56	1236	198	23	12	35	5

Antallet af udenfor Sygehus behandlede **veneriske Sygdomme** sees af Tabel Side 124.

Af **Fnat** er anmeldt fra Sandnes Distrikt 4, Stavanger By 2, Stavanger Distrikt 3, Sand 19, Karmøen 25, Haugesund 6, ialt 59 Tilfælde.

Lungetuberkulose. Dødsfald af denne Sygdom udgjorde for det hele Amt 19,2 pCt. af samtlige ved Sygdom foranledigede Dødsfald, hvis Aarsag var kjendt, og 25,5 pCt. af Dødsfald, der ikke var foraarsaget af epidemiske Sygdomme. For Byerne var Forholdet 20,8 pCt. og 27,3 pCt. og for Bygderne 17,7 pCt. og 23,7 pCt. I Sogndal synes denne Sygdom at aftage noget i Herrederne og at tiltage i Ladestedet; Befolkningen tror nu, at den er smitsom, og der gjøres ingen Indvendinger mod at efterkomme de Regler, som gives til Forebyggelse af Smitte. (Holtermann). Fra Time (Sandnes Distrikt) skrives:

Tidlig Behandling viser forbausende gode Resultater, antagelig fordi de hygieniske Fordringer som Luftning o. lgn. da bedre opfyldes. Her er paa Jæderen en Del elendige Huse, som er fuldstændige Pesthuler, «hvor Ingen flytter ind uden at maatte dø», som man her udtrykker sig. Slægtled efter Slægtled dør i disse Huse af Tæring; de, som flytter ind, følger for en stor Del sine Forjængere. Som Exempel kan nævnes et Hus, hvor Manden var gift 3 Gange; ingen af hans Koner var af tuberkuløs Slægt, men alle bukkede de under for Tæring i Løbet af kort Tid, efterat de var flyttede ind. (O. Bentzen). I Stavanger By er ifølge Sundhedskommissionens Beslutning Lægerne pligtige til at anmelde Dødsfald af Tuberkulose; de Afdødes Klæder og Bolig bliver derefter desinficerede, og lidet værdifulde Gjenstande tilintetgjorte; ligeledes skal Tærings-syges Flytning anmeldes, og Boligerne desinficeres. I Sommermaanederne opholder mange Byfolk fra Stavanger sig i Sand Distrikt, mest i Saude. Blandt disse er ikke faa Tærings-syge, tildels endog i sidste Stadium. Bonden flytter ud af sin Stue, bor selv i Bryggerhuset eller i Høladen. I Regelen har de Fremmede egne Sengklæder, og der vaskes vel efter Besøgene, men nogen Kontrol hermed kan desværre for Tiden ikke føres. Vistnok kjender Befolkningen her nu til Tæringsens Overførbarhed, men stillet ligeoverfor Udsigten til en liden Fortjeneste, kan den let bibringes Tro paa, at det ikke er saa farligt med Smitten. En Tuberkuloselov er høilig paakrævet. (Østvold).

Rakit angives at være hyppig i Sogndal; Luften i Husene er slet, ligesaa Ernæringen, og Kvinderne giver længe Die. (Holtermann).

Gastrit af mer eller mindre kronisk Beskaffenhed, tildels periodisk efter Aarstiden og efter Tilgangen paa Melk o. s. v., anføres at være den almindeligst forekommende Sygdom i Sandnes Distrikt. Kosten er daarlig og ensformig. Befolkningen er derfor ogsaa i Almindelighed meget anæmisk og har liden Modstandskraft i Sygdomstilfælde. Store Glandelsvulster og ulcererende Glandler og Saarflader, der i mange Tilfælde vistnok har en specifik Oprindelse, forekommer hyppig. (Schumacher).

Om Amtets **Sindssyge** se den almindelige Beretning.

Om **Jordemoderhjælpen** i Sand Distrikt henvises til Tabel, udarbejdet af Distriktslæge Østvold, Side 127.

Obstetriciske Operationer. Af Læger udførtes ialt 135 saadanne, nemlig i Sogndal 4, Egersund 8, Sandnes 15, Stavanger Stadsfysikat 73, Stavanger Distrikt 4, Finnø 6, Sand 4, Karmøen 8, Haugesund 13. Indikationer og Udfald vil sees af Tabel Side 128.

Antallet af **Fødte** og **Døde** sees af Tabel Side 125.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1 634 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 53,6.

Døde paa Barselseng. Efter Presternes Opgaver døde 15 Kvinder paa Barselseng, efter Lægernes Dødslistes 11; 8 døde af Barsel-feber og 1 af extrauterint Svangerskab; i Sand Distrikt døde 2 uforløst (Dystoki 1, Barsel-krampe 1).

Om de **hyppigste Dødsarsager** se Tabel Side 129.

Sammendrag af Indberetninger fra Jordemødrene i Sand Lægedistrikt.

Jordemoderdistrikter.	Antal anmeldende Jordemødre.	Har bistaet ved Antal Fødsler.	Deraf opgives:			Tvillingfødsel.	Af Børnene var:		Komplikationer.			Operationer.		Dødsfald paa Barselseng.	
			Isseleie.	Sædeleie.	Abort.		Ufuldbaarne.	Dødfødte.	Krampe.	Navlesnor om Halsen.	Blødning.	Antal Fødsler, hvor Læge tilkaldt.	Udvendig Vending.		Tangforløsning.
Sand	1	26	¹⁾ 25	-	-	-	-	1	1	-	-	2	-	1	1
Saude	1	27	25	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Suldal	²⁾ 1	23	24	-	-	1	1	³⁾ 1	-	-	-	-	1	-	-
Vikedal	1	38	38	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Erfjord	1	13	13	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Jelse	1	23	21	-	2	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-
Tilsammen	6	150	146	2	2	2	1	3	1	2	1	2	1	1	1

¹⁾ I et Tilfælde af Barselkrampe kunde Hovedleiet ikke bestemmes, da den stive Modermund hele Tiden ikke kunde passeres. ²⁾ Den fra Januar til Mai vikarierende Jordemoder har ikke sendt Indberetning. ³⁾ Efterbyrden drevs frem foran 2den Tvilling, der var dødfødt.

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.				Udtrækning ved Bækkenendeleie.			Partus præmaturus artificialis.			Accouchement forcé.		Efterbyrdsoperation.	Abortus provocatus.
	Mødre.		Børn.	Mødre.		Børn.		Mødre.		Børn.		Mødre.		Børn.	Mødre.	Mødre.	
	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde Veer	81	¹⁾ 81	1	1	²⁾ 1	1	²⁾ 1	3	³⁾ 3	-	-	-	-	-	-	-	-
Bækkensneverhed	11	11	-	1	-	-	1	-	-	-	3	3	-	-	-	-	-
Barselkrampe	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-
Ueftergivelige Fødselsdele	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-
Isseleie med Panden fortil	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skjævt Isseleie	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	8	1	⁴⁾ 6	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fremfald af Navlesnor	2	-	2	2	-	1	1	1	-	⁵⁾ 1	-	-	-	-	-	-	-
Dødt Foster	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	-
Ustandselig, faretruende Brækning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Tilsammen	98	96	3	13	2	9	7	4	3	1	5	4	1	1	1	9	1
		99		15		16		4			5						

¹⁾ En af disse 1ste Tvilling (2den Tvilling forløst ved Vending, hvor Udfaldet for Moderen [lev.] er anført. ²⁾ Død uforløst (Dystoki).
³⁾ Udtrækningen skeede i alle 3 Tilfælde med Tang. ⁴⁾ 3 af disse var Tvillinger; 2 Gange anden Tvilling (1ste forløst ved Tang i et Tilf.), 1 Gang opgivet hvilken. ⁵⁾ 2den Tvilling, ingen Oplysning om 1ste.

De hyppigste Dødsaaarsager var:

Dødsaaarsager.	Antal Dødsfald.	Deraf i	
		Byer.	Bygder.
Lungetuberkulose	233	126	107
Alderdomssvaghed	123	32	91
Tuberkulose udenfor Lungerne	105	56	49
Kræft	79	38	41
Lungebetændelse	66	31	35
Skarlagensfeber	48	23	25
Organisk Hjertesygdom	42	17	25
Akut Katarr i Aandedrætsorganerne	42	23	19
Medfødt Svaghed	38	31	7
Hjerneslag	36	22	14
Kronisk Bronkit	36	22	14
Difteri	30	16	14
Nyresygdom	30	17	13

Veirliget. Vinteren var mild og ustadig, temmelig regnfuld og stormende; Vaaren og Forsommeren varm og usædvanlig tør; Eftersommeren og Høsten regn- og stormfuld; ingen Kulde før i December. Aarets Avl i det store Hele omtrent som i et Middelsaar.

Table Side 130 viser de **meteorologiske Forhold** efter Iagttagelser af Distriktslæge Holtermann i Sogndal. Observationerne er tagne 1 Km. fra Havet, i en Høide af omtrent 15 m. Barometerstand for hele Aaret var 761 mm.; af Maanederne viste Marts den laveste med 751,5 mm. og Mai den høieste med 768,2 mm. Aarets Middelterperatur var + 7,05 (normal 7,02). Høieste Temperatur (i Juni) + 23,4, laveste Temperatur (i Januar) ÷ 11,7. Dage med Storm 35, deraf 13 i September og 10 i December. Dage med klar Himmel 36 (10 pCt.). Dage med Nedbør 249 (68 pCt.). deraf Sne 36 Dage.

Levemaade og hygieniske Forhold. I Sogndal har Levemaaden været slettere end sædvanlig, da Fiskerierne slog næsten fuldstændig Feil, hvorved den allerede før fattige Befolkning rammedes haardt, saa der nu hersker Nød i mange Hjem, især langs Kysten. Befolkningens Haandteringer er Jordbrug, Fædrift og Fiskeri. Husfliden staar meget lavt, naar undtages i Lund Herred, hvor der tilvirkes forskjelligt Bødkerarbeide og Spinderokke. Frugt- og Biavl drives af nogle Faa i Sogndal Herred, Frugtavl i noget større Udstrækning i Lund. Sanden for en rationel Hønsæavl er i Tiltagende. Da Befolkningen forbruger faa Æg, gaar forholdsvis mange til Udførsel. Fædriften er for de øvre Bygder Hovednæringen. Den yderst sparsomme, kuperede og magre Jord byder daarlige Betingelser for Agerbrug; derimod tillader de vidtstrakte, om end magre Beitemarken og de talrige Udslaatter et forholdsvis stort Kvæghold. Fra Sogndal Herred udføres Heste og Hornkvæg. Faareavlen er ganske betydelig; der udføres dog ikke Uld. Herrederne er skogfattige, især Sogndal, som ikke har en eneste Naaleskog. De faa nye Huse, som er opførte, er rummeligere og bekvemmere indrettede end de ældre. Befolkningen er i det Hele meget ædruelig, for en stor Del sandsynligvis nødtvungen paa Grund af Fattigdom.

Oversigt over meteorologiske Forhold i Sogndal.

Maaned.	Dage med Frost.	Dage over-skyet.	Skydække %.	Dage med Taae.	Dage med Torden.	Torden %.	Torden normal %.	Nedbør m.m.	Dage med Stille.
Januar	28	18	-	1	0	0	3	93,7	10
Februar	12	13	84.	2	0	0	1	124,5	1
Marts	13	17	80	5	1	4,5	1	137,2	6
April	9	12	-	9	0	0	1	42,4	4
Mai	1	7	-	2	3	14	5	16,1	5
Juni	0	3	47	6	4	18	11	24,6	12
Juli	0	12	-	6	4	18	24	119,2	3
August	0	13	} 71 à 74	3	1	4,5	27	128,4	1
September	0	12		2	5	23	9	124,8	0
Oktober	2	14		1	4	18	11	221,4	7
November	9	14		5	0	0	6	121,8	8
December	18	15		5	0	0	15	64,5	4
Hele Aaret	82	150	68,7	47	22	100	100	¹⁾ 1819,2	61

¹⁾ Den normale Nedbørhøide er 1249 mm.

Kaffe og Tobak bruges i store Mængder og maa, især da Kaffen, ansees som en Hovedaarsag til de mange Tilfælde af Neurastheni og Fordøielsessygdomme. (Holtermann).

I de sidste 5 Aar har det lykkedes at faa indført nye Sundhedsforskrifter i samtlige Herreder i Egersund Distrikt; før den Tid havde kun Bjerkreim saadanne, men de var næsten 30 Aar gamle og fuldstændig glemte. Et trykt Exemplar af de nye Forskrifter er tildelt hver enkelt Opsidder. Af forskjellige Grunde har det gaaet noget smaat med at faa dem gennemført; men der arbeides vedholdende derpaa, og ikke saa Lidet er opnaaet. Som et paatageligt Resultat af dette Arbeide kan nævnes, at man nu, naar undtages i Afkrogene, har Lukkevindu i Beboelsesrummene næsten overalt, og at Priveter, som før var en stor Sjeldenhed paa Landsbygden, nu findes paa mange, om ikke de fleste Gaarde. (Pihl).

Sandnes Distrikt er paa alle Omraader i Fremgang. Velstanden er kanske ikke stor, men vistnok større end almindelig antaget; og det maa blive saa; thi Nøisomheden er større end de fleste andre Steder. Der arbeides paa Jorden hele Aaret rundt, og Avlingen her er altid sikker, den ødelægges hverken af Tørke eller Frost. Men der klages over smaa Priser paa Produkterne. (Schumacher).

I Stavanger By har det i dette ligesom i det foregaaende Aar været en større Byggevirksomhed, væsentlig dog mindre Bygninger, hvorved Arbeidsklassen betydelig har forbedret sine Boliger; Kjelderbekvemmeligheder gaar saaledes mer og mer af Brug; i den vestre Bydel er Nybygningen villamæssig. Arbeidsklassens økonomiske Stilling maa vistnok være adskillig forbedret ikke alene med Hensyn til Boliger, men ogsaa til Levemaade. Drikfældighed synes at tiltage, især blandt Ungdommen; Salg af «Laddevin» er her som andetsteds tiltaget. (Zimmer).

De hygieniske Forhold i Finnø angives at være gode i enhver Henseende; Folk er ædruelige og sædelige. (Wille).

I Sand, misbruges Spirituosa sjelden; Totalister arbeider i alle Herreder; dog klages der almindelig over den tiltagende Natterangel blandt Ungdommen saavel paa Strandstederne som i Bygderne. Sundhedskommissionernes efterleves ikke i Suldal og Jelse, da Sundhedskommissionernes Medlemmer ikke vil agere Politi. Som Regel vil dog de smaa Krav, som stilles til Husbygninger, nu alligevel ske Fyldest, hvor de økonomiske Kaar ikke er meget smaa. (Østvold).

De hygieniske Forhold paa Karmøen er i Fremgang, uagtet de sidste Aars mislykkede Fiskerier ogsaa i denne Henseende øvede sit Tryk. Levemaaden kunde være meget bedre med samme Udgift, men Kvinderne staar gennemgaaende meget lavt, hvad Madens Tilberedning angaar. Almuen er ædruelig, men meget usædelig. (Martens).

I Haugesund Landdistrikt angives Renlighedssandsen at være temmelig liden. (Aamodt).

Sygehuse. Paa Egersunds Sygehus behandlede 10 Patienter. I Stavanger By er det kommunale Sygehus samt Amtssygehuset beliggende; for epidemiske Sygdomme haves Bjergsted Lazaret; endvidere findes en privat Klinik, hvor ikke faa Syge behandles operativt. I Skaare Herred, lige ved Haugesund Bys Grændse, ligger Vaarsildfondets Sygehus, hvor et Par Stuer er overladt Haugesund til Afbenyttelse.

Badeindretninger. Ved Sygehuset i Egersund findes varmt Bad med Dusch, aabent 1 Gang i Ugen; ved Fajancefabriken sammesteds varmt Bad og Dampbad for dens Arbeidere. I Sandnes er der i Forbindelse med Uldvarefabriken oprettet et Badehus for Søbad, Karbad, Dusch og Dampbad. I Stavanger By har Varmtbadet og Koldtbadet i Aarets Løb havt den vanlige Søgning. I Skudeneshavn er et lidet Badehus for Søbad og varme Karbad. I Haugesund staar Sygehusets Badeindretning 1 Gang ugentlig til Publikums Afbenyttelse.

Om Amtets **Apothek** se den almindelige Beretning.

Følgende Tabel giver Oplysning om Møder i Sundheds- og Kvarantænekommissioner, Vaccinerede og retsmedicinske Forretninger.

Lægedistrikter.	Sundheds- kommis- sioner. Antal Møder.	Kvarantæne- kommis- sioner. Antal Møder.	Vaccinerede.	Retsmedi- cinske Forret- ninger.
Stavanger Amt	91	1	2758	14
Sogndal	¹⁾ 10	-	127	-
Egersund	²⁾ 9	-	281	1
Sandnes	³⁾ 3	-	366	2
Stavanger Stadsfysikat	16	-	363	3
Stavanger	⁴⁾ 4	-	229	1
Finnø	⁵⁾ 9	-	303	2
Sand	⁶⁾ 5	-	272	-
Karmøen	⁷⁾ 18	⁸⁾ 1	507	3
Haugesund	⁹⁾ 17	-	310	2

¹⁾ Sogndal Ladested 2, Lund 5, Heskestad 2, Sogndal Herred 1. ²⁾ Egersund Ladested 1, Egersund Landsogn 1, Helleland 2, Nærbø 2, Varhaug 1, Ogne 1, Bjerkreim 1. ³⁾ Gjesdal 2, Time 1. ⁴⁾ Hetland 2, Haaland 1, Mosterø 1. ⁵⁾ Strand 2, Hjelmeland 2, Aardal 1, Sjernørø 1, Nørstrand 1, Rennesø 2. ⁶⁾ Sand 1, Jelse 1, Vikedal 3. ⁷⁾ Koper-
vik 5, Avaldsnes 4, Aakre 3, Skudenes 2, Tysvær 1, Bokn 2, Skudeneshavn 1. ⁸⁾ Skude-
neshavn. ⁹⁾ Haugesund 9, Skaare 2, Torvestad 2, Skjold 2, Vass 2.

Beslutningen i Stavanger Sundhedskommission om Desinfektion af Tuberkuloses Boliger og Efterladenskaber er omtalt under Lungetuberkulose. Forslag til nye Sundhedsregler er behandlet i Kommunebestyrelsen. Bestemte Regler for Desinfektion og Bortbringen af hermetiske Fabrikers Affald er vedtaget, ligesaa for Rengjøring af Folkeskolens Lokaler. Paa Grund af den tiltagende Brug af Laddevin (Tugthuspunsch) og dermed følgende Drukkenskab har Sundhedskommissionen indsendt Prøver til Analyse ved det hygieniske Institut i Kristiania. Analysen viser hverken større Alkoholgehalt eller Tilsætning af skadelige Stoffe, men Vinen skaffer desuagtet baade stærkere og voldsommere Rus med længere Eftervirkning. Med Hensyn til Kloaker er det blevet afgjort, at det nye Sygehus skal have særegen Kloak til Hillevaagsvandet, og at Kloakerne for den vestre Bydel skal udmunde i Vaagen og tildels i Østervaag, hvorved Bredevandet for Eftertiden ikke vil blive forurenset af dem. Amerikansk Flesk er 2 Gange ved Undersøgelse befundet trikinholdigt, hvorfor det efter Sundhedskommissionens Foranstaltning blev tilintetgjort. (Zimmer).

XII. Søndre Bergenhus Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder eller Dele deraf.	Fladeindhold i km. ²	Tilstede v. Indb. 1ste Januar 1891.	Antal Læger.	Jordemødre.	Hjælpevakcinatorer.
Søndre Bergenhus Amt		15606,87	127 678	25	67	57
Sveen Herred ¹⁾		214,23	3 054	-	2	2
1. Indre Søndhordland		1 099,71	9 160	4	6	3
	Skaanevik	588,27	3 189	1	3	1
	Etne	318,01	2 312	-	1	1
	Fjelberg	193,48	3 659	3	2	1
2. Ytre Søndhordland		597,52	10 466	3	7	7
	Stord	130,35	2 207	²⁾ 3	1	1
	Valestrand	58,81	1 042	-	1	1
	Finnaas	225,15	4 835	-	4	4
	Fitje	183,21	2 382	-	1	1
3. Tysnes		1 042,50	9 198	3	7	7
	Tysnes	260,59	4 451	1	3	3
	Kvinnherred	781,91	4 747	²⁾ 2	4	4
4. Indre Hardanger		5 554,45	10 081	3	8	6
	Ullensvang	2 583,04	5 375	2	4	2
	Ulvik	841,42	1 410	1	1	1
	Graven	189,04	1 336	-	1	1
	Eidfjord	1 269,20	1 015	-	1	1
	Røldal	670,85	945	-	1	1

¹⁾ Sveen Herred hører til Haugesund Lægedistrikt. ²⁾ Deraf en privat Læge, som ikke praktiserer.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder eller Dele deraf.	Fladeindhold i km. ²	Tilstedev. Indb. 1ste Januar 1891.	Antal Læger.	Jordemodre.	Hjælpevaksinatører.
5. Ytre Hardanger	Strandebarm og Varraldsø	877,34	7 659	2	6	3
	Jondal	190,45	2 467	1	2	1
	Vikør	233,07	2 017	-	2	1
		453,82	3 175	1	2	1
6. Voss	Voss	2 073,52	10 519	2	3	4
	Ævanger	928,01	6 410	2	1	2
	Vossestranden	590,55	2 097	-	1	1
		554,96	2 012	-	1	1
7. Søndre Midthordland	Os	995,42	12 997	2	5	5
	Fuse	411,75	4 529	2	2	2
	Fane	365,94	3 464	-	2	2
		218,03	5 004	-	1	1
8. Nordre Midthordland	Sund	433,49	18 111	1) 2	6	4
	Austevold	94,40	2 203	-	1	1
	Fjeld	82,74	2 328	-	1	1
	Askøen	141,20	3 208	-	1	1
	Aarstad	93,78	6 474	2) 1	2	1
		21,97	3 898	-	1	-
9. Osterøen	Haus	1 561,94	16 204	2	8	7
	Bruvik	200,13	5 195	1	2	1
	Hosanger	392,26	3 340	-	3	2
	Hammer	804,10	3 580	-	1	2
		165,45	4 089	1	2	2
10. Alversund	Alversund	242,79	7 238	1) 1	4	4
	Herlø	105,58	3 212	-	2	2
	Ytre Bø af Manger	112,33	3 160	-	2	1
		24,88	866	-	-	1
11. Lindaas	Rest af Manger	913,76	12 991	1	5	5
	Lindaas	94,18	4 218	-	1	1
	Masfjorden	276,52	6 422	1	3	3
		543,06	2 351	-	1	1

1) Distriktslægen bor i Bergen. 2) Praktiserer ikke.

Epidemiske Sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgiven for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Tilfælde.	Dødsfald.													
Tyfoidfieber	112	11	112	13	16	16	11	1	8	14	5	2	12	11	3
Cerebrospinalmeningit	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	1133	25	1130	121	118	111	94	86	66	84	107	65	89	89	100
Mæslinger	77	4	76	-	-	-	-	-	-	-	3	-	12	21	40
Difteri (Croup)	112	18	112	14	1	2	8	2	8	8	4	12	16	21	16
Barselfeber	16	7	12	-	3	1	1	1	1	1	2	1	-	1	-
Pyæmi, Septhæmi	54	5	52	4	4	6	1	3	4	6	6	6	2	4	6
Rosen	42	3	42	4	-	5	5	2	4	7	4	4	3	1	3
Røde Hunde	6	-	6	5	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	76	-	76	13	-	5	-	14	13	3	12	-	5	9	2
Kusma	16	-	16	2	-	5	2	1	-	4	-	1	-	-	1
Kighoste	38	-	38	-	-	1	-	-	-	8	1	1	7	15	5
Akute Katarrer i Aande- drætsorganerne	838	40	838	93	94	111	99	80	66	47	38	27	60	60	63
Influenza	179	5	177	39	76	23	19	4	1	5	1	-	3	4	2
Lungebetændelse	345	85	334	24	32	53	47	29	25	17	11	9	19	32	36
Pleurit	82	1	82	6	11	4	6	5	11	11	10	5	5	5	3
Gigtfeber	105	2	105	8	6	17	6	7	4	9	11	1	10	16	10
Koldfeber	1	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut Diarré (Kolerine)	424	13	424	27	32	34	43	15	44	74	61	16	18	38	22
Skjærbug	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Tilsammen	3658	220	3635	373	394	395	343	250	255	298	277	150	261	327	312

Epidemiske Sygdomme.

		Fordeling paa Lægedistrikterne:																						
		1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		
		Sveen Herred.		Indre Sønd-hord-land.		Ytre Sønd-hord-land.		Tysnes.		Indre Hardan-ger.		Ytre Hardan-ger.		Voss.		Søndre Midt-hord-land.		Nordre Midt-hord-land.		Osterøen.		Alver-sund.		Lindaas.
Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	
Tyfoidfeber	11	2	-	-	-	-	10	1	4	1	6	1	4	1	2	-	16	-	10	2	11	-	38	3
Cerebrospinalmeningit	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	3	2	111	3	3	3	26	-	57	1	68	1	113	3	120	2	275	1	188	7	117	1	52	1
Mæslinger	-	-	-	-	-	-	3	1	-	-	6	-	-	-	17	-	1	1	-	-	22	1	28	1
Difteri (Croup)	9	2	-	-	47	5	7	4	2	-	1	1	3	-	10	2	21	3	11	1	-	-	1	-
Barsel-feber	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	6	2	2	2	-	-	2	2	4	1	-	-
Pyæmi, Septhæmi	-	-	1	1	1	1	9	-	-	-	1	-	27	1	1	1	-	-	2	1	11	-	1	-
Rosen	-	-	-	-	-	-	2	2	10	-	7	-	10	-	5	1	-	-	-	-	3	-	5	-
Røde Hunde	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	9	-	-	-	-	-	9	-	11	-	14	-	-	-	15	-	-	-	-	17	-	1	-	-
Kusma	-	-	3	-	-	-	2	-	7	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Kighoste	-	-	6	-	-	-	-	-	29	-	-	-	-	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Akute Katarreri Aande- drætsorganerne	2	3	30	1	59	2	157	8	205	1	127	2	20	1	105	9	30	6	37	2	30	1	36	4
Influenza	1	-	10	3	-	-	13	-	1	-	22	-	1	1	22	-	1	-	23	-	61	1	24	-
Lungebetændelse	1	1	8	7	10	8	36	4	15	3	20	3	104	16	52	9	15	3	19	15	34	2	31	14
Pleurit	-	-	10	-	-	-	16	-	14	-	16	-	8	-	5	1	2	-	7	-	1	-	3	-
Gigtfeber	1	-	6	1	7	-	4	-	22	-	35	-	11	-	5	-	-	-	6	1	5	-	3	-
Koldfeber	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut Diarré (Kolerine)	-	-	12	-	3	-	37	-	45	-	159	1	34	7	73	3	1	-	22	2	9	-	29	-
Skjærbug	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	37	10	197	16	130	19	332	20	423	6	492	9	341	32	437	31	363	14	344	33	311	7	251	23

Søndre Bergenhus Amt. 1896.

Sundhedstilstanden har gjennemgaaende været ret god. Skarlagensfeber havde vistnok en stor Udbredelse hele Aaret igjennem og Mæslinger i sidste Kvartal, men de fleste andre epidemiske Sygdomme optraadte sjældnere end almindelig. Det samlede Antal anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme udgjorde 3 658 med 220 Dødsfald (Aaret forud henholdsvis 3 869 og 248).

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde 1 878 eller 14,2 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelfolkemængde (132 500). Aaret forud var den 14,6 pro mille.

Til Oversigt over de anmeldte Tilfælde af **epidemiske Sygdomme** hidsættes en efter Lægernes Opgaver sammendragen Tabel, Side 134 og 135.

Tyfoidfeber forekom noget sjældnere end sædvanlig, men var dog i nogle Distrikter ganske hyppig. I Sveen Herred optraadte den saaledes som lokal Epidemi i et Par Huse paa Gaarden Eltrevaag. I en Familie blev først Konen syg og efterhaanden de øvrige Medlemmer. I Nabohuset havde man benyttet Vand fra en Bæk, hvor den først omtalte Familie pleiede at vaske Kopper og Kar; her blev ogsaa Flere syge (Aamodt). I Tysnes Distrikt forekom 10 Tilfælde, hvoraf 1 dødeligt. Til 2 Gaarde i Kvinnherred bragtes Smitten ved en ung Mand, der kom syg hjem og smittede sin Søster og yngre Broder. Trods foretagen Desinfektion optraadte nogle Maaneder senere atter et Par Tilfælde paa samme Gaard. (H. Hansen). 4 Tilfælde i Indre Hardanger forekom spredt; 1 Dødsfald. I Ytre Hardanger optraadte Sygdommen i Begyndelsen af Aaret paa Gaarden Gjuvslund paa Varaldsø; her var en Pige ved Juletider 1895 død angivelig af «Mavebetændelse», hvorefter Flere paa Gaarden havde været angrebne af en lignende Sygdom; først da en Pige, der en Tid havde delt Seng med den Afdøde, ansaaes for døende, budsendtes Læge; der fandtes da i forskellige Huse, der laa tæt ved hverandre, 3 Rekonvalescenter efter lettere Tilfælde af Nervefeber. (Th. Kinck). I Nordre Midthordland forekom 16 spredte Tilfælde uden Dødsfald. Forrige Aars Epidemi paa Gaarden Vaksdal i Osterøen Distrikt ophørte i Begyndelsen af 1896. Siden forekom der kun et Par spredte Tilfælde, hvoraf et hos en fra Bergen hjemkommen Bagerlærling. I Alversund Distrikt indtraf blandt 11 Tilfælde de 9 i Seim Sogn; den først Angrebne antoges smittet ved Nydelsen af urent Drikkevand i Udmarken; senere smittedes i samme Hus 2 andre. Paa en anden Gaard havde en Pige Sygdommen midtsommers; om Høsten angrebes hendes Broder efterat have været med at kjøre ud Gjødelsen; da Pigens Sygdom først blev observeret noget sent, er det muligt, at ikke alle hendes Exkrementer var bleven desinficeret. (Falkenberg). I Lindaas iagttoges i det Hele 38 Tilfælde; nogle af disse skyldtes Smitte fra Seim, idet en Kvinde, der senere blev syg, havde opholdt sig et Par Dage paa en Gaard i dette Sogn. (Habel).

Skarlagensfeber var særdeles udbredt inden Amtet hele Aaret igjennem, men Forløbet var for det Meste let. Dødsprocenten af de anmeldte Tilfælde var kun 2,2. Til en Gaard i Sveen bragtes Sygdommen fra Ølen med en voksen Pige, der hentes hjem, da hun blev syg; efterhaanden angrebes flere Medlemmer af hendes Familie. (Aamodt). Til Tysnes angives Smitten at være kommen fra Bergen. I Ytre Hardanger blev 5 Amtsskoleelever syge kort efter Tilbagekomsten til Skolen fra sine Hjem, hvor de havde tilbragt Juleferierne; Tilfældene var tildels meget alvorlige; uagtet de Syge boede i 5 forskellige Familier tildels med mange Børn i hver, blev dog ingen af disse angrebne. (Th. Kinck). I Søndre Midthordland fortsatte Sygdommen sin Gang fra det foregaaende Aar, især i Fane. Smitten kunde vanskelig forfølges, da Sygdommen var saa udbredt ikke alene inden Distriktet, men ogsaa i Bergen, med hvilken By stadig trafikeres,

I ét Tilfælde var dog Smitteoverførelsen paatagelig, idet en Hundehvalp, der kom fra en smittet Familie i Solheimsvigen, bragte Smitten med sig; den havde i begge Familier været Børnenes Kjæledægge. (Krüger).

Mæslinger vandt adskillig Udbredelse, især i de nordlige Distrikter, mod Aarets Slutning.

Difteri var mindre hyppig end Aarene forud, men forekom dog, navnlig i 4de Kvartal, noksaa almindelig i flere Distrikter. Dødeligheden blandt de anmeldte Tilfælde var 16,1 pCt. I Sveen Herred forekom Sygdommen paa et Par Gaarde uden at faa nogen videre Udbredelse. Fra Indre Søndhordland opgives intet Tilfælde, medens der i Ytre Søndhordland opgives et større Antal end i noget andet Distrikt, i det Hele 47 Personer, hvoraf 5 døde. Sygdommen optraadte her sammen med Skarlagensfeber, og det forekom, at inden én Familie nogle af Børnene havde Udslet med Afskalling, medens 2 andre 14 Dage efter fik Belæg i Halsen og døde under Symptomer af Croup. (Heitmann). I Tysnes forekom et isoleret Tilfælde i Mauranger, hvor Smitten angaves at være paadraget under Driftreiser i Fjeldene. (H. Hansen). I begge Midthordlands Distrikter, hvor Sygdommen Aaret forud forekom epidemisk, optraadte den nu langt sjældnere med for det Meste kun spredte Tilfælde. I Osterøen Distrikt angrebes om Vaaren 8 Personer paa et Par Gaarde, hvor Sygdommen havde været i 1895.

Af **Barselfeber** er anmeldt 16 Tilfælde, hvoraf 7 dødelige. I Alversund optraadte et Tilfælde paa en Gaard, hvor en Mand lige før havde lidt af en pyæmisk Affektion. (Falkenberg).

Af **Kighoste** forekom i Indre Hardanger en begrændset Epidemi om Sommeren og udover Høsten i den tættest bebyggede Del af Odda. Smitten antages at være indført gennem Haandværksfolk fra Bergen.

Lungebetændelse forekom i det Hele hyppig; fra Søndre Midthordland anmeldtes saaledes over det dobbelte Antal Tilfælde imod det gennemsnitlige i de sidste 20 Aar; de fleste forekom i 1ste og 4de Kvartal; enkelte Tilfælde i Samnanger Sogn gjorde Indtryk af at være opstaaet ved Smitte. (Krüger).

Antal Tilfælde af **veneriske Sygdomme**, behandlet udenfor Sygehus, sees af nedenstaaende Tabel.

Sygdom.	Tilfælde.	Dødsfald.	Fordeling paa Lægedistrikterne:															
			2		4		5		6		7		8		9		10	
			Ytre Søndhordland.		Indre Hardanger.		Ytre Hardanger.		Voss.		Søndre Midthordland.		Nordre Midthordland.		Osterøen.		Alversund.	
			Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Tilf.		
Veneriske Saar	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
Syfilis, konstitutionel . . .	7	3	2	-	1	-	1	1	1	3	1	-	-	-	-	-	-	
Gonorré	6	-	-	1	-	-	2	-	1	-	-	-	-	1	-	-	1	

Af **Fnat** er fra 4 Distrikter ialt anmeldt 17 Tilfælde; fra Tysnes meddeles, at Sygdommen paa sine Steder har udbredt sig til samtlige Familiens Medlemmer,

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lunge- tuberkulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Sveen Herred	34	19	10	24
Indre Søndhordland	83	16	16	67
Ytre —	87	10	19	68
Tysnes	96	8	20	76
Indre Hardanger	48	9	6	42
Ytre —	65	9	9	56
Voss	118	27	32	86
Søndre Midthordland	175	20	31	144
Nordre —	91	25	14	77
Osterøen	161	25	33	128
Alversund	54	7	7	47
Lindaas	139	20	23	116
Søndre Bergenhus Amt	1151	195	220	931

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.			Exvis- ceration.	Efterbyrds- operation.
	Mødre.		Børn.		Mødre.		Børn.	Moder.	Mødre.
	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.
Utilstrækkelige eller smerte- fulde Veer	27	1 ¹⁾	24	4	-	-	-	-	-
Bækkensneverhed	4	-	3	1	-	-	-	-	-
Barselkrampe	2	2 ³⁾	4	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og Blødning	-	-	-	-	1	1	-	-	-
Isseleie med Panden fortil . .	2	-	1	1	-	-	-	-	-
Skjevt Isseleie	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Ansigtsleie	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	6	3	3	1	-
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	6
Tilsammen	37	3	34	6	7	4	3	1	6
	40		40			7			

1) Død af Barsel-feber. 2) Af disse var 2 første Tvillinger. 3) Død af Eklampsi.

Af **Herpes tonsurans** optraadte i Indre Hardanger i de sidste Maaneder af Aaret en nok saa udbredt Epidemi, især hos Budeier, ved Smitte fra Kreaturerne, blandt hvilke Sygdommen var meget almindelig; i friske Tilfælde hjalp gjentagne Vaskninger med Karbolvand, hvorimod forsømte Tilfælde ofte viste sig haardnakkede og fordrede en mere indgribende Behandling. (Garmann Andersen).

Lungetuberkulose. Dødsfald af denne Sygdom udgjorde for det hele Amt 16,9 pCt. af samtlige, kjendte Dødsfald ved Sygdom, og 20,9 pCt. af Dødsfald, der ikke var foraarsaget af epidemiske Sygdomme. Sygdommen angives at være meget udbredt i Sveen og Indre Hardanger. At den er smitsom, er Befolkningen visselig opmærksom paa; imidlertid hænder det, at Tæringspatienter med lettere Hoste først lader sig undersøge af Læge efter 1 indtil 2 Aars Forløb, og under saadanne Omstændigheder kan den let forplante sig til Andre. (J. Olsen). Lofthus søges fremdeles af fremmede Tuberkulose og vilde vistnok søges af endnu flere, om det ikke stadigt, eftersom Turisttrafikken øges, blev mere og mere vanskeligt at skaffe dem Hus. I Aarets Løb døde her en 65-aarig Kone af Lungetæring; hun hørte til en ualmindelig stærk og frisk Slægt, men Sygdommen forekom i Mandens Familie; hun havde tidligere mistet en voxen Søn af tuberkuløs Meningit og 2 voxne Døtre af Lungetæring; i det sidste Aar havde hun i sit eget Hjem pleiet en tuberkuløs Svigerdatter. (Garmann Andersen). Ogsaa i Voss synes Sygdommen at være i Tiltagende, meddeler Distriktslæge Gjestland. Til Forebyggelse af dens Omsigriben skulde det synes stærkt paakrævet at faa udrangeret blandt Kvæget de Dyr, som ved Tuberkulininjektion viste sig lidende af Tuberkulose. I samme Øiemed vilde ogsaa smaa Tæringshospitaller i Bygderne være til stor Nytte, særlig for den fattigere Del af Befolkningen, ikke alene af Hensyn til den Syge selv, som her vilde faa en bedre Pleie, men ogsaa til hans Omgivelser, som herved vilde beskyttes mod Smitte.

Af **Spedalske** findes der nu 8 i Alversund Distrikt, hvoraf 4 i hvert af Herrederne Alversund og Herlø. Medens man paa førstnævnte Sted er meget forsigtig i Omgangen med de Syge og villig til at gennemføre de paabudte Forsigtighedsregler, er det modsatte Tilfældet i Herlø. Det viste sig her nødvendigt at indlægge en Pige paa Pleiestiftelsen i Henhold til Spedalskhedsloven; hendes Hjem var et meget urenligt Hus ude i Øigaren, hvor ingen Formaning ændsedes. (Falkenberg).

Kræft udbreder sig angivelig i Osterøen Distrikt; den forekommer væsentlig som Mavekræft, især hos ældre Kvinder; disse nyder tildels i store Mængder forskjellige Kaffesurogater, og det er ikke usandsynligt, at denne Uvane kan have nogen Indflydelse. (Thesen).

Om Amtets **Sindssyge** se den almindelige Beretning. Fra Osterøen anfører Distriktslægen, at Sindssygdomme, udelukkende nye Tilfælde, mest optraadte blandt ældre Kvinder, især af Arbeidsklassen, og helst hos saadanne, som havde eller havde havt Fabrikarbeide. (Thesen). I Lindaas er Forpleining af Sindssyge en ganske almindelig Binæring for Gaardbrugerne; og dette har varet ved i saa mange Aar, at Befolkningen i stor Udtrækning har vænnet sig til disse Syge og opnaaet en vis Rutine i at behandle dem. Lindaas benyttes derfor baade af dette og af mange andre Amter i stor Udstrækning som Forpleiningssted. (Habel).

Af **obstetriciske Operationer** udførtes af Lægerne 54, hvoraf 1 i Sveen, 4 i Indre Søndhordland, 4 i Ytre Søndhordland, 3 i Tysnes, 2 i Indre Hardanger, 4 i Ytre Hardanger, 13 i Voss, 9 i Søndre Midthordland, 5 i Nordre Midthordland, 4 i Osterøen, 3 i Alversund og 2 i Lindaas. Indikationer og Udfald vil sees af Tabel Side 138.

Om **Jordemoderhjælpen** i Alversund Distrikt erholdes Oplysning af følgende Tabel:

	Mødre.	Børn.	
	Lev.	Lev.	Dødf.
Naturlig Fødsel	98	99	1
Vending og Udtrækning	2	2	1
Tangforløsning	3	2	1
	¹⁾ 103	103	3
		106	
Efterbyrdsforløsning	2		
	105	106	

¹⁾ Af disse fødte 3 Tvillinger.

I Søndre Midthordland har Jordemødrene bistaet ved 242 Fødsler, hvoraf 5 Tvillingfødsler. Af de 247 Børn var 234 levendefødte, 13 dødfødte; for 245 af disse er Leiet anført (232 Isseleier, 11 Sædeleier og 2 Tverleier). I 8 Tilfælde tilkaldtes Læge. 7 Operationer udførtes, hvoraf 4 Tangforløsninger og 3 Vendinger.

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	le- vende.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Bar- sel- seng.	ved ulyk- kelige Hæn- delser.	ved Selv- mord.
Sveen Herred	94	2	65	10	2	1	2	-
Indre Søndhordland	232	11	121	18	-	-	-	-
Ytre —	317	11	161	25	2	4	5	-
Tysnes	264	7	132	13	1	2	3	-
Indre Hardanger	182	1	137	10	3	2	6	-
Ytre —	189	5	84	7	1	-	1	-
Voss	354	4	160	28	2	3	6	3
Søndre Midthordland	466	15	196	44	7	4	5	-
Nordre —	576	14	290	73	4	-	10	2
Osterøen	472	13	229	27	5	1	3	-
Alversund	218	5	122	28	1	1	3	-
Lindaas	412	16	181	26	2	3	3	-
Søndre Bergenhus Amt	3776	104	1878	309	30	21	47	5

Antallet af **Fødte** og **Døde** sees af Tabel Side 140.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1 898 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 49,7.

Døde paa Barselseng. Efter Presternes Opgaver døde 21 Kvinder paa Barselseng. Lægerne har opgivet Dødsårsag for 14, hvoraf 7 døde af Barsel-feber, 4 af Barselkrampe, 1 af Emboli og 1 af Blødning. 1 døde uforløst; Jordemoderen i Røldal, der var budsendt, kom for sent.

De hyppigste Dødsårsager var:

Dødsårsager.	Antal Dødsfald.
Alderdomssvaghed	285
Lungetuberkulose	195
Lungebetændelse	85
Kræft (Cancer og Sarkom)	75
Tuberkuløse Betændelser udenfor Lungerne	50
Medfødt Svaghed	49
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	40
Hjerneslag	38
Organisk Hjertesygdom	35
Skarlagensfeber	25
Kronisk Bronkit etc	25

Veirliget omtales som i det Hele taget meget godt; Vinteren var mild og Sommeren usædvanlig varm med passende Nedbør. Fra Lofthus i Iøndre Hardanger foreligger følgende meteorologiske Iagttagelser, optegnede af Distriktslæge J. Olsen:

1896 Maaned.	Middel- temp. ° C.	Afvi- gel- ser fra Normal.	Nedbør. mm.	Afvi- gel- ser fra Normal.	Dage med Sne- dække.	Storm- dage.
Januar	0,7	+ 0,6	259,4	+ 91,6	31	0
Februar	2,2	+ 2,0	256,2	+ 148,5	7	0
Marts	2,0	+ 0,9	72,1	÷ 29,3	24	0
April	5,6	+ 0,2	79,4	+ 36,8	1	0
Mai	10,7	+ 0,9	27,9	÷ 38,4	0	0
Juni	15,4	+ 1,9	36,0	÷ 16,6	0	0
Juli	16,3	+ 1,5	81,5	+ 7,6	0	0
August	14,1	÷ 0,3	72,8	÷ 7,3	0	0
September	11,8	+ 0,9	157,0	+ 35,6	0	1
Oktober	5,6	÷ 0,8	114,7	÷ 31,8	0	0
November	3,1	+ 0,6	109,0	÷ 18,7	6	0
December	0,7	+ 0,3	82,9	÷ 81,1	3	1
Hele Aaret	7,45	+ 0,8	1348,9	+ 96,9	72	2

Levemaade og hygieniske Forhold. Levemaaden i Tysnes omtales som uhensigtsmæssig. Uagtet Befolkningen som Regel holder Kjør, synes den dog ikke, at den har Raad til at bruge den søde Melk selv. Ved Salg af det tilberedte Smør skaffes der lidt Kontanter, og efter det gjængse Stel bliver der saaledes kun altfor gammel og sur Melk igjen til Brug for Gaardens Folk; denne tilligemed anden mindre god Kost, saasom daarlig stegte Potetes-kager og Spegesild til Overmaal, fremkalder hyppige Fordøielsessygdomme, Blegstot og Anæmi. Drikfældighed og Usædelighed er meget sjeldne Foreteelser. (H. Hansen).

Renligheden blandt Befolkningen i Indre Hardanger anføres at være i det Hele prisværdig. Blandt de mere velstaaende Bønder og tildels ogsaa i de tarveligste Boliger kan man træffe udmærket Stel og en Ordenssands, der virker rent velgjørende; men paa den anden Side kan man ogsaa træffe paa det Modsatte. Af Distriktets forskjellige Dele synes Eidfjord i denne Henseende at staa paa det laveste Trin, men her er jo ogsaa de økonomiske Forholde meget smaa; meget almindeligt er det her, at Melk opbevares i samme Rum, i hvilket Familien sover, spiser og daglig færdes. Kosten er god og nærende. Om Sommeren spises 5 Gange i Døgnet, om Vinteren 4. Kosten bestaar i Almindelighed til Frokost af Smør og Brød (Fladbrød) med Melk eller Kaffe. Kl. 10—11 Formiddag spises Grød og Melk. Til Middag Kjød eller Flesk, Fisk eller Sild med Poteter eller Kaalrabi; Kl. 5—6 om Eftermiddagen som om Morgenen og om Aftenen gjerne Grød og Melk. Hovednæringsvei for de Fleste er Gaardsbrug, ofte i Forening med Frugtavl. Gaardparterne er smaa; i Almindelighed holdes dog 5—8 Kjør med Hest og endel Smaler; de mest dyrkede Kornsorter er Byg og Havre. Kornavlens synes ikke at have nogen større Betydning. Langt vigtigere er Frugtavlens, der er meget udviklet og saagodtsom hvert Aar skaffer Bønderne en kontant og sikker Indtægt. Boligerne er hos de mere Velstaaende lyse og rummelige, hos de mindre Bemidlede bestaar de ofte kun af et lidt større Rum med Kjøkken eller endog af et enkelt Rum med Kogeovn; dette tjener da paa engang til Daglig-, Spise- og Soveværelse. Hvordan Luften bliver i dette Rum, kan man let tænke sig. De gamle, i sanitær Henseende udmærkede Røgstuer synes lidt efter lidt at forsvinde. Folket er meget ædrueligt. Drik og Svir ser man ikke noget til, naar undtages de Steder, hvor Turisttrafikken er mest udviklet f. Ex. i Odda og Eide. Her giver den lette Fortjeneste vistnok Anledning til mange Slags Udskeielser. En meget brugt og meget yndet Drik er det saakaldte Hardangerøl, der baade er stærkt og velmagende, men sjelden synes at give Anledning til Misbrug. Folket er meget oplyst, og de i de senere Aar rundt omkring i Bygderne oprettede Ungdomsforeninger synes at virke forædlende paa Ungdommen i Retning af Orden og Sædelighed. (J. Olsen).

Levemaaden og Madtillavningen i Ytre Hardanger angives at være betydelig forbedret i de senere Aar; hertil har antagelig de praktiske Jenteskoler bidraget ikke saa lidet. Haandteringen bestaar foruden i Gaardsbrug, Søfart (især Reisen med Fartøi til Fiskeværerne) og Fiske ude paa Fjorden til Husbrug, af Baadbyggeri og, fornemmelig i den koldeste og mørke Tid, Skjæren af Tøndebaand. Misbrug af Spirituosa er nu sjelden. (Th. Kinck).

De hygieniske Forhold i Voss Lægedistrikt er i mange Henseender gode. Klimatet er en Blanding af Sø- og Fjeldluft. Temperaturen er dog ofte meget springende, høi i Middagstiden, stærkt synkende om Kvælden og Natten. Husrummene er hos den bedre stillede Del af Befolkningen gode og store, men Renligheden staar endnu i det Hele ikke høit. Dog er Fremgangen her meget rask. Befolkningens Sands for mildere Sæder, særlig for Ædruelighed og Orden i det Hele, har voxet i ganske mærkelig Grad i de sidste Aar. Indfør-

selen af Brændevin er nu ganske ubetydelig. Det her for 3 Aar siden oprettede Ølsamlag synes ogsaa at have bidraget meget til Ædruelighedens Fremme ved at ødelægge al Smughandel med spirituøse Drikke, navnlig Øl, og ved at indskrænke sin Udsalgstid, særlig Aftenen før Søn- og Helligdage. (Gjestland).

Ogsaa i Søndre Midthordland er de hygieniske Forhold i det Hele ret gode, især i de Trakter, som besøges af Landligere og Turister, hvilket vil sige den største Del af Distriktet. Der bygges mangesteds rummelige og gode Huse, hvilke for en stor Del er beregnede paa at modtage Sommergjæster fra Bergen. Herved tjenes en Del Penge, samtidig med at man lærer og vænnes til Renlighed. Jordbruget er overalt Hovednæringsveien; dog bidrager Industrien for Mange ikke lidet til Livsopholdet. Osingerne er bekendt for sine Baadbyggerier, Træskomagerier etc.; i Fuse spiller for Mange Fabrikation af Sildetønder en vigtig Rolle; i Fane lægges Hovedinteressen paa Melkeleverancen til Bergen; i den senere Tid har man i Fane med Held lagt sig efter Dyrkning af Kjøkkenurter. Melkeleverancen til Byen foregaar endnu paa den tungvindte Maade, at hver Mand drager omkring til sine Kunder. Der arbeides imidlertid nu paa at oprette et større Meieri, hvortil man pr. Jernbane kan sende sin Melk. Klæde- dragten er god og hensigtsmæssig. Folket er i det Hele nøisomt og nøgternt. Ved stærke Indskrænkninger i Øl- og Vinsalget har Kommunebestyrelserne søgt end yderligere at fremhjelpe Ædrueligheden. (Krüger).

I Osterøen Distrikt er Levemaaden i det Hele daarlig; Kardialgi og Anæmi er derfor meget almindelige især blandt Kvinderne, som paa den magre Kost giver længe Die og arbejder tungt. Der findes ingen Husfid. Mændene reiser meget ud paa Arbeide og lader Kvinderne stelle Jorden. Boligerne er i Almindelighed gode og velstelte. Drikfældighed er ikke meget udbredt, men synes at tiltage især blandt Ungdommen. (Thesen).

Sygehuse og Sygepleie. Et Kysthospital for skrofuløse Børn ligger i Hagevik i Søndre Midthordland. I Aarstad Herred, Nordre Midthordland, ligger Møllendal Sindssygeasyl. Ved Arne Fabriker findes et Sygehusarrangement med privat Indlogering. Paa Voss er der et Sygehus, særlig for epidemiske Sygdomme.

Voss har en Sygepleieforening; da Amtsformandskabet har bevilget det Nødvendige til Ophold ved Bergens Sygehus for Piger, som ønsker at uddanne sig for Sygepleien, har Distriktet nu 3 saaledes oplærte Piger, hvoraf 1 gjør Tjeneste paa Sygehuset; en fjerde holder paa at uddanne sig. (Gjestland).

Badehuse. Paa Vossevangen er der i Fleischers Hotel Anledning til at tage varme Bad. I Søndre Midthordland er der i Aar anlagt et nyt, offentligt Søbad paa «Solstrand» under Gaarden Hauge i Os; desuden findes her en Badeindretning ved Kysthospitalet i Hagevik.

Om Amtets **Apothek** se den almindelige Beretning.

Efterfølgende Tabel giver Oplysning om Møder i Sundhedskommissioner, Vaccinerede og retsmedicinske Forretninger.

Lægedistrikter.	Sundhedskommissioner. Antal Møder.	Vakcinerede.	Retsmedicinske Forretninger.
Søndre Bergenhus Amt	44	2891	14
Sveen Herred	1	89	-
Indre Søndhordland	1 ¹⁾ 1	162	1
Ytre —	2 ²⁾ 1	280	1
Tysnes	3 ³⁾ 7	228	1
Indre Hardanger	4 ⁴⁾ 6	146	2
Ytre —	-	142	-
Voss	5 ⁵⁾ 2	293	5
Søndre Midthordland	6 ⁶⁾ 5	391	1
Nordre —	7 ⁷⁾ 6	254	3
Osterøen	8 ⁸⁾ 9	553	-
Alversund	9 ⁹⁾ 4	182	-
Lindaas	10 ¹⁰⁾ 2	171	-

¹⁾ Fjelberg. ²⁾ Finnaas. ³⁾ Kvinnherred 4, Tysnes 3. ⁴⁾ Ullensvang 1, Røldal 1, Eidfjord 1, Graven 1, Ulvik 2. ⁵⁾ Voss 1, Ævanger 1. ⁶⁾ Os 2, Fane 2, Fuse 1. ⁷⁾ Aarstad 2, Askøen 3, Fjeld 1. ⁸⁾ Hosanger 1, Hammer 1, Haus 4, Bruvik 3. ⁹⁾ Alversund 2, Herlø 2. ¹⁰⁾ Masfjorden 1, Lindaas 1.

Blandt Gjenstande for Forhandling i **Sundhedskommissionens Møder** nævnes fra Tysnes: Valg af Tomter for 7 nye Skolehuse samt Tegning for disses Bygning; i Osterøen Distrikt: Ventilation af Skolehuse samt Tuberkulinundersøgelse af Kvæg og dens Nytte.

XII. Bergens By.

	Fladeindhold i km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.
Bergens By	13,55	52 803	1 ¹⁾ 51	12	39

¹⁾ Desuden er Distriktslægerne i Nordre Midthordland og Alversund bosatte i Bergen.

Sundhedstilstanden var i det Hele noksaa god; henimod Aarets Slutning bevirkede dog epidemisk optrædende Mæslinger, røde Hunde og Kighoste en betydelig Tiltagen af Sygeligheden, og alene i December anmeldtes omtrent 4 Gange saa mange Sygdomstilfælde som i nogen af Sommermaanederne; Skarlagensfeber var ligesom i 1895 hyppig hele Aaret igjennem, medens Tyfoidfeber og Difteri forekom sjeldnere. Det samlede Antal epidemiske Sygdomme (11 987) var noget større end i 1895 (10 638), men mindre end i 1894 (12 875). Dødeligheden af epidemiske Sygdomme (315 Dødsfald) var adskillig større end foregaaende Aars (243) og noget over Gjennemsnittallet for Perioden 1891—1895 (285).

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde 1009 eller 16,8 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelfolkemængde (59 900). Aaret forud udgjorde den 16,6 pro mille. Af de til Sundhedskommissionen anmeldte 1029 Dødsfald var 42 udenbys. — De anmeldte Dødsfalds Fordeling paa Maanederne sees af nedenstaaende Tabel:

	Aaret.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Dødsfald paa Grund af Sygdom blandt Byens Indvaanere	969	87	83	90	66	65	55	60	74	84	71	92	142
Udenbys døde paa de spedalske Hospitaler	19	1	1	2	2	3	3	2	2	-	-	3	-
Udenbys døde paa Sygehuse	13	3	2	1	1	1	-	-	2	1	-	-	2
Udenbys døde paa Sindssygeasyler	10	-	-	1	-	4	-	2	1	-	-	-	2
Ulykkestilfælde	16	1	1	1	-	-	2	3	3	-	1	1	3
Selvmord	2	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Samtlige anmeldte Dødsfald	1029	92	88	95	69	73	60	68	82	85	72	96	149

Anmærkning: Dødsarsagerne for udenbys Døde paa Sygehuse og Sindssygeasyler var: Pyæmi 1, akut Diarré 1, Lungetuberkulose 5, tuberkuløs Meningit 1, Kræft 3, Hjerneslag 1, suppurativ Meningit 1, Sindssygdom 2, Hjertefeil 3, kronisk Bronkit 1 og Leverabsces 1, Cystit 1, Nyresygdom 2.

Den procentvise Dødelighed inden de forskjellige Aldersklasser vil sees af følgende Tabel:

Sum.	0-1	1-5	5-10	10-15	15-20	20-30	30-40	40-50	50-60	60-70	70-80	80-90	90-100
1029	240	138	45	21	35	84	85	61	72	94	98	52	4
i pCt.	23,3	13,4	4,4	2,0	3,4	8,2	8,3	5,9	6,9	9,1	9,5	5,0	0,4

444 under 15 Aar = 43 pCt. 585 over 15 Aar = 57 pCt.

Til Oplysning om de **epidemiske Sygdomme** hid sættes paa Side 146 en Tabel, sammendragen efter de fra Lægerne og Sygehusene indkomne Maanedslister.

Af **Tyfoidefeber** anmeldtes 76 Tilfælde, hvoraf 9 udenbys, med 7,9 pCts. Mortalitet (mod 126, deraf 16 udenbys, med 10,3 pCts. Mortalitet i 1895). 61 Tilfælde behandledes i Sygehus, 15 hjemme. Som vanlig opviser Kreds V*) de færreste Tilfælde. I Kreds II indtraf 8 Tilfælde blandt Vaskepigerne og Betjeningen paa Byens Sygehus, uagtet al anvendt Omhyggelighed ved Behandlingen af Skiddentøiet og Toiletet efter Stoludtømmelserne. Saavel disse Tilfælde som Sygdommens Overførelse til to Patienter antages at skyldes gamle Mangler ved Kloakerne og Vaskene. I Aarenes Løb er der jevnlig blandt Sygehusbetjeningen forekommet enkelte Tyfustilfælde saaledes i 1891 og 1892 1 og i 1894 og 1895 4 i hvert Aar.

*) Anm. Angaaende Kredsinddelingen se den trykte Medicinalberetning for 1890, Side 283.

Epidemiske Sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er op- given for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Til- fælde.	Døds- fald.													
Tyfoidefeber	76	6	76	6	8	18	2	4	3	11	-	1	12	4	7
Børnekopper	12	-	12	4	6	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Skarlagensfeber	662	14	662	88	59	31	37	47	40	32	34	57	77	102	58
Mæslinger	2110	67	2110	1	3	2	5	16	33	32	15	24	302	844	833
Difteri (Croup)	28	5	28	7	2	6	-	3	1	4	-	1	1	1	2
Barsel-feber	6	6	6	-	1	1	-	-	-	-	-	1	-	-	3
Pyæmi, Sepsis	6	6	6	-	-	1	-	-	-	-	2	1	-	-	2
Rosen	95	3	95	7	5	6	2	6	6	4	7	13	11	16	12
Røde Hunde	417	-	417	7	-	-	3	8	42	33	19	35	29	43	198
Vandkopper	257	-	257	59	21	17	14	10	24	1	7	16	11	27	50
Kusma	59	-	59	3	4	10	12	10	2	-	7	2	2	3	4
Kighoste	423	23	423	3	2	3	9	8	15	15	33	39	58	99	139
Akute Katarrer i Aandedræts- organerne	4077	65	4077	760	648	443	255	231	149	131	116	198	263	388	495
Influenza	1002	2	1002	376	392	179	28	5	2	-	4	-	-	8	8
Lungebetændelse	721	66	721	116	114	81	45	53	39	17	25	30	42	65	94
Pleurit	221	2	221	20	25	29	17	22	21	17	12	12	16	13	17
Gigtfeber	213	3	213	22	24	13	18	20	12	10	18	13	18	19	26
Koldfeber	4	-	4	-	-	-	-	1	-	2	-	-	-	1	-
Akut Diarré (Kolerine)	1598	47	1598	139	128	88	60	81	167	168	156	216	159	120	116
Tilsammen	11987	315	11987	1618	1442	929	507	525	556	477	455	659	1001	1754	2064

Af **Børnekopper** anmeldtes 12 Tilfælde uden Dødsfald. De 11 tilhørte som direkte Fortsættelse Epidemien fra forrige Aars Slutning. Det 12te var hos en i November Maaned fra England hjemvendt Sømand. Samtlige indlagdes i Lazaretet, og 25 Personer af de Smittedes Omgivelser interneredes. Blandt de Angrebne var 3 uvaccinerede Børn. Der blev foretaget meget omfattende Revakination blandt Arbejderne i 3 store Fabriker og forøvrigt i Nabolaget af de Angrebne, ligesom alle Mistænkte, der ikke var internerede, blev stillet under dagligt Opsyn af Bylægerne.

Af **Skarlagensfeber** anmeldtes omtrent samme Antal Angrebne (662) som i 1895; Dødeligheden var adskillig mindre (2,1 mod 3,2 forrige Aar). 273 behandlede i Sygehus (Lungegaardshospitalet), 389 i Hjemmene. I November, Januar og Oktober forekom de fleste Tilfælde; forøvrigt var Sygdommen jævnt udbredt over hele Aaret. Af de Anmeldte var 6 udenbysfra.

Mæslinger havde betydelig Udbredelse, fornemmelig i sidste Kvartal, da Epidemien kulminerede i November. Der opføres ialt 2110 Tilfælde med 67 Dødsfald. Da der ingen speciel Anmeldelse sker af Mæslinger, kan Sygdommens Optræden inden de forskjellige Bydele ikke angives; efter Dødsfaldene at dømme synes imidlertid 5te Kreds at have havt de overveiende fleste Angrebne.

Af **Difteri** (og Croup) iagttoges et betydelig mindre Antal Angrebne end i 1895 (28 Tilfælde, hvoraf 3 udenbys, med 5 Dødsfald mod Aaret forud 100 Tilfælde og 16 Dødsfald). Dødelighedsprocenten var begge Aar omtrent den samme (18 pCt.). Sygdommen optraadte som Levning efter foregaaende Aars større Udbredelse, hyppigst i Aarets første Kvartal. 22 Tilfælde behandlede i Sygehuset, 5 i Hjemmene og 1 paa den private Fødselsklinik. I Januar forekom 1 Tilfælde af Difteri i Blære og Nyrer hos en 36-aarig Kvinde, der døde paa Barselseng. Uterus og Adnexer var friske.

Forekomsten af Tyfoidfieber, Skarlagensfeber og Difteri inden Kredsen i Forhold (pro mille) til Befolkningen sees af følgende Tabel:

	Fra hele Byen.	1ste Kreds.	2den Kreds.	3die Kreds.	4de Kreds.	5te Kreds.	6te Kreds.
Tyfoidfieber	0,18	0,21	0,29	0,22	0,18	0,11	0,05
Skarlagensfeber	16,8	15,8	17,8	23,2	15,4	28,0	0,3
Difteri	0,06	0,07	0,07	0,09	0,04	0,05	-

De 6 anmeldte Tilfælde af **Barselfeber**, der alle endte dødelig, var behandlede af forskjellige Læger og Jordemødre. Ved 3 af dem var Stellet i Huset meget smudsigt, og i 2 andre var der Feber tilstede før Fødselens Afslutning.

Af **røde Hunde** er anmeldt 417 Tilfælde uden Dødsfald, hvoraf 198 i December. 24 Tilfælde forekom hos Voxne.

Kighoste optraadte epidemisk mod Aarets Slutning; 3 voxne Kvinder angrebes.

Katarralske Sygdomme i Luftveiene havde omtrent samme Udbredelse som de foregaaende Aar; de opførte 65 Dødsfald indtraf næsten udelukkende blandt Smaabørn.

Influenza anmeldtes ogsaa dette Aar, særlig i Januar og Februar, noksaa hyppig.

Det opgivne Antal Tilfælde af **Lungebetændelse** (721) var noget større end foregaaende Aar (558), men Dødelighedsprocenten (ca. 9 pCt.) var lidt mindre.

Af **akut Diarré** og **indenlandsk Kolera** anmeldtes et noget større Antal Tilfælde end foregaaende Aar (1598); Dødeligheden var dog mindre. De anmeldte 47 Dødsfald indtraf næsten udelukkende blandt Smaabørn.

Veneriske Sygdomme. Disse Sygdommes Optræden i Maanederne sees af følgende Tabel.

Sygom.	Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Chanker og Syfilis ..	164	14	12	12	17	6	11	18	23	16	10	12	13
Gonorré og Uretrit..	470	35	37	47	39	40	32	33	52	50	32	34	39

Af Syfilis er opgivet 1 Dødsfald, et Barn under 1 Aar.

Antallet af veneriske Sygdomstilfælde, behandlede i Aarene 1891—1896, sees af følgende Tabel:

Aar.	Syfilis.						Gonorré (Uretrit).						Tilsammen.		
	Paa Sygehus.			Udenfor Sygehus.			Paa Sygehus.			Udenfor Sygehus.			Veneriske Sygdomme.	Syfilis.	Gonorré.
	Behandlede.	Deraf		Behandlede.	Deraf		Behandlede.	Deraf		Behandlede.	Deraf				
		Md.	Kv.		Md.	Kv.		Md.	Kv.		Md.	Kv.			
1896..	29	25	4	135	113	22	52	37	15	418	392	26	634	164	470
1895..	22	12	10	95	85	10	52	19	33	329	304	25	498	117	381
1894..	21	13	8	108	89	19	52	14	38	292	268	24	473	129	344
1893..	24	11	13	126	108	18	49	16	33	326	308	18	525	150	375
1892..	68	36	32	153	127	26	19	6	13	328	310	18	568	221	347
1891..	35	10	25	109	93	16	32	8	24	313	292	11	489	144	345

Det anmeldte Antal Tilfælde af Chanker og sekundær Syfilis pr. 10 000 Indvaanere stiller sig saaledes for nedenstaaende Aarrække (Middelfolkemængden i 1896 efter det statistiske Bureaus Opgaver var 59 900):

1882	1883	1884	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896
49	43	29	19	21,2	23,1	30,8	28,1	26,9	27,1	40,2	26,8	22,8	20,2	27,4
32,2					27,2					27,5				

Af **Lungetuberkulose** er ialt opgivet 173 Dødsfald eller 17,2 pCt. af samtlige kjendte, ved Sygdom foranledigede Dødsfald og 25,0 pCt. af Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme.

Samtlige i Byen indtrufne Dødsfald af Lungetuberkulose beregnet for hver 10 000 Indvaanere (Middelfolkemængde efter Stadsfysikus's Opgave ca. 64 000) stiller sig saaledes for nedenstaaende Aar:

1882	1883	1884	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896
33,6	28,9	33,1	28,7	30,8	24,4	30,6	30,2	31,5	33,9	30,9	32,9	37,1	29,7	27,0
31,0			30,0					31,5						

Af **obstetriciske Operationer** udførtes 151, hvoraf 8 paa Fødselsstiftelsen. Indikationer og Udfald sees af Tabel Side 150. Paa Fødselsstiftelsen indkom 109 Kvinder, 2 laa tilbage fra 1895. Antallet af Fødende var 108; af de Indkomne var 91 gifte og 18 ugifte. Liggedagenes Antal var 1 405, af hvilke 19 falder paa de 2 Tilbageliggende fra 1895. 1 Kvinde, der var forløst ved Tang, døde af Barsefeber, men Sundhedstilstanden maa dog i det Hele betegnes som god. Overliggedagenes Antal var 111, hvoraf kun 47 var foranlediget ved Sygdomstilfælde i Puerperiet. Der fødtes 108 Børn, idet der 1 Gang fødtes Tvillinger og 1 af Kvinderne aborterede.

Fosterleierne opgives at have været:

1ste Isseleie	58
2det —	45
1ste og 2det Sædeleie	2
Enkelt Fodleie	1
Ubestemte Leier	3

Ved den til Stiftelsen knyttede **Jordemoderskole** udexamineredes 14 Elever; deraf var fra Kristians Amt 1, Søndre Bergenhus Amt 5, Nordre Bergenhus Amt 2, Romsdals Amt 4 og Nordlands Amt 2.

Antallet af **Fødte og Døde** sees af nedenstaaende Tabel.

Der bliver saaledes et Overskud af 956 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 51,4.

Dødsfald paa Barselseng. Efter Presternes Opgaver døde 5 Kvinder paa Barselseng. Lægerne har opgivet Dødsarsag for 8 Kvinder, af hvilke 6 døde af Barsefeber, 1 af Livmoderbristning og 1 af Barselkrampe.

Fødte og Døde.

Lægedistrikt.	Fødte		Døde					
	levende.	døde.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Barselseng.	ved ulykkelige Hændelser.	ved Selvmord.
Bergens By	1965	55	1009	251	20	5	18	1

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.			Udtrækning ved Bækkenendeleie.			Partus præmaturus artificialis.		Perforation.	Exvisceration.	Efterbyrdsoperation.	Kunstig Abort.
	Mødre.		Børn.		Mødre.	Børn.		Mødre.	Børn.		Moder.	Barn.	Mødre.	Moder.	Mødre.	Moder.
	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.
Paa Fødselsstiftelsen:																
Utilstrækkelige eller smertefulde Veer...	5	¹⁾ 1	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bækkensneverhed.....	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	²⁾ 1	1	-	-	-	-
Tilsammen	6	1	7	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
Uden for Fødselsstiftelsen:																
Utilstrækkelige eller smertefulde Veer...	94	-	³⁾ 94	-	-	-	-	7	⁴⁾ 4	⁵⁾ 3	-	-	-	-	-	-
Bækkensneverhed.....	6	-	5	1	1	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Barselkrampe.....	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Svulst i Bækkenet...	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Isseleie med Panden fortil.....	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fremfald af Navlesnor	3	-	2	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fremfald af Arm.....	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie.....	-	-	-	-	10	9	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Pandeleie.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Faretruende Brækning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Tilbageholdelse.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	-
Tilsammen	107	-	105	2	13	12	1	7	4	3	-	-	2	1	12	1
Ialt i Bergen	113	1	112	2	13	12	1	7	4	3	1	1	2	1	12	1
	114		114		13			7								

¹⁾ Dødsarsag Peritonit; opført paa Dødslisten under Barselber. ²⁾ Fødselen afsluttedes ved Tang. ³⁾ Heraf i 3 Tilfælde paa 1st Tvilling, om 2den intet oplyst. ⁴⁾ Heraf i 3 Tilfælde paa 2den Tvilling, om 1ste intet oplyst. ⁵⁾ 2 var Anencephaler.

Angaaende **Dødsaarsagerne** ved de i Byen indtrufne **Dødsfald** henvises til Tabel Side 152 o. fig.

De **hyppigste Dødsaarsager** var: Lungetuberkulose 173, Mæslinger 67, Lungebetændelse 66, akute Katarrer i Aandedrætsorganerne 65, Kræft 64, Tuberkulose udenfor Lungerne 56, medfødt Svaghed 53, akut Diarré 47, Alderdomssvaghed 47, organisk Hjertesygdom 46, Hjerneslag 41.

Veirliget. Ifølge Meddelelse fra det meteorologiske Institut var Aarets Middelbarometerstand 757,7 mm. Høieste Barometerstand var 783,6 (den 9de Januar) og laveste 726,4 (den 15de Januar). Middeltemperaturen var 7,5^o C. (1^o høiere end foregaaende Aar). Høieste Varmegrad var 26,9 (den 17de Juni) og største Kulde ÷ 6,8^o (den 15de Januar). Vindens fremherskende Retning har i 49 Dage været N., i 1 Dag NO., i 8 Dage O., i 53 Dage SO., i 103 S., i 21 SV., i 23 V., i 58 NV. samt i 50 stille. Den samlede Regnmængde i mm. var 2 393,1. Største Nedbørmængde i et Døgn 89,4 (den 24de Marts), dernæst 50,7 (den 4de Oktober). Mindst Nedbør havde Mai 78,4 mm. og størst Januar 357,3 mm. Nogen Tabel over meteorologiske Iagttagelser i Lighed med foregaaende Aars er ikke leveret.

Hygieniske Forhold. Byggevirksomheden har været meget betydelig. I de sidste 6 Aar er tilsammen bygget ikke mindre end 685 nye Huse og desuden foretaget en betydelig Om- og Paabygning paa ældre. Efter Antallet af udleverede Privetkagger til de nye eller ombyggede Huse kan man slutte, at mellem $\frac{1}{3}$ og $\frac{1}{2}$ af Byens Befolkning er flyttet ind i dem. Beboelsesforholdene har derfor undergaaet betydelige Forandringer. Fra Smaahuse med Rum for 1 à 2 Familier er man gaaet over til store Leiekasserner med Plads for 50—100 Personer og derover. Det er vistnok en Fordel, at saa mange er flyttet ud fra gamle, støvfyldte Boliger over i nye med tilstrækkeligt Kubikrum i Soveværelserne, men Forholdene er altfor ofte kjøbt paa Beköstning af trangt Yderrum og fælles Kjøkkener; Mangelen paa tidsmæssig Bygningslov og tilstrækkeligt Tilsyn ved Opførelsen har desuden medført, at disse Nybygninger lader meget tilbage at ønske i hygienisk Henseende. Tilsyn med Beboelsesforholdene har været sat i Gang fra Aarets Begyndelse af, men har ikke kunnet overkomme mer end $\frac{1}{3}$ af Byen. Fisketorvet er blevet betydelig forbedret, idet Brolægningen er afløst af Asfaltering. Anlæg af en ny Fiskebazar er udsat indtil videre. Udsalgsstederne for Madvarer kommer lidt efter lidt i bedre Skik, men Ombringelsen af dem lader meget tilbage at ønske, idet de ikke overdækkes saaledes, at de beskyttes mod Gadestøvet. Af offentlige Kloaker er anlagt 847,2 m. og omlagt 385,60 m. Rørledning. Den samlede Længde Rørkloaker udgjør 33 140,95 m. Af tørmurede findes endnu 10 547,95 m. Af Komiteen for offentlige Legepladse er fornemmelig ved de af Samlaget bevilgede Midler i Juni aabnet en større Lege- og Idrætsplads paa en Afsats i Fløifjeldet. Den ligger 180 m. over Havet, har en Længde af ca. 220 m. og en Bredde af omtrent 80 m. og omfatter saaledes en Flade af vel 1,76 ha.s Udstrækning, foruden større og mindre Bakker. Omkredsen af Pladsen er af Træplantningsselskabet bleven beplantet med et Læbelte af 7 Trær i Dybden. Allerede i 1ste Halvaar blev Pladsen besøgt af noget over 6 000 Børn foruden dem, der var tilstede ved Aabningsfesten samt ved det vestlandske Idrætsstevne, som afholdtes der. Da Hensigten med denne Plads

Liste over de af Lægerne

Dødsårsag.	Til- sam- men.	Deraf		Alder							
				0—1		1—5		5—10		10—15	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
A. Infektions-, Ernærings- og konstitutionelle Sygdomme.											
<i>I. Akute.</i>											
Tyfoidfeber	6	5	1	-	-	-	-	1	-	-	-
Skarlagensfeber	14	5	9	-	1	2	6	2	1	1	1
Mæslinger	67	35	32	11	8	21	18	2	6	-	-
Difteri (Croup)	5	2	3	-	1	1	1	1	-	-	-
Kighoste	23	8	15	4	6	4	7	-	2	-	-
Influenza	2	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Gigtfeber	3	2	1	-	-	-	-	1	1	-	-
Erysipel og Flegmone	3	3	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Pyæmi og Septhæmi	6	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut Diarré (Kolerine)	47	22	25	16	16	4	2	-	1	-	1
Purpura	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>II. Kroniske.</i>											
Tuberkulose:											
a. Lungerne	173	81	92	2	1	3	4	-	4	4	1
b. Tarmkanalen	6	2	4	1	-	-	-	1	1	-	-
c. Ben og Led	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
d. Lymfekjertler (Skrofulose)	3	-	3	-	-	-	1	-	1	-	-
e. Tuberkuløs Meningit	39	23	16	2	3	13	5	5	4	-	2
f. Miliærtuberkulose	7	3	4	-	-	-	-	-	-	-	1
Spedalskhed	19	8	11	-	-	-	-	-	-	-	1
Syfilis	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Kræft:											
1. Carcinom:	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
a. Maven	33	17	16	-	-	-	-	-	-	-	-
b. Leveren	7	5	2	-	-	-	-	-	-	-	-
c. Brystkjertelen	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
d. Kjænsorganerne	4	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-
e. Andre Organer	14	6	8	-	-	-	-	-	-	-	-
2. Sarkom:	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
a. Bensystemet	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
b. Andre Steder	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Sukkersyge	4	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Perniciøs Anæmi	3	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Rakit	11	8	3	7	3	1	-	-	-	-	-
Medfødt Svaghed	53	31	22	31	22	-	-	-	-	-	-
Alderdomssvaghed	47	17	30	-	-	-	-	-	-	-	-
B. Sygdomme i de enkelte Organer.											
<i>I. Hjerne og Rygmarv.</i>											
Apoplexi og Hjerneemboli	41	17	24	-	-	1	-	-	-	-	-
Suppurativ Meningit	24	14	10	4	3	3	3	1	1	2	1

meddelte Dødsårsager.

og Kjønn.																	
15-20		20-30		30-40		40-50		50-60		60-70		70-80		80-90		90-100	
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
-	-	2	-	1	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-
-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	1	1	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
12	7	18	24	21	23	12	9	3	11	5	6	1	1	-	1	-	-
-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	2	2	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	1	2	-	2	1	1	-	1	2	1	4	3	1	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
-	-	1	-	-	1	2	-	3	3	5	6	5	4	1	2	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	3	1	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	1	2	1	1	2	2	1	-	3	-	-
-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	6	11	9	14	1	3
-	-	1	1	-	-	2	-	2	2	4	7	4	8	3	6	-	-
-	-	-	1	1	-	2	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-

Liste over de af Lægerne

(Forts.). Dødsårsag.	Til- sam- men.	Deraf		Alder									
				0—1		1—5		5—10		10—15			
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.		
Epilepsi	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kramper hos Smaabørn	26	19	7	17	6	2	1	-	-	-	-	-	-
Sindssygdomme	5	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre Hjernesygdomme	7	1	6	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Rygmarvssygdomme	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>II. Cirkulationsorganerne.</i>													
Endo- og Perikardit	5	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Klappfeil og andre org. Hjertesygd.	46	21	25	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-
Hjertelammelse	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Arteriosklerose	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aneurysma	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>III. Respirationsorganerne.</i>													
Bronkit, akut	65	39	26	32	17	4	7	-	-	-	1	-	-
— , kronisk og Bronkiektasi	18	9	9	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Pneumoni	66	41	25	10	4	13	1	-	-	2	-	1	-
Pleurit, serøs	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lungeødem	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lungeblødning	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>IV. Digestionskanalen.</i>													
Mave-Tarmkatarr	5	1	4	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Mavesaar	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blindtarmbetændelse	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diffus Peritonit	13	4	9	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-
Indeklemt Brok	6	4	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ileus og Volvulus	9	5	4	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Andre Sygdomme i Digestions- kanalen	4	1	3	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
<i>V. Leveren.</i>													
Leveresygdomme, Abscesser	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>VI. Urinorganerne.</i>													
Cystit, Cystopyelonefrit	6	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Morbus Brighti	16	8	8	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Andre Nyre- og Urinveissygdomme	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>VIII. Hud- og ydre Sygdomme.</i>													
Senil Gangræn	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bensygdomme	4	3	1	-	-	1	-	1	-	-	-	-	1

meddelte Dødsårsager.

og Kjøen.																	
15—20		20—30		30—40		40—50		50—60		60—70		70—80		80—90		90—100	
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	-	1	-	-	-	-
-	-	-	1	-	-	-	2	-	-	1	-	-	2	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	-	-	1	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	-	2	1	4	3	1	3	2	4	6	7	3	5	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	1	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	3	4	6	1	-	-	-
1	-	-	1	3	2	4	5	3	3	2	-	4	4	1	2	-	-
-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	2	-	-	-	-
-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	1	2	-	-	-	-	-	1	-	1	2	2	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	-	1	-	-	-	-	-
-	-	1	-	-	1	-	1	1	-	1	-	-	1	1	-	-	-
-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	2	1	1	-	-	-	-	-
-	1	1	1	3	1	-	1	2	2	-	-	-	1	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-

Liste over de af Lægerne

(Forts.). Dødsårsag.	Til- sam- men.	Deraf		Alder							
				0—1		1—5		5—10		10—15	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
C. Barselsygdø.											
Barsel-feber	6	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselkrampe	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Livmoderbristning	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
D. Dannelsesfeil.											
Hjernemisdannelse, Spina bifida . .	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
E. Unaturlig Død.											
Drukning	6	6	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Forbrændning	2	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Andre Ulykkestilfælde	8	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-
Selv mord	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	1023	519	504	143	93	79	57	17	28	9	12
Ukjendt Dødsårsag	6	3	3	2	2	1	1	-	-	-	-
Sum	1029	522	507	145	95	80	58	17	28	9	12

bl. A. er, i nogen Grad at faa Apparatgymnastiken i Skolerne afløst af Friluftslæge, vil den sikkerlig kunne gjøre Regning paa stor Søgning. Alene for Folkeskolerne er der for det kommende Aar bestilt Plads for 23 000 Børn, idet hver Elev efter Skolestyrets Beslutning skal have Friluftslæge 3 halve Dage i Aaret. De mange Børn, som ikke kan komme paa Landet i Ferierne, vil kunne tilbringe Tiden der paa en sund og behagelig Maade. Den vil saaledes forhaabentlig faa stor hygienisk Betydning.

Sygehuse. Foruden Fødselsstiftelsen, Epidemilazarettet og Newengaardens Sindssygeasyl findes et kommunalt Sygehus, der dog ikke paa langt nær er stort nok for Byens voxende Behov. Af andre Sygehuse ligger inden Byens Grændser Rosenbergs private Sindssygeasyl, Pleiestiftelsen No. 1 og St. Jørgens Hospital, de 2 sidstnævnte for Spedalske. Lungegaardshospitalet, der i 1895 nedlagdes som Spedalskstiftelse, var i Brug som Skarlagensfeberhospital. Paa Bergens private Klinik behandledes 325 Patienter, hvoraf 9 var tilbageliggende fra 1895; Antallet af Forpleiningsdage udgjorde 5 756. Den i forrige Aar oprettede private Fødselsklinik har havt adskillig Søgning. Arbeidsanstaltens Sygehus for kroniske Sygdomme har som oftest været overfyldt.

Badeindretninger. Om Søgningen til Sygehusets Badeindretning henvises til nedenstaaende Tabel. I Wieseners Folkebad er leveret 36 000 Bad, deraf 4 000 til Folkeskolens Børn. Af Søbadeanstalter findes, foruden Militærets, en offentlig og to private, der har været flittigt benyttede. I Hotel Norge er istandbragt Badeindretning paa 10 Karbad og Dampbad med 13 Liggepladse. Badet har været aabent hele Aaret og besøgt af 70 à 80 Personer daglig.

meddelte Dødsårsager.

og Kjøen.

15—20.		20—30		30—40		40—50		50—60		60—70		70—80		80—90		90—100	
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
-	-	-	3	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	2	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	1	2	-	-	-	2	2	-	1	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
23	12	36	48	45	40	32	29	33	39	40	54	41	57	20	32	1	3
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
23	12	36	48	45	40	32	29	33	39	40	54	41	57	20	32	1	3

Antallet af Bade, tagne i Sygehusets Badeanstalt.

Af	Karbad.	Romer- og Dampbad.	Styrtebad.
Folk fra Byen.....	11 304	7 021	633
Sygehusets Patienter.....	2 642	291	171
Tilsammen	13 946	7 312	804

Om Byens **Apothek** se den almindelige Beretning.

Fattigsygepleien. Fattigvæsenet er siden Oktober 1895 ordnet efter Elberfeldsystemet. I 1896 bevilgedes der til Fattige i deres Hjem: i Kontanter Kr. 222 892,47 og i Naturalier Kr. 26 762,81 tilsammen Kr. 249 655,28. Antallet af saadanne Fattige var i 1896: i Begyndelsen af Aaret — Hovedpersoner 1434, Familielemmer 3 292, i Slutningen af Aaret — Hovedpersoner 1568, Familielemmer 3497. Desuden understøttedes direkte fra Fattigstyrets Kontor gamle Mænd og Kvinder, der er anbragte i Fattighus samt udsatte Voxne og Børn. Hertil er ialt medgaaet ca. Kr. 45 000,00. Af Bylægerne er for Fattigvæsenets Regning behandlet i de Syges Hjem af nye Tilfælde i Aarets Løb:

i 1ste Distrikt.....	495
i 2det Do.	412
i 3die Do.	323
i 4de Do.	1 233

2 463, hvoraf 901 Børn, 1 562 Voxne.

I Sygehuset behandles for Fattigvæsenets

Regning	181,	hvoraf	28	Børn	og	153	Voxne
I Sindssygeasylet.....	23	—	13	—	—	10	—
Sindssyge i privat Forpleining.....	79	—	47	—	—	32	—
I Arbejdsanstalten.....	149						
I Kuranstalten for veneriske Kvinder	42						

Tilsammen 474

Byens Forsyning med Læger og Jordemødre er tilstrækkelig. Af Kvaksalveri har der været mindre i det forløbne Aar end tidligere.

Ved den offentlige **Vakination** vaccineredes 717, privat 313, tilsammen 1 030, hvorhos 378 er revakinerede. Til Distriktslæger og Hjelpevaksinatører er forsendt 219 Rør Vaccinelymfe.

Af **retsmedicinske Forretninger** er udført 10 Ligaabninger.

Sundhedskommissionen afholdt ialt 24 Møder, hvori blandt andet er behandlet 8 Bygningsforretninger, foretaget 6 Overskjen ved Kjødkontrollen og nedlagt Forbud mod Benyttelse af 2 Kjælderboliger. De nye Sundhedsforskrifter traadte i Virksomhed fra 4de Oktober. Ved Tilfælde af Lungetuberkulose sker Anmeldelse som Regel først paa et temmelig fremrykket Stadium af Sygdommen, og Flytning anmeldes meget sjelden. For dog at faa Leilighederne nogenlunde desinficerede, har man ved hver Flyttedag henledet Opmærksomheden paa Bestemmelsen i Sundhedsforskrifternes § 40 om, at «Huseieren ligeoverfor Sundhedskommissionen er ansvarlig for, at fraflyttende Leier rengjør Boligen efter sig». Ved Dødsfald efter Tæring foretages stadig Desinfektion af Bolig og Klæder.

Ved **Stadsfysikatets** Kontor behandles ialt 3 675 Sager; blandt disse var 806 Anmeldelser fra Sundhedsbetjenten, hvoraf 700 ordnedes i Mindelighed og 106 oversendtes Politiet. 1 285 angik Desinfektion; 840 var Anmeldelser om smitsom Sygdom, der i 335 Tilfælde ledede til Indlæggelse i Sygehus. Der er i det Hele i 674 Desinfektioner desinficeret 694 Værelser samt 12 121 Kolli fra 790 Hjem, hvoraf 8 udenfor Byen.

Det ved **Kjødkontrolstationerne** undersøgte Kjødquantum har ikke i Mængde afveget betydeligt fra foregaaende Aar, i det Hele 54 278 Skrotter. Naar undtages ved Spædkalve er Konfiskationsprocenten meget liden. Med Byens Kjødudsalg, Slagterier og Slagteværksteder har der i den Udstrækning, som Personalets nu stærkt optagne Tid har muliggjort, været ført jevnligt Tilsyn. Saadanne Undersøgelser er foretaget 333 Gange. Overalt mærkedes betydelige Fremskridt, selv om Stellet paa mange Steder, og da særlig i Skudeviken, endnu lader meget tilbage at ønske, hvad Renlighed angaar. Dels hos Bønder dels i Byens Melkeudsalg er der foretaget Undersøgelser af den til Forhandling bestemte Melk, ialt 258. Af Forgiftninger optraadte der flere, som maatte antages at skyldes Nydelse af sur eller ukogt Melk; de optraadte samtlige inden nogle Familier, som havde faaet sur Melk fra Stavangermeieriet. I to Tilfælde har Melk, hvori der ved mikroskopiske Undersøgelser paavistes Pus, og som hid-

rørte fra Besætninger, hvori fandtes Dyr med Yverbetændelse, forårsaget Forgiftningsstilfælde med stærke gastriske og ikteriske Fænomener. Af andre hygieniske Undersøgelser er der for Private foretaget flere: af Vand, af Tapetprøver paa Arsenik og af Kogekar, hvoraf et havde forårsaget Forgiftningsstilfælde paa Grund af en stærk blyholdig Fortinning. En indsendt Hermetikprøve og forskellige konserverede Levnetsmidler blev erklærede uanvendelige til Menneskeføde.

Renovationsvæsenet. Ved Aarets Begyndelse udførtes Natrenovation i 4 122 beboede Huse med 10 567 Privetkagger. I Aarets Løb tilkom 119 nye Huse med 678 Kagger. Hver Nat ombyttes og bortføres i Gjennemsnit 937 Kagger; i Aarets Løb saaledes 293 281 Kagger. Af Dagrenovation (Affald fra Husholdningerne) er i Aarets Løb bortført 144 000 hl. mod forrige Aar 135 500 hl. Desinfektion af Privetkaggerne er udført af 42 Mand. Der desinficeredes i Gjennemsnit daglig ca. 3 200 Kagger. Som Desinfektionsmiddel er anvendt ca. 9 000 hl. tør Myrjord.

XIV. Nordre Bergenhus Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Fladeindhold i km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Januar 1891.	Antal Læger.	Jordemødre.	Hjælpevaccinatorer.
Amtet		18472,48	87839	16	64	53
1. Lærdal		3 617,04	6 729	1	4	5
	Lærdal	583,66	2 328	1	1	1
	Borgund	569,13	833	-	-	-
	Aardal	994,00	1 341	-	1	1
	Aurland	1 455,95	2 166	-	2	2
	Af Leikanger:					
	Gaardene Frønningen og Tingestad af Fresvik Sogn	13,70	61	-	-	1
2. Lyster		2 225,15	5 293	1	3	5
	Lyster	1 559,87	3 257	1	2	3
	Jostedalen	529,20	907	-	1	1
	Af Hafslø:					
	Joranger Sogn		450	-	-	1
	Fet		352	-	-	-
	samt af Solvorn Sogn Gaarden Ytre Kroken og det tidligere Urnes Sogn	136,08	327	-	-	-

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læser.	Jordmodr. Hjælpe- vaksinaterer.	Hjælpe- vaksinaterer.
3. Sogndal	887,33	5 224	1	3	3
	Sogndal.....	440,66	3 567	1	1	2
	Af Hafslo:					
	Hafslo Sogn.....	446,07	1 279	-	1	1
	Solvorn undtagen (Gaarden Ytre Kroken og det tidligere Urnes Sogn).		378	-	1 ¹⁾	
4. Vik	1 792,24	8 324	3	7	5
	Leikanger (med Undtagelse af det, som tilhører Lærdal Distrikt)	451,43	2 429	1	3	2
	Balestrand.....	626,15	2 272	1	2	2
	Vik.....	714,66	3 623	1	2	1
5. Gulen	883,37	6 798	1	5	4
	Gulen.....	416,84	3 232	1	Uopgivet.	1
	Sulen.....	213,25	1 929	-		1
	Brekke Sogn af Lavik og Brekke.....	188,28	1 053	-		1
	Bø Sogn af Hyllestad ..	65,20	584	-		1
6. Kirkebø	1 464,67	6 664	1	5	4
	Kirkebø.....	666,99	1 718	1	2	1
	Lavik Sogn af Lavik og Brekke.....	236,04	1 178	-	1	1
	Indre Holmedal.....	560,74	3 768	-	2	2
7. Ytre Søndfjord	879,18	8 458	1	8	4
	Hyllestad (undtagen Bø Sogn).....	195,55	1 924	-	2	1
	Askvold.....	178,27	2 688	-	2	2
	Ytre Holmedal.....	505,36	3 846	1	4	1
8. Indre Søndfjord	1 540,55	8 262	1	6	5
	Jølster.....	652,04	2 827	-	2	2
	Førde.....	887,91	5 435	1	4	3
9. Kinn	1 160,17	8 691	2	7	4
	Florø, Ladested.....	0,72	674	2	2	1
	Kinn.....	687,05	4 676	-	1	1
	Bremanger.....	347,24	2 154	-	3	1
	Vevring.....	125,16	1 187	-	1	1

¹⁾ Jordmoderen, der tillige er Hjælpevaksinatrice, fungerer ogsaa i den til Lyster Lægedistrikt hørende Del af Hafslo Herred.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Fladeindhold i km. ²	Tilstedev. Indb. 1ste Jan. 1891.	Antal Læger.	Jordemødre.	Hjælpevaknatorer.
10. Ytre Nordfjord	566,83	6 611	1	4	4
	Selje.....	322,19	4 845	1	3	3
	Rugsund Sogn af Daviken.....	244,64	1 766	-	1	1
11. Nordfjordeidet	662,23	4 515	1	3	2
	Eid.....	252,40	3 105	1	2	1
	Daviken (undtagen Rugsund Sogn).....	409,83	1 410	-	1	1
12. Gloppen.....	1 031,89	5 017	1	3	3
	Gloppen.....	673,68	3 042	1	2	2
	Breim.....	358,26	1 975	-	1	1
13. Indviken	1 761,83	7 253	1	6	5
	Hornindalen.....	370,32	1 648	-	1	1
	Indviken.....	502,31	2 991	1	2	2
	Stryn.....	889,20	2 614	-	3	2

Sundhedstilstanden var i det Hele mindre tilfredsstillende. Skarlagensfeber og Mæslinger forekom epidemisk; akute Katarrer i Aandedrætsorganerne, Influenza, Lungebetændelse og Diarré optraadte hyppigere end Aaret forud, medens Tyfoidfieber og Difteri var sjældnere. Antallet af de anmeldte epidemiske Sygdomstilfælde tilsammen var 3549 med 157 Dødsfald mod henholdsvis 2358 og 151 Aaret forud.

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde 1129 eller 12,7 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelbefolkning (88 600). I 1895 var den 13,8 pro mille. I Lærdal har Dødeligheden i de sidste 20 Aar kun 3 Gange været mindre end i 1896, nemlig i 1883, 1887 og 1893. (Møinichen).

Om de anmeldte Tilfælde af **epidemiske Sygdomme** og deres Fordeling paa Maaneder og Distrikter henvises til Tabel Side 162 og 163, sammen- dragen efter Lægernes Opgaver.

Tyfoidfieber var usædvanlig sjelden og optraadte oftest med kun et enkelt Tilfælde paa hvert Sted. I Ytre Søndfjord Distrikt forekom dog i August paa en Gaard 3 Tilfælde, og herfra førtes Smitten i December til en Nabogaard, hvor en voxen Kvinde døde. Ogsaa i Ytre Nordfjord optraadte en liden Hus-epidemi paa Gaarden Kulm i Vaagsø Sogn, i det Hele 3 Angrebne. Smitten var ved en Tjenestepige ført fra Flistad i Selje, hvor Sygdommen var optraadt Høsten forud. Et fra Gloppen anmeldt Tilfælde forekom paa Gaarden Aa i Hyen Sogn, hvor Sygdommen var optraadt i samme Hus for 7 Aar siden. Paa en enkelt Gaard i Opstryn (Indviken) blev 5 Personer angrebne samtidig; Forløbet var noksaa mildt.

Epidemiske Sygdomme.

	Ialt kendte		Tiden er op-given for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	1		2	
	Tilfælde.	Dødsfald.														Lærdal.		Lyster.	
																Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
	Tyfoidefeber	20														4	19	-	1
Cerebrospinalmeningit.	1	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	372	10	372	52	45	31	33	26	30	28	29	13	10	29	46	3	-	13	-
Mæslinger	183	21	179	26	43	49	14	4	3	8	1	-	-	6	25	-	-	-	-
Difteri (Croup)	24	5	24	4	4	-	2	3	-	-	3	-	-	1	7	-	-	-	-
Blodgang	3	-	3	-	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselsefeber	15	3	15	1	3	-	2	1	2	-	1	1	1	1	2	4	1	-	-
Pyæmi, Sepsæmi	47	6	46	4	1	2	4	4	4	3	3	6	7	3	5	1	1	-	-
Rosen	60	3	60	4	1	4	4	4	13	2	2	2	2	7	15	5	-	1	-
Røde Hunde	43	-	43	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	15	27	3	-	-	-
Vandkopper	16	-	16	1	2	2	-	-	3	-	-	1	1	-	6	1	-	-	-
Kusma	9	-	9	2	1	-	1	1	-	1	3	-	-	-	-	1	-	-	-
Kighoste	16	-	16	-	-	-	-	2	-	1	-	8	-	4	1	-	-	-	-
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	1206	28	1206	92	162	165	119	117	103	74	79	62	58	73	102	28	-	25	2
Influenza	320	9	320	28	50	69	48	64	17	8	7	6	11	6	6	88	5	31	-
Lungebetændelse	390	47	389	28	40	53	36	41	27	21	15	14	23	28	63	17	4	17	4
Pleurit.	182	3	182	18	9	15	18	20	18	21	13	10	11	15	14	4	-	2	-
Gigtfeber	107	1	107	14	7	9	3	7	8	12	9	13	6	8	11	4	-	8	-
Koldfeber	5	1	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	4	-	-	-	-	-
Akut Diarré (Kolerine)	530	15	527	29	53	38	38	30	45	60	81	48	31	33	41	22	1	9	-
Tilsammen	3549	157	3539	303	423	441	322	324	277	247	249	186	162	233	372	181	12	106	6

Epidemiske Sygdomme.

	Fordeling paa Lægedistrikterne:																					
	3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13	
	Sogndal.		Vik.		Gulen.		Kirkebø.		Ytre Søndfjord.		Indre Søndfjord.		Kinn.		Ytre Nordfjord.		Nordfjord- eidet.		Gloppen.		Indviken.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidefeber	-	-	1	-	1	1	1	-	6	3	1	-	-	-	4	-	-	-	1	-	5	-
Cerebrospinalmeningit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	36	-	7	-	32	2	39	1	41	1	32	-	20	-	71	3	35	2	17	1	26	-
Mæslinger	11	1	1	1	9	-	6	1	-	-	19	-	25	1	105	14	3	3	4	-	-	-
Difteri (Croup)	1	-	-	-	3	-	2	2	1	-	-	-	-	-	8	-	-	-	-	-	9	3
Blodgang	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	-	-	2	-	2	-	2	-	1	1	-	-	1	1	1	-	1	-	1	-	-	-
Pyæmi, Septhæmi	-	-	2	2	9	-	5	1	1	-	4	-	1	1	2	-	-	-	15	-	7	1
Rosen	1	-	12	-	2	1	5	-	2	-	-	-	1	-	4	2	4	-	4	-	19	-
Røde Hunde	-	-	36	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-
Vandkopper	1	-	-	-	4	-	1	-	-	-	6	-	3	-	-	-	Epid.	-	-	-	-	-
Kusma	1	-	4	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Kighoste	-	-	-	-	1	-	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	94	1	88	8	92	3	22	3	91	2	42	2	156	2	78	2	163	1	276	2	51	-
Influenza	17	-	37	2	12	1	35	-	27	-	13	-	16	-	21	1	Epid.	-	-	-	23	-
Lungebetændelse	24	1	53	12	39	9	13	3	20	1	24	5	20	1	30	2	23	-	88	4	22	1
Pleurit	4	-	24	1	11	-	11	1	8	1	8	-	29	-	11	-	10	-	45	-	15	-
Gigtfeber	7	-	16	-	9	-	2	-	5	-	8	1	5	-	5	-	7	-	25	-	6	-
Koldfeber	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Akut Diarré (Kolerine)	23	-	26	1	34	1	12	-	18	3	9	1	38	-	36	2	124	1	129	3	50	2
Tilsammen	220	3	312	27	260	18	173	12	225	12	166	9	315	6	379	28	370	7	605	10	237	7

Nordre Bergenhus Amt. 1896.

Cerebrospinalmeningit. Et enkelt Tilfælde af denne Sygdom er opført fra Fiskeværret Silden i Ytre Nordfjord.

Skarlagensfeber optraadte i Aarets første Maaneder flersteds som en Fortsættelse af Epidemien i Slutningen af 1895 og var siden hele Aaret igjennem meget udbredt inden de fleste Distrikter; som Regel havde den dog et meget let Forløb (Mortalitetsprocent 2,7), og kun de færreste Tilfælde kom til Lægernes Kundskab. Om Smitten anføres, at den i mange Tilfælde kom fra Bergen; forøvrigt var den oftest meget vanskelig at udrede, da let Angrebne var spredte omkring overalt. Fra Indviken berettes, at en Del Voxne var voldsomt og langvarigt angrebne, medens Børn slap lettere fra det. (H. Brodtkorb).

Mæslinger forekom særdeles hyppig i flere Distrikter, navnlig i Sønd- og Nordfjord; i mange Tilfælde kunde Smitten ogsaa ved denne Sygdom paavises at være indført fra Bergen. Om Epidemien i Ytre Nordfjord beretter Distriktslægen: De første Tilfælde indtraf i Begyndelsen af Januar foranlediget dels ved Julebesøgende fra Bergen og dels ved Folk, som havde været der og gjort Juleindkjøb. Sygdommen spredte sig som vanlig hurtig over det hele Distrikt, og midt paa den strengeste Vintertid, som det var, gav den Anledning til ikke saa faa Dødsfald blandt Børn. (A. Olsen).

Difteri forekom usædvanlig sjelden: kun 24 Tilfælde mod gennemsnitlig 140 aarlig i det foregaaende Tiaar. Hyppigst optraadte den i Indviken Distrikt, hvor denne Sygdom jevnlige dukker op hist og her, uden at der kan opdages nogen Forbindelse mellem Epidemierne. En grundig Desinfektion af Husene er meget vanskelig at faa gennemført, da disse tildels er gamle, og det desuden mange Steder er smaat bevendt med Renligheden, ikke mindst i Opstryn. (H. Brodtkorb).

Røde Hunde. I Slutningen af Aaret optraadte ifølge Distriktslæge Benneche en Epidemi i Vik; den var overordentlig udbredt og viste sig i flere Tilfælde temmelig alvorlig, idet Sygdommen, naar den negligeredes, jevnlige optraadte med temmelig svære Halsaffektioner — Angina phlegmonosa.

Vandkopper var i flere Distrikter en hyppigt forekommende Sygdom. Fra Lærdal berettes, at den i de første Dage var forbunden med Feber og betydelig Forstyrrelse af Almenbefindendet, og at der bagefter optraadte dybe og udbredte Ulcerationer med blodige Skorper, som ved Forsømmelse af den simpleste Saarpleie foraarsagende meget Besvær. (Møinichen).

Influenza var i Vaarmaanederne almindelig over største Delen af Amtet. Det største Antal Tilfælde opgives fra Lærdal Distrikt, hvor Sygdommen forekom meget hyppig, især blandt Veiarbejderne i Flaamdalen. En stor Del af disse boede i de i Anledning af Jernbaneanlægget opførte Barakker, der er udstyret med god Ventilation, og hvor der forøvrigt er sørget for godt Renhold. Det var paa tageligt, at Tilfældene af Influenza i Barakkerne baade var lettere og kortvarigere, medens Sygdommen hos de i Bøndernes Huse indlogerede Arbeidere ikke alene var mere ondartet, men ogsaa varede længere; senerehen efterfulgtes disse Tilfælde blandt Arbejderne af nye hos Bonden og hans Familie. (Møinichen).

Lungebetændelse optraadte i Lærdal i Slutningen af Aaret paa enkelte Gaarde i Nærøen paa en saadan Maade, at det syntes, som om den var direkte smitsom. Den var ogsaa meget ondartet; ældre Mennesker døde i Løbet af faa Dage. (Møinichen).

Pleurit. Distriktslægen i Gulen skriver: Jeg har den hele Tid, siden jeg begyndte at praktisere, meget sjelden erfaret, at Pleurit har havt noget med Tuberkulose at gjøre; omtrent samtlige Pleuritpatienter er blevne fuldstændig

helbredede og har været friske og stærke til Dato, og jeg erindrer for Øieblikket ikke mere end én Patient, som senere har vist Tegn til Tuberkulose; og dog kjender jeg de aller flestes Skjæbne efter Sygdommen, ialfald fra min 9-aarige Praxis her i Ytre Sogn. Naar der fra udenlandske Hospitaler og, saavidt jeg erindrer, ogsaa fra Rigshospitalet hos os anføres, at over Halvdelen af Pleuriterne er tuberkuløse, saa maa man tage Hensyn til, at det for det Meste er grave Tilfælde af Sygdommen, som indlægges paa Hospital, medens de fleste behandles og helbredes i Hjemmet. (J. F. Nielsen).

Et dødelig forløbende Tilfælde af **Koldfeber** observeredes i Ytre Nordfjord hos en hjemkommen Sømand.

Akut Diarré var langt hyppigere end sædvanlig, navnlig i Juli—August. I Ytre Søndfjord optraadte i Slutningen af Aaret en liden Epidemi blandt saavel Voxne som Børn paa Gaardene Steinsæter og Heggeim i Guddal. 3 smaa Børn døde efter et Døgn's Sygdom. Fra Gloppen omtales et dersteds meget almindelig brugt og angivelig probat Folkemiddel mod denne Sygdom, — en Knivsod pulveriseret Stenkul 3 Gange daglig i 2 Dage. (J. C. Bugge).

Katarralsk Ikterus optraadte hele Aaret igjennem epidemisk i Lyster.

Smitsom Impetigo var almindelig i Saude og Viksdalen (Kirkeboø Distrikt) og spredte sig gjennem Skolerne til de fleste Huse i Dalen. (Boberg).

Veneriske Sygdomme, behandlede udenfor Sygehus, sees af nedenstaaende Tabel.

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa Lægedistrikterne:											
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
		Lærdal.	Lyster.	Sogndal.	Vik.	Gulen.	Kirkebo.	Ytre Søndfjord.	Indre Søndfjord.	Kinn.	Ytre Nordfjord.	Nordfjordeid.	Indviken.
	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	
Veneriske Saar	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Konstitutionel Syfilis	6	-	-	-	-	1	-	1	-	4	-	-	-
Gonorré	24	2	1	1	7	-	1	-	2	6	1	1	2

I Lærdal forekom 2 Tilfælde af veneriske Saar hos Veiarbeidere, som paa sin Reise til Arbeidsfeltet var blevne smittede i Bergen. De blev øieblikkelig indsendte til Behandling paa et Sygehus. Arbeidsfeltet har i Aarets Løb flere Gange været besøgt af løsagtige Fruentimmer, men saavidt bekjendt, er deraf ikke opstaaet nogen Smitte. (Meinichen).

Af **Fnat** er ialt anmeldt 12 Tilfælde, (2 fra Vik, 4 fra Gulen og 6 fra Ytre Søndfjord).

Dødsfald af **Lungetuberkulose** udgjorde for det hele Amt 12,9 pCt. af samtlige ved Sygdom foranledigede Dødsfald og 16,0 pCt. af Dødsfald, der ikke var foraarsaget af epidemiske Sygdomme. I Lærdal synes der i de senere Aar efter nogen Tids Stilstand at være Tegn til, at denne Sygdom igjen tiltager baade i den Henseende, at gamle Tilfælde, som i længere Tid har været latente, recidiverer, og at der opstaaer nye; særlig synes Influenza hyppig at give Anledning til Udbruddet. (Meinichen). Fra Gulen beretter Distriktslæge J. F. Nielsen;

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lunge- tuberkulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Lærdal	51	14	12	39
Lyster	51	3	6	45
Sogndal	18	4	3	15
Vik	118	6	27	91
Gulen	92	15	18	74
Kirkebø	71	5	12	59
Ytre Søndfjord	53	9	12	41
Indre Søndfjord	71	8	9	62
Kinn	51	12	6	45
Florø By	2	-	-	2
Bygder	49	12	6	43
Ytre Nordfjord	66	5	28	38
Nordfjordeidet	52	7	7	45
Gloppen	47	6	10	37
Indviken	66	10	7	59
Nordre Bergenhus Amt	807	104	157	650
Deraf i By	2	-	-	2
— Bygder	805	104	157	648

Sygdommen har i de senere Aar ikke aftaget, heller det modsatte; dog haaber jeg, at den Opfatning af Sygdommen som smitsom, som nu er trængt igjennem blandt den aller største Del af Befolkningen, vil virke til, at Sygdommen aftager. I Sundhedskommissionerne og ved alle Anledninger forøvrigt fremholder jeg saa stærkt som muligt Nutidens Opfatning af Sygdommen, og allerede for flere Aar siden vedtog samtlige Sundhedskommissioner Plakater indeholdende «Forholdsregler mod Lungetæring» til Uddeling i omtrent hvert eneste Hus. Jeg synes ikke, det er vanskeligt at faa Folk til at tro paa Sygdommens Smit-somhed, selv om den er kronisk, og Smittetid og Smittemaade er vanskelige at paavise. Meddelelser om Bakteriologiens Erobringer i vore Dage, om Opdagelsen af de forskjellige Smittestofte, om deres Isolering og Dyrkning, om Overførelse af Sygdommen ved dem, om beskyttende Vaccine o. s. v. — alt dette vækker altid stor Interesse og bringer Forstaaelsen af, at vi har med kjendte, bestemte Sygdomsaarsager at gjøre og ikke med Fortidens mystiske, ukjendte Stoffe, som svævede om i Luften og slog ned snart her og snart der, og som det ikke nyttede at kjæmpe mod. Med denne Forstaaelse kommer naturligvis ogsaa Smitte-frygten, og hvad Tæring angaar, er denne Frygt ikke liden, men, som det synes mig, ikke større end nødvendig. Naar man betænker de trange Forhold, hvori saa Mange her lever, ofte et eller to Rum til en stor Familie, og der paa et saadant Sted er en Tæringssyg, der gaar omkring eller ligger og hoster og spytter uden altid at huske paa Spyttebakken, saa er det ikke saa underligt, at

man er bange for at smittes, saa meget mere som de Fleste kjender til Familier, hvor flere af Medlemmerne er bortrevne af Sygdommen. En Tæringspatient, som vanskelig kan forpleies betryggende for Omgivelserne i et trangt, fattigt Hjem, og som ikke vil iagttage de nødvendige Forsigtighedsregler, burde med Tvang kunne indlægges paa Sygehus. Fra Indre Søndfjord skrives: Folk ved nu, at Sygdommen er smitsom, og hvori Smittefaren bestaar, ved, hvordan de bør forholde sig med de Syges Expektorat; Opmærksomheden er vakt ligeoverfor mange Omstændigheder, som kan betinge Sygdommens Opstaaen og Trivsel; mange Steder er Besætningerne undersøgt med Tuberkulin, angrebne Dyr nedslagtede, friske skaffede istedet, Fjøs rensede eller opbrændte, og dette vil man rimeligvis fortsætte med, indtil der kun er tuberkulosefri Dyr og Fjøs. Alt dette maa hemme Sygdommens Hærjinger blandt Menneskene, selv om den indtil nu synes at blive mer og mer almindelig. Uheldige er de ofte smaa Huse med kun et Beboelsesrum og Frygten for frisk Luft, Mangelen paa særskilt Melke- og Madbod og Vanskeligheden ved at faa dette forandret paa Grund af smaa økonomiske Kaar; det maa fremdeles ansees for uheldigt, naar der, som ofte er Tilfælde, bygges nye, formentlig mere tidsmæssige Huse med fladt Tag i Stuen og Kogeovn istedetfor de gammeldagse med Spærretag (Taget gaar helt op under Aasen) og en med Vindu forsynet Glug midt i Taget, indrettet til at løftes af helt eller delvis, naar Luften bliver usund. Der er mange Steder, hvor kun Isolation af de Syge kunde beskytte de Friske mod Smitte, men hvor den er ligesaa umulig at iværksætte; thi der er bare et eneste lidet Rum, hvor Forældre med en stor Børneflok, Kaarfolk, Sengesteder, en Bænk, et lidet Bord, nogle Krakker, Kogeovn, Melk og anden Mad er samlet, og her ligger Moderen dødssyg af Tæring, og et af Børnene har samme Sygdom. Familien ernærer sig selv, og ingen anden vil eller kan tage de Syge til sig. Forhaabentlig vil den forventede Tuberkuloselov knække denne Svøbe for vort Folk. (Gløersen). I Ytre Nordfjord forekom 20 nye Tilfælde af Tuberkulose, hvoraf 13 i Lungerne; Tallet er høiere, end det har været i noget af de senere Aar, og skyldes delvis en «Epidemi», i den sydlige Del af Rugsund Sogn, hvor 6 nye Tilfælde grupperede sig om en ældre Tæringspatient. (A. Olsen). Fra Gløppen berettes der, at Sygdommen forekommer almindeligt blandt unge Mennesker i 20-Aars Alderen og med flere Angrebne i samme Familie. Uagtet Villien hos de Fleste er god, idet de gjerne vil gjøre Alt for at udrydde denne Sot, burde dog Embedslægen have fuld Myndighed til at faa rettet paa mangelfulde hygieniske Forhold, hvor saadant var paakrævet. (J. C. Bugge).

Af **Spedalskhed** har Tilgangen i Gulen Distrikt saa nogenlunde holdt Skridt med Afgangen i de sidste 8—10 Aar. Distriktslægen bemærker i Anledning heraf, at han, skjøndt Sygdommen aftager hvert Aar over det hele Land, ikke kan se saa sangvinsk paa Sagen som mange andre, der mener, at nogen hver, som nu lever, vil blive Vidne til, at den sidste Leprapatient sænkes i Graven. (J. F. Nielsen).

Rakit er temmelig udbredt i Kirkebø Distrikt; Sygdommen synes at findes almindeligst i Indre Holmedal, især i Viksdalen og de mest afsides liggende Dele af samme. Smaabørnenes lange Indestængen i overfyldte og usunde Beboelsesrum under den lange Vinter er sandsynlig en medvirkende Aarsag i Forbindelse med uhensigtsmæssig Næring. (Boberg). Ogsaa i Gløppen forekommer af lignende Aarsager Rakit ikke sjelden.

Af **Struma** iagttoges i Ytre Nordfjord et Tilfælde hos en Gaardbrugerkone fra nordre Side af Statlandet. I samme Distrikt forekom 5 Tilfælde af **Oestruslarver** om Vaaren og 1 senhøstes,

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.				Udtrækning ved Bækkenendeleie.		Partus præmaturus artificialis.		Perforation.	Embryotomi.	Efterbyrdsoperation.
	Mødre.	Børn.		Mødre.		Børn.		Moder.	Børn.	Moder.	Barn.	Mødre.	Moder.	Mødre.
		lev.	lev.	dødf.	lev.	død.	lev.							
Utilstrækkelige eller smertefulde Veer	17	¹⁾ 14	4	1	²⁾ 1	-	³⁾ 2	1	⁴⁾ 2	-	-	-	-	-
Bækkensneverhed	7	4	3	-	-	-	-	-	-	-	-	1	⁵⁾ 1	-
Barselkrampe	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hjertesvaghed og Aandenød	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⁶⁾ 1	1	-	-	-
Tverleie	-	-	-	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Hydrokefalisk Fosterhoved .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Fremfald af Navlesnor	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Tilsammen	26	20	7	3	1	1	3	1	2	1	1	2	1	3

¹⁾ Heraf var 2 første Tvilling; 2den Tvilling fødtes i et Tilfælde ved Naturens Hjælp, i det andet ved Vending, hvor Udfaldet for Moderen (lev.) er anført; se Anm. 3. ²⁾ Død af Blødning. ³⁾ Af disse var en 2den Tvilling; 1ste Tvilling forløst ved Tang. ⁴⁾ Tvillingfødsel, ved første Tvilling benyttedes Tang, ved anden Traktion paa Foden. ⁵⁾ Dekapitation; let Forløsning af Kroppen; det afløste Hoved forløstes med Tang. Konen har 1 Gang tidligere født fuldgaet Foster, som maatte perforeres. Flere andre Børn har hun født ved egen Hjælp, men de er komne 4—6 Uger fortidlig. ⁶⁾ Dødsårsag: Hjertelammelse.

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Bør- sel- seng.	ved ulyk- kelige Hæn- delser.	ved Selv- mord.	ved Drab.
Lærdal	195	6	81	9	3	2	1	-	-
Lyster	142	4	64	8	-	1	-	-	1
Sogndal	135	7	54	11	2	-	1	-	-
Vik	212	10	97	16	2	2	3	-	-
Gulen	180	12	120	22	3	1	9	-	-
Kirkebø	175	4	82	17	1	-	1	1	-
Ytre Søndfjord	209	8	122	27	-	1	2	-	1
Indre —	216	4	99	12	2	-	3	1	1
Kinn	242	10	110	7	-	2	7	-	-
Florø By	25	-	9	1	-	-	-	-	-
Bygder	217	10	101	6	-	2	7	-	-
Ytre Nordfjord	221	3	88	13	2	-	3	-	-
Nordfjordeidet	109	7	69	9	2	-	4	1	1
Gloppen	144	8	53	9	1	1	1	-	-
Indviken	200	3	90	8	-	-	7	-	-
Nordre Bergenhus Amt	2380	86	1129	168	18	10	42	3	4
Deraf i By	25	-	9	1	-	-	-	-	-
— - Bygder	2355	86	1120	167	18	10	42	3	4

Om Amtets **Sindssyge** se den almindelige Beretning.

Fra Vik meddeles, at Sindssygdomme dersteds i de senere Aar har været i stærkt Tiltagende. Religiøst Sektvæsen, Pietisme samt ufornuftige og fanatiske Lægprædikanters Virksomhed synes at være virksomme foranledigende Momenter. (Benneche). I Gulen Distrikt forpleies en hel Del Sindssyge, der hører hjemme i andre Distrikter. Befolkningen tager gjerne disse Syge i Forpleining, og der findes Mange, som ved fleraarig Erfaring er blevet særdeles vel skikket hertil. (J. F. Nielsen).

Obstetriciske Operationer. Af Læger udførtes ialt 40, deraf 5 i Lærdal, 1 i Sogndal, 4 i Vik, 4 i Gulen, 1 i Kirkebø, 5 i Ytre Søndfjord, 4 i Kinn, 8 i Ytre Nordfjord, 3 i Nordfjordeidet, 2 i Gloppen og 3 i Indviken. Indikationer og Udfald vil sees af Tabel Side 168.

Antallet af **Fødte** og **Døde** sees af ovenstaaende Tabel.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1251 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 47,4.

Dødsfald paa Barselseng. Efter Presternes Opgaver døde 10 Kvinder paa Barselseng. Lægerne har opgivet, at 3 døde af Barselseber, 2 af Emboli, 4 af Blødning og 1 af Hjertelammelse.

De hyppigste **Dødsaarsager** var:

Dødsaarsager.	Antal Dødsfald.
Alderdomssvaghed	189
Lungetuberkulose	104
Kræft (Cancer og Sarkom)	66
Lungebetændelse	47
Medfødt Svaghed	44
Hjerneslag	34
Tuberkuløse Betændelser udenfor Lungerne	30
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	28
Mæslinger	21
Mave-Tarmkatarr	18
Organisk Hjertesygdom	17

Veirliget var det hele Aar ualmindelig gunstigt; mild Vinter, efterfulgt af en varm Sommer og Høst. Udbyttet af Jordbruget blev derfor større end almindelig. Fra Lyster skrives: Høavlen var udmærket baade kvantitativt og kvalitativt. Frugten slog godt til paa de fleste Steder, og Tobakken, hvoraf der nu avles ikke Ubetydeligt og Mere for hvert Aar, blev af udmærket Kvalitet. Det har vist sig, at Lyster er vel skikket for Dyrkning af Tobak, hvoraf der nu i Dale, Næs, Gaupne og tildels Fortun Sogne produceres forholdsvis ret betydelige Mængder, der sælges til indenlandske Tobaksfabriker. I sidste Aar solgtes der antageligvis for omtrent Kr. 40 000,00, og Produktionen øges for hvert Aar. Frugtavlen antages at indbringe ca. Kr. 30 000,00—40 000,00 Aar om andet. (Paasche). Fra Kinn berettes, at der omtrent intet Fiske kunde drives, da Veiret i Fisketiden var ualmindelig haardt og stormende.

Levemaade og hygieniske Forhold. Fra Lærdal berettes: Hygienen staar fremdeles paa et meget lavt Standpunkt. Naar Lægen søger at forklare, at ethvert Saar maa vaskes, indtil det er rent, og bagefter holdes rent ved Bedækning med rene Forbindingsstoffer, for at ny Urenlighed ikke skal komme til fra de Gjenstande, man arbejder med, eller fra skidne Beklædningsstykker, saa forstaaes dette derhen, at man vasker Saaret med det store Mirakelmiddel «Carbol», og saa kan man tillade sig at gaa til Slagtning eller et andet lignende rentligt Arbejde med en saaret Haand. Paa samme Maade foregaar Udluftning samt Stel med Melk, Fløde og anden Mad og Drikke. Naar Fløden kun er separeret fra ved Hjælp af en Separator («jeg har kjøbt af bedste Sort», siges der), saa skal denne mekaniske Indretning, ligesom Karbolsyre paa et Saar, have virket saa mærkværdig, at man bagefter kan hensætte den fraskilte Fløde i et aabent Kar til Optagelse af alle de Forurensninger, som findes i et Værelse, der sjelden

rengjøres mere end én Gang ugentlig. Hvad Levemaade og Haandteringer angaar, er Forholdet for det Meste uforandret som før. Madstellet er uhensigtsmæssigt, væsentlig af den Grund, at Bonden aldrig har Melk paa den Tid af Aaret, da den mest tiltrænges nemlig under det travleste Aannearbeide; Maden er ikke godt tillavet. Haandværket eller rettere sagt den huslige Industri hos Gaardbrugerne er saagodtsom glemt. Ved Nyanskaffelser eller større Reparationer maa man henvende sig til Specialister, det vil sige Strandsiddere og Husmænd, som i et kortvarigt Kursus har lært saa meget, at de kan sy en Kuffe, smede en Hestesko eller beslaa et Vognhjul. Tømmermands- og Snedkerarbeide er det, som endnu staaer høiest. Det er et Særsyn, at Søn eller Datter af en Gaardbruger ordentlig lærer et Haandværk; skal de ikke have Gaarden, gaar de ind paa et Seminarium eller en Lærerskole; Haandarbeidet er for tungt eller simpelt. Strandsidderne og deres Kvinder er paa de respektive Strandsteder, Lærdalsøen, Gudvangen og Aurlandsvangen, for en stor Del demoraliserede af Turisttrafikken. De virker om Sommeren som Kjørekarle, Haandlangere og Hotelpiger, under Engelskmændenes Laxefiskeri, og om Vinteren maa de ofte suge paa Labben, naar der ikke er Hæklarbeide, Fiskeri eller Handel. Den rigelige Indtægt, som de i Distriktet værende Laxeelve forskaffer ved Bortleie, er en stor Hjælp for Gaardbrugerne. Drikfældigheden aftager mere og mere. (Møinichen).

Lægen ved Jernbaneanlægget Voss—Taugevand skriver: De Arbeider, der nu paagaar, er dels Arbeide i «Gravehalstunnelen» dels Veiarbeide paa Veianlægget Fretheim—Kaardal i Flaamdalen, dels Brobygning, og hvad dertil henhører. Arbeidet i «Gravehalstunnelen» foregaar fra to Kanter; paa Østsiden drives Arbeidet udelukkende med Haandkraft, paa Vestsiden har man fra Januar 1897 begyndt med Boremaskine, der drives med Vand under høit Tryk. Arbeiderne bor for største Delen i Barakker, kun nogle faa paa Veianlægget i Flaamdalen bor hos Bønderne. Barakkerne er dels udstyrede med flere mindre Værelser beregnede for 6 Mand, dels kun afdelte i et Par store Værelser, hvor da Sengestederne er anbragte langs Væggene og over hverandre. Som Regel er Barakkerne byggede af Træmaterialier, men indover Moldaadalen mod Taugevand er flere Barakker af Sten allerede opførte. Disse Stenbarakker er imidlertid saa solide, at Arbeiderne er meget godt tjente med dem. Alle Barakker skures og vaskes to Gange ugentlig — Sengklæderne luftes hver Lørdag; der er overalt sørget for tilstrækkelig Ventilation. Kontraktørerne og selve «Anlægget» skaffer Arbeiderne de fornødne Madvarer for billigst mulig Pris. Paa Opset findes et Bageri, saa Arbeiderne aldrig behøver at spise gammelt Brød. Paa den østre Side hentes Brød fra Fretheim regelmæssigt op til «Anlæggets» Handelsbod paa Vatnehalsen. Melk leveres 3 Gange ugentlig, saasandt Veiene er fremkommelige. I «Gravehalstunnelen» foregaar Ventilationen gennem 30 cm. (Diameter) Jernrør i Forbindelse med 2 i hverandre blæsede «Vifter», der drives fra en større Turbineledning. Maskinboringen foregaar i en «Bundstol»; man borer her ca. 10 Huller og skyder ca. 5 Gange i 2 Døgn; naar Maskinen er ført ud af Stollen paa Skinnegang, og sidste Lunte er antændt, sætter vedkommende Skytter, idet han gaar ud, en vældig «Dusch» paa. Denne «Dusch» erholdes fra Vandtrykledningen. Naar alle Skud er gaaede, kan Arbeiderne strax gaa ind i Stollen; al Dynamitørg er af Duschen drevet udover, hvor efter den gennem de ovenomtalte store Jernrør indblæste friske Luft snart befordrer Røgen ud af Tunnelen. Der er derfor en udmærket god Luft i Tunnelen til enhver Tid. Sundhedstilstanden blandt Arbeiderne har den hele Tid været god; der har forekommet 1 Tilfælde af Pneumonia crouposa og 1 af Pleurit, begge dog med heldigt Udfald. Naar undtages et Tilfælde af primær Syfilis, har ingen epidemisk Sygdom optraadt nogetsteds. Ingen større Beskadigelser har fundet Sted; de enkelte Smaabeskadigelser, der har været, vil ikke medføre nogen nedsat Arbeidsdygtighed for

Vedkommende. Overalt ved Barakkerne er anbragt Priveter og Pissoirer; Priveternes Samlekasser er afsagede Parafintønder — de tømmes regelmæssig i dybe Huller i Torvmyrer — Karbolcalc anvendes et Par Gange ugentlig i Samlekasserne. Omkring Pissoirerne oplægges en tilstrækkelig tyk Jord- eller Torvhaug til Opsugning af Urin. Udenfor Kjøkkenerne er anbragt «Søppelkasser», saa intet Affald fra Kjøkkenerne eller noget Feieskarn bliver tømt paa Bakken. (H. Bruun).

I Lyster siges de hygieniske Forhold at gaa lidt fremover for hvert Aar. Folk lever gennemgaaende godt og kraftigt, Boligerne bedres, Drikfældigheden kan ikke siges at være stor; selv i Brylluper og Begravelser gaar det noksaa pent for sig; i sædelig Henseende staar man endnu meget tilbage, og Natteløberi er fremdeles almindeligt. (Paasche).

I Vik bedrer Sandsen for Renlighed og frisk Luft sig stadig, om det end gaar langsomt med at vende gammel Vane. I ikke liden Grad bidrager Udskiftningen hertil. Drikfældighed er her en ren Undtagelse, og Usædeligheden er i Aftagende, omendskjønt der i denne Henseende endnu er mange Mangler at rette. Det er saaledes fremdeles ikke ualmindeligt, at Tjenestepiger og Tjenestegutter bebor de samme Rum. (Benneche).

Levemaaden i Kirkebø Distrikt er overalt yderst primitiv; nogen egentlig Madlavning forekommer ikke, bare slet kogt Grød og Velling, kogt og stegt harskt og salt Kjød og Flesk med Poteter og dertil mest sur Melk. Denne sidste er forfærdelig sur, idet den almindelige Tættemelk, som gaar under Navn af «fersk Melk», bruges mindre. Kardialgi og Anæmi er derfor hyppigt forekommende Onder, særlig om Vaaren og Sommeren, da Kosten paa Grund af Mangel paa sød Melk er mer end almindelig uhensigtsmæssig. Dagens Husholdning er omtrent følgende: 1ste Maaltid (Kl. 6 om Sommeren og 7 om Vinteren) Fladbrød (af Havre eller Byg) eller Potetesbage med Smør og mest sur Melk samt undtagelsesvis Kaffe; 2det Maaltid (Kl. 8 Formiddag) er Hovedmaaltidet og bestaar af en kogt eller stegt Ret med Poteter og enten salt Kjød, Flesk eller Fisk — i Sogn mest Fisk; 3die Maaltid (Kl. 12) er Grød og sur Melk; 4de Maaltid («Nons», Kl. 4—5 Eftermiddag) Spegesild eller Røgesild med Poteter og sur Melk; 5te Maaltid (Kl. 8 Aften) er Grød og Melk. — Boligerne er omtrent lige hyppig Spærreløftstuer og af nyere Byggemetode og bygges nu næsten udelukkende med Loft; desværre benyttes oftest fastspigrede og for smaa Vinduer. De Gamle har i Regelen sin særlige Kaarstue, men sover ofte, især om Vinteren, under samme Tag, som hele den øvrige Husstand. Kun undtagelsesvis forekommer Fjøs i Kjælderen under Beboelsesrum eller under samme Tag ved Siden af samme, og nye saadanne Huse bygges ikke længer. Det yderst varvelige Liv, Befolkningen i det Hele fører, tillader heller ikke mange Slags Extraforpleining udenfor det Sædvanlige, saa de saakaldte Nydelsesmidlers Antal omtrent udelukkende indskrænker sig til hjemmebrygget Øl ved Juletider og til Vaaraannen. Uheldigvis fortæres et saadant Bryg — i Almindelighed 1—2 Tønder Øl af forskjellig Styrke — paa saa kort Tid, at Nydelsen ikke bliver lang. Anvendt noget anderledes vilde Øllet ellers være af stor Betydning ogsaa som Næringsmiddel. Brugen af Brændevin er betydelig aftagen, efterat det er blevet for dyrt, og egentlig Drikfældighed forekommer kun undtagelsesvis eller habituelt hos gamle, forhærdede Individuer. Med Hensyn til Sædelighedstilstanden anføres, at Distriktet staar ganske høit, idet hverken Natteløberi forekommer, eller Statistiken for uægte Børn er høi, vistnok tvertimod. (Boberg).

I Indre Søndfjord spores adskillig Fremgang i Renlighed med Hensyn til Behandling af Smør og Melk, og dette er bevirket ved Konkurrancen med Margarinsmøret. Separatorer er almindelige, men Mange klager over at finde sig uvel ved Nydelsen af den separerede Melk, især i raa Tilstand; kogt og som

Velling nydes den heller; det er vistnok vanskeligt at rense Separatorerne ordentlig. (Gløersen).

Almuens Levemaade i Kinn omtales som overordentlig daarlig paa de fleste Steder, og Fattigdommen inden Distriktet som stor; da Fiskeri er det, hvoraf Alle lever, er Sild og anden Fisk samt Poteter mængstedes den almindelige Ret. Boligerne maa i Regelen siges at være ganske gode og de i den senere Tid byggede ogsaa rummelige, men mange af de ældre er smaa med kun 1 Værelse, og paa afsidesliggende Steder er der fundet Boliger, hvor Kjælderen var optaget af Kjør og Gris, som kun ved et enkelt Gulv var skilt fra Husets andre Beboere. (Aarestrup).

Fra Ytre Nordfjord berettes: Komfurer med Stegeovn (især af amerikansk Konstruktion) begynder at anskaffes af Enkelte, og det økonomiske Udbytte ved Brødbagning frister til Efterligning. Ædrueligheden staar i det Hele høit; det Samme er desværre ikke Tilfældet med Sædeligheden. (A. Olsen).

Som i Medicinalberetningen for 1895 meddelt, er der i Nordfjordeidet Distrikt i de sidste Snes Aar ikke opført «Spærrestuer» som Vaaningshuse. De nye Boliger skiller sig lidt fra dem, der bruges paa andre Kanter af Landet. De bygges af Furutræ og er altid enétages Huse. De er opført paa høi Grundmur af Graasten og forsynede med Kjælderrum. Kjælderne er godt byggede, ofte cementerede, med en Høide under Taget af noget over 3 Alen; de er oftest ved en Mur delt i 2 Dele, en indre, der bruges til Vinterforraadene og en ydre, der bruges som Arbejdsrum og er forsynet med Peis. Selve Stueétagen bestaar af 2 eller 3 Stuer, der har sine Vinduer til Husets Fremside, et eller to smaa Værelser («Kover»), der med Kjøkkenet ligger paa Bagsiden; her er ogsaa Indgangsdøren, der leder ind til en liden Gang. Stuerne er fra 7 til 8—9 Alen i Firkant, Høiden under Taget er i Almindelighed $4\frac{1}{2}$ Alen; Gulvet er gjerne dobbelt, men Taget enkelt. Der bruges aldrig Panel eller Tapet; undertiden er Vægge og Vinduer malede, men i Almindelighed er de umalede. Stuerne er udstyrede med Ovn, der er en Kombination af Kogeovn og Kakkelovn med Aftræksrør for Dampen. Kogningen foregaar for det Meste i Stuen; Veden er dyr, saa det gjælder at udnytte Varmen. I den varmeste Tid af Aaret koges i Kjøkkenet. Paa Grund af, at Aftræksrøret er utilstrækkeligt, og fordi der ofte ophænges vaade Gangklæder til Tørring om Aftenen efter Arbejdstid, er der ofte megen Fugtighed i det Værelse, der benyttes til Daglig- og Soveværelse. Det er saaledes ikke sjelden at se Vinduskarmene ganske gjennemtrukne af Fugtighed; de er ofte forsynede med smaa Afløbskanaler for Vandet. Loftet benyttes i Almindelighed til Oplagsrum; det er sjelden at finde Værelser indredede paa Loftet. Taget er undertiden dækket med Stenheller, men i Almindelighed benyttes Torvtæg. Husene er oftest forsynede med Bordklædning, men ofte umalede. Uagtet der saaledes er flere Værelser i Huset, bruger Familien som Regel kun ét Rum, der altsaa baade bliver Dagligværelse og Soverum. De øvrige Rum bruges til at optage de Klæder og Sengklæder etc., der ikke bruges til dagligt. Er der Kaarfolk paa Gaarden, benytter disse i Regelen «Koven». Et Par af de voxne Piger ligger nu som før i Fjøsset. Befolkningen er saaledes ikke kommen i Vane med at udnytte sine nye, rummelige Huse; de holder fremdeles ved at stuve sig sammen i ét Rum paa samme Maade som i de gamle Spærrestuer. At disse høie, luftige Rum med sin Ljore var mere skikkede som Eneværelser er utvivlsomt. Men lidt efter lidt vænner vel Befolkningen sig til en fornuftigere Brug af sine nye Huse, og først da kan den nye Bygningsmaade kaldes et Fremskridt i hygienisk Henseende. (Rummelhoff).

De hygieniske Forhold i Gloppen er ikke særlig gode. Levemaaden er ensformig, meget Melspiser med salt Fisk og røget Kjød og Flesk. Husfliden staar noksaa høit. Her foregaar ikke ubetydelig Fabrikation af Sildetønder.

Aar om andet udskibes fra Distriktet ca. 10 000 Tønder efter en Pris af 1 Krone. Ligesaa er her en betydelig Baadbygning særlig i Gjemmestad Sogn, hvor de fleste Gaardbrugere er Baadbyggere. Fra Gloppen sendes Baade, saavel til Søndfjords Kystdistrikt som til Statlandet. Det er betydelige Summer, der kommer ind for denne Industri. Da staar den kvindelige Industri mere tilbage, uagtet ogsaa denne er i Fremgang med Vævning af Tæpper, de saakaldte Hardangeraaklæder o. s. v. De gamle Boliger her er daarlige. Røgstuerne forsvinder vistnok med sine Røgovne, Grue i det ene Hjørne og Ljore i Taget, men for at give Plads for de uheldige Kogevne, der fylder Stuen med Røg og Damp. Derimod er de nye Huse, som bygges paa de adskiftede Gaarde, i Regelen gode og nogenlunde vel indrettede med eget Soveværelse og Kjøkken. Ædrueligheden er god her. Lidet Drik og Svir. Øl brygges kun til Jul eller ved særlige Anledninger. Brændevinsdrik aftager betydelig efter de senere Toldpaalæg. Der har været gjort flere Forsøg med Import fra Danmark, uden at dette forhaabentlig vil føre til noget forøget Brug. Befolkningen er gennemgaaende ædruelig; man synes at være kommen dertil, at det er en Skam at vise sig beruset. Tilberedningen af Bærvin og Saft har taget adskiftede til, uden at denne dog kan siges endnu at være bleven almindelig. Der er dog godt Haab om, at dette snart vil ske. Sædelighedsforholdene er upaaklagelige. (J. C. Bugge).

Indviken Distrikt er i stadig Fremgang, særlig hvad Jordbrug angaar, men enkelte Trakter staar tilbage. Husfid er her lidet af undtagen i Hornindalen, hvor Alle er Ljaasmede. Levemaaden er bra, sund og god, dog har de nu almindelige Separatorer ødelagt Melken; men samtidig bringer de jo ikke faa Kontanter ind. Sædeligheden staar høit, Drik er her lidet af ialfald for de fleste Bygders Vedkommende. Renligheden staar det tilbage med over store Dele af Distriktet, men Kvinderne her maa undskyldes, thi saavidt Distriktslægen bekjendt findes der intet Sted i Landet, hvor de slæber som her. Dog her er Fremgang ogsaa i det, og Udskiftning og Bygning af nye Huse hjælper jo. «Endnu har vi dog ikke lidet Lus, Fladlus og Skab paa disse Kanter, mest paa de mod Søndmør grænsende Trakter. Navnet paa Fnat er her «Mørreskab» paa Grund af sin Oprindelse fra Søndmør». (H. Brodtkorb).

Af **Sygehuse** findes der kun ét, i Florø; dette tilhører Vaarsildafgiftsfondet; det var ikke aabent i 1896, da Almuen paa Grund af det feilslagne Fiske og daarlige Veir var meget faatallig. Det Sygehuset tilhørende Badehus, hvor varme Karbad kan erholdes, var aabent 5—6 Gange i Aaret og blev benyttet af Florø Indvaanere.

Om **Fattigsygepleien** skrives fra Gulen, at den er upaaklagelig. Af fattige Syge, der ikke kan behandles i Hjemmet, indlægger Distriktslægen hvert Aar en hel Del til Behandling i sin Nærhed, og denne Behandling sidestilles med Behandling paa Bergens Sygehus, saa at Amtet deltager i Udgifterne med $\frac{2}{3}$ og Fattigvæsenet med $\frac{1}{3}$. Udgifterne ved Behandlingen udgjør Kr. 1,60 pr. Dag, hvori da indbefattes Forpleining, Medicin og Alt; Fortjenesten for Lægen bliver ofte ikke saa stor, men noget bliver der dog altid igjen. (J. F. Nielsen).

Kvaksalveriet florerer i Ytre Nordfjord, saavel det tilfældige som det professionelle. Af fastboende Kvaksalvere er der en, der foruden en utrolig Svada sidder inde med «3 Slags Logik»; en anden opdager Sygdommens Sæde derved, at hans Hænder begynder at skjælve i Nærheden af det syge Organ. Til omreisende Kvaksalvere er der stor Konflux. At 42 pCt. af de Døde inden Distriktet ikke har været under Lægebehandling, staar muligens i Forbindelse med denne Trafik. (A. Olsen).

Om Amtets **Apothek** se den almindelige Beretning.

Følgende Tabel giver Oplysning om Antallet af Møder i Sundhedskommissioner, Vaccinerede og retsmedicinske Forretninger.

Lægedistrikter.	Sundhedskommissioner. Antal Møder.	Vaccinerede.	Retsmedicinske Forretninger.
Nordre Bergenhus Amt	41	2100	12
Lærdal	¹⁾ 3	170	1
Lyster	²⁾ 5	110	1
Sogndal	³⁾ 3	137	-
Vik	⁴⁾ 10	296	5
Gulen	⁵⁾ 3	147	-
Kirkebø	⁶⁾ 3	105	-
Ytre Søndfjord	⁷⁾ 3	257	2
Indre —	⁸⁾ 3	74	1
Kinn	-	217	-
Ytre Nordfjord	⁹⁾ 3	165	-
Nordfjordeidet	¹⁰⁾ 2	91	1
Gloppen	¹¹⁾ 3	135	-
Indviken	-	196	1

¹⁾ Lærdal 1, Borgund 1, Aardal 1. ²⁾ Jostedal 5. ³⁾ Sogndal 2, Hafslo 1. ⁴⁾ Leikanger 4, Balestrand 2, Vik 4. ⁵⁾ Gulen 1, Sulen 1, Lavik 1. ⁶⁾ Indre Holmedal 1, Kirkebø 2. ⁷⁾ Hyllestad 2, Ytre Holmedal 1. ⁸⁾ Førde 2, Jølster 1. ⁹⁾ Selje 2, Daviken 1. ¹⁰⁾ Eid 2. ¹¹⁾ Gloppen 2, Breim 1.

XV. Romsdals Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Fladeindhold i km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Januar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpevaccinatorer.
Amtet		14989,61	127 663	38	5	80	73
1. Vestre Søndmør		918,51	11 907	3	-	8	8
	Vannelven	305,55	2 810	1	-	2	1
	Herø	132,85	3 140	2	-	2	2
	Sande	173,47	2 649	-	-	1	2
	Ulstein	306,64	3 308	-	-	3	3
	Vartdalstranden						

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km. ²	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaccinatorer.
2. Indre Søndmør		1 241,27	8 120	3	-	5	5
	Ørsten	241,57	2 247	-	-	1	1
	Volden	520,59	3 871	3	-	3	3
	Hjørundfjord	479,11	2 002	-	-	1	1
3. Østre Søndmør		2 040,94	6 492	1	-	6	6
	Stordalen	259,28	861	-	-	1	1
	Stranden	267,67	1 429	1	-	1	1
	Norddalen	947,67	2 396	-	-	3	2
	Sunnelven	566,32	1 806	-	-	2	2
4. Ørskog		723,33	7 166	2	-	3	3
	Ørskog	200,35	1 774	2	-	1	1
	Sekkelven	261,05	2 346	-	-	1	1
	Skodje	261,43	3 046	-	-	1	1
5. Nordre Søndmør		314,82	17 883	6	3	10	7
	Aalesund, Kjøbstad	2,14	8 349	6	3	3	-
	Haram	90,32	2 405	-	-	2	2
	Roald	20,06	884	-	-	1	1
	Borgund	202,30	6 245	-	-	4	4
6. Ytre Romsdal		1 164,66	17 619	5	-	11	10
	Molde, Kjøbstad	0,38	1 660	3	-	-	-
	Bolsø	271,45	3 701	-	-	2	1
	Bud	152,91	2 472	1	-	2	2
	Akerø	152,46	2 402	-	-	2	2
	Frænen	220,32	2 753	-	-	2	1
	Sandø	16,04	871	-	-	1	1
	Vestnes	351,10	3 760	1	-	2	3
7. Indre Romsdal		2 512,49	10 887	3	-	7	7
	Grytten	1 044,45	3 016	1	-	2	2
	Eid	36,12	613	1	-	1	1
	Vold	260,81	990	-	-	1	1
	Veø	247,14	2 554	-	-	2	2
	Neset	165,74	1 700	1	-	1	1
	Eresfjord og Vistdalen	758,23	2 014	-	-	1	1
8. Søndre Nordmør		817,52	22 806	7	2	13	8
	Kristiansund, Kjøbstad	8,80	10 135	6	2	5	-
	Kvernes	383,94	7 438	1	-	4	4
	Bremsnes						
	Kornstad						
	Eide	61,17	1 537	-	-	2	2
	Frei						
	Grip						
	Øre	245,04	2 408	-	-	1	1
	Strømsneset	118,57	1 288	-	-	1	1

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- væknatorer.
9. Sundalen	1 964,15	5 840	2	-	6	6
	Sundalen	1 229,84	1 913	1	-	2	2
	Øksendalen	408,06	1 112	-	-	2	2
	Tingvold	326,25	2 815	1	-	2	2
10. Surendalen	2 065,16	8 829	2	-	5	6
	Aasgaard	578,33	3 092	1	-	3	3
	Stangvik						
	Surendalen						
	Rindalen						
	Heggemstranden og Staknes Bygdelaq af Halse Herred	608,07	2 656	-	-	1	1
		11,36	129	-	-	-	-
11. Nordre Nordmør	1 226,76	10 114	4	-	6	7
	Edø	273,92	3 136	1	-	2	2
	Tusteren	167,31	1 548	-	-	1	2
	Aure	660,78	4 166	2	-	2	2
	Halse (umdt. Heggem- stranden og Staknes Bygdelaq)	124,75	1 264	1	-	1	1

Sundhedstilstanden betegnes gennemgaaende som god, navnlig var Tyfoidfeber, Skarlagensfeber, Kighoste og Influenza sjeldnere end Aaret forud; derimod var Lungebetændelse noget hyppigere end sædvanlig. Det samlede Antal anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme var 7 129, hvoraf 219 dødelige; Aaret forud var de tilsvarende Tal 8 566 og 349.

Dødeligheden. De Dødes Antal var usædvanlig lidet og udgjorde 1 786 eller 13,6 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelfolkemængde (131 100). I 1895 var Dødeligheden 15,3 pro mille.

Til Oplysning om de anmeldte Tilfælde af **epidemiske Sygdomme** og deres Fordeling paa Maaneder og Distrikter henvises til Tabellen Side 178 og 179, sammendragen efter Lægernes Opgaver.

Tyfoidfeber var sjeldnere end Aaret forud, men optraadte dog epidemisk inden enkelte Distrikter. Fra Vestre Søndmør anmeldtes 8 Tilfælde, samtlige i Eksundsbygden i Herø; den først Angrebne havde paadraget sig Smitten i Aalesund. I Østre Søndmør forekom 1 Tilfælde paa en Gaard, hvor Sygdommen ogsaa var optraadt Aaret forud. Fra Ørskog opgives 2 Angrebne; den første havde været paa Reise ved Aalesund og trods Advarsel overnattet paa et Sted, hvor der var mange Syge; ved Hjemkomsten smittede han sin Kone. En Epidemi paa Suløen i Nordre Søndmør var Fortsættelse af den, der begyndte i Slutningen af foregaaende Aar, og som skyldtes Smitte gennem skummet Melk fra et inficeret Meieri (se forrige Beretning). Det overveiende Antal af Tilfældene var meget lette. Senere paa Aaret indtraf nordligst

Epidemiske Sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Tilfælde.	Dødsfald.													
Tyfoidefeber	88	14	88	24	8	8	4	9	5	9	3	4	2	8	4
Cerebrospinalmeningit	5	-	5	-	1	1	-	-	-	1	1	-	1	-	-
Skarlagensfeber	43	5	43	1	3	2	-	-	3	-	3	3	4	8	16
Mæslinger	18	1	17	-	-	-	-	3	3	6	3	2	-	-	-
Difteri (Croup)	54	10	53	10	2	1	5	1	-	-	15	4	4	4	7
Blodgang	37	-	37	7	3	5	1	3	1	-	9	8	-	-	-
Barsel-feber	36	9	34	1	2	2	1	3	3	5	4	4	3	1	5
Pyæmi, Septhæmi	55	2	54	6	5	8	4	3	4	3	9	3	2	1	6
Rosen	95	1	95	8	3	4	10	13	11	6	6	8	10	3	13
Røde Hunde	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Vandkopper	89	-	89	27	20	7	-	3	2	2	7	-	-	16	5
Kusma	227	1	227	52	65	47	25	17	2	1	-	-	9	8	1
Kighoste	260	8	260	39	15	37	39	21	28	19	23	8	9	8	14
Akute Katarrer i Aandedræts- organerne	2689	40	2672	235	233	241	298	276	210	196	181	156	213	190	243
Influenza	574	2	574	140	165	101	40	25	18	4	7	1	15	8	50
Lungebetændelse	836	94	836	85	89	128	108	107	50	33	21	30	49	58	78
Pleurit	466	7	460	48	38	33	40	56	54	41	25	27	30	26	42
Gigtfeber	167	7	165	15	21	14	13	20	13	10	8	7	10	16	18
Akut Diarré (Kolerine)	1387	18	1385	109	104	82	102	101	137	147	171	101	101	96	134
Pemfigus hos Nyfødte	2	-	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Tilsammen	7129	219	7097	807	777	721	690	661	544	484	496	367	462	451	637

Epidemiske Sygdomme.

	Fordeling paa Lægedistrikterne:																						
	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		
	Vestre Søndmør.		Indre Søndmør.		Østre Søndmør.		Ørskog.		Nordre Søndmør.		Ytre Romsdal.		Indre Romsdal.		Søndre Nordmør.		Sundalen.		Suren-dalen.		Nordre Nordmør.		
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.
Tyfoidefeber	8	-	-	-	1	-	2	-	48	8	17	2	4	-	6	4	2	-	-	-	-	-	
Cerebrospinalmeningit	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	
Skarlagensfeber	3	-	25	1	-	-	-	-	11	3	2	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	
Mæslinger	Ep. 1	1	-	-	-	-	-	16	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-		
Difteri (Croup)	3	1	6	-	3	3	1	-	18	-	2	2	-	-	8	-	-	-	-	-	13	4	
Blodgang	4	-	-	-	-	-	-	-	8	-	5	-	-	-	18	-	2	-	-	-	-	-	
Barsel-feber	5	1	1	-	-	-	-	-	9	5	3	-	2	-	7	3	1	-	3	-	5	-	
Pyæmi, Septhæmi	-	-	1	1	-	-	-	-	35	-	1	-	1	-	7	-	1	-	9	1	-	-	
Rosen	13	-	9	-	-	-	3	-	20	-	7	-	5	-	18	-	6	-	4	-	10	1	
Røde Hunde	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Vandkopper	-	-	-	-	-	-	-	-	36	-	1	-	-	-	51	-	-	-	-	-	1	-	
Kusma	-	-	7	-	-	-	-	-	154	-	18	-	-	-	9	-	16	-	19	1	4	-	
Kighoste	20	-	-	-	9	-	7	-	23	-	58	3	10	-	96	3	5	-	9	2	23	-	
Akute Katarrer i Aande- drætsorganerne	68	3	74	1	62	3	138	2	792	5	277	5	120	3	772	11	65	2	171	3	150	2	
Influenza	8	-	-	-	1	-	35	-	137	-	2	-	13	-	288	2	17	-	42	-	31	-	
Lungebetændelse	37	3	15	6	31	6	40	9	184	24	108	9	46	6	197	16	32	1	73	10	73	4	
Pleurit	47	3	31	-	3	1	19	-	155	1	40	-	43	1	78	-	2	-	32	1	16	-	
Gigtfeber	16	-	13	3	5	-	1	-	38	1	11	1	15	-	44	1	5	-	14	1	5	-	
Akut Diarré (Kolerine)	62	2	67	-	41	1	62	-	452	6	85	1	21	2	456	4	20	-	57	2	64	-	
Pemfigus hos Nyfødte	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	
Tilsammen	297	14	250	12	156	14	308	11	2136	53	637	23	281	12	2058	45	176	3	434	21	396	11	

Romsdals Amt. 1896.

i Distriktet nogle ligeledes lette Tilfælde, der antagelig skyldtes Smitte fra Romsdalen. I Ytre Romsdal forekom foruden 1 Tilfælde i Molde hos en Sygepleierske paa Amtssygehuset, 3 Tilfælde i et Hus i Bolsø Herred og 13 i Vestnes, hvor Sygdommen maa betragtes som en Fortsættelse eller Opblussen af den i Slutningen af 1895 herskende Epidemi; Sygdommen begyndte nemlig paa de samme Gaarde, hvor der da havde været Tyfoidfieber, og maa antages at skyldes mangelfuld Desinfektion. 9 af de 13 Angrebne indlagdes paa Amtssygehuset. (Parelius). Til Indre Romsdal formodes Smitten at være indført fra Kristiansund; foruden de anmeldte 4 Tilfælde antages der ogsaa inden samme Husstand at være forekommet flere lettere. Om de 2 Tilfælde i Tingvold (Sundalen) er det oplyst, at de angrebne Personer kort før Sygdommens Udbrud havde været beskjæftiget med Tapetsering paa en Gaard, hvor der nogle Aar iforveien havde været Nervefieber. (Hornemann).

Som **Cerebrospinalmeningit** er opført 5 spredte Tilfælde, der alle forløb heldig.

Skarlagensfeber, der i 1894 optraadte epidemisk inden Amtet og Aaret efter fremdeles var noksaa almindelig i flere Distrikter, forekom sjelden og i Regelen med kun spredte Tilfælde. En mindre Epidemi med 25 for det Meste let Angrebne begyndte i Indre Søndmør i August, antagelig ved Smitte fra Hornindal i Nordfjord.

Mæslinger skal have været almindelige i Vannelven af Vestre Søndmør Distrikt udover Høsten (1 opført Dødsfald); forøvrigt synes Sygdommen kun at have forekommet i Aalesund By, Nordre Søndmør Distrikt, hvorfra der i Sommermaanederne er anmeldt 16 Tilfælde.

Difteri var sjeldnere end i noget tidligere Aar siden 1881. I Indre Søndmør fik en Landhandler Sygdommen, efter at han Dagen forud havde pakket ud en Kasse med Lampeglass. Indpakkingshalmen var bedærvet og ildelugtende, hvorfor den beordredes brændt, men ved en Misforstaaelse opbrændtes ikke al, og det antages ikke usandsynligt, at nogle Tilfælde, der opstod i en Familie, hvor Børnene havde lagt med denne Halm, havde sin Oprindelse herfra. (Eng). I Nordre Søndmør forekom først paa Aaret adskillige lette Tilfælde, der for det Meste indlagdes paa Lazaret i Aalesund. I Ytre Romsdal iagttoges 4 spredte Tilfælde, samtlige indførte fra andre Steder. I Nordre Søndmør optraadte Sygdommen omtrent samtidig i første Halvdel af August baade i Aure og paa Tusteren og udbredte sig dersteds til flere andre Gaarde (11 Tilfælde i August og 2 i September). Under Epidemien blev der paabudt Isolation af den hele Husstand i angrebne Huse, indtil Desinfektion kunde foretages. Desinfektionen beordredes udført paa følgende Maade: Generalvask af alle Husets Indvaanere med paafølgende Skiftning med Klæder, der ikke havde været i Sygeværelset. Børn og Andre, der ikke deltog i den senere Desinfektion, sendtes ud i fri Luft, indtil Desinfektionen var færdig. Gang- og Sengeklæder kogtes, forsaavidt de taalte saadan Behandling, hvorefter samtlige Klæder udhængtes længst muligt i Sol og Vind. Stuerne i Mandshøide samt alt Inventar overstrøges med mygt Brød, der opsamledes og brændtes sammen med Sengehalv og værdiløse Sager; derefter en almindelig Stovvask med Grønsæbe. (Herlofsen).

Kusma optraadte epidemisk i 1ste Kvartal, navnlig i Aalesund og Omegn.

Kighoste, der Aaret forud var epidemisk inden Amtet, berettes fremdeles at have forekommet almindelig inden flere Distrikter, men aftog stærkt udover Høsten.

Influenza forekom sjeldnere end i 1895, men havde særlig i Januar—Februar noksaa stor Udbredning; Forløbet var i Regelen godartet.

Veneriske Sygdomme.

Sygdomme.	Tilfælde.	Fordeling paa Lægedistrikterne:							
		1	2	5	6	8	9	10	11
		Vestre Søndmør. Tilf.	Indre Søndmør. Tilf.	Nordre Søndmør. Tilf.	Ytre Romsdal. Tilf.	Søndre Nordmør. Tilf.	Sundalen. Tilf.	Surendalen. Tilf.	Nordre Nordmør. Tilf.
Veneriske Saar	3	-	-	-	-	2	1	-	-
Konstitutionel Syfilis	32	-	-	-	1	27	1	1	2
Hereditær —	1	-	-	-	1	-	-	-	-
Gonorrhé, Uretrit	114	5	1	1	6	79	-	9	13

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lunge- tuberkulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Vestre Søndmør	97	21	14	83
Indre —	101	17	12	89
Østre —	64	7	14	50
Ørskog	76	9	11	65
Nordre Søndmør	244	53	53	191
Aalesund By	140	32	26	114
Bygder	104	21	27	77
Ytre Romsdal	172	26	23	149
Molde By	23	3	3	20
Bygder	149	23	20	129
Indre Romsdal	49	10	12	37
Søndre Nordmør	227	56	45	182
Kristiansund By	64	14	15	49
Bygder	163	42	30	133
Sundalen	58	7	3	55
Surendalen	104	13	21	83
Nordre Nordmør	46	12	11	35
Romsdals Amt	1238	231	219	1019
Deraf i Byer	227	49	44	183
— Bygder	1011	182	175	836

Pleurit omtales som en hyppigt forekommende Sygdom i Indre Romsdal, særlig i Grytten; mange Soldater fik den under Exercitsen og ligesaa andre Tilreisende. Fra dette Distrikt omtales ogsaa en febril Sygdom, som optraadte epidemisk i Løbet af Høsten og Vinteren; som Regel havde den et let Forløb og varede kun et Par Dage, men der var ogsaa flere Tilfælde, som varede 1—2 Uger, med Feber paa indtil 40⁰ C. samt Hovedpine og Stupor.

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Bar- sel- seng.	ved ulykke- lige Hændel- ser.	ved Selv- mord.
Vestre Søndmør.....	367	11	150	17	2	1	13	-
Indre —	207	5	103	4	1	-	1	-
Østre —	155	4	100	14	1	-	5	1
Ørskog	210	4	95	7	1	-	3	1
Nordre Søndmør	652	17	261	42	4	5	10	1
Aalesund By.....	356	9	118	21	1	4	6	1
Bygder	296	8	143	21	3	1	4	-
Ytre Romsdal	497	11	275	45	7	2	10	-
Molde By.....	49	-	29	2	-	-	2	-
Bygder	448	11	246	43	7	2	8	-
Indre Romsdal.....	275	4	139	19	1	1	1	1
Søndre Nordmør	715	14	325	61	4	1	7	1
Kristiansund By.....	370	10	132	29	4	-	1	-
Bygder	345	4	193	32	-	1	6	1
Sundalen	128	2	71	10	2	-	1	-
Surendalen	194	8	110	13	1	-	9	-
Nordre Nordmør	272	9	157	23	-	2	-	-
Romsdals Amt.....	3672	89	1786	255	24	12	60	5
Deraf i Byer.....	775	19	279	52	5	4	9	1
— Bygder.....	2897	70	1507	203	19	8	51	4

Endvidere omtales fra Grytten (Indre Romsdal) en Del Tilfælde af recidiverende **kronisk Ekzëm**, som angreb samtlige Folk paa enkelte Gaarde. (E. Eide).

Om et i Nordre Nordmør iagtaget Tilfælde af **Actinomyosis** se Norsk Magazin for Lægevidenskaben for 1897, Side 1141.

Veneriske Sygdomme. Udenfor Sygehus behandlede Tilfælde sees af Tabel Side 181.

Fra Nordre Nordmør berettes: **Gonorré** importeres hertil almindelig fra Kristiansund; i Slutningen af Aaret begyndte der at komme saa foruroligende mange Tilfælde paa én Gang, at en Epidemi stod til at befrygte, da Befolkningen her paa Landet ikke udmærker sig ved nogen særlig streng Sædelighed. En i den Anledning ved Kirken oplæst almindelig Advarsel lod til at have den for-ønskede Virkning. (Herlofsen).

Af **Fnat** er ialt anmeldt 86 Tilfælde, de fleste fra Romsdaldistrikterne. Sygdommen er ogsaa temmelig udbredt i Ørskog; de fleste af de anmeldte Tilfælde var saadanne, som forgjæves havde forsøgt efter en uddelt Anvisning at kurere sig selv.

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.			Udtrækning ved Bækkenendeleie.			Partus præmaturus artificialis.			Perforation.		Exvisceration.	Efterbyrdsoperation.
	Mødre.		Børn.		Mødre.	Børn.		Mødre.	Børn.		Mødre.	Børn.		Mødre.	Moder.	Mødre.	
	lev.	død.	lev.	dødf.	lev.	lev.	dødf.	lev.	lev.	dødf.	lev.	lev.	dødf.	lev.	død.	lev.	lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde Veer	46	¹⁾ 1	²⁾ 45	2	-	-	-	2	⁴⁾ 1	⁵⁾ 1	-	-	-	-	-	-	-
Bækkensneverhed	5	-	4	1	3	2	1	-	-	-	⁶⁾ 1	1	-	1	⁷⁾ 1	-	-
Placenta prævia og Blødning	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-
Isseleie med Panden fortild	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pandeleie	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	7	5	³⁾ 2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ascites hos Fosteret . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7
Uopgivet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-
Tilsammen	53	1	51	3	11	7	4	2	1	1	3	1	2	1	1	1	7
	54		54			11			2			3		2			

¹⁾ Dødsårsag: Barsel-feber. ²⁾ Af disse er 2 første Tvillinger; tilsvarende anden Tvilling fødtes den ene ved Naturens Hjælp, om den anden er intet oplyst. Endvidere var af disse en anden Tvilling; om første er der intet oplyst. ³⁾ En af disse var anden Tvilling, om den første intet oplyst. ⁴⁾ Udtrækningen skeede ved Tang. ⁵⁾ Sidstkomende Hoved forløstes ved Tang. ⁶⁾ III para, der 1ste Gang var forløst ved Tang (Fosteret døde), 2den Gang ved Mutilation. ⁷⁾ Efter Perforationen forløstes Barnet ved Vending og Udtrækning. Moderen døde af Barsel-feber.

Lungetuberkulose. Dødsfald af denne Sygdom udgjorde for det hele Amt 18,7 pCt. af samtlige kjendte ved Sygdom foraarsagede Dødsfald og 22,7 pCt. af Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme. For Byerne var Forholdet henholdsvis 21,6 pCt. og 26,8 pCt. og for Bygderne 18,1 pCt. og 21,8 pCt. I Vestre Søndmør er Tuberkulose i det Hele ikke meget udbredt; Skrofulose er næsten ikke at se, hvorimod Meningiter ikke er saa sjældne. Lange Strækninger af Distriktet er saagodtsom fri for Lungetuberkulose; de enkelte Tilfælde kan i Regelen henføres til Smitte. (Birck). I Indre Romsdal har Tæring tidligere været en sjelden Sygdom, men i de senere Aar har den tiltaget noget, uden dog endnu at kunne siges at have faaet nogen særdeles betydelig Udbredning. Luften her er noget tørrere og synes i det Hele gunstigere for Brystsyge end længere nede ved Kysten. (Chr. Lund). I Sundalen synes Sygdommen at være adskillig udbredt i Tingvold, mindre i de 2 andre Herreder. (Hornemann). I Nordre Nordmør iagttoges 15 nye Tilfælde, 6 hos Mænd, 9 hos Kvinder; om Distriktslæge Herlofsens herved foranledigede Bemærkninger, se Tidsskrift for den Norske Lægeforening for 1897 Side 347.

Af **obstetriciske Operationer** er udført 80, deraf 5 i Vestre Søndmør, 6 i Indre Søndmør, 1 i Østre Søndmør, 17 i Nordre Søndmør, 4 i Ytre Romsdal, 4 i Indre Romsdal, 33 i Søndre Nordmør, 3 i Sundalen, 6 i Surendalen, 1 i Nordre Nordmør. Indikationer og Udfald sees af Tabel Side 183.

Antallet af **Fødte** og **Døde** ifølge Opgave fra det statistiske Bureau sees af Tabel Side 182.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1886 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 48,7.

Paa Barselseng døde efter Presternes Opgaver 12 Kvinder, efter Lægernes 11. For 9 af disse er Barselfeber opført som Dødsarsag, for 1 Barselkrampe og for 1 Blødning.

De **hyppigste Dødsarsager** var:

Dødsarsager.	Antal Dødsfald.	Deraf i	
		Byer.	Bygder.
Alderdomssvaghed	292	10	282
Lungetuberkulose	231	49	182
Lungebetændelse	94	21	73
Tuberkuløse Betændelser udenfor Lungerne . .	83	36	47
Kræft og Sarkom	81	10	71
Hjerneslag	44	13	31
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne . . .	40	9	31
Organisk Hjertesygdom	37	7	30
Medfødt Svaghed	32	4	28
Nyresygdom	24	4	20

Om **Veirliget** berettes fra Indre Romsdal: Vinteren var mild og snefattig med hyppige Storme. I Slutningen af Januar indtraf en voldsom Regnflo, der anrettede stor Ødelæggelse. Vaaren kom tidlig, men det var kjøligt og regnfuldt til langt ud i Juni. I Juli og August blev det varmere, skjønt ingen stærk Sommervarme. Jordens Afkastning blev i det Hele god og rigelig, især var der et udmærket Høaar, men Frugt- og Nøddehøsten blev ikke rar paa Grund af det kjølige og fugtige Veir i Blomstringstiden. September, Oktober og December udmærkede sig ved enestaaende smukt Veir; November var ogsaa i det Hele mild.

Levemaade og hygieniske Forhold. I Vestre Søndmør er Levemaaden i det Hele tarvelig. Fisk nydes mest usaltet og vindtørret; kun i de nærmest Havet liggende Egne nydes den fersk. Saagodtsom al Melk bringes nu til de overalt oprettede Meierier, hvor den separeres; Bondesmør, der rigtignok oftest var meget uappetitligt, er omtrent ikke at opdrive og er i stor Udstrækning fortrængt af Margarin. — Næsten hver Mand driver Fiskeri ved Siden af Jordbruget. Boligerne er betydelig bedre end tidligere, og noget gaar det fremad med Renlighedssandsen, skjønt den endnu ikke staa høit. Drik ser man lidet af; Afholdsbevægelsen er trængt igjennem overalt, saa det næsten ansees som en Plet paa en Mand, at han nyder Spirituosa, om aldrig saa lidet. Med Hensyn til Sædelighed har man derimod meget tœielige Begreber. (Birck).

Fra Indre Søndmør skrives: Hovednæringen er Jordbrug, Binæringen Fiskeri og offentligt Arbeide ved Havne-, Fyr- og Mærke-Væsenet. Næringsmidlerne er Mel af Byg og Havre, avlet paa Gaarden, tørret i Gryde og malet paa egen Mølle, samt Poteter og Fisk. Kjød bruges meget lidet, men Flesk af eget Opdræt er almindelig. Hvad Melmaden angaar, bruges den helst som Grød en eller to Gange daglig. Tidligere brugtes haardstappet, lidet kogt Grød — Mel blev endog stampet i Grøden, efter at den var taget af Ilden —, saa man efter et gammelt Ord kunde danse med Træsko paa den. Følgen var hyppige Fordøielisesbesværligheder med Koprostaser. Efterat Distriktslægen nu i 5 Aar stadig har præket om Madlavning og særlig om Grødkogning, er den haardkogte Grød bleven mere og mere sjelden, og med denne ogsaa Koprostaserne. Her er gjennemgaaende Ædruelighed overalt. Sædeligheden er god blandt gifte Folk, men blandt Ugifte er det nu saa som saa. (Eng).

Fra Indre Romsdal skrives: De hygieniske Forhold lader endnu meget tilbage at ønske, om de end er gaaet paatagelig fremad. Saaledes har man faaet mere Sands for lysere, oliemalede og mere velindrettede Boliger, ligesom ogsaa Klædedragten er upaaklagelig, for Kvindernes Vedkommende snarere endog luxuriøs og forfængelig. Men Benyttelsen af de 2 store hygieniske Gratis-Hjælpemidler, hvorpaa vort Land har saa stor Overflødighed, nemlig frisk Luft og rent Vand, lader dog endnu meget tilbage at ønske, skjønt det ikke staa saa ilde til i denne Henseende som for endel Aar siden. Det stinker dog fremdeles ofte saaledes af Folk, der kommer ind paa Kontoret, at man maa være glad ved snarest muligt at faa op baade Døre og Vinduer. For en Del kan dog vistnok Urenligheden undskyldes ved Fattigdom, ligesom man vel af en simpel Arbeidsmand heller ikke kan forlange nogen skrupuløs Renlighed. Utøi (Lus) forefindes ogsaa paa sine Steder. Dog vil man — som Regel — ialfald hos de bedre stillede Bønder kunne erholde Nattelogis uden at udsættes for denne Fare. — Nogen egentlig udbredt Drikfældighed kan her ikke siges at forekomme, om end Ædrueligheden paa sine Steder kan lade noget tilbage at ønske. «Julebrændevin» er saaledes vel almindeligt blandt Ungdommen, ligesom der ogsaa paa Romsdalsmarkedet (Handelsstevnet) i Regelen foregaar adskillige Udskeielser i nævnte Retninger. Sædeligheden kan neppe siges at staa synderlig høit. — Af mindre Smørmeierier oprettes her stadig flere og flere, og adskillige af dem drives nu med Vandkraft ved Hjælp af

en liden Turbine, der sættes i Forbindelse med den i Regelen kombinerede Separator og Smørkjerne. Af smaa Møllebrug og Sagbrug findes her en Overflødighed i Elvene og Bækkene. Desuden findes her et Par større Dampsaage, en paa Vaagsæter og en i Havnevig i Veø, der staaer under Fabriktilsynet. En Fyrstikfabrik paa Vaagsæter og et Par Teglværk, et paa Stensaa i Veø og et paa Næs i Grytten, staaer ligeledes under Fabriktilsynet. En efter Forholdene ikke ubetydelig Industri, nemlig Oparbejdelse af Klæder og Skotøi for Nordland og Finmarken til de større Fiskerier, foregaar her i Indre Romsdal paa tildels større Skrædder- og Skomagerværksteder, fornemmelig i Heen Sogn i Isfjorden af Grytten. (Chr. Lund).

Om **Amtets Apothek** se den almindelige Beretning.

Amtets **Sygehus** er i Molde. I Aalesund er et lidet kommunalt Sygehus forbundet med Byens Fattighus, et nyt Epidemilazaret samt et lidet privat Sygehus.

Badeindretninger for varme og kolde Bad (Sø- og Ferskvand) samt Gytjebad findes i Aalesund; i Molde findes et Søbad, og i Grand Hôtel dersteds er der Anledning til at faa Karbad.

Kvaksalveri. Koner, som befatter sig hermed, findes der en eller flere af i hvert Prestegjæld i Søndre Nordmør, og enkelte af disse nyder stor Anseelse og Tillid. Rakitiske Børn bringes saaledes hyppigst til en saadan Kone. (O. Thesen).

Følgende Tabel giver Oplysning om Møder i Sundhedskommissioner, Vaccinerede og retsmedicinske Forretninger.

Lægedistrikter.	Sundheds- kommissioner. Antal Møder.	Vaccinerede.	Retsmedi- cinske Forret- ninger.
Romsdals Amt.....	77	3302	19
Vestre Søndmør.....	¹⁾ 1	361	-
Indre —.....	²⁾ 4	229	1
Østre —.....	³⁾ 2	143	2
Ørskog.....	⁴⁾ 4	189	1
Nordre Søndmør.....	⁵⁾ 24	506	8
Ytre Romsdal.....	⁶⁾ 9	357	3
Indre —.....	⁷⁾ 6	258	-
Søndre Nordmør.....	⁸⁾ 12	673	2
Sundalen.....	⁹⁾ 2	105	-
Surendalen.....	¹⁰⁾ 7	187	1
Nordre Nordmør.....	¹¹⁾ 6	294	1

¹⁾ Herø 1. ²⁾ Volden 2, Ørsten 1, Hjørundfjord 1. ³⁾ Norddalen 1, Sunnelven 1.
⁴⁾ Skodje 1, Ørskog 2, Søkelven 1. ⁵⁾ Borgund 2, Aalesund 22. ⁶⁾ Molde 3, Bolsø 1,
Akerø 1, Sandø 1, Bud 1, Frænen 1, Vestnes 1. ⁷⁾ Nesset 2, Grytten 2, Veø 1, Eid 1.
⁸⁾ Strømsneset 1, Frei 1, Øre 1, Kvernes 1, Kristiansund 8. ⁹⁾ Sundalen 1, Øksendalen 1.
¹⁰⁾ Surendalen 2, Stangvik 1, Rindalen 2, Aasgaard 2. ¹¹⁾ Aure 3, Tusteren 1, Halse 1,
Edø 1.

XVI. Søndre Trondhjems Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaksinatører.
Amtet		18606,24	123 750	60	7	76	44
1. Trondhjems Stads- fysikat	Trondhjem, Kjøbstad	35,24	28 792	1)29	6	28	-
2. Strinden		686,80	12 066	2) 6	-	7	7
	Strinden	138,23	4 321	5	-	2	2
	Malvik	182,41	2 499	-	-	1	1
	Kløbu	209,68	1 511	-	-	1	1
	Byneset	78,05	1 906	-	-	1	1
	Leinstranden	46,54	1 132	-	-	1	1
	Buviken	31,94	697	-	-	1	1
3. Selbu	Selbu	2 545,04	5 421	1	-	2	2
4. Røros		3 439,17	6 111	3	1	3	3
	Røros med Bergstaden Røros	1 900,45	4 075	3	1	2	2
	Aalen	696,72	1 756	-	-	1	1
	Til Røros Prestegjæld og Røros Lægedistr. hører ogsaa en Del af Tolgen Herred af Hedemarkens Amt..	842,00	280	-	-	-	-
5. Guldalen		2 972,67	12 973	3	-	7	7
	Melhus	118,91	2 260	1	-	1	1
	Flaa	127,30	591	-	-	1	1
	Hølandet	168,38	1 074	-	-	1	1
	Hørg	290,12	2 193	-	-	1	1
	Støren	266,15	1 856	2	-	1	1
	Budalen	350,45	595	-	-	1	1
	Singsaas	695,04	1 569	-	-	1	1
	Soknedalen	434,74	1 931	-	-	1	1
	Holtaalen	521,68	904	-	-	1	1
6. Opdal		2 805,14	5 275	2	-	3	3
	Opdal	2 398,80	4 013	1	-	2	2
	En Del af Rennebu (søn- denfor Vangsgraven)	209,70	734	-	-	1	1
	Til Opdal Lægedistrikt hører derhos Inset Annex til Kvikne af Hedemarkens Amt..	196,64	528	1	-	-	-

1) Heraf er 4 ikke praktiserende. 2) Distriktslægen bor i Trondhjem.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vækmødre.	
7. Orkedalen		1 943,59	14 439	4	-	9	6	
	Børsen	309,49	2 170	-	-	2	2	
	Børseskognen		1 365	-	-	-	-	
	Orkedalen		470,33	6 115	3	-	4	2
	Meldalen		636,14	3 109	1	-	2	1
	Rennebu (den til Opdal Distrikt hørende Del fraregnet)	527,63	1 680	-	-	1	1	
8. Hitteren		921,83	9 669	2	-	4	4	
	Hitteren	433,72	2 525	1	-	1	1	
	Frøien	243,76	4 671	1	-	2	2	
	Fillan	244,35	2 473	-	-	1	1	
9. Hevne	Hevne	1 090,46	5 153	2	-	2	2	
10. Ytre Fosen		656,88	9 877	2	-	3	2	
	Bjugn	460,15	4 739	1	-	1	1	
	Ørlandet	71,67	3 628	1	-	1	-	
	Jøssund	125,06	1 510	-	-	1	1	
11. Indre Fosen		814,24	7 527	2	-	4	4	
	Stadsbygden	135,77	1 887	-	-	1	1	
	Rissen	503,53	4 212	1	-	2	2	
	Værnes	194,04	1 428	1	-	1	1	
12. Nordre Fosen		1 733,82	7 255	2	-	4	4	
	Roan	750,04	2 105	1	-	1	1	
	Osen		1 605	-	-	1	1	
	Stoksund		114,23	1 116	-	-	1	1
	Aa		869,55	2 429	1	-	1	1

Sundhedstilstanden synes i det Hele at maatte betegnes som middels; fra Selbu og Orkedalen Distrikter angives den at have været mindre tilfredsstillende. Skarlagensfeber og Kighoste herskede epidemisk over hele Amtet; Katarrer og Diarré optraadte hyppigere, medens de fleste andre epidemiske Sygdomme, navnlig Tyfoidefeber og Influenza forekom sjældnere end Aaret forud. Det samlede Antal anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme udgjorde 11 897 med 479 Dødsfald mod henholdsvis 11 706 og 374 i 1895.

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde 2 191 eller 17,1 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelbefolkning (127 700). I 1895 var Dødeligheden 15,3 pro mille.

Til Oplysning om de anmeldte Tilfælde af **epidemiske Sygdomme** og deres Fordeling paa Maaneder og Lægedistrikter henvises til Tabel Side 190 og 191 sammendragen efter Lægernes Opgaver.

Tyfoidfieber forekom sjeldnere end Aaret iforveien, men var dog fremdeles i Trondhjem By hyppigere end sædvanlig. Tilfældene her var en Fortsættelse af den i Slutningen af 1895 begyndte Epidemi; de fleste Angrebne opføres for Januar og Februar, men Sygdommen forekom forøvrigt i alle Aarets Maaneder. Paa Sygehuset indlagdes 34 Tilfælde. Dødsfaldenes Antal var 8 (Mortalitet 16 pCt.). I Guldalen forekom 8 spredte Tilfælde, hvoraf 2 dødelige, i Hitteren Distrikt ligeledes 8, der ikke syntes at staa i indbyrdes Forbindelse. — I Ytre Fosen optraadte en Række Tilfælde af denne Sygdom, hvorom Distriktslægen beretter følgende: Bjugns Herredsstyrelse, der som Regel holder Møder paa Bottengaard i Bunden af Bjugn fjorden, havde her leiet et nyt Lokale, hvor Møde af Herredsstyrelse og Sundhedskommission afholdtes 20de August. I de første Dage af September blev ikke mindre end 7 af Medlemmerne syge og desuden en halvvoxen Pige, der havde hjulpet til med Opvartning i Huset samme Dag. Af Sygdomstilfældene endte ét med Døden; de fleste var af middels Voldsomhed, et Par rent ambulatoriske. Om Aarsagsforholdene kan oplyses, at der vistnok i samme Hus havde været Nervefeber 7 Aar iforveien; men Huset var rengjort og skuret mangfoldige Gange siden og Stuen jævnt benyttet ogsaa af Fremmede. Den nævnte Dag var der imidlertid stærk Varme, og i det trange Lokale blev der af omtrent Samtlige drukket en Mængde Vand. En af Medlemmerne kan oplyse, at det oprindelige Vand paa den indsatte Karaffel var stygt og ilde-smagende, hvorfor han slog det ud og fik hentet friskt Vand, senere blev Karaffelen gjentagende fyldt. Det er neppe tvivlsomt, at denne Masseinfektion er skeet gennem dette Drikkevand. Kun paa ét Sted fik Smitten strax videre Udbredelse, idet tre Børn angrebes. Men i December optraadte atter to Tilfælde, rimeligvis ved Smitte fra en Kone, som havde pleiet en af de Syge, og som derefter antagelig havde gennemgaaet en let ambulatorisk Form af Sygdommen. For at opnaa saavidt mulig grundig Desinfektion paa de forskjellige Steder, blev der ansat en egen Desinfektor, som, instrueret af Kommunelægen, personlig forestod Desinfektionen paa de smittede Gaarde. (H. R. Smith).

Skarlagensfeber forekom som Fortsættelse af Epidemien i 1895 i Aarets første Halvdel almindelig inden samtlige Distrikter. De fleste Angrebne opføres fra Trondhjem By, hvor der af 261 indlagdes 157 paa Lazaret eller Sygehus, og fra Distrikterne Røros, Guldalen, Orkedalen, Hevne og Indre Fosen. Sygdommen var af en gennemgaaende godartet Karakter. Mortalitet blandt anmeldte Tilfælde 4,8 pCt.

Af **Mæslinger** importeredes til Trondhjem 2 Gange i August tilsammen 3 Tilfælde, men det lykkedes hver Gang at hindre Smitteudbredelse. — I Orkedalen optraadte Sygdommen epidemisk i 1ste Halvaar, men var oftest mild.

Af **Difteri** opføres 34 Tilfælde, hvoraf 136 i Trondhjem og 86 i Orkedalen. Ved denne Sygdom blev der i Trondhjem gjentagende, naar flere Tilfælde viste sig i samme Familie eller Gaard, foretaget bakteriologisk Masseundersøgelse af Beboerne, hvorved der flere Gange opdagedes friske Personer, der gik omkring med Baciller og derfor blev internerede paa Lazaret. Der var fremdeles Adgang for Lægerne til at tage Prøver fra mistænkelige Halsaffektioner til bakteriologisk Undersøgelse; saaledes blev der i Aarets Løb indsendt til Lazaretet 205 Serumglas, hvoraf enkelte fra Landdistrikterne. Ved 29 Prøver kom der positivt Resultat. Ingen Patient udskreves fra Lazaretet, før gjentagne Prøver havde vist Fraværelsen af Baciller, hvilket ret ofte leder til langt Lazaretophold. Paa Lazaretet indlagdes i det Hele 134 Patienter, foruden 3 udenbysfra. Dødeligheden blandt 123 med udtalt Difteri var 10 pCt. (Bøckman). Fra Strinden Distrikt er opført 6 spredte Tilfælde, hvoraf 5 døde-

Epidemiske Sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er op-given for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	1		2	
	Tilfælde.	Dødsfald.														Trond-hjem.		Strinden.	
																Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidefeber	91	19	91	19	8	12	3	6	5	1	5	16	4	4	8	51	8	3	1
Cerebrospinalmeningit	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	650	31	649	149	86	77	92	67	33	22	24	13	30	27	29	261	13	47	1
Mæslinger	52	3	52	2	4	10	9	3	9	5	7	1	-	1	1	3	-	-	-
Difteri (Croup)	341	44	341	33	13	32	28	28	32	17	11	14	44	42	47	136	12	6	5
Blodgang	21	1	21	2	-	1	1	2	5	2	6	-	-	2	-	-	-	-	-
Barselfeber	38	10	36	3	4	5	4	4	2	3	5	3	2	-	1	8	1	-	-
Pyæmi, Septhæmi	58	22	50	-	2	3	6	1	7	10	3	2	5	6	5	7	7	-	-
Rosen	106	10	105	14	11	7	11	7	8	6	5	3	7	9	17	33	5	5	-
Røde Hunde	106	-	105	3	6	16	47	17	10	-	-	1	-	4	1	84	-	-	-
Vandkopper	134	-	134	22	11	6	5	11	20	10	2	5	6	17	19	87	-	6	-
Kusma	36	-	36	6	11	5	3	4	3	2	-	-	-	-	2	24	-	-	-
Kighoste	958	57	958	66	46	75	56	59	117	177	101	65	60	82	54	238	13	16	-
Akute Katarrer i Aande- drætsorganerne	4897	65	4877	598	453	663	485	432	352	247	218	203	319	446	461	2500	24	149	1
Influenza	707	6	701	249	122	90	55	45	14	21	4	3	4	12	82	111	1	49	2
Lungebetændelse	993	139	991	132	97	152	142	111	76	43	25	12	46	72	83	211	42	35	7
Pleurit	253	5	253	32	10	26	26	25	15	22	30	18	19	18	12	58	2	5	-
Gigtfeber	267	5	265	38	26	17	25	26	25	7	19	11	16	22	33	88	1	1	-
Akut Diarré (Kolerine)	2171	53	2171	133	231	145	146	156	208	180	215	217	165	202	173	1313	36	99	5
Skjørbug	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-
Pemfigus hos Nyfødte	13	8	13	-	-	2	3	-	1	-	1	3	-	3	-	10	6	-	-
Tilsammen	11897	479	11851	1501	1141	1344	1147	1004	942	775	681	591	728	969	1028	5224	172	422	22

Epidemiske Sygdomme.

	Fordeling gaa Lægedistrikterne:																			
	3		4		5		6		7		8		9		10		11		12	
	Selbu.		Roros.		Guldalen.		Opdal.		Orkedalen.		Hitteren.		Hevne.		Ytre Fosen.		Indre Fosen.		Nordre Fosen.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidefeber	-	-	-	-	8	2	-	-	4	1	8	6	3	-	14	1	-	-	-	-
Cerebrospinalmeningit.	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	25	1	28	-	57	5	20	3	55	2	10	1	87	3	11	-	40	2	9	-
Mæslinger	-	-	4	-	-	-	2	-	36	2	-	-	3	-	1	-	2	1	1	-
Difteri (Croup)	6	1	19	1	25	2	6	2	86	13	4	1	7	1	5	-	19	1	22	5
Blodgang	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	1	-	-	-	-	-	-
Barsel-feber	1	-	10	3	4	-	-	-	4	1	4	3	-	-	2	-	2	1	3	1
Pyæmi, Septhæmi	-	-	2	2	1	1	1	1	9	7	2	-	12	-	5	1	10	1	9	2
Rösen	-	-	18	-	6	1	4	-	9	-	10	-	2	-	8	1	9	1	2	2
Røde Hunde	-	-	6	-	-	-	6	-	7	-	-	-	-	-	2	-	1	-	-	-
Vandkopper	-	-	15	-	-	-	1	-	3	-	4	-	5	-	1	-	2	-	10	-
Kusma	-	-	1	-	-	-	-	-	4	-	-	-	4	-	2	-	-	-	1	-
Kighoste	101	8	436	23	39	-	2	2	30	1	-	-	9	-	33	6	35	1	19	3
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	124	6	870	4	229	2	63	6	309	9	117	5	159	2	152	-	109	3	116	3
Influenza	-	-	256	1	1	-	23	-	80	1	58	-	30	-	27	1	33	-	39	-
Lungebetændelse	25	5	65	4	94	7	32	5	203	25	46	9	78	5	93	7	56	12	55	11
Pleurit	3	-	29	1	8	-	4	-	76	1	22	1	7	-	16	-	6	-	19	-
Gigtfeber	4	2	16	-	18	-	2	-	47	1	13	-	21	-	13	-	33	1	11	-
Akut Diarré (Kolerine)	16	-	230	-	126	2	30	1	127	-	43	-	48	-	50	3	63	5	26	1
Skjørbug	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pemfigus hos Nyfødte	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	1	-	-
Tilsammen	305	23	2009	39	616	22	196	20	1089	64	341	26	495	12	436	21	422	30	342	28

Søndre Fronsbyens Amt, 1896.

lige. — I Selbu Distrikt angrebes i Mai en Tilreisende fra Stjørdalen, hvor Sygdommen da forekom; i Oktober og November optraadte en liden Epidemi i den sydligste Del af Tydalen i 2 isolerede Grænder (Gresli og Hilmo); Smitten var muligens ogsaa her importeret fra Stjørdalen. — I Røros Distrikt forekom 19 for det Meste sporadiske Tilfælde, hvor Smittekilden som Regel ikke kunde paavises. — I Guldalen Distrikt optraadte Sygdommen fornemmelig i Støren, omkring Rognes og i Soknedalen i Solberg- og Bjerkegrænden. — Tilfældene i Opdal var alle spredte. — I Orkedalen forekom Sygdommen hele Aaret igjennem og blussede enkelte Steder op til Epidemier af større eller mindre Ondartethed og Udbredning. I Meldalen forekom saaledes 3 vel adskilte Epidemier. De tilsammen opgivne 86 Tilfælde fordeler sig saaledes paa Herrederne: Orkedalen 26, Børsen 15, Børseskognen 4, Meldalen 37 og Rennebu 4. Der anvendtes hyppig profylaktiske Injektioner med tilsyneladende meget tilfredsstillende Resultat, især i fattige Hjem, hvor en effektiv Isolation vanskelig eller umulig kunde tilveiebringes. (Hoffmann). — Til Rissen og Stadsbygden af Indre Fosen udbredte Sygdommen sig i Aarets første Maaneder ved paaviselig Smitteoverførelse fra Leksvikstranden; den greb dog ikke her videre om sig. Om Vaaren samt i November—December optraadte atter nogle Tilfælde, hvor Smitten antagelig skrev sig fra Trondhjem. — I Nordre Fosen forekom Sygdommen som flere spredte Smaaepidemier fornemmelig i Roan Herred, hvor i den Anledning Skolerne i Kiran og Kraakfjord en Tid blev holdt lukkede; i et Par Tilfælde antoges Smitten at være importeret fra Trondhjem. (Wallace).

Pyæmi og **Septhæmi** forekom forholdsvis hyppig i Indre Fosen, som Regel dog i lettere Former. Panaritier, Flegmoner og Lymfangiter optraadte ikke sjelden, men Kundskaben om Renlighed ved Saarbehandling syntes at være meget mangelfuld; i et Tilfælde anvendtes saaledes Menneskeexkrementer til Dækning paa Saar. (A. Strøm). — Fra Nordre Fosen berettes om en liden Pige, der sandsynlig blev smittet fra sin Fader, som laa syg i samme Værelse og led af Septhæmi med Udflod af ildelugtende Pus. Pigebarnet fik en Absces paa Brystet, og herfra udbredte der sig en Rubor over hele Kroppen; hun døde, men Faderen kom sig. (Wallace).

Kighoste var overordentlig udbredt og optraadte som større Epidemi i Trondhjem, Selbu, Røros og Orkedalen med flere Distrikter.

Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne forekom langt hyppigere end ellers, navnlig i Orkedalen og Hitteren.

Influenza optraadte mindre almindelig end Aaret forud, men havde dog i Januar—Februar epidemisk Udbredning inden de fleste Distrikter.

Af **Lungebetændelse** forekom usædvanlig mange og gennemgaaende haarde Tilfælde, særlig i Selbu, Orkedalen, Hitteren og Ytre Fosen. I førstnævnte Distrikt var Dødeligheden af denne Sygdom 20 pCt., medens den i Tiaaret 1884—93 kun har været gennemsnitlig 14 pCt. Fra Orkedalen berettes, at Sygdommen ofte indlededes med flere Dages stærke Prodromer, forinden den ytrede sig som Lungebetændelse. (Hoffmann).

Af **Pleurit** var der ligeledes flere Tilfælde end vanligt inden Amtet.

Akut Diarré forekom usædvanlig hyppig, navnlig i Trondhjem By; i Begyndelsen af Aaret optraadte en hel Del lette Tilfælde i den nordlige Del af Opdal. Befolkningen troede, at Bækkene, hvorfra Drikkevandet toges, var inficerede af døde Lemæn, hvoraf der den Vinter var en stor Mængde. (H. G. Lund).

Adskillige Tilfælde af febril **Muskulrheumatisme** forekom i Juli og August i Melhus — Guldalen. Sygdomsbilledet var: Hovedpine, Anorexi, tildels Brækning, næsten konstant Sting rundt Bryst eller Underliv, slemme Rygsmerter hos Enkelte. Sygdommen ledsagedes delvis af Feber og var ikke sjelden forbunden med Aandenød. Den syntes at være smitsom, da i enkelte Huse Flere angrebes efter hverandre. Fysikalsk fandtes intet Særligt i de faa Tilfælde, der kom under Behandling. (R. Hansson).

Icterus catarrhalis gik som Epidemi i Vaar- og Sommermaanederne i Hitteren.

Af **Pemfigus hos Nyfødte** opgives fra Trondhjem 10 Tilfælde, hvoraf 6 dødelige. De forekom ikke paafaldende samlet i nogen enkelt Jordemoders Praksis. Et Par Gange havde en enkelt Jordemoder saa mange som 3 Tilfælde, og da blev der iværksat Desinfektion af hendes Person og Effekter. (Bøckman).

Veneriske Sygdomme. Udenfor Sygehus behandlede Tilfælde sees af nedenstaaende Tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Dødsfald.	Fordeling paa Lægedistrikterne:														
			1		2		3		4	5	6	7	8	9	10	11	12
			Trondhjems Stadsfysikat.		Strinden.		Selbu.		Røros.	Guldalen.	Opdøl.	Orkedalen.	Hitteren.	Heyne.	Ytre Fosen.	Indre Fosen.	Nordre Fosen.
			Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.
Veneriske Saar....	30	-	22	-	4	-	2	-	-	-	-	-	-	2	-	-	
Konstitutionel Syfilis	84	2	56	2	7	-	1	-	7	-	1	-	1	1	10	-	
Hereditær	8	3	2	-	1	1	2	2	2	-	-	-	1	-	-	-	
Gonorré, Uretrit ..	361	-	263	-	6	-	-	-	8	8	-	21	6	8	18	21	2

Desuden behandlede i Trondhjems Sygehus 15 Gonorré- og 29 Syfilis-patienter. Antallet af veneriske Saar og Syfilis var i Trondhjem noget mindre end foregaaende Aar, uden at Aarsagen hertil kan angives. Resultatet af den offentlige Visitation var ligesaa misligt som i tidligere Aar. Ved 35 Visitationsmøder foretoges blot 15 Undersøgelser; her fandtes i 7 Tilfælde Sygdom, nemlig i 4 Tilfælde Syfilis og i 3 Gonorré. Desuden fremstillede 2 Individder med Syfilis sig frivillig til Undersøgelse. (Bøckman). — I Ytre Fosen har Gonorré vundet betydelig Udbredelse; det var meget vanskeligt at optræde virksomt mod den, da den store Usædelighed i høi Grad begunstigede Overførelsen, og en Flerhed af de Angrebne søgte Lægehjælp i Byen, hvorfra ingen Indberetning eller Angivelse af Smittekilde indløber. (H. R. Smith). — I Indre Fosen er Syfilis i Tiltagende. Sygdommen optraadte især i Stadsbygden, hvor Distriktslægen fandt sig nødsaget til at foretage Inspektion i flere Huse; de Smittede sendtes til Trondhjems Sygehus til Behandling; senere er intet nyt Tilfælde anmeldt. Gonorré og Uretrit synes at være mest udbredt i Rissen. (A. Strøm).

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lungetuber- kulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Trondhjems Stadsfysikat	580	90	172	408
Strinden	45	10	22	23
Selbu	59	6	23	36
Røros	118	15	39	79
Guldalen	61	16	22	39
Opdal	121	18	20	101
Orkedalen	220	28	64	156
Hitteren	111	22	26	85
Hevne	45	7	12	33
Ytre Fosen	105	16	21	84
Indre —	93	7	30	63
Nordre —	86	10	28	58
Søndre Trondhjems Amt	1644	245	479	1165
Deraf i By	580	90	172	408
— Bygder	1064	155	307	757

Af Fnat er anmeldt ialt 473 Tilfælde, de fleste fra Røros og Hitteren Distrikter. Paa sidstnævnte Sted fortsætter Sygdommen sin Runde; er det bedre en Stund, saa kan man være vis paa et nyt Udbrud, hvergang Folket kommer hjem fra Fiskeværerne. Enkelte Tilfælde kan være nok saa alvorlige. En hel Del behandler sig selv. (Knutssøn). — I Hevne synes Fnat at være i Aftagende, men en Hindring for dens fuldkomne Udryddelse er den Omstændighed, at den ansees for en «skamfuld» Sygdom, med hvilken man nødig presenterer sig for Lægen; man ser den derfor an i det Længste, hvorved Flere smittes. (P. M. Selmer). Ogsaa i Indre og Nordre Fosen angives Fnat at være i afgjort Aftagende.

Dødsfald af Lungetuberkulose udgjorde for det hele Amt 14,9 pCt. af samtlige kjendte Dødsfald ved Sygdom og 21,0 pCt. af Dødsfald, der ikke var foraarsaget af epidemiske Sygdomme. For Trondhjems By var Forholdet henholdsvis 15,5 pCt. og 22,1 pCt. og for Amtets Bygder 14,6 pCt. og 20,5 pCt. (jfr. ovenstaaende Tabel). — Fra Selbu anføres: Uagtet der er behandlet temmelig mange Tæringspatienter, turde det dog være tvivlsomt, om Sygdommen (naar man gennemgaar Sygelisterne for en længere Aarrække) er tiltaget her. (F. Holst). — Nogen nævneværdig Tiltagen af Sygdommen antages heller ikke at have fundet Sted i Hevne, hvor Befolkningen er vel bekendt med Sygdommens Smitsomhed. (P. M. Selmer). — I Opdal derimod antages Tæring at være noget mere udbredt end tidligere. I de Fosenske Distrikter er Tuberkulose sørgelig hyppig, og den synes at vinde stedse større Udbredelse. Naar Infektion først er skeet, er Klimatet vistnok meget ugunstigt for Sygdommens Forløb. (H. R. Smith). Som Regel udvises ikke den tilbørlige Forsigtighed med Spyttet. (A. Strøm).

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.					Vending.			Udtrækning ved Bækkenendeleie.		Perforation.	Exvisceration.	Efterbyrdsoperation.
	Mødre.		Børn.			Mødre.	Børn.		Mødre.	Børn.	Moder.	Moder.	Mødre.
	lev.	død.	lev.	dødf.	uopg.	lev.	dødf.	uopg.	lev.	dødf.	død.	lev.	lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde Veer	44	¹⁾ 2 ²⁾	45	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Bækkensneverhed	1	-	1	-	-	1	1	-	-	-	⁴⁾ 1	-	-
Barselkrampe	3	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og Blødning	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Ueftergivelige Fødselsdele	4	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Isseleie med Panden fortil	3	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	-	3	³⁾ 2	1	-	-	-	1	-
Opslaaede Arme	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-
Fremfald af Navlesnor	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-
Stort Foster	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
Tilsammen	56	2	53	6	1	5	4	1	2	2	1	1	6
	58		60				5						

Søndre Trondhjems Amt. 1896.

195

13*

¹⁾ Den ene døde af Emboli, den anden af Barselfeber. ²⁾ To Gange begge Tvillinger. ³⁾ Af disse var en 2den Tvilling; (1ste Tvilling født (lev.) ved Naturens Hjælp). ⁴⁾ Død af Barselfeber.

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Barsel- seng.	ved ulykke- lige Hændel- ser.	ved Selv- mord.	ved Drab.
Trondhjems Stadsfysikat	1030	38	617	134	9	5	16	2	3
Strinden	327	9	214	28	2	3	3	1	-
Selbu	160	5	106	21	5	-	3	-	-
Røros ¹⁾	200	7	97	23	4	3	1	1	-
Guldalen	324	10	211	30	1	-	2	1	-
Opdal ²⁾	86	1	67	7	-	-	-	-	-
Orkedalen	351	4	297	31	1	2	-	-	-
Hitteren	310	6	145	25	1	2	14	-	-
Hevne	131	2	84	7	-	2	2	-	-
Ytre Fosen	280	4	147	23	1	-	1	-	-
Indre —	245	5	119	26	-	-	1	-	-
Nordre —	227	4	87	18	-	2	1	-	-
Søndre Trondhjems Amt	3671	95	2191	373	24	19	44	5	3
Deraf i By	1030	38	617	134	9	5	16	2	3
— - Bygder	2641	57	1574	239	15	14	28	3	-

¹⁾ Fradraget den til Hedemarkens Amt hørende Del af Tolgen. ²⁾ Fradraget det til Hedemarkens Amt hørende Inset Annex til Kvikne.

Af **Morbus Addisoni** iagttoges 2 Tilfælde i Orkedalen; den ene af disse Patienter led af Tæring.

Om Amtets **Sindssyge** se den almindelige Beretning.

Af Lægerne udførtes 75 **obstetriciske Operationer**, deraf i Trondhjem 30, Strinden 3, Selbu 1, Røros 5, Guldalen 4, Opdal 3, Orkedalen 13, Hitteren 4, Ytre Fosen 3, Indre Fosen 5, Nordre Fosen 4.

Antallet af **Fødte** og **Døde** sees af ovenstaaende Tabel.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1 480 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 59,7.

Dødsfald paa Barselseng. Efter Presternes Opgaver døde 19 Kvinder paa Barselseng, efter Lægernes 15; 10 døde af Barselfeber, 2 af Emboli, 1 af Blødning og 2 paa Grund af besværlig Fødsel; af disse sidste døde i Værnes (Indre Fosen) én uforløst, inden den tilkaldte Læge naede frem; ved dennes Ankomst fandtes Fosterets Hoved staaende i Hulheden. (A. Strøm).

De hyppigste Dødsarsager var:

Dødsarsager.	Antal Dødsfald.	Deraf i	
		By.	Bygder.
Lungetuberkulose	245	90	155
Alderdomssvaghed	240	51	189
Lungebetændelse	139	42	97
Kræft	109	47	62
Tuberkulose udenfor Lungerne	76	30	46
Organisk Hjertesygdom	71	38	33
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	65	24	41
Kighoste	57	13	44
Akut Diarré	53	36	17
Hjerneslag	53	24	29
Difteri	44	12	32

Til nærmere Oplysning om Dødsarsagerne i Trondhjems By hidsættes den af Stadsfysikus efter Lægernes Opgaver sammendragne Tabel (Side 200 o. fig.).

Veirliget. Vinteren, berettes der fra Selbu, var usædvanlig mild, ustadig og med hyppige Regnskyl. Paa Selbusjøen laa der ingen Is i denne Vinter; paa Grund af den store Nedbør voxede Elven (Nea) stærkt og gjorde Isgang helt nedover, hvorved de flade Trakter i Dalbunden blev oversaaet med Isblokke, og en Mængde Hølader med samt sit Indhold beskadigedes. (F. Holst). — Vaaren kom tidlig; i Hevne kunde saaledes Aannen begynde i April, og den var langt fremskreden paa den Tid, den ellers pleier at gaa for sig. — Sommeren var varm og drivende og Høsten som Regel gunstig for Indbjergningen, hvorfor Udbyttet af Jordbruget blev udmærket saavel i Kvalitet som i Kvantitet; mange Gaardbrugere i Guldalen maatte gjøre sine Lader større. Enkelte Steder havde dog Poteterne Tilbøielighed til at raadne i Kjelderer, saa Sættepoteter til næste Aar for endel maatte anskaffes andensteds fra. Forejuls vinteren var ligeledes ualmindelig mild og behagelig; den udmærkede sig ved liden Nedbør, saa Vandforsyningen mange Steder blev knap; i Opdal faldt der tidlig Sne, hvorfor Sæteropholdet tildels maatte afbrydes før den vanlige Tid. — Middelttemperaturen paa Røros for det hele Aar var $+ 0,94^{\circ} \text{C}$, mod $+ 0,46^{\circ}$ i 1895; Opgaverne for de enkelte Maaneder vil sees af Tabellen Side 198. Resultatet af de meteorologiske Iagttagelser ved Stationen i Trondhjem vil sees af Tabel paa samme Side.

Fra Hitteren berettes, at Fiskerne under det særdeles stormfulde Veir i Januar, der indtraf midt i den bedste Fisketid, ofte nødtes til Landligge; fra Februar blev Veiret mere stadigt, og Fisket gik med Liv og Lyst. (Knutssøn).

Levemaade og hygieniske Forhold. Fra Selbu skriver Distriktslæge F. Holst: De hygieniske Forhold er ikke saa ilde. Naar jeg erindrer, hvad jeg fra før af har hørt og læst om Selbyggenes Raahed og Urenlighed, kan jeg ikke andet end udtale min Beundring over de Forandringer til det Bedre, som maa være foregaaet i de senere Aar. Vistnok kan der paa mange Steder være baade skiddent og usundt, og i Særdeleshed kan Sengene med sine mørke Skindfælde vække uhyggelige Forestillinger; men i Almindelighed er dog nu malede Gulve og Vægge og nogenlunde store Vinduer, tildels med Hængsler, at finde

Tabel over Temperaturforholdene paa Røros (Celsius).

1896.	Middel-temperatur.	Høieste Temperatur.	Laveste Temperatur.
Januar	÷ 7,27	+ 2,5	÷ 27,0
Februar	÷ 6,03	+ 4,6	÷ 28,0
Marts	÷ 5,46	+ 4,0	÷ 25,0
April	+ 0,58	+ 5,6	÷ 11,5
Mai	+ 4,23	+ 13,8	÷ 5,2
Juni	+ 11,02	+ 23,4	÷ 2,3
Juli	+ 13,45	+ 20,2	+ 0,5
August	+ 9,62	+ 16,8	÷ 2,0
September	+ 5,57	+ 12,0	÷ 4,5
Oktober	+ 2,50	+ 9,2	÷ 11,5
November	÷ 6,48	+ 3,8	÷ 26,0
December	÷ 10,41	+ 1,5	÷ 33,0

Aarets Middelttemperatur beregnet efter Observationer Kl. 8 Morgen og Kl. 8 Aften med Psykrometer (tørt) er: + 0,942.

Uddrag af Trondhjems meteorologiske Stations Journal.

1896.	Middel-temperatur. (Celsius).	Rel. Fugtighed, pCt. (Middel).	Hyppigste Vindretninger.	Sky-dække. (Middel).	Nedbør-høide i mm.
Januar	0,0	73,8	S S W	8,7	221,5
Februar	1,7	69,4	S	8,4	191,8
Marts	1,5	65,3	S E	7,0	18,5
April	5,2	74,3	S ₁	7,8	111,7
Mai	7,5	78,3	W/W N W	8,1	105,5
Juni	11,5	78,0	N N W	7,9	66,2
Juli	14,4	79,1	N W/N N W	7,6	49,1
August	12,8	76,4	N	7,2	53,1
September	10,0	76,4	S E	6,0	41,9
Oktober	4,1	76,7	S E	7,5	79,7
November	0,2	76,8	S S E	8,1	106,8
December	÷ 3,4	71,2	S E	5,9	19,7

paa de fleste Steder. Men udenfor Døren ser man rigtignok desværre endnu altfor ofte de bekjendte «Kjøkkenmøddinger» — iethvertfald om Vinteren. Forøvrigt giver altid Gaardstunet Indtryk af Orden; sine Gaardsredskaber holder Selbyggen i god Stand, og man vil her sjelden være udsat for de taalmodprøvende Standsninger paa Veiene, ved at Kjøretøiet gaar istykker, som ellers er saa almindelige paa Landsbygden. Om Vaaren kan man se Gaardspladsen fuld af Redskaber, der er trukket frem til Mønstring og for at underkastes en grundig Behandling med Tjære, et Stof, som her benyttes i stor Udstrækning — ikke mindst til Skotøiet. — Levemaaden maa betegnes som gjennemgaaende kraftig; meget Kjødmad bruges, helst saltet, endel saltet Fisk, heller ikke saa lidet Melk;

dog er Tillavningen ikke altid god. Selbyggen har den eiendommelige Vane at tage det kraftigste Maaltid til Aften, oftest salt Fisk eller Kjød, en Skik, som neppe er heldig. Muligens skriver denne Skik sig fra «Kvern fjeldet», hvor jo en stor Del af den mandlige Befolkning har tilbragt saamangen Vinter, og hvor Hovedmaaltidet af Hensyn til Arbeidstiden indtages om Aftenen (eller Eftermiddagen) efter endt Arbeide i Gruben. Opholdet i «Kvern fjeldet» synes uagtet den knappe Dagløn at have en vis Tilløkkelse for Selbyggen. Det frie, sorgløse Liv deroppe i den friske Fjeldluft, uden Hjemmelivets Uro, Omsorg og Barneskrig, har sin Tiltrækning, og naar saa Høsten kommer, drager Selbyggen afsted igjen med sin Madsæk, om han end i Vaar havde tænkt, at nu fik det være sidste Gangen. Ved et Besøg i Kvernbruuddet havde jeg Anledning til at se, at Forholdene med Hensyn til Bolig og Levemaade vistnok i enkelte Ting mindede om «Urtilstanden», men i det Hele taget var dog de sanitære Forhold slet ikke værre, heller bedre, end paa mange Fjeldsætre i enkelte Bygder. Sundhedstilstanden deroppe er glimrende. Brændevinsbruget er ikke stort, og da nu Priserne paa al alkoholholdig Drik — og ligesaa paa den ikke lidet brugte Nafta — er stegne saa betydelig, har der enkeltvis været gjort Forsøg paa Maltbrygning, noget som nu i lange Tider har været ukjendt i Selbu. Den her benyttede Drik ved alle Anledninger er det saakaldte Sirupsøl, en i alle Henseender tarvelig Drik. — De sædelige Forhold er som før yderst mislige; jeg kan i saa Henseende kun bekræfte, hvad jeg nylig hørte udtale, at Antallet af uægte Børn egentlig nok skulde være betydeligt større, end det er, om det skulde være Maalestokken for Usædeligheden.

De hygieniske Forhold i Røros har i den senere Tid, hvad Beboelsesrum angaar, bedret sig meget, idet man nu opfører lysere, luftigere, rummeligere og bedre ventilerede Boliger; ligesaa er de paa Røros Værks Gruber værende Barakker for et Arbeidsbelæg af 600 à 700 Arbeidere efter Paalæg af det stedlige Fabriktilsyn betydelig forbedrede, for enkeltes Vedkommende endog mønsterværdige. Beskjæftigelsen som Hytte- og Grubearbeidere synes ikke at virke uheldig paa Helbredstilstanden, da de i Regelen kan fortsætte dermed til 65 à 70 Aars Alderen, og derefter kan de oftest endnu leve indtil 20 Aar. Kroniske Bronkiter og rheumatiske Affektioner er de hyppigste Sygdomme. Befolkningen lever ret godt af sund og nærende Kost, dog drikkes der uforholdsmæssig megen Kaffe, ligesom megen Luxus i Klædedragt og Forhold forresten har vundet Indpas. Ædruelighed og Moralitet staar antagelig paa et almindeligt Middelstandpunkt. (M. Müller).

I Opdal bedres ogsaa de hygieniske Forhold lidt efter lidt, men i enkelte Dele af Distriktet staar man endnu adskillig tilbage. Boligerne opføres ikke hensigtsmæssige i Forhold til den kolde og lange Vinter; en hel Del Mennesker stuver sig sammen i ét Rum, hvor man baade spiser og sover og ogsaa udfører alt muligt Indearbeide. Flere Steder ligger Tjernerne — ofte begge Kjøen sammen — paa et Loft, der ikke sjelden kun faar Varme tilført fra det nedenunder liggende Værelse ved en Luge i Gulvet. (H. G. Lund).

Fra Orkedalen berettes, at Jordbruget gaar fremad; der drives mere paa Kvægavl og paa Opdyrkning og Bearbejdelse af Jorden til større Græsudbytte, medens Dyrkning af Korn synes at aftage. Ikke saa ganske faa cementerede Beholdere til Opsamling af den flydende Gjødning er i den sidste Tid kommet i Stand. — De i senere Aar oprettede tildels større og velindrettede Meierier modtager al Melk og har givet tilfredsstillende Udbytte; hvor der ikke er Adgang til Meieri, anvendes næsten overalt Separatorer. Der lægges mere og mere Vind paa gode Melkekjør, god Race og i det Hele paa bedre Stel, bedre Fodring og Behandling. Flere Gaardbrugere har begyndt at lade sine Besætninger undersøge med Tuberkulin. — Befolkningen er fittig og foretagsom;

meddelte Dødsårsager.

og Kjøen.

15—20		20—30		30—40		40—50		50—60		60—70		70—80		80—90		90—100	
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
1	-	1	-	2	1	3	2	4	4	4	3	10	2	-	-	-	-
-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	3	1	1	-	-	-
-	-	-	1	3	-	2	-	-	5	2	2	4	-	2	-	-	-
-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	1	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	-	1	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
-	-	-	1	1	-	-	-	1	2	2	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
-	-	1	-	1	1	1	1	-	1	1	3	-	2	-	-	-	-

Liste over de af Lægerne

(Forts.) Dødsårsag.	Tilsammen.	Deraf		Alder							
		0—1		1—5		5—10		10—15			
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.		
<i>VIII. Hud- og ydre Sygdomme.</i>											
Pemfigus hos Nyfødte.....	6	3	3	3	3	-	-	-	-	-	-
Bensygdomme.....	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre Hudsygdomme.....	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
C. Barselsygd.											
Barsel-feber.....	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Emboli.....	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
D. Unaturlig Død.											
Drukning.....	8	7	1	-	-	-	1	1	-	-	-
Forbrænding.....	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-
Andre Ulykkestilfælde.....	7	6	1	1	-	-	-	1	1	1	-
Selv mord.....	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	598	279	319	67	50	31	37	13	14	4	8
Ukjendt Dødsårsag.....	6	2	4	2	3	-	1	-	-	-	-
Sum	604	281	323	69	53	31	38	13	14	4	8

Kvinderne driver Spinding, Vævning, Binding o. s. v. som Husfid til eget Brug og til Salg saavel inden- som udenbygd, og Mændene driver ikke liden Industri i Trævarearbejder, Snedkeri og Kurvbinding, som sælges til Byerne. Skogdrift og Sagbrug skaffer ogsaa godt og lønnende Arbejde for en ikke liden Arbeidsstok. — Kostholdet er i det Hele nok saa bra og kraftigt. Desværre bruges nu næsten bare separeret Melk istedenfor skummet; ligeledes synes Smøret at blive sjeldnere og afløses i de smaa Hjem af Sirup paa Brødet. Siden Melken er bleven daarligere, er Kaffedrikningen tiltaget; denne Drik nydes regelmæssig 2 Gange daglig, foruden at Kjeden altid er færdig til at sættes paa for Beværtning af Besøgende. Inden Meldalen Herred har Kaffeforbruget i 1896 været ca. 13 300 Kilogram eller omtrent 4,4 Kilogram pr. Individ; vistnok bruges Surrogater mindre her end andetsteds, men saa har man den eiendommelige Skik at salte Kaffeen, ellers synes man, der ikke bliver nogen Kraft og Smag i den. Af Sukkertoi og finere Brødvarer fra Bagerne er der ogsaa stort Forbrug; selv i det fattigste Hus finder man næsten til enhver Tid saadanne finere Bagervarer, som bydes den fremmede til Kaffeen. — Renligheden inden Distriktet er i det Hele god. Spytning paa Gulvene er dog fremdeles en meget almindelig Uskik, som bliver vanskelig at udrydde. Mangesteds finder man nok Spyttebakker, men gammel Vane gjør, at de kun bliver lidet benyttede. Til Skolerne er der anskaffet Spyttebakker. Gaardene er for det Meste godt bebyggede. Desværre bruges endnu somoftest Dagligværelset til Kjøkken og Soverum. Det er imidlertid gjerne meget stort og ofte trækfuldt, især naar det blæser, da det gaar gjennem hele Husets Bredde og har Vinduer paa to modstaaende Sider. Peisen afløses mere og mere af Kogeovne og Komfurer, hvorfor de Ældre ofte klager over, at Luften er tyngere af Maddamp end i gamle Dage. Vinduerne er sjelden

meddelte Dødsarsager.

og Kjøen.																	
15—20		20—30		30—40		40—50		50—60		60—70		70—80		80—90		90—100	
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	1	-	3	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
11	5	20	18	19	22	26	21	14	28	30	38	27	50	16	22	1	6
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
11	5	20	18	19	22	26	21	14	28	30	38	27	50	16	22	1	6

aabne, men til Gjengjæld staar Døren ud til Forgangen aaben, saalænge det ikke er for koldt. Separatoren har medført det Gode, at man ikke længer behøver at have Melken inde i Værelset om Vinteren. Klædedragten er god, heller for varm end det Modsatte; Uldtøi nærmest Kroppen bruges mere og mere, men i Slutningen af Ugen er en saadan sammentovet, af Sved gennemtrukken og surt lugtende Troie just ikke særlig behagelig for andre Folks Næser. Ædrueligheden er nok saa bra, men ikke fuldt tilfredsstillende. Der forefindes ikke noget lovligt Udsalg af Vin og Øl inden Distriktet, men Forsyning fra Byen er let. Smughandel siges ogsaa at foregaa, og i Mangel af Andet tages der tiltakke med Nafta eller lignende Draaber, hvoraf det dog nu er blevet vanskeligere at faa nogen større Forsyning. (Hoffmann. E. Støren).

Levemaaden i Hitteren er gennemgaaende tarvelig; Madlavningen staar paa et lavt Standpunkt. Samtlige voxne Mænd driver Sjøen. Ja, selv de, som ellers har et eller andet Haandværk, drager gjerne afsted paa Snørefiske om Vaaren, dels for Kontantens Skyld og dels som en Afvexling i det daglige Einerlei. — Husene ser mangesteds store og flotte ud udvendig, men indvendig kan det være noksaa knebent med Rum, dels fordi Husene er ufærdige, og dels fordi kun et enkelt Rum er i Brug. Her kan Atmosfæren om Vinteren være noksaa trykkende, takket være alle de Individder, som her opholder sig, baade yngre og ældre, samt Raadamp fra vaade Klæder, som tørres paa Bilæggeren. — Det er ikke værst med Renligheden. Det er en Fornøjelse at se de hvidskurede Bænke og Gulve, og de Indfødte færdes selv inde i Hoselæsten for ikke at rakke til Gulvet. Spyttebakker findes og bruges overalt, og det maa ogsaa siges at være en Nødvendighed paa Grund af Tobakstyngningen. Det er letvindte, flinke Folk, som Regel ædruelige, men ikke svært paalidelige eller sædelige. Forsøger

man at sætte Stopper for Natteløberiet, risikerer man at blive tjenestepigeløs. (Knutssøn).

I Hevne er de hygieniske Forhold ikke saa værst, anfører Distriktslæge P. M. Selmer: Renlighedssandsen, som før stod overmaade lavt, især i Bygdens Udkanter, synes at bedres. Klædedragten tillempes mere og mere efter Klimatet; dog træffer man hyppig paa Mangel af Uldent nærmest Legemet; men til Gjengjæld bruger de Fleste nu Ydertøi om Vinteren, noget der for en Del Aar tilbage var ukjendt og ansaaes for storagtigt. Kvinderne maa naturligvis følge Moden, anskaffe sig Capes, Kaaber og Hatte med Blomster, alt Bysager, medens Mændene dog i Almindelighed holder sig mest til det Hjemmevirkede. — Madlavningen staar paa et lavt Standpunkt; Skolekjøkkener i Forbindelse med Amtsskolerne havde vist snarlig virket til det Bedre. Boligerne er i Almindelighed gode; men da Skogene ved en paagaende, uforsvarlig Behandling snart er ødelagte, vil dette kanske ogsaa have sin Indflydelse paa Opførelsen af Husene. Kaffe bruges meget, især til Traktering, men den kan dog ikke siges at misbruges. Drikfældigheden kan heller ikke kaldes stor. Vanedrikkere findes ikke; men naar Leilighed gives, ved Brylupper etc., kan det jo blive formeget af det. Sædeligheden derimod staar lavt.

I Ytre Fosen maa Levemaaden siges at være nogenlunde god; gastriske Sygdomme synes at forekomme mindre hyppig her end paa mange andre Steder. Ædruelighed skattes af Almuen, og af aabenbar Drukkenskab ser man lidet. Men Sædeligheden staar meget lavt. (H. R. Smith).

Sandsen for Renlighed synes at være i nogen Fremgang i Nordre Fosen. Kosten er i Regelen ensformig og tildels daarlig tilberedt; den bestaar for det Meste af Bygmelsgrød, Sild, Poteter og Fladbrød, samt Potetesager, der oftest kun er raastegte. Kardialgi og Anæmi er derfor hyppigt forekommende Under; ligeledes er Mavesaar ikke sjeldne, især hos voxne Kvinder. Husmoderens Tid er meget optaget baade med de hyppige Maaltider og andre Gjøremaal. Kvinde- ligt Tjenestetyende kan ofte være vanskeligt at erholde, da Kvinderne om Vaaren for det Meste er optaget med Fisketørring; om Sommeren forlader de ofte Distriktet og reiser til Indlandsbygderne for at deltage i Slaataannen; om Høsten er de tildels optaget med «Sildekværking». Ved disse Haandteringer mener de at fortjene mere end ved at leie sig bort i Husene som almindeligt Tjenestetyende. Fiskeri- bedriften er den væsentligste Indtægtskilde for den største Del af Bjørnør og en stor Del af Aa; Jordbruget derimod interesserer man sig som Regel altfor lidet for; denne Næringsvei kunde visselig paa sine Steder staa langt høiere, end Til- fældet nu er. I de større Dalfører i Bjørnør og især i Aa ernærer man sig væsentligst ved Jordbruget. I Aafjorden drives ikke saa lidet Baadbyggeri. Forøvrigt er Husfiden blandt Mændene omtrent = 0; Kvinderne derimod arbejder meget om Vinteren ved sin Væv eller Rok. Enkelte mere velstaaende Gaard- mænd findes nok hist og her; men den økonomiske Tilstand maa som Regel siges ikke at være god. Her er en hel Del Strandsiddere og Husmænd; meget af- hænger jo af Sjøen og dens Frembringelser, men noget særdeles stort Udbytte kan der som Regel ikke blive Tale om. Om Sommeren drives en Del Laxefiske med Kilenøter; men som Regel er det kun de nogenlunde bedre økonomisk stillede, der har Evne til at anskaffe sig dette Fangstredskab. De fleste voxne Mænd her i Distriktet — med Undtagelse af dem øverst i Dalføerne — driver Skreifiske om Vinteren ude ved Havøerne; en Del drager til Lofoten for at hyre sig til Fisket der. Om Sommeren driver en Del Fiske ude paa Havbankerne i sine Baade. Senere paa Aaret drives Sildfiske med Garn, og tildels enkelte Notbrug. Skreifisket i Distriktet slog i Aaret 1896 godt til; derimod slog Sildefisket aldeles feil, saa den økonomiske Evne var saa nogenlunde derefter. Boligerne kan tildels

hos Gaardmændene være noksaa store og rummelige; men i Almindelighed er de smaa og lave, og i Regelen havest kun ét Værelse til Disposition. Ædrueligheds-tilstanden maa i det Hele taget siges at være meget god, hvorimod Sædeligheds-tilstanden ikke kan ansees for at være tilfredsstillende. (Wallace).

Sygehuse og Sygepleie. I Trondhjems By findes, foruden et kommunalt Sygehus og et Sygelokale («St. Elisabeths Hospital» i den katolske Menigheds Bygning i Ihlen), desuden Trondhjems Sindssygeasyl og Kriminalasylet. I Strinden ligger Rotvold Sindssygeasyl og Reitgjerdets Pleiestiftelse for Spedalske. Røros Værk har et lidet Sygehus. I Opdal er der en uddannet Sygepleierske, der ogsaa efter Lægens Anordning har at tilse fattige Syge, og for Rennebu skal nu ogsaa en uddannes. (H. G. Lund).

Om Sundhedstilstanden i Trondhjems Strafanstalt henvises til den almindelige Beretning.

Badeindretninger. I Trondhjem findes foruden Søbadehuset 3 Badeanstalter, hvoraf den ene er et saakaldt Folkebad; ved dette sidste er der leveret ca. 15 000 Bad. Paa Røros findes en Karbadindretning med Dusch.

Om Amtets **Apothek** se den almindelige Beretning.

Følgende Tabel giver Oplysning om Møder i Sundhedskommissioner, Vakcinerede og retsmedicinske Forretninger.

Lægedistrikter.	Sundhedskommissioner. Antal Møder.	Vakcinerede.	Retsmedicinske Forretninger.
Nordre Trondhjems Amt	64	¹⁰⁾ 2918	23
Trondhjem	18	479	6
Strinden	¹⁾ 3	399	3
Selbu	2	116	1
Røros	²⁾ 3	194	5
Guldalen	³⁾ 4	339	-
Opdal	⁴⁾ 10	110	-
Orkedalen	⁵⁾ 4	262	1
Hitteren	⁶⁾ 2	210	2
Hevne	-	150	1
Ytre Fosen	⁷⁾ 9	266	4
Indre —	⁸⁾ 6	219	-
Nordre — \	⁹⁾ 3	174	-

¹⁾ Strinden 1, Klæbu 1, Malvik 1. ²⁾ Røros 3. ³⁾ Horg 1, Hølandet 1, Soknedalen 1, Singasaas 1. ⁴⁾ Opdal 4, Rennebu 3, Inset 3. ⁵⁾ Børsen 2, Børseskognen 1, Meldalen 1. ⁶⁾ Hitteren 1, Fillan 1. ⁷⁾ Ørlandet 2, Bjugn 5, Jøssund 2. ⁸⁾ Rissen 2, Stadsbygden 2, Værnes 2. ⁹⁾ Stoksund 1, Roan 2. ¹⁰⁾ Af disse angives 1584 at være vakcinerede med animalsk Lymfe, 935 med humaniseret.

Blandt Forhandlingsgjenstande i Trondhjems Bys Sundhedskommission kan nævnes: 1) Henstillen til Medicinalstyrelsen om at virke for snarlig Lovordning af Prostitutionsvæsenet paa Grund af de senere Aars Tiltagen af Syfilis. 2) Følgende Bestemmelser sigtende til at modarbejde Udbredelsen af Tuberkulose vedtoges:

1. I alle Lokaler, hvor Folk færdes, samles og arbejder udenfor de private Hjem, ligesom i de dertil hørende Gange og Trapper, skal der til enhver Tid findes et tilstrækkeligt Antal Spyttbakker, ifyldt lidt fugtig Sagmod eller Torvstrø, hakket Bar eller andet brændbart Materiale. Dette Indhold skal hver Dag tømmes paa Ildsted og opbrændes, hvorefter Bakken rensyles direkte i Kloak eller Afløbsrende. Det paaligger den, der har Ansvar for vedkommende Lokale, bedst mulig at paase, at Spytning altid sker i de dertil opstillede Spyttbakker og ikke udover Gulve, Vægge eller Indbo, samt at sørge for Spyttbakkernes Renholdelse som ovenfor foreskrevet. I alle Lokaler af det Slags, som her omhandles, maa Rengjøring ske ved Vaskning eller Aftørring med vaad Klud, ikke ved tør Afstøvning.
Som saadanne Lokaler anføres: Fabriker, Arbeidshuse og Værksteder af alle Slags, heri ogsaa indbefattet Bagerier og Konditorier, Kontorer, Butiker, Venteværelser, Hoteller, Logihuse og Beværtningssteder, Forsamlings-sale, Skoler, Jernbanevogne, Omnibuser, Dampskibslugarer, Saloner o. l. Specielt maa der i alle Skoler føres strengt Tilsyn med, at det ikke tillades nogen, hverken Lærer eller Elev, at spytte paa Gulvene, eller i det Hele andetsteds end i de dertil bestemte Spyttbakker.
 2. Alle Dødsfald af tuberkuløs Sygdom, der bevirker smitteførende Afsondring, skal af den behandlende Læge strax anmeldes til Sundhedskommissionens Formand. Sundhedsvæsenet foretager da Desinfektion af Sygerum og den Afdøde tilhørende eller af ham benyttede Klæder og Effekter. Ingen saadanne maa benyttes af Andre eller ved Salg eller Gave overdrages Andre, før denne Desinfektion er foretaget. Desinfektionen foregaar paa Kommunens Bekostning.
 3. Enhver, der disponerer over Rum, hvoraf en Syg, lidende af tuberkuløs Sygdom, er udflyttet, kan paa Forlangende faa Rummet desinficeret af Sundhedsvæsenet paa Kommunens Regning, naar Anmodning herom fremsættes, inden Rummet tages i Brug af nogen Anden. Anmodning maa ledsages af Lægeerklæring om, at Vedkommendes Sygdom er af tuberkuløs Art.
- 3) Ansættelse af en speciel Assistent for Kontrol med Levnetsmidler.

Kvaksalveri. Fra Guldalen berettes om et Tilfælde af Syfilis, der af en Kvaksalver, en velstaaende Gaardbruger, behandlede under Diagnosen «Kul i Lysken» med Antifebrin. Sagen anmeldtes, og Kvaksalveren idømtes en Mulkt paa 40 Kroner. (R. Hansson). — I Hitteren florerer Kvaksalveriet fornemmelig i Fisketiden. Er der godt Fiske, reiser Kvaksalverne om fra Vær til Vær og lykksaliggjør Folket med sine Medikamenter og sin Behandling. (Knutssøn).

XVII. Nordre Trondhjems Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km. ²	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaksinatorer.
Amtet		22767,81	81 529	22	2	39	45
1. Stjørdalen		2 252,16	10 699	2	-	4	4
	Nedre Stjørdalen . .	339, ²⁷	6 372	2	-	2	2
	Hegre	613, ⁵²	2 560	-	-	1	1
	Meraker	1 299, ³⁷	1 767	-	-	1	1
2. Frosten		646,72	7 835	1	-	4	4
	Frosten	75, ²⁸	3 067	1	-	1	1
	Aasen	140, ³⁰	1 806	-	-	1	1
	Leksviken	431, ¹⁹	2 962	-	-	2	2
3. Levanger		2 078,50	12 347	5	-	4	5
	Levanger, Kjøbstad .	0, ⁴²	902	3	-	-	-
	Levanger	140, ³⁴	1 965	-	-	1	1
	Skogn	340, ³⁰	3 316	-	-	1	1
	Værdalen	1 597, ⁵⁴	6 164	2	-	2	3
4. Inderøen		985,62	11 347	2	-	5	7
	Ytterøen	28, ⁰⁴	1 219	-	-	1	1
	Mosviken og Verran . .	551, ⁰¹	2 561	-	-	2	2
	Inderøen	145, ³²	4 934	2	-	1	1
	Sparbuen	260, ³⁵	2 633	-	-	1	3
5. Stenkjær		2 193,89	10 821	4	1	7	6
	Stenkjær, Ladested . .	0, ⁸⁷	1 866	2	1	2	-
	Egge	50, ⁸²	915	1	-	1	1
	Stod	633, ⁴⁸	2 306	-	-	1	1
	Beitstaden	1 082, ⁷¹	4 466	1	-	3	3
	Skei	426, ⁰¹	1 268	-	-	-	1
6. Grong		10285,71	7 601	2	-	5	8
	Grong	4 908, ⁹³	3 543	1	-	3	5
	Snaasen	2 406, ⁸⁵	2 568	1	-	1	1
	Lierne	2 970, ⁴³	1 490	-	-	1	2
7. Namsos ¹⁾		1 302,03	6 302	3	1	2	3
	Namsos, Ladested . . .	0, ³⁴	1 815	2	1	-	-
	Klingen	352, ¹⁵	1 100	-	-	-	1
	Vemundvik	240, ⁵⁵	959	-	-	1	1
	Overhallen	708, ⁹⁹	2 428	1	-	1	1

¹⁾ Fra Namsos Distrikt er ingen Medicinalberetning indkommen, idet Distriktslægens Arkiv ødelagdes under den Ildebrand, der overgik Namsos By i 1897. De nedenfor meddelte Oplysninger er hentede fra tidligere indkomne epidemiske Maanedslister og Beretninger.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaknatorer.
8. Fosnes		1 323,00	4 681	1	-	2	3
	Fosnes	860,82	2 879	1	-	1	2
	Flatanger	462,18	1 802	-	-	1	1
9. Kolvereid		1 085,30	4 851	1	-	3	3
	Kolvereid	437,26	1 839	1	-	1	1
	Foldereid	513,20	1 032	-	-	1	1
	Nærø	134,84	1 980	-	-	1	1
10. Vikten		614,88	5 045	1	-	3	2
	Vikten	317,27	3 033	1	-	1	1
	Leka	297,61	2 012	-	-	2	1

Sundhedstilstanden synes i det Hele taget at have været nogenlunde god. Kighoste optraadte epidemisk, og Katarrer, Lungebetændelse samt Diarree forekom hyppigere end i de nærmest foregaaende Aar, derimod var Tyfoidefeber, Skarlagensfeber, Difteri og Influenza sjældnere. Antallet af de anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme udgjorde 5 137 med 190 Dødsfald, mod henholdsvis 4 230 og 164 i det foregaaende Aar.

Dødeligheden. Ifølge Opgave fra det statistiske Bureau udgjorde de Dødes Antal 1 218 eller 15,1 pro mille af den beregnede Middelfolkemængde (80 700). I 1895 var Dødeligheden 14,6 pro mille.

Til Oplysning om de anmeldte Tilfælde af **epidemiske Sygdomme** og deres Fordeling paa Maaneder og Distrikter henvises til Tabel Side 212 og 213, sammendragen efter Lægernes Opgaver.

Tyfoidefeber forekom sjelden og var for det Meste godartet (19 Angrebne, 1 Død). Det fra Stjørdalen anmeldte Tilfælde indtraf paa Gaarden Minde, hvor Sygdommen ogsaa havde optraadt i Slutningen af 1895. Mistanken henleddes paa Gaardens Brønd, der laa meget nær Udhusene. Da det var vanskeligt for andet Vand paa Gaarden, tilholdtes Beboerne kun at nyde Brøndvandet kogt. (Conradi). I Frøsten Distrikt forekom om Vaaren 5 spredte Tilfælde. Paa en Plads i Stenkjær Distrikt havde et Par Tilfælde i December sandsynlig sin Oprindelse fra Drikkevand, der var hentet fra Veigrøften lige nedenfor en gjødslet Ager. Fra Distriktet er opført i det Hele 10 Tilfælde, hvoraf 5 af Kommunelægen i Beitstaden. (J. G. Bugge).

Skarlagensfeber forekom i Aarets første Halvdel epidemisk over hele Stjørdalen Distrikt; paa et Par Steder blev det nødvendigt at lukke Skolerne. Sygdommen var tildels noksaa ondartet (Mortalitet 11 pCt). (Conradi). I de fleste af Amtets øvrige Distrikter optraadte Sygdommen spredt og for det Meste let. I Ranem Sogn af Overhallen (Namsos Distrikt) foranledigedes en Epidemi

ved et Fantefølge, der medbragte et skarlagensfebersygt Barn; Fanterne havde gennemstreift hele Bygden og endog havt Tilhold paa en af Gaardene nogle Dage. (Roll).

Difteri var i det Hele ikke almindelig. De fleste Tilfælde forekom i Stjørdalen i Meraker, særlig i Nærheden af Jernbanestationen. Fra Frosten opføres 17 Tilfælde, hvoraf nogle paa Leksvikstranden behandlede af Læge fra Rissen. De fra Grong anmeldte 4 Tilfælde forekom i Lierne; i dette afsides liggende Herred er der i Aarrækker arbejdet med at faa Difteri udryddet, men som det synes til liden eller ingen Nytte; Befolkningen er meget uforsigtig, og Renligheden staar paa mange Gaarde meget lavt. (E. Irgens) Et Tilfælde i Kolvereid indtraf i Slutningen af Aaret hos en 17 Aar gammel Gut, hvis Fader angivelig havde havt Sygdommen i Lofoten samme Vaar; nagtet det ikke lod sig gjøre at isolere den Syge tilfredsstillende, smittedes mærkværdig nok ingen af de mange yngre Søsken. (Knudtzon).

Blodgang. Paa vestre Baugsund i Klingen (Namsos Distrikt) indsygnede i Løbet af ét Døgn 7 af Husets Indvaanere af en voldsom Enterit, der hos nogle antog Karakter af Dysenteri med slimbelagte, blodige Afføringer og voldsomme Tenesmer. Da Sygdommen formodedes opstaaet ved Infektion af Drikkevandet, blev det paabudt at rense Gaardens Brønd; der fandtes i samme ingen Lemækadavere eller deslige, derimod traf man klods ved Brønden og kun et Par Tommer under Jordskorpen paa et Sauehoved, der var i stærk Forraadnelse og udbredte en gyselig Stank. (Roll).

Under **Vandkopper** er fra Inderøen opført en Sygdom, der om Vaaren var meget almindelig udbredt. Den indtraf samtidig med ægte Kokopper, der paa mange Steder forekom hos Kreaturerne, som igjen smittede Budeierne og gjennem dem de øvrige Beboere. Eruptionerne optraadte især paa Hænderne og i Ansigtet, ofte i stort Antal, og forårsagede ikke sjelden paa Grund af Urenlighed og det lidet Hensyn, der toges til dem, Betændelser med Infiltration og Suppuration. Ikke saa Faa blev ved den Anledning revakcineret mod sin Villie. (Synnestvedt). I Stenkjær Distrikt ledsagedes Vandkopper i flere Tilfælde af en stærk Conjunctivitis catarrhalis, der hos Flere blev af Varighed. (J. G. Bugge).

Kighoste forekom epidemisk inden Amtet hele Aaret igjennem. I Kolvereid var Sygdommen særlig udbredt i Nærø, og her optraadte den ogsaa i det Hele taget temmelig ondartet. Til Gutvik og Gravik af Leka Herred i Vikten kom den tidlig paa Høsten, antagelig fra Bindalen i Brønnø Lægedistrikt. I Gutvik med sin tætte Beboelse blev paa én Gang en Mængde Børn angrebne og det temmelig snart med voldsomme Symptomer. Blødning fra Næse, Mund og Øine fremkaldtes hyppig ved Hosteanfaldenes Heftighed. Sygdommens Intensitet maa visselig forklares af de daarlige hygieniske Forhold hos den fattige Befolkning i denne Grænd. I Regelen haves ikke Adgang til Udluftning uden gjennem den aabnede Dør, idet Vinduerne i Regelen ikke er indrettede til at aabnes. Hertil kommer, at Børnene bliver holdt inden Døre, saasomt de begynder at hoste. Hvor Børn trods Hoste fik Lov til at færdes ude, viste Sygdommen sig i alle Retninger mildere. (Fretheim).

Influenza var i Januar og udover Vaaren noksaa almindelig. Fra Kolvereid og Vikten berettes saaledes, at Sygdommen havde en stor Udbredelse i Aarets første Halvdel, og at den hyppig var ledsaget af alvorlige akutte Sygdomme i Aandedrætsorganerne, særlig Lungebetændelse. Sygdommen synes at være bleven saa omtrent endemisk, idet nogen frisk Import ikke har været iøinefaldende. (Fretheim).

Epidemiske Sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgiven for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Tilfælde.	Dødsfald.													
Tyfoidfeber	19	1	18	-	-	1	3	1	-	1	-	2	-	1	9
Cerebrospinalmeningit	2	2	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-
Skarlagensfeber	195	14	195	43	31	42	14	5	2	2	1	2	8	23	22
Mæslinger	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Difteri (Croup)	60	10	60	14	6	8	2	9	3	4	2	2	2	7	1
Blodgang	3	1	3	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Barsel-feber	18	3	18	2	3	1	4	4	1	-	-	-	-	-	3
Pyæmi, Septhæmi	23	9	23	-	3	4	2	2	1	1	3	3	1	1	2
Rosen	63	1	63	6	10	4	3	5	4	5	2	5	6	8	5
Vandkopper	71	-	71	12	4	9	5	3	13	2	3	1	7	6	6
Kusma	89	-	89	17	12	18	26	7	3	2	2	1	1	-	-
Kighoste	514	21	514	48	40	27	32	49	40	50	51	46	49	33	49
Akut Katarr i Aandedrætsorg.	1971	52	1954	239	183	203	172	240	171	140	94	85	120	141	166
Influenza	608	6	608	172	71	98	63	67	39	8	11	4	12	19	44
Lungebetændelse	490	50	490	47	31	71	71	71	47	25	12	14	28	24	49
Pleurit	162	4	160	13	9	15	13	21	23	18	8	9	10	10	11
Gigtfeber	140	6	140	17	13	8	16	15	22	9	10	6	6	12	6
Akut Diarré (Kolerine)	705	9	705	49	37	34	47	44	65	75	103	72	56	75	48
Pemfigus hos Nyfødte	3	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Tilsammen	5137	190	5116	679	455	543	475	543	434	343	302	252	307	361	422

Epidemiske Sygdomme.

	Fordeling paa Lægedistrikterne:																			
	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10	
	Stjør- dalen.		Frosten.		Levanger.		Inderøen.		Stenkjær.		Grong.		Namsos.		Fosnes.		Kolvereid.		Vikten.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidefeber	1	-	5	-	-	-	-	-	10	-	1	1	2	-	-	-	-	-	-	-
Cerebrospinalmeningit	-	-	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	117	13	2	-	17	-	11	-	24	-	4	-	15	1	-	-	2	-	3	-
Mæslinger	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Difteri (Croup)	27	9	17	-	2	-	3	-	3	-	4	1	3	-	-	-	1	-	-	-
Blodgang	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1	-	-	-	-	-	-
Barsel-feber	1	-	3	-	2	1	1	-	5	-	2	1	-	-	-	-	1	-	3	1
Pyæmi, Sæpthæmi	2	2	-	-	7	-	1	1	5	2	-	-	-	-	-	-	4	2	4	2
Rosen	10	-	7	-	17	-	8	-	8	1	4	-	2	-	-	-	4	-	3	-
Vandkopper	-	-	3	-	14	-	17	-	32	-	-	-	2	-	3	-	-	-	-	-
Kusma	-	-	-	-	-	-	15	-	48	-	2	-	14	-	3	-	3	-	4	-
Kighoste	13	-	7	-	155	8	78	3	84	1	9	2	56	2	44	3	30	-	38	2
Akut Katarr i Aandedrætsorg.	198	18	71	2	718	9	218	4	444	4	54	1	52	1	67	2	80	8	69	3
Influenza	4	1	5	-	220	1	65	-	216	4	-	-	20	-	8	-	28	-	42	-
Lungebetændelse	36	11	17	3	114	5	72	7	74	7	11	3	45	4	11	-	65	6	45	4
Pleurit	17	-	10	-	47	2	14	1	26	1	11	-	13	-	11	-	5	-	8	-
Gigtfeber	6	-	8	-	50	1	17	1	35	1	3	-	11	1	1	-	3	1	6	1
Akut Diarré (Kolerine)	47	3	22	-	193	-	150	-	168	2	31	-	39	2	19	-	30	2	6	-
Pemfigus hos Nyfødte	-	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Tilsammen	479	57	177	5	1558	28	673	19	1182	23	136	9	277	12	167	5	256	19	232	13

Katarralsk Ikerus forekom oftere i Inderøen, især i Høstmaanederne; Sygdommen sættes i Forbindelse med Nydelsen af bedærvet, stillestaaende Vand under den stærke Tørke. (Synnestvedt).

Veneriske Sygdomme. Udenfor Sygehus behandlede Tilfælde sees af følgende Tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa Lægedistrikterne:								
		1	2	3	4	5	7	8	9	10
		Stjør- dalen.	Frosten.	Leranger.	Inderøen.	Stenkjær.	Namsos.	Fosnes.	Kolver- eid.	Vikten.
		Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	
Veneriske Saar	1	1	.
Syfilis, konstitutionel	3	1	.	.	.	1	.	1	.	.
Gonorré	41	.	2	7	8	2	13	3	3	3

De fleste af de behandlede Tilfælde af **Gonorré** i Inderøen forekom hos gifte Mænd, som smittede sine Hustruer. I ét Tilfælde optraadte Oftalmi hos et nyfødt Barn med næsten fuldstændig Blindhed tilfølgende. Dette Tilfælde gav Anledning til Paabud til alle Jordemødre i Distriktet om at anvende Credés profylaktiske Inddrypning ved alle Fødsler. (Synnestvedt).

Af **Fnat** er ialt anmeldt 520 Tilfælde, de fleste fra Stjørdalen, Grong og Vikten. De fleste fra Stjørdalen opførte Tilfælde fandtes ved Visitation af Skoleungdommen blandt Børn fra Meraker. Lægemedler uddeltes ogsaa i de Smittedes Hjem til Forældre og hjemmeværende Søkende. Efter dette hørte Sygdommen saagodtsom aldeles op. (Conradi). Fnat er ligeledes meget udbredt i Frosten; den antages her for uhelbredelig eller meget vanskelig at helbrede, hvorfor de Angrebne først sent søger Lægehjælp. (Bendeke) Sygdommen begynder ogsaa at vise sig mere og mere i Inderøen; Befolkningen behandler som oftest sig selv, idet der laves Skabsalve af Svovl, Tjære og Smør eller Fedt; under Lægens Behandling kommer oftest kun Recidiverne og de med Ekzem kompli- cerede Tilfælde. (Synnestvedt). I Stenkjær Distrikt optraadte Fnat Høsten ud- over blandt Skolebørnene paa Namdalseidet; da der fra tidligere Anledninger havdes Erfaring for, at Sygdommen af forskellige Grunde forsømtes og derfor fik en stor Udbredelse, ansaaes det nødvendigt at foretage en Del Reiser, for hvilke Omkostningerne udrededes af det Offentlige. (Roll). Af 80 Tilfælde i Grong falder 67 paa Snaasen. Sygdommen var her Gjenstand for Forhandling i Sund- hedscommissionernes Møder. (E. Irgens). I Fosnes angives Fnat at være temmelig almindelig inden alle Klasser af Befolkningen. (Fugelli). Det samme er Til- fældet i Vikten. Ved Udbredelsen af Sygdommen i dette Distrikt kommer, som i det Hele i Fiskeridistrikterne, ikke Mangelen paa Renlighed i første Række; af større Betydning er vistnok den gjentagne friske Import fra Fiskeværerne, ligesom Sygdommen selvfølgelig ogsaa udbredes gjennem Skolerne. (Fretheim).

Dødsfald af **Lungetuberkulose** udgjorde for det hele Amt 15,1 pCt. af samtlige kjendte ved Sygdom foranledigede Dødsfald, og 20,3 pCt. af Dødsfald, der ikke var foraarsaget af epidemiske Sygdomme. For Byerne var Forholdet henholdsvis 18,2 pCt. og 23,3 pCt. og for Bygderne 14,8 pCt. og 20,0 pCt. (jfr. Tabel Side 215). I Stjørdalen forekommer Tæring

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lunge- tuberkulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Stjørdalen	142	23	57	85
Frosten	19	7	5	14
Levanger	122	17	28	94
Levanger By	25	3	4	21
Bygder	97	14	24	73
Inderøen	95	11	19	76
Stenkjær	151	17	23	128
Stenkjær By	24	7	2	22
Bygder	127	10	21	106
Grong	59	7	9	50
Namsos	28	7	12	16
Namsos By	6	-	6	-
Bygder	22	7	6	16
Fosnes	32	9	5	27
Kolvereid	41	5	19	22
Vikten	54	9	13	41
Nordre Trondhjems Amt	743	112	190	553
Deraf i Byer	55	10	12	43
— - Bygder	688	102	178	510

hyppig, selv i Fjeldbygden Meraker. Smitten skyldes her sandsynlig fra først af Patienter fra Byen. Efter hvert Dødsfald foretages der nu inden alle Distriktets Herreder gennem en af Sundhedskommissionerne opnævnt Komité Opbrænding af de Afdødes Efterladenskaber, især Gang- og Sengklæder, forsaa-vidt de ikke kan desinficeres; Amtet betaler beredvillig Taxtsummen for det Ødelagte. Der foretages ogsaa Røgning og Vaskning af de af de Afdøde senest benyttede Rum. (Conradi). Hvorvidt Tuberkulosen i Levanger Distrikt er i Tiltagende eller ei, er det ikke godt at have nogen bestemt Mening om, anfører Distriktslæge Hiorth; dens Herjinger er i alle Fald frygtelige nok, og ethvert alvorligt Forsøg paa at bringe den paa Retur maa betegnes som en stor Velgjerning. Oplysning om Sygdommens Bekjæmpelse maa dog først indarbeides i Folkets brede Lag, thi deres Tal, der for Tiden skjæmper Sygdommen den tilbørlige Opmærksomhed og Omtanke, er endnu altfor lidet. I Fosnes angives Lungetuberkulose at have en uhyggelig stor Udbredelse. Mangesteds faar den næsten Karakter af rene Husepidemier. Kjendskabet til Smittemaden er heldigvis noksaa almindelig, og Smittefrygten, der dog ofte gaar for vidt, bidrager til, at der udvises større Forsigtighed end tidligere med de Syges Sekreter og Exkreter. Det barske og ustadige Klima spiller efter Distriktslægens Mening vistnok en ikke ringe Rolle som Aarsagsmoment. Hertil kommer den daarlige Kost, slette og utætte Boliger og ikke mindst en, som det synes, udbredt hereditær Belastning. (Fugelli). Fra Kolvereid anføres, at saavel Læg som Lærd med Længsel venter paa kraftige Forholdsregler fra det Offentliges Side

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.			Udtrækning ved Bækkenendeleie.		Partus præmaturus artificialis.			Perforation.	
	Mødre.	Børn.		Mødre.	Børn.		Mødre.	Børn.	Mødre.	Børn.		Mødre.	
		lev.	lev.		dødf.	lev.				lev.	dødf.		
	Utilstrækkelige eller smertefulde Veer.....	23	¹⁾ 23	1	-	-	-	2	²⁾ 2	-	-	-	-
Bækkensneverhed	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselkrampe	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og Blødning.....	-	-	-	-	-	⁴⁾ 1	1	⁴⁾ 1	-	-	-	-	-
Hyperemesis.....	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1	-	-
Ueftergivelige Fødselsdele.....	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Isseleie med Panden fortil	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	2	⁵⁾ 2	-	-	-	-	-	-	-	1
Hydrokefalisk Fosterhoved	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Tilsammen	28	27	2	2	2	1	3	3	2	1	1	1	1
		29			3					2			

¹⁾ Heraf 1 første Tvilling; anden Tvilling forløst ved Vending, hvor Udfaldet for Moderen (lev.) er anført. ²⁾ Begge var anden Tvilling; af de tilsvarende første Tvillinger forløstes den ene ved Naturens Hjælp, om den anden er intet oplyst. ³⁾ Død af Livmoderbristning. ⁴⁾ Tvillingfødsel, 7 Uger for tidlig; den første Tvilling forløstes ved Vending, den anden ved Udtrækning, hvor Udfaldet for Moderen (lev.) er anført. ⁵⁾ Deraf 1 anden Tvilling.

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Bar- sel- seng.	ved ulykke- lige Hæn- delse.	ved Selv- mord.	ved Drab.
Stjørdalen	301	3	219	33	-	2	5	-	-
Frosten	233	5	117	21	2	1	4	-	-
Levanger	297	6	179	24	3	-	1	1	-
Levanger By	26	-	32	3	-	-	-	-	-
Bygder	271	6	147	21	3	-	1	1	-
Inderøen	260	5	130	13	1	1	4	1	-
Stenkjær	261	7	170	13	4	-	3	2	1
Stenkjær By	57	2	29	4	2	-	-	-	1
Bygder	204	5	141	9	2	-	3	2	-
Grong	178	2	107	16	1	1	2	-	-
Namsos	175	5	113	13	1	-	2	1	-
Namsos By	66	3	34	6	-	-	1	-	-
Bygder	109	2	79	7	1	-	1	1	-
Fosnes	114	5	62	11	2	-	1	-	-
Kolvereid	136	4	68	10	1	-	1	-	-
Vikten	123	6	53	9	-	1	1	-	-
Nordre Trondhjems Amt.	2078	48	1218	163	15	6	24	5	1
Deraf i Byer	149	5	95	13	2	-	1	-	1
— Bygder	1929	43	1123	150	13	6	23	5	-

mod Tuberkulosens Udbredelse. (Knudtzon). Fra Vikten omtaler Distriktslægen blandt Momenter, der kan have Betydning ved at mindske Modstanden mod i Organismen allerede indvandrede Baciller, ved Siden af Befolkningens Fattigdom og knappe Levesæt den dersteds almindelige ringe Lungekapacitet. «For den, hvis daglige Beskæftigelse det er at ro, sætter ikke dette Arbeide Respirationen i stærkere Fart, og andet Arbeide, der stiller større Krav til Lungerne, er der her lidet af; ei heller stimulerer den tunge, fugtige Luft saaledes til dybe Aandedrag som Luften inde i Landet og oppe i Høiderne. Disse Forhold kan maaske delvis forklare Lungekapacitetens Ringhed». Tuberkulosens Smitsomhed er almindelig kjendt, og der er al Grund til at tro, at der vises tilbørlig Forsigtighed i Omgangen med Tæringsyge. (Fretheim).

Spedalskhed ansaaes for udryddet i Frosten; men nu er der pludselig dukket op 3 nye Tilfælde, 2 Mænd med den knudede Form og 1 Kvinde med den glatte. (Bendeke).

Om Amtets **Sindssyge** se den almindelige Beretning.

I de fjerneste Egne af Grong Distrikt, saasom Dele af Namsenskogen og Lierne, men især i Rørviken Kapelsogn, bor Befolkningen saa isoleret som vel neppe andre Steder i vort Land. Man faar Indtryk af, at der her findes et

procentvis temmelig stort Antal degenererede Individuer. Saaledes oplystes der ved Tilsyn af en offentlig forpleiet Sindssyg, at af 13 Søkende var kun 5 levet op, og af disse havde en Broder været sindssyg, medens 2 voxne Søstre havde Luxatio coxæ congenita duplex; Forældrene var Slægtninge. Indgifte foregaar vistnok meget ofte, da ingen Til- eller Fraflytning af Folk finder Sted. Ungdommen har været fri for Værnepligt og kommer sjelden udenfor Bygden. (E. Irgens).

Obstetriciske Operationer. Af Læger udførtes 40 saadanne, deraf i Stjørdalen Distrikt 4, Frosten 1, Levanger 9, Inderøen 6, Stenkjær 6, Grong 4, Namsos 6, Fosnes 1, Kolvereid 2, Vikten 1. Indikationer og Udfald sees af Tabellen paa Side 216.

Paa Barselseng døde ifølge Presternes Opgaver 6 Kvinder, ifølge Lægernes Dødslistes 9; 3 døde af Barsel-feber, 1 af Barselkrampe, 3 af Emboli, 1 af Hjertelammelse og 1 af Livmoderbristning. — 2 Barselkvinder døde uforløst, nemlig 1 i Verran (Inderøen) og 1 i Vikten. Til den første, der døde af Barselkrampe, naaede Hjælpen ikke frem i betimelig Tid; den anden, der opføres som død af Hjertelammelse, var i høj Grad anæmisk og havde flere Gange tidligere haft betydelige Blødninger efter Fødselen.

Antallet af Fødte og Døde sees af Tabel Side 217.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 860 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 58,6.

De hyppigste Dødsarsager var:

Dødsarsager.	Antal Dødsfald.	Deraf i	
		Byer.	Bygder.
Alderdomssvaghed	114	7	107
Lungetuberkulose	112	10	102
Kræft (Cancer og Sarkom)	61	3	58
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	52	2	50
Lungebetændelse	50	2	48
Tuberkuløse Betændelser og Miliærtuberkulose	42	14	28
Hjerneslag	34	2	32
Kronisk Bronkit og Bronkiektasi	29	4	25
Organisk Hjertesygdom	25	-	25
Kighoste	21	3	18

Veirliget. Vinteren var mild med megen Nedbør i Form af Regn; Sne faldt kun sparsomt. Vaaren kom tidlig. Sommeren var ualmindelig god, varm og drivende, og Veiret var særdeles gunstigt for Landmanden, som kunde glæde sig ved en sjelden rig Høst. Fra Levanger berettes der saaledes om en Høavl som aldrig før; Korn- og Potetesavlingen slog ogsaa godt til. Priserne var imidlertid meget lave; Hø blev tilslut fuldstændig usælgeligt og kunde alene gennem Export realiseres til nogenlunde rimelig Pris. (Hiorth). Vinteren før Jul udmærkede sig ved en jevn, men ikke streng Kulde, saa Vandforsyningen paa mange Steder slap op.

Levemaade og hygieniske Forhold. I Stjørdalen lader Renligheden meget tilbage at ønske. Boligerne er i det Hele taget rummelige og har Betingelser for i hygienisk Henseende at tilfredsstille rimelige Fordringer, naar blot Befolkningen havde den rette Forstaaelse af, hvor nødvendigt det er f. Ex. jevnlig at fornye Luften i Værelserne; men de fleste Steder sker dette saagodt-som aldrig i den kolde Aarstid paa en fuldt tilfredsstillende Maade. Paa Strandstedet Stjørdalshalsen er Forholdet anderledes, idet Boligerne i Regelen er smaa og mange Mennesker sammenstuvet i forholdsvis smaa Rum. Her hersker ogsaa megen Fattigdom og anden Elendighed; en Del stræber vistnok efter bedste Evne at ernære sig og sine, men Andre finder sig bedst tjent med at ligge paa Ladsiden og lade sig føde af Fattigvæsenet. — Levemaaden er i det Hele taget god; Kaffemisbrugen synes at være paa Retur inden den yngre Slægt; Misbrugen af Spirituosa er i betydelig Aftagen, og det er sjelden at se berusede Folk, undtagen ved høitidelige Anledninger. Afholdsforeningernes Arbejde har ikke været forgjæves, og Brændevinets høie Pris er vel ogsaa en ikke lidet medvirkende Aarsag. (Conradi).

I Levanger er Forholdene relativt ganske gode, idet Fattigdom kun undtagelsesvis træder hindrende iveien. Her er i det Hele taget en sund og kraftig Befolkning, vel udviklet og legemsstærk. Spirituosa misbruges kun i ganske ubetydelig Grad. (Hiorth).

Fra Inderøen skrives: De sidste gode Aar har haft en heldig Virkning paa den økonomiske Stilling. Vel har Priserne for Kornvarernes Vedkommende stadig været nedadgaaende, saa der ad denne Vei er kommet færre Penge ind i Bygderne end før, men desto lettere har Husmænd og Arbeidere haft for at skaffe sig de nødvendige Næringsmidler for en rimelig Pris. Paa den anden Side har de for hvert Aar i Antal tiltagende Meierier bevirket, at Gaardbrugerne har lagt sig efter en mere rationel Drift af sine Eiendomme, idet man mere og mere udvider sin Høproduktion og indskrænker den usikre Kornavling. Deraf følger igjen en Forøgelse af Kreaturholdet med større Melkeafkastning; og Melken er det, som skaffer Gaardbrugerne de nødvendige Kontanter. Maaske den bedste Side ved denne lidt efter lidt forandrede Drift er, at Jordens Hævd tiltager ved den forøgede naturlige Gjødsel. Hertil bidrager ogsaa i høi Grad, at Gaardbrugerne mere og mere har lært at indse Nyttens af de kunstige Gjødningsstoffer, som hver Vaar i store Kvanta indføres i Bygderne. Hvad Husene angaar, synes der ved Nybygninger at være en paatagelig Forbedring, idet der ikke sjelden sees nye Hovedbygninger med 1 Etage og dobbelte Værelser istedetfor de gamle 2-etages Kasser med kolde og trækfulde Værelser, der gaar tvert gennem Huset, og hvoraf en Del i 2den Etage ofte er uindredede og overflødige. Bygningerne er saaledes blevne mindre, lunere og hyggeligere, samt billigere at vedligeholde. Befolkningens Levemaade er visselig ogsaa bedre end før, idet man stiller større Fordringer og søger at realisere dem, saa godt Kvindernes Ukyndighed i Madstel tillader det. Beklædningen er varm og god. Af Nydelsesmidler bruges Kaffe i store Masser, tynd og daarlig, ofte med Tilsætninger. At Brugen af Kaffe maa tiltage, er saa rimeligt, da Melken paa sine Steder begynder at blive en noksaa sjelden Vare. Den Melk, man ikke sender til Meierierne, bliver ofte saa intenst behandlet af de nu saa almindelige Haandseparatorer, at der næsten ikke er Tale om Fedtstof længere. Melken er bleven til Vand, og Barnet gaar fra Moderbrystet over til Kaffeoppen. Ukyndighed i de gode, kraftige Raastoffes Behandling, og Misbrug af Kaffe, anser jeg for at være den væsentligste Aarsag til de Dyspepsier og den Neurasteni, som saa hyppig findes hos vor Landbefolkning. Efter at have virket i over 20 Aar som Læge i Landdistrikter i det Nordenfjeldske udtaler jeg som min Overbevisning, at Befolkningen i fysisk Henseende er gaaet tilbage. Ligesaa sjelden som det før var at se neurasteniske Individder paa Landsbygden,

ligesaa hyppig har man dem nu, og den Tid, da man kun i Byerne fandt Anæmier og Chloroser, er forlængst forbi. At disse sidste Sygdomme optræder saa langt hyppigere paa Landsbygden nu imod før, maa de forresten saa nyttige Meierier tildels gives Skylden for, ikke alene direkte, fordi de berøver Børnene og den opvoxende Ungdom deres bedste Ernæringsmateriale, men ogsaa indirekte, fordi de har gjort en Ende paa Sæterbedriften og det dermed følgende sunde og styrkende Ophold paa Fjeldet. — Brugen af Spirituosa er meget aftaget i Distriktet. Den fornemste Aarsag hertil er vel den forøgede Civilisation, som mere og mere gjør det til en Skam at vise sig beruset. Afholdsbevægelsen har ogsaa bidraget meget til dette Resultat, men Frugt af Bolagsnedlæggelsen kan det ikke siges at være, da Tilstanden var lige god før denne. Vanedrikkere har man nu som før enkelte af, og de Surrogater, som er kommet i Handelen istedetfor «det rene Væsen», er lige tjenlige til Opfyldelsen af sit Formaal, at skaffe Konsumenterne en Rus, men virker maaske mere nedbrydende paa deres Sundhed. Sædeligheden staar ikke saa høit, som man kunde vente det i saa fremskredne Bygder. De mange uægte Børn og de veneriske Sygdomme er noksom Beviser derpaa. At disse sidste Sygdomme er adskilligt mere udbredt, end Sygelisten viser, er mig vel bekjendt. Det er kun de Færreste, som søger Distriktets Læger for saadanne Sygdomme; som oftest søger de til Byerne. (Synnestvedt).

I Stenkjær er der ved Amtets Landbrugsskole oprettet en Kjøkkenskole, der er noksaa godt besøgt. Det kan saaledes være berettiget at haabe, at Kvinderne for Fremtiden efterhvert vil lægge for Dagen lidt mere Kyndighed i Madstel, end de hidtil har gjort. (J. G. Bugge).

Befolkningen i de større Bygder i Grong sidder gjennemgaaende i gode Kaar. Levemaaden er derfor god, men begynder, takket være de mange Landhandlere, i mange Retninger at blive «moderne» med stort Forbrug af «Byvarer». Boligerne er gode, men for store og upraktiske. Spirituosa misbruges ikke synderlig. Et Tegn paa, at Levemaaden har forandret sig adskillig i den sidste Menneskealder er, at Ungdommen gjennemgaaende har meget daarlige Tænder ofte allerede i 15—20 Aars Alderen, medens de Gamle har sine i god Behold. (E. Irgens).

Fra Fosnes skrives: Levemaaden er meget ensformig og gjennemgaaende daarlig, undtagen blandt den mere vel situerede Gaardbrugerstand, hvoraf her dog findes meget Faa. Den økonomiske Evne er gjennemgaaende liden. Gaardparterne er meget smaa; har en Mand her saapas stor Gaard, at han paa den kan føde 6—8 Kjør og Hest, regnes han for en Velstandsmand. I det Hele taget er her noksaa smaat Stel. Foruden Gaardsbrug er Hovednæringsveien Fiskeri, hvoraf Laxefiskeriet spiller en ikke ubetydelig Rolle, væsentlig i Fosnes Herred, mindre i Flatanger Herred. Paa enkelte Eiendomme i Fosnes kan fiskes for op til et Par tusinde Kroner aarlig. Til Vinterfisket, Skreifisket, drager Alle, som bare kan komme sig afsted, Størsteparten til Gjæslingerne, en Del til Lofoten, især som «Leikarer». Vinterfisket i det forløbne Aar var daarligt; Udbyttet var for Manges Vedkommende ikke stort mere, end at de klarede Udgifterne. (Fugelli).

Ogsaa fra Kolvereid omtales Levemaaden som for det Meste daarlig og uhensigtsmæssig, hvorfor ogsaa Størsteparten af Befolkningen i mere eller mindre Grad lider af dyspeptiske Besværligheder. Haandteringen bestaar væsentlig i Fiskeri, Jordbrug og Skogdrift. Befolkningen er meget ædruelig, men staar forøvrigt i sædelig og moralsk Henseende gjennemgaaende lavt. Boligerne er for det Meste daarlige og trækfulde. (Knudtson).

Fra Vikten berettes: Klædedragten er gjennemgaaende sund og god, særlig Hverdagsdragten, der almindelig er virket hjemme af Udgangerfaarenes Uld. Alle bruger Uldtøi nærmest Kroppen. Levemaaden er yderst tarvelig; om Mad-

lavningskunst kan der neppe tales; naar f. Ex. fersk Fisk skal koges, bringes den i Gryden, medens Vandet er koldt, og efter en grundig Kogning hældes saa Fiskekraften paa Dyngen. Paa samme Maade behandles Kjød, naar det en sjelden Gang skal nydes ferskt. For Melken haves der sjelden eget Rum, og i det Hele taget behandles Melkevarerne slet; den Ost, som laves, hører til det mindst vel-smagende, man kan tænke sig; alligevel er den uforholdsmæssig kostbar. Kvinderne bestiller gennemgaaende lidet; de voxne Døtre vil nødig tage ud og tjene, men foretrækker at gaa og slænge hjemme; i kausal Forbindelse med denne Lediggang samt Natteløberi staar den overhaandtagende Usædelighed særlig i Leka Herred. -- Ædruelighed er her en Dyd af Nødvendighed, da der saagodtsom ikke findes Spirituosa; den Smughandel, som drives dermed, rækker jo ikke synderlig vidt og finder vistnok kun Sted paa Rørvik, særlig under Markedet. Boligerne er knebne og derfor usunde, men holdes ellers forholdsvis godt rene. (Fretheim).

Sygehuse. Der findes 2 Amtssygehuse, det ene, Indherreds Sygehus, i Levanger By, det andet, Namdalens Sygehus i Vemundvik nær Namsos By; Isolationslokaler for epidemiske Syge findes ved begge Amtssygehuse og desuden i Værdalen og i Stenkjær By.

Badeindretninger. Ved Sygehuset i Levanger findes en Badeanstalt for Romerbad, Damp- og Karbad, og i Stenkjær findes 2 Badeanstalter. Paa Sygehuset ved Namsos kan erholdes Damp-, Kar- og Styrtetbad; desuden er der en privat Badeanstalt for Karbad.

Om Amtets **Apothek** se den almindelige Beretning.

Følgende Tabel giver Oplysning om Antallet af Møder i Sundhedskommissioner, Vaccinerede og retsmedicinske Forretninger.

Lægedistrikter.	Sundhedskommissioner. Antal Møder.	Vaccinerede.	Retsmedicinske Forretninger.
Nordre Trondhjems Amt	31	1589	15
Stjørdalen	1) 5	186	5
Frosten	-	138	-
Levanger	2) 8	286	1
Inderøen	3) 3	145	3
Stenkjær	4) 8	162	6
Grong	5) 4	220	-
Namsos	-	-	-
Fosnes	-	127	-
Kolvereid	6) 2	190	-
Vikten	7) 1	135	-

1) Nedre Stjørdalen 3, Hegre 1, Meraker 1. 2) Levanger By 5, Værdalen 3. 3) Ytterøen 1, Inderøen 1, Sparbuen 1. 4) Beitstaden 2, Stod 2, Skei 2, Egge 2. 5) Grong 2, Lierne 1, Snaasen 1. 6) Kolvereid 1, Foldereid 1. 7) Vikten 1.

XVIII. Nordlands Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km ² .	Tilstede- Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaksinater.
Amtet		37958,50	132 447	40	1	79	57
1. Brønnø		2 391,99	11 917	3	-	6	5
	Bindalen	1 199,16	2 467	-	-	2	2
	Brønnø	1 046,07	5 709	2	-	2	1
	Velfjorden		1 363	-	-	1	1
	Vega	146,76	2 378	1	-	1	1
2. Alstahaug		1 262,94	11 830	4	-	6	3
	Alstahaug		4 373	3	-	3	1
	Herø	400,87	3 919	-	-	1	1
	Tjøtta	862,07	3 538	1	-	2	1
3. Vefsen		7 067,38	7 380	2	-	4	3
	Mosjøen, Ladested	0,88	1 160	2	-	2	-
	Vefsen		5 158	-	-	1	2
	Hatfjeldalen	7 066,55	1 062	-	-	1	1
4. Ranen		5 064,53	13 652	3	-	6	5
	Nesne		3 421	1	-	1	1
	Dønnes	637,85	1 486	-	-	1	1
	Hemnes		4 733	1	-	2	2
	Mo	4 426,68	4 012	1	-	2	1
5. Lurø		2 321,77	8 288	2	-	4	4
	Lurø		2 143	-	-	1	1
	Trænen	267,80	437	-	-	1	1
	Rødø		2 604	1	-		1
	Melø	2 053,87	3 104	1	-	2	1
6. Gildeskaal		1 849,77	5 315	1	-	2	3
	Gildeskaal		3 637	1	-	1	2
	Beieren	1 849,77	1 678	-	-	1	1
7. Bodø		535,79	8 040	3	1	4	2
	Bodø, Kjøbstad	0,70	3 791	3	1	2	-
	Bodø	535,09	4 249	-	-	2	2
8. Folden		2 270,75	4 214	1	-	3	3
	Sørfolden		2 315	1	-	1	1
	Nordfolden—Kjerringø	2 270,75	1 899	-	-	2	2
9. Skjerstad		3 980,19	7 148	3	-	3	3
	Skjerstad	1 505,33	4 426	2	-	2	2
	Saltdalen	2 474,86	2 722	1	-	1	1

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Jan. 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vækinatorer.
10. Steigen	Steigen	433,74	3 338	1	-	2	1
11. Hammerø	Hammerø	1 058,83	2 946	1	-	1	1
12. Lødingen	2 832,05	5 295	1	-	4	4
	Lødingen Tysfjorden	} 2 832,05	3 312 1 983	1 -	- -	3 1	3 1
13. Ofoten	3 036,16	5 771	2	-	4	2
	Evenes Ankenes	} 3 036,16	3 069 2 702	1 1	- -	2 2	1 1
14. Flakstad	395,47	3 504	2	-	4	3
	Flakstad Værø	382,71 12,76	2 565 939	2 -	- -	2 2	2 1
15. Buksnes	288,30	7 901	3	-	9	4
	Buksnes Borge Sogn af Borge Herred	191,35 96,95	4 679 3 222	2 1	- -	6 3	2 2
16. Østlofoten	630,20	7 074	2	-	3	4
	Vaagan Gimsø Valberg Sogn af Borge Herred	433,74 51,03 145,43	5 006 1 356 712	2 - -	- - -	1 1 1	2 1 1
17. Hadsel	944,02	10 008	3	-	8	2
	Hadsel Bø	765,42 178,60	6 495 3 513	2 1	- -	6 2	1 1
18. Sortland	1 594,62	8 826	3	-	6	5
	Sortland Øksnes Dverberg	586,82 408,22 599,58	2 640 2 968 3 218	1 1 1	- - -	1 2 3	1 1 3

Sundhedstilstanden har i det Hele taget været meget god. Næsten samtlige epidemiske Sygdomme optraadte sjældnere end i de nærmest foregaaende Aar, navnlig viser Difteri, Kighoste og Influenza en betydelig Aftagen. Derimod var Lungebetændelse noget hyppigere end sædvanlig. Det samlede Antal anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme var 7831, hvoraf 233 dødelige. De tilsvarende Tal i 1895 var 8423 og 393.

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde 1816 eller 12,7 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelfolkemængde (142 700). I 1895 var Dødeligheden 15,2 pro mille.

Til nærmere Oplysning om de **epidemiske Sygdomme** og deres For- deling paa Maaneder og Distrikter henvises til Tabellen Side 225, 226 og 227, sammendragen efter Lægernes Opgaver.

Af **exantematisk Tyfus** optraadte foruden 2 spredte Tilfælde i Lødingen i Slutningen af Aaret 6 Tilfælde i Følden (Nordfolden), fordelte paa 3 Huse. Sygdommen brød først ud i en Husmandshytte (det skiddenfærdigste og usleste Hjem i hele Distriktet), hvor et Barn var dødt og flere andre Personer angrebne, da Lægen endelig hentedes. Smitten har muligens en Søn i Huset, der havde været paa Nottur i Finmarken, bragt med sig. Efter Bar- nets Begravelse, men før Lægens Ankomst, havde han været inde i de 2 andre Huse og opholdt sig endog flere Dage i det ene af disse, hvor han laa i Seng sammen med en Mand, som senere blev angreben. Sygdommen fortsatte sig ind i det følgende Aar. (Nissen).

Af **Tyfoidfeber** indtraf 91 Tilfælde spredte over Amtets fleste Distrikter. Paa Gaarden Trøan i Vik (Brønnø), hvor 5 Personer angrebes, var Sygdommen en Fortsættelse af den i Slutningen af forrige Aar begyndte Epidemi. — I Alsta- haug Distrikt forekom foruden nogle sporadiske Tilfælde, der indlagdes paa Amts- sygehuset, paa Gaarden Lund en mindre Husepidemi. Om Smitten beretter Distrikts- lægen, at den skyldtes en liden Gut, som havde ligget paa Sygehuset i Søvik og der var bleven smittet af en Sygeoppasser med ambulerende Tyfus; nogen Tid efter Hjemkomsten indsygnede Gutten og døde; fra ham smittedes Forældrene og 2 Søsken- de. (J. Lund). — I Melø (Lurø Distrikt) forekom paa Gaarden Bolgen en liden til et enkelt Hus begrændset Epidemi, hvor først Faderen og senere 4 Børn angrebes. (L. Daae). — Fra Gildeskaal er anmeldt 12 Til- fælde, samtlige meget lette og sporadiske; Diagnosen var tildels tvivlsom. (Schjørn). — I Bodø forekom 6 Tilfælde i Byen og 2 i Landsognet paa Gaarden Nystad, hvor Sygdommen har optraadt gjentagne Gange før. (Carlsen). — Inden Ofoten Distrikt optraadte paa en Gaard paa Lavangseidet i Januar 6 Tilfælde som Fortsættelse af en lokal Epidemi sammesteds i December 1895. Sidst paa Aaret forekom 2 Tilfælde i en Plads paa Sørlandet. — 6 Tilfælde i Øst- lofoten optraadte i Huset hos en Bundtmager i Kabelvaag; en Svend blev først angreben, og Smittestoffet antoges at være indført med Raamateriale til Værk- stedet. (Ellefsen). — I Hadsel forekom nogle Tilfælde paa et Par Gaarde af øvre Hemnes, hvor der for endel Aar siden havde været flere Tilfælde af denne Sygdom; paa Amtssygehuset i Stokmarknes behandledes desuden 9 Tilfælde. (Thode). Et af de under Lofotfisket indtrufne 13 sporadiske Tilfælde angives at være foranlediget, ved at Patienten fra Aaret forud havde havt liggende i sin Mad- kiste en Trøie fra en Kamerat, med hvem han dengang roede Fiske i Vestlofoten, og som der havde faaet Tyfoidfeber. Kisten blev ikke rengjort, førend den efter ét Aars Forløb toges i Brug, og ikke længe efter Ankomsten til Lofoten blev Eiermanden smittet; han døde. (Grøntvedt).

Epidemiske Sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Tilfælde.	Dødsfald.													
Exantematisk Tyfus	8	1	8	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	6
Tyfoidfeber	91	9	90	12	17	11	5	5	7	6	-	3	14	6	4
Cerebrospinalmeningit	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	59	2	59	5	3	4	6	5	4	1	8	3	6	3	11
Mæslinger	5	-	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Difteri (Croup)	219	42	218	39	29	27	32	15	8	10	9	9	10	12	18
Blodgang	8	2	7	-	-	2	4	-	-	1	-	-	-	-	-
Barsel-feber	46	10	46	2	3	5	6	9	6	2	5	6	1	1	-
Pyæmi, Septhæmi	44	10	40	3	1	2	3	-	1	7	10	2	3	2	6
Rosen	152	3	152	2	17	19	14	11	19	8	10	19	10	10	13
Røde Hunde	11	-	11	-	1	-	-	4	4	-	-	-	-	-	2
Vandkopper	96	-	96	14	8	10	11	3	4	7	6	14	10	8	1
Kusma	266	-	266	60	70	67	17	5	4	6	4	4	9	9	11
Kighoste	194	18	194	48	16	20	34	12	11	2	15	18	7	7	4
Akute Katarrer i Aande- drætsorganerne	3132	52	3083	262	495	548	298	259	266	171	138	138	127	181	200
Influenza	1250	6	1250	158	357	443	96	48	30	21	13	8	11	14	51
Lungebetændelse	628	59	628	41	49	82	77	100	65	37	22	22	33	41	59
Pleurit	376	3	376	24	40	68	40	33	44	27	34	19	19	9	19
Gigtfeber	165	3	165	14	14	29	17	11	18	19	6	8	5	10	14
Koldfeber	2	-	2	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Akut Diarré (Kolerine)	1071	10	1071	61	87	136	99	80	97	127	127	78	60	50	69
Pemfigus hos Nyfødte	7	3	2	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Tilsammen	7831	233	7770	745	1212	1476	759	600	588	455	407	351	326	363	488

91

Nordlands Amt. 1896.

Epidemiske Sygdomme.

	Fordeling paa Lægedistrikterne:																			
	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10	
	Brønnø.		Alstahaug.		Vefsen.		Ranen.		Lurø.		Gildeskaal.		Bodø.		Folden.		Skjerstad.		Steigen.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Exantematisk Tyfus . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	1	-	-	-	-
Tyfoidefeber	5	1	9	1	1	-	3	-	5	-	12	-	8	-	-	-	1	-	-	
Cerebrospinalmeningit .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	
Skarlagensfeber	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-	1	-	12	-	10	-	-	-	-	
Mæslinger	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	4	-	-	
Difteri (Croup)	4	3	12	-	1	1	20	1	-	-	13	2	10	-	4	-	-	-	-	
Blodgang	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Barsel-feber	3	-	-	-	2	1	2	-	4	1	-	-	4	-	-	-	-	-	1	
Pyæmi, Sæpthæmi	14	2	8	1	-	-	1	1	4	-	1	1	-	-	1	1	-	-	-	
Rosen	4	-	6	1	9	-	3	-	3	-	4	1	31	-	3	-	3	-	-	
Røde Hunde	-	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	8	-	-	-	-	-	-	
Vandkopper	-	-	3	-	1	-	1	-	28	-	-	-	20	-	-	-	-	-	-	
Kusma	5	-	3	-	16	-	-	-	1	-	2	-	3	-	-	-	21	-	12	
Kighoste	37	6	-	-	-	-	-	-	10	6	14	-	11	-	1	-	18	1	-	
Akute Katarreri Aandedrætsorganerne	96	1	134	1	58	-	77	8	203	1	60	3	392	5	12	-	284	3	22	
Influenza	2	-	18	-	7	-	19	1	75	1	49	-	107	-	9	-	51	-	11	
Lungebetændelse	22	3	43	2	13	1	62	4	32	4	13	2	86	4	21	4	47	3	3	
Pleurit	26	-	32	-	15	-	17	-	15	-	14	-	13	-	1	-	4	1	8	
Gigtfeber	7	1	20	1	6	-	7	-	7	-	4	-	6	-	-	-	5	-	3	
Koldfeber	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	
Akut Diarré (Kolerine)	54	2	55	2	34	-	56	-	37	-	2	-	203	-	27	1	141	2	23	
Pemfigus hos Nyfødte	1	1	2	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tilsammen	280	20	351	9	166	3	270	17	424	13	190	9	915	9	95	7	580	10	83	

Epidemiske Sygdomme.

	Fordeling paa Lægedistrikterne:																	
	11		12		13		14		15		16		17		18		Under Lofotfisket.	
	Hammerø.		Lødingen.		Ofoten.		Flakstad.		Buksnes.		Østlofoten.		Hadsel.		Sortland.			
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Exantematisk Tyfus.....	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tyfoidefeber.....	-	-	-	-	8	-	9	-	1	-	6	-	9	4	1	1	13	2
Cerebrospinalmeningit.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber.....	-	-	4	-	9	1	-	-	5	1	8	-	1	-	-	5	-	-
Mæslinger.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Difteri (Croup).....	2	-	27	7	3	2	-	-	21	3	22	-	38	11	22	12	20	-
Blodgang.....	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	1
Barsel-feber.....	-	-	2	-	-	-	1	-	4	2	1	-	18	5	4	1	-	-
Pyæmi, Septhæmi.....	-	-	1	-	5	1	1	1	1	-	5	-	-	-	-	-	2	2
Rosen.....	-	-	8	-	6	-	5	-	12	-	4	-	24	-	6	1	21	-
Røde Hunde.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper.....	-	-	6	-	-	-	16	-	4	-	3	-	6	-	2	-	6	-
Kusma.....	-	-	9	-	6	-	5	-	-	-	2	-	37	-	14	-	130	-
Kighoste.....	23	-	59	5	-	-	1	-	-	-	1	-	17	-	1	-	1	-
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne.....	76	-	182	5	45	3	76	5	102	1	91	1	311	9	80	4	831	2
Influenza.....	24	1	9	-	5	-	126	-	5	-	32	-	28	-	85	3	588	-
Lungebetændelse.....	3	1	10	-	17	2	14	3	69	6	19	1	58	8	34	4	62	5
Pleurit.....	5	-	9	-	14	1	25	-	18	-	15	-	23	-	32	1	90	-
Gigtfeber.....	3	-	4	-	8	1	4	-	17	-	11	-	15	-	12	-	26	-
Koldfeber.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut Diarré (Kolerine).....	49	-	56	1	18	-	19	1	51	-	15	-	44	-	32	-	155	-
Pemfigus hos Nyfødte.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Tilsammen	186	3	388	18	144	11	302	10	310	13	235	2	629	37	332	27	1951	12

15*

Skarlagensfeber forekom sjeldnere end Aaret iforveien og var i Regelen mild. Fra Bodø Distrikt berettes, at et Tilfælde, der forekom paa et temmelig isoleret liggende Sted oppe i Fjeldene, antagelig skyldtes Smitte ved en Omstreifer. (Carlsen).

Af **Mæslinger** opgives kun 5 Tilfælde, deraf de 4 i Salt dalen (Skjerstad) Distrikt.

Difteri (Croup) viser en betydelig Aftagen sammenlignet med de 6 foregaaende Aar:

Aar.	Anmeldte Tilfælde.	Dødsfald.	Dødelighed i pCt.
1890	1037	308	29,7
1891	674	193	28,6
1892	1107	296	26,7
1893	876	278	31,7
1894	1239	384	31,0
1895	588	133	22,6
1896	219	42	19,2

Sygdommen forekom dog fremdeles inden de fleste Distrikter, men Tilfældene synes som Regel at have optraadt mere spredt end tidligere. — Fra Gildeskaal berettes, at de der forekommende Tilfælde var gennemgaaende lette. Serum anvendtes hos alle de Angrebne samt desuden ofte som Profylaktikum. Saaledes blev ved en Husepidemi, hvor de lokale Forhold var saa uheldige som vel muligt, af flere Børn 3 angrebne; disse fik Serum, og de øvrige blev med Held profylaktisk injiceret med Undtagelse af en voxen Datter, da Beholdningen ikke strak til. Hun fik Difteri, men ved Indsprøitning svandt som vanligt Feberen, og Belægget løsnede i Løbet af 36—48 Timer. (Schjørn). — I Hadsel forekom flere Tilfælde end i noget af de øvrige Distrikter; af 38 Behandlede døde 8, desuden vides 3 Børn døde af Sygdommen. I Aarets Begyndelse optraadte den mest paa Langøen, senere paa Sløvren, hvorefter den sidst paa Aaret pludselig viste sig temmelig ondartet paa Øst-Vaagø. (Thode). — I Sortland forekom paa Andøen en Epidemi, omfattende 20 Tilfælde, i Aarets første Maaneder. Under Lofotfisket behandledes 20 Tilfælde, hvoraf ingen dødelige. Paa Lofotens Ydreside, hvor der forekom mange Tilfælde, staar Befolkningen saa lavt, baade med Hensyn til Renlighed og Intelligents, at de nødvendigeste hygieniske Foranstaltninger mod Epidemien Udbredelse kun vanskelig lod sig gennemføre. (S. Møller).

Af **Barsel feber** er ialt anmeldt 46 Tilfælde, hvoraf 10 dødelige. — Ifølge Beretning fra Steigen spores dersteds en glædelig Fremgang i Retning af renligt Stel med Hensyn til Behandlingen af Barselkoner. (Kildal).

Pyæmi. Fra Ofoten meddeler Distriktlægen (Borch-Johnsen): En Lap i Evenes paaførte ved Aareladning flere Personer flegmonøse Betændelser. Et Til-

fælde efter Aareladning paa Fodryggen var særlig alvorligt, der optraadte udbredt Gangræn paa Fod og Læg, saa det en Stund saa ud til, at der maatte foretages Amputation for at redde Mandens Liv; han kom sig imidlertid, men er vanfør paa Grund af Arkontraktioner og Stivhed i Fodleddet. Jeg gav vedkommende Lap en alvorlig Advarsel med Trudsel om Anmeldelse, hvis der paany skulde vise sig lignende Følger af hans Aareladningsvirksomhed; imidlertid var Publikum bleven saa opskræmt ved de forefaldne Tilfælde, at hans Praxis senere vistnok har været ubetydelig. — Under Lofotfisket er, foruden 2 dødeligt forløbende Tilfælde af Pyæmi, behandlet for Lymfangit og Aarebetændelse 92, for Bylder, Flegmone og Karbunkel 331 og for Værkefinger 330. — Fiskerilægen i Stene beretter: Værkefingerne er og bliver en Plage for Fiskerne, ikke mindst fordi de af Frygt for «Doktorskjæringen» dels behandler sig selv med ren Karbolsyre, Jodtinktur, Rigabalsom og Lignende, dels overlader sig til Kvaksalveres Urtebehandling og Smørelser. Iaar prangede i Lofotaviser et Avertissement om Helbredelse af Værkefinger uden Operation; en paa denne Maade «helbredet» Fisker maatte senere faa Fingerne amputeret paa Sygehuset. (Svendsen).

Vandkopper har været adskillig udbredt i Lurø Distrikt og har delvis været ledsaget af noksaa alvorlige Komplikationer. Ud paa Høstparten observeredes saaledes endel Tilfælde, der efterfulgtes af en typisk forløbende Lungebetændelse; hos andre kom Vandkopperne først, efterat Lungebetændelsen var gaaet over i Resolution. (Glatved). — Forøvrigt forekom denne Sygdom epidemisk i flere Distrikter, f. Ex. i Lødingen, Flakstad og Hadsel.

Kusma havde en stor Udbredelse blandt Lofotfiskerne (130 behandlede Tilfælde). — Til Øksnes (Sortland) indførtes Sygdommen med fremmede Fiskere og optraadte næsten i hver eneste Rorbod under det langvarige Landligge i Aarets første Maaneder. (N. Christoffersen).

Kighoste var meget sjelden i Forhold til Aaret iforveien, men angives fremdeles at have forekommet epidemisk i enkelte Distrikter, saasom i Lurø, Hammerø, Lødingen og Hadsel.

Influenza var ogsaa sjeldnere end Aaret forud. De fleste Tilfælde forekom i Aarets 3 første Maaneder, særlig i Februar og Marts. Den angives at have forekommet epidemisk i Melfjorden (Lurø), i Østlofoten, samt under Lofotfisket. Naar først et Tilfælde optraadte i en Rorbod, kom somoftest strax flere efter; Sygdommen optraadte som Regel mildt og gik snart over, men ikke faa Fiskere blev i længere Tid hindret i sin Bedrift og kom sent til Kræfter. (Skjønberg).

Lungebetændelse angives at forekomme hyppigere i Bodø Distrikt i de senere Aar end tidligere. Det er især paa Vaarparten eller Forommeren, naar Klipfiskvaskningen gaar for sig, og der ofte blæser en gennemtrængende og tør Nordostvind, at denne Sygdom optræder. (Carlsen). — Om de i Folden indtrufne Tilfælde anføres det, at Sygdommen paa et Par Steder syntes at være overført ved Smitte; i Lerfjorden angrebes saaledes 3 Personer af samme Husstand, den ene efter den anden, og Overførelsen foregik utvivlsomt ved det paa Gulvet og langs Sengekarmen henslængte Sputum. (Nissen).

Akut Diarré optraadte epidemisk sidst paa Vinteren ved Fiskeværret Hovsund, sandsynlig forårsaget ved de mislige Forhold med Hensyn til Drikkevand. Fiskerne henter nemlig dette fra gravede Huller i Jorden, der, naar der kommer Tøveir, forurenes af alskens Affald efter Fiskeribedriften; Priveter findes saagodtsom heller ikke paa Fiskeværret. (Saxlund).

Om **Lemænfæber** berettes fra Folden, at der den foregaaende Sommer og Høst havde været en ualmindelig Masse Lemæn og Markmus, og at som Følge heraf Mange fik denne Sygdom; der kom dog kun 4 under Behandling; foruden Glandelsvulster, hvoraf mange gik over i Suppuration, var gastriske Symptomer og intens Hovedpine fremherskende; lang Tids Mathed fulgte efterpaa. (Nissen).

Impetigo contagiosa meddeles at have forekommet enkelte Steder i Alstahaug Distrikt, hvor den angreb de fleste Beboere, især Børnene, og undertiden kunde være temmelig haardnakket. (I. Lund).

Antal Tilfælde af **veneriske Sygdomme**, behandlet udenfor Sygehus, sees af nedenstaaende Tabel.

Sygdomme.	Tilfælde	Fordeling paa Lægedistrikterne:																		
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	
		Tif. Brønnø.	Tif. Alstahaug.	Tif. Vefsen.	Tif. Ranen.	Tif. Lurø.	Tif. Gildeskaal.	Tif. Bodø.	Tif. Folden.	Tif. Skjerstad.	Tif. Steigen.	Tif. Hammerø.	Tif. Lødingen.	Tif. Ofoten.	Tif. Flakstad.	Tif. Buksnes.	Tif. Østlofoten.	Tif. Hadsel.	Tif. Sortland.	Tif. Under Lofotfisket.
Veneriske Saar . . .	15	-	2	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	3	6	-
Konstitutionel Syfilis	48	2	8	2	5	2	-	6	-	-	-	-	1	-	-	-	2	2	3	15
Gonorré, Uretrit . .	392	6	52	28	18	7	12	49	1	19	5	2	3	5	15	22	13	32	9	94

Fra Ranen berettes om en Kone, der blev smittet med Syfilis ved egen Skyld, og som senere overførte Sygdommen til sin egen og til sin Søsters Familie; ellers forekommer denne Sygdom meget sjelden. (S. Lange). — Gonorré paa-træffes hyppig i Buksnes; den erhverves somoftest paa Markederne og under Sildefisket. (Oxholm). — Fra Østlofoten meddeles, at det fornemmelig er de Tilreisende af alle Slags, som baade i og udenfor Fisket hjem søger Lofoten, der paadrager sig veneriske Sygdomme, og disse Patienter gaar enten til Kvaksalvere eller behandler sig selv. Fiskerne derimod er i det Hele og Store taget meget forsigtige og afholdende af sig. Opsynschefen skriver herom: Disse Sygdomme har i de senere Aar tiltaget meget i Fiskeværerne. I adskillige Tilfælde medbringes imidlertid Sygdommen fra andre Steder, og Lægehjælp søges først i Lofoten. Den Indskrænkning i Restaurationsvirksomheden, som vel nu kan paaregnes, vil forhaabentlig ogsaa i denne Henseende ialfald bevirke nogen Forandring til det Bedre.

Af **Fnat** er ialt anmeldt 862 Tilfælde. (Brønnø 64, Alstahaug 10, Ranen 67, Lurø 42, Gildeskaal 104, Folden 10, Skjerstad 29, Hammerø 40, Lødingen 20, Flakstad 58, Buksnes 31, Østlofoten 2, Hadsel 65, Sortland 31, under Lofotfisket 289). Distriktslægerne i Alstahaug, Lurø, Gildeskaal, Bodø, Hadsel samt Fiskerilægen i Henningsvær klager over denne Sygdoms hyppige Forekomst. Det er dog nu blevet mere almindeligt at søge Raad for den, og kun undtagelsesvis undser man sig herfor; at befængte Børn nægtes Adgang til Skolen, hjælper ogsaa en god Del. Men der sker stadig ny Import med de hjemvendende Fiskere, for hvem det i de overfyldte Rorboder er umuligt at undgaa Smitte. Og i Hjemmene er Brugen af Skindfælder til stor Hinder for Sygdommens Udryddelse, ligesom man her ogsaa viser megen Ligegyldighed ved

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lunge- tuberkulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Brønnø	84	14	20	64
Alstahaug	90	16	9	81
Vefsen	52	14	3	49
Mosjøen By	9	3	1	8
Bygder	43	11	2	41
Ranen	120	21	17	103
Lurø	65	9	13	52
Gildeskaal	33	3	9	24
Bodø	48	15	9	39
Bodø By	14	5	-	14
Bygder	34	10	9	25
Folden	28	4	7	21
Skjerstad	81	14	10	71
Steigen	29	6	3	26
Hammerø	30	11	3	27
Lødingen	45	7	18	27
Ofoten	41	7	11	30
Flakstad	28	3	10	18
Buksnes	59	10	13	46
Østlofoten	34	3	2	32
Hadsel	96	13	37	59
Sortland	76	9	27	49
Under Lofotfisket	16	1	12	4
Nordlands Amt	1055	180	233	822
Deraf i Byer	23	8	1	22
— Bygder	1032	172	232	800

at tage ukjendte Folk i Logis og lade dem benytte Familiens Sengklæder. (Schjørn m. Fl.).

Dødsfald af **Lungetuberkulose** udgjorde for det hele Amt 17,1 pCt. af samtlige kjendte Dødsfald ved Sygdom, og 21,9 pCt. af Dødsfald, der ikke var forårsaget af epidemiske Sygdomme. For Byerne var Forholdet henholdsvis 34,8 pCt. og 36,4 pCt. og for Bygderne 16,7 pCt. og 21,5 pCt. Forøvrigt henvises til ovenstaaende Tabel. — Fra Ranen skrives, at Tæring tiltager; Antallet af Individuer, døde af denne Sygdom, overstiger alle tidligere Aars og udgjør nu 20 pCt. af samtlige kjendte, ved Sygdom bevirkede Dødsfald. Befolkningen viser Ligegyldighed ligeoverfor Smittefaren, hvorfor Udkast til Sundhedsvedtægter, sigtende til at forebygge Sygdommens Udbredelse, i den nærmeste Fremtid vil blive forelagt Sundhedskommissionen. (S. Lange). — Fra Bodø og Folden meddeles ogsaa om Sygdommens tiltagende Udbredelse, og at Influenza synes at medvirke betydeligt hertil. (Carlsen). — Ogsaa fra Hammerø Distrikt

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.				Udtrækning ved Bækkenendeleie.			Partus præmaturus artificialis.		Perforation.	Efterbyrdsoperation.
	Mødre.		Børn.		Mødre.		Børn.		Mødre.	Børn.		Moder.	Barn.	Mødre.	Mødre.
	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Uopg.	Lev.	Lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde Veer	34	¹⁾ 1	²⁾ 32	3	2	-	³⁾ 2	-	4	⁴⁾ 4	1	-	-	-	-
Bækkensneverhed	5	-	4	1	-	-	-	-	-	-	-	1	1	5	-
Barselkrampe	-	-	⁵⁾ 1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Placenta prævia og Blødning	-	-	-	-	1	⁶⁾ 1	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Ueftergivelige Fødselsdele	1	-	⁷⁾ 1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Isseleie med Panden fortil	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	4	⁸⁾ 1	⁹⁾ 3	3	-	-	-	-	-	-	-
Fremfald af Navlesnor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	¹⁰⁾ 1	-	-	-	-
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Tilsammen	41	1	39	4	7	2	5	5	4	4	2	1	1	6	2
	42		43		9		10		6						

¹⁾ Næsten 50-aarig Førstefødende; Dødsårsag: Livmoderbristning. Barnet ogsaa dødt. ²⁾ Heraf 1 anden Tvilling; den første Tvilling fødtes ved Naturens Hjælp. ³⁾ Deraf 1 anden Tvilling; første Tvilling forløstes dødfødt ved Udtrækning. ⁴⁾ Heraf 1 anden Tvilling; den første Tvilling forløstes ved Vending (lev.), cfr. Anm. 9. Paa 2 skeede Udtrækningen ved Tang; af disse var 1 en første Tvilling. ⁵⁾ 2den Tvilling; 1ste Tvilling perforeret, hvor Udfaldet for Moderen (lev.) er anført. ⁶⁾ Dødsårsag: Blødning. ⁷⁾ 1ste Tvilling; 2den Tvilling fødtes ved Naturens Hjælp. ⁸⁾ Dødsårsag: Livmoderbristning. ⁹⁾ Af disse var 1 en anden Tvilling; om den første Tvilling er intet oplyst. Endvidere 1 første Tvilling; anden Tvilling forløstes ved Udtrækning, hvor Udfaldet for Moderen (lev.) er anført (cfr. Anm. 4). ¹⁰⁾ 1ste Tvilling; 2den Tvilling forløst ved Vending, hvor Udfaldet for Moderen (lev.) er anført (cfr. Anm. 3).

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	levende.	døde.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Barselseng.	ved ulykkelige Hændelser.	ved Selvmord.
Brønnø	363	6	165	40	1	2	7	1
Alstahaug	394	17	141	23	3	1	9	1
Vefsen	214	7	81	14	2	1	2	-
Mosjøen By	30	2	8	2	-	-	1	-
Bygder	184	5	73	12	2	1	1	-
Ranen	385	3	182	26	3	2	14	1
Lurø	277	5	114	25	2	1	14	-
Gildeskaal	197	7	73	13	1	-	1	-
Bodø	271	13	134	23	3	1	10	-
Bodø By	142	8	63	12	3	-	5	-
Bygder	129	5	71	11	-	1	5	-
Folden	156	4	40	10	3	-	2	-
Skjerstad	292	10	106	15	-	2	5	-
Steigen	117	4	44	7	2	1	4	-
Hammerø	73	2	47	9	1	-	2	-
Lødingen	210	4	72	13	1	-	8	-
Ofoten	220	3	63	13	2	-	3	-
Flakstad	152	2	58	11	2	-	15	-
Buksnes	356	7	106	17	1	2	12	1
Østlofoten	233	9	117	30	2	1	10	-
Hadsel	495	10	132	39	1	4	13	-
Sortland	348	9	141	41	2	-	6	-
Nordlands Amt	4753	122	1816	369	32	18	137	4
Deraf i Byer	172	10	71	14	3	-	6	-
— Bygder	4581	112	1745	355	29	18	131	4

anføres det, at Tuberkulose i de sidste Aar har grebet uhyggelig om sig, medens Dødsfald af denne Sygdom tidligere hørte til Sjældenhederne. Det har holdt haardt at faa det ind i den almindelige Opfatning, at Renlighed og Forsigtighed særlig med det af Patienten Opspyttede nødvendig maa til, hvis Smitte skal undgaaes; men nu er man heldigvis kommen saavidt, at det i Almindelighed paasees, at den Syge benytter et Krus eller en Spyttebakke med Karbolvand i. (P. Hansen). — Fra Ofoten meddeles derimod, at det vistnok vil være frugtesløst at vente sig noget videre Udbytte af Kampen mod denne Sygdom, før man kan optræde med Loven i Haand. Der hersker stor Ligegyldighed med Hensyn til Iagttagelsen af de almindelige Forsigtighedsregler og Pleien af de Syge. (Borch-Johnsen). — Ogsaa i Buksnes og Østlofoten tiltager Tæringen jævnt, og yderligere Udbredelse er at befrygte, naar hensees til de trange, af Frygt for «Kjyll» næsten hermetisk lukkede Beboelsesrum; hertil kommer saa Urenligheden i Forbindelse med Folkets Uvane at spytte overalt, hvor det træffer sig. (Oxholm. S. Møller).

Om Amtets **Sindssyge** se den almindelige Beretning.

Af Læger udførtes 68 **obstetriciske Operationer**, nemlig i Brønnø 4, Alstahaug 6, Vefsen 2, Ranen 7, Lurø 1, Gildeskaal 2, Bodø 9, Folden 2, Skjerstad 3, Steigen 2, Lødingen 1, Flakstad 2, Buksnes 4, Østlofoten 7, Hadsel 11, Sortland 5. Indikationer og Udfald kan sees af Tabel Side 232.

Om Antallet af **Fødte og Døde** ifølge Opgaver fra det statistiske Bureau se Tabel Side 233.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 2937 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 38,2.

Døde paa Barselseng. Efter Presternes Opgaver døde 18 Kvinder paa Barselseng. Paa Lægernes Dødslistes er opført 23; af disse opgives 10 at være døde af Barselfeber, 4 af Barselkrampe, 4 af Blødning, 3 af Livmoderbristning, 1 af Dystoki og 1 af Svangerskab udenfor Livmoderen.

De hyppigste **Dødsaaarsager** var:

Dødsaaarsager.	Antal Dødsfald.	Deraf i	
		Byer.	Bygder.
Lungetuberkulose	180	8	172
Alderdomssvaghed	144	-	144
Kræft	105	-	105
Lungebetændelse	59	1	58
Tuberkulose udenfor Lungerne	57	2	55
Akut Katarr i Aandedrætsorganerne	52	-	52
Difteri	42	-	42
Medfødt Svaghed	40	1	39
Organisk Hjertesygdom	35	1	34
Hjerneslag	32	3	29

Veirliget var i Aarets 2 første Maaneder mildt, men ustadigt og tildels med voldsomme Storme, under hvilke Fiskerne paa Veien til Lofoten led meget Ondt, og Vinterfisket forhindredes. I hele Marts var der derimod «Sjøveir» saagodtsom hver Dag. Vaaren var lang og kold, og da der indtraf flere Regndage med Storm fra Nord netop i den Tid, Multebærene stod i Blomst, gik Multehøsten og derved en for flere Egne (deriblandt Andøen) vigtig Indtægtskilde tabt. Omkring Midten af Juni kom der stærk Varme og rigelig Nedbør, hvilket i Løbet af en ganske kort Tid bragte Vegetationen til at skyde overordentlig frem, saa at Aaret, da ogsaa Indhøstningen gik godt, for Avlingens Vedkommende blev et godt Middelsaar. Om Høsten var Veiret som sædvanlig uroligt med flere, tildels stærke Storme, hvoraf en (den 24de November) var en voldsom Orkan med «himlende» Sjø. Udbyttet af Lofotfisket var under middels; Sildefisket slog aldeles feil.

Levemaade, hygieniske Forhold etc. Fra Brønnø berettes: Uagtet Kardialgi og Anæmi er sjældnere nu end for nogle Aar siden, forekommer disse Sygdomme dog fremdeles noksaa almindelig; da Madlavningen er meget primitiv

og urationel; Husholdningsskoler tiltrænges derfor høilig. Den økonomiske Stilling er langtfra saa god, som den burde være. Den væsentligste Aarsag hertil er, at Befolkningen her som paa de fleste andre Steder i Amtet har anvendt for megen Tid og for mange Penge paa Sønringen istedetfor paa Landnæringen. Nordlands Amt har gode Betingelser for, at skabe en jordbrugende Befolkning. Dette begynder ogsaa at gaa op for Folket her i Distriktet. Et vigtigt Fremskridt i denne Henseende er gjort i de to sidste Aar, idet man har begyndt at anlægge Meierier. To saadanne (Smørmeierier) ere oprettede i Vik Sogn. Tiltrods for at disse Anlæg, især for det enes Vedkommende, vistnok er bleven dyrere end strengt taget nødvendigt, er dog de Interesserede meget vel fornøiede med det Udbytte, de herved faar i Form af Kontanter. Dette har nu de nærmeste Bygder ogsaa forstaaet, og Oprettelse af flere Meierier vil snart blive Følgen. Meieribedriften vil forhaabentlig ogsaa bidrage sit til at hindre Udstyknings af Eiendommene, saaledes som den har været drevet mange Steder. Dette havde sin naturlige Forklaring deri, at Jordbruget blev betragtet som en Bibeskjæftigelse, medens man lagde al sin Kraft paa Søbedriften. Heri er der i de sidste Aar foregaaet et stort Omslag. Efter flere mislykkede Sildaar og efter at Afkastningen af Lofot-fisket ogsaa i Aarrækker har været saa liden, at den for Manges Vedkommende knapt har dækket Udgifterne, har man nu faaet Øinene op for, at Bedriften under de store Fiskerier nærmest er at betragte som et Lotterispil, medens Jordbruget i Nordland næsten kan kaldes aarvist. Det mere anstrengende Arbejde, som et rationelt Jordbrug fordrer, vil formentlig ogsaa lære Folk at være mere husholderisk med de erhvervede Midler, da de ikke tjenes saa let som før. Til den mindre gode økonomiske Stilling bidrager ogsaa, at Husfliden ikke staaar paa noget høit Standpunkt. Før var som Følge af den ovennævnte rigelige Tilgang paa let tjente Penge Misbrug af Spirituosa noksaa almindelig, nu derimod nydes Brændevin og Øl kun af og til i Bryllupper; ellers findes de saagodtsom ikke blandt Folket. (Sellæg).

De fleste Sygdomstilfælde, skrives fra Vega Herred, skyldes de slette hygieniske og diætiske Forhold. Det er ingen let Sag at vinde Gehør for Overholdelsen af de simple og enkle Sundhedsforskrifter, og det bliver nok ikke bedre, førend Børnene i Folkeskolen faar lært lidt Fysiologi og Hygiene til Husbehov. En Familie, selv den talrigste, opholder sig hele Døgnet rundt i ét og samme Rum, hvor den friske Luft om Vinteren yderst sjelden og om Sommeren ikke netop til hverdags slippes ind; i Stuen koges oftest Maden baade til Mennesker og til Dyr, den sidste stundom i en alt andet end frisk Tilstand; endvidere tørres i dette Rum Barnetøiet, hvilket ogsaa bidrager Sit til at bedærve Luften. Den sædvanlige daglige Kost er raastampet, haardkogt Grød, Spegesild og anden saltet Fisk; ved Høitider, saasom Julen, kommer hertil lidt Kjød og Flesk. Baade Kjødet og Fisken nydes sjelden i fersk Tilstand. Da Kvinderne har liden Forstaaelse af sin Gjærning som Husmødre, kunde det høilig trænges, at der blev ansat en Omgangslærerinde, som kunde undervise og vejlede i simpel Madlavning og Husstel i det Hele. Med Kreaturstellet staaar det ikke bedre til; der holdes for mange Kjør i Forhold til Foderbeholdningen; som Følge heraf og fordi man sørger for, at Kjørene kalver om Vaaren, er man paa Gaarde med f. Ex. 4 Kjør om Vinteren almindelig uden Melk i lige op til 5 Maaneder. Et udstrakt Kaffebrug er saaledes selvsagt. Disse Forsyndelser mod Hygiene, Diætetik og Socialøkonomi har hos Befolkningen fremkaldt et vist Præg af Selvpogivelse, Inertie og Modstandsudygtighed. I Henseende til Ædruelighed staaar Folket høit, i sædelig Henseende derimod ikke. (Thorsen).

Levemaaden er ikke den bedste, skrives fra Alstahaug, specielt skorter det adskilligt paa Renlighed i Husene og især paa den personlige Renlighed; Størsteparten af Befolkningen driver Fiskeri, dog spiller Jordbruget stadig

en større og større Rolle; et Meieri er oprettet i Alstahaug, og lignende tænkes oprettet ogsaa i Stamnes og Tjøtta; herved forbedres Fjøs- og Melkestellet betydeligt, da større Renlighed med det sidste og mere Udbytte af det første bliver Følgen. Boligerne er som Regel smaa, og om Vinteren holder hele Husets Befolkning i Almindelighed til i én Stue og paa Loftet over denne for at spare paa Brændslet; Luften i en saadan Stue bliver da som Regel lidet behagelig. Næringsmidlerne inden Distriktet er som vanligt i Fiskeridistrikterne væsentlig Fisk, Poteter, Brød, Grød og Melk samt Kaffe; denne sidste misbruges nok endel, idet den nydes for ofte; men saa megen Skade gjør den vel heller ikke, da den hos de fleste nydes i temmelig tynd Tilstand og oftest rigelig opblandet med Melk. Gjennemgaaende er Folket ædrueligt, om end nogen Drukkenskab kan forefalde ved større Sammenkomster, Markeder og lignende. Sædeligheden staar ikke høit. (I. Lund).

I Ranen er Renlighedsstellet i Almindelighed noksaa godt. Befolkningen maa siges at være ædruelig. En vis Del af Distriktet har fra gamle Dage af havt Ord paa sig for at drive Brændevinsbrænding, og denne Industri drives, efter hvad der siges, fremdeles i Hennes Herred. Sædeligheden staar endnu meget lavt. (S. Lange).

Fra Lurø skrives: Kardialgi er her, som nær sagt overalt paa Landsbygden, en udbredt Lidelse; Kosten, som Folk dagligdags lever paa, maa med Nødvendighed før eller senere lede dertil; thi saa patent er ingen Mave, at den i Længden kan greie alt det Sure og Salte, der udgjør Dagens Kost, særlig naar man betænker, at fra Oktober til ud i Februar og Marts er man oftest, selv paa større Gaarde, uden Melk til Husholdningen. Befolkningen er gjennemgaaende meget nøgtern, og det hænder ikke ofte, at Folk trækker med sig hjem Spirituosa i større Kvanta, ligesom det hører til Sjældenhederne at se en drukken Mand. Men Usædeligheden er ikke mindre alligevel; den er, Nordlændingens store Skjodesynd. (Glatved).

I Gildeskaal er Befolkningens økonomiske Udsigter paa Grund af et daarligt Lofotfiske og et aldeles mislykket Sildefiske alt andet end lyse. Forhaabentlig vil disse Forholde tvinge Befolkningen til at lægge sig mere efter Jordbrug, der drevet paa en efter Forholdene afpasset Maade ubetinget vil vise sig lønnende. Kardialgi og Anæmi er meget udbredt paa Grund af daarligt Madstel, samt for Mændenes Vedkommende paa Grund af overdreven Tobaksbrug. (Schjern).

I Bodø Distrikt — skriver Distriktslægen — spores der vistnok Fremgang flere Steder, men der staar fremdeles meget tilbage at ønske i Henseende til Renlighed og godt Stel i Husene. For en væsentlig Del ligger Skylden herfor vistnok hos Kvinderne, som ofte lidet forstaar sig paa Orden og Stel i Huset. Desværre ser man heller ikke sjelden, at, selv om de som Tjenestepiger i Byen har havt Anledning til at se og lære et bedre Stel, taber de strax Sandsen derfor, naar de kommer i sine egne Hjem og skal stille der. For en stor Del mener jeg, at man uden at forurette de nordlandske Kvinder for meget, kan udtale, at deres er Skylden, naar den økonomiske Stilling her gjennemgaaende ikke er bedre, end almindeligvis er Tilfældet. Efter i over 20 Aar at have iagttaget Forholdene, maa jeg endelig udtale, at efter min Mening er Ernæringsvilkårene her ulige lettere end paa de fleste Steder sydpaa. Her burde ikke existere Fattigdom blandt Folk, som er udstyret med nogenlunde Helse. Der skal ikke stor Jordflekken til for at yde dem lidt af de nødvendigste Hjælpemidler. Jorden er let og taknemlig at dyrke paa de allerfleste Steder, og her er sjelden let Adgang — ganske anderledes letvint end sydpaa — til at samle Gjødningssstoffe; men her er for Mange, som ikke gider arbeide jævnt. I Baaden er Nordlændingen rask, her er han i sit Element; men paa Landjorden er han ofte sørgelig træg. Og hvor let har han ikke for at skaffe sig Kontanter foruden tilstrækkelig og god Næring for sit Hus fra Havet udenfor Stuedøren!

Men ligesom der er Forsømmelse med Arbeidet inde i Huset, saaledes udnyttes ingenlunde et lønnende Hjemmefiske. De driver sig ikke nok. Selvfølgelig findes her prægtige Undtagelser, og saadanne ser man bestandig staar sig godt og lægger sig ret Betydeligt tilbedste. Drikkældighed ligger ikke for Nordlændingen. Paa Landet nydes ganske vist Spirituosa meget sjældent, ikke en Gang ved festlige Sammenkomster særdeles eller til Overmaal; derimod er Usædelighed desværre en noksaa almindlig Plage her. (Carlsen).

I Folden er der liden Forandring at spore; Mislighederne erkjendes nok, naar de paapeges, men Villien til at rette paa dem er liden. Den mandlige Befolkning maa nok som Regel siges at være doven, Fiskeredskaberne og «Sjyen» optager dens Interesse, medens den kun lidet bryder sig med at stelle sin Jord og sine Huse; den kvindelige Befolkning er udygtig, hvad Madstel og Evnen til at stelle sit Hjem angaar. Forhaabentlig vil de paatænkte, af Amtsmeyersken givne Kurser i Fjøsstel og Husstel, hjælpe lidt paa sidstnævnte Forhold. Paa Grund af det daarlige Madstel og Misbrug af Tobak er Fordøielsessygdomme de hyppigste, hvorfor Lægen søges. Fisken nydes ofte i meget bedærvet Tilstand, dels sur, dels raadden; jeg kan ikke befri mig for det Indtryk, at den hyppige Nydelse af bedærvet Fisk her staar i et vist Forhold til Ulcus ventriculi, hvoraf her forekommer svært mange Tilfælde; paafaldende er det ogsaa, at Halyparten af alle i 3 Aar behandlede Tilfælde af Ulcus ventriculi forekommer i Lertifjorden, hvor Befolkningen er rent ud bekjendt for sin Urenlighed og sit daarlige Stel. (Nissen).

Paa Fauske i Skjerstad er der opstaaet et bymæssigt bebygget Strøg, der søges reguleret, og for hvilket der maa gives særskilte Sundhedsbestemmelser. (Bjerregaard).

I Hammerø er Levemaaden i hygienisk Henseende mindre tilfredsstillende. Boligerne derimod er almindelig nok saa gode; Slagvinduer findes i alle Dagligværelser og som oftest ogsaa i Husets øvrige Rum. Renligheden er paa de fleste Steder upaaklagelig. Drikkældighed hører til Undtagelserne, og næsten Ingen har Spirituosa i Huset, undtagen i Julen. (P. Hansen).

Fra Lødingen berettes: Fiskerierne, som overalt er den væsentligste Indtægtskilde, gav iaar mindre godt Udbytte. Sildefisket slog fuldstændig fejl, saa Silden, dette for den hele Befolkning væsentlige Næringsmiddel, maatte undværes, da kun meget Faa forsyner sig med Mere, end hvad der gaar med for Aaret. Husfliden udenfor lidt Vævning og Strikning til eget Brug er ubetydelig. Boligerne er smaa og trange; et Vindu til at aabnes findes nu næsten overalt, undtagen hos Finnerne i Tysfjorden, der næsten alle bor i Jordgammer. Næringsmidlernes Tilberedning er daarlig; Kaffe misbruges næsten overalt, da den omtrent er det eneste Nydelsesmiddel, som benyttes; The af Laurbærblade, Korn eller Peber bruges ogsaa af enkelte; Alkoholika nydes ikke udenfor de store Fiskerier. (Stengel).

Da Lofotfisket var mislykket for største Delen af Ofotens Befolkning, kom det gode Udbytte af Jordbruget særdeles vel med. De økonomiske Fodhold er dog i det Hele taget temmelig mislige, Lofotfisket og Sildefisket har i en Række af Aar saagodtsom intet Udbytte givet, naar undtages i Vinteren 1895, og Gaardbrugerne har intet Afsætningssted for sine Produkter; det kniber derfor mangan Gang haardt med at skaffe de nødvendige Kontanter til Handelsmand, Skatter og andre Udredslser; det bliver at laane og laane igjen, saa Massen er trykket af Gjæld, og nogen Anledning til Fortjeneste udenfor Gaardsbrug og Fiskeri har der heller ikke været. Gaardene er ogsaa for en stor Del saa udstykkede, at de mere kan kaldes skikkelige Husmandspladse end selvstændige Gaardsbrug. Boligerne er oftest trange, og almindelig bliver en gift Søn eller Datter boende hjemme, saa man ofte ser to Familier sammenstuede paa et Rum, som kan være knapt nok for én; i Husene af nyere Dato er det jo altid noget

bedre baade med Rum og Lys, men frisk Luft er man bange for, saa der luftes mindst muligt. Levemaaden er gennemgaaende tarvelig og uhensigtsmæssig; om man har gode Raaprodukter, saa forstaar man daarligt at tillave dem; den almindeligste Kost er Sild og Poteter, «Kake» (Bygmelsbrød stegt paa Ovnen, ofte halvraat) og Kaffe; Melk er man almindelig i maanedsviis om Vinteren fri for, selv paa Gaarde med forholdsvis stor Besætning (5—6 Kjør). Spirituosa bruges saa godt som ikke, der er intet at faa kjøbt i Distriktet, og om Enkelte kan slaa sig sammen og faa kjøbt lidt hjem leilighedsvis, er det ialfald aldeles forsvindende. Hvad derimod Sædelighedstilstanden angaar, er den just ikke den bedste, og der hersker temmelig stor Letsindighed Ungdommen imellem; at paa-træffe en Virgo i 18 Aars Alderen vil vistnok være en stor Sjeldenhed; særlig ilde staar det i saa Henseende til i enkelte Dele af Ankenes, Rombakken og Ankenesstranden; tildels skyldes dette vel Reminiscenser fra Jernbanetiden i 80 Aarene. Veneriske Sygdomme er dog meget sjeldne; og uægte Fødsler ikke saa almindelige, som man kunde tro; har Ulykken været ude, blir det oftest til Giftermaal. (Borch-Johnsen, Skjønsberg).

I Buksnes — skriver Distriktslægen — forekommer Kardialgi og Anæmi saa hyppig, at det hører til Sjeldhederne at træffe paa et Individ med normal Fordøjelse. Mørketiden i Forbindelse med uhensigtsmæssig Næring er utvilsomt oftest Foranledningen, men hertil kommer, at Fiskerne i Fisketiden ved Hjemkomsten fra Sjøen, trætte som de er, overfylder sin sultne Mave, da de sjelden tager Mad med sig paa Sjøen. Distriktet har mange Betingelser for Trivsel og Fremgang i økonomisk Henseende, naar man kun forstod at udnytte dem paa rette Maade, idét her er mange og temmelig aarvisse Fiskeværer. Dertil kommer, at største Delen af Befolkningen har Jordvei, som godt kan skjøttes samtidig med Lofotfiskeri, da man her har Fordelen af at kunne drive Fisket nær sit Hjem, hvorved megen Tid spares med Reise til og fra Fiskeværerne. Den fiskende Almue her faar god Tid til efter endt Lofotfiske at udføre Vaararbeidet, der her tager forholdsvis mindre Tid, da der ikke drives Agerbrug. Tidligere dyrkedes vistnok paa bekvemme Steder endel Byg, men dette er i senere Aar omtrent ophørt, da det ikke lønner sig med de nuværende lave Priser paa Korn og med den usikre Høst for Øie. Hvad Gaardbrugeren her har tilovers efter at have forsynet sit Hus hjemme og sine egne Folk, kjøres paa de gode Landeveie ned til Fiskeværerne, hvor man til gode Priser faar afsat sin Melk, sit Smør, sine Poteter og sin Brændtorv. Man kan hver Dag i Ugen i Fisketiden, men specielt hver Onsdag og Lørdag, møde lange Rækker af Kjørende, der drager til Fiskeværerne med sine Landmandsprodukter og vender hjem med Fiskehoveder, der koges og med lidt Mel tilberedes til en Slags Fiskesuppe, der gives Kreaturerne. Denne Trafik bringer Penge ind i Bygderne, men har sine Ulemper i andre Henseender, da det hovedsaglig er Kvinderne saavel gifte som ugifte, der kjører til Fiskeværerne, hvor de gaar om fra Rorbod til Rorbod og frembyder sine Varer. At dette i moralsk og sædelig Henseende ikke er gavnligt og kan have sine paatagelige Følger, er selvsagt. At faa faste Udsalgssteder i Fiskeværerne vilde være heldigt, men støder paa Modstand, da man er bange for, at Priserne derved vilde blive mindre. Den store Mængde af Befolkningen har liden Tilbøielighed til at lægge sig noget tilbedste. I de gode Aar bruges Pengene op baade til Nyttigt og Unyttigt, og i de mindre gode Aar er man istedenfor at anstrenge sig altfor tilbøielig til at stole paa bedre Lykke næste Aar og leve paa Kredit. At arbejde jevnt har de Fleste ikke Lyst til; de maa have lange Hviletider og er stride i sine Fordringer paa Dagløn. Faar de ikke, hvad de vil have, gaar de heller ledige, selv om de i høj Grad trænger Fortjeneste. Befolkningen tiltager raskt, og man skulde tro, at her var let at faa Folk baade til tilfældigt forefaldende Arbeide

og i Aarstjeneste, men dette er langtfra Tilfælde. Her ligger en Mængde Jord udyrket, og der kunde være Mange, som vilde dyrke op, men Fordringerne til Dagpengenes Størrelse gjør visselig for endel, at man maa lade det være. Her klages overalt over, at det bliver vanskeligere Aar for Aar at faa Tjenestepiger, da de ikke gidder at være i Tvang og være Tjenere hos Andre, naar de kan bjerge Livet ved at gaa hjemme hos Forældrene. I Sygdomstilfælde er det næsten umuligt at faa fat i Extrahjælp. — I det Hele taget er Befolkningen ædruelig, og en beruset Mand ser man næsten aldrig. Det er muligt, at det er en Dyd af Nødvendighed, da alt Udsalg af Spirituosa er forbudt. Men usædelig er Befolkningen, her er en Mængde uægte Fødsler, og den tilbørlige Skam over at have faaet et uægte Barn er sjelden. Som forlovet lever man visselig som oftest, som var man gift, og en Mængde af disse Forlovelser indgaaes og ophæves lige let. Madstellet er ikke saa fornøftigt, som det burde være, men Raastoffet til god Næring forefindes. Her er næsten bestandig Fisk at faa, men man gidder ikke fiske udenfor den egentlige Fisketid, naar man ikke i kort Tid kan faa en Mængde Fisk; og selv om man faar Fisk, spises den sjelden fersk, men saltet eller tørret. Ligesaa med Kjød, uagtet her er stor Fædrift. De aller færreste udenfor de større Gaardbrugere bruger Kjød. Derimod bruger Befolkningen om Sommeren ikke lidet Melk, og det bøder paa den ellers tarvelige Kost, der hovedsaglig bestaar af Grød, salt Sild og Poteter samt «Syruppe» — en Velling med sur Valle i. Af Brødsorter bruges grovt Rugbrød og Fladbrød af Rug. Samme Kost Dag ud og Dag ind, og de færreste har Greie paa at tillave andre Retter. Kaffen spiller her som paa saa mange andre Kanter af vort Land en altfor stor Rolle og kanske mest hos de Fattigere, men her gives dog Gaarde, hvor man slet ikke bruger Kaffe. Tobak bruges i store Kvantiteter, specielt til Tygning, og man ser desværre efter Gudstjenesten i Kirkerne og andre Steder, hvor Folk samles, smaa Damme af Tobakspyt paa Gulvet. De fleste voxne Mænd bruger fra 25 til 40 Kroner i Tobak om Aaret. — At bygge Hus koster forholdsvis meget heroppe, da Træmaterialier maa hentes langveisfra. Husene er derfor ofte smaa og trange, og hele Familien lever ofte i ét Rum, og ikke faa Jordgammer findes. Dog er Sanden for bedre Husrum vakt. Istedenden for at leie skaffer yngre Familier sig nu ofte sine egne smaa Huse, som de faar op fra Namsoskanten. De erhverves mod Pant i Huset, og kan de kun greie Afdrag og Renter, er jo alting godt. Havestel, der for nogle faa Aar tilbage var omtrent ukjendt udenfor de faa konditionerede Familier, begynder man nu at befatte sig mere og mere med. Man er ogsaa begyndt hist og her at plante Trær, Birk, men specielt Rogn, der trives bedst. Ligesaa tiltager Hønselholdet, saa her i de senere Aar er en Mængde Æg at faa til rimelig Pris. (Oxholm).

I Hadsel Distrikt har Almuens Kaar siden 1885 stadig forværret sig. Fisket har været dels misligt, dels ialfald ujevnt; dette gjælder især Sildefisket, hvortil Udrustningen tildels kan være temmelig kostbar. Mange, som i sin Tid anlagde Bygninger i forholdsvis stor Stil, kan ikke fuldføre dem. Man ser ogsaa Mure, hvorfra Husene er solgt. De Fleste, der eiede noget, har brugt sin opsparede Kapital, og da nu i senere Tid, efterat Handelsmændene har dannet en Forening, der visselig var nødvendig, Krediten er stoppet, har dette naturlig virket paa Levemaaden, der, fra at have været almindelig tarvelig, vistnok i mange Hjem er elendig. Naar dette ikke vises synderlig paa Ligningslisten, ligger Grunden dertil nærmest i, at der i de senere Aar især paa Melbo (Hadsel eller Ulfø) er startet en Del Fabriker, et Uldspinderi, en Smørfabrik, et Sæbesyderi etc., hvorhos Vesteraalens Dampskibsselskab har sit Sæde her. Uden disse Foretagender, der for en stor Del drives med fremmed Kapital, vilde Budgettet (ca. Kr. 40 000,00) neppe balancere. Resultatet af, at vi har et Meieri, er, at dettes Interessenter sender mest mulig Melk derhen, og Børnene saaledes intet

faar. Paa disse Fabriker ligesom paa Sildefisket, som det i sidste Tid har udviklet sig, tjener dog Almuen lidet eller intet. Som bekjendt har Folkemængdens Væxt været stor i Nordland, for Hadsels Vedkommende, saavidt vides, ca. 46 pCt. alene i de sidste 5 Aar. Den store Masse Indvandrede er som oftest ubemidlet, og selv de udvidede Husrum er ikke tilstrækkelige til at skaffe ordentlig Plads. Heraf følger selvfølgelig mislige hygieniske Forhold. (Thode).

I Sortland Distrikt er Befolkningen for det Meste Fiskere med et ubetydeligt Jordbrug, som de synes at lægge lidet Arbejde paa. Boligerne er smaa og overfyldte tiltrods for, at der hyppig bygges. (Fearnley). I Øksnes lader de hygieniske Forhold meget tilbage at ønske. Levemaaden er ikke den bedste, særlig for Spædbørns Vedkommende. Det hænder saaledes, at 2—3 Maaneders Børn ernæres med Sauemelk. Hvordan mange Andre, som kun faar et tyndt Afkog af Havregryn, klarer sig gennem de ellers elendige Forhold, er forunderligt. Kvindernes Ukyndighed i Madstel og ringe Sands for Renlighed gjør, at man ofte paa Reiser heller sulter end tager imod nogetslags «Traktement». Mandfolkenes Liv i Rorboderne om Vinteren gjør dem ikke videre kræsne i nogen saadan Retning. Nogen Drikfældighed eksisterer ikke, hvorimod det ikke er rart bevendt med Sædelighedstilstanden, uden at denne dog medfører nogen nævneværdig Udbredelse af veneriske Sygdomme. De ofte smaa, fattige Forhold gjør, at man ofte maa lukke Øinene til for Overtrædelse af Sundhedsreglerne, selv ved Opførelse af nye Huse. Det vilde falde Eierne uoverkommeligt at følge disse f. Ex. med Hensyn til Kogevn inde, Kubikindhold, Anskaffelse af Priveter o. s. v. De sidstnævnte Indretninger mangler endnu særdeles mange Steder. En hæderlig Undtagelse gjør dog de Huse, som er byggede med Hjælp af det i de sidste Aar bevilgede Laanefond. De elendige, leiede Lokaler for Smaaskolen afløses nu af tidsmæssige, nybyggede Skolehuse. Forholdene i Rorboderne, især i Linefiskernes, trodser som oftest endog de rimeligste Fordringer til Hygiene. De stadig vaade Gulve, Vægge og Tag forhindrer dog heldigvis enhver Støvdannelse. Priveter er nu paabudt opførte ved hver Rorbod, saa man forhaabentlig herefter vil undgaa Ekstrementophobninger allevegne, tildels lige ved Brøndene. I det Store og Hele taget maa Forholdene siges at bedre sig fra Aar til andet. (N. Christoffersen). I Dverberg slog Fisket nok saa godt til, og Priserne var høie, hvorfor Udbyttet for dette Herred gennemgaaende blev nogenlunde godt. Uagtet Multheøsten, som er en af Andøens vigtigste Indtægtskilder, var den daarligste paa mange Aar, faar man vel sige, at dette Aar var bedre end de nærmest foregaaende, men dog langt fra saa godt, at den økonomiske Stilling i nævneværdig Grad bedredes. De i 1895 paabegyndte Prøveboringer efter Kul paa Ramsaa fortsattes i dette Aar; efter de hidtil foreliggende Resultater er der vistnok Grund til at tro, at der her findes store og drivværdige Kulleier. At Andøen indeholder kolossale Myrstrækninger med udmærket Brændtorv og for Dyrkning udmærket Jordsmon, er jo et gammelt og velkjendt Faktum. Blot Mangel paa Veie gjør, at disse store Strækninger endnu ligger øde og uopdyrkede. (Schjelderup).

Under Lofotfisket holdtes iaar ved enkelte Vær af Fiskerilægerne Foredrag for Almuen over almindelig Hygiene, smitsomme Sygdomme og deres Forebyggelse, samt om den første Saarbehandling. — Ifølge Beretning fra Fiskerilægen i Stene gav en Række Maalinger af Rorbodernes Kubikindhold som Minimum 5,07 m³ pr. Individ, da Boderne iaar ikke var fuldt belagte; Mangelen paa Ventilation var følbar, idet denne for en stor Del foregik gennem Døren, naar den aabnedes for Ind- og Udtrædende; Forbedringen af de sanitære Forhold maa først og fremst udgaa fra Fiskerne selv, men ogsaa Væreierne skulde imødekomme rimelige Fordringer; Mangel paa Priveter burde saaledes ikke være saa følelig, som den er. (Svendsen).

Kvaksalveri. Fra Bodø berettes: En her i Byen boende Kvaksalvørske har i mangfoldige Aar havt Søgning for sine Kure mod Svulffingre, der ene og altid balsameres med Mønjesalve, intet Andet, hvorhos diverse omreisende Kvaksalvere jevnlig kredser omkring, naar der er en Chance. Nordlændingen sværmer nemlig for Mirakeldoktorer og Kvaksalvere. At henvende sig mere end en enkelt Gang til en Læge smager ham sjelden; han vil da heller reise et eller andet Sted hen for at finde en Mirakelmand, hvor langt det saa end er at søge ham. (Carlsen). — I Buksnes anmeldtes en Kvaksalver for at have taget en Mand, lidende af Gonorrhé, under Behandling. (Oxholm).

Sygehuse. Foruden Amtssygehusene i Alstahaug (Søvik), Bodø, Buksnes (Gravdal) og Hadsel (Stokmarknes) er følgende Sygehuse i Drift kun under Lofotfisket: Skraaven, Kabelvaag og Henningsvær, samtlige i Østlofoten, Stene i Buksnes, Reine og Værø i Flakstad; for de to sidste har man leiede Lokaler. I Ranen Distrikt findes i Nesne et kommunalt Sygehus med et Par Stuer.

Badeindretninger. Ved alle Amtets Sygehuse med Undtagelse af det i Værø findes almindeligt Karbad for Patienterne. Ved Bodø Sygehus er tillige Dampbad. Badeindretningerne ved Sygehusene i Bodø og Stokmarknes er ogsaa aabne for Publikum.

Om Amtets **Apothek** se den almindelige Beretning.

Følgende Tabel giver Oplysning om Møder i Sundheds- og Kvarantænekommissioner, Vaccinerede og retsmedicinske Forretninger.

Lægedistrikter.	Sundheds-kommissioner. Antal Møder.	Kvarantæne-kommissioner. Antal Møder.	Vaccinerede.	Retsmedi-cinske Forretninger.
Nordlands Amt	60	1	4232	28
Brønnø	1) 4	-	398	2
Alstahaug	2) 4	-	326	1
Vefsen	3) 3	-	196	-
Ranen	4) 4	-	478	1
Lurø	5) 2	-	181	1
Gildeskaal	6) 3	-	98	-
Bodø	7) 7	1	267	7
Folden	8) 3	-	96	1
Skjerstad	9) 5	-	251	2
Steigen	1	-	163	3
Hammerø	2	-	69	-
Lødingen	10) 2	-	220	1
Ofoten	11) 1	-	262	1
Flakstad	12) 3	-	58	-
Buksnes	13) 5	-	346	2
Østlofoten	14) 5	-	117	1
Hadsel	15) 3	-	446	4
Sortland	16) 3	-	260	1

1) Brønnø 1, Bindalen 1, Vega 2. 2) Alstahaug 1, Herø 2, Tjøtta 1. 3) Mosjøen 1, Vefsen 1, Hatfjelddalen 1. 4) Hemnes 1, Nesne 1, Dønnes 1, Mo 1. 5) Rødø 1, Trænen 1. 6) Gildeskaal 2, Beieren 1. 7) Bodø By 6, Bodø Landsogn 1. 8) Sørfolden 1, Nordfolden 2. 9) Skjerstad 1, Saltdalen 4. 10) Lødingen 1, Tysfjorden 1. 11) Evenes 1. 12) Værø og Røst 2, Flakstad 1. 13) Buksnes 3, Borge 2. 14) Vaagan 3, Gimsø 2. 15) Hadsel 1, Bø 2. 16) Sortland 1, Øksnes 1, Dverberg 1.

I Vega Herred (Brønnø) har Kommunelægen, da aldrig Andre end Sundhedskommissionens Medlemmer mødte frem ved dennes Møder, i forskellige Skolelokaler holdt Foredrag (ialt 11) om Sygdomme, deres Aarsager og Forebyggelse. Disse Foredrag har gennemgaaende været meget godt besøgte og fulgte med stor Interesse. (H. Thorsen). — I Rødø og Trænen (Lurø) Sundhedskommissioner vedtoges Beslutning om Uddeling og Opslag af Tuberkuloseplakater. — I et af Sundhedskommissionens Møder i Hammerø holdtes Foredrag om Faren ved Spynting paa Gulvene (f. Ex. i Kirkerne), særlig med Hensyn til Tuberkulosens Udbredning. Sognepresten anmodedes om at gjøre Menigheden opmærksom herpaa. I samme Møde besluttedes, at de, der ikke inden en nærmere opgivet Frist havde opført Privet paa sin Eiendom, skulde mulkteres.

XIX. Tromsø Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km ² .	Tilstedv. Indb. 1ste Jan. 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaccinatorer.
Amtet		26246,10	65 009	21	2	31	32
1. Trondenes		1 543,69	11 760	5	-	4	5
	Kvæfjord	864,51	2 939	1	-	1	1
	Trondenes	548,40	7 115	3	-	2	3
	Bjarkø	130,98	1 706	1	-	1	1
2. Ibbestad		1 660,95	8 033	1	-	3	2
	Ibbestad	1 149,95	6 022	1	-	2	2
	Salangen	511,70	2 011	-	-	1	-
3. Tranø		1 083,02	4 738	3	-	3	3
	Tranø	481,74	1 479	1	-	1	1
	Sørreisen	382,42	1 728	1	-	1	1
	Dyrø	218,86	1 531	1	-	1	1
4. Berg	Berg	609,10	1 849	1	-	2	2
5. Lenviken		1 198,47	5 583	1	-	3	4
	Lenviken	713,92	4 208	1	-	2	2
	Hillesø	484,55	1 375	-	-	1	2
6. Maalselven		5 896,05	4 686	3	-	3	3
	Maalselven	3 331,92	3 314	2	-	2	2
	Bardo	2 564,43	1 372	1	-	1	1

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km. ²	Tilstede- v. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaccinatorer.
7. Balsfjorden	1 565,28	4 451	1	-	2	2
	Balsfjorden	1 222,48	2 869	1	-	1	1
	Malangen	342,80	1 582	-	-	1	1
8. Tromsø	1 593,90	10 299	3	2	4	3
	Tromsø, Kjøbstad ...	0,63	6 071	3	2	4	-
	Tromsøsundet	1 593,27	4 228	-	-	-	3
9. Lyngen	Lyngen	3 682,27	5 354	1	-	2	4
10. Karlsø	1 374,15	2 704	1	-	2	1
	Karlsø	509,99	1 605	1	-	1	} 1
	Helgø	864,16	1 099	-	-	1	
11. Skjervø	6 039,22	5 552	1	-	3	3
	Skjervø	1 061,37	2 433	1	-	1	1
	Nordreisen	2 884,60	1 357	-	-	1	1
	Kvænangen	2 093,25	1 762	-	-	1	1

Sundhedstilstanden betegnes i det Hele taget som noksaa tilfredsstillende, uagtet Tyfoidefeber og Difteri optraadte epidemisk i enkelte Dele af Amtet, og uagtet saavel de akute Katarrer i Aandedrætsorganerne som de akute gastriske Sygdomme forekom hyppigere end Aaret forud. Skarlagensfeber og Kighoste var derimod sjeldnere. Det samlede Antal af anmeldte epidemiske Sygdomstilfælde var ubetydelig mindre end i 1895 (3 409 mod 3 482 Aaret forud).

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde 1 001 eller 14,5 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelfolkemængde (69 900); Aaret forud var den 15,7 pro mille.

Angaaende de **epidemiske Sygdomme** henvises til Tabel Side 244 og 245, sammendraget efter Lægernes Opgaver.

Af **exantematisk Tyfus** iagttoges i December et enkelt Tilfælde i Karlsø Distrikt; Patienten var en Mand paa Skarpenes i Helgø, der blev syg sidst i December; Smittekilden kunde ikke opdages. Sygdommen fortsatte sig med flere Tilfælde ind i det paafølgende Aar. (Skridshol).

Tyfoidefeber forekom usædvanlig hyppig. Af de ialt anmeldte 204 Tilfælde optraadte 186 i Trondenes Distrikt, hvor der udover Høsten og Vinteren herskede en større Epidemi. Allerede først paa Aaret havde man i den sydlige Del af Trondenes Herred paa Gaardene Skaanland, Stensland og Kvitnes havt en mindre Epidemi, der dog begrænsedes til disse Gaarde. Sygdommen var opstaaet efter et Ungdomslag paa Skaanland; 8 unge Personer angrebes. I Sommerens Løb forekom endvidere et Par spredte Tilfælde uden kjendt Smittekilde.

Epidemiske Sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgiven for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Tilfælde.	Dødsfald.													
Exantematisk Tyfus.....	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Tyfoidefeber.....	204	10	204	13	5	5	3	4	1	3	2	3	110	33	22
Cerebrospinalmeningit.....	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber.....	51	-	51	1	-	-	1	4	8	5	7	6	1	12	6
Difteri (Croup).....	260	57	258	19	25	18	11	19	29	24	39	24	26	12	12
Blodgang.....	6	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
Barselfeber.....	20	5	19	2	-	1	4	2	3	1	2	3	1	-	-
Pyæmi, Septhæmi.....	32	10	32	2	3	1	1	4	5	2	5	2	3	2	2
Rosen.....	51	3	51	5	2	8	4	8	4	4	3	5	3	2	3
Røde Hunde.....	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Vandkopper.....	21	-	21	-	3	-	-	-	2	-	-	1	3	-	12
Kusma.....	85	-	85	21	3	1	5	5	7	8	13	1	2	13	6
Kighoste.....	114	13	114	49	24	23	13	2	2	1	-	-	-	-	-
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne.....	1211	32	1204	114	105	134	166	134	118	88	65	63	64	80	73
Influenza.....	317	4	317	27	42	150	47	17	7	5	7	6	6	1	2
Lungebetændelse.....	204	33	204	15	11	19	31	27	31	11	11	11	11	9	17
Pleurit.....	179	2	179	13	9	12	25	26	16	20	13	5	10	16	14
Gigtfeber.....	61	2	61	7	7	1	6	9	7	3	6	1	6	4	4
Akut Diarré (Kolerine).....	588	4	588	30	30	17	38	41	55	62	62	72	80	41	60
Skjærbug.....	2	-	2	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	3409	176	3399	319	269	390	355	303	297	237	235	203	326	225	240

Epidemiske Sygdomme.

	Fordeling paa Lægedistrikterne:																						
	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		
	Tronde- nes.		Ibbestad.		Tranø.		Berg.		Lenviken.		Maals- elven.		Balsfjor- den.		Tromsø.		Lyngen.		Karlseø.		Skjervø.		
Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.		
Exantematisk Tyfus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Tyfoidefeber	186	6	1	-	3	3	6	-	2	-	-	-	1	-	4	-	1	1	-	-	-	-	-
Cerebrospinalmeningit	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	36	-	3	-	4	-	-	-	1	-	1	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-
Difteri (Croup)	32	11	13	6	5	5	-	-	26	4	6	1	10	3	66	11	7	2	31	2	64	12	
Blodgang	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barsel-feber	7	1	1	-	3	-	-	-	5	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	3	3
Pyæmi, Septhæmi	-	-	8	3	1	-	3	1	-	-	2	2	1	-	13	2	2	2	1	-	1	-	-
Rosen	13	-	4	2	5	-	-	-	3	-	3	-	5	-	11	-	1	1	3	-	3	-	-
Røde Hunde	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	1	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	17	-	-	-	-	-	-	-	-
Kusma	41	-	5	-	5	-	4	-	-	-	-	-	-	-	14	-	2	-	2	-	12	-	-
Kighoste	3	-	-	-	3	-	2	-	-	-	-	-	2	-	92	11	1	-	11	2	-	-	-
Akute Katarrer i Aandedræts- organerne	358	3	139	6	66	2	42	-	37	3	30	3	23	-	268	14	54	1	70	-	124	-	-
Influenza	7	-	31	1	4	-	10	-	19	-	6	-	4	-	198	3	7	-	27	-	4	-	-
Lungebetændelse	53	6	29	6	6	5	8	-	14	3	6	-	14	2	43	5	12	1	7	3	12	2	-
Pleurit	54	-	34	1	8	-	2	-	14	-	5	-	-	-	50	1	9	-	3	-	-	-	-
Gigtfeber	15	-	10	2	3	-	1	-	2	-	2	-	2	-	14	-	4	-	1	-	7	-	-
Akut Diarré (Kolerine)	151	-	88	-	28	-	9	-	39	4	21	-	8	-	183	-	23	-	16	-	22	-	-
Skjærbug	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Tilsammen	957	27	370	28	145	15	87	1	169	14	82	6	70	5	980	48	123	8	174	7	252	17	-

Tromsø Amt, 1896.

Men saa begyndte der i Oktober i Nærheden af Harstad en Epidemi, som hurtig greb om sig, saa der i Maanedens Løb anmeldtes 83 Tilfælde paa en Strækning af 3 Mile med Harstad som Centrum. Smitten maatte efter anstillet Undersøgelse antages at være udbredt fra Meieriet, idet samtlige angrebne Familier havde leveret Melk til dette og faaet separeret Melk tilbage. I nedenstaaende Tabel er leveret en Oversigt over de smittede Gaardes Navne, samt over hvilke af de angrebne Familier, der leverede Melk til Meieriet og hvilke ikke.

Gaardenes Navne.	Antal angrebne Familier,		Anmærkning.
	der levere Melk til Meieriet.	der ikke leverede Melk til Meieriet.	
Storvandsbotten	5	ingen	Konen syg; hun havde arbeidet hos en Familie paa Harstad, der købte separeret Melk paa Meieriet.
Kelhus	9	1	
Kulseng	1	ingen	Fattig Familie, der købte al sin Melk af Naboen, der havde Sygdommen.
Sama	3	ingen	
Gangsaas	5	ingen	
Stangnæs	2	ingen	
Mekile	3	1	
Brevig	3	ingen	
Kila	4	ingen	
Oldren	2	ingen	Harde under sit Arbeide hos Naboen drukket separeret Melk fra Meieriet.
Kilbotten	5	1	

Samtidig anmeldtes en Del spredte Tilfælde fra Bjarkø og den sydlige Del af Trondenes, samtlige hos unge Mennesker, der havde været paa Harstad Konfirmationssøndagen den 27de September og nydt Melk fra Meieriet paa en Kaffe-stue dersteds. Smitten var rimeligvis bragt til Meieriet fra Gaarden Storvandsbotten, hvor en Gut havde ligget syg før Konfirmationssøndagen, uden at Læge var hentet. Uagtet Flere var meget haardt angrebne, var Dødeligheden ringe (3,2 pCt). (Buck). Fra Tranø opgives 3 spredte Tilfælde, alle med dødeligt Udfald. I Berg Distrikt forekom 6 Tilfælde, alle i Fiskeværet Medfjord. 4 i Marts angrebne var Søskende, der blev syge omtrent samtidig uden kjendt Smittekilde. 2 Tilfælde i Oktober skyldtes Smitte fra Trondenes, idet den ene af 2 Malersvende kort efter Ankomsten derfra til Medfjord blev syg og smittede den anden. (Ph. Hansteen). I det ene af 2 Tilfælde i Lenviken Distrikt var Smitten bragt hjem fra Finmarksfisket (Helsing). I Tromsø Distrikt forekom 4 Tilfælde, 3 i Byen og 1 i Tromsøundet. Desuden behandlede der to Fiskere, den ene hjemmehørende i Lyngen, den anden i Balsfjorden, hvilke var blevne syge paa Hjemreisen fra Lofoten; den ene af dem døde.

Af **Cerebrospinalmeningit** opgives et dødeligt endende Tilfælde i Januar i Ibbestad Distrikt.

Skarlagensfeber var fremdeles i Tilbagegang; der anmeldtes ialt kun 51 Angrebne mod 98 Aaret forud og 270 i 1894. Hyppigst forekom Sygdommen i Trondenes Distrikt (36 Angrebne uden Dødsfald).

Difteri (Croup). Af denne Sygdom opføres 260 Tilfælde mod 253 i 1895; Dødeligheden var noget mindre (henholdsvis 21,9 og 24,5 pCt.). Sygdommen forekom i alle Aarets Maaneder og i samtlige Distrikter undtagen Berg. I Trondenes Distrikt holdt den sig udover Vaaren paa de allerede Aaret forud angrebne Gaarde; herfra bragtes den til Kvæfjord, hvor den optraadte mere ondartet. (Buck). I Ibbestad Distrikt blev Kommunens Isolationslokale paa Vik taget i Brug i September for at standse Sygdommen, der havde optraadt epidemisk i Sommermaanederne. (Borchgrevink). Distriktslægen i Tranø anfører i Anledning af nogle pludselig optrædende Tilfælde uden paaviselig Smittekilde, at Huse og Bohave, som engang er inficerede, ikke har kunnet renses tilstrækkelig. (J. C. Lange). I Lenviken Distrikt begyndte Sygdommen om Vaaren i Sommerø og forplantede sig derfra indover Malangen langs dennes nordre Side. Epidemien stod vistnok i Forbindelse med en lignende i den nordlige Del af Hillesø Herred i 1895. 2 af de 4 Dødsfald var allerede indtrufne før Lægens Ankomst. (Helsing). I Maalselven Distrikt optraadte i Marts og Juni mindre Husepidemier paa et Par Gaarde. En Skolelærer blev i Marts syg i Bardo; det lykkedes ved hurtig Isolation at hindre Sygdommens Udbredelse til hans Børn. (C. Schøyen). I Balsfjorden Distrikt viste Difteri sig paa flere Steder uden paaviselig Forbindelse mellem Tilfældene. (A. Selmer). I Tromsø Distrikt var Sygdommen adskillig udbredt, navnlig i Sommermaanederne. I Tromsø By blev af 29 Angrebne 16 indlagte i Lazaret. I Landdistriktet (37 Angrebne) optraadte Sygdommen paa forskellige Steder, uden at Smittekilden altid kunde paavises. Præventiv Indsprøjtning af Difteriserum foretoges i stor Udstrækning og tilsyneladende med godt Resultat; Virkningen syntes dog at tabe sig efter 3 à 4 Ugers Forløb. (J. Holmboe). I Karlsø forekom de fleste Tilfælde i den sydvestlige Del af Karlsø og nogle faa paa Helgø. I Skjervø Distrikt viste Sygdommen sig først i Slutten af Juni i 2 Nabohuse paa Uløen, hvor ved Distriktslægens Ankomst et Barn allerede var død under Croupsymptomer; dets Moder og et Barn i Nabohuset fandtes lidende af Sygdommen. Smitten udbredtes sandsynlig ved Skolebørn, der besøgte den nærliggende Skole; denne blev derfor strax lukket og streng Isolation paabudt. Efter en kortere Stands begyndte Sygdommen igjen i Storbugt paa Øens Nordside; herfra bredte den sig til den nærliggende Føllesø. Ved en «klog» Kone, der var kaldt til de Syge og trods Distriktslægens Forbud reiste hjem, før Sygdommen var standset, bragtes Smitte til Rakkenes, hvor 6 Personer angrebes, og 2 Gutter døde. Fra Føllesø overførtes Sygdommen til den nærliggende Vorterø, ogsaa ved en gammel Kone, der brød Isolationen, og herfra igjen ved en Pige til Grundfjord paa Arnøen. Samtidig hermed, men uden paaviselig Sammenhæng med Epidemien paa Uløen, optraadte der spredte Tilfælde i Mikkelvik, Sørkjøs og paa Skjervø. I Oktober og November viste Sygdommen sig paa et Par Gaarde i Nordreisen, hvor den lidt efter lidt spredte sig til samtlige Opsiddere. Paa begge disse Steder var de Syge tagne under Behandling af en Kvaksalver; det samme var ogsaa Tilfælde paa et Par Gaarde paa den anden Side af Reisenfjorden, hvorhen Smitten sandsynligvis var bragt ved en læstadiansk Lægprædikant. Kvaksalveren blev anmeldt og idømt en liden Pengebod; men hans Virksomhed bidrog meget til Smittestoffets Udbredelse og hindrede Sygdommens Modarbejdelse. I Kvenangen Herred forekom Sygdommen ikke. Ialt behandlede 64 Angrebne, og kjendes 12 Dødsfald; sandsynlig er Tallet noget større. I Begyndelsen af Epidemien var Forløbet mildt, senere blev det alvorligere; der optraadte tildels septiske Former og Lammelser. Paa en af Gaardene i Nordreisen laa der i et Rum, der neppe var mere end 3 Meter paa hver Kant, 8 Personer, hvoraf 6 led af Halsesyge. Hver Plads paa Gulvet var optaget af Syge, saa en Besøgende saavidt havde Staaplads midt paa dette. Samtidig flød de Syges Opspyt sammen med andet Griseri henover det utætte Gulv. At Sygdommen

under saa slette hygieniske Forhold breder sig, og at Smittestoffet ophobes, synes forklarligt. Behandlingen med Serum syntes at have godt Resultat, naar den kunde anvendes i Sygdommens Begyndelse. Men paa Grund af den lange Vei til Lægen, hændte dette ikke ofte. De vanlige Forholdsregler mod Sygdommen, Paabud om Isolation, Lukning af Skolen, Forbud mod Fremmøde ved større Kirkehelge fra de smittede Egne, Opslag af Plakater, Uddeling af trykte Forholdsregler, anvendtes. Politiets Bistand maatte delvis søges til Gjennemførelsen; Vanskelighederne viste sig store paa Grund af Befolkningens Uvillie, Modstand og fatalistiske Opfatning. Desinfektionen af de smittede Huse blev ogsaa paa Grund heraf meget mangelfuld. (O. Løken).

Af **Dysenteri** optraadte i December 6 Tilfælde i et Skolehus i Hillesø i Lenviken Distrikt. Sygdommen har i de sidste Aar optraadt i Distriktet og vandret langsomt fra det ene Sted til det andet. (Helsing).

5 Tilfælde af **Barselseber** i Lenviken Distrikt tilskrives Benyttelsen af Hjælpekoner. Disse fik Instrux om fornøden Renlighed, og det blev dem forbudt at betjene Fødende i de første 6 Uger samt at anvende Digitalundersøgelse. (Helsing).

Kusma omtales fra enkelte Distrikter som meget hyppig.

Kighoste, der Aaret forud optraadte epidemisk inden Amtet, forekom, om end stærkt aftagende, i første Halvaar, navnlig i Tromsø By.

Akute Katarrer i Luftveiene og Influenza var noget almindeligere end Aaret forud.

Akut Diarré var almindelig hele Aaret igjennem. Den hyppige Forekomst i Ibbestad Distrikt tilskrives daarligt Drikkevand. (Borchgrevink).

Fnat var meget udbredt i flere Distrikter. Ialt er der opført 529 Tilfælde; af disse falder 218 paa Balsfjorden og 111 paa Karlsø Lægedistrikter. I Balsfjorden Distrikt blev Sygdommen taget under Behandling for offentlig Regning og var ved Aarets Udgang omtrent ophørt. (A. Selmer). Ogsaa i Lyngen, Karlsø og Skjervø Distrikter behandlede Sygdommen for offentlig Regning; i sidstnævnte Distrikt maatte paa enkelte Steder Skolen lukkes, da baade Lærere og Elever var befængte med Sygdommen.

Udenfor Sygehus behandlede Tilfælde af **veneriske Sygdomme** sees af nedenstaaende Tabel.

Sygdom.	Tilfælde.	Dødsfald.	Fordeling paa Lægedistrikterne:										
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
			Tronde- nes.	Ibbestad.	Tranø.	Berg.	Lenviken.	Maals- elven.	Balsfjor- den.	Tromsø.	Lyngen.	Skjervø.	
Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf. Dsf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.				
Veneriske Saar . . .	17	-	1	3	-	-	-	-	-	-	13	-	-
Syfilis, konstitutionel	27	1	4	1	-	-	-	1	1	-	20	1	-
— hereditær . . .	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gonorré og Uretrit.	152	-	35	9	1	5	2	4	-	7	57	10	22

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lunge- tuberkulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Trondenes	99	17	27	72
Ibbestad	90	23	28	62
Tranø	31	4	15	16
Berg	18	3	1	17
Lenviken	42	7	14	28
Maalselven	32	8	6	26
Balsfjorden	28	3	5	23
Tromsø	153	21	48	105
Tromsø By	105	12	31	74
Bygder	48	9	17	31
Lyngen	34	5	8	26
Karlsø	16	-	7	9
Skjervø	36	2	17	19
Tromsø Amt	579	93	176	403
Deraf i By	105	12	31	74
— Bygder	474	81	145	329

Lungetuberkulose. I Tranø Distrikt, anfører Distriktslægen, er Kjendskabet til denne Sygdoms Smitte almindelig; de Syge har egen Spyttkop og som oftest eget Spisestel. Opspyttet bliver vanligvis brændt eller gravet ned i Jorden. Der hersker megen Smittefrygt. Hos samtlige Guttekonfirmander blev Lungerne undersøgte. (J. C. Lange). I Lenviken Distrikt synes Sygdommen i og omkring Finsnes at have udbredt sig udelukkende ved Smitte. Rundskrivelser angaaende Forholdsregler mod Sygdommen uddeltes. Heraf opstod ikke liden Smittefrygt, som dog haabes at ville virke til Gavn. Tuberkuloses efterladte Klæder bliver saavidt muligt desinficerede. (Helsing). Ogsaa i Maalselven Distrikt skal Tuberkulosen i den senere Tid være mere udbredt. Dødsfald af Lungetuberkulose udgjorde for det hele Amt 16,1 pCt. af samtlige ved Sygdom forårsagede kjendte Dødsfald og 23,1 pCt. af Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme. For Byerne var Forholdet henholdsvis 11,4 pCt. og 16,2 pCt. og for Bygderne 17,1 pCt. og 24,6 pCt. Forøvrigt henvises til ovenstaaende Tabel.

Blegst, Anæmi og Fordøielssygdomme, anføres det fra Skjervø, er af de Sygdomme, der hyppigst kommer under Lægebehandling hos Kvinderne, som Følge af u hensigtsmæssig Kost, usunde Boliger, tungt Arbeide og slidsomt Liv i det Hele, medens Mændene befinder sig paa Fiske. Paa den anden Side virker det anstrengende og farefulde Liv, som disse fører under Fisket i Forbindelse med u hensigtsmæssig Kost, meget opslidende. (O. Løken).

Om Amtets **Sindssyge** se den almindelige Beretning.

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Barsel- seng.	ved ulykke- lige Hæn- delser.	ved Selv- mord.	ved Mord og Drab.
Trondenes	368	15	186	36	2	3	9	-	-
Ibbestad	297	6	129	29	2	2	4	-	-
Tranø	170	4	50	10	1	-	1	1	-
Berg	64	1	22	9	-	-	2	-	-
Lenviken	233	2	75	16	1	-	9	-	-
Maalselven	170	2	62	11	1	-	3	-	-
Balsfjorden	156	4	48	14	-	-	1	-	-
Tromsø	386	7	206	42	3	1	5	1	4
Tromsø By	208	4	116	25	1	-	4	-	-
Bygder	178	3	90	17	2	1	1	1	4
Lyngen	200	8	91	27	1	3	1	-	-
Karlsø	124	6	25	7	-	1	2	-	-
Skjervø	172	7	107	27	1	4	9	-	-
Tromsø Amt	2340	62	1001	228	12	14	46	2	4
Deraf i By	208	4	116	25	1	-	4	-	-
— Bygder	2132	58	885	203	11	14	42	2	4

Obstetriciske Operationer. Af Læger udførtes 38 saadanne, deraf i Trondenes Distrikt 15, i Ibbestad 5, i Tranø 2, i Berg 2, i Maalselven 1, i Balsfjorden 2, i Tromsø 6, i Lyngen 4, i Skjervø 1. Angaaende Indikationer og Udfald henvises til Tabellen Side 251.

Angaaende **Jordemoderhjælpen** meddeles Opgaver fra Ibbestad Distrikt, hvor der af Jordemødre er ydet Hjælp ved 112 Fødsler, deraf ved 102 Issefødsler; 3 Føstre var ufuldbaarne, og 7 var Aborter. I Balsfjorden Distrikt bistod 2 Jordemødre ved tilsammen 42 Fødsler, deraf var 40 Issefødsler, 1 Sædefødsel og 1 Fødfødsel; i Karlsø Distrikt bistod Jordemoderen i Helgø Herred ved 13 Fødsler, og i Skjervø Distrikt benyttedes 3 Jordemødre ved tilsammen 54 Fødsler; af disse var 52 Issefødsler, 1 Sædefødsel og 1 Kropsleie.

Antallet af **Fødte** og **Døde** sees af ovenstaaende Tabel.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1339 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 42,7.

Døde paa Barselseng. Efter Presternes Opgaver døde 14 Kvinder paa Barselseng, efter Lægernes 13, deraf af Barselfeber 5, Barselkrampe 2, Emboli 2, Blødning 2, Dystoki 2.

De hyppigste **Dødsarsager** sees af Tabel Side 252.

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.			Perforation.	Exviscera- tion.	Efterbyrds- operation.
	Mødre.		Børn.		Mødre.		Børn.	Moder.	Moder.	Mødre.
	lev.	død.	lev.	dødf.	lev.	død.	dødf.	lev.	lev.	lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde Veer	20	¹⁾ 1	20	1	-	-	-	-	-	-
Bækkensneverhed	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-
Barselkrampe	²⁾ 2	-	2	1	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og Blødning	-	-	-	-	1	³⁾ 1	2	-	-	-
Ueftergivelige Fødselsdele	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	-	⁴⁾ 1	1	-	1	-
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Blødning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Tilsammen	24	1	24	2	1	2	3	1	1	7
	25		26		3					

¹⁾ Som Dødsårsag opgivet Dystoki; Jordemoder var ikke benyttet. ²⁾ Deraf en Tvillingfødsel, begge Fostre levende. ³⁾ Døds-
årsag: Blødning. ⁴⁾ Dødsårsag: Barsel-feber.

De hyppigste Dødsarsager var:

Dødsarsager.	Antal Dødsfald.	Deraf i	
		Byer.	Bygder.
Lungetuberkulose	93	12	81
Alderdomssvaghed	72	6	66
Difteri (Croup)	57	5	52
Kræft	36	8	28
Lungebetændelse	33	5	28
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	32	10	22
Tuberkuløse Betændelser udenfor Lungerne	23	6	17
Hjerneslag	22	9	13
Mave-Tarmkatarr	19	4	15
Medfødt Svaghed	19	7	12
Nyresygdom	18	1	17

Veiriget beskrives som særdeles gunstigt i Amtets 2 sydligste Distrikter. Vinterveiret var vekslede, Vaaren kom sent, Sommeren var i det Hele varm, i Maalselven Distrikt tillige usædvanlig tør; Udbyttet af Jorden i det Hele som et Middelsaars.

Levemaade og hygieniske Forhold. Ibbestad Distrikt synes at gaa smaat, men godt fremad. Misbrug af Spirituosa er sjelden; Nafta anvendes derimod mere almindelig; ikke egentlig som Berusningsmiddel, men som Universalmedikament saavel til indvendig som udvendig Brug. Usædelighed forekommer temmelig almindelig, og Forlovelser indgaaes og hæves med stor Letsindighed. (Borchgrevink).

I Berg Distrikt lader Renligheden i Fiskeværerne endnu Meget tilbage at ønske. Befolkningen er gjennemgaaende ædruelig og sædelig, om end Livet i Fiskeværerne undertiden kan udarte. (Ph. Hansteen).

I Lenviken Distrikt er det væsentligste Erhverv Fisket, medens Landbruget forsømmes. Udbyttet ved Fiskeværerne er dog for hvert Aar blevet mere og mere ujævnt og Udrustningen kostbarere, saa Nettoudbyttet er meget lidet, og for Manges Vedkommende er der blevet Tab. Paa Grund af de uheldige Fiskerier er den økonomiske Tilstand yderst mislig; Levemaaden er for de Flestes Vedkommende tilstrækkelig om end tarvelig; værst er det til sine Tider for de Mange, der sidder i smaa Kaar, uden alligevel at ville ligge Fattigvæsenet til Byrde. Man lever da paa «Klappage», af Mel og Vand, sammenklappet med Hænderne og stegt paa Ovnen. Misbrug af Nydelsesmidler forekommer ikke, undtagen for Kaffeens Vedkommende. Drikfældighed findes omtrent ikke, Sædeligheden staar derimod paa et temmelig lavt Standpunkt. (Helsing).

Den største Del af Befolkningen i Balsfjorden er Gaardbrugere, dels Eiendomsbesiddere, dels Bygselbrugere af Moursunds Gods. De sidstes Antal aftager stadig, da der ved en Brugers Død ikke bortbygelses paanyt, men Bruget sælges, og

om nogle Aar vil de være ganske forsvundne. Dette vil blive til stor Fordel for Jordbruget, da Brugere af Bygselen tildels ingen Interesse har af at lægge Arbejde paa en Jord, der ikke er deres egen, tildels ogsaa er bange for at gjøre noget, da de tror, at Bruget vil blive kostbarere for Kjøberen (almindelig Sønnen), naar Jordeiendommen er forbedret, aldeles overseende, hvilket Udbytte de selv kunde havt af Jorden, hvis de havde udnyttet den i de 50 Aar, de har siddet med den. Folkets største Interesse er Fiskeriet, og de staar i den Formening, at det er Fiskeribedriften, der skaffer dem den vigtigste Indtægtskilde, forglemmende at Jorden skaffer dem det daglige Brød hele Aaret igjennem og desuden Udrustning til Fiskerierne, hvorfra de ofte kommer hjem med lidet eller intet Udbytte. Ved Fiskerierne i Lofoten er der nu saa stor Fiskealmue, at der ikke kan blive stort Udbytte for hver enkelt Fisker, og paa Finmarken er Fisket meget uvist; i de sidste 15 Aar har det sjelden bragt noget større Udbytte, idet Loddefisket nu er ganske ophørt. Forhaabentlig vil det snarligen gaa op for Folket, at Jordbruget skaffer den sikreste og største Indtægt ogsaa her nordpaa. Interessen for Jordbruget er dog voxet i de senere Aar, idet der opføres større og rummeligere Fjøs. Enkelte driver ogsaa rationelt Jordbrug. — Befolkningen er ædruelig; i Hjemmet drikkes aldrig eller meget sjelden f. Ex. ved Bryllupper, medens der paa Byture jo kan drikkes en Del. Lapperne derimod er meget drikfældige, og de bringer derfor sjelden noget videre Udbytte hjem fra sin Fiske- eller Spidsbergentur. I sædelig Henseende staar Befolkningen lavt og da især Kvinderne. Renlighedssandsen er heller ikke den aller bedste, dog spores der jo stadig nogen Fremgang. (A. Selmer).

I Skjervø Distrikt bidager foruden Befolkningens slidsomme Liv ogsaa Misbrugen af Kaffe til den ikke sjelden forekommende Nervesvækkelse baade blandt Mænd og Kvinder. Drikfældigheden er ikke saa stor, undtagen i Nordreisen, hvor Fylderier, deraf følgende Usædelighed og andre Udskielser bliver mere og mere almindelige. Befolkningen, der hovedsagelig bestaar af de stridbare Kvæner, skaffer derfor ogsaa Lensmanden mere at bestille end de øvrige Herreder tilsammen. Derimod staar Hygienen, baade hvad den personlige Renlighed og Husenes Godhed og Rummelighed angaar, i Reisendalen langt over; hvad man finder blandt Befolkningen ude paa Øerne og i Kvæningen. Jevnlig Brug af Badstue er noksaa almindelig i Nordreisen, men ikke ellers i Distriktet. Renligheden blandt den øvrige Befolkning, især den af lappisk Afstamning, staar meget lavt. (O. Løken).

Sygehuse. I Ibbestad Distrikt findes et lidet Isolationslokale paa Gaarden Vik. I Tromsø By findes foruden Amtssygehuset et Epidemilazarett. I hvert af Distrikterne Balsfjorden, Karlsø og Skjervø har man et mindre Sygehus.

Kvaksalveri. Fra Skjervø Distrikt berettes, at en gammel, fastboende Kvaksalver paa Hukø, der døde i 1895, trods sit mindre exemplariske Liv havde nydt megen Anseelse inden Befolkningen. Efter hans Død nedsatte en bekjendt Kvaksalver sig i Nordreisen, hvor han vandt stort Ry. I Kvæningen Herred driver 2 Kvaksalvere sin Virksomhed. (O. Løken).

Badeindretninger. Foruden Badeindretning ved Amtssygehuset til Brug for Patienterne findes i Tromsø ogsaa et Damp- og Karbad til offentligt Brug.

Om Amtets **Apothek** se den almindelige Beretning.

Tabellen næste Side giver Oplysning om Antallet af Møder i Sundheds- og Kvarantænekommissioner, af Vaccinerede og retsmedicinske Forretninger.

Lægedistrikter.	Sundheds- kommissio- ner. Antal Møder.	Kvarantæne- kommissio- ner. Antal Møder.	Vakcinerede.	Retsmedi- cinske Forretnin- ger.
Tromsø Amt	31	1	1875	13
Trondenes	1) 4	-	474	-
Ibbestad	2) 2	-	167	-
Tranø	3) 2	-	164	-
Berg	4) 2	-	17	-
Lenviken	5) 2	-	194	-
Maalselven	6) 3	-	315	-
Balsfjorden	7) 2	-	141	1
Tromsø	8) 10	9) 1	130	12
Lyngen	10) 1	-	62	-
Karlsø	11) 2	-	136	-
Skjervø	12) 1	-	75	-

1) Trondenes 3, Kvæfjord 1. 2) Ibbestad 1, Salangen 1. 3) Dyrø 1, Sørreisen 1.
 4) Berg 2. 5) Lenviken 1, Hillesø 1. 6) Maalselven 1, Bardo 2. 7) Balsfjorden 1, Malangen 1.
 8) Tromsø By 8, Tromsøundet 2. 9) Tromsø By. 10) Lyngen 1. 11) Karlsø 1, Helgø 1.
 12) Skjervø 1.

XX. Finmarkens Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km ² .	Tilstede- v. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaccinaterer.
Amtet		47385,34	29 341	1) 13	1	23	33
1. Alten		12119,15	5 406	1	-	3	4
	Alten	2 997,89	2 087	1	-	1	1
	Talvik	1 594,83	2 446	-	-	1	2
	Kautokeino	7 526,83	873	-	-	1	1
2. Loppen		1 173,64	1 731	1	-	2	3
	Loppen og Øksfjord . .	752,66	931	-	- 2)	1	1
	Hasvik	420,98	800	1	-	1	2

1) Foruden de i hvert Distrikt opførte Læger er ansat en Distriktslæge uden fast Distrikt, med skiftende Bopæl efter Amtmandens nærmere Bestemmelse. 2) Posten er ledig.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Fladeindhold i km. ²	Tilstedev. Indb. 1ste Januar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe-vaccinatorer.
3. Hammerfest	Hammerfest	3 397,36	3 995	2	1	3	3
	Hammerfest, Kjøbst.	4,00	2 238	2	-	2	-
	Hammerfest		1 004	-	-	-	2
	Kvalsund	3 393,36	753	-	-	1	1
4. Maasø	Maasø	535,80	2 508	1	-	4	7
	Kjelvik	535,80	1 342	1	-	1	1) 4
			1 166	-	-	3	3
5. Kistrand	Kistrand	11966,07	2 287	1	-	2	3
	Kistrand	4 426,08	1 728	1	-	1	2
	Karasjok	7 539,39	559	-	-	1	1
6. Lebesby	Lebesby	?	?	1	-	2	2
	Vestlige Del af Tanen til og med Gamvik	4 477,71	1 067	1	-	2	1
		?	?	-	-	-	1
7. Tanen	Rest af Tanen *)	?	?	1	-	1	4
	Polmak Sogn af Næsseby Herred	?	?	1	-	1	3
		1 709,44	462	-	-	-	1
8. Vardø	Vardø, Kjøbstad	2 257,99	3 310	2	-	2	3
	Vardø ³⁾	3,05	2 217	2	-	2	-
		2 254,34	1 093	-	-	-	3
9. Vadsø	Vadsø, Kjøbstad	2 565,99	4 025	1	-	3	1
	Nordvaranger	1,84	1 767	1	-	2	-
	Næsseby Sogn af Næsseby Herred	1 033,31	1 280	-	-	-	-
		1 530,84	978	-	-	1	1
10. Sydvaranger	Sydvaranger	4 987,99	1 932	1	-	1	3

1) Posten ledig i 2 Vaccinationskredse. *) Tanen Herred i sin Helhed har et Fladeindhold af 2194,20 km². og en Folkemængde af 2618. 3) Foruden Distriktslægen praktiserede ved Fiskeværret Kiberg en russisk Læge, der ydede sine Landsmænd Hjælp i Fisketiden.

Sundhedstilstanden betegnes som god, men var ikke saa tilfredsstillende som Aaret forud. Af epidemiske Sygdomme anføres Kusma og Influenza at have havt nogen Udbredelse. Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne og Lungebetændelse forekom hyppigere end sædvanlig. Det samlede Antal anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme udgjorde 3 047 mod 2 554 Aaret forud.

Epidemiske Sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgiven for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Tilfælde.	Dødsfald.													
Exantematisk Tyfus	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tyfoidfeber	39	4	39	2	2	-	5	1	8	5	3	3	2	3	5
Cerebrospinalmeningit	2	-	2	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	4	-	4	2	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Difteri (Croup)	18	3	18	3	2	1	1	2	2	-	1	1	1	2	2
Barselfeber	10	6	8	-	1	-	-	1	1	1	1	1	-	2	-
Pyæmi, Sæphæmi	20	3	20	-	-	-	1	5	4	1	-	3	2	2	2
Rosen	54	2	54	2	4	3	7	6	8	3	3	6	5	2	5
Røde Hunde	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-
Vandkopper	25	-	25	-	-	1	-	1	6	-	-	-	-	4	13
Kusma	144	-	144	25	29	24	16	17	10	6	6	2	-	-	9
Kighoste	14	-	14	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	12	1
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	1345	19	1335	56	74	127	150	269	178	94	74	68	82	68	95
Influenza	566	2	566	21	58	120	102	105	69	15	19	21	9	12	15
Lungebetændelse	133	17	133	5	9	18	19	26	23	6	10	5	3	7	2
Pleurit	121	2	121	5	8	7	21	19	7	12	7	9	11	6	9
Gigtfeber	45	-	45	1	2	4	4	5	1	3	2	3	8	6	6
Akut Diarré (Kolerine)	496	9	495	20	18	32	53	69	56	81	58	48	24	14	22
Skjørbug	6	1	6	-	-	1	1	1	-	-	3	-	-	-	-
Pemfigus hos Nyfødte	2	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Tilsammen	3047	70	3033	143	208	338	380	529	373	229	187	170	148	141	187

Epidemiske Sygdomme.

	Fordeling paa Lægedistrikterne:																			
	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10	
	Alten.		Loppen.		Hammerfest.		Maasø.		Kistrand.		Lebesby.		Tanen.		Vardø.		Vadsø.		Sydvaranger.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Exantematisk Tyfus	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tyfoidfeber	-	-	-	-	4	2	-	-	-	-	-	-	-	34	2	1	-	-	-	-
Cerebrospinalmeningit	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Difteri (Croup)	2	1	-	-	8	-	-	-	-	1	-	1	1	5	1	1	-	-	-	-
Barselfeber	3	3	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2	3	-	-	-	-
Pyæmi, Septhæmi	4	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	11	-	2	1	-
Rosen	1	-	-	-	19	-	3	-	1	-	-	-	-	14	1	13	1	3	-	-
Røde Hunde	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Vandkopper	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	21	-	-	-	-
Kusma	flere	-	-	-	65	-	19	-	13	-	7	-	3	35	-	2	-	-	-	-
Kighoste	-	-	-	-	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	154	-	42	1	292	3	39	-	48	-	16	-	71	-	457	6	203	9	23	-
Influenza	84	-	30	-	72	1	31	-	-	-	2	-	9	-	246	-	85	1	7	-
Lungebetændelse	10	2	2	-	23	6	9	1	1	1	-	-	9	1	56	5	12	1	11	-
Pleurit	9	-	-	-	45	1	13	-	2	-	-	-	2	-	34	1	14	-	2	-
Gigtfeber	6	-	1	-	8	-	1	-	-	-	-	-	3	-	13	-	13	-	-	-
^L Akut Diarré (Kolerine)	87	1	10	-	108	-	18	-	11	-	4	-	16	-	125	1	112	7	5	-
Skjørbug	-	-	-	-	4	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Pemfigus hos Nyfødte	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	362	9	86	2	671	14	135	2	78	2	30	-	114	2	1024	19	494	19	53	1

Finnmarkens Amt. 1896.

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde ialt 1 123 eller 19,5 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelfolkemængde (31 500). Aaret forud var Forholdet 21,2 pro mille.

Angaaende de **epidemiske Sygdomme** henvises til den efter Lægernes Opgaver sammendragne Tabel Side 256 og 257.

Af **exantematisk Tyfus**, der Aaret forud var usædvanlig hyppig, iagttoges kun et enkelt Tilfælde i Hammerfest Distrikt, hos en Fisker fra Talvik, der i Januar indkom paa Sygehuset.

Af **Tyfoidfeber** opgives det samme Antal Tilfælde som Aaret forud, samtlige 39 i Hammerfest og Vardø Lægedistrikter. Ved 3 af 4 Tilfælde i Hammerfest var Smitten indført udenfra; alle indlagdes i Sygehuset. Inden Vardø Distrikt optraadte Sygdommen epidemisk i Fiskeværret Havningberg fra Juni til September Maaned. Da Aarsagen antoges at være forurensset Drikkevand, blev der paabudt Stængning af de mistænkelige Brønde og opslaaet Plakater i alle Rorboder med Advarsel mod at nyde Vandet ukogt. Ialt iagttoges i Vardø Herred 20 Tilfælde af Sygdommen, deraf de fleste i Havningberg. I Vardø By forekom 14 Tilfælde uden paaviselig Sammenhæng eller Smittekilde. (Blom).

Af **Cerebrospinalmeningit** angrebes 2 Tvillingsøstre i Alten Distrikt; den ene døde.

Skarlagensfeber var meget sjelden; der anmeldtes kun 4 Tilfælde for det hele Amt uden Dødsfald. I Hammerfest By angrebes i Januar 2 Søkende. I Juli kom en Gut med Sygdommen fra Troldfjord Hvalfangerstation paa Rolfso; Gutten sendtes til Tromsø, hvor han hørte hjemme. (Aagaard). Det fjerde Tilfælde opgives fra Vadsø Landdistrikt.

Af **Difteri** (Croup) opføres tilsammen 18 Angrebne, det mindste Antal i Amtet siden 1888; 3 døde. De fleste Tilfælde er anmeldte fra Byerne Hammerfest (8) og Vardø (5); samtlige var spredte, uden paaviselig Smittekilde.

Af **Barselfeber** er fra Alten Distrikt opgivet 3 dødelige Tilfælde; hos den ene Patient var der foretaget Tangforløsning; de 2 øvrige Kvinder var forløste af Hjelpekoner. I Loppen Distrikt blev en Barselkvinde betjent af en Hjelpekone, der kom lige fra Markarbeide; 2 Dage efter optraadte stærke Smerter nederst i Underlivet, og hun døde efter 12 Timers Forløb. (Paus). Ved 3 Tilfælde i Vadsø Landdistrikt oplyses det, at Jordemoder ikke havde bistaet ved Fødselen. (Caspersen).

Kusma har været meget udbredt inden Amtet. I Alten fortsatte Epidemien fra 1895 sig med for største Delen lette Tilfælde. I Hammerfest Distrikt optraadte der, hvor Sygdommen angreb mandlige, kjønsmodne Individuer, konstant Komplikation med Orkit, derimod ikke i noget Tilfælde hos mindre-aarige Gutter. (Aagaard). I Maasø gik Kusma langsomt over hele Distriktet fra Vest mod Øst. (Arnesen). Til Kistrand Distrikt kom Sygdommen med Fiskere fra Magerøen. Voxne var ofte meget haardt angrebne og Orkit hyppig. (Mørch). I Vardø viste Sygdommen sig især i Aarets 1ste Halvdel.

Af **Kighoste**, som havde optraadt epidemisk i 1894—1895, blev alene anmeldt 14 Tilfælde, alle i Hammerfest Distrikt.

Akute Katarrer i Luftveiene var adskillig hyppigere end Aaret forud.

Af **Influenza** er opført 566 Angrebne mod 242 i 1895. Sygdommen var hyppigst i Vaarmaanederne. I Loppen Distrikt herskede den i Marts epidemisk blandt Fiskerne paa Bredvik Fiskevær.

Lungebetændelse og **Pleurit** forekom noget hyppigere end Aaret forud.

Akut Diarré var mere udbredt end sædvanlig, navnlig i Byerne om Sommeren. I Loppen Distrikt iagttoges i Marts 5 Tilfælde paa Fiskeværret Bredvik; de antages at skyldes bedærvet Kjød. (Paus). I Vadsø By forekom under Sommerepidemien delvis blodige Udtømmelser, og Sygdommen tog noksaa meget paa Kræfterne. (Caspersen).

Skjørbug. Af 4 for Hammerfest Distrikt opførte Angrebne var de 3 russiske Matroser. De til Distriktet kommende russiske Fartøier har omtrent aldrig Poteter paa sin Proviantliste; deres væsentligste Kost bestaar af salt Fisk, Grød, The, Smør og Brød samt Kvas. (Aagaard).

Af **Fnat** anmeldtes ialt 106 Tilfælde. Sygdommen var almindelig i Alten Distrikt, ligesaa i Maasø, hvor den neppe vil blive udryddet, da der under Fisket stadig sker ny Indførsel, og Desinfektion af Seng og Sengklæder oftest er umulig. (Arnesen). Ogsaa i Kistrand og Sydvaranger Distrikter er Sygdommen meget hyppig.

Skurv er der nok af i Vadsø Distrikt, særlig i Næsseby. Amtsformandskabet har bevilget Fripladse for de Syge paa Sygehuset, men der er meget faa, som benytter sig heraf, da man finder Kuren for langvarig. (Caspersen).

Udenfor Sygehus behandlede Tilfælde af **veneriske Sygdomme** vil sees af nedenstaaende Tabel.

Sygdom.	Ialt opgivne		Fordeling paa Lægedistrikterne:																			
	Tilfælde.	Detsfald.	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10	
			Tilf.	Dsf.	Alten.	Loppen.	Hammerfest.	Maasø.	Kistrand.	Lebesby.	Tanen.	Vadsø.	Vadsø.	Sydvaranger.								
Veneriske Saar	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-
Syfilis, konstitutionel . .	63	1	1	1	-	21	-	1	-	8	28	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gonorré og Uretrit . . .	187	-	11	-	3	65	2	1	2	14	67	19	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-

I Maasø Distrikt er veneriske Sygdomme, ialfald Gonorré, meget almindelige, men Folk søger nødig Stedets Læge for den Slags Sygdomme. (Arnesen). I Modsætning hertil beretter Distriktslægen i Kistrand, at venerisk Sygdom omtrent ikke findes blandt Befolkningen inden Distriktet, uagtet Mændene om Vaaren ligger paa Fiske paa Magerøen, hvor det skal være let nok at blive smittet. (Mørch). I Tanen Distrikt kom flere Tilfælde end vanligt under Behandling. Smitten udbredes dels fra Byerne, dels fra Finland gjennem Kvæner, der for en stor Del «behandler sig selv». Man opdager ofte Syfilis ganske tilfældig, idet man raadspørges for en anden Sygdom. Sædelighedssandsen er omtrent lige sløv baade hos Nordmænd, Lapper og Kvæner. (Meidell).

Lungetuberkulose. I Maasø Distrikt tiltager denne Sygdom stadig, især i det tæt bebyggede Strøg paa Magerøens Østside. Da arvelig Disposition eller Smitteoverførelse fra Mennesker synes at mangle, har Tanken fæstet sig ved Melken som Smittebærer, hvorfor der af Kjelvik Sundhedskommission er

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lunge- tuberkulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Alten	56	11	9	47
Loppen	17	1	2	15
Hammerfest	53	11	14	39
Hammerfest By	53	11	14	39
Bygder	-	-	-	-
Maasø	16	4	2	14
Kistrand	14	4	2	12
Lebesby	2	1	-	1
Tanen	7	-	2	5
Vardø	61	10	19	42
Vardø By	51	8	15	36
Bygder	10	2	4	6
Vadsø	69	13	19	50
Vadsø By	44	6	15	29
Bygder	25	7	4	21
Sydvaranger	12	6	1	11
Finmarkens Amt	307	61	70	237
Deraf i Byer	148	25	44	104
— - Bygder	159	36	26	133

truffet Foranstaltning til at faa Kreaturerne undersøgte med Tuberkulin. (Arnesen). I Tanen Distrikt forløber Lungetuberkulosen særdeles hurtigt; Aarsagen hertil synes at ligge i Klimatet og i de hygieniske Forhold, specielt ude ved Kysten, hvor de trange, fugtigvarme, urenlige Boliger vistnok er saare gunstige Arnesteder for Tuberkelbacillen. Der forekommer desuagtet ikke mange Tilfælde af Sygdommen; muligens kan den Masse Lever og Tran, der nydes, gjøre Befolkningen mere modstandsdygtig i Kampen mod Bacillen. (Meidell). I Sydvaranger Distrikt synes Sygdommen at være i jevn Stigning. (Wessel). Dødsfald af Lungetuberkulose udgjorde for det hele Amt 19,9 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede, kjendte Dødsaaarsager og 25,7 pCt. af kjendte Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme. For Byerne var Forholdet henholdsvis 16,9 pCt. og 24,0 pCt. og for Bygderne 22,6 pCt. og 27,1 pCt. Forøvrigt henvises til ovenstaaende Tabel.

Om Amtets Sindssyge se den almindelige Beretning.

Af Læger udførtes tilsammen 19 **obstetriciske Operationer**, deraf i Alten Distrikt 3, i Hammerfest 1, i Maasø 3, i Tanen 1, i Vardø 7, i Vadsø 3, i Sydvaranger 1. Se forresten Tabellen næste Side, angaaende Indikationer og Udfald af Operationerne.

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.		Vending.		Udtrækning ved Bækken-endeleie.		Efterbyrds-operation.	
	Mødre.		Børn.		Moder.	Barn.	Mødre.	
	lev.	død.	lev.	lev.	levende.	dødf.	levende.	
Utilstrækkelige eller smertefulde Veer	10	1 ¹⁾	11	-	-	1	1	-
Barselkrampe	1	-	1	-	-	-	-	-
Ueftergivelige Fødselsdele	1	-	1	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	2	2	-	-	-
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	3
Tilsammen	12	1	13	2	2	1	1	3
	13							

¹⁾ Dødsarsag: Barselfeber.

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	levende.	død-fødte.	ialt.	0-1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Barsel-seng.	ved ulykke-lige Hændelser.	ved Selvmord.
Alten	197	6	88	21	2	5	3	-
Loppen	77	4	37	12	1	-	5	-
Hammerfest	138	8	101	20	-	3	10	1
Hammerfest By	77	3	59	11	-	-	3	-
Bygder	61	5	42	9	-	3	7	1
Maasø	116	2	64	25	1	-	10	-
Kistrand	89	2	39	7	-	1	4	-
Lebesby	51	1	29	7	-	-	1	-
Tanen	84	2	33	9	1	2	6	-
Vardø	159	2	104	24	-	1	22	1
Vardø By	119	2	76	17	-	1	11	1
Bygder	40	-	28	7	-	-	11	-
Vadsø	160	8	102	23	-	1	5	-
Vadsø By	83	2	44	13	-	1	1	-
Bygder	77	6	58	10	-	-	4	-
Sydvaranger	52	4	18	3	-	-	1	-
Finmarkens Amt	1123	39	615	151	5	13	67	2
Deraf i Byer	279	7	179	41	-	1	15	1
- Bygder	844	32	436	110	5	12	52	1

Af Presterne opgives 13 Kvinder at være **døde paa Barselseng**; Lægerne har opgivet 10, blandt hvilke Dødsarsagen hos 6 var Barselfeber, hos 1 Barselkrampe og hos 1 Blødning. For 2 er Dødsarsagen ikke nærmere angivet.

Jordemoderhjælpen. Følgende Tabel, sammendragen efter til Distriktslægerne indkomne Opgaver fra Jordemødrene, giver en Del Oplysninger om disses Virksomhed. Hjelpekoner benyttes forøvrigt fremdeles meget paa Grund af de lange Afstande.

Lægedistrikter.	Antal anmeldende Jordemødre.	Har bistaæet ved Antal Fødsler.	Deraf var:						
			Issefødsel.	Ansigtfødsel.	Skjævt Hovedleie.	Fodfødsel.	Sædefødsel.	Tverleie.	ukjendt Fosterleie.
Alten	1	18	17	1	-	-	-	-	-
Loppen	2	17	15	-	1	1	-	-	-
Hammerfest	4	¹⁾ 99	100	-	-	-	2	-	-
Maasø	2	²⁾ 40	40	-	-	-	-	-	1
Kistrand	uopg.	11					uopgivet.		
Vardø	2	13					uopgivet.		
Vadsø	3	74	66	1	-	-	6	1	-
Sydvaranger	1	12	8	-	-	-	-	-	4

¹⁾ Deraf 3 Tvillingfødsler. ²⁾ Deraf 1 Tvillingfødsel.

Antallet af **Fødte og Døde** sees af Tabellen paa Side 261.

Der bliver saaledes for det hele Amt et Overskud af 508 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 54,8.

De **hyppigste Dødsarsager** var:

Dødsarsager.	Antal Dødsfald.	Deraf i	
		Byer.	Bygder.
Lungetuberkulose	61	25	36
Alderdomssvaghed	34	4	30
Tuberkuløse Betændelser udenfor Lungerne . .	21	10	11
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne . . .	19	16	3
Lungebetændelse	17	11	6
Kræft og Sarkom	15	8	7
Hjerneslag	12	7	5
Medfødt Svaghed	12	3	9
Organisk Hjertesygdom	11	6	5

Veirliget. Sommeren var varm; om Vaaren var der tildels ustadigt Veir med Storme. I Vadsø Distrikt blev Høavlen rig. I de fleste Distrikter synes Fisket at have givet et noksaa tilfredsstillende Udbytte.

Levemaade og hygieniske Forhold. Fra Alten skriver Distriktslægen: Drikkeriet blomstrer, mest blandt Lapperne, især under Markederne i Bosekop, og saalænge den der indkjøbte Forsyning varer. Men ogsaa til andre Tider benytter en Raidemand, naar han kommer fra Fjeldet, Anledning til i Bosekop fra Hammerfest at rekvirere Brændevin («Rom») eller Laddevinsankere med omgaaende Dampskib. I Kautokeino hænder det ikke saa sjelden, at Bryllup eller Barnedaab udsættes, naar det ventede Brændevin ikke betimelig er kommet frem til Høitideligheden. Brændevinstrafikken drives især under Tingtiderne i Januar og April. (Wolff).

I Loppen var Levemaaden paa Grund af godt Fiske og billigt Russemel nogenlunde god. Dertil kom, at Høavlingen var næsten tilstrækkelig, saa at de, som vilde, kunde have Gavn af sine Kreaturer om Vinteren. Kaffe nydes i altfor stor Mængde, især af Kvinderne. I ethvert Hus spises der Fisk en Gang daglig, almindelig om Aftenen. Ordentligt Madstel og nogen Husfid findes kun der, hvor Madmoderen selv har tjent i bedre Huse. Blandt den opvoxende Ungdom synes Drikfældighed og Usædelighed at tiltage. (Paus).

Om Forholdene i Maasø Distrikt skriver Distriktslæge Arnesen: Aaret var ikke synderlig heldigt for Befolkningen, i Kjelvik Herred nærmest misligt, i Maasø Herred noget bedre. Sommerfisket slog her i den østlige Del godt til, og da Priserne var gode, har man i Maasø klaret sig overraskende godt. Almuen har dog liden Sands for Betydningen af den jævne, daglige Fortjeneste; 5 Kroner om Dagen ansees ikke for Noget at umage sig paa Sjøen efter. — Der synes at være nogen Fremgang i Sanden for at skaffe sig egne og bedre Boliger; dette vil forhaabentlig modvirke den Tendens til Vagabondage, der er et karakteristisk Træk for den indfødte Befolkning, og som finder sin naturlige Forklaring i den stærke Krydsning med Finneblod. Det er vel Nomadenaturen, som ytrer sig dels i den hyppige Flytning af hele Familier, dels i de enkelte Individvers Hang til at «ræke». I Madstellet er der neppe nogen Forandring. Paa enkelte Undtagelser nær kan Befolkningen som Helhed siges at være ædruelig; men den billige Laddevin har jo endnu ikke faaet Indpas her i Distriktet. At selv ordentlige Folk kan tage sig en Rus, naar Fristelsen kommer, regner jeg ikke. Good Templars har nu 2 Loger i Distriktet, i Honningsvaag og paa Ingø. Bevægelsen eller rettere sagt de dermed forbundne Møder med Ceremonier, Titler og stadige Fester lader til at omfattes med stor Interesse af Ungdommen. Foruden som Afholdsbevægelse tror jeg, at Sagen har en anden gavnlige Side, som fortjener at paaagtes. Ungdommen faar nemlig hyppig Anledning til at samles i Ældres Overvær, — tildels iallefald — beskæftiget med ideelle Formaal. Derved vil der kanske lægges noget Baand paa den gement raa Omgangstone, som efter Alles Sigende raader blandt Ungdommen. Har de Ledende aabent Øie for dette, vil Good Templars kunne faa adskillig civilisatorisk Betydning heroppe. Ogsaa Frelsesarméen er begyndt at optræde heroppe i Fiskeværene; Møderne skal dog af Fiskerne nærmest opfattes som en Anledning til at holde Løier. Endnu en Institution maa omtales, nemlig Fiskerhjemmene. Amtskomiteén i Vardø har to Fiskerhjem i Distriktet, paa Ingø og i Honningsvaag; de skattes høit af Fiskerne. Imidlertid ser det ud til, at de fra rent humanitære Institutioner skal gaa over til at udnyttes som Forretning. Da det nemlig viser sig, at Hjemmene i de større Vær giver ikke ubetydeligt Overskud, begynder nu Handelsmændene at oprette Fiskerhjem eller rettere Kaffeuse — tildels i særlig dertil byggede Lokaler — for egen Regning. Kan hænde dette er en sund og heldig Udvikling, kan hænde ikke. Sædelighedstilstanden! Ja, efter de Begreber man har med

sig søndenfra, skulde man tro, at den største Del af Befolkningen heroppe aldrig havde hørt tale om det 6te Bud. De unge Jenter kan neppe vente, til de bliver konfirmerede, med at slippe sig løs. Uægte Børn ansees ikke som nogen Skam. Trods alle de uægte Fødsler har jeg dog i 6 Aar kun hørt Tale om 1 Barnemord i Finmarken. Utroskab blandt Ægtefolk er saare almindelig, kanske vel saa hyppig for Kvindernes Vedkommende som for Mændenes. Det er ialfald en dagligdags Foreteelse, at gifte Koner holder sig med Andre, og Mændene finder sig med stor Sindsro i det. Der er dog Omstændigheder, som forklarer og paa en vis Maade tildels undskylder Forholdene i denne Henseende. Baade Finner og Kvæner er efter Alles Udsagn begavet med særlig stærke Drifter, og ren norsk Race findes vel kun blandt de i den sidste Tid Indvandrede. Beboelsesforholdene gjør vel Sit; endnu er ofte flere Familier stuvet sammen i 1—2 Rum; Løskarer, Halvlotteskarer og Tjenestepiger — ofte rene Børn — deler Rum med Familien; i Fiske-tiden tages ogsaa fremmede Fiskere i Logi. Fra Barnsben af hører Ungerne paa liderlig Snak og ser paa de Voxnes Kurtise, der ikke er af fineste Sort, paa Forældres og Andres Tilnærmelser; selv forføres de af lidt ældre Børn eller Voxne; og de er ikke gamle, før de selv deltager i Uvæsenet. Hvad Under da, at Blufærdighed og Ærbarhed ikke kommer til Udvikling? Religiøse Betænkeli-gheder spiller sjelden nogen Rolle; bortset fra en Del smukke Talemaader og Fordømmelse af Udenforstaaende er der liden Religiøsitet blandt Befolkningen. Hos Læstadianerne synes der dog somnestseds at være noget virkelig religiøst Liv; men disses Forsamlinger, hvor en hel Del Mennesker af begge Kjøen staa tæt sammenpakket i smaa kvalme Rum med daarlig Belysning, svedende baade af Heden og af den skrigende, fanatiske Prædikants Udgyselser, hvor Ord som «Kjærlighed», «Broder og Søster» etc. uafadelig forekommer, hvor de halvt sandesløse omfavner og trykker hverandre — disse Forsamlinger er netop skikket til at sætte den af Naturen stærkt sandselige Befolkning i Fyr og Flamme. At Befolkningen i det Hele staa lavt baade i Kultur og Oplysning, gjør naturligvis Sit. Finmarken er jo et Nybyggerland, hvor Folk fra alle Kanter er stimlet sammen, desværre ikke altid de bedste Elementer. Vor gamle, nationale Bode-kultur har vel aldrig havt noget Fodfæste heroppe. Her maa Alt bygges op fra Nyt af; her er omtrent intet Gammelt at tage Fæste i. Netop i den sidste Menneskealder har saa den stærke Udvikling af Kommunikationerne og den deraf følgende rige Udvikling af Fiskerierne aldeles omskabt Livsbetingelserne og alle Forhold her. Dertil kommer den nye Tids Nyskabninger og Ændringer i Lovgivningen, der i mange Henseender passer svært lidet for Forholdene her-stds; Befolkningen ser kun den materielle Side ved alt dette Nye; for de mere ideelle Sider er den aldeles uforstaaende; der er ingen Folkeopinion, som de nye Love kan støttes paa. Særlig den nye Skolelov er mangesteds rent umulig heroppe. Skatteyderne paalægges store Ofre, medens Interessen for Oplysning er yderst ringe. Skolen bliver derfor upopulær. Der bygges nye, gode Skolehuse, ansættes flere Lærere, men en hel Del gamle Umuligheder bliver siddende. Forældrene nægter at købe Skolebøger, Forsømmelsernes Tal er stort. Den korte Undervisningstid — 12 Uger — spredes paa mange Fag. Dertil kommer saa de sproglige Vanskeligheder. Intet Under da, at Resultaterne bliver høist bedrøvelige. Dygtige Lærere gaar træt i den haabløse Kamp mod Lige-gyldighed og Uvilie, og, da de med den nuværende Ansættelsesmaade har liden Udsigt til Avancement, søger de Extraarbejde, der efterhaanden trækker Interessen fra Skolen og dens Gjærning. Imidlertid kan jeg dog inden Distriktet spore Tegn til Fremgang. Flere dygtige og brave Folk søndenfra er flyttet ind; enkelte af de fastboende Kvæner er ogsaa brave Folk, Mændene arbejdsomme og Kvinderne betydelig renligere end de norske. Enkeltvis begynder ogsaa Sands for at gjøre sig det lidt hyggeligt inden Døre at mærkes. Fra Trondhjem indføres en Del

billige Møbler: Senge, Komoder, Pindestole etc.; Billeder og Speil paa Væggene sees hist og her. Sandsen for Læsning tiltager, der holdes noget mere Aviser, og et lidet, billigt, illustreret Barneblad er overmaade udbredt. Baade i Maasø og Kjelvik er Sandsen for de kommunale Anliggender stærk; en af de ved sidste Valg for Maasø valgte Repræsentanter havde 136 Stemmer, hvad der maa siges at være stort i et Herred med ca. 160 Stemmeberettigede. En ser ogsaa ikke sjelden i den sidste Tid Nummere af Rækken «Billige Love» i Husene. Virkelig Politik er der dog ikke Mange, som har Greie paa. Den er her Personspørgsmaal, tilsat med en Del Fraser fra Aviserne. I det Hele kan enhver Ven af Finmarken — og det bliver man efter en Tid, naar man kan se uholdet paa Forholdene — have godt Haab om denne Landsdels Fremtid. Noget fattigt Land er Finmarken ikke; Almuesmanden har efter mit Skjøn lettere og sundere Existensbetingelser end noget andet Sted i Landet, naar han er arbeidssom og har en nogenlunde husholderisk Kone. Hvad der særlig trænges, er at virke for at faa Kvinderne gjort til dygtige og økonomiske Husmødre, som kan opdrage sine Børn. Efterhaanden dør vel de ubrugelige Lærere bort, Sandsen for mere Oplysning vil vaagne, og naar de Nybygninger, som den nye Skolelov har voldt, ikke længer tynger Budgetterne, vil ogsaa den Aarsag til Misnøie falde bort. Vi knytter heroppe store Forhaabninger til den opdragende Virkning af Værnepligtens Indførelse i Finmarken. Bare den var kommen en 50 Aar tidligere!

I Vardø Distrikt, beretter Distriktslæge Blom, slog Fisket godt til, og Priserne var ubegribelig høie. Fiskerne tjente derfor udmærket; Handelsmændene derimod er det gaaet saa forskjelligt med. Det var et storartet Liv i Vaartiden; Havnen, som nu er færdig opmudret og skal være større end Bergens Vaag, var aldeles fuld, saa en Mængde Fartøier maatte ligge udenfor og paa Bussesund; med andre Ord, den har allerede vist sig at være for liden. Vardø er i kraftig Opkomst; en Mængde Huse er i Aarets Løb byggede, enhver Mand skal nu have egen Bolig; naturligvis gjaldt det jo ogsaa at komme den nye Bygningslov i Forkjøbet. De hygieniske Forhold er nu for Byens Vedkommende i det Store og Hele taget ret gode, om der end findes nogle elendige Rønner, som man kunde ønske at jævne med Jorden. I Herredet er der mange Steder yderst miserabelt. Gammer er ikke saa sjeldne; de har imidlertid den Fordel, at de holder Kulden godt ude. De fleste af de mandlige Indbyggere er selvfølgelig Fiskere. I Herredet drives med Held Kvægavl, idet Melken staar i høi Pris (i Byen 25 Øre Literen). Aaret var udmærket som Foderaar betragtet. Gjennemgaaende lever man baade godt og fedt her. Kjød er rigtignok dyrt, men det kan dog faaes til enhver Tid, hvad det sjelden kunde for nogle Aar siden. Kaffe- og The-drikning er kolossal, og Brændevin drikkes jævnt. Usædelighed er ikke usædvanlig.

I Vadsø er det i forrige Medicinalberetning omtalte Vand- og Kloakarbejde i Byen fuldendt. Ligesaa er i en Del af de vigtigste Gader de gamle Trærendestene fjernede, og Rendestene stensatte med Slug ned til Kloaken. Endvidere er der ved Tillæg til Sundhedsforskrifterne paabudt private Kloakanlæg fra Husene til Hovedledningerne. Angaaende Udviklingen af Vandforsyningen i Vadsø By meddeler Distriktslæge Caspersen følgende Oplysninger, der skyldes Byens Ordfører, Telegrafbestyrer E. Smith: Som bekjendt fik Vadsø Kjøbstadsrettigheder i 1833. Dengang og vistnok for det Meste i hele det følgende Tidsrum af 30 Aar hentede Byens Folk sin Vandforsyning fra de to Elve, Prestelven, som danner Byens Vestgrænse og ligger bekvemt til for den vestlige Del af Byen, der benævnes Indre Kvænby, og Landhuselven, som gennemløber den østre Forstad, Ytre Kvænby. Midtbyens Folk hentede Vand fra Prestelven, som strømmer fra Øst mod Vest i Myren lige bagenfor Høiden, hvor Kirken nu ligger. Disse Elve kommer

begge fra Byvandet eller Landhuselvvandet ca. 6 km. fra Byen — Landhuselven har ogsaa Tilløb fra Naversvandet ca. 3 km. nærmere — og fører begge godt, rent Vand, saa Vandets Kvalitet vistnok var meget tilfredsstillende, indtil Opdyrkingen af Vadsømyren tog Fart i Syttiaarene og senere. Herved blev Elvevandet forurenset, især under Sneløsningen, naar Vaarflommen skyllede over Myren og førte Gjødelse og anden Urenlighed ned i Elven og derved ogsaa i den gamle Vandledning, hvis Indtag laa lavere end Myren, lige bag Kirken. Det første Spor af kunstige Foranstaltninger til Vandforsyning findes anført i en Motion af 1842, vakt af Brandinspektøren angaaende Vandforsyning i Ildebrandstilfælde. Hovedsagelig skulde der under Ildebrand bruges Sjøvand, men ved Lavvande kunde dette falde noksaa vanskeligt, hvorfor Brandinspektøren i nævnte Motion foreslaar gravet en Brønd netop i Byens Centrum. Der var, om ikke Enstemmighed, saa dog nogenlunde Enighed om Brøndens Nytte, men man kunde ikke afse mere end 30 Spd. til dens Anlæg, og da den ikke kunde skaffes for denne Sum, og Forsøg paa at erholde Bidrag fra Finmarkens Brændevinsafgiftskasse mislykkedes helt til 1847, ventileredes der om Brøndens Gravning indtil 1848, da den endelig blev bygget. Den var et temmelig vidt tømret, noksaa dybt Bassin, der endnu findes under et Plankedække. Brøndens Vand er dog neppe benyttet til andet end Klædesvask og til Kreaturer, da man fandt Elvevandet friskere. Senere berettes der ved Tradition, at der blev gravet en Rende fra Elven ned til Byen til Benyttelse i Sommertiden, og endvidere at Trærender blev nedlagt for at lede Vand fra Elven; men begge disse Vandledningsforsøg, der formentlig er foretagne ved Sømmens kud af Privatfolk, blev nok anseede som mislykkede og snart opgivne. Imidlertid fandt man Veien til Elven besværlig og i Snefok om Vinteren vanskelig fremkommelig, hvorfor der i 1853 blev nedsat en Komité, som skulde overveie Anlæg af en Vandledning af Jernrør. Det trak ud, før Komiteens Betænkning blev afgiven, og først i 1858 besluttede Komunebestyrelsen at bevilge 680 Spd. til en Vandledning under Forbehold af, at 500 Spd. kunde erholdes af Brændevinsafgiftskassen. Disse 500 Spd. fik man, men et nyt Overslag viste, at Kalkylen var alt for lav, hvorfor Sagen stillede i Bero indtil 1862, da der bevilgedes 2000 Spd. af Bykassen. Nu byggedes i 1863 en 6" Hovedledning fra Prestelven lige bag Kirken, hvor Indtagsdam anlagdes, og nedover den gamle Galgebakke — nu Ny Kirkegade — til Midtbyens Centrum ved Siden af den oven omhandlede Brønd. Strækningen fra Hjørnet af den gamle Almuskole og til Endepunktet lagdes af 5" Rør, og den senere Forlængelse forbi Apotheket indover mod Indre Kvænby havde 4" Rør. Vandposter — altid løbende — anbragtes ved Endepunkterne, samt i 80-Aarene en øverst i Ny Kirkegade. Fra denne Hovedledning lagde Privatfolk lidt efter lidt 1" og $\frac{3}{4}$ " Husledninger, saa at de allerfeste saakaldte konditionerede Folks Huse i Midtbyen havde Vand indlagt. I denne Ledning var der altid lidet Tryk paa Grund af Indtagssassinets ringe Høide, og i Aarenes Løb mindskedes Ledningsevnen i betydelig Grad formedelst Rørens Forurensning. Rengjøring forsøgte med noksaa stor Bekostning, men uden synderlig Nytte. Det havde ogsaa gjentagende vist sig, at Rørene i Gaderne og fornemmelig over Kirkebakken ikke laa dybt nok, og i den ualmindelig kolde Vinter 1893 frøs hele Hovedledningen, saa at Byens Befolkning var henvist da, som 30 Aar i Forveien, til at bære og kjøre sin Vandforsyning fra Elvene. De gamle skrøbelige Rør sprængtes af Isen paa lange Strækninger, og det længe paa Dagsordenen staaende Spørgsmaal om ny Vandledning blev brændende. Der var nemlig længe urgeret fra Brandforsikringsindretningen over Vandledningens Utilstrækkelighed som Slukningsapparat, og i 1890 havde Brændevinsamlaget bevilget Kr. 600,00 til Undersøgelse og Planlæggelse af et nyt Vandværk for Byen. En Undersøgelse foretagen i 1891 gav et Overslag af Kr. 75 000,00 — senere kom Kloak for Midtbyen, saa Summen forhøiedes til Kr. 85 000,00. Betænkelig-

hederne ved at paabyrde Kommunen disse store Forpligtelser var imidlertid saa store, at Sagen udsattes, indtil der som sagt i 1893 kom Fart i den igjen, og i 1894 bevilgedes Kr. 95 000,00 til Vandværks- og Kloakanlæg, samt Reorganisation af Brandvæsenet. Dette nye Vandværk, som afleveredes færdigt fra Entreprenøren 16de September 1896, har sin Indtagsdam i Landhus- eller Byelven ca. 2,5 km. fra Byen; herfra fører 8" Hovedledning ned til Byen, hvor den forgrener sig i 6" Ledninger til begge Sider, til Bygrænsen i Vest og mod Øst, saalangt den sammenhængende Bebyggelse strækker sig. En Mængde Huse har indlagt Vand, og for dem, som ikke har formaaget dette, søger 9 offentlige Vandposter (Tappposter). Vandværket betegnes som meget kraftigt, da dets Indtag ligger 93,5 m. over Havet, og fører rent, klart, velsmagende Vand, som ikke forurenset eller kan antages at komme til at blive forurenset ved Tilsig fra dyrkede Marker eller Lignende; dog er Vandet i denne Vandledning heller ikke frit for at være en Smule grumset og uklart i Sneløsningen om Vaaren, men da der ikke findes den mindste Bebyggelse eller Opdyrkning ovenfor Indtaget, har denne forøvrigt ganske kortvarige Grumsing forhaabentlig ikke synderligt at sige. Over hele Midtbyen er der lagt Kloak, som, naar de private Huses Kloakpligt bliver gennemført, vil være af stor hygienisk Betydning; allerede nu er dens Evne til at aflede Overvand meget mærkbar. Det heromhandlede Arbejde koster omkring Kr. 110 000,00 men deraf har rigtignok Brændevinssamlaget afsat i Aarenes Løb siden 1890 henimod Kr. 80 000,00 og kan vel komme til at afsætte endnu Noget, saa det, det koster Kommunen, ikke bliver saa særdeles meget endda.

I Sydvaranger Distrikt slog Loddefisket mindre godt til, hvorfor «Russekobben» fik Skylden. Den forekom i stor Mængde udenfor Fiskeværerne, og strax efter at den havde vist sig, var Fisken forsvunden. Sommer- og Høstfisket gav derimod upaaklageligt Udbytte, medens Laxefisket slog fuldstændig feil. Folket maa siges at have en god og hensigtsmæssig sammensat Kost. Hovedmaaltidet bestaar af kogt Fisk, hvortil ofte spises grovt Rugbrød, dypet i Levertran, eller Poteter, om de haves. I Mangel af fersk Fisk bruges almindelig saltet Kveite, der spises raa eller kogt med Brød til. Kveiten er, ligesom al fed Mad, særdeles yndet og nedsaltes derfor om Høsten i betydelig Mængde til Vinterkost. De, der bor langt borte fra Havkysten, nedsalter Ferskvandsfisk, især Sik, og bruger den paa samme Maade. Til Maaltidet nydes i Almindelighed Rømmekolle, og efter drikkes Kaffe. Om Vinteren bruges ogsaa Renkjød, der er meget billigt, i rigelig Mængde. Kjødet koges sammen med Havregryn til en overordentlig kraftig Suppe. Supper, særlig af Fisk, bruges forøvrigt hverken af Kvæner eller Finner, men vel af de Norske, der ogsaa bruger Grød og Melk til Bimaaaltiderne som daglig Ret, medens denne er mindre yndet af Finnerne og rent mislikt af Kvænerne. Fattige bruger, naar de ikke har Melk, at brygge Kvas af grovt Rugmel. Misbrug af Kaffe finder vel Sted i enkelte Huse, men kan ikke siges at være almindelig. Spirituøse Drikke nydes derimod, naar dertil er Anledning, næsten altid til Overmaal. I Bryllupperne gaar det gjerne saaledes til, at Gjæsterne yder sin Pengegave i Skaalen og «trakteres med Brændevin.» Forresten findes der blandt de Norske og særlig blandt Kvænerne Flere, som principmæssig aldrig nyder Brændevin, og det er gjerne Bygdens stauteste Folk. (Wessel).

Kvaksalvere, der tillige maa siges at være «væsentlig Omstreifere», farter i Alten, uhindrede af Politi, langs Land og Strand og har særlig blandt Lapperne adskillig Søgning. (Wolff). I Loppen Distrikt skal Troen paa Kvæners og Finners «Ganing» ikke være i Aftagende. Som Exempel herpaa beretter Distriktslægen, at en Mand, hvis Datter led af Dements, betalte en Kvæn Kr. 25,00 for at helbrede hende, «drive Dauinger ud af hende, som var paasat». I den Anledning maatte Kvænen have Pigen med sig i Kirken for at læse over hende, slaa et Slag med en Klokke og skrabe noget af Klokken. Tilladelse

hertil blev givet, og Pigen skulde blive brav om et Aar. (Paus). I Maasø Distrikt optræder, foruden en tidligere omtalt Kvaksalver, ogsaa en paa Rolfsekalven, som foretager en Del Vidunderkure paa Øerne omkring. (Arnesen). I Kistrand Distrikt skal omreisende Kvaksalvere ogsaa gjøre gode Forretninger blandt Finnerne. (Mørch).

Sygehuse. Amtssygehuset i Alten nedlagdes ved Aarets Udgang; de 3 øvrige Amtssygehuse er beliggende i Hammerfest, Vardø og Vadsø. Desuden er der Sygehuse i Hasvaag (Loppen Distrikt) og i Gamvik (i Lebesby); ved Lægeboligerne i Kistrand og Tanen er der Sygestuer. I Hammerfest findes fremdeles det katholske St. Vincents Hospital, i Vardø et Epidemilazaret.

Badeindretninger. I Hammerfest er der Adgang for Publikum til at faa Karbad ved begge Sygehusene. Ligeledes findes der et saakaldt Kvænbad. I Maasø Distrikt er et lignende Kvænbad i Kjelvik Herred i stadig Brug under Fisket; 2 saadanne findes ogsaa i Laxelv i Kistrand Distrikt. I Vardø findes foruden Badeindretningen paa Fæstningen 3 Kvænbad, der benyttes meget.

Om Amtets **Apothek** se den almindelige Beretning.

Følgende Tabel giver Oplysning om Møder i Sundhedskommissioner, Vaccinerede og retsmedicinske Forretninger.

Lægedistrikter.	Sundhedskommissioner. Antal Møder.	Vaccinerede.	Retsmedicinske Forretninger.
Finmarkens Amt	23	688	39
Alten	1) 3	261	3
Loppen	2) 1	6	3
Hammerfest	3) 4	91	15
Maasø	4) 2	58	1
Kistrand	5) 2	-	5
Lebesby	-	8	-
Tanen	6) 1	69	1
Vardø	7) 5	37	5
Vadsø	8) 4	92	5
Sydvaranger	9) 1	66	1

1) Alten 3. 2) Hasvik 1. 3) Hammerfest By 2, Hammerfest Landsogn 1, Kvalsund 1.
4) Maasø 2. 5) Karasjok 1, Kistrand 1. 6) Tanen 1. 7) Vardø By 4, Vardø Herred 1.
8) Vadsø By 2, Næsseby 2. 9) Sydvaranger 1.

Fattigsygepleien. Fra Loppen Distrikt berettes, at Læge benyttes meget lidet til de fattige Syge i Loppen — Øxfjord Herred. Nogen Sygepleie findes der ikke; det er saaledes umuligt for god Betaling at faa pleiet Syge paa Hasvaag Sygehus. (Paus). Distriktslægen i Maasø anfører ligeledes, at han som Fattiglæge har meget lidet at gjøre. I Tanen og Vadsø Distrikter antages Fattigsygepleien at være forsvarlig; i Tanen er den endog en tung Byrde for Distriktet. (Meidell).

I flere af Distrikterne vaccineres paa Grund af den faatallige og spredte Befolkning kun hvert andet Aar.

C. Anhang.

(Appendices).

1. Sundhedsforskrifter approberede i 1896.

Kjøbstaden Moss.

(Kongelig Resolution af 13de Februar).

Om ethvert paa Byens Grund eller paa Fartøi, der anløber Byens Havn, indtruffet Dødsfald maa, forinden Begravelse foregaar, tilveiebringes en efter et bestemt Schema af en examineret Læge udfærdiget Dødsanmeldelse, som bliver at aflevere til Sognepresten og af denne at tilstille Sundhedskommissionen. Hvis den Afdøde ikke har benyttet examineret Læge, bliver Liget at syne og Anmeldelsen at udfærdige af en af Byen dertil antagen Læge.

Kjøbstaden Brevik.

(Kongelig Resolution af 21de Marts).

Ethvert Sygdomstilfælde, som hentyder paa en begyndende Epidemi, skal af den tilkaldte Læge uopholdelig meldes til Sundhedskommissionens Ordfører. Om ethvert paa Byens Grund eller paa Fartøier i Byens Havn indtræffende Dødsfald maa, forinden Begravelsen foregaar, tilveiebringes en efter et bestemt Schema af en examineret Læge udfærdiget Anmeldelse, som bliver at aflevere til Sognepresten og af denne tilstilles Sundhedskommissionen.

Torvestad Herred.

(Kongelig Resolution af 21de Marts).

§ 1. Ved Opførelse eller Flytning af Huse skal det iagttages, at Afstanden mellem Vaaningshus (eget eller Naboens) og Stald, Fjøs, Grisehus eller Vandhus ikke bliver kortere end 6 Meter, og at der ikke maa være Tilsig fra nogen af disse til Grunden under Vaaningshus. Ved Opførelse eller Flytning af Vaaningshus skal endvidere følgende Regler iagttages:

- a. Grunden maa iforveien tilstrækkelig afgrøftes, og Madjorden bortføres.
- b. Bygningen skal staa paa Undermur af Sten af mindst 30 Centimeters Høide over Jorden.
- c. Gulvet i nederste Stokværk skal være tæt.

d. Ethvert Beboelsesværelse skal have en Høide af mindst 2,25 Meter og være forsynet med mindst ét Vindu af ikke mindre end 1 □ Meters Fladeindhold, der er saaledes indrettet, at det kan aabnes. Anmeldelse om Opførelse eller Flytning af Bygninger skal, førend Arbeidet paabegyndes, gjøres til nærmest-boende Medlem af Sundhedskommissionen.

§ 2. Ogsaa i ældre Huse skal i hvert Værelse mindst ét Vindu inden $\frac{1}{2}$ Aar efter disse Forskrifters Approbation indrettes saaledes, at det kan aabnes.

§ 3. Tæringssyge eller Spedalske maa ikke lægges i Lægd. Børn maa ikke udsættes hos Familier, hvor der er Tæringssyge eller Spedalske. Gang- og Sengklæder, der har været benyttet af saadanne Syge, maa ikke overdrages nogen anden, førend de er rensset paa den Maade, som Sundhedskommissionen bestemmer.

§ 4. Findes beboet Hus eller Forsamlingsrum ved Mangel paa Luft eller Lys, ved Fugtighed, Urenlighed, Overfyldning af Mennesker eller af anden Grund at være skadelig for Sundheden, kan Sundhedskommissionen forbyde dets Afbenyttelse, indtil Manglerne er rettede.

§ 5. Indenfor en Afstand af 6 Meter fra Vaaningshuset maa Huller, hvori Vand kan blive staaende, udfyldes, og Fugtigheden afledes.

§ 6. Feieskarn og alskens Affald maa ikke kastes lige udenfor Huset, men enten henbringes til Gjødseldyngen eller en særskilt Dyngge i mindst 8 Meters Afstand fra Vaaningshus og oftere overdækkes med Jord, Aske, Kalk eller lignende, saa at Stank undgaaes. Fra Affalds- eller Gjødseldyngge maa ikke findes Tilsig til Vaaningshus. Torskehoveder maa ikke udlægges til Tørring nærmere beboet Hus eller offentlig Vei end $\frac{1}{2}$ Kilometer.

§ 7. Til ethvert Vaaningshus skal høre et Vandhus. Dette maa ikke have Væg sammen med Vaaningshus eller Rum, hvori Madvarer opbevares. Beholdere under Vandhuset maa tømmes saa ofte, at ikke Overfyldning finder Sted, og Dyngger under samme bortfjernes mindst 2 Gange aarlig og forøvrigt saa ofte, som Sundhedskommissionen paa Grund af særegne Omstændigheder finder det nødvendigt. Jord, Aske, Kalk eller lignende skal jevnlige tilsættes Vandhushjælselen, saa at Stank ikke opstaar.

Hvor Vandhus ikke allerede findes, skal saadant overalt være opført inden $\frac{1}{2}$ Aar efter disse Forskrifters Approbation.

§ 8. Gjødselbrønde maa være forsynede med Tag eller Laag.

§ 9. Vandhus, Oplag af Gjødningsstoffer eller Affald fra Husene maa ikke ligge nærmere offentlig Vei end 6 Meter.

§ 10. Brønd, hvorfra Mad- eller Drikkevand tages, maa ikke forurennes ved Tilsig fra Vandhus, Gjødselbinger, Affaldsdyngger eller lignende, og maa heller ikke bruges til at vaske i. De maa renses mindst én Gang hvert Aar.

§ 11. Sundhedskommissionen kan forbyde Salg eller anden Overdragelse af bedærvede Fødemidler samt umoden Frugt eller andre Gjenstande, der kan blive farlige for Helbredet derved, at de indeholder giftige Bestanddele, og kan i fornødent Fald lade dem tilintetgjøre paa Eierens Bekostning. Den har Ret til at forlange udleveret de for Undersøgelsen nødvendige Prøver. Foreløbig Standsning af Salg af saadanne Varer kan, naar det er nødvendigt, at dette sker snarest muligt, iværksættes af Sundhedskommissionens Ordfører i Forening med 3 andre Medlemmer.

§ 12. Naar nogen Bedrift agtes istandbragt, hvorved Luften forurennes og Stank udbredes, eller som paa anden Maade kan være skadelig for Arbeidernes eller de Omboendes Sundhed, skal Planen for Anlægget forelægges Sundhedskommissionen. Finder denne, at dette vil blive skadeligt for Sundheden, eller at Stank vil udbredes, maa Anlægget ikke sættes iværk, førend Manglerne er afhjulpne. Naar Bedriften er traadt i Virksomhed, skal den være underkastet Sundhedskommissionens Tilsyn, og har Vedkommende at rette sig efter de

Bestemmelser, som den maatte afgive for at hindre de nævnte Ulemper.

§ 13. I Fiskeværerne bliver specielt at iagttage:

- a. Huse, hvori et større Antal Fiskere indlogeres, skulle være ventilerede saaledes, som Sundhedskommissionen bestemmer.
- b. Det paaligger Huseierne at opsætte et for de logerende Fiskere tilstrækkeligt Antal Vandhuse.
- c. Brugt Agn og alt Affald af Torskefiskeriet skal enten strax fyldes i Foustager eller andre Beholdere til Bortbringelse eller henlægges i Kompost eller ogsaa kastes paa Søen paa de Steder, hvor det strax kan bortføres af Strømmen.

§ 14. Ethvert Medlem af Sundhedskommissionen skal paase disse Forskrifters Overholdelse og anmelde Overtrædelser for Ordføreren, der i fornødent Fald træffer Forføjning til, at Ansvar gjøres gjældende mod Vedkommende efter Loven. Sundhedskommissionen kan desuden, naar Vedkommende undlader at træffe de paabudte Foranstaltninger eller at rette de paapegede Mangler, lade Arbeidet udføre paa den Skyldiges Bekostning.

§ 15. Hvor Forholdene lægger væsentlige Hindringer iveien for Gjennemførelsen af en enkelt eller flere Paragrafer af disse Forskrifter, kan Sundhedskommissionen tillade Afgivelser fra samme.

Øxnes Herred.

(Kongelig Resolution af 21 Marts).

Enhver Rorbodeier skal være forpligtet til at tilveiebringe Priveter ved de ham tilhørende Rorboder, saaledes at der mindst er ét Privetaflukke for hver 20 Mand, som indtages i Rorboderne. Forsaavidt ikke Exkrementerne gaar lige i Søen, skal de opsamles i vandtætte, flytbare Tønder, eller Kasser, der tømmes saa ofte, at Overfyldning ikke finder Sted.

Med Hensyn til Ansaret for Priveternes Renholdelse gjælder det samme, som i § 3 er bestemt angaaende Rorbodernes Renholdelse.

Lenviken Herred.

(Kongelig Resolution af 21de Marts).

§ 1. Ved Opførelse af nye eller Flytning af gamle Husebygninger skal Anmeldelse herom gjøres til nærmestboende Medlem af Sundhedskommissionen, som har at paase følgende Regler iagttagne:

- a. Afstanden mellem Vaaningshuset og Stald, Fjøs, Grisehus eller Vandhus maa være mindst 8 — otte — Meter, og disse Bygninger maa ikke have Tilsig til Vaaningshuset.
- b. Tomten maa vel afgrøftes og al Madjord fjernes.
- c. Bygningen maa hvile paa en forsvarlig tæt Grundmur, der intetsteds maa være lavere end 30 — tredive — Centimeter. Ved stærk Heldning af Tomten, kan det tillades, at Muren paa øvre Side kan gjøres 20 — tyve — Cm. høi.
- d. Værelserne skal have en Høide fra Gulv til Loftsbjælken af mindst 2,5 — to og en halv — Meter og forsynes med mindst ét Opslagsvindu.
- e. Gulvet i nederste Stokverk maa gjøres dobbelt.

§ 2. Hvor Kogeovn eller Komfyr benyttes i Beboelsesrum, skal den inden et Aar, efterat disse Forskrifter er opproberede, være forsynet med en Indretning, som kan opfange og bortlede Røg og Damp.

§ 3. Inden ovennævnte Frist skal der ogsaa for ethvert Bosted være opført et Vandhus. Dette maa ikke ligge nærmere Alfarvei end 8 — otte — Meter og ligesaa lidt som de øvrige Udhuse havde Tilsig til Vandtaget.

Paa tæt bebyggede Steder, hvor denne Afstand ikke kan opnaaes, maa Vandhuset være forsynet med tætte Beholdere, og Indholdet maa jevnlige overstrøes med Muldjord eller andet, saa Stank undgaaes. Beholderne maa tømmes saa ofte, at Indholdet ikke render over.

§ 4. Heste, Kjør, Svin, Faar og Gjeder maa ikke have stadigt Tilhold i eller under Vaaningshus.

§ 5. Ansamlinger af ildelugtende Affald og anden Urenlighed fra Husene maa ikke lægges Vaaningshusene eller Alfarvei nærmere end 8 — otte — Meter. Det samme gjælder Gjødselkomposter.

§ 6. Alle Vandansamlinger omkring Husene maa afledes og Fordybninger udfyldes, saa Gaardspladsen saavidt mulig holdes tør og ren.

§ 7. I Brønd, Bæk eller Elv, hvorfra Drikkevand hentes, maa ikke vaskes Klæder eller foretages noget, der kan forurense Vandet, uden forsaavidt dette sker nedenfor Vandtaget.

§ 8. Sundhedskommissionen kan forbyde Salg af bedærvede Mad- og Drikkevarer og i fornødent Fald lade disse tilintetgjøre. Den kan i Tilfælde forlange sig Prøver udleveret til Undersøgelse. Dette gjælder ogsaa andre Gjenstande, som kan blive farlige for Sundheden derved, at de indeholder giftige Bestanddele f. Ex. Legetoi, Tapeter o. s. v.

Standsning af Salg af saadanne formentlig sundhedsskadelige Varer kan foreløbig paabydes af Kommissionens Ordfører eller af mindst 3 af dens øvrige Medlemmer i Forening.

Klæder, der har tilhørt Spedalske eller Tæringssyge, maa ikke bruges eller afhændes, medmindre de bliver rensede, saaledes som Kommissionens Ordfører paabyder.

§ 9. Melk skal opbevares i særskilt Rum. Hvor saadant ikke kan tilveiebringes, kan den anbringes i en dertil indrettet saakaldt Melkestol forsynet med Forhæng.

§ 10. Naar nogen Bedrift agtes iværksat, hvorved Luften i høi Grad forurennes eller skadelig Stank udbredes, skal Plan over Anlægget forelægges Kommissionen. Finder denne, at Anlægget vil blive farligt eller skadeligt for den offentlige Sundhed, maa dette ikke sættes iværk, førend de af Kommissionen antydede Ulemper er paavist at være afhjulpne.

Enhver i Virksomhed værende Bedrift skal være Sundhedskommissionens Tilsyn underlagt, og Vedkommende skal være forpligtet til at rette sig efter de Forskrifter, Kommissionen til Fjernelse af forefundne Ulemper maatte give.

§ 11. Finder Sundhedskommissionen noget beboet Hus eller Forsamlingsrum at være skadeligt for Sundheden paa Grund af Mangel paa Lys eller Luft, ved Overfyldning af Mennesker eller paa Grund af Fugtighed, Urenlighed eller lignende, kan den forbyde Husets eller Rummets Afbenyttelse, indtil Manglerne er afhjulpne.

§ 12. Hvis de stedlige eller pekuniære Forhold vil gjøre Befølgelsen af disse Forskrifter særlig vanskelig, kan Kommissionen paa Ansøgning indvilge enkelte Afvigelser.

§ 13. Overtrædelse af disse Regler pligter enhver af Kommissionens Medlemmer eller enhver af den opnævnt Tilsynsmand at anmelde for Kommissionens Ordfører.

Fillan Herred.

(Kronprindsregentens Resolution af 18de April).

§ 1. Ved Opførelse eller Flytning af Bygninger skal iagttages, at Afstanden mellem Vaaningshus og Ståld eller Fjøs bliver mindst 9 Meter.

§ 2. Grunden, hvorpaa Vaaningshus opføres, skal være tør og vel afgrøftet, Sylmuren mindst 30 cm. høi og forsvarlig tæt. Ethvert Beboelsesværelse skal være mindst 2,25 Meter høit og forsynet med Opslagsvindue.

§ 3. I Beboelsesværelse maa Kogeovn ikke bruges, medmindre den er forsynet med en saadan Indretning, at den ved Kogningen frembragte Damp kan opfanges og ledes bort. Vægge og Gulv i Beboelsesrum skulle være forsvarlig tætte og trækfri.

§ 4. Gjødsel eller andet ildelugtende Affald maa ikke findes ansamlet noget Vaaningshus nærmere end 10 — ti — Meter og maa ikke være saaledes beliggende, at derfra er umiddelbart Tilsig til Vaaningshus eller til Sted, hvorfra Mad- eller Drikkevand hentes. Huseieren har strengt at paase, at Feieskarn, Affald ved Slagtning eller anden Urenlighed ikke henkastes rundt Husvæggene, men i Gjødselkælderen, under Vandhuset eller nedgraves.

§ 5. Brønd eller Bæk, hvorfra Drikkevand hentes, maa ikke paa nogen Maade forurenes. Brønden skal aarlig gøres ren.

§ 6. Fjærkræ, Fæ eller Svin maa ikke huses i Vaaningshus.

§ 7. Til ethvert Vaaningshus skal der være et Vandhus, der ikke maa have Væg eller Tag fælles med Beboeseshus; det skal være opført inden 1 — et — Aar efter disse Forskrifters Approbation.

§ 8. Sundhedskommissionen har Ret til at forbyde Salg af sundhedsfarlige Fødemidler eller Brugsgjenstande, samt til at forbyde Salg eller Overdragelse af Gang- eller Sengklæder efter Personer, der lider af, eller er døde af smitsom Sygdom, førend Klæderne er rensed efter Sundhedskommissionens Ordre. Sundhedskommissionen kan forbyde Benyttelse af Beboelses- eller Forsamlingsrum, som ved Mangel paa Lys eller Luft, ved Fugtighed, Overfyldning eller andre Aarsager skjønnes at være skadelige for Sundheden.

§ 9. Overtrædelse af foranstaaende Bestemmelser er Sundhedskommissionen pligtig at foranledige paatalt efter Lovgivningen; dog skal den, hvis de stedlige Forhold lægger væsentlige Hindringer iveien for sammes Overholdelse, kunne tilstede enkelte Afvigelser.

Sollien Herred.

(Kronprindsregentens Resolution af 2den Mai).

§ 1. Ved Flytning af ældre Vaaningshuse ligesom ved Opførelse af nye skal Anmeldelse herom ske til et Medlem af Sundhedskommissionen, førend Arbeidet paa Tomten paabegyndes.

§ 2. Ved Flytning eller Opførelse af Husebygning skal iagttages:

- a. At ethvert herefter opførendes Vaaningshus skal indeholde mindst 2 — to — med Dør forbundne Rum (Værelser), af hvilke det ene skal være forsynet med Skorsten.
- b. At det opførendes Hus ikke kommer til at borttage Sollyset for et andet Vaaningshus og ikke kommer det nærmere end 10 — ti — Meter.

- c. At Afstanden mellem Vaaningshus eller Madbod paa den ene Side og Stald, Fjøs, Ladebygning og Vandhus (Privet) paa den anden Side ikke bliver mindre end 10 — ti — Meter.
- d. At Grunden under Beboelseshus er tør, efter Omstændighederne vel afgrøftet og fri for Tilsig. Madjorden skal være borttaget, og Huset skal sættes paa Undermur af Sten, forsvarlig tæt, af mindst 30 — tretti — Centimeters Høide over Jorden og med mindst 2 — to — Trækhul.
- e. At ethvert Beboelsesværelse skal have en Høide af mindst 2,25 Meter — to Meter totti og fem Centimeter — fra Gulv til Himling og skal have mindst ét Vindu, som med Lethed kan aabnes. I Kvistværelse eller andet Værelse med Skraataag gjælder Maalet Middelhøiden.
- f. At Gulvet i Husets nederste Stokværk skal være dobbelt (Teppegulv), tæt og trækfrit.

§ 3. Hvor Kogevn eller Komfyr bruges, skal der inden 1 — et — Aar efter disse Forskrifters Approbation være anbragt en Indretning, som opfanger Kogedampen og bringer denne ud i fri Luft.

§ 4. Inden samme Tidsfrist skal der paa hver Gaard eller Plads være indrettet et Vandhus (Privet), der gives saadan Afstand fra Vaaningshus og Madbod, som i § 2 c. er bestemt. Allerede opførte Vandhuse, der ikke opfylder denne Fordring, skulle inden ovennævnte Tidsfrist være flyttede. Til Forebyggelse af Stank, som opstaaer ved Priveterne, maa Ekrementerne jevnlige overdækkes med Jord, Aske, Sagflis eller lignende og bortskaffes saa ofte, at Overfyldning ikke finder Sted.

§ 5. Findes beboet Hus, Forsamlingslokale eller andre Opholdsrum for Mennesker skadelige for Sundheden paa Grund af Fugtighed, Urenlighed, Overfyldning af Mennesker, slet Ventilation eller lignende, kan Sundhedskommissionen paalægge Vedkommende et rette Manglerne inden en given Tid og forbyde Rumets Afbenyttelse, indtil dette er skeet.

§ 6. I Brønd, hvorfra Drikke- og Madvand tages, maa ikke vaskes, spildes nogen Slags Urenlighed eller foretages noget, hvorved Vandet kan forurennes. Det samme gjælder større og mindre Bække, hvorfra Drikke- og Madvand tages, med mindre Forurenselsen foregaar nedenfor det Sted, hvor Vandhentning almindelig finder Sted.

§ 7. Affald, Feieskarn, Skyllvand eller anden Urenlighed maa ikke henkastes nærmere Vaaningshus end 6,30 Meter (sex Meter og tretti Centimeter); dog kan en kortere Afstand tillades for Skyllvand om Vinteren.

§ 8. I Skolelokaler skal Gulvene daglig overskvettes med Vand, førend Feiningen foregaar, samt Pulter, Bænker, Katéder etc. daglig aftørres med en vaad Klud. Vaskning af Gulvene skal foretages mindst 1 — en — Gang ugentlig, eller saa ofte som vedkommende Lærer og Tilsynsudvalg maatte finde det fornødent.

§ 9. Ved Sygdomstilfælde, der indtræffer blandt Tilreisende paa Gjæstgiversteder, Logihuse etc., skal Værten søge at skaffe sig Kundskab om, hvorvidt Sygdommen er af smitsom Art, og hvis dette er Tilfældet, eller hvor der er Tvivl, strax gjøre Anmeldelse herom til et af Sundhedskommissionens Medlemmer.

§ 10. Fødemidler, som har henstaaet i Huse, medens der i samme har forekommet smitsom Sygdom, maa ikke afhændes uden Sundhedskommissionens Tilladelse. Det samme gjælder om Melk, Kjød, Uld eller andre Dele af syge Dyr. Klæder og andre Gjenstande, som har været benyttede af Personer, som lider eller har lidt af smitsom Sygdom, deriblandt Tæring, maa ikke bruges af andre eller afhændes, førend de er rensede og desinficerede paa saadan Maade, som Sundhedskommissionen finder fyldestgjørende.

§ 11. Sundhedskommissionen har Ret til at forbyde Salg af bedærvede eller for Sundheden skadelige Nærings- eller Nydelsesmidler, og er i dette Øiemed berettiget til at fordre udleveret de nødvendige Prøver. Skadelige Nærings- eller Nydelsesmidler kan ved Sundhedskommissionens Foranstaltning tilintetgjøres eller paa anden Maade gjøres uskedelige paa Vedkommendes Bekostning. Samme Ret, som ovenfor om Nærings- og Nydelsesmidler er bestemt, har Sundhedskommissionen ogsaa med Hensyn til andre Gjenstande f. Ex. Tapeter, Legetøi, Beklædnings- og Møbelstøffe etc., hvis Benyttelse kan blive farlig for Sundheden derved, at de indeholder giftige Bestanddele.

§ 12. Aadsler skal enten opbrændes eller nedgraves paa Steder, som ligger fjernt fra bebygget Grund, og hvorfra ikke er Vandsig til bebygget Grund, Brønd, Bæk eller Ely, hvorfra Drikke- eller Madvand tages.

§ 13. Heste, Kjør, Svin, Faar eller Gjeder maa ikke huses i eller under Vaaningshuse, ei heller maa Høns have Tilhold i Beboelsesværelser.

§ 14. Overtrædelse af disse Forskrifter ligesom andre Forhold, der kan befrygtes at have en i sanitær Henseende skadelig Indflydelse, pligter Sundhedskommissionens Medlemmer eller Tilsynsmænd at anmelde for dens Ordfører.

Straf for Overtrædelse af disse Forskrifter er i Henhold til Lov af 16de Mai 1860 Bøder fra Kr. 8,00 til Kr. 800,00 — otte Hundrede Kroner.

§ 15. Afgang fra ovenstaaende Regler kan finde Sted, naar Sundhedskommissionen dertil giver sit Samtykke.

Slendal Herred.

(Kronprindsregentens Resolution af 2den Mai).

§ 1. Ved Opførelse eller Flytning af Husebygninger skal iagttages:

- a. Grunden under Beboelseshus skal være tør, efter Omstændighederne vel afgrøftet og fri for Tilsig. Madjorden skal være borttaget, og Huset skal sættes paa Undermur af Sten, forsvarlig tæt af mindst 30 Centimeters Høide over Jorden.
- b. Ethvert Beboelsesrum skal have en Høide af mindst 2,20 Meter fra Gulv til Himling og være forsynet med mindst 1 Vindu, der med Lethed kan aabnes. Gulvet i nederste Stokværk skal være dobbelt med mellemliggende hensigtsmæssig Fyld. Gjennem Undermuren skal lægges mindst 2de Aabninger for Lufttræk.

§ 2. Bruges Kogeovn i Beboelsesrum, skal der inden 1 Aar fra disse Sundhedsforskrifters Approbation være anbragt en Indretning, hvorved Kogedampen opfanges og ledes ud i fri Luft.

§ 3. Inden samme Tidsfrist skal der for hvert Beboelseshus, Kirke, industrielt Anlæg paa Steder, hvor mange Mennesker opholde sig for længere Tid, være opført et sømmeligt Vandhus (Privet) der maa være saaledes indrettet, at det ikke udbreder Stank eller virker skadeligt paa Beboernes Sundhed.

§ 4. Stald, Grisehus, Fjøs, Vandhus eller lignende maa opføres saaledes, at de ikke har Tilsig til Vaaningshus eller Brønd.

§ 5. Dersom Vandledningskumme, Brønd, Opkomme samt Aa eller Bæk, hvis Vand af Gaardens Folk eller nedenforboende benyttes til Mad- eller Drikke-

vand, eller som gennemstrømmer tættere bebyggede Egne, forurenes ved Tilsig fra Udhus, Privet eller fra anden Urenlighed, kan Sundhedskommissionen paabyde saadanne Foranstaltninger, som den for hvert enkelt Tilfælde finder passende.

§ 6. Affald, Feieskarn, urent Skyllvand og lignende Urenligheder maa anbringes saaledes, at de hverken forulemper Gaardens Beboere eller Naboer ved Stank eller paa anden for Sundheden skadelig Maade. Aadsler — døde Dyr — skulle snarest muligt nedgraves eller brændes.

§ 7. Heste, Kjør, Svin, Faar og Gjeder maa ikke huses inde i Vaaningshus.

§ 8. Bygninger og Rum der bortleies til Logerende, maa holdes rene og ikke overfyldes.

Findes Beboelsesrum eller Forsamlingslokale at være skadelige for Sundheden paa Grund af Fugtighed, Urenlighed, Mangel paa Lys eller Luft og Overfylden af Mennesker, kan Sundhedskommissionen forbyde Rummets Afbenyttelse, indtil Manglerne er afhjulpne.

§ 9. Sundhedskommissionen kan forbyde Salg af bedærvede eller af anden Grund for Sundheden skadelige Nærings- eller Nydelsesmidler og, om fornødiges, faa dem tilintetgjorte paa Sælgerens Bekostning. Det samme gjælder ogsaa med Hensyn til andre Gjenstande, hvis Benyttelse kan blive farlig for Sundheden derved, at de indeholder Smittestofte eller giftige Bestanddele, f. Ex. Tapeter, Tøier, brugte Gang- eller Sengklæder og lignende. Sundhedskommissionen er berettiget til at fordre udleveret de for Undersøgelse nødvendige Prøver.

§ 10. Naar nogen Bedrift agtes istandbragt, hvorved Luften forurenes og Stank udbredes, eller ved hvilken Stoffe behandles, der kan være skadelige for Arbeidernes og de Omboendes Sundhed, skal Planen forelægges Sundhedskommissionen. Finder denne, at Anlægget eller Planen vil blive farlig eller skadelig for Sundheden, eller Stank vil udbredes, maa Anlægget ikke sættes iværk eller dets Drift fortsættes, medmindre de af Sundhedskommissionen antydede Mangler er paaviste at være afhjulpne.

§ 11. Efter at Bedriften er traadt i Virksomhed, skal den være underkastet Sundhedskommissionens Tilsyn.

§ 12. Skadelige eller ildelugtende Udtømmeler fra Næringsbrug, som allerede er i Virksomhed, maa foregaa paa saadan Maade, at de mindst muligt forulemper de Omboende.

§ 13. Undlader Nogen at træffe Foranstaltninger, som ifølge nærværende Forskrifter paaligger ham, kan Sundhedskommissionen lade udføre saavel den paakrævede Foranstaltning, som hvad der ellers fornødiges for at hindre, at Forømmelsen afstedkommer Skade. Omkostningerne herved og ved Foranstaltninger, som træffes for at forhindre eller standse endnu ikke fuldførte Handlinger, som strider mod nærværende Forskrifter, eller for at bortrydde Ulemper, der er frembragte ved Brud paa Forskrifterne, bliver at udrede af den Skyldige.

§ 14. Afvigelser fra disse Regler kan tillades af Sundhedskommissionen, hvor den maatte finde det nødvendigt.

§ 15. Ethvert Medlem af Sundhedskommissionen har at paase disse Forskrifters Overholdelse og i Tilfælde af Overtrædelse at anmelde saadan for Sundhedskommissionens Ordfører, der forelægger Sagen for Sundhedskommissionen.

Kjøbstaden Bodø.

(Kronprindsregentens Resolution af 2den Mai).

Om ethvert paa Byens Grund eller paa Fartøier i Byens Havn indtræffende Dødsfald maa, forinden Begravelsen foregaar, tilveiebringes en efter et bestemt Schema af en examineret Læge udfærdiget Anmeldelse, der bliver at aflevere til Sognepresten og af denne tilstilles Sundhedskommissionen. Hvis den Afdøde ikke har benyttet examineret Læge, bliver Liget at syne og Anmeldelse at udfærdige af en af Byen dertil antagen Læge.

Etne Herred.

(Kongelig Resolution af 30te Mai).

§ 1. Ved Opførelse eller Flytning af Husebygninger skal iagttages:

- a. at Afstanden mellem Vaaningshus paa den ene Side og Stald, Fjøs eller Ladebygning paa den anden Side, ikke gjøres kortere end 6 — sex — Meter, og at Udhusbygningerne lægges saaledes, at der ikke sker noget Tilsig fra disse til Vaaningshuset.
- b. at Madjorden er bortført fra Grunden og denne tilstrækkelig afgrøftet.
- c. Bygningen skal hvile paa en Undermur af Graasten, der ingensteds maa være lavere end 30 — treti — Ctm. over Grunden.
- d. Ethvert Beboelsesværelse skal have en Høide af mindst 2,20 Meter fra Gulv til Loft og være forsynet med mindst ét Opslagsvindu.
- e. Gulvet i Husets nederste Stokværk skal gjøres tæt og trækfrit.
- f. Anbringes Kogeovn i Beboelsesværelse, maa den være forsynet med en saadan Indretning, at al Damp enten gennem Skorstenen eller paa anden Maade, kan ledes ud i det Frie.

§ 2. Vandansamlinger omkring Husene afledes og Fordybninger udfyldes, saa Gaardsrummet, saavidt muligt, kan holdes tørt og rent.

§ 3. Sundhedskommissionen kan forbyde Beboelse af Hus eller Værelser, der af Mangel paa Lys eller Luft, ved Fugtighed, Urenlighed eller Overfyldning af Mennesker findes at være skadelige for Sundheden, indtil Manglerne er afhjulpne.

§ 4. Heste, Kjør, Svin, Faar, Gjeder og Høns maa ikke huses i eller under Vaaningshus eller i noget Rum, der har Væg eller Tag fælles med dette.

§ 5. Paa ethvert Bosted skal der inden et Aar efter disse Forskrifters Approbation være indrettet et Vandhus, der i Almindelighed ikke maa anbringes nærmere Vaaningshus eller Rum, hvori Levnetsmidler opbevares, end 6 — sex — Meter.

Hvor Bebyggelsen antager et bymæssigt Præg, skal der under Vandhuset anbringes tætte Beholdere, der paastrøes Muld, Kalk eller lignende, saa Stank undgaes, og tømmes saa ofte, at Overfyldning ikke finder Sted, eller oftere, om Sundhedskommissionen maatte forlange det.

§ 6. Affald, Feieskarn, stinkende Skyllevand eller anden Urenlighed maa ikke henkastes eller Gjødeldynger forefindes nærmere Vaaningshus eller offentlig Vei end 6 — sex — Meter.

Fiskeaffald maa bringes i Søen udenfor laveste Fjæremaal.

§ 7. Agtes nogen Bedrift, hvorved Stank udbredes, sat igang, skal Plan for Anlægget forelægges Sundhedskommissionen. Finder denne, at Anlægget vil blive skadeligt for Sundheden, maa det ikke sættes igang, førend de af Kommissionen paapegede Ulemper er fyldestgørende afhjulpne.

Enhver i Virksomhed værende Bedrift skal være Sundhedskommissionens Tilsyn underlagt og Vedkommende forpligtet til at rette sig efter de Forskrifter, denne maatte give til Fjernelse af stedfindende Ulemper.

§ 8. Brønd, Bæk eller Elv, hvorfra Vand tages til Drikkevand eller Madbrug, maa ikke forurenes eller have Tilsig fra Vandhus, Gjødedyngte eller Ansamling af Urenlighed.

Brønde tømmes og renses mindst 2 Gange aarlig.

§ 9. Sundhedskommissionen kan forbyde Salg af Kjød af syge Dyr og af andre for Sundheden skadelige Næringsmidler samt af Brugsgjenstande, hvis Benyttelse kan blive farlig for Helbredet derved, at de indeholder giftige Bestanddele, og kan i fornødent Fald paabyde sammes Tilintetgjørelse.

Kommissionen er berettiget til at forlange sig udleveret de til Undersøgelse fornødne Prøver.

§ 10. Seng- og Gangklæder, der har tilhørt Personer, der er døde af smitsom Sygdom, herunder indbefattet Tæring og Spedalskhed, maa ikke sælges eller afhændes uden Sundhedskommissionens Tilladelse.

Spedalske og Tæringsyge maa ikke lægges i Lægd.

§ 11. Afvigelser fra ovennævnte Forskrifter kan af Sundhedskommissionen under særegne Omstændigheder tilstedes.

§ 12. Overtrædelse af disse Forskrifter pligter Enhver af Sundhedskommissionens Medlemmer og Tilsynsmænd at melde til Sundhedskommissionens Ordfører, der, om saadant ansees nødvendigt, bevirker Vedkommende draget til Ansvar.

Kjøbstaden Vadsø.

(Kongelig Resolution af 26de Juni).

I de Dele af Byen, hvor der lægges offentlig Kloak, skal enhver bebygget Grund, hvoraf nogen Del ligger inden 15 m. fra Kloaken, medmindre Sundhedskommissionen finder saadant uforlødent, inden en af samme fastsat Frist, af Huseieren være forsynet med en lukket Rende af Jern, Sten i Cement eller glasse-rede Lerrør for at føre Skyll- og Spildevand hen i Kloaken.

Bergens By.

(Kongelig Resolution af 4de September).

A. Gader, Veie og Gaardsrum. Afledning af Smudsvand.

§ 1. Gader, Smug, Torve, Almendinger og andre offentlige Pladse samt Veie skal, efterhaanden som de dertil fornødne Midler bevilges, gives en haard Overflade, saaat Overvandet har let og hurtigt Afløb; dog kan offentlige Pladse eller Dele deraf, forsaavidt Trafikken tillader det, tilsaaes og beplantes, men skal ogsaa da være saaledes planerede, eller drænerede, at Vandet har frit Afløb.

Rendestene mellem Kjørebane og Fortoug skal ligeledes, efterhaanden som de dertil fornødne Midler bevilges, stensættes, medmindre deres Bund bestaar af fast Fjeld.

Rendestene og Græfter skal ved Udmunding i Kloak være forsynede med Rister.

Enhver Holdeplads for Heste paa Torve eller Almendinger skal, efterhaanden som de dertil fornødne Midler bevilges, være tæt og jevnt brolagte paa Beton-underlag med Fuger fyldte med vandtæt Material og have lukket Afløb for Urinen til Kloakledning eller Søen.

Gaardspladse med tilhørende Indkjørsler skal være brolagte og have let Afløb for Vandet til egen Rensekumme eller Rist. Dog skal der i Gaardene paa Tyskebryggen være tilladt at have Plankegulv.

§ 2. Offentlig Plads og Gade skal, efterhaanden som de dertil fornødne Midler bevilges, forsynes med offentlig Kloakledning i saadan Udstrækning, at der ikke fra nogen Eiendoms Grændser bliver længere Afstand end 25 Meter til offentlig Kloakledning, hvortil Afløb kan finde Sted — dog med Undtagelse af de i § 36 fjerde Passus nævnte Tilfælde.

Ud i offentlig Kloak maa ikke ledes Tarmudtømmelser og heller ikke uden Sundhedskommissionens Tilladelse stinkende Vædsker fra Fabriker og lignende Anlæg. Ledninger fra saadanne Anlæg maa aldrig enten direkte eller gjennem Samlekasse staa i Forbindelse med andet privat Afløbsrør.

§ 3. Til Bortledning af Smudsvand, Over- og Grundvand er enhver Huseier eller Grundeier, fra hvis Eiendoms Grændse ikke er større Afstand end 25 Meter til Søen eller til offentlig Kloakledning, til hvilken der efter Stadsingeniørkontorets Erklæring haves Adgang og tilstrækkeligt Fald forpligtet til at anlægge lukket Afløbsrende af tilstrækkelig Vidde fra sin Eiendom til Kloakledningen eller til Søen.

Enhver Huseier skal, indtil de offentlige Kloakledninger kan udstrækkes som i § 2 bestemt, være forpligtet til at tage de Forholdsregler for Fjernelse af Smudsvand m. v., som Sundhedskommissionen for Tilfældet maatte finde fornødne.

Paa mere afsidesliggende privat Grund kan med Sundhedskommissionens Bifald tillades Græfter og andre aabne Afløbsrender.

Stillestaaende Vand, Sumpe, Brønde paa Gaardspladse og under Huse skal, naar det af Sundhedskommissionen forlanges, enten forsvarligen dræneres eller tilkastes.

§ 4. Alle Kloakledninger, offentlige som private, skal anlægges i frostfri Dybde og forfærdiges af Sten i Cement, Rør af Støbejern eller glasseret Ler med cementerede eller paa anden godkjendt Maade tættede Sammenføjninger samt udmundede under laveste Vandstand i en Dybde af mindst 0,5 m. overalt, hvor dette hensigtsmæssig lader sig gjøre.

Er der ved Kloakmunding ikke den hertil fornødne Dybde, bliver Bunden at uddybe eller, hvor dette ikke hensigtsmæssig kan ske, Kloakken at fortsætte som Rørledning, indtil den ovennævnte Lavvandsdybde naaes. Ældre offentlige Kloaker skal, efterhaanden som de fornødne Midler bevilges, omlægges overensstemmende med disse Bestemmelser.

§ 5. Inden bymæssigt bebyggede Strøg skal de paa ethvert privat Afløbsrør og de for Spildvandets Tilførsel og for Rensning paa Ledningerne inden Huset anbragte Aabninger være lukkede paa saadan Maade, at Kloakluften afstænges fra Huset, hvorhos Ledningerne skal være tilbørligt ventilerede.

Til den Ende skal

1. Hovedafløbet til offentlig Kloak forsynes med en Vandlaas, staaende i umiddelbar Forbindelse med Husets Hovedkloakrum, saaat Vandlaasen bekvemt kan renses fra denne;

2. samtlige Kummer beliggende under Bygning være saaledes indrettede, at intet Kloakvand bliver staaende i samme, samt være dækkede med tæt Laag eller, hvor de benyttes som Vask, med Jernlaag liggende med Falsler i en fastmuret Jernramme (Vandlaaskanter);
3. ethvert Kloakslug i Kjælder og Ildhus forsynes med Vandlaas og Sprosserist;
4. samtlige Kjøkkenvaske og Gulvvaske udføres af Støbejern med Vandlaas.

Hvor ældre Afløb ikke tilfredsstillende ovenstaaende Fordringer, skal ialfald Vandlaas ved Hovedafløbsrøret strax eller senest inden 3 Maaneder efter disse Forskrifters Ikrafttræden kunne fordres anbragt, og de øvrige Fordringer gennemførte ved forefaldende Reparation, eller saasnart Sundhedskommissionen maatte finde det paakrævet.

§ 6. Det paaligger saavel det Offentlige som enhver Grundeier hver paa sit Omraade at holde Kloakledninger og de paa samme anbragte Rensekummer og Vandlaas i forsvarlig Stand og snaarest muligt at udbedre forekommende Uordener.

Fyldestgør ældre privat Kloakledning ikke de i § 4 opstillede Fordringer eller viser den sig uhensigtsmæssigt anlagt, saaat den paafører nogen Skade eller Ulempe, kan Sundhedskommissionen paabyde den omlagt helt eller delvis.

Ligesaa kan Sundhedskommissionen paabyde, at privat Kloakledning, der maatte være lagt gennem anden Mands Grund, skal borttages, naar der bliver Anledning til direkte Forbindelse med offentlig Kloakledning.

B. Den offentlige Renlighed, Affald fra Husholdning, Fabrik- og Haandværksdrift.

§ 7. Renholdelsen af Torve, Almendinger og Pladse samt Kjørebanelen i makadamiserede Gader paahviler det Offentlige og skal foregaa saa ofte, som Magistrat og Formandskab efter Trafikkens Størrelse paa hver Gade, Plads eller Vei maatte fastsætte.

Enhver Eier er forpligtet til at besørge og bekoste Feining og Renholdelse af Gaardsplads med tilhørende Indkjørsel, Fortoug med tilhørende Rendesten, af Smug, Smit, Søgaard og Brygge samt den halve Gadebredde af brolagt Gade udenfor sin Eiendom. Denne Feining skal foregaa mindst 2 Gange ugentlig og det sammenfæiede for hver Gang overgives til Dagrenovationsvognen.

De nærmere Bestemmelser angaaende Dagrenovationsvæsenet, som Kommune-styret efter Forslag af Sundhedskommissionen med Overøvrighedens Approbation maatte fastsætte, skal enhver være pligtig at rette sig efter.

Draabefaldsrummet mellem Huse skal saavidt muligt holdes rent og lugtfrit.

§ 8. I den Udstrækning, som Stadsingeniørkontoret finder fornødent, skal alle offentlige Kloakker renses og skylles mindst 1, men de private Kloakker paa Tyskebryggen mindst 2 Gange aarlig, nemlig i Mai og September. Foran Kloakmundingerne inden Havnedistriktet skal gennem Havnevæsenet foretages Udmudring af Bunden mindst 2 Gange aarlig, for offentlige Kloakker for det Offentliges Regning og for private Udløb for vedkommende Privates Regning.

Ligeledes skal Bolværk under Søboderne i den Del af Havnedistriktet, som Sundhedskommissionen bestemmer, rensprøites en Gang aarlig ved Stadsingeniørkontorets Forføjning. Denne Rensprøitning skal foretages fra Platting udad mod Søen.

§ 9. Tømning af Rensekummer, saavel offentlige som private, skal foregaa paa saadan Tid og Maade, at mindst mulig Uleilighed afstedkommes for omboende.

Den optagne Urenlighed fra private Rensekummer skal overgives til første Dagrenovationsvogn.

§ 10. Den daglige Rengjøring af offentlige Pissoirer og Priveter samt af offentlige Holdepladse for Heste paa Torve, Kaipladse og Gader paahviler det Offentlige.

§ 11. Ingen slags Urenlighed eller Affald maa henkastes paa Gader, Veie eller offentlige Pladse eller ud i Elve, Bække eller i Havnen med tilhørende Hope, men Affaldet behandles som i efterfølgende §§ 12 og 13 bestemt.

§ 12. Feieskarn fra beboede Huse, Kjøkken- og Husholdningsaffald, saasom Grisemad og Bos (Søppel), skal opsamles i tætte og lukkede Kar af galvaniseret Jernblik og maa ikke opbevares ud over Tiden for nærmeste Dagrenovation. Indtil anderledes bestemmes, foregaar denne 2 Gange ugentlig, og Karrene skal uopholdeligt besørges ud til Dagrenovationsvognen, saasnart der varsles til Bossets Modtagelse. Dette maa være gennemdyndet, saa det ikke støver ved Anbringelse i Dagrenovationsvognen. Karrene skal renses for hver Gang, de er tømte.

Brugt Sengehalm og Aalegræs kan nægtes modtaget paa Dagrenovationsvognen og maa isaafald henbringes til Renovationsprammene.

Affaldet fra Skibe overgives til Havnerenovationsprammene.

§ 13. Affald ved Ganing af fersk Sild og anden Fiskeslo skal være bortført fra Byen i Maanederne Mai til og med August hver Dag og i den øvrige Tid af Aaret mindst hver anden Dag og, forsaavidt Transporten foregaar gennem Byen, i tætte Tønder eller Kar.

Inden Bortførelsen maa Fiskeaffald ikke henlægges paa Kai eller Bodguly, der er utæt, saaledes at Søen eller Bolværket derved forurenses. Luger i 1ste Etages Guly tillades ikke.

Foranstaaende Bestemmelser om Bortførelse kan af Sundhedskommissionen gives Anvendelse med Hensyn til stinkende Affald fra andre Bedrifter.

Bedærvede Varer skal altid bortføres i tætte, lukkede Kar.

Paa offentlig Plads eller Brygge eller ved offentlig Passage maa ikke udlægges til Tørkning beskadiget og stinkende Fisk, og heller ikke maa udtømte Rogntønder lagres saaledes, at de udsættes for Fugtighed.

Feieskarn paa Brygger og Pakboder maa aldrig kastes i Bolværket, men samles i Boskasser med tætsluttede Laag. Indholdet af disse Boskasser saavel som Affald efter en hvilken som helst større Bedrift, for hvilken Sundhedskommissionen saa bestemmer, paahviler det Eieren at besørge bortført mindst en Gang eller, hvor Sundhedskommissionen saa fordrer, to Gange ugentlig til Renovationsprammene eller til en af Byens Myndigheder bestemt Plads.

Affald fra Haandværks- eller Fabrikdrift maa ikke opbrændes, hvor deraf opstaar Stank.

§ 14. Ingen Forurensning af Vandledning med dertil hørende Samlebasiner maa finde Sted. Brønde, som benyttes, skal Sundhedskommissionen kunne kræve oprensede.

C. Priveter og Pissoirer.

§ 15. Enhver beboet Eiendom og ethvert Hus, hvor der stadig foregaar Arbejde, skal være forsynet med de fornødne Priveter.

§ 16. Hvor Huse opføres fra nyt af eller undergives saadan Reparation eller Ombygning, der ifølge Bygningslovgivningen regnes lige med Nybygning, samt hvor i ældre Huse nyt Privet opføres eller gammelt ombygges, bliver følgende at iagttage:

- a. Ethvert Privet skal være indesluttet fra alle Sider med tætte egne Vægge lige fra Grunden af og bestaa af et eller flere Privetafukker med tilhørende Kaggerum.

Forsaavidt de ikke bygges af 1½ Stens solid Mur i Murbrug, skal

endvidere iagttages, at de isoleres fra tilstødende Vaanhus med et mindst 10 cm. bredt Mellemrum, hvor fri Luftcirkulation kan finde Sted, samt at deres indre Vægflade ikke kommer Nabogrund, offentlig Gade eller Plads nærmere end i Tilfælde af Nybyg 90 cm. og i Tilfælde af Reparation eller Ombygning 30 cm. Heller ikke maa Priveter anlægges nærmere Brønd eller Brønd nærmere Priveter end 2 Meter.

- b. Hvert Aflukke skal have tætsluttende Dør og en Lysaabning, der samtidig kan tjene til Luftvexling. Denne maa dog ikke vende mod Gade eller offentlig Plads.

Hvor Privet støder til Vaanhus, skal anbringes dobbelte tætsluttende Døre og Mellemrummet mellem dem staa i Forbindelse med den fri Luft.

Privetaflukke maa ikke anbringes under Beboelsesleilighed eller indbygget Trappe, ligesom heller ikke Beboelsesleilighed, Udrum eller Trappe maa anbringes over eller under Privetaflukke.

- c. Privetets Sæde skal være fast og Privethullerne forsynede med tætsluttende Laag.

Naar Kaggen ikke fuldstændig op under Sædet, skal der under dette anbringes en Tragte af Stentoi eller Metal (dog ikke af Zink), der enten maa naa ned til Kaggen eller fortsættes med en Rørledning af tilstrækkelig Længde.

Er Afstanden mellem Privetets Sæde og Kaggerummet saa stor, at Rørledning maa benyttes, skal Tragstens nederste Aabning ikke være videre end 20 cm. i Gjennemsnit, medens Faldrøret mindst maa have et Gjennemsnit af 25 cm.; Centrene for Tragstens nedre Aabning og Faldrøret maa falde sammen. Rørledningen skal bestaa af støbte Jernrør eller af mindst 3 mm. tykke Smedejernrør enten helsveisede eller glatklinkede indvendig eller af bedste Sort glasserede Lerrør, forenede med Cement, og skal den føres lodret ned til en Haandbred fra Kaggen, som skal opstilles midt under samme.

I den nedre Ende forsynes Rørledningen med en let forskydelig Metal-skjærm med Krave.

Denne skal være noget større end Kaggens Omkreds og være forsynet med en Rand, der passer ned i Kaggen.

Rørledningen skal være fuldt tilgængelig for Kontrol og Reparation.

Umiddelbart under Tragten ved hvert enkelt Privetsæde skal, hvor Faldrør findes, anbringes Aftræksaabning staaende i Forbindelse med den fra Kaggerummet førende Trækpipe (cfr. § 16 Litr. g).

- d. Naar det af Renovationsvæsenets Bestyrelse forlanges, skal der i eller i Nærheden af ethvert Privetaflukke kunne anbringes en Beholder af 18 Ls Rumindhold til Desinfektionsmidler.

- e. Kaggerummet anbringes i Niveau med den udenfor liggende Gaardsplads, hvorfra der skal være direkte Adgang til Rummet. Kaggerummet maa ikke gives Aabning ud mod offentlig Plads. Adgangen skal enten bestaa af en eller flere tætsluttende Luger, gennem hvilke Kaggerne kan anbringes paa sin Plads, uden at Rummet betrædes, eller om dette er mindst 180 cm. høit, af en tætsluttende Dør af samme Høide, saa at Renovationsfolkene kan gaa ind for at hensætte, besigtige og udbringe Kaggerne.

Kaggerummets Gulv skal bestaa af uigjennemtrængeligt Materiale af Beton, Heller lagte i mindst 25 cm. tykt Lag af stampet Ler eller af et andet af Sundhedskommissionen godkjendt Materiale.

- f. I Kaggerummet — Kaggerummene — skal der være tilstrækkelig Plads til det for hvert Hus fornødne Antal Privetkagger, nemlig 1 Kagge for hver 8 Personer, som behor Huset eller antages stadigt at benytte Privetet.

Hvor der i et Kaggerum ikke er Plads til det fornødne Antal Kagger, er Huseieren forpligtet til inden en vis Frist at skaffe Rum for dem paa en af Sundhedskommissionen godkendt Plads eller for Extrarenovation at udrede den til enhver Tid af Kommunestyret fastsatte Betaling.

- g. Hvert Kaggerum skal være ventileret med Træpibe over Privetets Tag. Træpiben maa ikke udmunde under noget Vindu i beboet Rum eller Rum, hvor Næringsmidler opbevares, og forøvrigt ikke saadant Vindu nærmere end 180 cm.
- h. Det Bygningsrids, som ifølge Bygningslovgivningen for Bergen skal fremlægges ved enhver Bygningsforretning, skal indeholde Angivelse om, hvor Privetet agtes anlagt, samt af hvad Slags Materiale det agtes bygget. Hvis der intet findes at erindre mod Privetets Placement i Henhold til Sundhedsforskrifterne, skal Bygningsforretningen i saa Henseende nøiagtig befulges.
- i. Nye eller ombyggede Priveter maa ikke tages i Brug, og Kagger vil ikke blive udleveret til saadanne, før der fra Stadsfysikatet foreligger Erklæring om, at ovenstaaende Bestemmelser om Indretning af Priveter er iagttagne.

§ 17. Ældre Priveter — Rørledninger derunder indbefattet — kan af Sundhedskommissionen kræves forandrede helt eller delvis i Overensstemmelse med foranstaaende Bestemmelser, dog kun forsaavidt det kan ske uden betydeligere Ulemper, og forsaavidt Forandringen er paakrævet af Hensyn til den offentlige Hygiene. I dette Tilfælde kan ogsaa Grunden under det ældre Privet kræves udgravet og desinficeret.

§ 18. Vedkommende Huseiere eller Leieboere er forpligtede til at tilstede det offentlige Renovationsvæsens Betjente og Arbeidere Adgang til Kaggerummene, saa ofte det efter de vedtagne Regler paakræves.

Kaggerne skal af Renovationsfolkene opstilles paa sin Plads i Kaggerummet og maa ikke flyttes af Husets Folk.

Mærker Eier eller Leier, at nogen Privetkagge lækker eller er fyldt før Udløbet af den reglementerede Renovationsturnus, er de pligtede til strax derom at underrette Renovationskontoret.

I Privetkaggerne maa hverken Bos, Feieskarn eller Skyllvand nedbringes.

§ 19. Udenfor Renovationsomraadet er enhver pligtig til selv at besørge Renovation af sine Priveter.

Dette maa foregaa paa en af Sundhedskommissionen godkendt Tid og Maade og saaledes, at derved mindst mulig Uleilighed afstedkommes.

§ 20. I Huse, der er forsynede med Vandindtag fra Byens Vandledning, kan efter meddelt Tilladelse af Sundhedskommissionen og Veibestyrelsen istedetfor almindelige Priveter benyttes saakaldte Waterklosets med Afløbsrør af Metal eller brændt, glasseret Ler af mindst 18 cm. indvendig Diameter. Rørene skal føres lige ud i Søen og udmunde mindst 0,5 m. under laveste Vandstand. De maa ikke have Udløb i Bolværk eller inde i Hoper. Forstoppes deslige Rør, eller afstedkommes anden Ulempe, som ikke strax afhjælpes, skal dette berigtiges ved de Offentliges Foranstaltning mod Erstatning af vedkommende Huseiere. Er der flere Eiere til et og samme Rør, hæfter de en for alle og alle for en for Omkostningerne ved Istandsættelsen.

§ 21. Ved Brygger og Pakhuse, der er udbyggede over Søen, kan Sundhedskommissionen tillade Priveter, ved hvilke Exkrementerne føres umiddelbart i Søen, som i § 20 for Waterklosets bestemt, gennem Afløbsrør af saadan Diameter, som for Faldrør ved Priveter i § 16 Lit. c fastsat.

Sædebretterne paa saadanne Priveter skal have en Hælding forover af mindst 45°, og Døren til Privetet være anbragt ikke over 30 cm. foran Sædebrettet.

Inden 3 Maaneder efter disse Forskrifters Ikrafttræden skal alle Priveter paa Tyskebyggen være indrettede overensstemmende med disse Forskrifter.

§ 22. Den Sundhedskommissionen i de tvende foregaaende §§ givne Bemyndigelse til i visse Tilfælde at tillade Privetaffalds Udtømmelse i Søen gjælder dog ikke Lille- eller Store-Lungegaardsvandet, Vaagen eller Byens Strandlinje langs Puddefjorden indenfor vestre Møhlenpris. For allerede tilværende Priveter ved disse Steder træder denne Bestemmelse i Kraft ved Ombygning eller Reparation af vedkommende Pakhus eller Brygge.

Offentlige Urinsteder med Afløb til Kloak eller Søen skal indrettes paa passende Steder efter Veibestyrelsens nærmere Bestemmelse. Urinstederne skal stadigt overrisles med Vand.

§ 24. Eiere af Bygninger, i hvilke flere Mennesker jævnlig samles, saasom Fabriker, Skoler, Restaurationer, Skjænke- og Beværtningssteder, Dansehuse o. l. er pligtige til at indrette lignende Urinsteder efter nærmere Forskrift af Sundhedskommissionen.

§ 25. Nærmere Bestemmelser angaaende Indretning af Priveter, med hvad dertil hører, angaaende Opbevaringssteder for Gjødsel og lignende Affald samt angaaende deres Desinfektion og Rengjørelse skal det under Overøvrighedens Approbation være overladt Kommunestyret at give efter indhentet Erklæring fra Sundhedskommissionen.

D. Svine-, Ko-, Hestehold og lignende.

§ 26. Svinehold er forbudt inden den bymæssig bebyggede Del af Kjøbstadens Grund og tillades kun, hvor der drives fuldstændigt Gaardsbrug.

Fjøs og Stald maa ikke anlægges mellem Strandgaden og Vaagen eller paa den kontorske Grund.

I Kjælderrum under Vaanhus er det ikke tilladt at holde Høns.

§ 27. Ved nye Anlæg og Ombygning af Fjøs og Stald maa Tegning med Forklaring om deres Indretning medfølge den lovbefalede Anmeldelse til Bygningskommissionen, der forelægger samme for Sundhedskommissionens Formand til Betænkning.

Fjøs og Stald skal være lyse og luftige og maa ikke anbringes i Vaaningshus eller umiddelbar Forbindelse med samme. De skal i det hele være saaledes beliggende og indrettede, at Stank ikke udbreder sig fra dem til beboede Rum eller til Opbevarings- eller Tilberedningssteder for Næringsmidler, og ei heller maa de staa i umiddelbar Forbindelse med Gade eller offentlig Plads.

Gulvet skal ligge noget højere end Gaardsrummets Overflade og være udført paa saadan Maade, at Fugtighed ikke kan trænge ned i Grunden; det skal bestaa enten af huggen Sten med Cementfugninger af Beton eller af tæt sammendrevne 3-Toms Planker eller af andre af Sundhedskommissionen godkendte Materialier.

For Urinen skal indrettes tilstrækkeligt Afløb gennem en med Rist forsynet Rørledning til Kloak eller Søen.

3 Maaneder efter disse Sundhedsforskrifters Ikrafttræden skal inden de bymæssig bebyggede Strøg de hidtil benyttede faststaaende Møddingskasser afskaffes, og Gjødselen opsamles enten i særskilt dertil indrettede med tætsluttende Laag forsynede Kasser, der ikke maa være større, end at de uden at omlæsses kan løftes op paa en Vogn for at bortbringes, eller i egne dertil indrettede tætte Gjødselvogne med Laag.

Gjødselen maa ikke blandes med andre Ekkrementer eller med gjærende eller forraadnede Substanser, og Bortbringelse af samme ud af Byen maa ske ad korteste Vei og uden Standsning.

Grunden under sløifede Møddingskasser skal udgraves og det udgravede bortføres, hvorefter den paafyldes med Grus og brolægges.

§ 28. Hvor Renlighedsforholdene i Fjøs eller Stald er utilfredsstillende, saa at betænkelige Følger for de omboendes Sundhed efter Sundhedskommissionens Skjøn deraf kan befrygtes, har vedkommende Eier inden en passende Frist at træffe saadanne Forføjninger, som af Sundhedskommissionen bestemmes.

Kan eller vil Eierne ikke træffe disse Forføjninger, kan Brugen af Fjøset eller Stalden forbydes.

§ 29. De i § 27 indeholdte Bestemmelser skal alene være gjældende for de bymæssig bebyggede Dele af Kjøbstadens Grund og inden de Grændser, som bestemmes af Sundhedskommissionen.

E. Sundhedsskadelige Næringsveie.

§ 30. Pergament-, Tarmstreng- og Limfabriker, Garverier, Benkogerier, Benbrænderier, Trankogerier, Kalk- og Cementbrænderier, kemiske Cellulosefabriker samt Fabriker for Tilvirkning af Gjødningsstoffer maa ikke anlægges i den bymæssig bebyggede Del af Byens Territorium. Med Hensyn til Anlæg af saadanne Bedrifter i den øvrige Del af Byen samt med Hensyn til Anlæg inden Byen af andre Næringsbrug, der kan blive skadelige for Sundheden, som f. Ex. private Slagterier, skal, forinden Reguleringskommissionen i Henhold til § 4 i Lov indeholdende forskellige Bestemmelser om Bygningsvæsenet af 19de Mai 1860 træffer Bestemmelse om Anlæggets Belliggenhed, Sundhedskommissionens Betænkning indhentes.

Ethvert Anlæg af ovennævnte Slags, som optages efter at have været nedlagt et Aar, ansees som nyt. Ligeledes gjælder ved Spørgsmaal om Gjenoptagelse af afbrændte Anlæg den samme Regel som for nye.

§ 31. Næringsbrug eller Bedrifter, hvis Frembringelser eller Affald er skadelige for Sundheden eller ildelugtende, skal være undergivne Sundhedskommissionens specielle Tilsyn, og er Vedkommende forpligtede til at rette sig efter de Bestemmelser, som af Kommissionen til Fjernelse af stedfindende Ulemper maatte gives.

Handel med Gjenstande, som kan befrygtes at være smitteførende, saasom Klude, eller som er særlig ildelugtende, saasom Guano og andet dyrisk Affald, maa kun foregaa fra de af Sundhedskommissionen godkendte Steder.

§ 32. Ethvert Ildsted for Udvikling af Damp, eller hvori forbruges en større Mængde Brændsel, skal være forsynet med tilstrækkelig høi Skorstenspipe efter Sundhedskommissionens Bestemmelse, og tillige være saaledes indrettet, at fuldstændig Forbrænding saavidt muligt kan finde Sted. Hvor det til Opnaaelse heraf er nødvendigt, kan bedste Sort Brændsel og forsigtig Fyring paabydes.

F. Tilsyn med Handel med Næringsmidler m. m.

§ 33. Alle til Forhandling bestemte Stoffer og Brugsgjenstande kan med Hensyn til mulig giftig eller paa anden Maade sundhedsfarlig Beskaffenhed underkastes Sundhedskommissionens Tilsyn.

Til den Ende kan Sundhedskommissionen lade anstille de Undersøgelser, den finder nødvendige for at kontrollere Varernes Beskaffenhed. De hertil nødvendige Prøver er Sælgeren pligtig til at overlade, idet deres Værdi, om det fordres, bliver at erstatte efter almindelig Salgspris, forsaavidt det ikke viser sig nødvendigt at skride ind mod Varens Salg.

Befindes Varerne forfalskede, bedærvede eller paa anden Maade skadelige for Sundheden, kan Sundhedskommissionen efter Omstændighederne forbyde deres Salg.

Levnetmidler maa ikke sælges efter at være komne i Forraadnelsestilstand, kjendelig for Syn og Lugt.

Bedømmelse og i Tilfælde Konfiskation af Madvarer udføres, naar Afgjørelsen maa ske strax, paa Sundhedskommissionens Vegne af Stadsfysikus i Forening med Kommunedyrlægen; dog skal Eieren have Ret til at fordre Sundhedskommissionens Overskjøn (Kgl. Res. af 17de Oktbr. 1891) eller det specielle sagkyndige Overskjøn, Sundhedskommissionen til Bedømmelse af enkelte Varers Beskaffenhed maatte have opnævnt. Overskjønnet maa i Tilfælde forlanges ved Skjønnets Afgivelse. Det specielt sagkyndige Overskjøn betales af Rekvirenten, forsaavidt Skjønnen gaar ham imod, men ellers af Kommunen.

§ 34. Handel med og Tilberedning af Madvarer til Salg maa kun foregaa i tilstrækkeligt lyse, luftige og renligholdte Rum, der ikke benyttes som Sove- eller Opholdssteder, og hvor der ikke samtidig opbevares Varer, som kan give Fødemidlerne Bismag. Deslige Rum maa heller ikke ligge saa nær ind til Stald eller andet Rum, hvor der stadigt udvikles Stank, at denne kan trænge ind i Madrummet. Rum, der ikke tilfredsstillende disse Fordringer, eller som i sanitær Henseende frembyder andre Mangler, kan Sundhedskommissionen forbyde at benytte til nævnte Brug, saafremt de mislige Forhold ikke er fjernede inden en af Sundhedskommissionen sat Frist. Hvor saadant Forbud har fundet Sted, bør Indberetning herom strax ske til Magistrat og Formandskab.

Foranstaaende Bestemmelser gjælder ogsaa Spisekvarterer og Melkeudsalg. Paa Bondestuer er det forbudt at opbevare til Forhandling bestemte Levnetsmidler.

Død Fisk, som forhandles fra Baad ved Triangelen, eller Baad, saalænge den har Fisk inde, maa ikke skylles med det derværende Søvand.

§ 35. Optræder der paa en Gaard, hvorfra der leveres Melk til Byen, smitsom Sygdom, kan Sundhedskommissionen midlertidigt forbyde, at Melk fra Gaarden forhandles i Byen.

Melk og Rømme maa ikke indføres eller opbevares i Kjørler dækkede med Skind.

G. Boliger, specielt Leiehuse, Skoler, Værksteder m. v.

§ 36. Naar det ved Udgravning til Bebyggelse viser sig, at Grunden er opfyldt med forraadnede og for Sundheden skadelige Stoffe, kan Sundhedskommissionen fordre disse udgravede i den Udstrækning, som den finder fornødent, og det udgravede bortkjørt eller, hvis den anser en saadan Foranstaltning tilstrækkelig, paabyde, at der anbringes et fuldstændigt Isoleringsskikt over hele Grunden.

Hvor Byggetomt er vandsyg eller lerholdig, skal et saadant Isoleringsskikt altid anvendes, medmindre Byggetomten kan tørlægges ved fornøden dyb Afgøftning udenfor Bygningens Grundmure.

Ved Bygning paa udmineret Grund skal Afledningsrør lægges fra dens dybeste Punkt og mulige Vandaarer i Grunden omhyggeligt indfanges.

Udgraves eller udmineres Kjælder til saadan Dybde, at Afledning fra den til offentlig Kloak ikke kan finde Sted, er Eieren pligtig at sørge for Afledning af Grundvandet udover den i § 3 fastsatte Grændse.

Intet Beboelsesrum maa lægges Fjeldvæg nærmere end 3 m., medmindre Fjeldvæggen afskraanes til en Vinkel af 45°.

Grundmuren til enhver Bolig skal være saaledes isoleret fra det omgivende Jordsmøn, at Fugtighed fra dette ikke kan trænge igjennem.

Naar Byggetomt er færdig til Lægning af Grundmur, skal Anmeldelse fra Stadskonduktøren herom indsendes til Sundhedskommissionen, forat Grundens Beskaffenhed kan blive undersøgt.

§ 37. Rum eller Værelser, der af Mangel paa tilstrækkelig Lys, Luft og Varme eller formedelst Fugtighed og Urenlighed skjønnes af Sundhedskommissionen

sionen at være sundhedsfarlige, kan forbydes benyttede som Boliger og Huset helt eller delvis ryddes uden Godtgjørelse til Eierne, saalænge indtil Manglerne godtgjøres afhjulpne.

Udflytning af hele Huset eller enkelte Leiligheder, hvor farligere epidemisk Sygdom er optraadt, kan paabydes, forat Huset eller Leiligheden kan blive desinficeret.

§ 38. Større Bygninger, der benyttes til Bortleie, saasom Hoteller, Logihuse, Arbejderboliger og Bondestuer, bør hyppigt undersøges angaaende Renholdelse, Priveter og Afløb m. v.

I Bondestuer maa ingen gives fast Bolig.

I ethvert Logihus, hvor Eierne ikke selv bor i Huset, kan han tilpligtes at have en Mand, hvem Opsynet med Sundhedsforskrifternes Overholdelse paa Eierens Vegne og Ansvar paahviler. Navnet paa denne Mand er han pligtig at opgive paa Stadsfysikatets Kontor.

Finder Sundhedskommissionen, at en Leiebolig er overfyldt, saaat sanitære Ulemper kan befrygtes, kan den strax bortvise Personer, der ikke tilhører Leierens Husstand, og i øvrigt paabyde Indskrænkning i Beboernes Antal. Ophører tiltrods herfor ikke Overbefolkningen, kan Sundhedskommissionen med et passende Varsel lade den paagjældende Bolig ryddiggjøre til første lovbestemte Flyttedag, om det ikke sker ved Huseierens Foranstaltning.

Sundhedskommissionen kan under lignende Omstændigheder ogsaa ligeoverfor en Huseier paalægge Indskrænkninger med Hensyn til det tilladelige Antal Beboere i den af ham benyttede Leilighed.

Som ønskelig Luftmængde ansees i Soverum 8 m.³ for Voxne og 5 m.³ for Børn.

§ 39. I Vaskehus i Kjælderrum skal Gulvet være lagt paa saadan Maade, at Fugtighed ikke kan trænge ned i Grunden.

Trappenedgang til Kjælder førende fra beboet eller iøvrigt af Mennesker stadigt benyttet Del af Vaaningshus skal i sin nedre Ende være forsynet med selvslukkende Dør.

§ 40. Renlighed og Udluftning maa ikke i nogen Bolig forsømmes saaledes, at Ulempe eller Skade for Beboerne eller andre deraf kan opstaa.

Tapeter, som paa Grund af Smuds eller andre Forhold ikke forsvarligen kan rengjøres, kan af Sundhedskommissionen kræves fjernede. Nye Tapeter maa ikke klistres udenpaa ældre tilsmudsede, men de gamle Tapeter skal fjernes og Væggene renses, før Opklæbning af nye finder Sted. Ved Overtrædelse heraf bliver baade Eier og Tapetserer at mulktet.

Huseieren er ligeoverfor Sundhedskommissionen ansvarlig for, at fraflyttende Leier rengjør Boligen efter sig.

§ 41. Private Skoler — Syskoler derunder indbefattet — skal være underlagt Sundhedskommissionens Tilsyn, og maa intet saadant Skolelokale tages i Brug, før det er godkjendt.

Planer til private Skoler, der skal opføres, kan forelægges Sundhedskommissionen til Godkendelse, før Arbeidet paabegyndes.

Sundhedskommissionen bestemmer det høieste Antal Børn, som det er tilladt at modtage i ethvert Rum, idet Hensyn tages til Børnenes Alder, Rummenes Størrelse, Ventilation og Lysforhold.

Skolelokalet skal daglig luftes — helst mellem hver Time — og feies med fugtig Klud eller paa anden ligesaa tilfredsstillende Maade samt vaskes mindst to Gange ugentlig.

I ethvert Skolerum skal findes Spyttbakker; forsaavidt nogen — Lærer eller Elev — lider af stadig Ophostning, skal han eller hun have eget Spyttkrus, der daglig maa rengjøres.

I Skolelokaler maa kun findes oliemalede Vægge.

I ethvert Skolelokale er Sundhedskommissionen berettiget til at fordre anlagt de Ventilationsindretninger, der findes fornødne.

Sundhedskommissionen bør ogsaa sikre sig, at Belysningen af Skolerummene er tilstrækkelig.

§ 42. Ethvert Værkstedslokale eller Arbeidsrum, som dermed kan sidestilles, der benyttes af andre end Familiens Medlemmer, skal anmeldes for Stadsfysikus. Herfra undtages dog de Arbeidsrum, som er anmeldt for Fabriktilsynet og staar under dettes Kontrol.

§ 43. For de i foranstaaende Paragraf betegnede Lokaler fastsættes følgende Bestemmelser:

- a. Værkstedslokale maa ikke indrettes i Rum, som efter Bygningslovgivningen ikke er tilladt som Beboelsesrum.

Ældre Lokaler, som ikke opfylder denne Fordring, maa rømmes inden et — et — Aar, efterat disse Forskrifter er traadt ikraft.

- b. I ethvert Værkstedslokale er Sundhedskommissionen berettiget til at kræve anbragt de Ventilationsanlæg, som den efter Bedriftens Art finder paakrævet.
- c. I et Arbeidsrum maa ikke flere Arbeidere samtidigt være beskjæftiget, end at hver af dem faar 10 m³ Luft.

Arbeidsrummet skal udluftes mindst $\frac{1}{4}$ Time, helst med Gjennemtræk, i hver Hvilestund, i ethvert Fald en Gang i Løbet af Dagen, samt desuden om Aftenen efter sluttet Arbeide. Gulvet skal vaskes mindst en Gang om Ugen, Vægge og Tag mindst 1 Gang aarlig.

Hvor der er Jordgulv i Værksted, skal dette feies mindst 2 Gange ugentlig.

- d. I ethvert Arbeidsrum skal der findes Spyttbakker; forsaavidt nogen Arbeider lider af stadig Ophostning, skal han have sin egen Spyttbakke, som han selv maa gjøre ren mindst en Gang daglig.
- e. Affald fra Bedriften maa ikke opbrændes, hvor deraf opstaar Stank.
- f. Det er ikke tilladt at benytte til Soverum Værksted eller et til Værksted stødende Rum, der faar Luft og Lys væsentlig fra dette.

§ 44. Hvor Gjennemførelsen af Fordringerne i § 43a 2det Passus og c 1ste Passus vilde være forbundet med væsentlige Ulemper, kan der af Sundhedskommissionen undtagelsesvis meddeles Tilladelse til Rummenes fortsatte Benyttelse. Saadan Tilladelse maa dog ikke gives for længere Tid end et Aar ad Gangen og ikke udover et samlet Tidsrum af 5 Aar.

§ 45. I ethvert Arbeidsrum skal et Aftryk af de for saadanne Lokaler gjældende Sundhedsforskrifter — nærværende Forskrifters §§ 42—45 — være opslaaet.

H. Forholdsregler ved epidemiske Sygdomme.

§ 46. Enhver praktiserende Læge skal inden den 4de¹⁾ i hver Maaned til Stadsfysikatet afgive en Opgave over de af ham i den forløbne Maaned iagttagne Tilfælde af epidemiske eller smitsomme Sygdomme efter et af Sundhedskommissionen affattet Schema.

§ 47. Ved Beslutning af Sundhedskommissionen kan det paalægges de praktiserende Læger at indsende daglige Opgaver over de af dem iagttagne Tilfælde af Sygdomme, hvis Udbredelse det maa ansees af særegen Vigtighed at kontrollere; men Tilfælde af Kolera, Kopper, exanthematisk Tyfus, Nervefeber, Blodgang, Difterit og Skarlagensfeber ligesom de første Tilfælde af enhver indført smitsom Sygdom skal af den tilkaldte Læge strax anmeldes for Sundhedskommissionen med Angivelse af den Syges Kjøen, Alder og Bopæl.

¹⁾ Se Indredepartementets Skrivelse af 9de Februar 1861.

§ 48. Ethvert Sygdomstilfælde, der giver Anledning til Mistanke om at være frembragt ved Nydelsen af bedærvede eller forfalskede Næringsmidler eller Benyttelsen af Gjenstande, som indeholder giftige eller farlige Bestanddele, skal den tilkaldte Læge uopholdeligt anmelde for Sundhedskommissionen med Angivelse af den formodede Sygdomsaarsag og andre fornødne Oplysninger. Det samme gjælder om sanitære Misligheder, der antages at staa i Forbindelse med eller kunne give Anledning til Sygdom.

§ 49. Foruden den enhver Husbond efter Loven om Sundhedskommissioner m. v. af 16de Mai 1860 § 14 paahvilende Pligt at anmelde smitsom Sygdom, har Hovedet for enhver Husstand, særlig ved Udbruddet af og under Epidemier Ansvaret for Renlighedsstellet i sin Bolig.

§ 50. Ved Sygdomstilfælde, der indtræffer blandt Tilreisende i Hoteller, Logihuse, Bondestuer og lignende, skal vedkommende Vært søge at skaffe sig fornøden Underretning om, hvorvidt Tilfældet er af smitsom og farlig Art, og i saa Fald uopholdeligt underrette Sundhedskommissionen.

§ 51. For ethvert Fartøi, der indkommer paa Havnen med Syg ombord, skal strax ved dets Ankomst Anmeldelse afgives til Havnefogden om Sygdommen, saavidt muligt med Angivelse af dens Art.

Kan Sygdommen mistænkes at være af smitsom Natur, maa den Syge ikke forlade Fartøiet, før Sygdommens Beskaffenhed er undersøgt efter Sundhedskommissionens Foranstaltning.

Gang- og Sengklæder, der har været benyttet af nogen saadan Syg, maa ikke bringes iland (f. Ex. til Vaskning) uden Sundhedskommissionens Tilladelse.

Fartøier, der henligger i Byens Havn, og deres Besætninger er med Hensyn til Renlighed og Sundhedsforhold underkastede Sundhedskommissionens Bestemmelser.

§ 52. Syge lidende af smitsom Sygdom bør saavidt muligt søges behandlet i Sygehus.

Ved ondartet Sygdom, hvis videre Udbredelse ved Smitte kan være at befrygte, skal Indlæggelse i Sygehus finde Sted, naar Sundhedskommissionen finder det fornødent; dog kan Behandling i Hjemmet tilstedes, forsaavidt Stadsfysikus finder, at saadan forsvarligt kan iværksættes (jfr. Lovens § 21).

§ 53. Transport af Syge, der lider af de i § 47 nævnte smitsomme Sygdomme, maa kun finde Sted i Byens Sygetransportvogne.

§ 54¹⁾. Hvor Lig kan befrygtes at give Anledning til Udbredelse af Smitte, kan Sundhedskommissionen paabyde, at det strax skal henbringes i Lighus.

Lig af en udenfor Byen af smitsom Sygdom afdød maa ikke indbringes i Byen uden i igjenloddet Zinkkiste, der ikke tillades aabnet.

§ 55. Ved Indlæggelse i Sygehus af ethvert Tilfælde af de i § 47 nævnte Sygdomme og ved Ophøret af ethvert saadant Tilfælde, som maatte være bleven behandlet i Hjemmet, bliver Sygeværrelset — tilligemed Seng- og Gangklæder — at desinficere paa den af Sundhedskommissionen foreskrevne Maade. Efter Dødsfald af Tæring skal ligeledes foretages Desinfektion af Bolig, Seng- og Gangklæder. Gjenstande, som ikke godt lader sig desinficere, saasom fillede Tapeter, Sengehalm, Legetøi og lignende værdiløse Ting skal tilintetgjøres.

§ 56. Om ethvert paa Byens Grund eller paa Fartøier i dens Havn indtræffende Dødsfald maa, forinden Begravelse foregaar, tilveiebringes en efter et bestemt Schema af examineret Læge udfærdiget Dødsanmeldelse, som inden 24 Timer efter Døden efter Forevisning for Skifteretten bliver at tilstille Stadsfysikus.

¹⁾ Oprindelig § 55, idet Beslutningens § 54 er udgaaet.

§ 57. Optraeder smitsom Sygdom i en Husstand, der driver Handel med Fødemidler, og Udsalgstedet er i samme Hus som den Syge, kan Sundhedskommissionen forbyde Handelsvirksomheden, hvis ikke den Syge bliver betryggende isoleret eller fjernet og Rummene desinficerede.

Under samme Forhold kan ogsaa Haandværksdrift, særlig saadan, hvorved Beklædningsgjenstande forarbejdes, midlertidigt forbydes, indtil Desinfektion er foretagen.

Ligeledes kan Sundhedskommissionen forbyde, at Handel med Næringsmidler og Brugsgjenstande forestaaes eller udføres af Personer med kroniske Sygdomme, naar det kan antages, at derved Smitteoverførelse kan finde Sted.

§ 58. Ved følgende smitsomme Sygdomme:

- a. Cholera, Bernekopper, exanthematisk Tyfus, Blodgang, Difterit og Skarlagensfeber,
- b. Tyfoidefeber, smitsom Øienbetændelse og Skurv, Skab og *herpes tonsurans*,
- c. Mæslinger og Kighoste

bliver ligeoverfor Skolerne følgende at iagttage:

1. Børn, der lider af nogen af de nævnte Sygdomme, tilstedes ikke Adgang til Skolen.
2. Det samme gjælder for friske Børn, naar nogen af de under a nævnte Sygdomme er optraadt i den Husstand, hvortil de hører. Skoleforbudet kan af Sundhedskommissionen udstrækkes til samtlige i et Hus værende skolepligtige Børn.
3. Børn, hvem det efter ovenstaaende har været forbudt at søge Skole, maa ikke tilstedes Adgang til den, førend der for de under a nævnte Sygdomme fra Stadsfysikatet eller fra den behandlende Læge fremvises Attest for, at Sygdommen er ophørt, den Syge indlagt i Sygehus, eller Erklæring foreligger fra Stadsfysikus om, at den Syge er tilfredsstillende isoleret, at fornøden Desinfektion af Hjem og Klæder er foretaget, og førend en Tid svarende til Sygdommens Inkubation er forløben.

Børn, der har lidt af de under b nævnte Sygdomme, maa for at kunne tilstedes Adgang til Skole, præstere Attest fra den behandlende Læge for at være helbredede.

Børn, der har lidt af de under c nævnte Sygdomme, maa ikke søge Skole, saalænge der er Afskalling eller udtalte Kighosteanfald.

4. Ovenstaaende Bestemmelser om Skoleforbud gjælder ogsaa Lærere og Pedel, i hvis Hjem smitsom Sygdom er optraadt.

Bor Læreren eller Pedellen paa Skolen, og den Syge ikke kan isoleres paa betryggende Maade, kan Skolen fordres lukket efter Sundhedskommissionens nærmere Bestemmelse, ialfald saalænge, indtil den Syge er fjernet, og fornøden Desinfektion er foretaget.

Det samme gjælder, hvis der i Skolehuset bor andre Familier, hvori forekommer smitsom Sygdom.

Skolen er pligtig til at hjemsende ethvert Barn, om hvilket den har Grund til at antage, at det lider af smitsom Sygdom.

I. Sundhedsforskrifternes Gjennemførelse.

§ 59. Unnlader nogen inden den af Sundhedskommissionen eller Stadsfysikus paa dens Vegne satte Frist at træffe Foranstaltninger, som ifølge nærværende Forskrifter eller iøvrigt ifølge Sundhedskommissionens lovmedholdig givne Beslutninger paahviler ham, kan Kommissionen lade udføre saavel denne Foranstaltning, som hvad der ellers fornødiges for at hindre, at Forsømmelsen afstedkommer Skade. Omkostningerne herved og ved de Forføjninger, som træffes for

at forhindre forberedte eller standse endnu ikke fuldførte Handlinger, som strider mod nærværende Forskrifter eller Sundhedskommissionens lovmedholdig givne Beslutninger, eller for at bordrydde Ulemper, der er frembragt ved Brud paa ommeldte Forskrifter eller Beslutninger, bliver at udrede af den Skyldige.

§ 60¹⁾. Et Exemplar af disse Forskrifter samt af den gjældende Lov om Sundhedsvæsenet skal hvert 5te Aar omdeles til enhver Husstand. Har Sundhedskommissionen i Mellemtiden vedtaget nogen ny Bestemmelse, skal denne eller disse indtages deri. Stadsfysikus paaser derhos, at et Uddrag af de Trafiken paa og omkring Havnen vedkommende Forskrifter gennem Havnestyret i Aftryk søges gjort bekjendt for alle Vedkommende; ligesaa at særlige Uddrag i Aftryk holdes opslaaede, foruden i Værksteder (§ 45), i de andre Lokaler, Sundhedskommissionen maatte bestemme — saasom i Skoler, Logihuse, Melk- og Madudsalg o. s. v.

§ 61. Overtrædelse af disse Forskrifter straffes i Henhold til § 26 i Lov af 16de Mai 1860 om Sundhedsvæsenet med Bøder fra 8 til 800 Kroner.

§ 62. Hvor særegne Forhold paakræver det, kan Sundhedskommissionen indrømme Afvigelser fra Forskrifterne.

Trondenes Herred.

(Kongelig Resolution af 26de September).

§ 1. Alle inden Harstad Byggekommune beliggende Pladse, Gader, Veie, Brygger, Strandbredder, Smug, Gaardsrum, Portrum, Rendestene, Veigrøfter, Afløbsrender, og lignende maa holdes rene og fri for Stank.

§ 2. Enhver Huseier er forpligtet til mindst 1 Gang ugentlig, i ethvert Tilfælde hver Lørdag, og forøvrigt saa ofte Sundhedskommissionen maatte anse det nødvendigt, at rengjøre sine Gaardsrum, Smug mellem Husene, Brygger, Rendestene samt Vei eller Tomt og for Hovedveiens Vedkommende indtil den halve Brede. Hvor ei Gjenbo findes, paahviler Renholdelsen af den anden Halvdel af Veien Eierne af den tilstødende Grund. Under Snesmeltningen paahviler det Eierne at holde Rendestenen frie for Sne og Is til Vandets Afløb. Efter Tomters Bortleie til Handelsstevne og lignende paahviler det Grundeierne baade under og efter Stevnet at foretage den nødvendige Rengjøring.

§ 3. Offentlige Pladse og Veie saavel som private Husgrunde, Gaardspladse og Portrum skal have let Afløb for Overvand, Grundvand, Spilde- og Skyllvand. De herfor nødvendige Rendestene eller lukkede Render maa have tilstrækkelig Fald med fast Bund og helst være stensat.

§ 4. Hvor Sundhedskommissionen finder det nødvendigt, skal offentlige Afløbsrender indrettes; til disse har de private Grund- og Gaardeiere at føre sine Afløbsrender frem, dog kun i en Længde af indtil 15 — femten — Meter fra Husets Facade til Veien. I aaben Grøft eller Rendesten maa ikke gives Afløb for stinkende Substanser, men disse bortledes i lukkede Afløbsrender eller bringes i Sjøen.

§ 5. Vandhuset skal være saaledes beliggende, at det ikke har Aabning, Dør eller Luge mod offentlig Vei, Plads eller Nabos Gaardsrum. Det skal være saaledes indrettet, at det ikke udbreder Stank, og med vandtæt, helst cementeret Binge eller tætte, let flytbare Stamper eller Tønder. Vandhuse beliggende over

¹⁾ Oprindeligt § 62, idet Beslutningens §§ 54 og 61 er udgaaede.

Sjøen skal under eller bag Sæderne være forsynede med Bordvæg, der rækker ned til laveste Vandstand eller 1 — en — Fod fra Bunden.

§ 6. Svinehus, Stald eller Fjøsbygning skal være forsynet med tætte, helst cementerede Gjødelsbinger, hvorfra ingen Urenlighed udflyder eller Stank udbreder sig til Beboelsesrum, offentlig Plads, Vei eller Nabos Gaardsrum. Hvor Stedforholdene er til Hinder for Opfyldelsen af denne Bestemmelse, har Sundhedskommissionen Ret til at forbyde Kreaturhold.

§ 7. Feieskarn, Fiskeaffald, Urenlighed og Affald fra Husene maa ikke henkastes paa aabne Pladse, Veie, Strandbred og Gaardsrum, men henbringes til Gjødelsbinger eller tætte Soppelkasser med Laag eller kastes i Sjøen. Ligeledes maa Oplag af Gjødels, Affald og stinkende Gjenstande ikke findes saa nær befærdede Steder, at de udbreder generende Stank, og ikke i Nærheden af Brønde og andre Vandbeholdere.

§ 8. Tømning af Gjødelsbinger, Stamper eller Tønder under Vandhusene og Affaldskasser maa ske, før Overfyldning finder Sted. Bortbringelsen skal ske i tætte Kasser eller Vogne. Sundhedskommissionen har Ret til at paabyde, at Tømningen skal ske med bestemte Mellemlum og foretages paa bestemte Tider af Døgnet.

§ 9. Enhver Bedrift, hvorved Luften forurenes og Stank udbredes, skal være underkastet Sundhedskommissionens Tilsyn og nærmere Bestemmelse.

§ 10. Undlader Nogen at træffe Foranstaltninger, som ifølge nærværende Forskrifter paahviler ham, kan Sundhedskommissionen lade det fornødne udføre paa Vedkommendes Vegne.

Egersund Herred.

(Kongelig Resolution af 17de Oktober).

§ 1. Ved Flytning af ældre Vaaningshuse ligesom ved Opførelse af nye skal Anmeldelse derom ske til et Medlem af Sundhedskommissionen, førend Arbeidet paa Grunden paabegyndes, og skal følgende iagttages:

- a. at det opførendes Hus ikke kommer til at borttage Sollyset fra et andet Vaaningshus og ikke kommer dette nærmere end 10 — ti — Meter,
- b. at Afstanden mellem Vaaningshus og Stald eller Fjøs ikke bliver mindre end 6 — sex — Meter,
- c. at Grunden, hvor et Vaaningshus agtes opført, afgræftes tilstrækkeligt og den løse Jord bortskaffes, førend Bygningen paabegyndes,
- d. at Huset anbringes paa Grundmur, som paa intet Punkt maa være lavere end 30 Cm. over Jorden. Denne Mur skal idetmindste paa den ene Side beslaaes med Kalk, Ler eller andet hensigtsmæssigt Materiale.

§ 2. Ethvert til Beboelse bestemt Rum skal være mindst 2,2 Meter højt fra Gulv til Loft. Mindst 1 Vindu skal forsynes med Kroge og Hængsler, saaat det med Lethed kan aabnes og lukkes.

I Husets nederste Etage skal, ialfald i Dagligstuen, indlægges dobbelt Gulv med mellemliggende Lag af hensigtsmæssig Fyld. Kogeovn maa ikke anbringes i Beboelsesrum, medmindre den er forsynet med en saadan Indretning, at Dampen fuldstændig opfanges og føres op gennem Taget i det Frie.

§ 3. Tønet skal saavidt muligt holdes tørt. Ujevnheder i Husets nærmeste Omgivelser, hvori Vand og Urenligheder kan samles, skal udfyldes og Fugtigheden derfra saavidt muligt fjernes.

Brønde skal være forsynede med Laag og en til alle Sider hældende stensat Kant.

§ 4. Naar der ikke er Anledning til at opbevare Melk og andre Madvarer i et særskilt Rum, maa de i Beboelsesrum kun anbringes i Skab med Dør eller Hylde med Forhæng.

§ 5. Kar med opsamlet Urin, Gjødsvand, eller lignende maa ikke findes henstaaende i Vaaningshus.

§ 6. I Brønd eller Opkomme, hvorfra Vand tages til Husholdningen, maa ikke vaskes, spildes nogenslags Urenlighed eller foretages noget, hvorved Vandet forurenes. Det samme gjælder Bæk, hvorfra Mad- eller Drikkevand hentes med mindre Forurensningen sker nedenfor det Sted, hvorfra Nogen vanlig henter Vand.

§ 7. Gjødsvand eller andet ildelugtende Affald maa ikke findes ansamlet noget Vaaningshus nærmere end 6 — sex — Meter og maa ikke være saaledes beliggende, at derfra er umiddelbart Tilsig til Vaaningshus eller til Sted, hvorfra Mad eller Drikkevand hentes. Huseieren har strengt at paase, at Feieskarn, Affald ved Slagtning og anden Urenlighed ikke henkastes rundt Husvæggene, men i Gjødsvandkælderen under Vandhuset eller nedgraves.

§ 8. Til ethvert Vaaningshus skal høre et sømmeligt Vandhus. Hvor saadant allerede er anbragt, maa det ikke have Væg eller Tag fælles med Vaaningshuset; er Afstanden mellem begge mindre end 6 — sex — Meter, skal Vandhuset forsynes med tæt Binge eller tæt Beholder. Naar det opføres fra nyt af, skal det være i en Afstand af mindst 6 — sex — Meter fra Vaaningshus og Rum, hvori Madvarer opbevares, og maa ikke have Tilsig til saadant eller Sted, hvorfra Mad eller Drikkevand hentes.

§ 9. Heste, Kjør, Svin, Faar eller Gjeder maa ikke holdes i Beboelsesrum, i Kjælder under Vaaningshus eller i Rum, som har Væg, der støder umiddelbart op til Beboelsesrum.

§ 10. Sundhedskommissionen har Ret til at forbyde Beboelse af Rum, som ved Mangel paa Lys eller Luft, ved Fugtighed, Urenlighed eller Overfyldning med Mennesker, skjønnes at være skadelige for Sundheden.

§ 11. Beboelsesrum, Seng- og Gangklæder samt andre Gjenstande, som har været benyttede af Personer, lidende af smitsomme Sygdomme og Tæring, maa ikke bruges af Andre, forinden de er rensede paa den Maade, som Sundhedskommissionen bestemmer.

§ 12. Tæringspsyge maa ikke bortsættes paa Omgangslægd; ei heller maa Børn udsættes i Familier, hvor der er Tæringspsyge.

§ 13. Undlader Nogen at træffe de ved disse Forskrifter paabudne Foranstaltninger eller at rette paa pegede Mangler, kan Sundhedskommissionen lade det fornødne udføre paa Vedkommendes Regning.

§ 14. Hvor Forholdene vil gjøre Befølgelsen af disse Forskrifter særlig vanskelig, kan Afvigelse ske med Sundhedskommissionens Tilladelse.

§ 15. Det paaligger Sundhedskommissionens Medlemmer og enhver af denne opnævnt Tilsynsmand at have Indseende med disse Forskrifters Overholdelse og at foranledige deres Overtrædelse anmeldt for Sundhedskommissionens Ordfører, som besørger Overtrædelsen paatalt efter Loven.

Tysfjorden Herred.

(Kongelig Resolution af 17de Oktober).

§ 1. Ved Opførelse af nye eller Flytning af ældre Husebygninger skal Anmeldelse herom ske til Sundhedskommissionens Ordfører eller et af dens Medlemmer, og skal forøvrigt herved følgende iagttages:

- a. Afstanden mellem Vaaningshus paa den ene Side, og Stald, Fjøs, Griselus og Vandhus paa den anden Side skal være mindst 6,3 Meter, ligesom disse Udhuse maa lægges saaledes, at derfra ikke er Afløb til Vaaningshus, Brønd, Bæk eller Elv, hvorfra Mad- eller Drikkvand tages.
- b. Tomten skal være paa et saavidt muligt tørt Sted, og vel afgrøftet. Gaardsrummet skal planeres og om nødvendigt gruskjøres, saa at der ikke samler sig Vand i Nærheden af Huset.
- c. Vaaningshus skal hvile paa en forsvarlig Sylmur af mindst 30 cm. Høide over Grunden.
- d. Ethvert Beboelsesrum i nederste Stokværk skal have en Høide fra Gulv til Loft af mindst 2,2 Meter og forsynes med mindst 1 Slagvindue, der med Lethed kan aabnes og lukkes.
- e. Gulvet i nederste Stokværk skal gjøres forsvarlig tæt og trækfrit.

§ 2. Hvor Kogeovn bruges i Beboelsesrum, skal den forsynes med saadan Indretning, at den ved Kogningen frembragte Damp kan opfanges og ledes ud i det Frie.

§ 3. Gulvet i beboet Rum maa vaskes og skures mindst 2 Gange i Ugen, og Loft og Vægge mindst 2 Gange aarlig. I Rum, hvor Skole holdes, skal Gulv, Bænker og Pulter eller Bord tørres med en vaad Klud mindst 2 Gange ugentlig.

§ 4. Kreaturer eller Fjærkræ maa ikke huses i Vaaningshus.

§ 5. Befindes beboet Hus eller Forsamlingslokale at være skadeligt for Sundheden, det være sig paa Grund af Fugtighed, Urenlighed, Overfyldning af Mennesker, Mangel paa tilstrækkelig Luftvexel eller lignende, kan Sundhedskommissionen paalægge Vedkommende at rette paa Manglerne inden en given Frist eller forbyde Rummets Afbenyttelse, indtil dette er skeet.

§ 6. For enhver Opsidder paa en Gaard skal der være et Vandhus, som, hvor det nu ikke findes, maa være opført inden 1 Aar efter disse Forskrifters Approbation.

§ 7. Affald, Feieskarn, stinkende Skyllvand eller anden Urenlighed maa ikke henkastes udenfor Stuedøren eller i dennes Nærhed, men maa bortbringes i mindst 6,3 Meters Afstand fra Vaaningshuset.

§ 8. I Brønd maa ikke foregaa Vask, spildes Urenlighed eller i det hele foretages Noget, hvorved Vandet kan forurenses. Det samme gjælder Bæk eller Elv, hvorfra Drikke- eller Madvand hentes, medmindre Forurensningen foregaar nedenfor det Sted, hvor Vandet hentes.

§ 9. Sundhedskommissionen kan forbyde Salg af bedærvede eller for Sundheden skadelige Fødemidler og Drikkevarer samt umoden Frugt og i fornødent Fald besørge samme tilintetgjort. Samme Ret har Sundhedskommissionen ogsaa med Hensyn til andre Gjenstande, hvis Benyttelse kan blive skadelig for Sundheden derved, at de indeholder giftige Bestanddele, f. Ex. Tapeter, Legetøj, Beklædningsstoffer o. l.

§ 10. Afvigelser fra ovenstaaende Regler kan finde Sted, hvor Sundhedskommissionen anser det paakrævet af Forholdene.

§ 11. Overtrædelse af foranstaaende Bestemmelser er ethvert Medlem af Sundhedskommissionen pligtig at anmelde for Kommissionens Ordfører, der om fornødent bevirker Overtrædelsen paatalt efter Loven.

Spydeberg Herred.

(Kongelig Resolution af 14de November).

§ 1. Heste, Kjør, Svin, Faar, Gjeder og Fjærkræ maa ikke have Tilhold i eller under Vaaningshus.

§ 2. Ved Opførelse eller Flytning af Husebygninger skal følgende iagttages:

- a. Afstanden mellem Vaaningshus paa den ene Side, Stald, Fjøs, Grisehus og Vandhus paa den anden Side, skal være mindst 10 Meter.
- b. Tomten under Vaaningshus skal vel afgrøftes og Madjorden derfra bortføres.
- c. Vaaningshus skal hvile paa forsvarlig tæt Grundmur, hvis mindste Høide over Marken skal være 30 cm.
- d. I Vaaningshus skal Gulvet i 1ste Etage være dobbelt eller paa anden Maade gjort forsvarlig tæt.
- e. Beboelsesrum — Kvistværelser og Alkover, der kun af og til benyttes, herfra undtagne —, skal have en Høide fra Gulv til Loft af mindst 2,40 Meter. I ethvert Værelse skal være mindst et Gangvindu.

§ 3. Hvor Komfyr benyttes, skal Røg og Damp bortledes gennem en over Komfyren anbragt Hætte, hvis Komfyren ikke er anbragt i Peis, saa Røg og Damp direkte ledes op gennem Piben.

§ 4. Finder Sundhedskommissionen noget beboet Hus eller Forsamlingslokale skadelig for Sundheden ved Mangel paa Lys eller Luftvexel, ved Overfyldning med Mennesker, Fugtighed, Urenlighed eller lignende, kan den forbyde Husets eller Lokalets Benyttelse, indtil de forefundne Mangler er afhjulpne.

§ 5. Gaardspladsen skal holdes tør og ren. Fordybninger, hvori Vand kan samle sig, maa gjenfyldes og Grunden afgrøftes. Skyllvand, Affald fra Husholdningen og anden Urenlighed maa ikke henkastes Vaaningshus eller Alfærvei nærmere end 10 Meter. I kortere Afstand maa heller ikke lægges Gjød-selkomposter af noget Slags.

§ 6. Brønde, hvorfra tages Mad- og Drikkevand, maa ikke have Tilsig fra Vaaningshus, Stald, Fjøs, Vandhus eller Gjød-selkompost, og heller ikke maa deri foregaa Vask.

§ 7. Sundhedskommissionen kan forbyde Salg af bedærvede Mad- og Drikkevarer og i Tilfælde lade samme tilintetgjøre og er for den i saa Henseende fornødne Kontrol berettiget til at forlange udleveret Prøver til Undersøgelse.

Det samme gjælder andre Gjenstande, der kan blive skadelige for Sundheden derved, at de indeholder giftige Bestanddele, saasom Tapeter, Legetøi o. s. v.

Standsning af Salg af saadanne Varer kan foreløbig paabydes af Kommissionens Ordfører eller af mindst 3 af dens øvrige Medlemmer i Forening.

§ 8. Naar noget industrielt Anlæg, der maa forudsættes at ville medføre for Sundheden skadelige Uddunstninger eller Forurensninger, agtes istandbragt, skal Planen for Anlægget forelægges Sundhedskommissionen. Finder denne, at Anlægget efter Planen vil blive farligt eller skadeligt for den offentlige Sundhed, maa Anlægget ikke sættes i Værk, førend de af Sundhedskommissionen antydede Mangler er paaviste at være afhjulpne.

Efterat Bedriften er traadt i Virksomhed, skal den være undergivet Sundhedskommissionens Tilsyn, og er enhver Vedkommende forpligtet til at rette sig efter de Forskrifter, som den til Fjernelse af stedfundne Ulemper maatte give.

§ 9. I Tilfælde af smitsom Sygdom skal den Syge saavidt muligt skilles fra Friske. Han skal have sit eget Spisestel. Mad og Drikke skal saavidt muligt hverken lages eller nydes i Værelse, hvor smitsom Syg ligger. Med den Syges

Afføringer skal i hvert Tilfælde forholdes efter Lægens Ordre. Spyt skal i alle Tilfælde samles i Kar, fyldt med Brisk eller Sagflis og brændes. Spyttebakken skal tømmes mindst en Gang daglig.

§ 10¹⁾. Beboere af Hus, hvor der er smitsom Sygdom, skal ikke uden tvingende Nødvendighed gaa ind i fremmed Hus.

§ 11. Klæder og andre Effekter, der kan føre Smitte med sig, maa ikke overlades til fremmede, før de er rensede efter Lægens Anordning.

§ 12. Hvor Nogen er død af smitsom Sygdom, maa Begravelsen finde Sted saaledes, som det foreskrives af Sundhedskommissionens Ordfører paa dens Vegne.

§ 13. Enhver af Sundhedskommissionens Medlemmer har at paase disse Forskrifter overholdte og at melde Overtrædelse til Kommissionens Ordfører.

Ladestedet Svelviken.

(Kongelig Resolution af 14de November).

Om ethvert paa Byens Grund eller paa Fartøier i Byens Havn indtræffende Dødsfald maa, forinden Begravelse foregaar, tilveiebringes en efter et bestemt Schema af en examineret Læge udfærdiget Anmeldelse, som bliver at aflevere til Sognepresten og af denne tilstilles Sundhedskommissionen. Hvis den Afdøde ikke har benyttet examineret Læge, bliver Liget at syne og Anmeldelse at udfærdige af Kommunalægen.

Strømmen Herred.

(Kongelig Resolution af 21de November).

Bygningsvæsenet.

1. Ved Opførelse af nye eller Flytning af gamle Vaaningshuse skal følgende Bestemmelser iagttages:
 - a. Forinden Arbejdet med Tomten paabegyndes, skal Anmeldelse ske til det Medlem af Sundhedskommissionen, der fungerer som Tilsynsmand i vedkommende Rode, for at han kan paase nedenstaaende Paabud overholdte.
 - b. Grunden skal være tilstrækkelig afgroftet, saa der ikke findes Grundvand paa samme, samt Madjorden bortskaffet.
 - c. Grundmuren skal være mindst 30 cm. høi over Jorden og forsvarlig tættest med Kalk, Ler eller andet tjenligt Materiale. Der skal være mindst 2de Trækhul af 8 cm. Diameter i hver af 2de modstaaende Vægge (altsaa i det Hele 4 Trækhul).
 - d. Ethvert Vaaningshus skal indeholde mindst 2de med Dør forbundne Værelser. Ethvert Beboelsesrum skal være mindst 2,50 Meter høit fra Gulv til Tag samt være forsynet med mindst ét Slagvindu, som med Lethed kan aabnes og lukkes, af 1,25 Meters Høide og 1 Meters Bredde. Gulvet i nederste Stokværk skal være dobbelt, og mellem begge Gulve anbringes Fyld af tørt Ler eller andet passende Materiale.

¹⁾ §§ 10—13 var Beslutningens §§ 12—15.

- e. Vaaningshus maa ikke opføres nærmere Vandhus, Stald, Fjøs eller Grisehus end 10 Meter.
2. Hvor Kogeovn eller Komfyr benyttes i Beboelsesrum, skal den være forsynet med Hætte eller anden Indretning, saa Røg og Damp opfanges og ledes ud i fri Luft.

Om Vandhus.

3. Ethvert Hus, der benyttes til Beboelse, skal inden $\frac{1}{2}$ Aar, efterat Forskrifterne er approberede, have et Vandhus, der er beliggende mindst 10 Meter saavel fra Vaaningshus som fra alfar Vei, og som er af tilstrækkelig Størrelse i Forhold til Beboernes Antal.

Fra Vandhuset maa der ikke være Afløb eller Tilsig til Vaaningshus, eller til Indtag for Mad- eller Drikkevand.

Vandhusets Sæder og Gulv skal vaskes mindst 1 Gang ugentlig.

For at undgaa Stank skal Jord, Torv, Aske eller deslige jævnlig paafyldes i tilstrækkelig Mængde. Vandhuset tømmes saa ofte, at ingen Overfyldning finder Sted.

Hvor Forholdene gjør det umuligt at tilveiebringe forannævnte Afstande, skal Vandhuset være forsynet med tæt Beholder, der tømmes saa ofte, at den ikke bliver overfyldt, og hvis Indhold overstrøes, som ovenfor nævnt.

Om Kreaturhold.

4. Heste, Kjør, Faar, Svin, Gjeder og Fjerkræ maa ikke huses i Vaaningshus, ei heller i Rum, der har Tag eller Væg fælles enten med dette, eller med Opbevaringssted for Madvarer.

Om Oplag af Gjødsel, Feieskarn m. m.

5. Feieskarn, Kjøkkenaffald, Skyllvand og anden Urenlighed fra Husene skal bringes til Gjødselhaug eller Vandhus, og maa ikke lægges nærmere Vaaningshus og alfar Vei end 6 Meter, og heller ikke saaledes, at derfra er Tilsig til Steder, hvorfra Mad- eller Drikkevand tages til Mennesker eller Dyr.

Ildelugtende Gjødningsstoffer og Affald maa ikke lægges nærmere Vaaningshus og alfar Vei end 10 Meter, og heller ikke paa Steder, hvorfra Tilsig til Vandindtag, og skal dækkes med tilstrækkelig Jord for at forhindre Stank.

Aadsler eller Affald fra døde Dyr skal nedgraves paa afsides Steder, der ikke har Afløb til bebygget Grund.

Om Drikkevand.

6. Brønde eller Vandindtag, der benyttes til Mad- eller Drikkevand for Mennesker eller Dyr, maa ikke forurenses ved Vaskning eller paa nogensomhelst anden Maade, og maa tillige være tilbørlig beskyttet mod, at Overvand kan forurense Vandet.

Tønning og Rensning af Brønde og Vandindtag maa foregaa mindst 1 Gang hvert Aar.

I rindende Vand, hvorfra Mad- og Drikkevand tages, maa hverken foregaa Vaskning eller anden Forurensning af Vandet, medmindre dette foregaa nedenfor det Sted, hvorfra Vand tages.

Om Renlighedsforholde.

7. a. Gulvene i Beboelsværelser skulle vaskes mindst 1 Gang hver 8de Dag.
- b. I Skolelokalerne skulle i den Tid, de benyttes til Undervisning, Gulvene daglig overstænkes med Vand og derpaa feies, samt Pulter, Bænke og Katheder aftørres med vaad Klud. Vaskning af Gulvene skal desuden foregaa hver Onsdag og Lørdag, og ellers saa ofte, det maatte ansees fornødent.

Har Skolelokalerne været benyttede til Forsamlingsmøder, maa Vaskning af Gulv, Bænke, Pulter og Katheder foretages, forinden Lokalet atter tages i Brug.

- c. Paa Gaardspladse skulle Huller og Fordybninger, hvori Vand ansamles, opfyldes med Jord eller anden Fyld, og Fugtighed saavidt gjørligt bortledes. Gaardspladsene rengjøres mindst 1 Gang ugentlig.
- d. I Strøg med tættere Bebyggelse, samt overhovedet i Nærheden af Vaaningshus skal Rengjørelse af Grøfter, Rendestene og Kloaker, samt Bortførelse af Urenlighederne foretages, saa ofte Sundhedskommissionen finder det fornødent.

Om Næringsveiene.

8. a. Sundhedskommissionen kan forbyde Salg af bedærvede eller sundhedsfarlige Fødemidler, samt ogsaa andre for Sundheden skadelige Brugs-gjenstande f. Ex. Tapeter, Legetøi og deslige, der indeholder giftige Bestanddele, og kan i Tilfælde paabyde disse tilintetgjorte uden Erstatning. Prøver af saadanne Gjenstande kunne forlanges udleverede af Sundhedskommissionen til Undersøgelse.

Standsnng af Salg af deslige Varer kan foreløbig paabydes af Sundhedskommissionens Ordfører eller af mindst 3 af dens øvrige Medlemmer i Forening. Endelig Afgjørelse kræver Beslutning af den samlede Sundhedskommission.

- b. Handlende maa ikke indpakke Madvarer i Aviser eller urent Papir.
- c. Ved Bedrifter, der kan forurense Luften, eller paa anden for Sundheden skadelig Maade forulmepe de Omkringboende, har Eieren at efterkomme de Bestemmelser, som Sundhedskommissionen til enhver Tid maatte finde fornødent at paabyde til Forebyggelse af Ulemperne.

Om smitsomme Sygdomme.

9. a. Personer fra fremmede Kommuner maa ikke modtages til Forpleining for offentlig Regning inden Herredet, medmindre de har Erklæring fra Ordføreren i vedkommende Steds Sundhedskommission for, at de ikke lider af nogen smitsom Sygdom, Lungetæring medregnet, eller kommer fra Hus, hvor der er eller har været smitsom Sygdom, forinden Desinfektion er foretaget dersteds.
- b. Fattiglemmer maa ikke udsættes i Forpleining, hvor der er smitsom Sygdom.
- c. Fra andre Kommuner maa ikke Indførsel finde Sted af brugte Gang- eller Sengklæder, der har været benyttede af Personer, der har lidt af Lungetæring eller andre smitsomme Sygdomme, uden at der medfølger Erklæring fra vedkommende Sundhedskommissions Ordfører om, at de er forsvarlig desinficerede. Forgaaes herimod, kan Sundhedskommissionen lade Desinfektion foretage paa Vedkommendes Bekostning, eller saafremt betryggende Desinfektion ikke lader sig udføre, paabyde Effekterne tilintetgjorte.

- d. Beboelsesrum, Seng- og Gangklæder samt andre Gjenstande, som har været benyttede af Personer, der har lidt af nogen af de under Litr. c nævnte Sygdomme, maa ikke overlades til Brug af andre, forinden de er desinficerede paa saadan Maade, som Sundhedskommissionen foreskriver.
- e. Kadavere af Dyr, der er døde af smitsom Sygdom i et andet Herred, maa ikke transporteres indenfor Herredets Grændser.

Almindelige Bestemmelser.

10. Ethvert alvorligere Sygdomstilfælde, der enten er eller giver Mistanke om at være opstaaet ved Nydelsen af bedærvede eller forfalskede Næringsmidler eller ved Benyttelse af Gjenstande, som indeholder giftige eller farlige Bestanddele, eller som kan give Anledning til Udbredelse af epidemisk Sygdom, skal af den tilkaldte Læge uophødelig anmeldes for Sundhedskommissionens Ordfører med Angivelse af den formodede Sygdoms Aarsag og andre fornødne Oplysninger.
Det samme gjælder om andre sanitære Misligheder, der antages at kunne give Anledning til Sygdom.
11. Finder Sundhedskommissionen, at enten beboet Rum eller Forsamlings- eller Arbejdslokale er skadelige for Sundheden paa Grund af Utæthed, Fugtighed, Overfyldning af Mennesker, Mangel paa Lys eller Ventilation, eller lignende, kan Sundhedskommissionen forbyde Lokalets Brug, indtil Manglerne er afhjulpne paa en af samme godkjendt Maade.
12. Hvor særegne Forholde paakræver det, kan Sundhedskommissionen indrømme Afvigelser fra disse Forskrifter.
13. Saafremt Nogen undlader at efterkomme foranstaaende Bestemmelser eller de ifølge samme givne Paabud, kan Sundhedskommissionen lade det fornødne udføre for Vedkommendes Regning.
14. Det paahviler Sundhedskommissionens Medlemmer hver inden sin Kreds at paase foranstaaende Forskrifter overholdte, samt at anmelde Overtrædelse til Sundhedskommissionens Ordfører, der skal gjøre Anmeldelse derom til Politiet.

Helleland Herred.

(Kongelig Resolution af 21de November).

§ 1. Ved Flytning af ældre Vaaningshus ligesom ved Opførelse af nye skal Anmeldelse derom ske til et Medlem af Sundhedskommissionen, førend Arbeidet paa Grunden paabegyndes, og skal følgende Regler iagttages:

- a. At det opføres Hus ikke kommer til at borttage Sollyset fra et andet Vaaningshus og ikke kommer dette nærmere end 10 — ti — Meter.
- b. At Afstanden mellem Vaaningshus og Stald eller Fjøs ikke bliver mindre end 6 — sex — Meter.
- c. At Grunden, hvor et Vaaningshus agtes opført, afgrøftes tilstrækkeligt og den løse Jord bortskaffes, førend Bygningen paabegyndes.
- d. At Huset anbringes paa Grundmur, som paa intet Punkt maa være lavere end 30 — tretti — Centimeter over Jorden. Denne Mur skal idetmindste paa den ene Side beslaaes med Kalk, Ler eller andet hensigtsmæssigt Materiale.

§ 2. Ethvert til Beboelse bestemt Rum skal være mindst 2,2 Meter høit fra Gulv til Loft. Mindst 1 Vindu skal forsynes med Kroge og Hængsler, saa at det med Lethed kan aabnes og lukkes.

I Husets nederste Etage skal, ialfald i Dagligstuen, indlægges dobbelt Gulv med mellemliggende Lag af hensigtsmæssig Fyld.

Kogeovn maa ikke anbringes i Beboelsesrum, medmindre den er forsynet med en saadan Indretning, at Dampen fuldstændig opfanges og føres op gjennem Taget i det Frie.

§ 3. Tunet skal saavidt muligt holdes tørt. Ujevnheder i Husets nærmeste Omgivelser, hvori Vand og Urenligheder kan samles, skal udfyldes og Fugtigheden derfra saavidt muligt fjernes.

Brønde skal være forsynede med Laag og en til alle Sider hældende stensat Kant.

§ 4. Naar der ikke er Anledning til at opbevare Melk og andre Madvarer i et særskilt Rum, maa de i Beboelsesrum kun anbringes i Skab med Dør eller Hylde med Forhæng.

§ 5. Kar med opsamlet Urin, Gjødselvand eller lignende maa ikke findes henstaaende i Vaaningshus.

§ 6. I Brønd eller Opkomme, hvorfra Vand tages til Husholdningen, maa ikke vaskes, spildes nogenslags Urenlighed eller foretages noget, hvorved Vandet forurenses. Det samme gjælder Bæk, hvorfra Mad- eller Drikkevand hentes, medmindre Forurensningen sker nedenfor det Sted, hvorfra Nogen vanlig henter Vand.

§ 7. Gjødsel eller andet ildelugtende Affald maa ikke findes ansamlet noget Vaaningshus nærmere end 6 — sex — Meter og maa ikke være saaledes beliggende, at derfra er umiddelbart Tilsig til Vaaningshus eller til Sted, hvorfra Mad- eller Drikkevand hentes.

Huseieren har strengt at paase, at Feieskarn, Affald ved Slagtning og anden Urenlighed ikke henkastes rundt Husvæggene, men i Gjødselkjælderen, under Vandhuset eller nedgraves.

§ 8. Til ethvert Vaaningshus skal høre et sømmeligt Vandhus. Hvor saadant allerede er anbragt, maa det ikke have Væg eller Tag fælles med Vaaningshuset; er Afstanden mellem begge mindre end 6 — sex — Meter, skal det forsynes med tæt Binge eller tæt Beholder. Naar det opføres fra nyt af, skal det være i en Afstand af mindst 6 — sex — Meter fra Vaaningshus og Rum, hvori Madvarer opbevares, og maa ikke have Tilsig til saadant eller til Sted, hvorfra Mad- eller Drikkevand hentes.

§ 9. Heste, Kjør, Svin, Faar eller Gjeder maa ikke holdes i Beboelsesrum, i Kjælder under Vaaningshus eller i Rum, som har Væg, der støder umiddelbart op til Beboelsesrum.

§ 10. Sundhedskommissionen har Ret til at forbyde Beboelse af Rum, som ved Mangel paa Lys eller Luft, ved Fugtighed, Urenlighed eller Overfyldning med Mennesker skjønnes at være skadelige for Sundheden.

§ 11. Beboelsesrum, Seng- og Gangklæder, samt andre Gjenstande, der har været benyttede af Personer, lidende af smitsomme Sygdomme og Tæring, maa ikke bruges af Andre, forinden de er rensede paa den Maade, som Sundhedskommissionen bestemmer.

§ 12. Tæringssyge maa ikke bortsættes paa Omgangslægd; ei heller maa Børn udsættes i Familier, hvor der er Tæringssyge.

§ 13. Unnlader Nogen at træffe de ved disse Forskrifter paabudne Foranstaltninger eller at rette paa pegede Mangler, kan Sundhedskommissionen lade det fornødne udføre paa Vedkommendes Regning.

§ 14. Hvor Forholdene vil gjøre Befølgelsen af disse Forskrifter særlig vanskelig, kan Afgivelse ske med Sundhedskommissionens Tilladelse.

§ 15. Det paaligger Sundhedskommissionens Medlemmer og enhver af denne opnævnt Tilsynsmand at have Indseende med disse Forskrifters Overholdelse og at foranledige deres Overtrædelse anmeldt for Sundhedskommissionens Ordfører, som besørger Overtrædelsen paatalt efter Loven.

Sulen Herred.

(Kongelig Resolution af 22de December).

§ 1. Ved Opførelse og Flytning af Vaaningshuse skal følgende iagttages:

- a. Opførelsen maa ikke paabegyndes, førend Muldjorden er bortført fra Tomten og denne er tilstrækkelig afgrøftet, saa Overvand og Grundvand har let og frit Afløb. Bestaar Grunden af Fjeld, maa der sørges for, at der i samme ikke findes Fordybninger, hvori kan samle sig stillestaaende Vand.
- b. Bygningen skal overalt hvile paa Graastens Undermur, der intetsteds maa være lavere end M. 0,30 over Jorden.
- c. Ethvert Beboelsesværelse skal gives en Høide af mindst M. 2,30 fra Gulv til Loft og skal være forsynet med Vindu der med Lethed kan aabnes. Ogsaa i ældre Huse, hvor det nu ikke findes, skal saadant Vindu være anbragt inden 3 Maaneder efter disse Forskrifters Approbation.
- d. Gulvet i Husets nederste Stokværk skal gjøres dobbelt.

§ 2. I Beboelsesværelse maa Kogeovn ikke anbringes, medmindre den er forsynet med saadan Indretning, at den ved Kogningen frembragte Damp kan opfanges og ledes ud i det Fri. I ældre Huse med Kogeovn maa saadan Indretning være opført inden 6 Maaneder efter disse Forskrifters Approbation.

§ 3. Heste, Faar, Kjør, Gjeder og Svin maa, naar Husebygninger herefter opføres, ikke huses under Vaaningshus og ei heller i noget Rum, som har Tag eller Væg fælles med Vaaningshus.

§ 4. For ethvert Vaaningshus skal der senest inden 1 Aar efter disse Forskrifters Approbation være indrettet et Privet (Vandhus), som ikke maa staa nærmere Vaaningshus end 8 Meter og ikke have Afløb til noget saadant. Gjødselrummet under Privetet maa tømmes saa ofte, at Overfyldning undgaaes, ligeledes maa der oftere paaføres Jord, Aske, Sagflis eller andet til Forebyggelse af unødige Stank.

§ 5. Gjødningsstoffer, Affald, Feieskarn, Sølevand og al anden Urenlighed maa ikke henkastes eller ansamles nærmere Vaaningshus end 8 Meter. Ansamlinger deraf maa ikke være saaledes beliggende, at der fra dem er Tilsig til Vaaningshus eller til Steder, hvor Drikkevand hentes. Inden nævnte Afstand fra Vaaningshus skal Fordybninger og Huller, hvori Vand eller Urenlighed kan samles, opfyldes med Grus eller Aur og Fugtigheden bortledes. Aadsler skulle nedgraves paa betryggende Maade, saaat Stank og Tilsig til Brønd og beboet Grund undgaaes.

§ 6. I Brønd, hvor Madvand tages, maa ikke foregaa Vask, spildes Urenlighed eller foretages noget, som gjør Vandet urent. Det samme gjælder om Bæk eller Elv, saafremt Forurensninger foregaar ovenfor det Sted, hvor Madvand tages.

§ 7. Hvor det ikke kan undgaaes, at Melk opbevares i Rum, der benyttes til Daglig- eller Soveværelse, maa Melken hensættes i lukket Skab, eller et tæt Forhæng anbringes foran Melkehylderne.

§ 8. Sundhedskommissionen kan forbyde Salg af bedærvede og for Sundheden skadelige Næringsmidler og i fornødent Fald besørge samme tilintetgjort, — ligeledes kan Kommissionen forbyde Salg af Brugsgjenstande, der indeholder giftige Bestanddele.

§ 9. Gang- og Sengklæder efter Personer døde af Tæring og Spedalskhed maa ikke benyttes af eller overdrages til andre, forinden de er rensede og desinficerede paa saadan Maade, som Sundhedskommissionen finder betryggende.

§ 10. Naar nogen agter at flytte eller opføre Husebygninger, skal han derom gjøre Anmeldelse til Sundhedskommissionens nærmest boende Medlem eller Tilsynsmand, der er pligtig til at gjøre ham bekjendt med disse Forskrifter.

§ 11. De af Sundhedskommissionen ansatte Tilsynsmænd skulle paase, at disse Forskrifter overholdes, og i fornødent Fald anmelde Overtrædelser til Sundhedskommissionens Ordfører, der paa Kommissionens Vegne i Tilfælde bevirker Overtrædelserne paatalt.

§ 12. Sundhedskommissionen kan tilstede Afgivelser fra disse Forskrifter, hvor Forholdene paakræver det.

§ 13. Overtrædelse af disse Forskrifter medfører Straf efter Lov af 16de Mai 1860 § 26.

2. Uddrag af Medicinalberetningen fra Aal Lægedistrikt for 1896.

(Ved Distriktslæge Chr. Rømcke).

I Tilslutning til hvad jeg i forrige Aarsberetning skrev angaaende forskellige Husraad, som tildels indtil denne Tid har været brugt i Hallingdal, skal jeg hermed fremkomme med nogle supplerende Oplysninger.

For at helbrede Sygdom har, som i nævnte Indberetning antydet, ogsaa været benyttet forskjellig Slags Læsning eller Trylleformularer.

Rigtig gamle Folk ved at berette om den Tid, da Distriktslægen for Hallingdal boede paa Ringerike. Dyrslæge havde man selvfølgelig heller ikke. I vanskelige Sygdomstilfælde maatte det saaledes dengang ligge nær at prøve alle mulige Midler, som kunde tænkes at hjælpe. Der fandtes da ogsaa i hine Tider i alle Bygder Mænd og Kvinder, som befattede sig med at «gjøre aat» for forskjellige Sygdomme — baade hos Mennesker og Dyr. Skulde imidlertid den Læsning eller Trylleformular, som anvendtes, have den tilsigtede Virkning, maatte Vedkommende være stærke i Troen; ellers nyttede det ikke. Mirakelmanden eller Mirakelkvinden var ogsaa — i fuld Forstaaelse af sin ophøiede Stilling — meget høitidelig, alvorlig og værdig i sin Optræden, og der hvilede i det Hele noget mystisk over hans eller hendes Gjerning.

Som Exempel paa Læsning, der strax skulde stille en hvilkenksomhelst Blødning, anføres her fra Aal: «Stat Blod. Stil Blod, ligesom Jomfru Maria

stilte Jordans Flod i 3 Navn, Faders, Søns og Helligaands. Amen. Amen Amen». Dette skal læses 3 Gange og Fader vor 3 Gange derefter.

«Stat Blod. Stil Blod, som du Mand i Helvede stod, som vidste ret og prova rangt — i 3 Fandens Navn. Amen. Amen. Amen». Dette skal læses 3 Gange — og Fader vor 3 Gange, — om man vil. «Stat Blod. Stil Blod, som Djævelen i Helvede stod, da Jesus nedfo'r at binde de onde Engle, at de Menneskene ikke mere skulde trænge. Amen. Amen. Amen». Dette skal læses 3 Gange — og Fader vor 3 Gange, men de tvende sidste skal ikke bruges, medmindre det behøves.

Læsning for Blødning fra Nes: «Stat Blod. Staa Blod — som No i Flo satte Sunflo. I 3 Navn, Faders, Søns og Helligaands».

For Tandpine har man i Hemsedal (Gol) brugt følgende Læsning eller Trylleformel: «I Jesu Navn gjør jeg aat for alle 9 Slags Tandpine. De er 9 onde Bloddjævla: 3 fagre, 3 onde og 3 simple. Jeg har faaet Mærker i min Tand; den sætter jeg ned i Djævlens Afgrund, — i Navn Faders, Søns og Helligaands».

Tandpine har man her i Aal ogsaa skrevet bort, idet nogle bestemte Ord skreves paa en Papirlap, der om Aftenen lagdes i Tanden for derpaa om Morgen «stiltiende» at kastes i Ilden. Som Prøve paa saadan Bortskrivning af Tandpine oplyses, at man ifølge en modtagen Optegnelse har brugt for Unge at skrive paa en Papirlap følgende Ord: «Agerini. Jegeroni. Nægeroni. Pepitta». For Middeldaldrende: «Agerini. Negerini. Wagerini. Jagen. Ipagerin. Sepia». For Gamle: «Ratalibeis. Rotabbeis. R'o't'alib. Rattibi. Ratat. Rata. Rat. Ra».

Til Besværgelse af Skodde og tykt Veir har man ogsaa benyttet Læsning, saaledes her: «Skodda. Dala. Drita. Gaa heim att te Baadno dine. Dei ligje i Brando, og brænd seg paa Hando. Kjedlen paa Eisun (Ildstedet). Kjinnaa paa Tuften. Kjyre i Klava. Hesten i Haga — aa Gjeitad'n era langt Nord i Bergo!»

Som Exempel paa Læsning for Sygdom hos Dyr kan anføres Følgende for «Tøver» (en Mundsygdom fra Ustedalen i Hol og Hemsedal (Gol): «Ein Mann gik burt aat eit Grendele'. Der fekk han sjaa et syge-saart Krytyr sto og stødde sig derve(d). Daa sa Mannen: «Kifyr staa Du der saa syg og saar?» «E ha faat Mands-Tøver, Pege-Tøver, Kvinde-Tøver, og alt Slags Tøver, som flyg og fær mellem Himmel og Jord». — Saa sa mannen: «E ska meta taa De al Slags Tøver, som flyg og fær mellem Himmel og Jord».

Fra Hemsedal: Jeg stryger af dig, N. N. — i Faders, Søns og Helligaands Navn — Mand-Tøver, Kvinde-Tøver, Græs-Tøver, Vrier-Tøver, Vand-Tøver og alt Slags Tøver, som fly'r og fær mellem Himmel og Jord — ned til Helveds Afgrund».

En Lærer, hvis Virksomhed som saadan strækker sig tilbage til Omgangsskoletiden, har fortalt mig følgende om Overtro med Hensyn til Dyr:

Som han en Dag holdt Skole hos en Bonde i Kvindegaardsliden her i Aal, stod Bonden samtidig inde beskæftiget med noget Arbeide. De blev imidlertid begge pludselig og uventet afbrudte i deres Arbeide, idet Konen i stor Hast kommer fra Fjøsset, voldsomt slaar Døren op paa vid Væg, idet hun hæsblæsende skriger: «Kor æ brokji?» Manden, som kjendte til, at Konen var adskillig overtroisk, anede, at Konen var ude med noget Tøv, som han nødig vilde Læreren skulde blive bekendt med. Han svarede derfor lidt mut og grættent: Ko æ dæ, du fær mæe?» Nævnte Kone og mange med hende har nemlig den Tro, at med det samme en Ko har kalvet, gjælder det at værge den mod Ondskab og Troldom, som kunde have Indflydelse paa Frugtbarheden. Det gjaldt saaledes.

med et Slag over Fødselsdelene med noget Helligt at beskytte denne. Det antoges saaledes af Konen, at et saadant Slag med de Benklæder, Manden havde havt paa, sidst han var tilaltes, skulde have en saadan beskyttende Kraft.

Skjønt Troen paa saadanne mystiske Midlers undergjørende Kraft selvfølgelig stærkt er rokket, bruges de dog endnu tildels. Det er saaledes ikke mere end 5 Maaneder siden, her kom en ca. 26 Aar gammel Gut fra Torpe Sogn med et Hugsaar over den ene Fodryg. Han tilstod aabent, at han havde læst en Bloddæmningsformular, som han troede med god Virkning.



